

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการเลี้ยงโคนมไปประยุกต์ใช้ในต่างบริบท (ระยะที่ 2)

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. รศ.ดร.บุญเรียง ขจรศิลป์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. ผศ.ดร.ปราณี โพธิสุข	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. อาจารย์พิกุล เอกวรังกูร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4. อาจารย์วราณี ลัภนโชคดี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

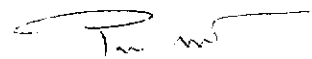
ชุดโครงการการศึกษากับชุมชน

คำนำ

โครงการวิจัยเรื่อง“การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปประยุกต์ใช้ในต่างบริบท” เป็นโครงการที่ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาศักยภาพและความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนและโรงเรียนในจังหวัดราชบุรี เพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่จะนำมาประกอบการพิจารณาการคัดเลือกโรงเรียนและชุมชนที่จะมาศึกษาต่อในระยะที่ 2 ซึ่งระยะที่ 2 เป็นการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปใช้ในโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากระยะที่ 1 เพื่อตอบคำถามหลักสองประการ คือ

1. ในบริบทของชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่างกันนั้น การสร้างให้เกิดระบบบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีที่จะทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม สามารถนำไปใช้ได้กับต่างระดับการศึกษา และต่างเนื้อหา จะต้องทำอย่างไร และต่างกันหรือไม่ในบริบทของชุมชนที่ต่างกัน
2. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่จะนำไปใช้กับต่างระดับการศึกษา ต่างเนื้อหา และต่างบริบทของชุมชนนั้น ควรต้องมีการปรับปรุงในจุดใดบ้าง อย่างไร และการปรับนั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้าง

รายงานวิจัยฉบับนี้เป็นรายงานผลการศึกษาระยะที่ 2 เท่านั้น ซึ่งการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ/กิ่งอำเภอในจังหวัดราชบุรี ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนในโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือก รวมทั้งผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล ปลัดเทศบาล คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ผู้รู้ในชุมชน และเจ้าอาวาส คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย โดยเฉพาะสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่ได้ให้ทุนอุดหนุนโครงการวิจัยในครั้งนี้ ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย ผู้อำนวยการฝ่าย 4 ทีมผู้ประสานงานโครงการวิจัยภายใต้การนำของ ดร.อมรวิชัย นาคทรัพย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ รศ.ดร. ทิศนา แคมมณี และดร. เลขา ปิยะอัจฉริยะ ที่ได้ให้คำแนะนำในการดำเนินโครงการมาโดยตลอด

(รศ.ดร.บุญเรียง ขจรศิลป์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

บทคัดย่อ

การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปประยุกต์ใช้ในต่างบริบท
(ระยะที่2)

บุญเรียง ขจรศิลป์ ปราณี โพธิสุข พิกุล เอกวารงกูร วารุณี ลักณโชคดี

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการคือ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของชุมชนและโรงเรียน โดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร 2) ศึกษาผลที่ได้จากการนำหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นไปใช้ 3) ศึกษากระบวนการจัดการในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 4) ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปประยุกต์ใช้ในต่างบริบท

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 รอบ โดยศึกษาจาก 2 พื้นที่ คือชุมชนท่ากระทุ่มและโรงเรียนวัดสมานกิจ กับชุมชนนาโคและโรงเรียนบ้านนาโคบน รอบที่ 1 เป็นการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนา ทำการพัฒนาหลักสูตร นำหลักสูตรไปทดลองใช้เพื่อศึกษาปัญหาของการใช้หลักสูตรและทำการปรับปรุงแก้ไข รอบที่ 2 เป็นการนำหลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้และปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นวงจรประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสมานกิจและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบน ปีการศึกษา 2544-2545 ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน วิทยากรในชุมชน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของทั้งสองโรงเรียนซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ คณะผู้วิจัยเปิดเผยบทบาทของนักวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้วิธีการหลากหลาย ได้แก่ แบบสอบถามวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินชิ้นงาน แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทักษะที่พึงประสงค์ แบบวัดเจตคติ แบบสอบถามความคิดเห็น และการสนทนากลุ่ม แบบแสดงความคิดเห็น อนุทิน แบบบันทึกภาคสนามและแบบสัมภาษณ์คนในชุมชน รวมทั้งมอบหมายให้ผู้ช่วยวิจัยพักอยู่ในชุมชนเป็นระยะๆ ในช่วงมิถุนายน 2544-ธันวาคม 2545 การวิเคราะห์ข้อมูลทำโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์แบบอุปนัย การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ด้านวิธีการรวบรวมข้อมูลและแหล่งข้อมูล รวมทั้งการให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของชุมชนและโรงเรียน ได้หลักสูตรท้องถิ่น 2 หลักสูตรคือ “หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร” สำหรับโรงเรียนวัดสมานกิจ และ “หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” สำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบน

2. ผลที่ได้จากการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ทั้ง 2 รอบ: ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 โรงเรียน มีคะแนนการสอบหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างชัดเจน นักเรียนมีพัฒนาการในการผลิตชิ้นงานที่มีคุณภาพมากขึ้น นักเรียนมีแนวโน้มการพัฒนาทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นไปในทางที่ดีขึ้นทุกด้าน นักเรียนมีแนวโน้มการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก ความมีนิสัยรักการทำงาน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไปในทางที่ดีขึ้นทุกด้าน นักเรียนมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ชุมชนนาโคไปในทิศทางที่ดีขึ้นจากก่อนเรียน นักเรียนมีความเห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีประโยชน์ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. ระบบบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดำเนินการโดยให้ชุมชน โรงเรียน และคณะผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วย 10 ขั้นตอนคือ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อศึกษาศักยภาพ ความพร้อมและสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน 2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน 3) เตรียมบุคลากรในโรงเรียนประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูในโรงเรียน ครูผู้สอนและครูวิชาอื่นที่มาบูรณาการในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษา ที่เกี่ยวข้องโดยจัดในรูปการฝึกอบรมปฏิบัติการและการศึกษาดูงาน 4) การประชาสัมพันธ์ต่อชุมชนและการประชุมผู้ปกครองเพื่อให้เกิดการรับรู้ ขอความร่วมมือในการช่วยให้ความรู้และร่วมประเมินผลนักเรียน 5) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ประกอบด้วยแนวการจัดการครูเข้าสอนและการจัดการตารางสอน การวางแผนการสอน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียมวิทยากร การวัดผลประเมินผล และการจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน 6) ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะแรก มีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ โดยคณะผู้วิจัย 7) ประชุมสัมมนาเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุง โดยจัดประชุมคนในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดประชุมปฏิบัติการแก่คณะครู 8) นำหลักสูตรที่ปรับแล้วในรอบ 2 ปีไปใช้ 9) ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะที่สอง 10) ปรับปรุงและพัฒนาเพื่อใช้ในโอกาสต่อไป

4. ปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไปใช้ในต่างบริบท การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในโรงเรียนทั้งสองแห่งที่มีบริบทต่างกันพบว่า ในทั้งสองบริบทนั้นมีปัจจัยและเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ดังนี้ 1) การนิเทศอย่างต่อเนื่องในหลายรูปแบบตั้งแต่ต้นจนตลอดกระบวนการ 2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูที่มุ่งพัฒนางานที่กำลังปฏิบัติอยู่ โดยปกติไม่ใช่ภาระที่เพิ่มขึ้น 3) ความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชน เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน 4) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ทำให้ครูเกิดความเข้าใจชัดเจนมากขึ้น 5) การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ 6) การทำงานเป็นทีมระหว่างโรงเรียนและชุมชน 7) การมีวิสัยทัศน์การให้ความสำคัญและการสนับสนุนของผู้บริหาร 8) ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 9) การเปิดโอกาสให้แก่กลุ่มเยาวชนได้มีส่วนร่วมแสดงความสามารถ

ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทำให้เกิดการ “บูรณาการทางสังคม” ในชุมชนระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และระหว่างคนต่างรุ่นภายในชุมชนเองอย่างเห็นได้ชัด ชุมชนเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในความรู้ของชุมชนที่มีอยู่ นักเรียนเริ่มสนใจและเข้าใจสภาพความเป็นไป ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนมากขึ้นมีการมองอนาคตของชุมชนร่วมกัน รวมทั้งเป็นการ “บูรณาการระบบ” ทั้งภายในโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน เนื่องจากครูผู้สอนมีการทำงานร่วมกันเป็นทีมกับครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ จึงเป็นการสร้างผู้นำในการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในระดับโรงเรียน และมีผลงานเป็นที่รับรู้ในระดับกลุ่มโรงเรียนในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพบริบทในชุมชน ทำให้โรงเรียนทั้งสองแห่งเกิดความมั่นใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาต่อไป

Abstract

The Application of the Local Curriculum Development Process in Dairy Farming to Various other Contexts. (Phase II)

Boonreang Kajornsin Pranee Potisook

Pikun Ekwarangkoon Warunee Lapanachokdee

The objectives of this research were: 1) to develop local curricula which relate to potential and needs of schools and communities by using the model from the local curriculum development process in dairy farming; 2) to study the output of the local curricula; 3) to study the administration and management system in the local curriculum development process; 4) to study factors and conditions for the application of the local curriculum development process in dairy farming to various contexts.

This research was conducted under the participatory action research model in two cycles in two school sites : 1) Thagratoom Community and Watsamankit School, 2) NaKo Community and Ban Nakobon School. The first cycle was to define two locally-based curricula, construct and implement the curricula, study the problems and improve the curricula. The second cycle was implementing the revised curricula and improving it for the next round. The population consisted of the principals, teachers, supervisors, grade 5 students at Watsamankit School, and grade 7 students at Ban Nakobon School in the academic year 2001-2002, parents, community leaders, local experts, and representatives from local organization. The sample consisted of the Basic School Committee of both schools which were accidental selected. The researcher took an overt role and collected data by using various instruments: achievement tests, worksheet evaluations, desirable behaviors / skills / attitude tests, opinionnaires, focus groups, journals, field notes, and interviewing people in communities. The research assistants periodically stayed in the two communities from June 2001-December 2002. Content analysis, analytical analysis, triangulation processes to verify the data gathering and the data sources were used. The key informants were invited to review the data. Percentage, mean, standard deviation and coefficient of variation were used for analyzing quantitative data.

The research results indicated the following:

1. The results of constructing two local curricula appropriate to the schools and communities' potential and needs. Watsamankit School developed a locally-based curriculum, namely "A Systemic Approach to Integrated Agriculture" and Ban NaKobon School developed a locally-based curriculum, namely "NaKo Community Culture"

2. The results from implementing the two locally-based curricula of both cycles: In academic aspect, the students in two school sites have got the higher post test scores than pre test. They developed higher quality worksheet. Their communication skills, inquiry skills, problem-solving skills and co-operative skills have been improved. They tended to improve their desirable behaviors in responsibility, expression, enjoyment of work and creative thinking. They have got better attitudes

towards agriculture occupation and Nako community culture. The students thought that the local curricula helped them gain knowledge about their communities and could apply it to their daily lives.

3. Management system contributes to the development of local curricula. The communities, schools, and the research teams collaborated with others to think, plan, do, evaluate and gain benefit. The management process included 10 steps: (1) studying and analyzing basic information about potential readiness and establishing relationship. (2) Developing local curricula. (3) preparing personnel by giving a workshop and arranging a study tour to get experience in educational innovation for school administrators, teachers, and other subject teachers who integrated some topics with local curricula. (4) Publicize the local curricula to parents and communities to inform them and seek their cooperation in helping and evaluating students' works. (5) Piloting the local curricula which consisted of time allotment, assign teachers to teach, make the daily lesson plans, prepare teaching-learning materials to facilitate the process and guest speakers, measurement and evaluation and students' work exhibitions. (6) Follow up on the implementation of the two local curricula for the first round. The research team regularly observed, participated, and supervised the teachers. (7) Setting up a seminar for improvement with a group of communities members and setting up a workshop with teachers. (8) Implementing the revised local curricula. (9) Follow up on the implementation of the two local curricula for the second round. (10) Improving and developing the second revised local curricula for the next round.

4. Factors and conditions in the application of the local curriculum development process to various other contexts. The factors and conditions which lead to successful implementation in two different schools contexts consisted of: (1) Regular supervision and using various ways from the start through out the process. (2) Learning from the principals and teachers' operation as the developed regular work not the added burden. (3) Having the sense of ownership towards the local curricula because it is appropriate to the community contexts. (4) Learning by doing brings good understanding towards teachers. (5) Providing opportunity for every party in getting involved throughout the process. (6) Working as a team between school and communities. (7) Having good vision and gaining priority and support from the principals. (8) Having good relationships between schools and communities. (9) Providing opportunity for the youth to participate and show their abilities.

The impact of implementing the local curricula revealed that the school is the institutional site that fosters "social integration" between school and communities and among different generations. The communities have been valued and proud of their wisdom. The students have started to interest and not only understand the situations, problems and ways to solve problems together, but also shared vision of the communities as well. The school sites have also advanced the "system integration" both intra and inter schools. The teachers have begun to work as a team. It has been a good process to get leaders to apply the educational innovation to schools and has resulted in constructing the knowledge that is appropriate to the community context and is wide spread among school clusters. Now, both schools feel confident in the process of developing locally-based curricula which could apply to creating a learning unit which was part of the school curricula as required by the educational policy.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	i
บทคัดย่อ	ii
Abstract	iv
สารบัญตาราง	lx
สารบัญภาพ	xi
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	11
ขอบเขตการวิจัย	11
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	12
นิยามศัพท์	13
ข้อตกลงเบื้องต้น	14
บทที่ 2 การตรวจสอบเอกสาร	15
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	15
หลักสูตรสถานศึกษา	22
หลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการ	32
การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	37
การประเมินตามสภาพจริง	42
เจตคติ	52
การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน	56

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ความเข้มแข็งของชุมชน	60
การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการศึกษา	69
การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม	72
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	78
กรอบแนวคิดในการวิจัย	84
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	86
การดำเนินการวิจัยรอบที่หนึ่ง (PAR รอบที่ 1)	87
การดำเนินการวิจัยรอบที่สอง (PAR รอบที่ 2)	104
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	109
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	111
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ	114
การรวบรวมข้อมูล	122
การตรวจสอบข้อมูล	126
การวิเคราะห์ข้อมูล	126
บทที่ 4 ผลการวิจัย	127
บริบทของชุมชนและโรงเรียน	127
ผลของการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ และศักยภาพของชุมชนและโรงเรียน	162
ผลของการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้	186
การบริหารจัดการในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	277
ปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้	332

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	349
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	349
การดำเนินงานวิจัย	349
ผลการวิจัย	354
อภิปรายผลการวิจัย	389
ข้อเสนอแนะ	397
บรรณานุกรม	400
ภาคผนวก	408
ภาคผนวกที่ 1 แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	409
ภาคผนวกที่ 2 แบบประเมินชิ้นงาน	423
ภาคผนวกที่ 3 แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์หลักสูตรเกษตรผสมผสาน ครบวงจรและหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค	465
ภาคผนวกที่ 4 แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์หลักสูตรเกษตรผสมผสาน ครบวงจรและหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค	470
ภาคผนวกที่ 5 เครื่องมือที่ใช้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรม การเรียนการสอน	475
ภาคผนวกที่ 6 แบบวัดเจตคติ	482
ภาคผนวกที่ 7 การแสดงความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียน การสอนโดยการพิจารณาจากภาพถ่าย	488
ภาคผนวกที่ 8 แบบสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและศึกษานิเทศก์อำเภอ	498
ภาคผนวกที่ 9 แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน	512
ภาคผนวกที่ 10 แนวการสอน	529

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ลักษณะงานในหน้าที่และลักษณะสำคัญต่างๆ ของการบริหารโดยใช้โรงเรียน เป็นฐานและการบริหารแบบถูกควบคุมจากภายนอก	58
2	การมีส่วนร่วมของชุมชนท่ากระทุ่มในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้	93
3	การมีส่วนร่วมของชุมชนนาโคในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้	95
4	ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร	98
5	ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค	101
6	การมีส่วนร่วมของชุมชนท่ากระทุ่มในการนำหลักสูตรไปใช้	104
7	การมีส่วนร่วมของชุมชนนาโคในการนำหลักสูตรไปใช้	106
8	ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	187
9	ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน	188
10	ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนและการประเมินชิ้นงาน	191
11	ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์	192
12	ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์	194
13	ความประทับใจต่อภาพถ่ายกิจกรรม	202
14	ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	204
15	ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน	205
16	ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนและการประเมินชิ้นงาน	208
17	ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์	209
18	ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์	211
19	ความประทับใจต่อภาพถ่ายกิจกรรม	218
20	ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	236

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
21	ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน	238
22	ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินชิ้นงาน	239
23	ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์	240
24	ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์	242
25	ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	249
26	ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน	250
27	ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินชิ้นงาน	251
28	ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์	252
29	ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์	254
30	ผลการประเมินเจตคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคก่อนเรียนและหลังเรียน	255
31	วงจรการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	279

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา	25
2 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	30
3 ความเชื่อมโยงของหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรสถานศึกษา	31
4 Multidisciplinary Approach	35
5 Interdisciplinary – Skills Approach	36
6 Transdisciplinary Approach	36
7 แนวคิดของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต	70
8 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม	77
9 กรอบแนวคิดในการวิจัย	85
10 วงจรของการวิจัย	86
11 อาณาเขตติดต่อของชุมชนท่ากระทุ่ม	131
12 การตั้งบ้านเรือนของชุมชนท่ากระทุ่ม	132
13 เขตบริการของโรงเรียนวัดสมานกิจ	138
14 แผนผังบริเวณโรงเรียนวัดสมานกิจ	139
15 แผนผังการบริหารโรงเรียนวัดสมานกิจ	141
16 แผนภูมิบริบทชุมชนท่ากระทุ่มแสดงความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมช่วยเหลือ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	142
17 อาณาเขตติดต่อและที่ตั้งชุมชนนาโค	147
18 แผนผังชุมชนนาโคบน	151
19 แผนผังโรงเรียนบ้านนาโคบน	155
20 แผนผังการบริหารงานโรงเรียนบ้านนาโคบน	157
21 แผนภูมิบริบทชุมชนนาโคแสดงความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมช่วยเหลือ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	159

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
22 การบูรณาการเรื่องเกษตรกรรมในชุมชนท่ากระทุ่ม	166
23 การบูรณาการเรื่องสาระสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร	167
24 การบูรณาการเรื่องการคัดเลือกพันธุ์	168
25 การบูรณาการเรื่องการใช้สารชีวภาพ: ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืชและสารจุลินทรีย์	169
26 การบูรณาการเรื่องการเตรียมพื้นที่: แปลงนาข้าว ปอปลา แปลงพืชผักสวนครัว	170
27 การบูรณาการเรื่องการผลิตและการดูแลรักษา: ขั้นตอนการปลูก, การเลี้ยงปลา,การปลูกพืชผักสวนครัว,การบำรุงรักษา,การให้อาหาร	171
28 การบูรณาการเรื่องการเกี่ยวข้าว	172
29 การบูรณาการเรื่องการจัดปลาและเก็บพืชผักสวนครัว	173
30 การบูรณาการเรื่องการแปรรูปและการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์	174
31 การบูรณาการเรื่องการจัดจำหน่ายผลผลิต	175
32 การบูรณาการเรื่องอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร	176
33 การบูรณาการเรื่องสภาพชุมชน	181
34 การบูรณาการเรื่องย้อนรอยอดีตประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น จ. ราชบุรี	182
35 การบูรณาการเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น	183
36 การบูรณาการเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	184
37 การบูรณาการเรื่องการดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต	185
38 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน	188
39 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่ของชิ้นงาน	189
40 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่ของชิ้นงานและลักษณะ การมอบหมายงาน	190
41 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่และลักษณะของชิ้นงาน	190

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
42 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนผลการประเมินชิ้นงาน	191
43 จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	191
44 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน	193
45 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทของคุณลักษณะและลำดับที่ของการประเมิน	195
46 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์	196
47 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน	205
48 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่ของชิ้นงาน	206
49 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่ของชิ้นงานและลักษณะการมอบหมายงาน	206
50 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่และลักษณะของชิ้นงาน	207
51 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนผลการประเมินชิ้นงาน	207
52 จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	208
53 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน	210
54 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์	211
55 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทของคุณลักษณะและลำดับที่ของการประเมิน	212
56 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามระดับเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมก่อนเรียนและหลังเรียน	214

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
57 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน	237
58 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่ของชิ้นงาน	239
59 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนของการประเมินชิ้นงาน	239
60 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	240
61 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน	241
62 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน	242
63 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน	249
64 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่ของชิ้นงาน	251
65 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนของการประเมินชิ้นงาน	251
66 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	252
67 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน	253
68 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน	254
69 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามระดับเจตคติต่อการเรียนวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคก่อนเรียนและหลังเรียน	256
70 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	277
71 วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	278
72 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	334

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาการจัดการศึกษาของประเทศต่างๆ ในระดับโลกได้มีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา กลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิกหลายประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ฮองกง มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ นิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาที่คล้ายคลึงกันคือ แนวคิดเกี่ยวกับระบบการกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralized System) ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การปฏิรูปครู การปฏิรูปการอุดมศึกษา การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนในการจัดการศึกษา มาตรฐานการศึกษา การประกันคุณภาพ การประเมินตามสภาพจริง และการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Cheng, 2001; Hallack, 2000; Kwak, 2001; Lee, 2001; ONEC, 2001; Pascoe, 2001)

หลังจากที่เกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในปีพุทธศักราช 2540 ประเทศไทยได้เริ่มมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา และในปีพุทธศักราช 2542 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งในมาตรา 6 ของพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า **“การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และคุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”** (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (องค์การมหาชน), 2542: 5) ดังนั้นภารกิจของผู้จัดการศึกษา คือการพัฒนาคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขนั่นเอง ทั้งนี้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544: 31-32) นอกจากนั้นยังได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่น โดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 27 วรรค 2 ว่า **“ให้สถานศึกษาขึ้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพ ปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ”** (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (องค์การมหาชน), 2542: 15)

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (องค์การมหาชน) (2542: 6-14) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สรุปได้ว่า

1. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาไม่ใช่ภาระหน้าที่ของสถานศึกษาเท่านั้น แต่สถาบันภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ให้มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษา

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ ให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้สามารถจัดให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

3. การประเมินผู้เรียนให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลาย โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ ทั้งหมดนี้ให้จัดกระทำควบคู่กันไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ

จากข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง ที่เรียกว่า **“หลักสูตรสถานศึกษา”** ซึ่งเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่างๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลางและเพิ่มเติมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้หรือรายวิชาได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียน และชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์และแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ (กรมวิชาการ, 2545: 5-6)

แนวคิดในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวคิดเดียวกันกับการจัดทำ **“หลักสูตรของท้องถิ่น”** หรือ **“หลักสูตรท้องถิ่น”** ที่เรียกใช้กันอยู่ตามหลักสูตร

ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ถ้าจะนำมาเปรียบเทียบกับให้เห็นชัดเจน **หลักสูตรท้องถิ่นในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533** เทียบได้กับ**รายวิชาของหลักสูตรสถานศึกษานั้นเอง**

คำว่า**หลักสูตรท้องถิ่น**ในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นั้นมีความหมาย 5 ลักษณะดังนี้ (อ้างถึงใน ใจทิพย์, 2539: 114-121)

1. **ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม** เป็นการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมที่เหมาะสมกับสภาพและความเป็นไปของท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไป ท้องถิ่นสามารถกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษาและในรายวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชาและทุกกลุ่มวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

2. **ปรับรายละเอียดของเนื้อหา** เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับลดหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อหรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือในคำอธิบายรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ หัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บทเปลี่ยนแปลงไปการปรับรายละเอียดของเนื้อหานี้ ท้องถิ่นสามารถทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา

3. **จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่** เป็นการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นด้วยการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่ เพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในหลักสูตรโดยให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับท้องถิ่นและจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา ทั้งนี้จะต้องไม่ซ้ำกับรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตร

4. **ปรับปรุงและ/หรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม** การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นลักษณะนี้เป็นการเลือกใช้ ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือตัดทอนเนื้อหาในสื่อต่างๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่างๆ และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

5. **จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่** เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือเอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่นๆ ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่างๆ ขึ้นใหม่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นจะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ อาจจะใช้กับคำอธิบาย/รายวิชาที่มีอยู่แล้วหรือที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ก็ได้

หลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 นั้นเป็นหลักสูตรที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นหลักสูตรที่มีการบริหารจัดการในลักษณะของการรวมอำนาจ (Centralized System) มีหลักสูตรกลางที่บังคับใช้เหมือนกันทั่วประเทศ เน้นเรื่องการสอนเพื่อวัดความรู้เป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางที่ใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำ **“หลักสูตรสถานศึกษา”** อีกทีหนึ่ง ซึ่งลักษณะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยกำหนดเป็นสาระการเรียนรู้ไว้ใน 8 กลุ่มวิชาตามช่วงชั้นต่างๆ ในเชิงให้เป็น **“ผลลัพธ์การเรียนรู้”** ที่คาดหวังร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งไปปรับคิดพัฒนาเทคนิคกระบวนการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์เหล่านั้นได้ด้วยตนเองโดยอิสระในรูปหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งนี้ด้วยเจตนาเพื่อให้เกิดความหลากหลายและการตอบสนองความต้องการ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนในแต่ละแห่ง ที่อาจจะมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไป ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีลักษณะโดยสรุปดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 32-33; กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 5-7)

1. แบ่งเป็น 4 ช่วงชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 1-3 ประถมศึกษาปีที่ 4-6 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และมัธยมศึกษาปีที่ 4-6
2. จัดสาระการเรียนรู้เป็น 8 หมวด ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ
3. กำหนดเวลาเรียน 800-1,000 ชั่วโมงต่อปีในระดับประถมศึกษา 1,000-1,200 ชั่วโมงต่อปีในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และ 1,200 ชั่วโมงต่อปีในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เฉลี่ยเวลาเรียนสำหรับช่วงชั้นที่ 1-2 วันละ 4-5 ชั่วโมง สำหรับช่วงชั้นที่ 3. วันละ 5-6 ชั่วโมง และ สำหรับช่วงชั้นที่ 4 วันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง
4. มีการกำหนด **“มาตรฐานการเรียนรู้”** เป็นแกนกลางตามหมวดวิชาและช่วงชั้นต่างๆ ให้สถานศึกษานำไปพัฒนาสาระการเรียนรู้ของตนเอง

นาคยา ปิณฑานนท์ (2546: 1-7) ได้กล่าวถึงลักษณะหลักสูตรและรายวิชาของสถานศึกษาสรุปได้ว่า หลักสูตรมี 2 ลักษณะ คือ

1. **หลักสูตรแบบแยกรายวิชา (Subject Matter Curriculum)** ลักษณะของหลักสูตรแบบแยกรายวิชา ประกอบด้วยส่วนที่เป็นรายวิชาที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนในกลุ่มสาระนั้นๆ หากเป็นหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นส่วนของการศึกษาภาคบังคับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ให้สถานศึกษาจัดทำเป็น **หลักสูตรรายปี** และในส่วนของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้จัดทำเป็นหลักสูตร

รายการ ในกรณีเช่นนี้ หลักสูตรจะประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ ที่สถานศึกษาสร้างขึ้น ทั้งรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม และรายวิชาเลือกเสรี

1.1 หลักสูตรรายปี ส่วนที่เป็นรายวิชาพื้นฐานจะเป็นรายวิชาที่หลอมทุกสาระ เข้าด้วยกัน จัดการเรียนทั้งปี สำหรับรายวิชาเพิ่มเติม และรายวิชาเลือกเสรี อาจมีรายวิชาที่จัดการเรียนให้เสร็จสิ้นภายใน 1 ภาคการศึกษา ลักษณะรายวิชาอาจเป็นรายวิชาที่หลอมหลาย ๆ สาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้เข้าด้วยกัน หรือเป็นรายวิชาที่นำเอาบางสาระในกลุ่มสาระนั้นมา จัดทำเป็นรายวิชา หรือเป็นรายวิชาที่นำเฉพาะสาระใดสาระหนึ่งของกลุ่มสาระหนึ่ง ๆ มาจัดทำ เป็นรายวิชา

1.2 หลักสูตรรายภาค ส่วนที่เป็นรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม หรือรายวิชา เลือกเสรี อาจมีได้หลายลักษณะทำนองเดียวกับการสร้างรายวิชาเพิ่มเติมในหลักสูตรรายปี ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

2. หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) ลักษณะของหลักสูตรบูรณาการ เป็นกรอบของการจัดการศึกษาที่ให้หลักประกันในขั้นต้นว่า ผู้เรียนจะได้เรียนในสิ่งที่อยู่ในกลุ่ม สาระต่างๆ แบบองค์รวม หลักสูตรบูรณาการจะเหมาะสมมากสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา และการศึกษาค้นคว้าระดับ ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อหล่อหลอมความพร้อม และเตรียม ชีวิตให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถรอบด้าน แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรบูรณาการมีรูปแบบ หลักสูตรมากมาย ซึ่งสรุปได้ 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

2.1 หลักสูตรที่ใช้ “วิชาการ” เป็นฐานของการบูรณาการ เป็นรูปแบบ หลักสูตรที่หลอมบางกลุ่มสาระเข้าด้วยกัน หลักสูตรลักษณะนี้สามารถสร้างออกมาได้หลาย รูปแบบ ขึ้นอยู่กับสถานศึกษาจะพิจารณาว่าจะนำกลุ่มสาระใดมาหลอมเข้าด้วยกันได้บ้าง โดย เมื่อนำมาหลอมเข้าด้วยกันแล้ว จะนำไปสู่เป้าหมาย ทิศทางการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้มี คุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถตามที่สถานศึกษาดำเนินการ เช่น นำกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์หลอมเข้าด้วยกัน หรือนำกลุ่มสาระภาษาไทยหลอมไว้ในทุกกลุ่มสาระ เป็นต้น

2.2 หลักสูตรที่ใช้ “อาชีพ” เป็นฐานของการบูรณาการ เป็นรูปแบบหลักสูตร ที่จัดทำเป็นโปรแกรม หรือแผนการเรียน หรือสถานศึกษาอาจจะจัดโครงสร้างหลักสูตรและ รายวิชาต่างๆ ให้มีลักษณะเป็นเสมือนคลังตลาดนัดรายวิชาที่พร้อมให้ผู้เรียนได้เลือกเรียน ตามความต้องการ และตรงกับสิ่งที่จะไปเรียนต่อในอนาคต รายวิชาในกลุ่มสาระต่างๆ จึงต้องคำนึงถึงหลักสูตรตามแผนอาชีพที่ผู้เรียนเรียน เช่น ภาษาไทย อาจต้องสร้างรายวิชา ที่จะตอบสนองสำหรับผู้เรียนที่เรียนอยู่ในแผนศิลปะและการบันเทิง เช่น รายวิชาการใช้ ภาษาในการแสดง เพื่อให้ผู้เรียนเรียนแล้วได้ทั้งภาษาไทย และความรู้เรื่องการแสดงไป พร้อมๆ กัน

โครงการวิจัยเรื่อง “การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปใช้ในต่างบริบท” นี้ เริ่มดำเนินการตั้งแต่พฤษภาคม 2542 ซึ่งขณะนั้นกระทรวงศึกษาธิการยังไม่ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังคงใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 อยู่ ดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่นที่กล่าวถึงในงานวิจัยชิ้นนี้ จึงเป็นหลักสูตรท้องถิ่นตามลักษณะที่ 3 ของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 คือเป็นหลักสูตรของท้องถิ่นที่จัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่เพิ่มเติมจากที่ปรากฏในหลักสูตรโดยให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับท้องถิ่นและจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา โดยไม่ซ้ำกับรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตร ซึ่งในระดับประถมศึกษาเป็นรายวิชาที่อยู่ในกลุ่มการเรียนรู้พื้นฐานอาชีพ สำหรับระดับมัธยมศึกษาเป็นรายวิชาที่อยู่ในหมวดสังคมศึกษา ในกลุ่มวิชาเลือก ชื่อ “ท้องถิ่นของเรา” แต่ในขณะเดียวกันในช่วงของการดำเนินการวิจัยอยู่นั้น ได้มีเอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับร่างเกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นในช่วงของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นคณะผู้วิจัยจึงได้นำมาตรฐานการเรียนรู้ของช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาร่วมพิจารณาประกอบด้วย

บุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ (2543) ได้พัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเลี้ยงโคนม โดยนำหลักสูตรไปทดลองใช้ในปีการศึกษา 2540 และนำหลักสูตรไปใช้จริงในปีการศึกษา 2541 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่โรงเรียนชุมชนวัดหนองโพและโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง อำเภอบางบาล จังหวัดราชบุรี ซึ่งการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปใช้ในครั้งนี้ ได้ใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยบูรณาการวิชาต่างๆ เข้ากับการเรียนวิชาการเลี้ยงโคนม เช่น วิชาภาษาไทย บูรณาการการฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน กับวิชาการเลี้ยงโคนม ซึ่งนักเรียนได้ฝึกทักษะดังกล่าวในวิชาการเลี้ยงโคนมโดยได้ฝึกสัมภาษณ์ อภิปราย ศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง เขียนรายงาน และนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน เป็นต้น การเรียนการสอนเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม มุ่งให้นักเรียนมีความสามารถที่จะสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง เพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ได้อาศัยความร่วมมือจากบุคคลผู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์กรต่างๆ ในชุมชน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเลี้ยงโคนมประกอบด้วย 10 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม โดยความร่วมมือของชุมชน โรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญ และคณะผู้วิจัย
3. เตรียมบุคลากร โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่คณะครู ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

4. จัดประชุมผู้ปกครองเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการจัดการเรียนการสอน และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล
5. นำหลักสูตรไปทดลองใช้
6. จัดการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะแรก
7. จัดสัมมนาเพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข
8. ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ แล้วนำหลักสูตรไปใช้
9. ประเมินผลการใช้หลักสูตรที่มีต่อนักเรียน ครู ผู้บริหาร และคนในชุมชน
10. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

ผลการประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเลี้ยงโคนมซึ่งมีการนำไปใช้เป็นเวลา 2 ปีการศึกษานั้น พบว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ โดยครูผู้สอนเริ่มมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน มีการสอนแบบบูรณาการ มีการทำงานเป็นกลุ่มและเป็นทีม ใช้วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีการประเมินผลจากแฟ้มผลงาน นอกจากนี้ ปราชญ์ท้องถิ่น ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นยังได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นทีม กล้าแสดงออก สามารถสรุปประเด็นที่ได้จากการเรียนรู้ต่อหน้าชุมชน มีเจตคติต่อการเลี้ยงโคนมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น มีทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และมีความสุขที่ได้เรียนวิชาการเลี้ยงโคนม รวมทั้งได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองของนักเรียน ทั้งที่เป็นผู้เลี้ยงโคนมและไม่ได้เลี้ยงโคนมว่า เป็นหลักสูตรที่ให้เนื้อหาพื้นฐานและเป็นทักษะเบื้องต้นที่เด็กสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย ทำให้เด็กได้รู้จักการเลี้ยงโคนมซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในท้องถิ่น เกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และจะช่วยสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมต่อไป

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กระบวนการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเลี้ยงโคนมที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมานั้น สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีการเลี้ยงโคนมอย่างหนาแน่นและมีสหกรณ์โคนมหนองโพ ซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งและมีความเป็นปึกแผ่น และมีนโยบายในการคืนผลกำไรให้กับสมาชิกซึ่งเป็นคนในชุมชน ดังนั้นสหกรณ์โคนมหนองโพจึงให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่โรงเรียนชุมชนวัดหนองโพ และโรงเรียนวัดดอนกระเบื้องได้เป็นอย่างดี เช่น จัดสรรทุนการศึกษาให้กับนักเรียนทั้งสองโรงเรียนอยู่เป็นประจำทุกปี และยังสนับสนุนอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นตามที่โรงเรียนขอความช่วยเหลืออีกด้วย นอกจากสหกรณ์โคนมหนองโพ แล้วยังมีองค์กรท้องถิ่นอื่นๆ ได้แก่ โรงพยาบาลสัตว์หนองโพ ศูนย์วิจัยการผสมเทียมราชบุรี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเต็มใจและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าว

ค่อนข้างที่จะมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่โรงเรียนและชุมชนโดยทั่วๆ ไปนั้นอาจมิได้มีลักษณะเช่นนี้ นอกจากนั้นผลจากการวิจัยดังกล่าว บุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ (2543) ได้วิเคราะห์ไว้ว่า การบริหารจัดการโรงเรียนที่ส่งเสริมให้กระบวนการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม ประสบผลสำเร็จได้นั้นมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาวิสัยทัศน์ให้แก่ผู้บริหารโรงเรียนและผู้นำชุมชน การจัดหลักสูตรท้องถิ่นจะประสบผลสำเร็จได้ถ้าผู้บริหารโรงเรียนและผู้นำชุมชนเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
2. การปลูกฝังแนวคิดให้แก่ผู้บริหารและครูให้มองเห็นความสำคัญของชุมชนและสามารถใช้ประโยชน์ของคนในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน
3. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ถ้าโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจะประสบผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น
4. การกระตุ้นให้ครูมองเห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประเมินโดยใช้วิธีการอย่างหลากหลาย
5. การเปิดโอกาสให้ครูทุกคนได้รับรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เน้นการทำงานเป็นทีม
6. การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนควรจะให้ตรงตามคุณวุฒิ ความรู้ และความสามารถของครูแต่ละคน
7. การจัดตารางสอนจะต้องคำนึงถึงช่วงเวลาที่มีการพานักเรียนออกไปศึกษาในสภาพจริง ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลา 2-3 ชั่วโมง ดังนั้นจะต้องจัดตารางสอนให้เอื้อต่อการทำงานของครูในระดับชั้นเดียวกัน ซึ่งจะต้องช่วยกันดูแลนักเรียนเวลาพาไปศึกษานอกสถานที่
8. การประชาสัมพันธ์หรือการสื่อสารให้ครูในโรงเรียนหรือคนในชุมชนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของโครงการ รวมทั้งการขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน

จากข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นทำให้คณะผู้วิจัยได้แนวคิดที่ว่า ระบบการบริหารจัดการโรงเรียนน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมสามารถนำไปใช้ได้กับต่างระดับการศึกษา ต่างเนื้อหา และในบริบทของชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่างกันได้ ดังนั้นคณะผู้วิจัยซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยจึงได้ทำการวิจัย เรื่อง “การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปประยุกต์ใช้ในต่างบริบท” โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง เป็นการศึกษา

ศักยภาพและความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนและโรงเรียนในจังหวัดราชบุรี และระยะที่**สอง** เป็นการพัฒนาและนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากระยะที่**หนึ่ง**

ระยะที่หนึ่ง เป็นการศึกษาศักยภาพและความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชนในจังหวัดราชบุรี จำนวน 4 โรงเรียน และ 4 ชุมชน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ตันโพธิ์และชุมชนตันโพธิ์ โรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่ม โรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโค และโรงเรียนจอมราชและชุมชนบ้านแต้ม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกในจังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น 3) เพื่อศึกษาแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน 4) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพและความต้องการ เนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนและชุมชนในบริบทที่ไม่ได้เลี้ยงโคนมกับโรงเรียนและชุมชนในบริบทที่เลี้ยงโคนม รวมทั้งเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนและชุมชน 4 แห่งที่อยู่ในบริบทที่ไม่ได้เลี้ยงโคนม เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนและชุมชนที่จะศึกษาต่อไปใน**ระยะที่ 2**

วิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา 2 โรง โรงเรียนขยายโอกาสที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี 2 โรง และกลุ่มตัวอย่างคนในชุมชน 4 แห่ง ซึ่งการคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างนี้ได้มาโดยดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ 1) ประชุมปรึกษาหารือกับผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ผู้ช่วยผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ศึกษาพื้นที่จังหวัด ศึกษาพื้นที่อำเภอ/กิ่งอำเภอ และ 2) สำรวจโรงเรียนและชุมชน คณะผู้วิจัยเปิดเผยบทบาทของนักวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้วิธีการหลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสอบถาม การศึกษาเอกสาร สิ่งพิมพ์ รูปภาพ รวมทั้งมอบหมายให้ผู้ช่วยวิจัยพักอยู่ในชุมชนเป็นระยะๆ ตั้งแต่มีนาคม 2542 - มกราคม 2543 การวิเคราะห์ข้อมูลทำโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์แบบอุปนัย และใช้สถิติคำร้อยละสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ การตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูลและแหล่งข้อมูล รวมทั้งการให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผลการวิจัยระยะที่**หนึ่ง**พบว่า 1) โรงเรียนและชุมชนทั้ง 4 แห่ง มี**ศักยภาพและความต้องการ**เพียงพอที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยพิจารณาจากองค์ประกอบในด้านสภาพและปัญหาของชุมชนและโรงเรียน ความต้องการและความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนในด้านทรัพยากรและด้านจิตใจ รวมทั้งความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียน 2) เนื้อหาที่สมควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้ คือ **กลุ่มเนื้อหา**

ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร คือ เรื่องข้าวซ้อมมือของโรงเรียนวัดสมานกิจ และเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ของโรงเรียนจอมราช และกลุ่มเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมประเพณี คือ เรื่องเครื่องจักสานต้นโพธิ์ของโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ และเรื่องศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรีของโรงเรียนบ้านนาโคบน 3) **แนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน** พบว่าคนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนมีความเห็นว่า การที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนควรดำเนินการดังนี้ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับคณะกรรมการสถานศึกษา ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน ใช้บทบาทเชิงรุกในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนโดยเฉพาะผู้นำของโรงเรียน ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจกับคนในชุมชน กำหนดแผนงานและกิจกรรมต่างๆ โดยบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีส่วนร่วม ขอความร่วมมือจากคนในชุมชน และประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นด้วยวิธีการหลากหลายเข้าถึงทุกฝ่าย 4) **ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบประเด็นต่าง ๆ ระหว่างโรงเรียนและชุมชน 4 แห่งในบริบทที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคนม** พบว่า โรงเรียนที่สมควรได้รับการคัดเลือกเพื่อศึกษาต่อในระยะที่ 2 คือ โรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่มกับโรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโค ด้วยเหตุผลดังนี้

1. โรงเรียนสองโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนกันคนละระดับการศึกษา โดยโรงเรียนวัดสมานกิจเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็กที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ในขณะที่โรงเรียนบ้านนาโคบนนั้นเป็นโรงเรียนมัธยมขยายโอกาสขนาดกลางโดยเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของประเทศคือ โรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ดังนั้นผลการวิจัยที่จะเกิดขึ้นในระยะที่ 2 นั้น จะได้ข้อสรุปที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางให้กับโรงเรียนส่วนใหญ่ในประเทศไทยได้นำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

2. โรงเรียนทั้งสองโรงเรียนมีศักยภาพและความต้องการเนื้อหาที่จะนำมาจัดหลักสูตรท้องถิ่นแตกต่างกัน โดยโรงเรียนวัดสมานกิจต้องการทำหลักสูตรท้องถิ่นในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับข้าวซ้อมมือซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับทางด้านเกษตรกรรม เนื่องจากโรงเรียนเคยจัดทำโครงการข้าวซ้อมมือมาก่อนจึงมีเครื่องสีข้าวและอุปกรณ์การเกษตรที่จะให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงอยู่ภายในโรงเรียน และในชุมชนมีผู้รู้เกี่ยวกับการทำข้าวซ้อมมือหลายคน โดยผู้รู้เหล่านี้ยินดีมาให้ความรู้แก่นักเรียน รวมทั้งบางท่านยินดีให้นักเรียนไปใช้พื้นที่ของตนทดลองปลูกข้าวสำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบนต้องการทำหลักสูตรท้องถิ่นในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี เพราะผู้นำชุมชนและคนในชุมชนมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมเก่าแก่ไว้สืบทอดให้กับลูกหลาน มีคนรุ่นอาวุโสและรุ่นผู้ใหญ่ที่เห็นความสำคัญ มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และยินดีที่จะถ่ายทอดให้กับชนรุ่นหลัง

ชุมชนมีเครื่องดนตรีของชาวกะเหรี่ยง ประกอบกับโรงเรียนมีเทพเพลงกะเหรี่ยงและครูที่มีความรู้ในเรื่องการรำของชาวกะเหรี่ยง

3. โรงเรียนสองโรงนี้มีบริบทของชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่างกันในบางประเด็น โดยโรงเรียนวัดสมานกิจตั้งอยู่ในชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า และผู้นำชุมชนทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ต่างก็ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี แต่มีปัญหาคือเรื่องยาเสพติด สำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบนตั้งอยู่ในชุมชนที่การรวมตัวของผู้นำและชาวบ้านค่อนข้างเข้มแข็ง ดังจะเห็นได้จากการจัดประเพณีกินข้าวห่อ แต่ความพร้อมในเชิงเศรษฐกิจค่อนข้างด้อยกว่า แต่จุดแข็งคือผู้นำชุมชนมีจิตใจที่ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมซึ่งมีอยู่ในระดับสูง (บุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ, 2544)

การศึกษาระยะที่สอง จากผลการวิจัยในระยะที่หนึ่ง คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาต่อในระยะที่สองโดยนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยวโคนมไปใช้ในโรงเรียนวัดสมานกิจ และโรงเรียนบ้านนาโคบน เพื่อศึกษาว่าในบริบทของชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่างกันนั้น การสร้างให้เกิดระบบบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีที่จะทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยวโคนม สามารถนำไปใช้ได้กับต่างระดับการศึกษาและต่างเนื้อหานั้นจะต้องทำอย่างไร และต่างกันหรือไม่ในบริบทของชุมชนที่แตกต่างกัน ควรต้องมีการปรับปรุงในจุดใดบ้าง อย่างไร และการปรับนั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้าง ดังรายละเอียดของการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

โครงการวิจัยในระยะที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของชุมชนและโรงเรียนโดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยวโคนมเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตร
2. ศึกษาผลที่ได้จากการนำหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นไปใช้
3. ศึกษากระบวนการบริหารจัดการในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
4. ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยวโคนมไปปรับใช้ในต่างบริบท

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วย

1.1 บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนวัดสมานกิจ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบน ในภาคปลายปีการศึกษา 2544 และภาคต้นในปีการศึกษา 2545

1.2 คนในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้รู้ในชุมชน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ เกษตรอำเภอ ในชุมชนวัดสมานกิจ ตำบลท่ากระทุ่ม และชุมชนนาโค ตำบลนาโค

2. เนื้อหาสาระที่ศึกษาในครั้งนี้นำประกอบด้วย

2.1 ผลการนำหลักสูตรไปใช้ โดยพิจารณาจาก

2.1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะที่พึงประสงค์ คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ เจตคติต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เจตคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค และความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนดังกล่าวแล้วข้างต้น

2.1.2 ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ ต่อการนำหลักสูตรไปใช้

2.1.3 ปัญหาและความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

2.2 การบริหารจัดการในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2.3 ปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยง ไก่เนมไปปรับใช้ในต่างบริบท

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สามารถใช้ได้กับต่างระดับการศึกษา ต่างเนื้อหา และในบริบทชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่างกัน

2. ได้แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สามารถใช้ได้ในต่างระดับ ต่างเนื้อหาและต่างบริบทของชุมชน

3. ได้เสริมสร้างสมรรถภาพของครูในด้านการเรียนการสอนที่ใช้นักเรียนเป็นสำคัญ การประเมินตามสภาพจริง และการทำงานร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

4. ได้สร้างนักวิจัยที่เป็นนิสิตปริญญาโท ซึ่งมาเป็นผู้ช่วยวิจัยให้มีศักยภาพในการเป็น นักวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

นิยามศัพท์

หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่บุคลากรในสถานศึกษาหรือหน่วยงาน และคนในท้องถิ่นร่วมกันจัดให้กับนักเรียน โดยมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนรักท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และพัฒนาท้องถิ่นของตน ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่น ในที่นี้เทียบได้กับรายวิชาหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา

การบริหารจัดการโรงเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรภายในโรงเรียนเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย การเตรียมบุคลากร การจัดตารางสอน การนิเทศการสอน การวางแผน ควบคุม กำกับ และ ติดตามการปฏิบัติงานในด้านวิชาการ บุคลากร กิจกรรมนักเรียน การเงินและงบประมาณ อาคาร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินการที่ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ได้แก่ ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เตรียมบุคลากร จัดประชุมผู้ปกครอง นำหลักสูตรไปทดลองใช้ ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะแรก จัดสัมมนาเพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ แล้วนำ หลักสูตรไปใช้ ติดตามผลการใช้หลักสูตร โรงเรียนและชุมชนปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรและ ดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

บริบทที่แตกต่างกัน หมายถึง สภาพของโรงเรียนที่แตกต่างกันในด้านการจัดการศึกษา และสภาพของชุมชนที่แตกต่างกันในเรื่องสภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจของชุมชน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้จากการประเมินผลการเรียนรู้ของ นักเรียนในเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคะแนนจากการประเมินชิ้นงานของนักเรียน

ทักษะที่พึงประสงค์ หมายถึง ทักษะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนจากการใช้หลักสูตร ท้องถิ่น ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และ ทักษะการแก้ปัญหา

ทักษะการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการพูด การอ่านและการเขียน ที่สามารถสื่อความหมายให้บุคคลอื่นเข้าใจ หรือรับรู้ตามที่ตนต้องการให้รับรู้ได้

ทักษะการแสวงหาความรู้ หมายถึง ความสามารถในการวางแผนและค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขและได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน

ทักษะการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เสนอแนวทางการแก้ปัญหา เลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสม และแก้ไขปัญหายอย่างเป็นระบบ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ดีของผู้เรียนที่หลักสูตรต้องการให้เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความมีนิสัยรักการทำงาน

ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติสิ่งต่างๆ ได้ครบถ้วนตามระยะเวลาที่ได้ตกลงกันได้

ความกล้าแสดงออก หมายถึง กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

ความมีนิสัยรักการทำงาน หมายถึง การปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความเต็มใจและมีความสุขในการทำงาน

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง การแสดงออกซึ่งความคิดในสิ่งที่แปลกใหม่และเกิดประโยชน์

การประเมินตามสภาพจริง หมายถึง การประเมินอย่างไม่เป็นทางการที่สามารถพบได้ทั้งในและนอกชั้นเรียนและเป็นการประเมินการใช้ความคิดในระดับที่สลับซับซ้อนความสามารถในการแก้ปัญหาและการแสดงออกของนักเรียนในสภาพที่เป็นอยู่จริงในสภาพการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และดำเนินอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

ชุมชนที่เข้มแข็ง หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งมีสำนึกสาธารณะสามัคคี และเอื้ออาทรต่อกัน เข้ามามีบทบาท/ร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานและเรียนรู้ร่วมกันเพื่อจัดการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยมีความพร้อมของทุนทางสังคม มีระบบความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ มีผู้นำชุมชนที่มีภาวะผู้นำที่ดี ชี้อุดมและมีคุณธรรม มีกระบวนการส่งเสริมให้สมาชิกมีความรักภาคภูมิใจและยอมรับในความหลากหลาย รวมทั้งมีการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ตลอดจนมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อสานความร่วมมือที่เอื้อประโยชน์ยิ่งขึ้น

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หมายถึง การดำเนินงานที่ใช้หลักการกระจายอำนาจการศึกษา โดยโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการตัดสินใจ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโรงเรียนโดยตรงมีส่วนร่วมในการกำหนดการบริหารงานของโรงเรียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อมิให้เป็นการกระทบกับบุคคลและสถานที่ที่ทำการวิจัย การวิจัยในครั้งนี้จึงใช้ชื่อสมมติทั้งหมดในกรณีที่เป็นชื่อเฉพาะของบุคคลและสถานที่

บทที่ 2

การตรวจสอบเอกสาร

ในการศึกษาการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเมืองท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในต่างบริบท (ระยะที่ 2) ครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมเอกสารเพื่อใช้เป็นพื้นฐานและแนวคิดในการวิจัย ซึ่งได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
2. หลักสูตรสถานศึกษา
3. หลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
4. การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. การประเมินตามสภาพจริง
6. เจตคติ
7. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
8. ความเข้มแข็งของชุมชน
9. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการศึกษา
10. การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรแม่บทระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พ.ศ. 2533 ที่ใช้ในประเทศไทย เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากส่วนกลางและได้ใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วทั้งประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนทั่วประเทศมีมาตรฐานการศึกษาอยู่ในระดับเดียวกัน การพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้อย่างกว้างขวางในระดับประเทศเช่นนี้ จึงมีเนื้อหาสาระกว้างซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้โดยการปรับปรุงเพิ่มเติม ขยาย หรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บทเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คณะผู้วิจัยได้นำเสนอสาระสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสอดคล้องกัน ซึ่งสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรแกนกลาง (ระดับชาติ) ทั้งเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์มาปรับ ขยาย หรือเพิ่มเติมเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน แผนการสอน หรือสร้างหลักสูตรย่อย ขึ้นใหม่ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นตน เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในท้องถิ่น ตลอดจนสามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิตของตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ ซึ่งความรู้ดังกล่าวอาจมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมไว้และได้ถ่ายทอดกันมาในแต่ละยุคแต่ละสมัย (สัจ จุฑานันท์, 2532: 312; โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 107; กรมวิชาการ, 2539: 2; วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช, 2542: 124; ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข, 2543: 23)

นอกจากนี้พิสิฐ นาครำไพ (2538: 23-24) และอุทุมพร จามรมาน (2545: 6) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้พอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องนำข้อมูลที่เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือปัญญาชนชาวบ้านที่มีความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ความต้องการ ปัญหา รวมทั้งอนาคตของท้องถิ่นมาผสมผสานในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนและสนองความต้องการของท้องถิ่น

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่นักการศึกษาได้ให้ไว้ดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรแม่บทมาปรับ ขยาย และ/หรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งผู้เรียนจะได้นำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

2. เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทำให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องที่จำเป็นโดย โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 109-110); เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539: 112-113); วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542: 135) และวีรบุษ ปิณฑวิช (2543: 17) ได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกันสรุปได้ว่า

2.1 หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระและ กิจกรรมอย่างกว้างๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกันทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่ง เนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่วๆ ไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับ สาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละ แห่งได้ทั้งหมด และอาจไม่สนองความต้องการของผู้เรียน จึงควรมีการพัฒนาหลักสูตรระดับ ท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นให้มากที่สุด

2.2 การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีผลกระทบโดยตรงต่อพรรคชนและการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังกล่าว โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิสำเนาท้องถิ่นของตน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัว และท้องถิ่น ตลอดจนดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนอย่างมีความสุข เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง สามารถประกอบอาชีพในท้องถิ่นได้โดยไม่ต้องอพยพเข้ามาทำงานในเมือง เกิดการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและความเจริญ ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

2.3 การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า และควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้มีส่วนร่วม และเป็นการเรียนรู้ตามสภาพชีวิตจริง จึงจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรง รวดเร็ว และสามารถนำไปใช้ได้จริง ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน แทนที่จะเรียนรู้เรื่องไกลตัวซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักชีวิต ไม่เข้าใจ และไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพัน รวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

2.4 ทรัพยากรท้องถิ่นโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านในชนบทของไทยมีอยู่มากมายและมีค่าบ่งบอกถึงความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้ จึงควรมีการสนับสนุน ส่งเสริม หรือเขียนไว้ในเอกสารหลักสูตรท้องถิ่นให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น

2.5 ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจหรือค่านิยม จึงจำเป็นต้องมีการสำรวจแนวโน้มของสังคม และความต้องการของประชาชน ผู้ปกครอง ผู้เรียน เพื่อวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงก่อนเปิดสอนรายวิชาซึ่งสามารถดำเนินการได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการปรับหรือขยายคำอธิบายรายวิชาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแกนกลาง หรืออาจเป็นการพัฒนารายวิชาขึ้นมาใหม่

2.6 การเปิดโอกาสให้ผู้สอนได้พัฒนาตนเองและมีการขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ การเลื่อนระดับให้สูงขึ้น โดยผู้สอนสามารถใช้ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เช่น การเขียนแนวการสอน แผนการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติม ฯลฯ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญมากเพราะในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีสภาพที่แตกต่างกันออกไป เช่น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมอันมีผลต่อความต้องการและเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ ในการนำหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรจากส่วนกลางที่มีลักษณะกว้าง มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นค่านิยมทางการศึกษามากกว่าแนวปฏิบัติไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับท้องถิ่น จึงจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาหรือปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่นของตน รวมทั้งการได้รับประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่แท้จริง และการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย

3. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น สัจด์ อุทรานันท์ (2532: 314-316); วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2535: 53-54) และจิตทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 124-135) ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้สอดคล้องกัน สรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในขั้นแรกของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรมีการจัดตั้งคณะทำงานซึ่งมีประมาณ 5-8 คนควรคัดเลือกจากบุคคลที่มีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงาน มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์หลาย ๆ ด้านเป็นกรรมการ เช่น ด้านเนื้อหาวิชา ด้านการสอน ด้านสภาพของท้องถิ่น และด้านการพัฒนาหลักสูตร บุคคลสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ ครูหรือผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนศึกษานิเทศก์ วิทยากรท้องถิ่น และนักวิชาการ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ในขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานคณะทำงานต้อง (1) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของท้องถิ่น ข้อมูลดังกล่าวสามารถรวบรวมได้จากประชาชนในท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้วิธีการวิจัย สัมภาษณ์ สังเกต สอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์ และ/หรือการประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (2) สำรวจสภาพและความต้องการของนักเรียนเพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ รวมทั้งสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของนักเรียนด้วย ข้อมูลเหล่านี้สามารถศึกษาได้จากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ซึ่งอาจใช้วิธีการพูดคุยกับนักเรียนและผู้ปกครอง และสังเกตนักเรียน (3) ศึกษาทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทเพื่อพิจารณาว่ามีส่วนใดที่หลักสูตรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม (4) วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนเป็นการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น ด้านบุคลากร การบริหาร วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อให้ทราบว่าโรงเรียนมีความพร้อมหรือขาดแคลนในเรื่องใดบ้าง มีปัญหาและข้อจำกัดในการเรียน

การสอนอะไร จะได้ใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ข้อมูลเหล่านี้สามารถรวบรวมได้จากการสำรวจภายในโรงเรียน ศึกษาจากครู ผู้บริหาร และสถิติของโรงเรียนโดยวิธีการวิจัย การสัมภาษณ์ การประชุม และสัมมนา หลังจากที่ได้ข้อมูลดังกล่าวแล้วจึงประมวลข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และความต้องการเหล่านั้น

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น ในการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรรายวิชานั้น คณะทำงานควรศึกษาจากสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นและนักเรียน จุดประสงค์ในระดับกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ของรายวิชานั้นๆ เพื่อกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนเมื่อเรียนจบรายวิชาแล้ว

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดเนื้อหา คณะทำงานจะต้องนำจุดประสงค์ที่ระบุไว้แล้วจากขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์แล้วกำหนดเนื้อหาสาระของรายวิชาอย่างกว้างๆ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาดังกล่าวและครอบคลุมส่วนที่เป็นทั้งความรู้และทักษะด้วยจากนั้นจึงแยกแยะออกเป็นเนื้อหาย่อยซึ่งในส่วนนี้เองที่คณะทำงานสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่จะนำมาสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดกิจกรรม เมื่อได้เนื้อหาวิชาแล้วคณะทำงานควรกำหนดกิจกรรมที่จะจัดให้นักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์แต่ละข้ออย่างละเอียด กิจกรรมที่กำหนดไม่ควรมากหรือน้อยเกินไป เน้นทักษะกระบวนการ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้กระทำกิจกรรมโดยครูผู้สอนเป็นผู้ประสานกิจกรรมและชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน ในการกำหนดคาบเวลาเรียนของรายวิชานั้น มักถือเอาโครงสร้างของหลักสูตรแม่บท และปริมาณของเนื้อหาที่นักเรียนจะต้องเรียนเป็นเครื่องกำหนด กล่าวคือในระดับประถมศึกษาจำนวนคาบเวลาเรียนที่กำหนดนั้นจะต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียนสำหรับกลุ่มประสบการณ์/หน่วยย่อยที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนในระดับมัธยมศึกษาถ้ารายวิชาที่กำหนดให้เป็นรายวิชาบังคับเลือก คาบเวลาเรียนที่กำหนดจะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ถ้าเป็นรายวิชาเลือกเสรีสามารถกำหนดตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ควรให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของกลุ่มวิชาที่เป็นอยู่เดิมด้วย ในกรณีที่มีเนื้อหา มากก็อาจจัดทำเป็นหลายรายวิชาได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อคณะทำงานทราบแล้วว่ารายวิชาที่สร้างมีคาบเวลาทั้งหมดเท่าใด คณะทำงานควรจัดเนื้อหาของรายวิชาออกเป็นส่วนๆ หรือแบ่งซอยเป็นเนื้อหาย่อยๆ เรียงตามลำดับก่อนหลังแล้วแจกแจงจำนวนคาบเวลาในแต่ละส่วน โดยในแต่ละส่วนของเนื้อหาอาจแบ่งเป็นจำนวนคาบเวลาในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้อีกด้วย

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล คณะทำงานควรกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลในรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้ดำเนินการวัดและประเมินผลตรงกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ซึ่งจะส่งผลต่อการใช้หลักสูตรในที่สุด

ขั้นตอนที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร หลังจากที่เราสร้างหรือจัดทำหลักสูตรรายวิชาใหม่แล้ว คณะทำงานควรจะจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และสื่อต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรหรือครูผู้สอนสามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร ในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่างๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง โดยคณะทำงานต้องกำหนดเป็นแผนอย่างมีขั้นตอนและระบบ เมื่อพิจารณาพบข้อบกพร่องหรือปัญหาแล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อน จากนั้นคณะทำงานจึงคัดเลือกกลุ่มทดลองและกำหนดวิธีการประเมินผลเพื่อพิจารณาว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ วัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนต่างๆ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ก่อนนำหลักสูตรไปใช้จริง

ในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้นั้น คณะทำงานจะต้องเตรียมครูผู้สอนให้เข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรเสียก่อน จากนั้นจึงทดลองให้ครูนำไปใช้ในชั้นเรียน โดยคณะทำงานต้องวางแผนนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร และทำความเข้าใจร่วมกับครูผู้สอน แล้วร่วมกันวิเคราะห์หาข้อบกพร่องเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

ขั้นตอนที่ 10 การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อได้ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว คณะทำงานต้องนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่แล้วเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับขั้นเพื่อขออนุมัติการใช้หลักสูตรกล่าวคือ ท้องถิ่นเสนอต่อคณะกรรมการการศึกษาการศาสนาและการวัฒนธรรมเขตการศึกษา (ศสว.เขต) ที่ท้องถิ่นตั้งอยู่ตามขั้นตอนที่ ศสว.เขต นั้น ๆ กำหนด และคณะกรรมการ ศสว.เขต แต่ละเขตการศึกษาจะแต่งตั้งคณะทำงานวิชาการระดับเขตในแต่ละสาขาวิชา เพื่อทำหน้าที่วิเคราะห์เนื้อหาของคำอธิบายรายวิชาที่ท้องถิ่นจัดทำก่อนเสนอให้คณะกรรมการ ศสว.เขต พิจารณออนุมัติการใช้หลักสูตร จากนั้นคณะกรรมการ ศสว.เขต จึงเสนอต่อไปยังกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อประกาศใช้หรือเผยแพร่การใช้หลักสูตรดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้ ขณะรอการอนุมัติใช้หลักสูตรคณะทำงานจะต้องดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตรควบคู่กันไป และเมื่อหลักสูตรได้รับอนุมัติเรียบร้อยแล้วจะได้ดำเนินการใช้หลักสูตรทันที คณะทำงานจะต้องเตรียมจัดการอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการใช้หลักสูตร เพราะถึงแม้ว่าจะมีคู่มือครูในการใช้หลักสูตร หรือเอกสารประกอบหลักสูตรอื่นๆ แต่ผู้อ่านอาจจะเข้าใจไม่ตรงกันหรือไม่เข้าใจอย่างชัดเจนก็ได้ การจัดการอบรมควรจัดในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการและควรคำนึงถึงจำนวนผู้เข้ารับการอบรม งบประมาณที่ต้องใช้ วัสดุหลักสูตร วิทยากร สถานที่ที่ใช้ฝึกอบรม เป็นต้น เมื่อการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการสิ้นสุด

ลงแล้ว ผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจะต้องนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรของครูด้วยเพื่อให้การสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร หลังจากที่ครูได้นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนระยะหนึ่งแล้วในขั้นการดำเนินต่อไปก็คือ โรงเรียนควรมีการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ให้ผลตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสม และสามารถก่อประโยชน์แก่การศึกษาภายในสังคมส่วนรวมและสังคมท้องถิ่นได้มากที่สุด

นอกเหนือจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวแล้วข้างต้น บุญเรียง ขจรศิลป์และคณะ (2543) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้พัฒนากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเล่นโยนหม้อ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นตั้งแต่ต้นจนจบ และในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ มีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการประเมินตามสภาพจริง ผลปรากฏว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากทั้งตัวนักเรียน ครูผู้สอน และชุมชน ซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นนั้นมีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนโดยดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1.1 ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการต่อการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเล่นโยนหม้อ

- 1.2 วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเล่นโยนหม้อ โดยพิจารณาจากความเต็มใจในการมีส่วนร่วมในโครงการของผู้บริหารและคณาจารย์ในโรงเรียน สถานที่ตั้งของโรงเรียน และพื้นฐานของนักเรียนว่า มาจากครอบครัวที่เล่นโยนหม้อเป็นส่วนใหญ่

- 1.3 วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาถึงความพร้อมของทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ องค์กรท้องถิ่น และความเต็มใจของบุคลากรในชุมชนในการมีส่วนร่วมในโครงการ

2. พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเล่นโยนหม้อ โดยได้รับความร่วมมือจากปราชญ์ท้องถิ่น สถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญการเล่นโยนหม้อจากกรมปศุสัตว์และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3. จัดเตรียมบุคลากรโดย

- 3.1 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การวิเคราะห์จุดประสงค์และแนวการจัดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์” และ “การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการใช้แฟ้มผลงานในการประเมินผล”

3.2 พบบุคลากรที่เข้าร่วมโครงการได้แก่ คณะครู ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาพิเศษ และคณะผู้วิจัย ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ใช้นักเรียนเป็นสำคัญในรูปแบบต่าง ๆ

4. ประชุมผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของทั้งสองโรงเรียนเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการและวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอน

5. นำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การเลี้ยงโคนม 1” และ “การเลี้ยงโคนม 2” ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ณ โรงเรียนชุมชนวัดหนองโพและโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง

6. ประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ระยะแรก

7. จัดประชุมติดตามผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การเลี้ยงโคนม 1” และ “การเลี้ยงโคนม 2” เมื่อจบการเรียนการสอนในภาคต้นและภาคปลาย โดยผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ คณะผู้วิจัย ศึกษาพิเศษ ผู้บริหาร และคณะครูทั้ง 2 โรงเรียน วิทยากรท้องถิ่น และตัวแทนเกษตรกรจากตำบลดอนกระเบื้องและตำบลหนองโพ ผู้เชี่ยวชาญจากกรมปศุสัตว์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง

8. ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ แล้วนำหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ณ โรงเรียนชุมชนวัดหนองโพและโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง

9. ติดตามผลการใช้หลักสูตรโดยพิจารณาจากตัวนักเรียน ครูผู้สอน ผู้บริหาร ศึกษาพิเศษ ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

10. ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยสถานศึกษาและบุคลากรในชุมชน

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถสรุปได้ว่าในการพัฒนาหลักสูตรนั้นมีกระบวนการใหญ่ๆ อยู่ 3 กระบวนการ คือ การวางแผน การจัดทำหรือร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามสาระที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้มีหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่กำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น โดยสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทและหน้าที่ในการแปลงหลักสูตรแกนกลางไปสู่สาระหรือรายละเอียดในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและสนองสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่นของตน กล่าวคือ สถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักสูตรของตนเองที่สนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางและยึดมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ พร้อมทั้ง

เพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่นเข้าไป เพื่อให้ได้หลักสูตรที่เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และสภาพความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น ตลอดจนสนองความถนัด ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ หลักสูตรที่สถานศึกษาพัฒนาขึ้นนี้เรียกว่า “หลักสูตรสถานศึกษา” ซึ่งคณะผู้วิจัยจะนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาใน 5 ประเด็น คือ ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และความเชื่อมโยงของหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545: 2) และนิคม ชมภูหลง (2545: 290) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้สอดคล้องกันว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลก อย่างมีความสุข

หลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยการเรียนรู้และประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละปีหรือภาค และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน หลักสูตรจะชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้สามารถจัดมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์จนบรรลุผลตามจุดหมายของการจัดการศึกษา (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2545: 3 และนิคม ชมภูหลง, 2545: 291)

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงาน และสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดหมายสำคัญของหลักสูตรสองประการ โดยจุดหมายทั้งสองประการจะให้แนวทางที่สำคัญซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้นๆ ดังนี้ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2545: 3)

2.1 หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และ

ประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความมั่นใจในการเรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน
ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูล
สารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมี
เหตุผล

2.2 หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและ
วัฒนธรรม และโดยเฉพาะหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาใน
ความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคม
หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียนและช่วยให้เป็นพลเมือง
ที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนา
ความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกัน
ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก หลักสูตร
สถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล
เป็นอิสระ และเข้าใจในความรับผิดชอบ

3. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545: 5) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสนองตอบต่อ
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจและเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้อง
ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และประเมินกระบวนการเรียนรู้ของตน เพื่อสนองตอบต่อ
ความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม
และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น หากมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้
เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จึงประกอบด้วยภารกิจ 7 ประการ
(วัฒนาพร ระงับทุกข์ 2545: 5) ดังนี้

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อม

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

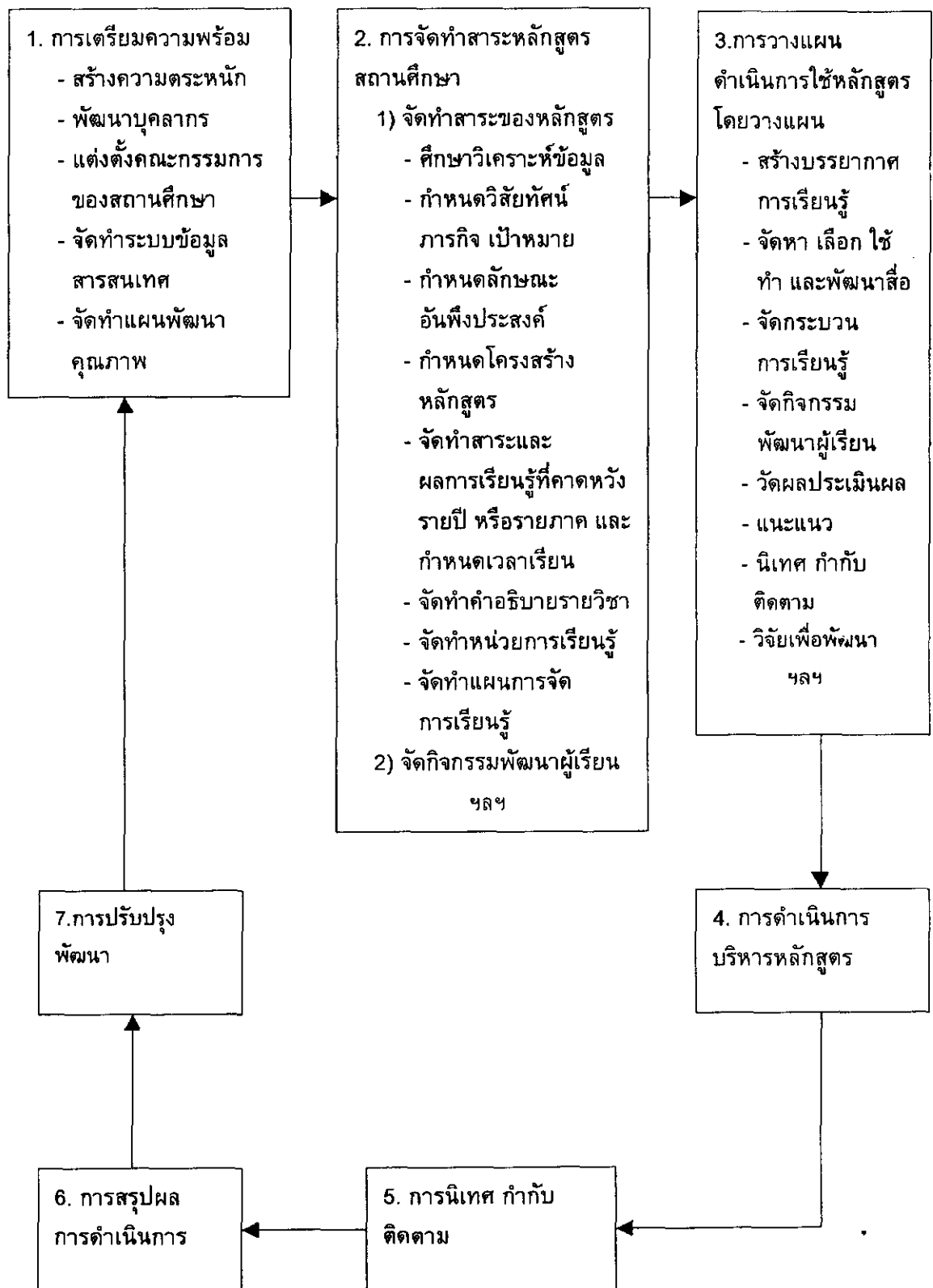
ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงาน

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

การดำเนินงานในแต่ละภารกิจสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ที่มา: วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545: 5)

4. แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานปฏิบัติที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของผู้เรียน เป็นฐานในการบริหารและการจัดการศึกษาที่เหมาะสมที่สุดกับบริบทสังคมในท้องถิ่นที่สถานศึกษาดังอยู่ เพราะสถานศึกษามีความใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด รับรู้ปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเอง โดยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ขึ้น ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางที่ประกอบด้วยสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะการงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ สถานศึกษาจึงมีหน้าที่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และมวลประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจัดทำสาระการเรียนรู้แกนและเลือกรวมทั้งจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้สนองความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน (นิคม ชมภูหลง, 2545: 275 - 276)

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545: 7-9) กล่าวว่า กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 3) การกำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค 4) การออกแบบการเรียนรู้ 5) การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 6) การกำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน และเอกสารหลักฐานการศึกษา 7) การพัฒนาระบบส่งเสริม สนับสนุน และ 8) การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

นิคม ชมภูหลง (2545: 300-301) กล่าวถึง กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตร 2) การกำหนดสาระของหลักสูตร 3) การกำหนดแผนการบริหารจัดการหลักสูตร และ 4) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

เมื่อพิจารณากระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545: 7-9) และนิคม ชมภูหลง (2545: 300-301) ขึ้นต้นแล้ว จะเห็นว่ามีรายละเอียดการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกันมาก แต่แตกต่างกันที่จำนวนขั้นตอนย่อยเท่านั้น จึงสรุปได้ว่ากระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดำเนินการโดยคณะกรรมการหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องนำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษามาใช้เป็นข้อมูล

ประกอบการดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และผู้เรียน ดังนี้

1.1 วิสัยทัศน์ สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่าโลกและสังคมรอบๆ จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไรจึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับกาลสมัย การกำหนดวิสัยทัศน์นั้นต้องอาศัยความร่วมมือของสถานศึกษา ชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้เรียน ภาครัฐกิจ ภาครัฐในชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษา

1.2 เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการกำหนดความคาดหวังด้านคุณภาพและคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม พึ่งตนเองได้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยสถานศึกษาต้องกำหนดเป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ตรงตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับทิศทางเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

1.3 โครงสร้างหลักสูตร เป็นการแสดงให้เห็นถึงมวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรที่ผู้เรียนอยู่ในสถานศึกษานั้นๆ โดยแบ่งเป็นช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1-3) และช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ในแต่ละช่วงชั้นแสดงให้เห็นถึงมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม รวมทั้งกำหนดสัดส่วนของเวลาหรือหน่วยกิตของแต่ละสาระการเรียนรู้เป็นรายปี/รายภาค ให้ชัดเจน

1.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพิ่มเติม นอกเหนือจากการเรียนรู้จากสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย อารมณ์ และสังคม สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อเกื้อกูลและส่งเสริมการเรียนรู้ต่างๆ เป็นการปลูกฝัง อบรมให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม รวมทั้งมีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้จะต้องจัดแนะแนวให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง มีความเข้าใจผู้อื่น มีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง มีข้อมูล และสามารถตัดสินใจเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดสาระของหลักสูตร ดำเนินการโดยคณะกรรมการของกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ประกอบด้วย การดำเนินงาน ดังนี้

2.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียนที่จะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น

2.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 2.1 ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

2.3 กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาค สาระการเรียนรู้พื้นฐาน และสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติม

2.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดไว้ มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชาให้สื่อความหมายได้ชัดเจนและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชา

2.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยนำสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ ไปบูรณาการ จัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อยๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และ ผู้เรียน ได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยควรประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุผลตามผลการเรียนที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกวิชา การจัดทำ หน่วยการเรียนรู้นั้นอาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการ เฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของ ผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้สำหรับ หน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการ อย่างน้อย 1 โครงการ

2.6 จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชารายปีหรือรายภาค ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้น กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบการเรียนรู้ เป็นการกำหนดแนวคิด หลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติ เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วยการออกแบบการเรียนรู้ใน 3 ส่วน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดแผนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผนปฏิบัติการ ที่เป็นรูปธรรมที่ช่วยให้ทราบแนวปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่สนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มี ประสิทธิภาพ เนื่องจากหลักสูตรสถานศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของหลักสูตรมากน้อย เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารจัดการนำหลักสูตรไปใช้ สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมี การวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุ ผลสูงสุด ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 การบริหารงานวิชาการ เช่น

- การส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้/กระบวนการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้
- การวัดผลและประเมินผล
- การบูรณาการ
- การจัดการโครงการ
- การให้ที่บ้าน

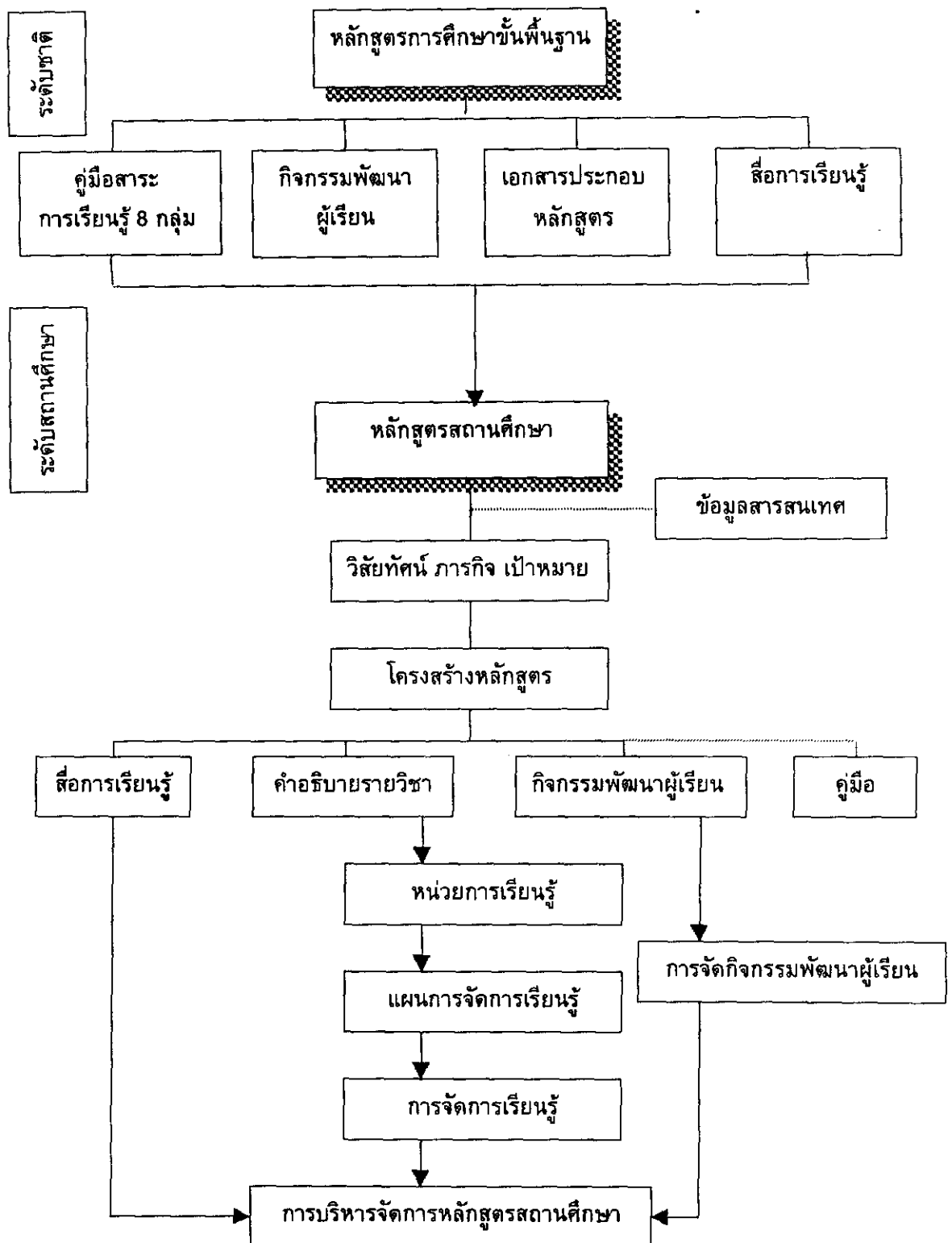
4.2 การใช้ทรัพยากร การจัดปัจจัยและสภาพต่างๆ ภายในสถานศึกษา เช่น

- การใช้ทรัพยากรด้านอาคารสถานที่อย่างคุ้มค่า
- การจัดตารางสอนของสถานศึกษา

4.3 การกำหนดโครงการที่ส่งเสริมสนับสนุนนโยบายต่างๆ เช่น โครงการส่งเสริมการอ่าน

ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้จัดทำมาแล้วข้างต้นมาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ที่ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับ วิสัยทัศน์ จุดหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รายวิชาตาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การบริหารจัดการหลักสูตร และสาระอื่นๆ ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติม

กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ดังภาพที่ 2

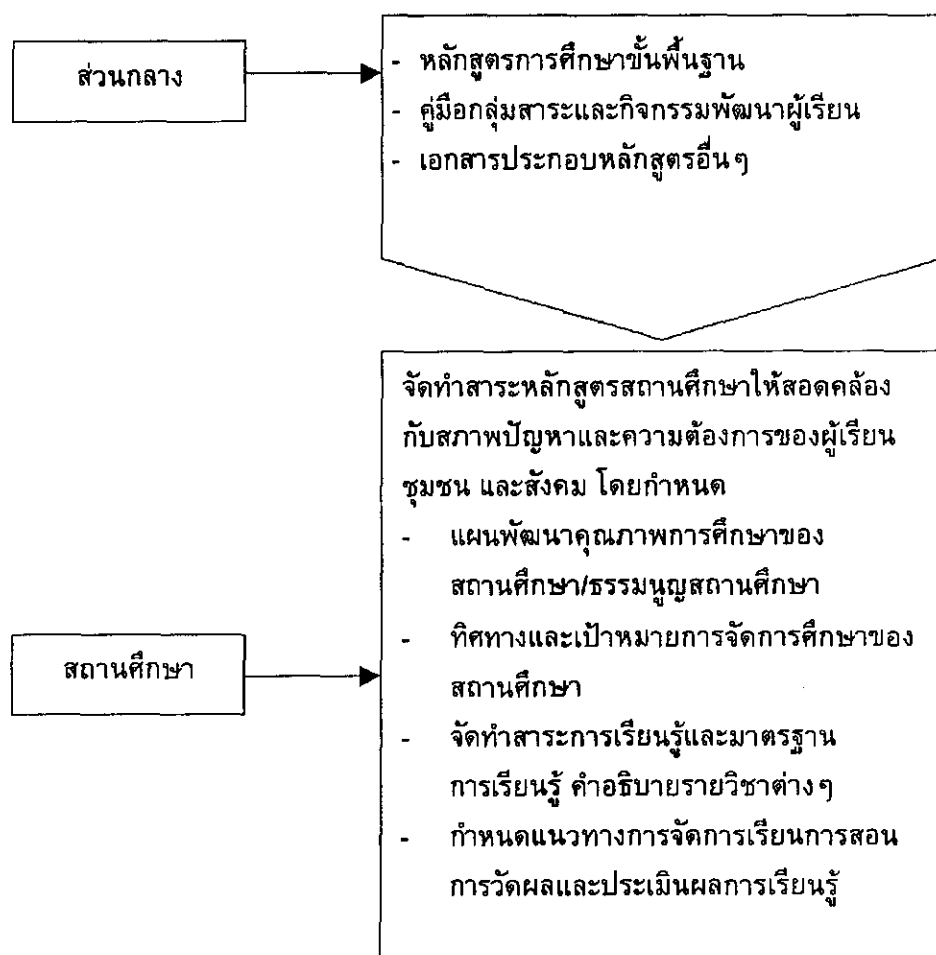

ภาพที่ 2 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ที่มา: วัฒนาพร ระงับทุกข์, (2545: 9)

5. ความเชื่อมโยงของหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรสถานศึกษา

นิคม ชมภูหลง (2545: 279) กล่าวถึงความเชื่อมโยงของหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนถึงเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรเป็นส่วนของที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และได้แสดงความเชื่อมโยงของหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ความเชื่อมโยงของหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรสถานศึกษา

ที่มา: นิคม ชมภูหลง (2545: 279)

หลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum)

การจัดการศึกษามีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกายและใจ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่การจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้มากนัก เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนยังแยกวิชาเป็นส่วนๆ ซึ่งไม่สอดคล้องกับชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถหลอมรวมความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ จึงเกิดแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการขึ้นโดยการนำเอาเนื้อหาของวิชาต่างๆ มาหลอมรวมเข้าด้วยกันทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ และสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนให้เข้ากับชีวิตจริงได้ คณะผู้วิจัยเสนอสาระสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับเหตุผลและความจำเป็นของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และรูปแบบของการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เหตุผลและความจำเป็นของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดนโยบายให้มีการปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับทุกประเภท โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต รวมทั้งให้หลักสูตรมีความคล่องตัวและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และการพัฒนาประชาคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541: 72) จากอดีตจนถึงปัจจุบัน การจัดกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่เอื้อต่อการเตรียมคนให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากวิธีการเรียนการสอนยังเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่เป็นจริง และไม่เน้นกระบวนการเรียนที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540: 67) นอกจากนี้การเรียนการสอนยังแยกเป็นส่วนๆ ในแต่ละวิชา ไม่มีการหลอมรวมวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งในสถานการณ์ที่เป็นจริงไม่มีรายวิชาใดเพียงวิชาเดียวที่สำเร็จรูป และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง การแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะต้องใช้ทักษะและความรู้จากหลายๆ วิชาผสมผสานกัน ในปัจจุบันวิชาการต่างๆ ได้รับการพัฒนาและเกิดขึ้นอย่างมากมายซึ่งมีแนวคิดที่ใกล้เคียงกันหรือเกี่ยวข้องกัน ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคม คณิตศาสตร์ ฯลฯ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนควรจะหลอมรวมแนวคิดที่ใกล้เคียงกันหรือเกี่ยวข้องกันเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายมากขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของวิชาต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น และช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่าสิ่งที่ได้เรียนจากโรงเรียนนั้นมีประโยชน์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น ยังเป็นแนวทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ครูได้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, 2540)

2. รูปแบบของการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum Models)

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงรูปแบบของการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

Robin Forgarty (อ้างถึงในปราโมทย์ บุญญศิริ, 2543: 7) ได้เสนอรูปแบบการบูรณาการที่สามารถจัดทำได้ง่าย และเหมาะสำหรับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา 5 รูปแบบคือ

1. หลักสูตรบูรณาการแบบ **Nested Model** (อ้างถึงในปราโมทย์ บุญญศิริ, 2543: 8-13) กล่าวว่าเป็นรูปแบบการบูรณาการภายในวิชาเดียว แต่มีการนำทักษะการคิด ทักษะทางสังคม และทักษะการจัดระบบข้อมูลเข้ามาบูรณาการด้วย ซึ่งข้อดีของหลักสูตรบูรณาการแบบ Nested Model คือ การนำทักษะหลายทักษะมาบูรณาการในเนื้อหาที่จะสอนนั้นเป็นการเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่วนข้อเสียคือ การบูรณาการของหลักสูตรเองถ้าบูรณาการที่ละหลายเป้าหมายการเรียนรู้ในบทเรียนเดียว อาจทำให้นักเรียนสับสนได้ ถ้าการสร้างหลักสูตรไม่ได้ทำอย่างรอบคอบ และความคิดรวบยอดที่ต้องสอนก่อนบทเรียนอาจจะคลุมเครือ เพราะฉะนั้นนักเรียนได้รับงานที่เกี่ยวกับการเรียนรู้หลายอย่างพร้อมๆ กัน

2. หลักสูตรบูรณาการแบบ **Sequenced Model** (อ้างถึงในสิริพัทธ์ เจษฎาโรจน์, 2543: 15-25) กล่าวว่า เป็นการบูรณาการการสอน 2 กลุ่มประสบการณ์ หรือ 2 วิชา ซึ่งเป็นขั้นแรกของการบูรณาการข้ามวิชา การบูรณาการแบบนี้ครูสามารถทำได้ง่ายๆ คือ นำหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้สอนกันอยู่นั้น มาพิจารณาดูแนวคิดที่หน่วยใดของทั้งสองประสบการณ์ใดที่คล้ายกันบ้าง ครูผู้สอนก็นำมาเชื่อมโยงกัน อาจจะปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้ชัดเจนขึ้น แล้ววางแผนว่าจะสอนในช่วงเวลาใด ซึ่งจะต้องจัดสอนในช่วงเวลาเดียวกัน และการจัดตารางสอนจะต้องสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้ครูได้สอนหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการกันนั้นในช่วงเวลาเดียวกัน ข้อดีของการบูรณาการแบบ Sequenced Model คือ ช่วยสร้างความรู้สึที่ดีในการเรียนของนักเรียน เป็นการเพิ่มพลังในการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนอย่างมีความหมาย แนวทางความรู้ของสิ่งที่เรียนจะพุ่งไปในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่อง สั้นไหล ไม่สับสนและไม่น่าเบื่อ สะดวกต่อครูผู้สอนและนักเรียนจะได้รับประโยชน์จากการเชื่อมโยงการเรียนรู้ทั้ง 2 กลุ่มประสบการณ์เข้าด้วยกันมากขึ้นด้วย ส่วนข้อเสียคือ หากจัดทำโดยครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปอาจมีปัญหาความขัดแย้งด้านความคิดในการจัดบูรณาการหรือลำดับการสอนเพราะการเชื่อมโยงหัวข้อเพื่อการบูรณาการต้องอาศัยการประนีประนอมความคิดเห็นและความต้องการของครูทุกคนที่มาร่วมจัดทำ และการเชื่อมโยงบูรณาการหัวข้อกันนั้นจะขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งควรประสานและยืดหยุ่นกันได้ตามความเหมาะสม

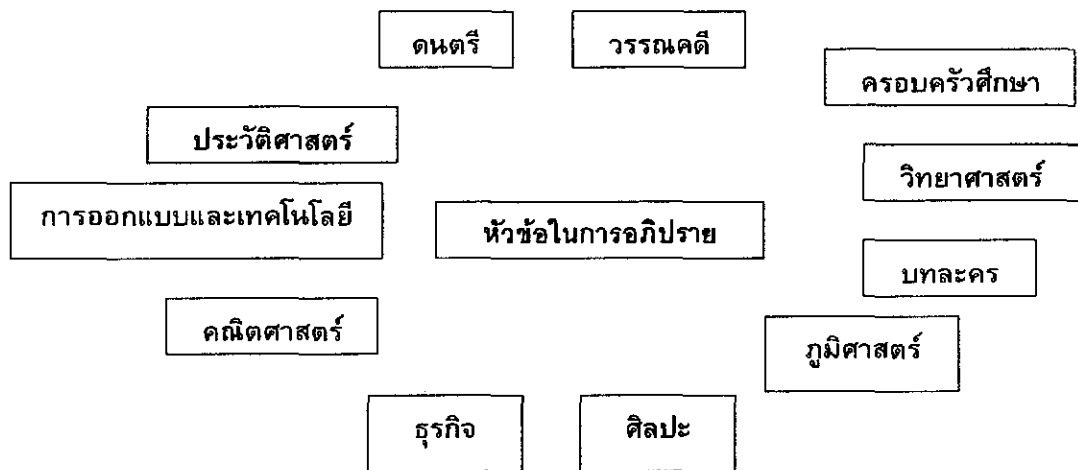
3. หลักสูตรบูรณาการแบบ Shared Model (อ้างถึงในปริยา นพคุณ, 2543: 27-32) กล่าวว่า เป็นการเชื่อมโยงระหว่างวิชา 2 วิชา ซึ่งคาบเกี่ยวกันในด้านความคิดรวบยอด เช่น การเชื่อมโยงคาบเกี่ยวกันระหว่างวิชาคณิตศาสตร์และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในการบูรณาการวิชาต่างๆ เหล่านี้จะต้องมีการวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมีการสอนร่วมกันในส่วนที่เป็นความคิดรวบยอดร่วมกัน ทักษะร่วมกัน และเจตคติร่วมกัน โดยอาจจัดเป็นหัวข้อร่วมกันหรือโครงงานร่วมกัน ส่วนหัวข้ออื่นที่ไม่มีความคิดรวบยอดร่วมกันนั้นครูผู้สอนแต่ละวิชา ก็สอนไปตามปกติ ข้อดีของการสอนแบบ Shared Model คือการเชื่อมโยงคาบเกี่ยวกันระหว่างวิชาต่างๆ ทำให้สามารถถ่ายโยงความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้การวางแผนยังนำไปสู่ประสบการณ์การสอนที่มีการเชื่อมโยงคาบเกี่ยวกัน เช่น การดูภาพยนตร์หรือการศึกษา นอกสถานที่ และรูปแบบนี้มีความเหมาะสมเมื่อเนื้อหาวิชาถูกจัดกลุ่มเป็นกลุ่มวิชาที่กว้างขึ้น ส่วนข้อเสียคือ เรื่องของเวลา ความยืดหยุ่น และการประสานความคิด ถ้าวางแผนเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้ไม่ดีพอหรือใช้เวลามากเกินไปจะทำให้เกิดปัญหาต่อการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเกิดความสับสนและทำให้ครูผู้สอนไม่ยากสอนร่วมกันได้ และการสอนแบบบูรณาการนั้นต้องอาศัยทักษะการทำงานกลุ่มเป็นอย่างมากซึ่งอาจมีปัญหในการทำงานร่วมกันได้

4. หลักสูตรบูรณาการแบบ Threaded Model (อ้างถึงในปิยะนุช พุฒแก้ว, 2543: 35-42) กล่าวว่า เป็นหลักสูตรที่ใช้ทักษะเป็นตัวหลักแล้วกำหนดเนื้อหาตลอดจนจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาให้สัมพันธ์กับทักษะที่กำหนด เช่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ข้อดีของหลักสูตรบูรณาการแบบ Threaded Model คือ ครูทุกคนในโรงเรียนจะต้องมีการวางแผน รับรู้ และลงมือปฏิบัติทุกขั้นตอนร่วมกัน เมื่อนักเรียนจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ก็จะได้ทักษะที่สามารถนำไปปรับใช้ เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างไม่ล้าสมัย ส่วนข้อเสียคือ การที่ครูผู้สอนยึดติดกับเนื้อหาหรือแบบเรียนเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นก่อนนำรูปแบบนี้ไปใช้จึงควรกำหนดแนวทางเดียวกันทั้งโรงเรียนเพื่อให้เกิดผลอย่างแท้จริงในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

5. หลักสูตรบูรณาการแบบ Webbed Model (อ้างถึงในปริยา นพคุณ, 2543: 49-59) กล่าวว่า เป็นการสอนแบบกำหนดประเด็นขึ้นแล้วเชื่อมโยงไปสู่วิชาต่างๆ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ดนตรี เป็นต้น ข้อดีของหลักสูตรบูรณาการแบบ Webbed Model คือ ทำให้มีการเลือกประเด็นที่น่าสนใจซึ่งอาจเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมในขณะนั้นหรือเป็นประเด็นที่ต้องการให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องนั้น โดยเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงและเป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมายมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้นักเรียนสนใจเนื่องจากเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ส่วนข้อเสียคือ การเลือกประเด็นซึ่งเป็นเรื่องที่ครูผู้สอนรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ยากที่สุดที่จะได้ประเด็นมา แต่ทางโรงเรียนอาจช่วยแก้ปัญหาได้โดยโรงเรียนเป็นผู้กำหนดประเด็นให้ ครูเพียงแต่ไปหาความคิดรวบยอดของวิชาที่ตนสอนซึ่งสอดคล้องกับประเด็นที่กำหนดไว้

Susan M. Drake (1993: 35–48) ได้จำแนกการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้

1. Multidisciplinary Approach หลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการลักษณะนี้ คือ การหลอมรวมในลักษณะที่ครูผู้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งนำวิชาอื่นมาบูรณาการกับวิชาที่ตนสอน โดยคำถามหลักของการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ คือ เนื้อหาที่สำคัญอะไรบ้างจากวิชาอื่นที่นักเรียนควรจะเรียนรู้ รูปแบบของหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการลักษณะนี้นำมาเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

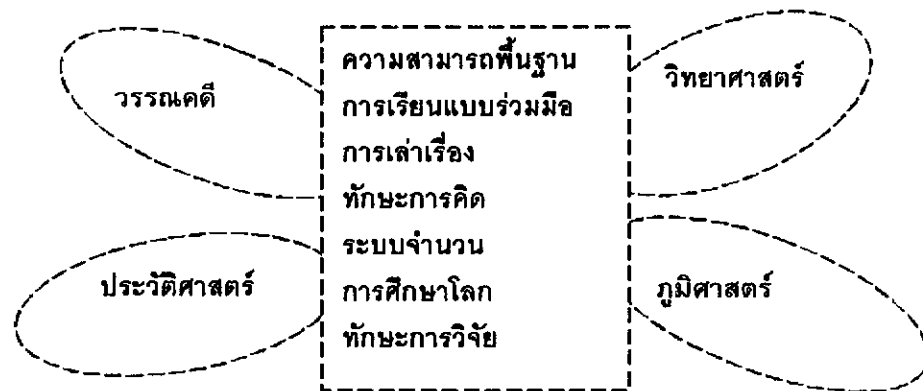
ภาพที่ 4 Multidisciplinary Approach

ที่มา : Drake, Susan M. (1993: 38)

ผลการเรียนรู้ที่ได้จากการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการลักษณะนี้จะยังอยู่บนพื้นฐานความรู้ในแต่ละรายวิชา การประเมินจะยังอยู่ในแต่ละรายวิชา ซึ่ง Spady และ Marchall (อ้างถึงใน Drake, S., 1993: 37) ได้ชี้ให้เห็นว่าลักษณะของการประเมินแบบดั้งเดิมซึ่งอาจจะไม่ได้สะท้อนถึงสภาพในชีวิตจริงว่า นักเรียนได้บรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละรายวิชาหรือไม่

2. Interdisciplinary – Skills Approach หลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการลักษณะนี้จะเน้นในสิ่งที่เป็นตัวร่วมระหว่างรายวิชาต่างๆ ตัวอย่างเช่น กระบวนการตัดสินใจและกระบวนการแก้ปัญหาเหล่านั้นจะใช้หลักการอย่างเดียวกันไม่ว่าจะเป็นรายวิชาใด คำถามหลักของการจัดการเรียนการสอนแบบนี้คือ “เราจะสอนนักเรียนอย่างไรที่จะให้นักเรียนมีสมรรถภาพในระดับสูง” ในการบูรณาการเนื้อหาวิชาต่างๆ นักเรียนจะเรียนรู้ถึงทักษะกระบวนการคิดในระดับสูงที่สามารถนำไปใช้นอกชั้นเรียนได้

รูปแบบของการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการลักษณะนี้นำมาเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

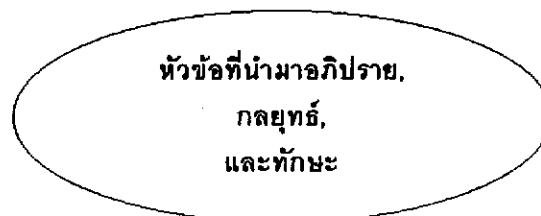

ภาพที่ 5 Interdisciplinary – Skills Approach

ที่มา : Drake, Susan M. (1993: 38)

ผลการเรียนรู้ที่ได้จากการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการลักษณะนี้ค่อนข้างจะมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมน้อยกว่าแบบที่หนึ่ง ความรู้ที่ได้รับทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยจะหลอมรวมเข้าด้วยกัน และผลการเรียนรู้จะคล้ายคลึงกันระหว่างสาขาวิชา การประเมินผลจะมีลักษณะของการประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment) มากกว่าการประเมินเนื้อหา จุดเน้นจะเน้นที่กระบวนการมากกว่าผลผลิต

3. Transdisciplinary/Real-World Approach หลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการลักษณะนี้จะเน้นความเชื่อมโยงระหว่างรายวิชาต่างๆ อย่างมาก หัวข้อเรื่อง กลยุทธ์ต่างๆ และทักษะหลอมรวมเข้าด้วยกันในสภาพการณ์ของความเป็นจริงในชีวิต คำถามหลักของการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ คือ “เราจะสอนนักเรียนอย่างไรที่จะทำให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต” จุดเน้นของการเรียนการสอนแบบนี้คือ ใช้สภาพชีวิตจริงเป็นศูนย์กลาง (Life-Centered Approach) เนื้อหาในการเรียนถูกกำหนดตามหัวข้อเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักเรียนมากกว่าที่จะถูกกำหนดโดยหลักสูตรล่วงหน้ามาก่อน รูปแบบของหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการลักษณะนี้ นำมาเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 6 Transdisciplinary Approach

ที่มา : Drake, Susan M. (1993: 38)

ผลการเรียนรู้ที่ได้จากการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการลักษณะนี้ค่อนข้างจะมีลักษณะกว้าง และมีจำนวนไม่มากนัก โดยมีจุดเน้นที่จะต้องเป็นสาระที่สำคัญที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต การประเมินจะอยู่ในลักษณะเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ เช่น มีการประเมินจากบันทึกประจำวัน การประเมินตนเอง การประเมินจากครูผู้สอน ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการประเมินด้วย การประเมินจากแฟ้มผลงาน การประเมินจะเน้นการปฏิบัติงานในสภาพที่เป็นจริงมากกว่าการสอบ การบรรลุวัตถุประสงค์อาจจะมีวิธีการที่หลากหลาย จะพิจารณาว่านักเรียนเรียนรู้อะไรบ้างในสถานการณ์ที่ลงมือปฏิบัติจริง นักเรียนสามารถถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับให้แก่ผู้อื่นได้หรือไม่

การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการทั้ง 3 รูปแบบนี้ ไม่ได้ขาดตอนจากกันโดยเด็ดขาด แต่จะมีลักษณะของความต่อเนื่องต่อกัน

การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาพุทธศักราช 2542 มาตราที่ 22 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ฝึกให้ผู้เรียนเป็นคนกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก ได้เรียนรู้ในสถานการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงเพื่อจะได้นำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ รูปแบบของการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่งคณะผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่ได้รับการยอมรับและนิยมใช้กันโดยทั่วไปคือ การเรียนรู้แบบร่วมมือและการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

1. การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

คุณภาพของคน นับว่าเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาและการให้การศึกษาแก่ประชาชนในชาติ ดังปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539: 1) อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการวิเคราะห์ถึงลักษณะนิสัยของคนไทย มักจะมีการวิพากษ์วิจารณ์กันว่า คนไทยรักอิสระ ชอบทำงานคนเดียว แต่ขาดทักษะในการทำงานร่วมกันเป็นทีม ซึ่งทักษะการทำงานร่วมกันนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในสังคมโลกปัจจุบันที่ชุมชนทั้งหลายต้องพึ่งพากัน ลักษณะของชุมชนและสังคมดังกล่าวนี้นี้ต้องการการร่วมมือในระดับสูงจากสมาชิกของสังคม จึงทำให้มีการให้คุณค่าต่อ “พฤติกรรมความร่วมมือ” และถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับการศึกษา การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะ “การเรียนรู้แบบร่วมมือ” ให้กับนักเรียน เพื่อจะได้มีทักษะและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตต่อไป

1.1 ความเป็นมาและหลักการของการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีนักวิชาการหลายท่าน เช่น Richard I. Arends (1994: 339-343) Robert E. Slavin (1995: 4-13) และ David W. Johnson, Roger T. Johnson และ Edythe Johnson Holubec (1993: 3-7) ได้กล่าวถึงความเป็นมาและหลักการของแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบร่วมมือซึ่งมีสาระโดยสรุปดังนี้

การเรียนรู้แบบร่วมมือไม่ได้เป็นผลมาจากแนวคิดใดแนวคิดเดียว แต่มีรากฐานมาตั้งแต่ในสมัยกรีก ส่วนการพัฒนาในช่วงปัจจุบันนี้ได้เริ่มในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยนักจิตวิทยาสังคม และนักทฤษฎีทางการสอน ซึ่งได้พัฒนามาเป็นลำดับ ในปี 1916 John Dewey แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก ได้เขียนหนังสือเรื่อง Democracy and Education โดยมีแนวคิดที่ว่าชั้นเรียนควรเป็นกระจกส่องสังคมและเป็นห้องทดลองการเรียนรู้ในชีวิตจริง Dewey เรียกร้องให้ครูสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้มีลักษณะเป็นระบบสังคมที่ใช้วิธีการประชาธิปไตยและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ให้นักเรียนสืบสวนสอบสวนปัญหาสังคมและปัญหาระหว่างบุคคลที่เป็นปัญหาสำคัญ โดยให้นักเรียนกลุ่มเล็กๆ ทำการแก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง และเรียนรู้หลักการประชาธิปไตยผ่านทางการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต่อมาในปี 1954 Herbert Thelen แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโกได้พัฒนาวิธีการที่รัดกุมกว่าเดิมโดยใช้พลวัตกลุ่ม (Group Dynamic) เข้ามาใช้ในการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียน สำหรับ Dewey และ Thelen แล้ว การทำงานกลุ่มแบบร่วมมือนี้ ไม่เพียงแต่เป็นการปรับปรุงการเรียนรู้ด้านวิชาการเท่านั้น แต่พฤติกรรมและกระบวนการร่วมมือได้รับการพิจารณาว่าเป็นพื้นฐานของการสร้างและดำรงไว้ซึ่งประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

1.2 ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ Richard Arends, I. (1994: 343) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญดังนี้

- 1.2.1 นักเรียนทำงานเป็นทีมเพื่อให้รอบรู้เอกสารวิชาการต่างๆ
- 1.2.2 ทีมประกอบด้วยนักเรียนที่มีความสามารถสูง ปานกลาง ต่ำ
- 1.2.3 ทีมประกอบด้วยนักเรียนที่คล่องกันในด้าน เชื้อชาติ เพศ
- 1.2.4 ระบบการให้รางวัลอยู่ในรูปแบบของกลุ่ม ไม่ใช่บุคคลแต่ละคน

1.3 องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ Robert Slavin (อ้างถึงใน Arends, R., 1994: 343) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการในการเรียนรู้แบบร่วมมือ คือ

- 1.3.1 การให้รางวัลในการร่วมมือ (Cooperative Incentive) ลักษณะสำคัญคือ คน 2 คน หรือมากกว่า มีการช่วยเหลือพึ่งพากันเพื่อให้ได้มาซึ่งรางวัลชิ้นหนึ่งที่พวกเขามีส่วนได้ ถ้าหากกลุ่มของพวกเขาประสบความสำเร็จ

1.3.2 งานที่เป็นลักษณะของความร่วมมือกัน (Cooperative Task) เป็นสถานการณ์ที่คน 2 คน หรือมากกว่า ได้รับอนุญาตหรือส่งเสริมหรือกำหนดให้ร่วมมือกันและประสานความพยายามของแต่ละคนเพื่อทำงานบางอย่างให้สำเร็จ

1.4 วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน Robert E. Slavin (1995: 4-13) ได้จำแนกวิธีการที่ทำการศึกษาวิจัยและการนำหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือกันไปใช้อย่างกว้างขวางออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

1.4.1 การเรียนรู้เป็นทีมของนักเรียน (Student Team Learning) ประกอบด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยทั่วไป 3 วิธี ที่สามารถปรับใช้ได้กับทุกวิชาและทุกระดับชั้น คือ Student Team-Achievement Divisions (STAD), Teams Games-Tournaments (TGT) และ Jigsaw II นอกจากนี้ยังมีวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ออกแบบสำหรับการอ่านและเขียนวิชาภาษาอังกฤษระดับประถม 2 - 8 คือ Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC) และการเรียนรู้แบบร่วมมือสำหรับวิชาคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถม 3-6 คือ Team Accelerated Instruction (TAI)

1.4.2 การเรียนรู้แบบร่วมมือในรูปแบบอื่นๆ เช่น Group Investigation, Learning Together, Complex Instruction และ Structured Dyadic Methods เป็นต้น

1.5 ประโยชน์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ความสนใจในผลของสถานการณ์การเรียนรู้แบบร่วมมือกับการเรียนแบบแข่งขันที่มีต่อการปฏิบัติ (Performance) ของเอกัตบุคคล และกลุ่มมีมาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 การทดลองในห้องทดลองและห้องเรียนให้ผลสอดคล้องกันว่า การเรียนแบบร่วมมือกัน (Cooperative Goal Structure) ให้ผลผลิตดีกว่าการเรียนแบบแข่งขัน

ภายใต้สถานการณ์การร่วมมือกัน สมาชิกแต่ละคนจะได้รับรางวัลจากความสำเร็จของกลุ่มนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ 3 ประการคือ

1.5.1 ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน และการให้รางวัลแก่การร่วมมือกันนี้นำไปสู่การกระตุ้นอย่างเข้มแข็งที่ช่วยให้งานที่ต้องทำร่วมกันสำเร็จลงได้

1.5.2 การทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยให้เกิดความเป็นมิตรระหว่างสมาชิกกลุ่ม

1.5.3 การร่วมมือกัน ช่วยพัฒนากระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูงซึ่งส่งเสริมให้เกิดการคิด และอิทธิพลที่มีต่อกันและกันเพิ่มขึ้น

นอกจากนั้น David W. Johnson, Roger T. Johnson และ Edythe J. Holubec (1993: 3-7) ได้เปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ในกลุ่มปกติ และการเรียนรู้ในกลุ่มที่ร่วมมือกันดังต่อไปนี้

การเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้

กลุ่มปกติ	กลุ่มร่วมมือกัน
การฟังพาดังกันและกันต่ำ สมาชิก รับผิดชอบเฉพาะส่วนของตน	การฟังพาดังกันและกันสูงและเป็นไปในทางบวก สมาชิก รับผิดชอบการเรียนรู้ทั้งในส่วนของตนและผู้อื่น จุดเน้นอยู่ที่ การร่วมมือกันปฏิบัติงาน
แต่ละคนรับผิดชอบคุณภาพงาน ในส่วนของตน	ทั้งกลุ่มและสมาชิกแต่ละคนร่วมกันรับผิดชอบคุณภาพของงาน สมาชิกมุ่งให้งานของตนและคนอื่นมีคุณภาพสูง
งานที่ได้รับมอบหมายแต่ละคน เกิดการเรียนรู้น้อย	สมาชิกสนับสนุนความสำเร็จของผู้อื่น ทำงานร่วมกันอย่าง จริงจัง ช่วยเหลือ สนับสนุนความพยายามในการเรียนรู้ของ แต่ละคน
ทักษะการทำงานเป็นทีมไม่ได้รับ การสนใจ ผู้นำกลุ่มที่ได้รับการเลือก มีบทบาทสำคัญเพียงผู้เดียว	เน้นทักษะการทำงานเป็นทีม สมาชิกได้รับการสอน และ คาดหวังให้ใช้ทักษะทางสังคม สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการ เป็นผู้นำกลุ่ม
ไม่มีการดำเนินการของกลุ่มเพื่อ คุณภาพของงาน รางวัลที่ได้รับเป็น เรื่องเฉพาะ ของแต่ละคน	มีการดำเนินการของกลุ่มเพื่อคุณภาพของงานและ ประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันของสมาชิก เน้นการ ปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง

2. การเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

ในช่วง 2 ทศวรรษนี้ แนวทางการจัดการศึกษาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดแนวหนึ่งคือ การจัดการศึกษาแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูจำนวนมากขึ้นที่ใช้วิธีการนี้ รวมทั้งมีนักเรียนที่ประสบความสำเร็จมากขึ้นในชั้นเรียน เนื่องจากการเรียนแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้ครูมีความรู้เพิ่มขึ้นว่านักเรียนเรียนรู้อย่างไร และจากการที่ครูเข้าใจว่านักเรียนเรียนรู้ได้อย่างไรนี้ ครูก็จะสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้นว่าจะสอนนักเรียนอย่างไรดี สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ใช้การเรียนแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นแนวทางจัดหลักสูตรในโรงเรียนที่สนองกับความต้องการของชุมชนต่อไป โดยศึกษาจาก Virginia Richardson (1994: 1-8), Asghar Iran-Nejad (1995: 16-32) และ Terry Anderson (1996: 49-51) ในที่นี้จึงจะขอเสนอแนวคิดการจัดหลักสูตร การสอน การวัดผล สภาพที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน และเปรียบเทียบการสอนแบบเดิมกับการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยสรุปดังนี้

แนวคิด การเรียนการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีแนวคิดว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการสังคมซึ่งผู้เรียนสร้าง “ความหมาย” ขึ้นมาโดยผ่านทางประสบการณ์การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ (Arends, R., 1994: 4) ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากงานวิจัยของ Jean Piaget ที่เชื่อว่าเด็กเรียนรู้โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับคนและสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมตัวเด็ก เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์เด็กจะเริ่มเกิดความเข้าใจว่า โลกและคน ดำเนินไปอย่างไรที่เป็นอยู่ได้อย่างไร เมื่อเด็กเผชิญกับความคิดที่ไม่สอดคล้องกับความเข้าใจของตน เด็กจะ

ปรับความคิดเพื่อรวมความเข้าใจใหม่นี้เข้าไว้ด้วยกัน ความคิดเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอแม้เมื่ออยู่ในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งนักการศึกษาที่มีแนวคิดแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองมีความเห็นว่ากระบวนการปรับเปลี่ยนนี้เองคือการเรียนรู้ (Anderson, T., 1996: 49)

การสอน ตามแนวคิดนี้ การสอนไม่ใช่เป็นการบอกเล่าหรือถ่ายทอดความจริงที่ตายตัวให้กับนักเรียน แต่เป็นการเตรียมให้นักเรียนมีประสบการณ์และมีโอกาสพูดจาโต้ตอบ เพื่อว่า "ความหมาย" จะได้รับการสร้างขึ้น ครูจึงต้องเป็นผู้เตรียมโอกาสให้นักเรียนเกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้ โดยนักเรียนเป็นผู้เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล อภิปราย เปรียบเทียบ ร่วมมือ และทดลอง ฯลฯ ครูไม่ได้เป็นผู้ให้ข้อมูลแก่นักเรียนอีกต่อไป แต่ครูจะทำหน้าที่สังเกต ประเมินผล ตั้งคำถาม ทำงานกับนักเรียนทั้งชั้น กับนักเรียนกลุ่มเล็กๆ และกับนักเรียนเป็นรายบุคคล และครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ในชั้นเรียน คอยกระตุ้นให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดกับคนอื่น ๆ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญในห้องเรียน เพราะเมื่อนักเรียนพิจารณาการอธิบายของผู้อื่นที่นอกเหนือไปจากตน ก็จะทำให้นักเรียนมีโอกาขยายความคิดของตนเอง ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น

หลักสูตร แม้ว่าครูผู้สอนจะยังคงใช้หลักสูตรแม่บท แต่สิ่งที่สอนจะเป็นการร่วมมือกันระหว่างครูและนักเรียนมากกว่า โดยครูพิจารณาความสนใจ ความสามารถ และความต้องการของนักเรียนเพื่อใช้วางแผนหลักสูตร หลักสูตรจึงเป็นชุดของเหตุการณ์ต่างๆ ของการเรียนรู้ และเป็นกิจกรรมที่นักเรียนและครูร่วมกันสร้างเนื้อหาสาระและความหมาย

การประเมินผล การปฏิบัติแต่เดิมมานั้น ครูประเมินผลว่านักเรียนได้เรียนรู้หรือไม่ หรือทักษะใดไปแล้วหรือไม่โดยการถามคำถามหรือแบบสอบที่เฉพาะเจาะจง และต้องการคำตอบสั้นๆ หลังจากตัดสินว่านักเรียนไม่เข้าใจในสิ่งที่เรียน ครูก็จะสอนซ้ำและทดสอบซ้ำ จนนักเรียนตอบคำถามได้ถูกต้อง แต่ครูที่ใช้แนวคิดแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจะมองการประเมินผลในแนวทางที่พยายามจะเข้าใจว่านักเรียนมีความคิดอย่างไร มากกว่านักเรียนมีความเข้าใจหรือไม่ ครูจะตรวจสอบกระบวนการที่นักเรียนใช้แก้ปัญหา โดยให้นักเรียนวิเคราะห์ ทำนาย และสร้างสรรค์ขึ้น ครูถามคำถามและฟังคำตอบของแต่ละคนอย่างเอาใจใส่ ฝึามองว่านักเรียนทำอะไรในสถานการณ์การเรียน ครูอ่านการเขียนคำอธิบายและคำวิจารณ์ของนักเรียน เพื่อช่วยให้ครูมีข้อมูลว่า นักเรียนคิดอย่างไร จากนั้นครูจะทำการวางแผนล่วงหน้าต่อไปเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ที่จะกระตุ้นให้นักเรียนตรวจสอบความคิดของตน และคิดในแนวทางอื่นที่ต่างออกไปจากเดิม

สภาพชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูต้องสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็น และแก้ปัญหาต่างๆ ความคิดของนักเรียนแต่ละคนเป็นที่ยอมรับและมีคุณค่า มีความสำคัญเช่นเดียวกับความคิดของครู โดยครูให้นักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจในกิจวัตรประจำวันในชั้นเรียน และมีประสบการณ์จากผลการตัดสินใจของตนเอง

การเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

ชั้นเรียนแบบเดิม	ชั้นเรียนแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
ครูทำตามแนวทางหลักสูตรที่กำหนดตายตัว กิจกรรมขึ้นอยู่กับตำราเรียนและสมุดฝึกหัด ครูเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่นักเรียน นักเรียน เปรียบเทียบกระดาษว่างเปล่า	ครูใช้คำถามถามนักเรียนเป็นตัวนำการจัดหลักสูตร กิจกรรมขึ้นอยู่กับแหล่งข้อมูลเบื้องต้นและการนำมาใช้ ครูมองว่านักเรียนเป็นนักคิดที่จะทำให้เกิดทฤษฎีต่างๆ
ครูมองหาคำตอบที่ถูกเพื่อประเมินการเรียนรู้ การประเมินผลถูกพิจารณาแยกจากการสอน และเกิดขึ้นโดยการทดสอบ	ครูพิจารณาทักษะของนักเรียนเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ การประเมินผลเกิดขึ้นรวมกันไปกับการสอน โดยการสังเกตของครู การแสดงออกของนักเรียน ประเมินโดยใช้แฟ้มผลงาน
นักเรียนทำงานตามลำพังเป็นส่วนใหญ่	นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

การประเมินตามสภาพจริงเป็นทางเลือกใหม่ของการวัดและประเมินผลที่สามารถให้สารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียนอย่างครอบคลุมที่สุด และเป็นการประเมินที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแท้จริงโดยนักการศึกษาได้พยายามพัฒนาขึ้น เพื่อแก้ไขจุดด้อยของการวัดผลในอดีตซึ่งใช้แบบทดสอบเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริงคณะผู้วิจัยจะนำเสนอสาระสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับความหมาย ลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง ขั้นตอนการประเมินตามสภาพจริง วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริง การประเมินแฟ้มผลงานและเกณฑ์การประเมินดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความหมาย

กรมวิชาการ (2542: 11) ส.วาสนา ประมวลพจนานุกรม (2543: 44) และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2543: 22) ได้ให้ความหมายของการประเมินตามสภาพจริงไว้สอดคล้องกันว่า เป็นกระบวนการสังเกต การบันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากผลงานและวิธีการทำงานของผู้เรียนในสภาพการเรียนรู้การสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติงานจริง เพื่อเป็นพื้นฐานและเพิ่มความมั่นใจในการประเมินถึงผลกระทบและตัดสินผลการเรียนต่อเด็กเหล่านั้น การประเมินผลตามสภาพจริงจะไม่เน้นการประเมินเฉพาะทักษะพื้นฐาน แต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของผู้เรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริง เพื่อดูพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียน โดยผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครองมีการร่วมมือกันในการช่วยเหลือผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และพัฒนาการด้านอื่นๆ รวมทั้งให้ข้อมูลที่มีคุณภาพที่จะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรและสังคม

ดังนั้นจากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การประเมินตามสภาพจริงเป็นการประเมินที่เน้นให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยการกระทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำไปแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิต โดยอาศัยทักษะกระบวนการคิดที่ซับซ้อนและความร่วมมือกันระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง

2. ลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง

ภาวณี ศรีสุขวัฒนานนท์ (2542: 4-5) และกรมวิชาการ (2542: 14-15) ได้กล่าวถึงลักษณะของการประเมินตามสภาพจริงไว้สอดคล้องกัน ดังนี้

2.1 ต้องเสริมสร้างพัฒนาการและการเรียนรู้โดยเน้นให้เห็นพัฒนาการอย่างเด่นชัด และให้ความสำคัญกับจุดเด่นของผู้เรียน

2.2 การจัดการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กและตอบสนองต่อหลักสูตรที่เน้นสภาพชีวิตจริง

2.3 เป็นการประเมินการปฏิบัติงานที่แท้จริงในสถานการณ์ที่เป็นชีวิตจริง เช่น การประเมินความสามารถทางการเขียนของผู้เรียนจากการเขียนจริง ประเมินความสามารถทางการพูดจากการให้พูดได้ตอบหรืออภิปราย

2.4 เกิดความร่วมมือกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และผู้เรียน รวมทั้งบุคคลในวิชาชีพอื่นๆ

2.5 ตอบสนองได้กับทุกบริบท เนื้อหาสาระ และการบูรณาการวิชาต่างๆ

2.6 ตอบสนองการเรียนรู้และความสามารถของผู้เรียนอย่างกว้างขวาง ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน

2.7 ผู้เรียนจะต้องนำเสนอผลงานของตนต่อสาธารณชนด้วยตนเอง

2.8 ในการประมวลผลต้องอาศัยระยะเวลาและข้อมูลที่หลากหลาย

จากลักษณะของการประเมินผลตามสภาพจริงข้างต้นสรุปได้ว่า ลักษณะของการประเมินผลตามสภาพจริงเป็นลักษณะที่เน้นทักษะการคิดที่สลับซับซ้อนและแสดงออกมาอย่างชัดเจนในสถานการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง มีคุณค่าและมีความหมายต่อตัวนักเรียน นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยมีผู้ประเมินจากหลายฝ่ายทั้งจาก ครู ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ

3. ขั้นตอนการประเมินผลตามสภาพจริง

จรัญ คำยัง (2543: 63-64) และสมนึก นนธิจันทร์ (2540: 76-77) ได้กล่าวสอดคล้องกันถึงขั้นตอนการประเมินตามสภาพจริงว่ามีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรอย่างชัดเจน โดยเฉพาะจุดประสงค์กลุ่มวิชาหรือจุดประสงค์รายวิชาถึงลักษณะและผลสัมฤทธิ์ที่กำหนดไว้ เพื่อดูสมรรถภาพที่ต้องการจะวัดว่าหลักสูตรนั้นๆ ต้องการเน้นสมรรถภาพใด

3.2 กำหนดกรอบการประเมินเป็นสมรรถภาพที่กว้างและครอบคลุมคุณลักษณะที่พึงเกิดขึ้นในคำอธิบายรายวิชา

3.3 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการกำหนดเป็นภาระงานที่แสดงถึงความสามารถหรือสมรรถภาพที่เป็นกรอบในการประเมิน

3.4 กำหนดภาระงานที่จะต้องปฏิบัติและรายละเอียดของงาน เช่น เป็นงานที่ทุกคนต้องทำหรือเป็นงานที่ทำตามใจชอบ

3.5 กำหนดเครื่องมือที่จะวัดงานที่กำหนดให้

3.6 กำหนดผู้ประเมินว่าใครเป็นผู้ประเมิน เช่น ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง

3.7 กำหนดเกณฑ์การประเมิน

3.8 การสรุปผลการประเมิน

4. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริง

กรมวิชาการ,กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 39-51) ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ (2543: 1-2) ได้กล่าวถึงวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริงสอดคล้องกัน ดังนี้

1. การสังเกต (Observation)	8. การทดสอบ (Testing)
2. การสัมภาษณ์ (Interview)	9. การบันทึกประจำวัน (Journals)
3. การสอบถาม (Questionnaire)	10. การบันทึกพฤติกรรม (Anecdotal Records)
4. การศึกษารายกรณี (Case Study)	11. แบบตรวจสอบรายการ (Checklists)
5. แฟ้มผลงาน (Portfolio)	12. แบบสำรวจความสนใจ (Inventories)
6. การอภิปราย (Conference)	13. การตรวจงาน (Correction)
7. การประเมินการปฏิบัติ	14. มาตรฐานประมาณค่า (Rating Scales)
(Performance-Based Assessment)	

สำหรับวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริงที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและนำมาใช้กันอย่างกว้างขวาง คือ แฟ้มผลงาน (Portfolio)

5. การประเมินแฟ้มผลงาน (Portfolio Assessment)

จากนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้สถานศึกษาปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และนักเรียน โดยมุ่งที่การปฏิบัติงานของผู้เรียน (Student Performance) ให้ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจได้เองอย่างชาญฉลาด มีความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รู้จักการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แสวงหาความรู้ และรู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผู้เรียนจะต้องค้นพบให้ได้ว่า ตนเองมีจุดเด่น จุดด้อยอะไรบ้าง และพยายามพัฒนาตนเองให้จุดด้อยลดลง ส่งเสริมจุดเด่นให้มากขึ้น และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา ครูจะต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนที่เน้นเนื้อหาหรือการสอนที่ใช้ครูเป็นศูนย์กลางเป็นการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ การประเมินต้องสะท้อนให้เห็นความสามารถของนักเรียนที่แสดง ลงมือทำตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยใช้การประเมินจากการปฏิบัติจริง ซึ่งกระบวนการหนึ่งที่สามารถใช้ในการประเมินการปฏิบัติจริงคือ การประเมินแฟ้มผลงาน (โกวิท ประวาลพุกษ์, 2540: 70-71; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540: 70; Jasmine, J., 1993: 3-5)

5.1 ความหมายของแฟ้มผลงาน

แฟ้มผลงาน (Portfolio) หมายถึง ผลงานลักษณะต่างๆ ที่เจ้าของผลงานได้รวบรวมสะสมไว้อย่างเป็นระบบ และได้รับการคัดสรรมาแล้ว ซึ่งผลงานเหล่านั้นอาจจะรวบรวมไว้ในแฟ้ม กระเป๋า หรือกล่องก็ได้ แฟ้มผลงานของนักเรียนอาจจะประกอบไปด้วย ผลการประเมินในลักษณะต่างๆ เช่น แบบตรวจสอบรายการ บันทึกประจำวัน วิดีทัศน์ เทปบันทึกเสียง รูปภาพ โครงการ หรือผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล หรือของกลุ่ม ภาพรวมของการแจ่มแจ้งของคะแนนของนักเรียนทั้งชั้น ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ผลการสอบข้อเขียน การบันทึกเรื่องราวต่างๆ หรืองานชิ้นใดๆ ก็ตามที่ได้รับการคัดเลือกจากครูและนักเรียน ในแฟ้มผลงานของนักเรียนอาจจะประกอบด้วยผลงานจากวิชาใดวิชาหนึ่งหรือจากหลายๆ วิชาก็ได้ แฟ้มผลงานต่างไปจากแฟ้มที่ใช้รวบรวมผลงานของผู้เรียนโดยทั่วไปตรงที่แฟ้มผลงานนั้นจะจัดเก็บอย่างมีระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของผู้เรียน และผู้เรียนมีโอกาสนที่จะประเมินตนเอง ซึ่ง Hansen (อ้างถึงใน Burke, K., 1993: 45) ได้กล่าวไว้ว่า “ถึงแม้ว่าเราจะรู้จักตัวเราเองมากกว่าคนอื่น แต่แฟ้มผลงานนั้นเปิดโอกาสให้เรา รู้จักตัวเราเองได้ดียิ่งขึ้น” (Burke, K., 1993: 44-45; Bridges, L., 1995: 89; Collins, 1992: 39-42; Paulson, F. et al., 1991: 61; Clemmons, J. et al., 1993: 12; โกวิท ประวาลพุกษ์, 2540: 71; ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541: 8-9)

5.2 หลักการของการประเมินแฟ้มผลงาน

กรมวิชาการ (2539: 4-7) ได้กล่าวถึงการประเมินแฟ้มผลงานว่า มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

5.2.1 การประเมินแฟ้มผลงานต้องเกิดจากความร่วมมือของครูและนักเรียนและ บางครั้งอาจจะมีเพื่อนนักเรียนและผู้ปกครองร่วมประเมินด้วย

5.2.2 การประเมินต้องพิจารณาจากหลายๆ มิติ ไม่ได้คำนึงถึงเฉพาะผลผลิตที่ได้ แต่จะต้องคำนึงถึงกระบวนการ การรับรู้ ยุทธวิธี เจตคติ ลักษณะนิสัย ความคิดเกี่ยวกับตนเอง ในฐานะของผู้เรียน

5.2.3 การประเมินต้องมีความต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากกิจกรรมของผู้เรียนในแต่ละวันในห้องเรียน

5.2.4 การประเมินต้องสะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคน โดยเน้นถึง จุดแข็งและการเจริญเติบโต

5.2.5 การประเมินควรมีการประเมินย้อนกลับ และการวิพากษ์วิจารณ์

5.2.6 การประเมินควรสะท้อนและกำหนดเป้าหมายสำหรับผู้เรียนและผู้สอน

5.2.7 การประเมินตนเองอย่างต่อเนื่อง ควรจะพิจารณาว่ามีประเด็นอะไรบ้างที่เหมาะสมและสามารถนำมาใช้ในการประเมิน

5.3 วัตถุประสงค์ของการจัดทำแฟ้มผลงาน

วัตถุประสงค์หลักของการจัดทำแฟ้มผลงานเน้นในเรื่องความเข้าใจถึงกระบวนการ ทางด้านการศึกษาในระดับสูงของผู้เรียนแต่ละคน แฟ้มผลงานนั้นสามารถแสดงให้เห็นถึง คุณลักษณะและความสามารถต่างๆ ของผู้เรียนแต่ละคนซึ่ง Paulson et al, (1991); Lazlar (อ้างถึงใน Burke, K., 1993: 45) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดทำแฟ้มผลงาน สรุปได้ดังนี้

5.3.1 เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอภิปรายระหว่างเพื่อน ครู ผู้ปกครอง

5.3.2 เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงถึงทักษะและความเข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้

5.3.3 เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของตนเอง

5.3.4 เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้กำหนดเป้าหมายของตนเองในอนาคต

5.3.5 เพื่อใช้เป็นเอกสารที่แสดงถึงพัฒนาการและการเจริญเติบโตของนักเรียนใน ด้านความสามารถ เจตคติ และการแสดงออก

5.3.6 เพื่อสาริตถึงความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ สติปัญญา และ วัฒนธรรมต่างๆ

5.3.7 เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกผลงานของตนเองอย่างพินิจพิจารณา และมีการวิพากษ์วิจารณ์

5.3.8 เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงถึงพัฒนาการในการเรียนรู้

5.3.9 เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เชื่อมโยงความรู้เก่าที่เรียนรู้อยู่มา กับความรู้ใหม่ที่ ได้รับ

5.4 ประโยชน์ของแฟ้มผลงาน

แฟ้มผลงานมีประโยชน์ต่อบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

5.4.1 ประโยชน์ต่อผู้เรียน

แฟ้มผลงานจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความตื่นตัว มีกระบวนการคิดอย่าง มีเป้าหมาย มีความสามารถในการตั้งคำถาม มีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายของตนเอง ได้ สามารถศึกษาหาความรู้จากหลายๆ แหล่ง รู้จักจัดการกับตนเองให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น รู้จักที่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น สามารถที่จะพิจารณาย้อนกลับได้ว่าเรียนรู้อะไรไปบ้างและ เรียนอย่างไร มีอะไรบ้างที่รู้แล้วและนำไปใช้ได้ มีอะไรบ้างที่ยังไม่รู้และนำไปใช้ไม่ได้ซึ่งจะก่อให้เกิดคำถามใหม่ และกำหนดเป้าหมายขึ้นมาใหม่ ผู้เรียนจะมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของผลงาน ที่ทำขึ้นมาไม่ใช่ทำขึ้นเพียงเพื่อให้ได้คะแนนจากครูเท่านั้น ผู้เรียนเริ่มที่จะประยุกต์ความรู้ที่ได้ เรียนจากชิ้นงานหนึ่งไปใช้ในชิ้นงานอื่นๆ การที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของ ตนเองจะช่วยสร้างความรู้สึกในการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการ เรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ผู้เรียนมีแรงจูงใจมากขึ้นในการที่จะ ให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง แฟ้มผลงานช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความตระหนักในคุณค่าของ ตนเองมากขึ้น ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของการอ่านการเขียนทุกวัน ช่วยส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและประสบผลสำเร็จ ข้อดีของแฟ้มผลงานอีก ประการหนึ่งก็คือ เน้นที่กระบวนการมากกว่าผลผลิต

5.4.2 ประโยชน์ต่อผู้สอน

แฟ้มผลงานได้เผยให้ผู้สอนได้รู้ถึงการพัฒนาความรู้และความเข้าใจของ ผู้เรียนได้ทั้งในแนวลึกและแนวกว้าง ผู้สอนจะได้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ พัฒนาขึ้นทีละขั้นตอน ได้ทราบถึงความสนใจ ความต้องการและจุดเด่นของผู้เรียนแต่ละคน ข้อมูลจากแฟ้มผลงานจะช่วยให้ผู้สอนสามารถประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนได้ ผู้สอน สามารถที่จะประเมินร่วมกับผู้เรียนในบรรยากาศของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และสามารถที่จะ สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการสอนของผู้สอนอีกด้วย

5.4.3 ประโยชน์ต่อผู้บริหาร

แฟ้มผลงานประกอบด้วยเอกสารหรือหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนของผู้เรียนที่เป็นรูปธรรมซึ่งผู้บริหารสามารถตรวจสอบได้ว่าบรรลุเป้าหมายของ การเรียนการสอนหรือไม่

5.4.4 ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง

แฟ้มผลงานเป็นหลักฐานที่ยืนยันให้กับผู้ปกครองได้ว่า บุตรหลานได้มี การเรียนรู้และแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของผู้เรียน ผู้ปกครองได้เห็นอย่างชัดเจนว่า บุตรหลาน ของเขาได้เรียนอะไรและเรียนอย่างไรอย่างต่อเนื่อง และสิ่งสำคัญที่สุดก็คือเมื่อผู้ปกครองได้ อ่านการประเมินตนเองของบุตรหลาน ผู้ปกครองจะได้เข้าใจว่าบุตรหลานของเขาเห็นมองตนเอง อย่างไรในฐานะผู้เรียน แฟ้มผลงานนั้นสามารถนำมาใช้เป็นเอกสารประกอบการประชุมสัมมนา ผู้ปกครอง และเป็นเอกสารที่ช่วยยกย่องผลงานของผู้เรียนต่อผู้ปกครองหรือผู้อื่น

การประเมินโดยใช้แฟ้มผลงานจะมีความหมายมากขึ้นถ้ามีเกณฑ์การประเมินที่มี ระบบและมีประสิทธิภาพ ซึ่งรายละเอียดของเกณฑ์การประเมินจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

6. เกณฑ์การประเมิน (Rubric Assessment)

6.1 ความหมายของเกณฑ์การประเมิน

คำว่า “Rubric” หมายถึง “กฎ” หรือ “กติกา” (Rule) ส่วนคำว่า “Rubric Assessment” นั้น หมายถึง แนวทางในการให้คะแนน (Scoring Guide) ซึ่งสามารถที่จะแยกแยะระดับต่างๆ ของความสำเร็จในการเรียน หรือการปฏิบัติของนักเรียนได้อย่างชัดเจนจากดีมากไปจนถึงต้อง ปรับปรุงแก้ไข (Jasmine, J., 1993: 9)

6.2 การกำหนดเกณฑ์การประเมิน

การกำหนดเกณฑ์การประเมินนั้น ผู้สอนและนักเรียนควรจะกำหนดเกณฑ์ การประเมินด้วยกัน ซึ่งควรจะต้องทำให้เสร็จก่อนที่นักเรียนจะได้ลงมือปฏิบัติงานขั้นนั้น เกณฑ์การประเมินนั้นนอกจากใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินแล้ว ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือ ในการสอนอีกด้วย เพราะเกณฑ์การประเมินนั้นเปรียบเสมือนเป้าหมายในการเรียนที่นักเรียน จะต้องรับทราบ (Ryan, Concetta Doti, 1994: 28) ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Marzano et al., 1993: 29) ที่กล่าวไว้สรุปได้ว่า การประเมินการปฏิบัตินั้นต้องกำหนดเกณฑ์ให้ ชัดเจนซึ่งเกณฑ์ในการให้คะแนนจะต้องมีระดับสเกลที่แน่นอน และมีการบรรยายถึงคุณลักษณะ ของการปฏิบัติตามระดับของสเกลนั้นๆ เนื่องจากระดับของเกณฑ์การวัดได้บอกถึงคุณลักษณะ ที่สำคัญให้แก่ครู ผู้ปกครอง และบุคคลอื่นๆ ที่สนใจ ทำให้มีการเรียนรู้ว่านักเรียนทำอะไรได้บ้าง และรู้อะไรบ้าง และยังช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย

6.3 รูปแบบของเกณฑ์การประเมิน

รูปแบบของเกณฑ์การประเมินนั้น มีผู้จำแนกไว้หลายลักษณะ Julia Jasmine (1993: 9-13) และ Concetta Doti Ryan (1994: 27-29) ได้จำแนกเกณฑ์การประเมินออกเป็น 2 ประเภทสรุปได้ดังนี้

6.3.1 เกณฑ์การประเมินในภาพรวม (Holistic Rubric) คือ แนวทางการให้คะแนนโดยพิจารณาจากภาพรวมของชิ้นงาน โดยจะมีคำอธิบายลักษณะของงานในแต่ละระดับไว้อย่างชัดเจน เกณฑ์การประเมินในภาพรวมนี้ เหมาะที่จะใช้ในการประเมินทักษะการเขียน สามารถที่จะตรวจสอบความต่อเนื่อง ความคิดสร้างสรรค์ และความสละสลวยของภาษาที่เขียนได้

ตัวอย่างของเกณฑ์การประเมินทักษะการเขียน

ระดับคะแนน	ลักษณะของงาน
3 (ดี)	- เขียนได้ตรงประเด็นตามที่กำหนดไว้ - มีการจัดระบบการเขียน เช่น มีคำนำ เนื้อหา และบทสรุปอย่างชัดเจน - ภาษาที่ใช้ เช่น ตัวสะกด และไวยากรณ์มีความถูกต้อง สมบูรณ์ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย - ใช้คำศัพท์ที่เหมาะสม
2(ผ่าน)	ขาด 1 ประเด็น
1(ต้องปรับปรุง)	ขาด 2 ประเด็นขึ้นไป
0	ไม่มีผลงาน

ที่มา: Ryan, Concetta Doti (1994: 28)

เกณฑ์การประเมินในภาพรวมส่วนใหญ่จะใช้ 3-6 ระดับ เกณฑ์การประเมิน 3 ระดับจะเป็นที่นิยมใช้กันมากเนื่องจากการใช้เกณฑ์ 3 ระดับนั้น จะง่ายต่อการกำหนดรายละเอียดซึ่งจะยึดเกณฑ์ ค่าเฉลี่ย สูงกว่าค่าเฉลี่ย และต่ำกว่าค่าเฉลี่ย นอกจากง่ายต่อการกำหนดค่าแล้วยังง่ายต่อการตรวจให้คะแนนอีกด้วย เนื่องจากความแตกต่างระหว่างระดับของเกณฑ์ทั้ง 3 ระดับนั้นจะแตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่ถ้าใช้ 5 หรือ 6 ระดับ ความแตกต่างระหว่างระดับจะต่างกันเพียงเล็กน้อย ซึ่งทำให้ยากต่อการตรวจคะแนน ถ้าต้องการใช้เกณฑ์ 5 หรือ 6 ระดับ วิธีการที่จะช่วยในการกำหนดเกณฑ์ง่ายขึ้น ผู้สอนอาจจะสุ่มตัวอย่างงานของนักเรียนมาตรวจแล้วแยกเป็น 3 กอง เป็นงานที่มีคุณภาพดี ปานกลางและไม่ดี แล้วตรวจสอบลักษณะที่เป็นตัวแยกระหว่างงานที่มีคุณภาพไม่ดี ลักษณะเหล่านี้จะมาป็นรายละเอียดของแต่ละระดับ (Ryan Concetta Doti, 1994: 28-29)

6.3.2 เกณฑ์การประเมินแบบแยกส่วน (Analytic Rubric) คือแนวทางการให้คะแนนโดยพิจารณาจากแต่ละส่วนของงาน ซึ่งแต่ละส่วนจะต้องกำหนดแนวทางการให้คะแนนโดยมีคำนิยามหรือคำอธิบายลักษณะของงานในส่วนนั้นๆ ในแต่ละระดับไว้อย่างชัดเจน

ตัวอย่างของเกณฑ์การประเมินการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ระดับ	แนวคิด	การจัดระบบ	การเลือกคำ	โครงสร้างของประโยค	กลไกในการเขียน
คะแนน					
4	-แนวคิดทั้งหมดใหม่ ริเริ่ม -จุดเน้นสอดคล้องกับชื่อเรื่อง -มีรายละเอียดสนับสนุน แนวคิด	-แนวคิดทั้งหมดมีความต่อเนื่อง -มีจุดเริ่ม ส่วนกลาง ส่วนท้าย -มีการจัดลำดับอย่างมีเหตุผล	-เลือกใช้คำหลากหลายได้ อย่างเหมาะสม -คำที่ใช้ขยายแนวคิดได้อย่างชัดเจน	-เขียนได้ชัดเจน -เขียนประโยคได้ครบถ้วนสมบูรณ์ -มีความหลากหลายของควาหมายของประโยคที่ใช้	-ผิดน้อยมาก หรือไม่มีผิดเลย
3	-แนวคิดใหม่มีอยู่บ้าง -จุดเน้นสอดคล้องกับชื่อเรื่อง -มีรายละเอียดสนับสนุน แนวคิดเป็นส่วนใหญ่	-แนวคิดส่วนใหญ่มีความต่อเนื่อง -มีจุดเริ่ม ส่วนกลาง ส่วนท้าย -มีการจัดลำดับอย่างมีเหตุผล	-การเลือกใช้คำหลากหลายมีอยู่บ้าง -ส่วนใหญ่ใช้คำที่เหมาะสม -คำที่ใช้สนับสนุนแนวคิด	-ประโยคส่วนใหญ่เขียนได้ชัดเจน -เขียนประโยคง่าย ๆ -ความยาวของประโยคที่ซ้ำมีความหลากหลายบ้าง	-มีผิดพลาดบ้าง
2	-แนวคิดใหม่มีน้อย -จุดเน้นไม่สอดคล้องกับชื่อเรื่อง -มีรายละเอียดสนับสนุน แนวคิดค่อนข้างน้อย	-บางแนวคิดมีความต่อเนื่อง -มีจุดเริ่ม ส่วนกลาง ส่วนท้าย -มีการจัดลำดับอย่างมีเหตุผลน้อยมาก	-การเลือกใช้คำพื้น ๆ ขาดความหลากหลาย -บางคำมีความเหมาะสม -คำที่ใช้ไม่ค่อยสนับสนุนแนวคิด	-บางประโยคไม่ชัดเจน -ใช้ประโยคย่อย ๆ -มีความหลากหลายน้อยมาก -ไม่มีความหลากหลาย	-มีผิดพลาดค่อนข้างมาก
1	-แนวคิดไม่สมบูรณ์ -ไม่มีจุดเน้น -ไม่มีรายละเอียด	-แนวคิดมีความต่อเนื่องน้อยมาก -ไม่มีจุดเริ่ม ส่วนกลาง ส่วนท้าย -ไม่มีการจัดลำดับอย่างมีเหตุผล	-การเลือกใช้คำไม่เหมาะสม -คำที่ใช้ไม่สนับสนุนแนวคิด	-ประโยคไม่ชัดเจน -ใช้ประโยคย่อย ๆ น้อยมาก -ไม่มีความหลากหลาย	-มีผิดพลาดอย่างร้ายแรงมาก
0	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี

ที่มา: Ryan, Concetta Doti (1994: 29)

นอกจากการจำแนกรูปแบบการให้คะแนน 2 แบบดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว A. Oosterhof (1996) ได้แบ่งรูปแบบการให้คะแนนเป็น 3 แบบคือ

1. แบบตรวจสอบรายการ (Checklist)
2. มาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale)
3. การให้คะแนนในภาพรวม (Holistic or Scoring Rubrics)

ซึ่งสอดคล้องกับ พรทิพย์ ไชยโส (2541: 380-388) ที่กล่าวถึงระบบการให้คะแนนหรือเกณฑ์การประเมินในรูปแบบของการประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment) สรุปได้ว่า ระบบการให้คะแนนที่นำมาใช้ในการประเมินการปฏิบัติมี 3 ประเภท คือ แบบตรวจสอบรายการ (Checklists) แบบมาตรฐานประมาณค่า (Rating Scales) และแบบการให้คะแนนผลรวม (Holistic Scoring)

ระบบการให้คะแนนแต่ละประเภทมีข้อดีข้อจำกัดและความเหมาะสมสำหรับการให้คะแนนผลงาน กระบวนการคิด การปฏิบัติ และทักษะทางสังคม ดังนี้

1. แบบตรวจสอบรายการ (Checklists) ประกอบด้วยรายการของพฤติกรรมและคุณลักษณะที่สามารถให้คะแนนได้ 2 แบบ คือ มีหรือไม่มีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะเหล่านี้ วิธีการนี้เหมาะกับพฤติกรรมหรือการปฏิบัติที่ซับซ้อน ที่สามารถแบ่งออกเป็นชุดของพฤติกรรมหรือคุณลักษณะย่อยๆ ได้อย่างชัดเจน เช่น การผ่าตัดกระต่าย การแบ่งครึ่งมูม การทำให้เครื่องซึ่งสมดุล การจัดเตรียมเครื่องบันทึกเสียงหรือการผูกเชือกกรองเท้า สิ่งเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่ต้องการลำดับขั้นตอนในการแสดงออกที่สามารถบ่งชี้ได้ชัดเจน และกำหนดรายการกระทำเหล่านั้นลงในแบบตรวจสอบรายการ แบบตรวจสอบรายการสามารถบันทึกได้หลายแบบ เช่น ใช่หรือไม่ใช่ มีหรือไม่มี 0 หรือ 1 คะแนน และอาจจะเพิ่มช่องให้ผู้ประเมินบันทึกได้ว่าไม่มีโอกาสได้สังเกตการปฏิบัตินั้น ในบางกรณีอาจให้คะแนน +1 ในพฤติกรรมทางบวกที่เกิดขึ้น และ -1 สำหรับพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง และ 0 ในกรณีที่ไม่มีโอกาสได้สังเกต

2. แบบมาตรฐานประมาณค่า (Rating Scales) นำมาใช้เพื่อให้คะแนนคุณลักษณะของการปฏิบัติที่ซับซ้อน โดยการตัดสินใจถึงคุณลักษณะเหล่านั้นไม่เพียงแต่มีหรือไม่มี และใช่หรือไม่ใช่เท่านั้น แต่จะต้องให้ผู้ประเมินตัดสินใจถึงระดับของการปฏิบัติที่แสดงออกมาด้วยมาตรฐานประมาณค่าแบบตัวเลข ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้มากที่สุด รูปแบบของมาตรฐานประมาณค่ารูปแบบนี้ ต้องการให้ผู้สร้างแบบประเมินกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดที่จะสังเกตได้จากผลงาน กระบวนการทำงานหรือการปฏิบัติ และในแต่ละคุณลักษณะผู้สร้างจะกำหนดตัวเลขแต่ละคุณลักษณะนั้น โดยทั่วไปใช้ 1 ถึง 5 สเกล ซึ่งแสดงระดับของการปฏิบัติในแต่ละคุณลักษณะนั้น โดยผู้สร้างต้องกำหนดเกณฑ์ที่แสดงถึงรายการคุณลักษณะแต่ละส่วนนั้น ตั้งแต่รายการที่มีประสิทธิภาพหรือคุณภาพมากที่สุดจนกระทั่งน้อยที่สุดในแต่ละสเกล ซึ่งผู้กำหนดการให้คะแนนดังกล่าว จะต้องตอบคำถามพื้นฐานการได้มาซึ่งรายการคุณลักษณะที่แสดง

คุณภาพที่ดีที่สุด ถูกต้องที่สุดจนกระทั่งไม่ดีที่สุดหรือผิดพลาดมากที่สุดว่าคืออะไร และอะไรคือความคลาดเคลื่อนที่จะเกิดขึ้นได้บ้างที่นักเรียนจะได้คะแนนน้อยลงในคุณลักษณะนั้น

3. การให้คะแนนผลรวม (Holistic Scoring) การให้คะแนนแบบนี้ต้องการให้ผู้ประเมินให้ความสนใจที่จะประเมินภาพรวมของการปฏิบัตินั้น และกำหนดคุณภาพหรือคุณค่าของการปฏิบัติเป็นตัวเลข เมื่อมีคุณภาพก็จะได้คะแนนมากกว่าซึ่งใช้เพื่อประเมินการสอบเรียงความ รายงาน หรือผลงานทางศิลปะ เช่น งานแสดงการเต้นรำหรือการแสดงดนตรี การให้คะแนนผลรวมเป็นระบบการให้คะแนนที่ผู้ให้คะแนน มองภาพคุณภาพรวมของผลงานมากกว่าการมองรายละเอียดในแต่ละคุณลักษณะหรือความสามารถที่กำหนดไว้ในการวัด เหมาะกับการวัดผลงานมากกว่าการปฏิบัติ

การรวมคะแนนจากระบบการให้คะแนนต่างๆ ในการประเมินการปฏิบัติต้องการให้นักเรียนได้แสดงออกในพฤติกรรมที่หลากหลาย และในแต่ละพฤติกรรมก็มีระบบการให้คะแนนต่างๆ กัน ดังนั้น ผู้ประเมินควรกำหนดระบบการรวบรวมคะแนนจากระบบต่างๆ เข้าด้วยกัน

เจตคติ

การพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัยของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะเป็นการพัฒนาเกี่ยวกับความรู้สึกภายในจิตใจของผู้เรียน และจะต้องพัฒนาควบคู่ไปกับด้านพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย เจตคติเป็นคุณลักษณะหนึ่งด้านจิตพิสัยซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึกภายในของผู้เรียนต่อที่หมายใดที่หมายหนึ่งในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ การพัฒนาผู้เรียนให้มีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรท้องถิ่นจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ และเกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเจตคติคณะผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับ ความหมายของเจตคติ องค์ประกอบของเจตคติ การเกิดเจตคติ หน้าที่ของเจตคติ การแสดงออกของเจตคติ และคุณลักษณะของเจตคติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของเจตคติ

ราชบัณฑิตยสถาน (2539: 217) ให้ความหมายของคำว่า “เจตคติ” ไว้ว่า เจตคติคือท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Attitude” คำที่มีความหมายเดียวกัน ได้แก่ ทศนคติ นอกจากนั้นบุญเรียง ขจรศิลป์ (2539 ก: 78) และพรณีชูหทัย เจนจิต (2538: 288) ได้ให้ความหมายของเจตคติที่สอดคล้องกันสรุปได้ว่า เจตคติเป็นความรู้สึกภายในของบุคคลซึ่งเป็นสภาพการแสดงออกของจิตใจในการสนองตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ หรือเป็นความเชื่อในสิ่งต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Triandis, H. C. (1971: 8) Allport, G. W. (1967: 8) และพวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2531: 193) ที่กล่าวว่าเจตคติหมายถึง ความรู้สึก สภาพความพร้อมทางจิตและประสาทของบุคคล เป็นผลเนื่องมาจากการ

เรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่แสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่างๆ ในทิศทางใดทิศทางหนึ่งซึ่งอาจเป็นการสนับสนุนหรือคัดค้านทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การอบรม การเรียนรู้ ระเบียบวิธีทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น

จากความหมายของเจตคติดังกล่าวสรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ต่อบุคคล ต่อสถานการณ์ หรือต่อวัตถุ ทั้งนี้บุคคลนั้นได้ผ่านการเรียนรู้หรือมีประสบการณ์ในสิ่งนั้นๆ มาก่อน ยังผลให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งนั้นๆ ในทิศทางที่สนับสนุนหรือคัดค้าน ชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ

2. องค์ประกอบของเจตคติ

องค์ประกอบของเจตคติมี 3 แนวคิด ดังนี้

2.1 แนวคิดของ Triandis, H. C. (1971: 94) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของเจตคติมี 3 ประการคือ

2.1.1 องค์ประกอบทางด้านความรู้หรือปัญญา (Cognitive component) จะเกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์ทางการรู้ การเข้าใจที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ ความคิด ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ

2.1.2 องค์ประกอบด้านอารมณ์ (Affective component) เกี่ยวข้องกับท่าที ความรู้สึกและอารมณ์ต่างๆ ที่เป็นตัวเร้าความคิดอีกต่อหนึ่ง ส่งผลให้บุคคลประเมินสิ่งเร้านั้นว่าเป็นที่พอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ คือมีความรู้สึกด้านบวกและด้านลบนั่นเอง

2.1.3 องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral component) เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่มีแนวโน้มจะตอบสนองหรือตัดสินใจปฏิบัติคือ ถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมจะเกิดการปฏิบัติตอบสนองในทางที่สนับสนุนหรือคัดค้าน เต็มใจหรือไม่เต็มใจ

2.2.แนวคิดของ Rosenberg, M. J. (1965: 123-124) มีแนวคิดว่าเจตคติมี 2 องค์ประกอบ คือ

2.2.1 องค์ประกอบด้านปัญญา หมายถึง กลุ่มของความเชื่อที่บุคคลมีต่อที่หมายของเจตคติจะเป็นตัวส่งเสริมหรือขัดขวางการบรรลุถึงค่านิยมต่างๆ ของบุคคล

2.2.2 องค์ประกอบด้านความรู้สึก หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลมีเมื่อถูกกระตุ้นต่อที่หมาย โดยเห็นว่าอารมณ์ ความรู้สึกชอบ พอใจและเห็นด้วยที่บุคคลมีต่อที่หมายของเจตคตินั้น จะมีความสัมพันธ์กับการบรรลุถึงค่านิยมที่ดี ในทางกลับกันอารมณ์ ความรู้สึกที่ไม่ชอบ ไม่พอใจ และไม่เห็นด้วยที่บุคคลมีต่อที่หมายของเจตคติ ก็จะมีผลสัมพันธ์กับการบรรลุถึงค่านิยมที่ไม่ดีด้วย

2.3 แนวคิดของ Fishbein, M. และ I. Ajzen (1975: 130) และ Thurstone, L. L. (1959: 320-322) มีแนวคิดที่ว่า เจตคติมีองค์ประกอบเดียว คือ อารมณ์ความรู้สึกในทางที่ชอบหรือไม่ชอบที่บุคคลมีต่อที่หมายของเจตคติ

3. การเกิดเจตคติ

การเกิดเจตคติไม่ได้เกิดโดยกำเนิดหรือพันธุกรรม แต่เจตคติเกิดขึ้นภายหลังอาจเกิดจากการเรียนรู้ การเลียนแบบ หรือเกิดจากการได้รับแรงเสริม บุคคลจะได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมในสังคม จากพ่อแม่ จากบุคคลใกล้ชิด หรือจากประสบการณ์ส่วนตัว ดังที่ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520: 64-65) และถวิล ธาราโกชน (2524: 65-67) มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้บุคคลมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นมีอยู่ 4 ประการ คือ

3.1 ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) คือการที่บุคคลได้ประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง และเหตุการณ์นั้นเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เขาเกิดความพึงใจกลายเป็นเจตคติของเขา เช่น เมื่อเขาได้รับรางวัลจากบุคคลคนหนึ่งเขาก็อาจจะชอบบุคคลคนนั้นและจะเกิดเจตคติในทางที่ดีต่อบุคคลนั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าเขาได้รับการลงโทษก็อาจมีเจตคติที่ไม่ดีต่อบุคคลนั้นได้ บุคคลจะวิเคราะห์ประสบการณ์แล้วสังเคราะห์แนวความคิด จากนั้นจะสรุปลงเป็นเจตคติ เช่น ครูสอนวิชาคณิตศาสตร์ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจดี ทำคะแนนวิชาคณิตศาสตร์ได้ดี ประสบความสำเร็จในการนำวิชาคณิตศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้รับการชมเชยจากครูคณิตศาสตร์ จากพ่อแม่ ผู้ปกครอง สิ่งต่างๆ เหล่านี้ที่กล่าวมาถือเป็นประสบการณ์ทำให้คนคนนั้นมีเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์

3.2 การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication from Others) การใช้ชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งจากการเกี่ยวข้องติดต่อกันทำให้เราได้รับเจตคติหลายๆ อย่างมาโดยมิได้ตั้งใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากบุคคลในครอบครัว เพื่อนฝูง ที่สนิทสนม หรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิด ผู้ที่เคารพนับถือ

นอกจากบุคคลที่กล่าวมาแล้ว ตัวกลางที่เป็นสื่อและมีอิทธิพลต่อการเกิดเจตคติ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือ และวารสารต่าง ๆ

3.3 สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Model) เจตคติบางอย่างเกิดจากการเลียนแบบจากบุคคลอื่น โดยจะมองว่า บุคคลอื่นมีการปฏิบัติอย่างไรแล้วก็จะจำลองรูปแบบนั้นมาปฏิบัติ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวจะก่อให้เกิดเจตคติได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลที่เป็นแบบเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือจากเขาได้มากน้อยเพียงใด

3.4 องค์ประกอบของสถาบัน (Institutional Factors) สถาบันที่มีส่วนในการสร้างเจตคติ ให้แก่บุคคล ได้แก่ โรงเรียน วัด ครอบครัว หน่วยงาน สมาคม องค์กรต่างๆ ฯลฯ

4. หน้าที่ของเจตคติ

Oskamp, S. (1977: 4) Triandis, H. C. (1971: 51) และคัทดี้ สุนทรเสถณี (2528: 11) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของเจตคติไว้ 4 ประการดังนี้

4.1 เจตคติช่วยในการปรับตัว (Adjustment Function) การที่คนเราจะมีเจตคติต่อสิ่งใดทางใดนั้น ก็เพราะว่าสิ่งนั้นจะนำเราไปยังจุดมุ่งหมายบางอย่างได้ ถ้าสามารถบรรลุถึงจุดมุ่งหมายนั้น ๆ ได้ เราก็ม会有เจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าเป็นสิ่งที่กีดขวางต่อจุดมุ่งหมายของเรา เราก็ม会有เจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น เจตคติทำให้เราปรับตัวเข้ากับสังคมได้ โดยบุคคลจะปรับตัวเข้าหาสิ่งที่ตัวเอง คาดว่าจะได้รับประโยชน์หรือพึงพอใจ ในขณะที่จะพยายามปรับตัวออกห่างหรือหลีกเลี่ยงในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา

4.2 เจตคติช่วยป้องกันตนเอง (Self-Defensive Function) เจตคติต่อบางสิ่งบางอย่าง จะช่วยป้องกันตัวเองได้ คือ การที่คนเราเชื่อในบางสิ่งบางอย่างแบบบิดเบือน หรือพยายามหลีกเลี่ยงความจริงอันไม่น่าพึงพอใจ หรือปกปิดความจริงบางอย่างซึ่งจะทำให้ตัวเองรู้สึกสบายใจขึ้นเพื่อเป็นการรักษาภาพพจน์ของตนเองโดยใช้กลไกป้องกันตนเอง (Defense Mechanism)

4.3 เจตคติช่วยในการแสดงออกถึงค่านิยม (Value-Expressive Function) ทั้งนี้เพื่อแสดงว่าเราเป็นคนแบบใด มีความคิดอย่างไร หรือมีค่านิยมอย่างไร เป็นเสมือนภาพสะท้อนของความเชื่อและเอกลักษณ์ของบุคคลนั้น ซึ่งบุคคลจะพยายามมีเจตคติต่อสิ่งต่างๆ ให้สอดคล้องกับความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของตน

4.4 เจตคติช่วยก่อให้เกิดความรู้ (Knowledge Function) การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต และจะต้องสามารถคาดเดาได้ว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นจะเป็นอย่างไร ต้องสามารถคิดและแก้ปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ได้

5. การแสดงออกของเจตคติ

เจตคติของบุคคลมีทั้งเจตคติที่ดีและเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด สมคัทดี้ สุนทรเสถณี (2522: 11) ได้กล่าวว่า การแสดงออกของเจตคติมี 3 ลักษณะ คือ

5.1 เจตคติเชิงนิมานหรือเชิงบวก เป็นการแสดงออกของบุคคลในลักษณะที่พึงพอใจ เห็นด้วย ชอบ สนับสนุน ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ

5.2 เจตคติเชิงนิเสธหรือเชิงลบ เป็นการแสดงออกของบุคคลในลักษณะที่ตรงข้ามกับเชิงนิมาน เช่น ไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ยินดี ไม่ร่วมมือ ไม่ทำตาม

5.3 เจตคติที่เป็นกลาง เป็นการแสดงออกของบุคคลที่ไม่เป็นทั้งเชิงนิมานและเชิงนิเสธ แต่อยู่ระหว่างกลางไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง เช่น รู้สึกเฉยๆ ไม่ถึงกับชอบหรือเกลียด

6. คุณลักษณะของเจตคติ

เจตคติเป็นนามธรรม เป็นการแสดงออกที่ค่อนข้างซับซ้อน ซึ่งเป็นการยากที่จะวัดเจตคติโดยตรง การสังเกตเป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาเจตคติ โดยการเฝ้ามองและจดบันทึกพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีแบบแผน แล้วนำข้อมูลที่สังเกตได้ไปอนุมานว่า บุคคลนั้นมีเจตคติต่อสิ่งนั้นอย่างไร นอกจากนั้นยังมีการใช้วิธีการสัมภาษณ์ วิธีหนึ่งที่เป็นที่นิยมคือ การใช้แบบสอบถามซึ่งจะเป็นแบบวัดที่สร้างตามเทคนิคต่างๆ แตกต่างกันไป (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2528: 88)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นแนวคิดที่ต้องการคืนอำนาจการบริหารจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยการปฏิรูปการศึกษามุ่งเน้นให้โรงเรียนและท้องถิ่นมีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารโรงเรียนเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างคล่องตัวและสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนและชุมชนมากขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานคณะผู้วิจัยขอเสนอในประเด็น ความหมาย แนวคิดพื้นฐาน และหลักการของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความหมาย

อุทัย บุญประเสริฐ (2542: ข) ได้ประมวลแนวคิดของนักวิชาการและองค์กรต่างๆ และสรุปความหมายการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานว่า

...การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษาโดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังแต่ละโรงเรียน โดยให้คณะกรรมการโรงเรียน (School Council หรือ School Board) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครู สมาชิกในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้บริหารโรงเรียน (บางโรงเรียนมีตัวแทนนักเรียนเป็นกรรมการด้วย) ได้มีอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ บุคลากร และวิชาการ โดยให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

2. แนวคิดพื้นฐาน

ความคิดเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นรูปแบบการบริหารและจัดการศึกษาที่เริ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1980 โดยได้รับอิทธิพลมาจากความสำเร็จขององค์กรทางอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ในการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

ทำให้ผลงานมีคุณภาพ มีกำไร และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก จากตัวอย่างนี้ทำให้การพัฒนาประสิทธิภาพการศึกษาของวงการศึกษาดั้งเดิมที่เคยเน้นอยู่แต่ในระดับการจัดการเรียนการสอน หันมาให้ความสนใจการพัฒนาในระดับองค์การและการบริหารโรงเรียนทั้งโรงเรียน โดยมุ่งปรับโครงสร้างการบริหารโรงเรียน มีการกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษาไปยังโรงเรียนมากขึ้น มีการบริหารงบประมาณ พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาบุคลากรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน รวมทั้งการจัดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติในระดับโรงเรียน และผู้ใช้บริการของโรงเรียนได้มีบทบาทร่วมกันในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานในระดับโรงเรียนโดยตรง แนวคิดดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการปฏิรูปการบริหารจัดการโรงเรียนโดยกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน โดยในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ได้มีการใช้การบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานเกิดขึ้นหลายรูปแบบในสหรัฐอเมริกา และได้รับความนิยมในประเทศต่างๆ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542: 9-13)

3. หลักการ

หลักการสำคัญในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยทั่วไป มีดังต่อไปนี้ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542: ค-ง)

3.1 หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวงและส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก

3.2 หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทน นักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

3.3 หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) ในอดีตการจัดการศึกษาจะทำกันหลากหลาย บางแห่งก็ให้วัดหรือองค์กรในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ต่อมา มีการรวมการจัดการศึกษาไปให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เกิดเอกภาพ และมาตรฐานทางการศึกษาแต่เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ความเจริญต่างๆ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้าและไม่สนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเองอีกครั้ง

3.4 หลักการบริหารตนเอง (Self-Managing) ในระบบการศึกษาทั่วไปมักจะกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลาง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง สำหรับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นมีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้

หลายวิธี การที่ส่วนกลางทำหน้าที่เพื่อกำหนดนโยบายและเป้าหมายแล้วปล่อยให้โรงเรียนมีระบบการบริหารด้วยตนเองด้วยวิธีการที่ต่างกันไปแล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียน ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง ไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อม

3.5 หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและเป็นไปตามนโยบายของชาติ

Cheng (อ้างถึงใน อุทัย บุญประเสริฐ, 2542: 21-35) ได้ทำตารางสรุปเปรียบเทียบการบริหารที่การควบคุมมาจากภายนอกกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะงานในหน้าที่และลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและการบริหารแบบถูกควบคุมจากภายนอก

ลักษณะสำคัญ/หน้าที่	การบริหารแบบควบคุมจากภายนอก	การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
พันธกิจของโรงเรียน	-พันธกิจไม่ค่อยชัดเจนถูกมอบหมายมาจากภายนอก สมาชิกไม่มีส่วนร่วมกำหนดและอาจจะไม่ยอมรับ -เน้นการปฏิบัติตามพันธกิจที่มอบหมายจากภายนอก -วัฒนธรรมองค์การอ่อนแอและไม่เป็นเอกภาพ	-พันธกิจชัดเจนสมาชิกในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดพันธกิจ -เน้นความร่วมมือในการพัฒนาตามพันธกิจ -วัฒนธรรมองค์การเข้มแข็งและเป็นเอกภาพ
ธรรมชาติของกิจกรรมในโรงเรียน	-เนื้อหาและรูปแบบการบริหารและจัดการศึกษาถูกกำหนดจากหน่วยงานภายนอก	-บริหารและจัดการตามสภาพและความต้องการจำเป็นของโรงเรียน
กลยุทธ์การบริหาร ความคิดรวบยอด เกี่ยวกับธรรมชาติ ของมนุษย์	-ทฤษฎี X -มองมนุษย์ในเชิงเศรษฐศาสตร์ ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบและควบคุม	-ทฤษฎี Y -มองมนุษย์ในหลายแง่มุม -ให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันพัฒนา
ความคิดรวบยอด เกี่ยวกับองค์การใน โรงเรียน	-โรงเรียนเป็นเครื่องมือ ครูเป็นลูกจ้าง จะปฏิบัติงานตามที่โรงเรียนมอบหมายเท่านั้น	-โรงเรียนเป็นสถานที่ที่นักเรียน ครูและผู้บริหารมาอยู่ร่วมกัน ทุกคนมีสิทธิในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียน
รูปแบบการตัดสินใจ	-รวมอำนาจ -ผู้บริหารเป็นผู้ตัดสินใจฝ่ายเดียว	-กระจายอำนาจ -ตัดสินใจโดยมีส่วนร่วมจากครู ผู้ปกครอง นักเรียน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะสำคัญ/หน้าที่	การบริหารแบบควบคุมจากภายนอก	การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
รูปแบบภาวะผู้นำ	-ใช้แบบภาวะผู้นำระดับพื้นฐาน เน้นภาวะผู้นำด้านเทคนิคและภาวะผู้นำด้านมนุษย	-ใช้แบบภาวะผู้นำหลายระดับนอกจากภาวะผู้นำด้านเทคนิคและภาวะผู้นำด้านมนุษยแล้ว ยังใช้ภาวะผู้นำด้านสัญลักษณ์ ด้านวัฒนธรรมและด้านการศึกษา
การใช้อำนาจ	-มักใช้อำนาจตามกฎหมาย การให้รางวัลและการบังคับ	-ใช้อำนาจอ้างอิงและอำนาจโดยความเชี่ยวชาญ
เทคนิคการบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากร	-ใช้เทคนิคการบริหารแบบง่าย ๆ หรือใช้ประสบการณ์ -ถูกควบคุมโดยเคร่งครัดจากส่วนกลาง -ขึ้นอยู่กับการจัดสรรที่มาจากภายนอก -รอการสั่งการหรืออนุญาต -พยายามหลีกเลี่ยงการเพิ่มแหล่งทรัพยากรเพื่อมิให้เกิดปัญหา	-ใช้เทคนิคการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ -บริหารงบประมาณด้วยตนเอง -ตรงตามความต้องการของโรงเรียน -แก้ปัญหาได้ทันการ -พยายามเพิ่มแหล่งทรัพยากรการศึกษา
ความแตกต่างในบทบาทของโรงเรียน	-รูปแบบการปฏิบัติตามกระบวนการที่กำหนดจากส่วนกลาง -หลีกเลี่ยงความผิดพลาด	-รูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้นเองเพื่อพัฒนาทั้งโรงเรียน ครูและนักเรียน -มุ่งแก้ปัญหา
บทบาทของหน่วยงานส่วนกลาง	-ผู้ตรวจสอบหรือผู้ควบคุมโดยเคร่งครัด	-ผู้สนับสนุนหรือที่ปรึกษา -ผู้นำและผู้พัฒนาเป้าหมาย
บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน	-ผู้ดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้	-ผู้กระตุ้นและประสานงานให้คนปฏิบัติ -ผู้พัฒนาทรัพยากร
บทบาทของครู	-ผู้นิเทศและกำกับติดตาม -ผู้ควบคุมทรัพยากร -ลูกจ้าง -ผู้ตาม -ผู้รับคำสั่ง -ผู้ปฏิบัติ	-ผู้ร่วมงาน -ผู้ตัดสินใจ -ผู้ริเริ่ม/ผู้ปฏิบัติ
บทบาทของผู้ปกครอง	-ผู้รับบริการเชิงปริมาณ -บุคคลภายนอกไม่มีส่วนร่วมหรือให้ความร่วมมือ	-ผู้รับบริการเชิงคุณภาพ -ผู้ร่วมงานที่มีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ -ผู้สนับสนุนโรงเรียน -การร่วมงาน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะสำคัญ/หน้าที่	การบริหารแบบควบคุมจากภายนอก	การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
มนุษยสัมพันธ์	-การบังคับบัญชา -หัวหน้า-ลูกน้อง บรรยากาศแบบปิด และปกป้องตนเอง -ขัดแย้งกัน -บรรยากาศการทำงานเป็นแบบควบคุม	-เน้นการทำงานเป็นทีม เปิดกว้าง และร่วมมือ -มีฉันทามติ -บรรยากาศองค์การเป็นแบบ ความร่วมมือ
คุณภาพของผู้บริหาร โรงเรียน	-บริหารโดยอาศัยประสบการณ์ -ทำงานตามขั้นตอนและคำสั่ง หลีกเลี่ยงปัญหา -คุ้นเคยและรับฟังเฉพาะผู้ใกล้ชิด	-มีความรู้และเทคนิคการบริหาร ทันสมัย -เรียนรู้ ค้นหา พัฒนา แก้ปัญหา อย่างต่อเนื่อง -ใจกว้าง รับความคิดเห็นของทุกคน
ดัชนีประสิทธิผล	-ให้ความสนใจเรื่องผลสัมฤทธิ์ทาง วิชาการหรือผลผลิต ไม่สนใจเรื่อง กระบวนการหรือตัวป้อน -การประเมินผลเป็นวิธีการใน การตรวจสอบการบริหาร	-สนใจทั้งระบบ ทั้งตัวป้อน กระบวนการ ผลผลิต ซึ่งรวมทั้งผล สัมฤทธิ์ทางวิชาการด้วย -การประเมินผลเป็นกระบวนการเรียน รู้เพื่อปรับปรุงโรงเรียน

ที่มา: อุทัย บุญประเสริฐ (2542: 21-35)

ความเข้มแข็งของชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นมโนทัศน์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกที่อยู่ในชุมชนที่มีการจัดระเบียบทางสังคมให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเพียงพอและเป็นที่พึงพอใจของคนในชุมชน สมาชิกของชุมชนสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัวและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีศักยภาพในการระดมและมีระบบการจัดการทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาสังคมภายนอก ความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกชุมชนต้องพัฒนาให้เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนเองและการส่งเสริมจากหน่วยงานและองค์กรภายนอก เพื่อให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ในที่สุด คณะผู้วิจัยได้ศึกษาสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของชุมชนและนำเสนอใน 6 ประเด็น ได้แก่ ความหมายของชุมชน ความหมายของความเข้มแข็งของชุมชน ลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็ง ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง วงจรพัฒนาการของชุมชนเข้มแข็ง และกลุ่มผู้ส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง สาระสำคัญมีดังต่อไปนี้

1. ความหมายของชุมชน

คำว่า “ชุมชน” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Community ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (2537: 20) ให้ความหมาย ชุมชน ว่า หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน อาจเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช่พื้นที่ก็ได้ สมาชิกของชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ และมีการจัดการ

ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่งมีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะเหล่านั้นมีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้นตระหนักและเกื้อกูลกัน (Homan อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2542: 2)

อมรา พงศาพิชญ์และคณะ (2542: 14) สรุปว่า ชุมชน มีความหมาย 2 ลักษณะ คือ ชุมชนตามกายภาพและชุมชนตามการรวมกลุ่ม โดยชุมชนตามกายภาพ หมายถึง การแบ่งชุมชนตามอาณาเขตพื้นที่ทางการปกครองและจำนวนประชากร ส่วนชุมชนตามการรวมกลุ่มนั้น อาศัยเกณฑ์จากงานและการทำกิจกรรมร่วมกันที่มีผลกระทบต่อคนในชุมชนที่ได้รับประโยชน์ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรมนั้นๆ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า “ชุมชน” มีขอบเขตความหมายที่ค่อนข้างกว้าง ซึ่งอาจหมายถึงกลุ่มคนที่อยู่รวมกันในพื้นที่แห่งหนึ่ง เช่น หมู่บ้าน จังหวัด เป็นต้น หรือหมายถึงกลุ่มคนที่ไม่ได้อยู่รวมกันในพื้นที่ก็ได้ แต่สมาชิกของชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความสนใจในเรื่องเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน มีการติดต่อสื่อสาร มีกิจกรรมร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน และมีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยชุมชนต้องมีส่วนประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ 1) ประชาชนหรือคน 2) ความสนใจหรือแนวปฏิบัติที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน 3) ความสัมพันธ์ของสมาชิกที่ผูกพันให้อยู่ร่วมกันและเป็นพวกเดียวกัน และ 4) สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันหรือมีกิจกรรมร่วมกัน

2. ความหมายของความเข้มแข็งของชุมชน

ในส่วนของความเข้มแข็งของชุมชนนั้น มีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องและมีความหมายที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

ประชาคม หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม และองค์กรต่างๆ จากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งนำไปสู่การบริหารจัดการกิจการร่วมกันเพื่อประโยชน์ร่วมของพื้นที่นั้น โดยมีอุดมการณ์ร่วมและสำนึกสาธารณะ สมาชิกมีความตระหนักในปัญหาร่วมกัน มีผู้นำที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกันทั้งในแนวราบและแนวดิ่ง มีการจัดการองค์กรที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกและกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ สมาชิกมีศักยภาพในการ

เข้าถึงทรัพยากรและใช้ประโยชน์ข้อมูลสารสนเทศ ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัวและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งมีศักยภาพในการระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกชุมชน (มันทนา สามารถ, 2543: 6)

ประชาสังคม หมายถึง การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤติการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน นำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกันแล้วรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการ โดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (ชูชัย ศุภวงศ์, 2540: 14)

ชุมชนที่เข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกัน หรือความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน จะอยู่ห่างกันก็ได้ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีเรื่องจิตใจเข้ามาด้วย มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำการในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างจะเรื่องใดก็ได้แล้วแต่จะมีการจัดการ (ประเวศ วะสี, 2536: 22)

จากความหมายของประชาคม ประชาสังคม และชุมชนที่เข้มแข็งข้างต้น จะเห็นว่ามีความหมายที่คล้ายคลึงและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน คือหมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนตระหนักถึงวิกฤติการณ์ ปัญหา และความต้องการของสมาชิกในชุมชน จึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อเข้ามามีบทบาทหรือส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ กิจกรรม การดำเนินงาน มีการระดมทรัพยากรที่จำเป็น และมีการบริหารจัดการเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชนได้ แต่คำศัพท์ข้างต้นอาจจะใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ประชาคมใช้แสดงถึงชุมชนเข้มแข็งในบริบทที่มีการระบุพื้นที่ของชุมชนที่แน่ชัด เช่น ประชาคมตำบล ประชาคมจังหวัด ส่วนประชาสังคมจะมีความหมายที่กว้างกว่าคือใช้แสดงถึงชุมชนเข้มแข็งในบริบทที่สมาชิกของชุมชนไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดแบบเครือญาติหรือไม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันก็ได้

จึงสรุปได้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งมีสำนึกสาธารณะ สามัคคี และเอื้ออาทรต่อกัน เข้ามามีบทบาท ร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานและเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อจัดการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองโดยมีความพร้อมของทุนทางสังคม มีระบบความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ มีผู้นำชุมชนที่มีภาวะผู้นำที่ดี ซื่อตรงและมีคุณธรรม มีกระบวนการส่งเสริมให้สมาชิกมีความรักภาคภูมิใจและยอมรับในความหลากหลาย รวมทั้งมีการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ตลอดจนมีการสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อสานความร่วมมือที่เอื้อประโยชน์แก่ชุมชน

3. ลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็ง

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540: 8-10); สำนักงานคณะกรรมการนโยบายแห่งชาติ (อ้างถึงใน ศิริพงษ์ พรหมรักษ์, 2543: 7-8) ได้นำเสนอลักษณะสำคัญของชุมชนที่เข้มแข็งสอดคล้องกันหลายประการ สรุปได้ว่าชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 ชุมชนมีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้นในทางกายภาพ สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชน ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง รวมทั้งมีอุดมการณ์ ค่านิยมร่วมกัน มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง เอื้ออาทร รัก และห่วงใยซึ่งกันและกัน ทำให้สมาชิกรู้สึกตัวว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความผูกพันกับชุมชน

3.2 สมาชิกของชุมชนเลือกหรือกำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทนชุมชนที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดกว้าง โปร่งใส และมีการแสดงความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้สำหรับสมาชิกทั้งหมด

3.3 สมาชิกมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิดตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชน โดยสมาชิกเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

3.4 ชุมชนมีศักยภาพที่พึ่งตนเองได้ในระดับสูง โดยมีทุน แรงงาน ทรัพยากร เพื่อยังชีพของตนเอง มีแผนการพัฒนาชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิก และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน หากมีการพึ่งพิงภายนอก ชุมชนก็จะต้องมีอำนาจในการจัดการเลือกสรร และตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ โดยการพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกนั้นเป็น การพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

3.5 ชุมชนสามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยอำนาจ ความรู้ และองค์กรทางสังคมในชุมชนเป็นกลไกในการแก้ปัญหา

3.6 ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้และสร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ

3.7 ชุมชนมีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาอาจเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนอื่น ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม

นอกจากนั้น นภาพร หะวานนท์ (2543: 12-41) ได้กล่าวว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นมโนทัศน์ที่มีความหมายในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง แต่ละชุมชนน่าจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ ไม่เท่ากัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งชุมชนอาจสามารถพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น รวมทั้งเงื่อนไข

และกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติก็น่าจะมีความแตกต่างกันด้วย โดยให้หลักการพิจารณาชุมชนที่มีความเข้มแข็งและอ่อนแอในแต่ละมิติดังนี้

มิติด้านเศรษฐกิจ

ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชนพิจารณาจากศักยภาพของชุมชนในการจัดระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับการผลิตเพื่อการค้า คือมีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชนเพื่อเป็นสินเชื่อให้กับสมาชิกในชุมชน มีการจัดระบบการผลิตที่สามารถลดต้นทุนการผลิตทั้งในด้านการใช้เครื่องมือ เครื่องทุนแรงในการผลิต ความสามารถในการจัดหาเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพและราคาถูก ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย เช่น การพัฒนาธุรกิจชุมชน รวมทั้งการจัดการเรื่องการตลาด ชุมชนที่ปรับตัวได้มีแนวโน้มจะเป็นชุมชนที่สามารถพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อาศัยปัจจัยการผลิตในชุมชน มีการพึ่งพาเงินทุน และเทคโนโลยีจากภายนอกชุมชนน้อย และสามารถนำผลผลิตที่ได้กลับมาบริโภคในชุมชน เพื่อลดการพึ่งพิงตลาดภายนอก ส่วนภาพสะท้อนความอ่อนแอของชุมชน ได้แก่ การที่ชุมชนต้องพึ่งแหล่งสินเชื่อจากนายทุนหรือธนาคาร การที่ต้องขายสินค้าให้กับคนกลางและไม่มีอำนาจต่อรองในเรื่องราคา การผลิตเฉพาะสินค้าขั้นปฐมหรือสินค้าที่เป็นวัตถุดิบ โดยไม่มีการแปรรูปสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าหรือเพื่อให้สามารถเก็บรักษาสินค้าไว้ให้ได้นาน การผูกติดอยู่กับการผลิตเพียงอย่างเดียว และมุ่งหารายได้จากการเป็นแรงงานรับจ้างราคาถูก ดังนั้น การจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนที่ไม่เอื้อให้ชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจแก่สมาชิกของชุมชนทำให้ชุมชนมีความอ่อนแอทางด้านเศรษฐกิจ

มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ความเข้มแข็งด้านทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนพิจารณาได้จากความสามารถของชุมชนในการจัดระบบการดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้ สำหรับชุมชนที่อ่อนแอ นั้น ทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้เป็นของชุมชน หากแต่เป็นของนายทุนภายนอกชุมชนหรือรัฐได้มอบให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาดูแลหรือให้สัมปทานแก่พ่อค้า การขาดสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน นอกจากจะทำให้ชุมชนไม่อาจใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์กับชุมชนแล้วยังทำให้ชุมชนไม่อาจดูแลหรืออนุรักษ์ให้ทรัพยากรธรรมชาติดำรงอยู่อย่างยั่งยืนเพื่อเป็นการสร้างระบบนิเวศที่ดีให้กับชุมชนด้วย

มิติด้านสังคม

ความเข้มแข็งด้านสังคมของชุมชนพิจารณาได้จาก ความสามารถของชุมชนที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้เอื้อต่อการที่สมาชิกของชุมชนจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามัคคี เอื้อเฟื้อ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชุมชนที่เข้มแข็งคือการที่ชุมชนสามารถสร้างกลไกที่

จะทำให้คนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีความผูกพันกับสมาชิกอื่นๆ ในชุมชน โดยเฉพาะการดำรงรักษาการจัดระเบียบความสัมพันธ์แบบเดิมที่คนสามารถรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการเพื่อช่วยเหลือกันในด้านแรงงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดระเบียบทางสังคมที่จะขจัดปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง หรือภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนได้ และสามารถจัดการกับสิ่งที่เข้ามาคุกคามสันติสุขของชุมชน เช่น โจรผู้ร้าย การพนัน และสิ่งเสพติด นอกจากนี้ ยังพิจารณาได้จากความสามารถของชุมชนที่จะจัดระบบสวัสดิการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน ส่วนความอ่อนแอของชุมชนพิจารณาได้จากทักษะของคนในชุมชนที่มองว่าทางออกของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนไม่ได้อยู่ที่คนในชุมชนจะร่วมมือแก้ไขปัญหาก่อน หากอยู่ที่การเรียกร้องให้รัฐ หรือข้าราชการ หรือผู้มีอิทธิพลเข้ามาจัดการแก้ไขปัญหาก็จะคิดเช่นนั้นมีส่วนผลักดันให้ชุมชนชนบทมีความอ่อนแอลงมากขึ้น เพราะต้องรอคอยการเข้ามาช่วยเหลือจากรัฐหรือจากองค์กรทางสังคมอื่นๆ แทนที่ชุมชนจะเป็นผู้กำหนดทางเลือกหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยมีรัฐและองค์กรทางสังคมอื่นๆ เป็นผู้ร่วมงาน เพื่อให้เป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้บรรลุผล

มิติด้านวัฒนธรรม

ความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรมของชุมชนพิจารณาได้จากความสามารถของชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ ชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และมีความภาคภูมิใจในชุมชน

มิติด้านการเมือง

ความเข้มแข็งด้านการเมืองของชุมชนพิจารณาได้จากสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจัง สามารถผลักดันให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

จึงสรุปได้ว่าลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็งมีทั้งลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะ โดยลักษณะร่วมเป็นลักษณะที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวม เช่น สมาชิกในชุมชนมีอุดมการณ์ร่วมกัน มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีส่วนร่วม และได้เรียนรู้ในกระบวนการของชุมชน เป็นต้น ส่วนลักษณะเฉพาะเป็นลักษณะที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชนในแต่ละมิติ เช่น มิติด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เป็นต้น

4. ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

ชุมชนแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยการผลิต ความรู้และทักษะของคนในชุมชน เป็นต้น มันทนา สามารถ (2543: 6); อมรวิษัย นาคทรพร อาชัญญา รัตนอุบล และอัจฉรา ไชยูปถัมภ์ (2543: 6-8); นภาพร หะวานนท์ (2543: 38); กฤษฎา บุญชัย (2543: 5) ได้ศึกษาถึงเงื่อนไขหรือปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมี

ความเข้มแข็ง ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่าข้อค้นพบที่ได้มีความสอดคล้องกัน จึงได้สรุปเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ดังต่อไปนี้

4.1 สภาพแวดล้อมของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ และศาสนา ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจและปัญหาทางเศรษฐกิจที่ชุมชนเป็นและเผชิญอยู่ ด้านทรัพยากร ได้แก่ แหล่งน้ำ ป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ รวมทั้งเงื่อนไขที่เกิดจากวิกฤติการณ์ทางธรรมชาติ เช่น สาธารณภัยหรือภัยธรรมชาติ

4.2 ทุณวัฒนธรรมและการมีจิตสำนึกสาธารณะบนพื้นฐานของความไว้วางใจระหว่างกันของคนในชุมชน ความเอื้ออาทร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน การตระหนักถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพบปัญหาและมีเป้าหมายร่วมกันที่ต้องการแก้ปัญหาของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการมีวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นประเพณีหรือความเชื่อ

4.3 กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหาร่วมกัน การมีส่วนร่วมและทำงานร่วมกันในกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการตัดสินใจปัญหา ร่วมกัน ชุมชนมีเวทีสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ชุมชนกล้าคิดกล้าแสดงออกเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

4.4 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งในการรับฟังและเรียนรู้ปัญหา ในการคิด และการทำกิจกรรมสาธารณะ คนในชุมชนมีความกระตือรือร้น สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน องค์กร และเครือข่าย

4.5 ทรัพยากรในท้องถิ่นที่เอื้อให้เกิดความสำเร็จ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ บุคคลที่มีความสามารถและมีคุณธรรม วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อต่อกัน ภูมิปัญญาชาวบ้าน และศาสนาที่จะทำให้สังคมมีสิ่งยึดเหนี่ยวในการทำมาดี

4.6 การมีระบบความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในระบบเครือญาติและการมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนหรือช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

4.7 การมีโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบ ที่เอื้อให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น ระบบการเอาแรง

4.8 การบริหารงานที่ดีที่ทำให้บรรลุผลได้ตามเป้าหมาย โปร่งใส และติดตามตรวจสอบได้ รวมทั้งมีการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกัน มีการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

4.9 ผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการพัฒนากระบวนการทำงานที่เน้นการประสานกับภายนอกและเน้นการมีส่วนร่วมของมวลชน มีความซื่อสัตย์ และเป็น

แบบอย่างทางคุณธรรม รวมทั้งการมีผู้นำที่หลากหลายทั้งในด้านวัย คุณวุฒิ สถานภาพ และ ผู้นำที่หลากหลายทั้งผู้นำประเพณี ผู้นำทางปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำของกลุ่มตระกูล เพื่อก่อให้เกิดการให้ความสำคัญต่อทุกกลุ่มปัญหาและมีการดูแลอำนาจซึ่งกันและกัน

4.10 สถาบันชุมชน ได้แก่ กฎ จารีต ประเพณี และองค์กรชุมชนที่ควบคุมให้ชุมชน ดำเนินไปตามระบบคุณค่า และระบบคิด

4.11 การมีโครงสร้างหรือองค์กรรองรับ เช่น การมีกลุ่ม หรือองค์กรในชุมชน

4.12 การสนับสนุนจากภายนอก ความช่วยเหลือจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะในภาคประชาสังคมต่างๆ เช่น องค์กรชาวบ้าน เครือข่าย ประชาชน นักวิชาการ และภาคเอกชน ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีหลักการ คือ การยอมรับในพลังของประชาชน

สรุปได้ว่าชุมชนที่เข้มแข็งนั้นอาศัยเงื่อนไขหรือปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยภายในชุมชนเอง และปัจจัยจากภายนอก ปัจจัยภายในชุมชน ประกอบด้วย สภาพทางกายภาพของชุมชน ทุนวัฒนธรรมและจิตสำนึกของคนในชุมชน กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน ผู้นำชุมชน ระบบและโครงสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ระบบการบริหารงาน และสถาบัน องค์กรภายในชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

5. วงจรพัฒนาการของชุมชนเข้มแข็ง

พลเดช ปิ่นประทีป (2543: 9) กล่าวว่า ชุมชนเข้มแข็งมิได้เกิดขึ้นโดยง่าย ด้วยการไป จัดตั้งหรือเพียงแค่การจัดประชุมสัมมนาแล้วก็ออกไปช่วยกันปักป้ายรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ชุมชนที่เข้มแข็งนั้นมักต้องใช้เวลาพัฒนาตนเอง ฝ่าฟันอุปสรรคนานัปการจนเกิดการตกผลึก ทางความคิด จิตสำนึก และสั่งสมภูมิปัญญาการจัดการซึ่งเป็นภูมิปัญญาภายในของกลุ่ม ขึ้นมาเอง และได้สรุปว่าการเกิดชุมชนเข้มแข็งนั้นชุมชนมักจะผ่านพัฒนาการมา 10 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 มีการรวมตัวกันชั่วคราว ขั้นนี้อาจจะเกิดขึ้นโดยชุมชนเองหรือใครไปทำ ให้เกิดก็ได้ เช่น การจัดประชุม การสัมมนา การชุมนุม การพบปะสนทนา การเยี่ยมเยียน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นแบบใดก็ตาม การรวมตัวกันชั่วคราวนี้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

ขั้นที่ 2 ได้ความคิด คนที่เข้ามารวมตัวกันชั่วคราวนั้นได้ความคิดดีๆ ที่บันดาลใจ จนอยากจะไปลงมือทำ ซึ่งเทคนิคกระบวนการประชุมและการเรียนรู้ที่เหมาะสมในขั้นที่ 1 ที่มี ส่วนช่วยให้ผู้เข้าร่วมเกิดความคิดได้มาก เช่น เทคนิคกระบวนการ PAR เทคนิค SWOT และ เทคนิคกระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมแบบต่างๆ ที่เป็นเทคนิคเชิงคุณภาพ ในขณะที่การจัด ประชุมชี้แจงเชิงปริมาณขนาดใหญ่ๆ มีผู้เข้าร่วมคราวละมากๆ หรือแบบเป็นทางการนั้น มักไม่ได้ประโยชน์

ขั้นที่ 3 เกิดการรวมกลุ่มช่วยเหลือตนเอง ช่วยกันเอง เมื่อเกิดความคิดดีๆ ที่จะลงมือทำแล้ว การมีเพื่อนร่วมคิดนั้นช่วยทำให้เกิดการสานต่อได้มาก การรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติ 2-3 คน แล้วช่วยกันคิดสานความฝันนั้นมักจะเป็นกุญแจสำคัญในขั้นนี้

ขั้นที่ 4 ร่วมคิดร่วมวางแผนกันเอง การรวมกลุ่มในขั้นที่ 3 จะมีการพัฒนาไปอีกขั้นก็ต่อเมื่อได้มีการคิดและวางแผนเป็นรูปธรรมว่าจะทำอะไรกัน ทำอย่างไร ทำที่ไหน ทำเมื่อไร จนเกิดเป็นแผนงาน โครงการ ที่อยู่ในหัวสมองหรือปรากฏในกระดาษก็แล้วแต่

ขั้นที่ 5 มีโอกาสได้ทำกิจกรรม โครงการที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะโดยทางใดก็ตาม เช่น ได้รับการสนับสนุนหรือดิ้นรนหาทุนมาทำกันเองล้วนทำให้มีโอกาสดำเนินกิจกรรมหรือโครงการตามที่คิดวางแผนกันไว้

ขั้นที่ 6 ร่วมกิจกรรม ร่วมประชุม ร่วมเรียนรู้ โครงการของชุมชนเป็นที่มาของโอกาสการพบปะ ประชุมสนทนา และเรียนรู้กันเป็นประจำ เป็นการดึงดูดคนในชุมชนให้เกิดการเชื่อมโยงผูกพันกัน

ขั้นที่ 7 เกิดความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ สิ่งนี้จะค่อยๆ เกิด ค่อยๆ สะสมขึ้นมา และเป็นของจริง มีการตกผลึกทางความคิด มีการปรากฏตัวของผู้นำตามธรรมชาติ มีการทดสอบกลั่นกรองจากสถานการณ์จริง และเป็นการสั่งสมภูมิปัญญาการพึ่งตนเองของกลุ่ม

ขั้นที่ 8 เป็นกลุ่มพึ่งตนเองได้ ด้วยภูมิปัญญาพึ่งตนเองของกลุ่มที่สะสมจนถึงระดับหนึ่ง ชุมชนจะแข็งแรงเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ดูแลตนเอง และนำพากลุ่มเคลื่อนไปข้างหน้าด้วยตนเองได้ในเรื่องต่างๆ เพิ่มขึ้น

ขั้นที่ 9 พัฒนาศักยภาพกลุ่มและขยายกลุ่มออกไป กลุ่มและผู้นำมีทักษะในการทำงานมากขึ้น สมาชิกกลุ่มขยายตัวออกไปหรือเผยแพร่แนวคิดไปสู่กลุ่มอื่นๆ

ขั้นที่ 10 เชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ เป็นเครือข่าย การร่วมกิจกรรมกับกลุ่มแข็งแรง และคนเข้มแข็งอื่นๆ จะนำมาซึ่งความรู้และความคิดใหม่ๆ ตลอดจนโอกาสในการพัฒนากลุ่มของตน การเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะเครือข่ายหรือประชาคมเช่นนี้พบว่า เป็นตัวเร่งที่สำคัญมากของกระบวนการชุมชนเข้มแข็งและประชาสังคม

จึงสรุปได้ว่า ชุมชนที่จะพัฒนาไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งนั้นต้องใช้เวลาในการสั่งสมความคิดและภูมิปัญญา โดยมีการพัฒนาไปตามวงจรที่มี 10 ขั้น ประกอบด้วย 1) มีการรวมตัวกันชั่วคราว 2) ได้ความคิด 3) เกิดการรวมกลุ่มช่วยเหลือตนเองและช่วยกันเอง 4) ร่วมคิดร่วมวางแผนกันเอง 5) มีโอกาสได้ทำกิจกรรม 6) ร่วมกิจกรรม ร่วมประชุม ร่วมเรียนรู้ 7) เกิดความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ 8) เป็นกลุ่มพึ่งตนเองได้ 9) พัฒนาศักยภาพกลุ่มและขยายกลุ่มออกไป และ 10) เชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ เป็นเครือข่าย

6. กลุ่มผู้ส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง

ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งนั้นมีผู้เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม ซึ่งพลเดช ปิ่นประทีป (2543: 11) ได้สรุปถึงกลุ่มผู้ส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งว่า ประกอบด้วยกลุ่ม 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 หน่วยงานราชการต่างๆ ซึ่งมีนโยบายอยากไปส่งเสริมและมีงบประมาณอยู่มาก แต่กลุ่มนี้มักมีขีดจำกัดในด้านจิตสำนึกของบุคลากรและเทคนิคกระบวนการทำงาน กลุ่มนี้มักใช้วิธีการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งแบบใจร้อน ฉาบฉวย ปักป้าย ซึ่งมักจะทำชั้น 1 แต่ไม่ได้ 2 แล้วกระโดดใส่เงินลงที่ 5 โดยไม่สนใจชั้น 6 และ ชั้น 7 จากนั้นก็ชอบประกาศว่าเป็นชั้น 8 แล้ว

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเอ็นจีโอ ซึ่งมีใจเต็มเปี่ยมที่จะทำงานชุมชนเข้มแข็งแต่ขาดปัจจัยด้านงบประมาณ โดยแม้แต่ตัวเองก็ต้องดิ้นรนเพื่อยังอาชีพการเป็นนักพัฒนาของตนเองไว้ให้ได้ กลุ่มนี้ได้เรียนรู้จากการทำงานส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งจนครบวงจรแต่มักจะทำได้แค่จุดเล็ก ๆ ตามกำลัง และด้วยความติดขัดตามปัจจัยที่ต้องลงแรงหาเข้ามาเสริมแบบเดือนต่อเดือน ปีต่อปี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มอาสาสมัครประชาสังคม ซึ่งหมายถึงข้าราชการ นักวิชาการ ผู้นำความคิด ตัวนำการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งและประชาสังคมแบบอาสาสมัคร คนเหล่านี้มีจิตใจมุ่งมั่น มีเงื่อนไขเชื่อมต่อกับแหล่งทุนอยู่บ้าง แต่มีขาดเวลาที่จะเกาะติดชุมชนฐานรากอย่างจริงจัง กลุ่มนี้จึงมักโฉบเข้ามาร่วมเฉพาะชั้น 1 2 หรือ 5 6 และ 9 10 เท่านั้น

พลเดช ปิ่นประทีป (2543: 11) จึงเสนอว่าน่าจะมีการรวมตัวของผู้สนับสนุนชุมชนเข้มแข็งทั้ง 3 กลุ่ม คือหน่วยงานราชการต่างๆ กลุ่มเอ็นจีโอ และกลุ่มอาสาสมัครประชาสังคม ให้ทำงานร่วมกันในลักษณะพหุภาคีของท้องถิ่น เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการศึกษา

การจัดหรือพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการที่สำคัญ แต่จากอดีตที่ผ่านมาพบว่า ชุมชนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเท่าที่ควร ซึ่งผลกระทบของการขาดการมีส่วนร่วมในระดับที่เหมาะสมทำให้การศึกษาเป็นสิ่งที่แปลกแยกไปจากชุมชน ความคาดหวังที่ชุมชนมีต่อโรงเรียนกับสิ่งที่โรงเรียนปฏิบัติมีความแตกต่างกัน ประชาชนไม่รู้สิทธิผูกพัน ไม่รู้สิทธิเป็นเจ้าของ และไม่รู้ว่าต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ทำให้ขาดโอกาสในการระดมสรรพกำลังในชุมชนที่จะนำมาใช้ดำเนินงานทางการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น และชุมชนเองก็ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาจากโรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งรวมของบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการชุมชน ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น คณะผู้วิจัยจึงจะนำเสนอสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

กับการศึกษา 3 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะของการมีส่วนร่วม แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการศึกษา ดังต่อไปนี้

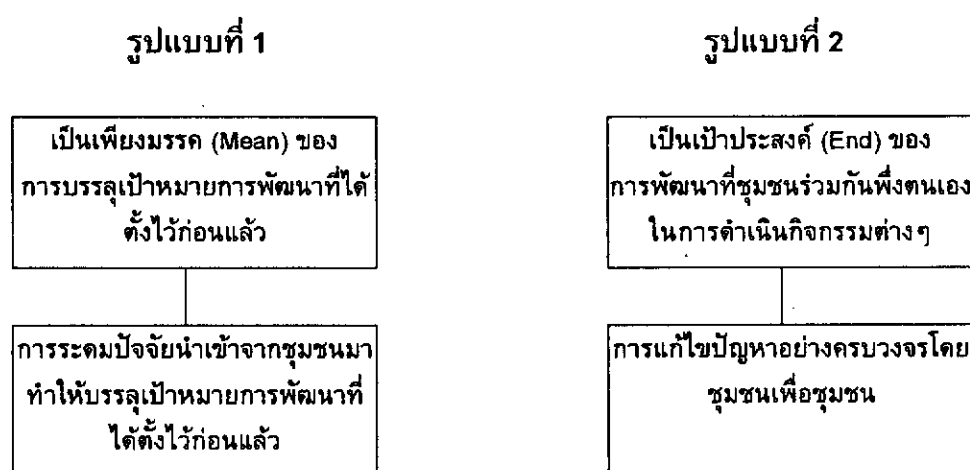
1. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมหรือการกระทำร่วมกันของบุคคลในกระบวนการพัฒนานั้น ประพนธ์ ปิยรัตน์ (2534: 17) กล่าวว่า มี 2 ลักษณะคือ

1.1 การมีส่วนร่วมเป็นมรรค (Participation as a Mean) หมายถึง การมีส่วนร่วมเป็นมรรควิธีของการนำเอาทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาที่วางไว้ก่อนแล้ว

1.2 การมีส่วนร่วมเป็นเป้าประสงค์ (Participation as an End) หมายถึง เป้าประสงค์ที่ให้ประชาชนทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด เป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความสามารถและมีศักยภาพในกระบวนการแก้ไขปัญหาและร่วมทำกิจกรรม ซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการกระทำนั้นแม้โครงการจะสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม แต่การมีส่วนร่วมก็ยังคงอยู่ตลอดไป ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างถาวรและยั่งยืน

2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา

ภาพที่ 7 แนวคิดของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ที่มา: ประพนธ์ ปิยรัตน์ (2534: 36)

จากภาพที่ 7 แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนานั้นมี 2 ประเภท คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบมรรค เปรียบเสมือนเรือที่ต้องหาคนลากจูง คนที่ลากจูงตั้งเป้าหมายไว้และจูงให้ชุมชนมีส่วนร่วม 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบเป็นเป้าประสงค์ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ร่วมกันตั้งเป้าประสงค์ไว้ เปรียบเสมือนเรือที่ไม่ต้องมีการลากจูง เป็นการมีส่วนร่วมแบบยั่งยืน (Sustainable) ในการพัฒนาการศึกษา นั้น “การมีส่วนร่วม

ของชุมชน” ควรเป็นรูปแบบที่สอง ดังนั้น จึงควรมีการผลักดันให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง (Active Participation) ในการพัฒนาหรือจัดการศึกษา โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหาและแผนการพัฒนาหรือจัดการศึกษาเพื่อให้คนในชุมชนยอมรับแผนงานดังกล่าวและต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา หรือจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชนด้วยเพื่อมุ่งหวังที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการศึกษา

ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยอาจร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน การสนับสนุนภารกิจหลักของโรงเรียน และการให้บริการด้านทรัพยากรบุคคล เงิน วัสดุ และอื่นๆ แก่โรงเรียน อย่างไรก็ตาม ถ้าจำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมพบว่า ชุมชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการทุกขั้นตอนของกิจกรรมแต่ละลักษณะ ซึ่งขั้นตอนในการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ (ชูชาติ พวงสมจิตร, 2540: 19)

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการหรือกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการหรือกิจกรรม เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการหรือกิจกรรม โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการหรือกิจกรรม เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการประเมินว่า โครงการหรือกิจกรรมที่พวกเขาดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการ (Formative Evaluation) ที่กระทำเป็นระยะๆ หรือการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดของโครงการหรือกิจกรรมทั้งหมด

ดังนั้น ชุมชนควรมีส่วนร่วมครบทุกขั้นตอนคือ นับตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิด การกำหนดปัญหาหรือความต้องการ การวางแผนและจัดทำโครงการ การปฏิบัติตามโครงการ การติดตามและประเมินผลโครงการ เพื่อให้ทราบผลที่เกิดขึ้น และสุดท้ายการปรับปรุงโครงการที่อาจจะต้องทำต่อไป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมหรือ PAR เป็นกระบวนการวิจัยที่เริ่มมีขึ้นตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1973 ในประเทศแถบยุโรปด้วยปรัชญาที่คล้ายกับหลักการของการพัฒนาชุมชนและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเริ่มมาก่อนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1940 แต่ในประเทศไทยเริ่มมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในหมู่นักวิชาการและนักพัฒนาในทศวรรษที่ผ่านมา PAR เป็นยุทธวิธีที่เชื่อว่าจะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต่างๆ อย่างยั่งยืนได้ เนื่องจากการเป็นวิจัยที่พยายามศึกษาชุมชนโดยนักวิจัยถือว่าสมาชิกของชุมชนหรือชาวบ้านเป็นผู้ที่รู้ดีเท่าๆ กับนักวิจัยหรือนักพัฒนา ปัญหาของการวิจัยจะไม่ได้เริ่มจากสมมติฐานของนักวิจัยหรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียว แต่นักวิจัย นักพัฒนา และสมาชิกของชุมชนจะร่วมกันกำหนดปัญหา วางแผน เลือกแนวทางในการแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหาตามแผนที่วางร่วมกันและท้ายสุดมีการติดตามประเมินผลงานนั้นๆ PAR จึงเป็นกระบวนการวิจัยที่ปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาจากเดิมที่มีลักษณะบัญชาการจากบนลงล่าง (Top-down Approach) หรือแบบศูนย์กลางอยู่ที่รัฐอยู่ที่นักวิจัย หรือนักพัฒนามาเป็นการพัฒนาที่มีลักษณะจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Approach) หรือแบบชาวบ้านเป็นศูนย์กลางการดำเนินงาน คณะผู้วิจัยนำเสนอสาระสำคัญของ PAR ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ปรัชญาของ PAR แนวทางการทำ PAR และขั้นตอนของ PAR ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาของ PAR

PAR เป็นกระบวนการวิจัยที่มีปรัชญาหรือความเชื่อสำคัญดังต่อไปนี้ (เขาวรัตน์ ปรปักษ์ขาม และสมใจ ประมาณพล, 2536; อลิศรา ชูชาติ, 2538)

1.1 PAR เป็นกระบวนการพลวัตและมีชีวิต คือเป็นเรื่องที่ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ การวิจัยจะเริ่มต้นจากสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันว่า ปัญหาในปัจจุบันคืออะไร มีสาเหตุมาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ภาษา วัฒนธรรม หรือความเชื่ออย่างไร จากนั้นจึงมุ่งไปยังจุดที่ควรจะเป็นไปได้ในอนาคตซึ่งไม่สามารถจะทำนายได้

ด้วยเหตุนี้ PAR จึงมีลักษณะสำคัญคือ

- ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้
- ไม่สามารถกำหนดเวลาได้
- ไม่สามารถกำหนดกิจกรรมล่วงหน้าได้

1.2 นักวิจัย นักพัฒนา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำ PAR จะต้องเชื่อว่า (1) คนทุกคนมีความสามารถหรือศักยภาพในการคิดและทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ (2) ทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชน เช่น ความรู้ ความชำนาญ และทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่จะหามาได้ในอนาคตต้องได้รับ

การจัดสรรอย่างเท่าเทียมกัน และ (3) ภูมิปัญญาของชาวบ้านมีความสำคัญไม่น้อยกว่า ภูมิปัญญาของนักวิชาการ นักวิจัย และนักพัฒนา

1.3 PAR จะต้องเริ่มจากความรู้สึกของคนที่มีต่อปัญหาหรือความต้องการของสมาชิก ในชุมชน จากนั้นนำไปสู่การคิด การสร้างความเข้าใจ และการกระทำ ที่ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทั้งในตนเองและชุมชน ทั้งในมิติด้านปัญญาหรือจิตใจ และในมิติด้านกายภาพ หรือสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

1.4 กระบวนการ PAR ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยการแสวงหาความรู้และ การกระทำนั้น จะดำเนินการอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุดในหนึ่งวงจรเท่านั้น แต่เป็นการเริ่ม เพื่อนำไปสู่วงจรใหม่ต่อไปตราบเท่าที่ชุมชนยังสามารถรวมกลุ่มกันได้

2. แนวทางการทำ PAR

PAR เป็นงานพัฒนาที่นักวิจัย นักพัฒนา และชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชนทำวิจัย ร่วมกัน โดยมีการศึกษาและหาข้อเท็จจริงในชุมชน แสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาโดย ชาวบ้านเป็นคนให้ข้อมูล มีการลงมือปฏิบัติที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา ซึ่งทุกอย่างเกิดในชุมชน ทำในชุมชน โดยชุมชน และเพื่อแก้ไขปัญหของชุมชนนั้นๆ เอง PAR เป็นการพัฒนาที่อยู่บน พื้นฐานของการแสวงหาข้อมูลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์และเป็นระบบ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดของ PAR และมีนักวิจัยเป็นผู้จุดประกายให้เกิดกระบวนการต่างๆ ขึ้น ผลที่เกิดขึ้นจะได้กับชุมชน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าในกระบวนการ PAR จะประกอบด้วย (เยาวรัตน์ ปรปักษ์ขาม และ สมใจ ประมาณพล, 2536)

- มีผู้กระตุ้นซึ่งก็คือนักวิจัยที่กระตุ้นให้ชาวบ้านกล้าคิด มีความเชื่อมั่น กล้าตัดสินใจ
- มีกลุ่มชุมชนหรือสมาชิกในชุมชนเป็นผู้ร่วมวิจัย
- มีกิจกรรมที่ดำเนินในชุมชนนั้นๆ
- มีการรวมกลุ่มทำงานร่วมกัน
- มีการแสวงหาข้อเท็จจริงในชุมชนร่วมกับชาวบ้าน และมีกิจกรรมสำหรับแก้ปัญหาที่ ดำเนินอย่างต่อเนื่องในชุมชนนั้น

3. ขั้นตอนของ PAR

ในกระบวนการวิจัยแบบ PAR นั้น มีขั้นตอนของการวิจัยสรุปได้เป็น 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนในระยะก่อนดำเนินการวิจัย ขั้นตอนในระยะดำเนินการวิจัย และขั้นตอนในระยะหลัง ดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้ (สุชาติ อ่างถึงใน เยาวรัตน์ ปรปักษ์ขาม และ สมใจ ประมาณพล, 2536: 31-40; สุริยา อ่างถึงใน เยาวรัตน์ ปรปักษ์ขาม และ สมใจ ประมาณพล, 2536: 49-54; อลิศรา ชูชาติ, 2538 และพันธุ์ทิพย์ รามสูตร, 2540)

3.1 ขั้นตอนในระยะก่อนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการเตรียมการ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 2 ประการ คือ

3.1.1 การคัดเลือกชุมชนและการเข้าสู่ชุมชน ก่อนที่จะเลือกชุมชนที่ศึกษา นักวิจัยจะต้องสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนทุกด้าน นับตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรของชุมชน ลักษณะทางด้านชีวภาพ ข้อมูลทางด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ การสื่อสาร ในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ควรรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยอาจอาศัยจากหน่วยราชการที่มีอยู่ องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสำรวจเบื้องต้นในชุมชน ต่อจากนั้นจึงตัดสินใจเลือกชุมชนที่มีความเหมาะสมและมีปัญหาที่สามารถดำเนินการวิจัยได้

3.1.2 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน นักวิจัยควรทำความรู้จักชุมชน ขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือความคุ้นเคยเพื่อให้คนในชุมชนไว้วางใจและให้การยอมรับโดยพบปะกับองค์กรเอกชน องค์กรของรัฐ ผู้นำชุมชน และกลุ่มต่างๆ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และแนะนำโครงการ รวมทั้งเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ นอกจากนี้ นักวิจัยจะต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนนั้น ร่วมกิจกรรมสังคมของหมู่บ้าน ทำตัวให้เรียบง่ายแต่ช่วยเหลือร่วมมือกับชาวบ้าน เป็นต้น ขั้นตอนของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะถ้านักวิจัยไม่ได้รับการยอมรับและไม่ได้รับความไว้วางใจ ก็จะเป็นการยากที่จะก้าวสู่ขั้นตอนต่อไป

3.2 ขั้นตอนในระยะดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนในระยะดำเนินการวิจัยมีกิจกรรม 5 ประการ ดังนี้

3.2.1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชน ตลอดจนการประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น โดยการศึกษาร่วมกับชุมชนซึ่งจำเป็นต้องกระทำควบคู่ไปกับการให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องของกระบวนการ และขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ในการให้ความรู้แก่ชุมชนนี้เป็นการใช้รูปแบบและแนวคิดการศึกษาผู้ใหญ่ ครอบคลุมการพัฒนาทักษะต่างๆ นับตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ของชุมชน การประเมินความต้องการของชุมชน การพัฒนาเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลต่างๆ การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความข้อมูล การสรุปและให้ข้อเสนอแนะบนพื้นฐานของข้อมูล

3.2.2 การกำหนดปัญหา ในเบื้องต้นอาจพบว่า ชุมชนมีปัญหาและความต้องการที่หลากหลาย แต่เมื่อถึงขั้นการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาอาจจะพบว่ามี ความจำเป็นที่จะต้องเลือกและกำหนดปัญหา มีการลำดับความสำคัญของปัญหาโดยพิจารณาจากปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ เช่น ความรุนแรงของปัญหา ความยากง่ายในการดำเนินการ

แก้ไขปัญห ความเร่งด่วนของปัญหา และจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน การนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งในขั้นตอนนี้จะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจในการเลือกและกำหนดปัญหา

3.2.3 การร่วมกันออกแบบการวิจัย โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลว่าจะเก็บข้อมูลอะไร อย่างไร ส่วนใดจะใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกต หรืออาจจะใช้การอภิปรายกลุ่ม กำหนดแผนการเก็บข้อมูลว่าจะใช้เวลาในการเก็บข้อมูลนานเท่าไร ใครจะรับผิดชอบ เก็บข้อมูลในเรื่องอะไร เป็นต้น เมื่อถึงเวลาที่ทีมงานวิจัยของชาวบ้านออกเก็บข้อมูลจริง นักวิจัยจากภายนอกต้องคอยให้คำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการของการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจนกว่าจะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์พร้อมสำหรับนำไปวิเคราะห์

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นตอนนี้อาจเป็นขั้นตอนที่ยากเกินไปสำหรับคนในชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากประสบการณ์และความรู้ในเรื่องการวิจัยมีจำกัด ดังนั้น ตัวผู้วิจัยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนคัดเลือกสมาชิกในชุมชนที่มาร่วมควรจะเป็นผู้ที่อ่านออกเขียนได้ และควรจะมีสมาชิก 1-2 คนที่สามารถคิดคำนวณตัวเลข บวก ลบ คูณ หาร ได้ดีพอสมควร เพื่อจะได้เป็นแกนหลักในการนำข้อมูลดิบมาคำนวณหาค่าร้อยละ และทำตารางสรุป กราฟ หรือแผนภูมิอย่างง่าย ๆ รวมทั้งสามารถแปลผลข้อมูลได้ เมื่อทีมวิจัยท้องถิ่นนำข้อมูลมาแปลผลและสรุปแล้ว สมาชิกของชุมชนก็จะทราบถึงสถานการณ์ของปัญหาที่ได้มีการหยิบยกมาว่ามีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด อะไรคือสาเหตุของปัญหา มีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ ใครหรือกลุ่มใดที่มีผลกระทบหรือได้รับความเดือดร้อนจากปัญหานั้นๆ บ้าง

3.2.5 การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ทราบและเป็นการร่วมกันยืนยัน และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล พร้อมกับเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำแผนงาน หรือโครงการเพื่อแก้ปัญหาต่อไป

3.3 ขั้นตอนในระยะหลังดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนในระยะหลังการวิจัยประกอบไปด้วยกิจกรรมที่นักวิจัยควรดำเนินการ 4 ประการ ดังนี้

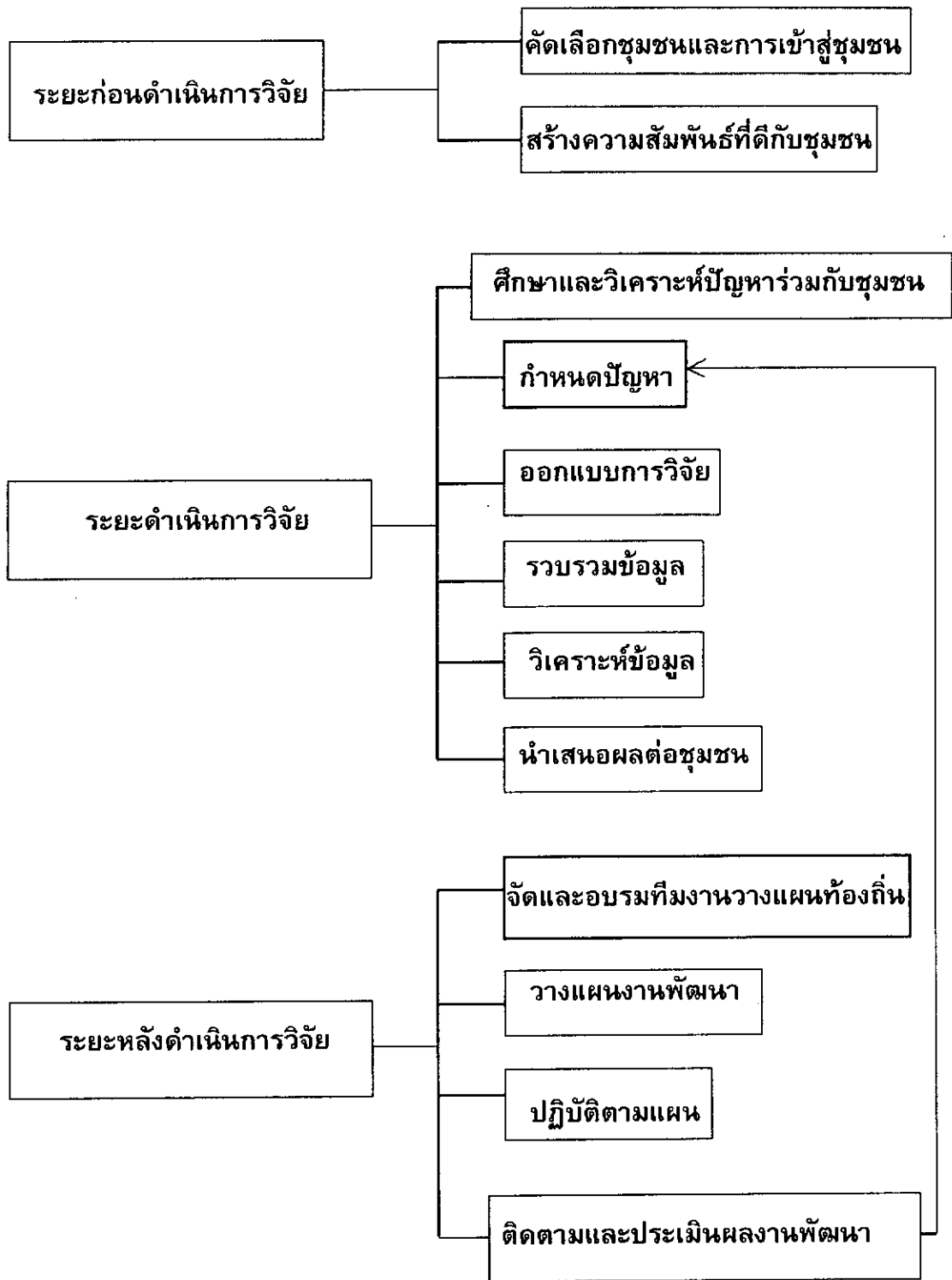
3.3.1 การจัดและอบรมทีมงานวางแผนของท้องถิ่น หลังจากที่ได้ข้อมูลจากขั้นตอนระยะดำเนินการวิจัย ก็จะต้องมีทีมงานจัดทำแผนของชุมชน โดยให้ชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชนเป็นแกนนำ นักวิจัยจากภายนอกจะต้องคอยเป็นพี่เลี้ยง และจัดอบรมหรือจัดหาวิทยากรภายนอกที่มีความรอบรู้ในการจัดทำแผนมาให้ความรู้แก่ทีมงานของท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นอาจยังมีจุดอ่อนในเรื่องของการจัดทำแผนอยู่มาก

3.3.2 การวางแผนดำเนินงานโดยการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ การวางแผนเป็นขั้นตอนต่อเนื่องระหว่างการตัดสินใจกับการปฏิบัติ นักวิจัยและสมาชิกในชุมชนต้องร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ระบุกิจกรรมต่างๆ ขั้นตอนการดำเนินงานให้ชัดเจน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนในการดำเนินกิจกรรม จัดทำตารางและกำหนดเวลาที่จะดำเนินตามโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ นักวิจัยนอกจากจะเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ แล้วยังอาจจะต้องทำหน้าที่ในการสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น แนะนำช่องทางในการหาแหล่งทรัพยากรหรือแหล่งที่ให้การสนับสนุนจากภายนอกชุมชนนอกเหนือจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงาน

3.3.3 การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีแกนนำหรือกลุ่มในชุมชนเป็นกลุ่มทำงาน แต่กลุ่มนี้จะต้องเป็นกลุ่มบุคคลที่สมาชิกในชุมชนให้การยอมรับ โดยกลุ่มทำงานหรือ กลุ่มแกนนำนี้อาจจะเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือลักษณะของงาน แต่ในกรณีที่ชุมชนยังไม่มีกลุ่มหรือองค์กรที่เหมาะสมก็มีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของกิจกรรมที่ได้ตั้งไว้ สิ่งสำคัญในขั้นตอนนี้คือการกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ ระหว่างสมาชิกของชุมชน ระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำงาน ระหว่างสมาชิกชุมชนกับนักวิจัย และการมอบหมายงานให้ตรงกับศักยภาพและความสามารถของบุคคล การกระจายทรัพยากร และการให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างๆ

3.3.4 การติดตามและประเมินผล ถือเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำ PAR เพราะฉะนั้น นักวิจัยจากภายนอกควรจะเสนอให้ชาวบ้านจัดตั้งทีมงานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของชุมชนขึ้นมา ซึ่งอาจเป็นกลุ่มติดตามและประเมินผลกลุ่มใหม่ขึ้นอีกกลุ่มหนึ่งก็ได้เพื่อทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะเพื่อป้องกันอคติที่จะเกิดขึ้นในการติดตามและประเมินผล อย่างไรก็ตาม ทีมงานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของชุมชนนั้นควรได้รับการฝึกอบรมความรู้และเทคนิคในการติดตามและประเมินผลโครงการอย่างง่าย ๆ จากเจ้าหน้าที่ก่อนที่จะปฏิบัติงาน นอกจากนี้ในการติดตามประเมินผลก็ควรทำทุกระยะของโครงการ เพื่อดูปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องแก้ไข โครงการและกิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ สุดท้ายจะต้องประเมินว่าโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการไปบรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด โดยรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึก และรายงานความก้าวหน้าของโครงการที่ทำไว้ทุกระยะ เมื่อทำการประเมินผลโครงการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทีมงานติดตามและประเมินผลจะต้องรวบรวมข้อมูลและผลการประเมินเสนอให้ที่ประชุมหมู่บ้านรับทราบและให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม เพื่อชาวบ้านจะได้เห็นผลงานที่เกิดจากความพยายามร่วมกันของทุกฝ่ายในการช่วยกันแก้ปัญหาของชุมชน

ขั้นตอนการทำ PAR ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

บุญเรียง ขจรศิลป์ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ และธวัช เสียงลือชา (2540) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ผู้สอน นักเรียนและนักศึกษาในอำเภอโพธารามเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างดี ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างดี โดยเฉพาะปัญหาจากโรคต่างๆ ที่เกิดกับโคนม จึงต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมขึ้นเพื่อให้บุตรหลานของเกษตรกรได้มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม สามารถช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว ปลูกฝังให้บุตรหลานรักในอาชีพการเลี้ยงโคนม และสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมต่อไปในอนาคต ในด้านความต้องการของสถานศึกษาระดับต่างๆ ในชุมชนพบว่า สถานศึกษาในทุกระดับต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมขึ้นในโรงเรียน นักเรียนและนักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมในโรงเรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมที่พบคือ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความชำนาญ การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณในการจัดการศึกษา

บุญเรียง ขจรศิลป์ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ และธวัช เสียงลือชา (2543) ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างดี กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างดี โดยเน้นในเรื่องความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ครูใช้การสอนแบบบูรณาการโดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและมีประสบการณ์การเรียนรู้แบบร่วมมือ มีการประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงาน ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินอย่างชัดเจน โดยคาดว่านักเรียนจะมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพการเลี้ยงโคนมเพิ่มมากขึ้น ผู้ร่วมในโครงการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในปีการศึกษา 2540 และ 2541 โรงเรียนชุมชนวัดหนองโพและโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากทั้งสองโรงเรียน ผู้บริหาร ศิษยานุศิษย์ในชุมชน และผู้แทนองค์กรท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินชิ้นงาน แบบวัดเจตคติ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยความร่วมมือของโรงเรียนและชุมชนนั้น ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน คือ 1.1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการของบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียน และคนในชุมชน ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “การเลี้ยงโคนม” 1.2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การเลี้ยงโคนม” โดยได้รับ

ความร่วมมือจากผู้รู้ในชุมชน บุคลากรในโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญการเลี้ยงโคนมจากกรมปศุสัตว์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 1.3) จัดเตรียมบุคลากรโดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและพาบุคลากรที่เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในรูปแบบต่างๆ และการประเมินโดยใช้แฟ้มผลงาน 1.4) ประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ และวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอน 1.5) นำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “การเลี้ยงโคนม 1” และ “การเลี้ยงโคนม 2” ไปทดลองใช้ 1.6) ประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ในระยะแรก 1.7) จัดประชุมติดตามผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “การเลี้ยงโคนม 1” และ “การเลี้ยงโคนม 2” หลังจากจบการเรียนการสอนในภาคต้นและภาคปลาย โดยเชิญคนในชุมชน บุคลากรในโรงเรียน และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง 1.8) นำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “การเลี้ยงโคนม 1” และ “การเลี้ยงโคนม 2” ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ แล้วนำไปใช้ 1.9) ประเมินผลการใช้หลักสูตรที่มีต่อนักเรียน ครู ผู้บริหาร และคนในชุมชน และ 1.10) บุคลากรในโรงเรียนและคนในชุมชนปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรและดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง 2) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “การเลี้ยงโคนม” ที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมานั้นมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเมื่อนำหลักสูตรไปใช้แล้ว พบว่า 2.1) คณะครูที่เข้าร่วมโครงการเริ่มมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากการให้ครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น 2.2) ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน 2.3) การประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงานช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงผลงานของตนเองให้ดีขึ้น 2.4) นักเรียนมีความสามารถในการทำงานเป็นทีมมากขึ้น 2.5) นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมมากขึ้น 2.6) นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก มีนิสัยรักการทำงาน และมีทักษะการแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การสื่อสาร อยู่ในระดับดี 2.7) นักเรียนมีความสุขในการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การเลี้ยงโคนม” และมีเจตคติต่ออาชีพการเลี้ยงโคนมดีขึ้นกว่าก่อนเรียน 2.8) ครูผู้สอน ผู้บริหาร ศึกษา นิเทศก์ บุคลากรในชุมชนมีความคิดเห็นว่าการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมมาใช้ในโรงเรียนมีผลดีและเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ครู ผู้บริหาร ศึกษา นิเทศก์ และชุมชนมากกว่าผลเสีย ซึ่งควรจะดำเนินการต่อไปและควรจะมีการขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ โดยนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลไปปรับใช้ ซึ่งเนื้อหาของหลักสูตรนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ ความต้องการ และศักยภาพในการจัดทำหลักสูตรของแต่ละท้องถิ่น

บุญเรียง ขจรศิลป์ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ และปราณี โพธิ์สุข (2544) ได้จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการเลี้ยงโคนมไปประยุกต์ใช้ในด้านบริบท (ระยะที่ 1) โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกใน

จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น 3) เพื่อศึกษาแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน และ 4) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพและความต้องการ เนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนและชุมชนในบริบทที่ไม่ได้เลี้ยงโคนมกับโรงเรียนและชุมชนในบริบทที่เลี้ยงโคนม รวมทั้งเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนและชุมชน 4 แห่งที่อยู่ในบริบทที่ไม่ได้เลี้ยงโคนม เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนและชุมชนที่จะศึกษาต่อไปในระยะที่ 2 การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยบุคลากรและนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา 2 โรง โรงเรียนขยายโอกาสที่สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดราชบุรี 2 โรง และกลุ่มตัวอย่างคนในชุมชน 4 แห่ง ซึ่งการคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างนี้ได้มาโดยดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ 1) ประชุมปรึกษาหารือกับผู้อำนวยการการศึกษาจังหวัด ผู้ช่วยผู้อำนวยการการศึกษาจังหวัด ศึกษาในเทศก์จังหวัด ศึกษาในเทศก์อำเภอกิ่งอำเภอ และ 2) สํารวจโรงเรียนและชุมชน คณะผู้วิจัยเปิดเผยบทบาทของนักวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้วิธีการหลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสอบถาม การศึกษาเอกสาร สิ่งพิมพ์ รูปภาพ รวมทั้งมอบหมายให้ผู้ช่วยวิจัยพักอยู่ในชุมชนเป็นระยะๆ ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2542 - เดือนมกราคม 2543 การวิเคราะห์ข้อมูลทำได้โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์แบบอุปนัย และใช้สถิติค่าร้อยละสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ การตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูลและแหล่งข้อมูล รวมทั้งการให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า 1) โรงเรียนและชุมชนทั้ง 4 แห่ง มีศักยภาพและความต้องการเพียงพอที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยพิจารณาจากองค์ประกอบในด้านสภาพและปัญหาของชุมชนและโรงเรียน ความต้องการและความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนในด้านทรัพยากรและด้านจิตใจ รวมทั้งความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียน 2) ในด้านเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า เนื้อหาที่สมควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร คือเรื่องข้าวซ้อมมือของโรงเรียนวัดสมานกิจ และเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ของโรงเรียนจอมราช และกลุ่มเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมประเพณี คือเรื่องเครื่องจักสานต้นโพธิ์ของโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ต้นโพธิ์ และเรื่องศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรีของโรงเรียนบ้านนาโคบน 3) ในด้านแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน พบว่า การที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการเรียนการสอน คนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนมีความเห็นว่า โรงเรียนควรดำเนินการดังนี้ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับคณะกรรมการโรงเรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน ใช้บทบาทเชิงรุกในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนโดยเฉพาะ

ผู้นำของโรงเรียน ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจกับคนในชุมชน กำหนดแผนงานและกิจกรรมต่างๆ โดยบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีส่วนร่วม ขอความร่วมมือจากคนในชุมชนและประชาสัมพันธ์ หลักสูตรท้องถิ่นด้วยวิธีการหลากหลายเข้าถึงทุกฝ่าย 4) ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบประเด็นต่างๆ ระหว่างโรงเรียนและชุมชน 4 แห่งในบริบทที่ไม่ใช่การเลี้ยงโคนม เพื่อพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนและชุมชนที่จะศึกษาต่อไปในระยะที่ 2 พบว่า โรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่มกับโรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโค รวม 2 แห่ง ได้รับการคัดเลือกให้นำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้ในระยะเวลาที่ 2 เพื่อตอบคำถามว่าในบริบทของชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่างกันนั้น การสร้างให้เกิดระบบบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีจะสามารถนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปใช้ได้กับบริบทอื่นที่มีความแตกต่างกันในด้านระดับการศึกษาและต่างเนื้อหาหรือไม่ จะต้องทำอย่างไร และนำไปใช้ได้หรือไม่ในบริบทของชุมชนที่แตกต่างกัน ควรต้องมีการปรับปรุงในจุดใดบ้าง อย่างไร และการปรับนั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้าง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียน

อุทัย บุญประเสริฐ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิจัยเอกสารแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการกระจายอำนาจ เสนอแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลสิ่งพิมพ์ต่างๆ และอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการสอบถามสัมภาษณ์ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์โดยตรง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา มีการนำเสนอผลงานในการสัมมนาระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำข้อเสนอแนะไปจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1980 แนวคิดนี้มีความเชื่อมโยงกับการปฏิรูปการศึกษาและการกระจายอำนาจทางการศึกษา ปัจจุบันแนวคิดนี้แพร่หลายไปยังประเทศอื่นๆ และจะนำมาใช้ในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 40 ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2545

แนวความคิดพื้นฐานของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีแนวคิดว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นนั้นต้องปรับจากกระบวนการและวิธีการที่เคยเน้นแต่เรื่องการเรียนการสอน เป็นปรับไปสู่การบริหารโดยการกระจายอำนาจไปยังโรงเรียนที่เป็นหน่วยปฏิบัติและให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างแท้จริง โดยมีหลักการสำคัญคือ หลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน หลักการบริหารตนเอง และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล

ในส่วนรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานพบว่า มีรูปแบบที่สำคัญอย่างน้อย 4 รูปแบบคือ 1) รูปแบบที่มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก 2) รูปแบบที่มีครูเป็นหลัก 3) รูปแบบที่ชุมชนเป็นหลัก 4) รูปแบบที่ครูและชุมชนเป็นหลัก

การดำเนินการนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้นั้น พบว่ามีทั้งปัจจัยที่เอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค สำหรับปัจจัยที่เอื้อ ได้แก่ 1) กระจายอำนาจหน้าที่การบริหารจากหน่วยงานบริหารส่วนกลางไปยังคณะกรรมการโรงเรียนอย่างแท้จริง 2) ได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งหน่วยงานส่วนกลาง บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน 3) มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี มีระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ข้อมูลสารสนเทศตรงกัน 4) บุคลากรในสำนักงานเขตการศึกษาและในโรงเรียนจะต้องได้รับการอบรมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 5) ทำการฝึกอบรมคณะกรรมการโรงเรียนเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษา 6) ได้ผู้บริหารโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถและมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม พัฒนาความรู้ ทักษะ และภาวะผู้นำให้ผู้บริหาร เพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดี 7) ผู้บริหาร คณะกรรมการโรงเรียน บุคลากรในโรงเรียนรับบทบาทหน้าที่ของตนเองและของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน 8) มีการให้รางวัลสำหรับโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ การเปลี่ยนรูปแบบแต่ไม่เปลี่ยนวิธีการบริหารงานและการทำงาน อำนาจการตัดสินใจผูกขาดอยู่ที่คณะกรรมการโรงเรียน ไม่กระจายไปทั่วโรงเรียน ผู้บริหารยังใช้ความคิดเห็นส่วนตัวในการตัดสินใจ ความขัดแย้งระหว่างผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการโรงเรียน

2. งานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริง

ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ (2539) ได้ศึกษาการประยุกต์รูปแบบการใช้แฟ้มผลงานของนิสิตในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อกระตุ้นการพัฒนาตนเองของนิสิตโดยเลือกทำการศึกษาในวิชาการประเมินโครงการทางการศึกษา ซึ่งเปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษาในภาคต้น ปีการศึกษา 2539 มีนิสิตลงทะเบียนเรียน 27 คน ในช่วงแรกผู้สอนได้แจกคู่มือการเรียนซึ่งประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของวิชา สังเขปเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน รายชื่อตำราและเอกสารประกอบการเรียน การประเมินผลการเรียนด้วยแฟ้มผลงาน และเกณฑ์การกำหนดระดับคะแนน โดยให้นิสิตจัดเก็บผลงานและบันทึกต่างๆ ในแฟ้มผลงาน เพื่อใช้เป็นหลักฐานการประเมินตลอดภาคเรียน ซึ่งนิสิตสามารถปรับปรุงผลงานในแฟ้มงานเพื่อรับการประเมินได้เมื่อสิ้นภาคเรียน ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะทางวิชาการ และพฤติกรรมการเรียนของนิสิตอยู่ในระดับที่น่าพอใจเกือบทุกคน และครูผู้สอนเองก็ได้รับสารสนเทศในการปรับปรุงการสอนของตนในหลายๆ ด้านด้วย

ดำรง สี่หะวีระชาติ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง และวัดประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงาน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4 วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงและ

วัดผลประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงานของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญ เขตการศึกษา 4 ปีการศึกษา 2541 ภาคเรียนที่ 1 โดยศึกษาในเรื่อง 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน 3) พฤติกรรมการสอนของครู 4) ความคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนต่อการใช้แฟ้มผลงาน กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษจำนวน 12 คน นักเรียนจำนวน 454 คน ผู้บริหารโรงเรียน 12 คน และผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 391 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมี 5 ฉบับ คือ แบบประเมินพฤติกรรมในการเรียนรู้ของนักเรียน แบบประเมินการสอนของครู แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการใช้แฟ้มผลงาน และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนต่อการใช้แฟ้มผลงานและมีแบบกรอกคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาอัตราส่วน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงและวัดผลโดยใช้แฟ้มผลงานนั้นมีค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี โดยนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนในระดับดีมากและระดับดีรวมกันคิดเป็นร้อยละ 77.74 2) พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ในระดับมาก ทั้งจากการประเมินของครูผู้สอนและนักเรียนประเมินตนเอง 3) พฤติกรรมการสอนของครูมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ในระดับมาก ทั้งจากการประเมินของนักเรียนและครูผู้สอนประเมินตนเอง 4) ความคิดเห็นของครู นักเรียน ผู้บริหาร และผู้ปกครองนักเรียนต่อการใช้แฟ้มผลงานนักเรียน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกกลุ่มตัวอย่าง

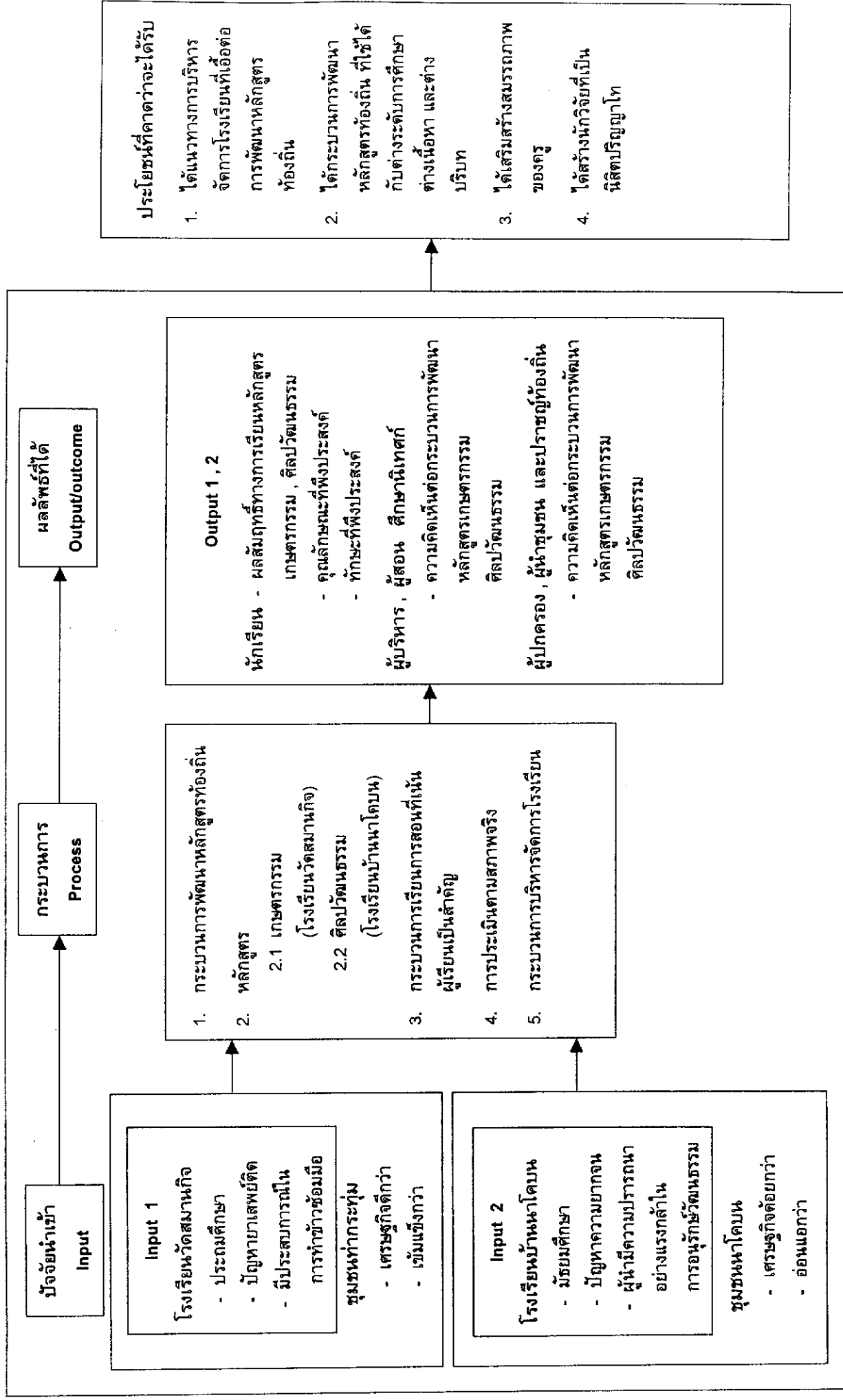
จันทรา พวงยอด (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธจักรวิทยาโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินผลตามสภาพจริง โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธจักรวิทยา โดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินตามสภาพจริง กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธจักรวิทยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 40 คน ใช้ระยะเวลาในการศึกษา 6 เดือน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียนสูงขึ้นในทุกสัปดาห์ และความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียนสูงขึ้นในทุกสัปดาห์ และความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียนในสัปดาห์ที่ 6 สูงขึ้นจากสัปดาห์ที่ 1 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติตนในการเรียนสูงขึ้นเป็นลำดับในสัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 3 แต่ในสัปดาห์ที่ 4 ลดลงเล็กน้อยและกลับเพิ่มขึ้นในช่วงสัปดาห์ที่ 5 ถึงสัปดาห์ที่ 6 ตามลำดับ และความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติตนในการเรียนในสัปดาห์ที่ 6 สูงขึ้นจากสัปดาห์ที่ 1 และ 3) นักเรียนมีความรับผิดชอบด้านการยอมรับผลการกระทำของตนเองสูงขึ้นและความรับผิดชอบด้านการยอมรับผลการกระทำของตนเองของนักเรียนในช่วงที่ 2 สูงขึ้นจากช่วงที่ 1

ทรงศรี ตุ่นทอง (2545) ได้ทำการพัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงของนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง และเพื่อศึกษาคุณภาพของรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ และผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนวัดสิงห์สถิตย์และโรงเรียนวัดสิงห์ อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 85 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายหรือผลที่ต้องการให้เกิดแก่นักเรียน 2) การกำหนดภาระงานการเรียนรู้ตามสภาพจริง 3) การกำหนดมิติในการประเมิน 4) การกำหนดลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามสภาพจริง 5) การประเมินการปฏิบัติภาระงานตามสภาพจริงจากแฟ้มผลงานที่นักเรียนจัดทำขึ้น และ 6) การลงสรุปความรู้ความสามารถและคุณลักษณะของ นักเรียน จากการหาคุณภาพของรูปแบบก่อนนำไปใช้จริง พบว่า รูปแบบการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริงมีความเหมาะสม สามารถสื่อความเข้าใจได้ดี มีความเที่ยงตรง ครบคลุม และมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ เมื่อนำรูปแบบไปใช้จริงในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่า รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงทำให้นักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ มีความเชื่อในสมรรถภาพของตน และมีการกำกับตนเองในการเรียนดีขึ้น โดยทั้งนักเรียน ครูผู้สอน ผู้บริหาร และผู้ปกครองหรือกรรมการสถานศึกษา มีความพึงพอใจในผลที่เกิดขึ้นจากการนำรูปแบบไปปฏิบัติ เห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการประเมิน และเห็นว่าสามารถนำรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติได้จริงในสถานศึกษา

จากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งสถานศึกษา คณะผู้วิจัย และชุมชน นอกจากนั้นการจัดการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นการพัฒนาทั้งผู้เรียนและผู้สอน โดยเฉพาะการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่ทำได้ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ตลอดจนการประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลายและสอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถเต็มตามศักยภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีศึกษาหลายกรณี ซึ่งในแต่ละกรณีจะใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของบุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ (2542) เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ใช้รูปแบบการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งกรอบแนวคิดในการวิจัยสรุปได้ดังภาพที่ 9

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
2. ได้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่ใช้ได้กับต่างระดับการศึกษาต่างเนื้อหา และต่างบริบท
3. ได้เสริมสร้างสมรรถภาพของครู
4. ได้สร้างนักวิจัยที่เป็นผลิตปริญญาโท

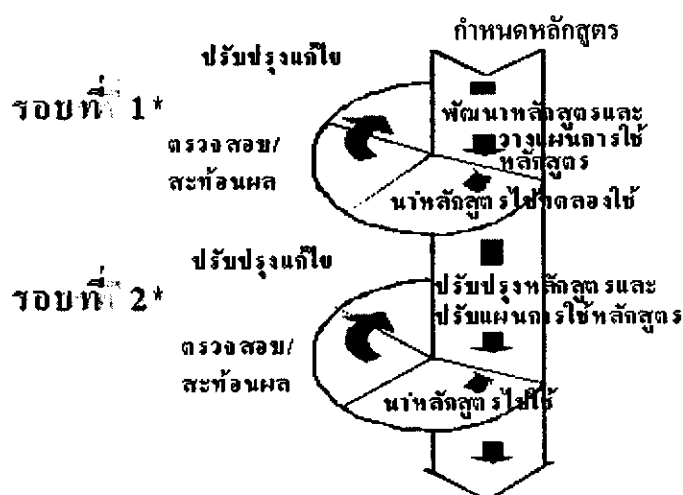
ภาพที่ 9: กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยในระยะที่ 2 ซึ่งเป็นโครงการวิจัยที่สืบเนื่องจากโครงการวิจัย เรื่อง “การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปประยุกต์ใช้ในต่างบริบท (ระยะที่ 1)” ซึ่งข้อค้นพบจากโครงการระยะที่ 1 นั้น สรุปได้ว่า โรงเรียนวัดสมานกิจ และชุมชนท่ากระทุ่ม กับโรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโค ได้รับการคัดเลือกให้นำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม ไปทดลองใช้ในระยะที่ 2 โดยเนื้อหาที่สมควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนวัดสมานกิจคือ กลุ่มเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร คือ เรื่องข้าวซ้อมมือ และเนื้อหาที่สมควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบน คือ กลุ่มเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมประเพณีคือ เรื่องศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี

วิธีการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า PAR โดยศึกษาจากสองพื้นที่ดังกล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของบุญเรียง ขจรศิลป์และคณะ (2543) เป็นแนวทางในการดำเนินงาน งานวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการ PAR 2 รอบคือ รอบที่ 1 เป็นขั้นตอนของการกำหนดหลักสูตรที่ต้องการพัฒนา พัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เพื่อศึกษาหรือตรวจสอบปัญหาของการใช้หลักสูตรและดำเนินการปรับปรุงแก้ไข และรอบที่ 2 เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้ ตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงเป็นวงจรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ดังแสดงไว้ในภาพที่ 10

*โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

ภาพที่ 10 วงจรของการวิจัย

ภาพที่ 10 แสดงถึงวงจรของการวิจัยที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินการ 2 รอบ รอบที่หนึ่งเป็นขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร นำหลักสูตรไปทดลองใช้ และพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและแผนการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง ซึ่งรอบที่หนึ่งนี้ดำเนินการในช่วง มิถุนายน 2544 ถึง พฤษภาคม 2545 สำหรับรอบที่สองเป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรที่ปรับแล้วไปใช้ และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร ซึ่งรอบที่สองดำเนินการในช่วงปลายพฤษภาคม 2545 ถึง ธันวาคม 2545 โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการดังนี้

การดำเนินการวิจัยรอบที่หนึ่ง (PAR รอบที่ 1)

การดำเนินการวิจัยในรอบที่หนึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการทั้งหมด 9 ขั้นตอน คือ 1) ประชุมระดมสมองเพื่อจัดทำหลักสูตร 2) ประชุมพิจารณาหลักสูตรและจัดทำแนวการสอน 3) ฝึกอบรมครู ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ 4) ศึกษาดูงาน 5) ประชุมผู้ปกครองและผู้นำชุมชน 6) พัฒนาเครื่องมือในการวิจัย 7) นำหลักสูตรไปทดลองใช้ 8) สนทนากลุ่มเพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตร 9) ปรับปรุงหลักสูตรและแนวการสอน ซึ่งรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

1. ประชุมระดมสมองครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ คนในชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ณ โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือก โดยจัดการประชุมที่ละโรงเรียน ได้หลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง 2 หลักสูตร คือ “หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร” สำหรับโรงเรียนวัดสมานกิจ และ “หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” สำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบน การได้มาซึ่งหลักสูตรฉบับร่างทั้งสองหลักสูตรนี้ ครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์คนในชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิ มีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นต่างๆ หลังจากที่ได้ให้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลซึ่งเป็นผลการวิจัยในระยะที่หนึ่ง เกี่ยวกับศักยภาพ และเนื้อหาที่ครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และคนในชุมชนมีความเห็นว่าควรนำมาจัดหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งจากการประชุมในครั้งนี้มีการปรับชื่อหลักสูตรให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยคณะผู้เข้าร่วมประชุมที่โรงเรียนวัดสมานกิจมีความเห็นว่าถ้าใช้ชื่อหลักสูตรท้องถิ่นว่า “ข้าวซ้อมมือ” เนื้อหาของหลักสูตรจะแคบเกินไปเนื่องจากจะเน้นเฉพาะเรื่องข้าวซ้อมมือเท่านั้น ในสภาวะปัจจุบันควรสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางหลังจากที่ได้มีการอภิปรายถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับ ที่ประชุมมีมติเห็นควรให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” สำหรับการประชุมที่โรงเรียนบ้านนาโคบน คณะผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปวัฒนธรรมเข้าร่วมประชุมด้วย ได้มีความเห็นว่าถ้าใช้ชื่อหลักสูตรว่า “ศิลปวัฒนธรรมชาวไทยตะนาวศรี” อาจจะก่อให้เกิดความแตกแยกเนื่องจากคนในชุมชนนั้นมิได้มีเฉพาะคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น ดังนั้นหลังจากที่ได้มีการอภิปรายอย่างกว้างขวาง ที่ประชุมจึงมีมติว่าถ้าจะให้เหมาะสมและได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนอย่างเต็มที่ เห็นควรให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค”

2. ประชุมพิจารณาหลักสูตรและจัดทำแผนการสอน โดยผู้ร่วมประชุม ได้แก่ คณะผู้วิจัย ครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ คนในชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิ ณ สถาบันวิจัยและพัฒนา แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมเวลา 3 วัน ซึ่งการจัดทำหลักสูตรในครั้งนี้ ได้นำหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และร่างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาศึกษาเป็นแนวทางในการกำหนดทักษะที่พึงประสงค์ และคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ สำหรับหลักสูตรท้องถิ่น ผลจากการประชุมพิจารณาปรากฏว่า ได้หลักสูตร ท้องถิ่น 2 หลักสูตร คือ “เกษตรผสมผสานครบวงจร” และ “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” หลักสูตรทั้งสองฉบับนี้เป็นหลักสูตรที่พร้อมจะนำไปทดลองใช้พร้อมแผนการสอน ซึ่งโครงสร้าง ของหลักสูตรมีลักษณะดังนี้

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร

หลักการและเหตุผล

ผลจากการศึกษาศักยภาพและความต้องการของคนในชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูและ นักเรียนในโรงเรียนวัดสมานกิจพบว่า โรงเรียนและชุมชนมีความต้องการ และมีศักยภาพที่จะจัดหลักสูตร ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่เรื่อง ข้าวซ้อมมือและไร่นาสวนผสม ดังนั้น คณะผู้วิจัย คนในชุมชน ศึกษานิเทศก์อำเภอปากท่อ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนวัดสมานกิจจึงได้ร่วมกันพิจารณาและมีมติว่า หลักสูตร ท้องถิ่นที่ควรจัดขึ้นนั้นควรเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สอดคล้อง กับสภาพความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนสามารถนำความรู้จากการ ศึกษาไปพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ในท้องถิ่นของตนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นผู้ในชุมชน ศึกษา นิเทศก์ อำเภอปากท่อ ผู้บริหาร ครูในโรงเรียนวัดสมานกิจ และคณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจรขึ้น ซึ่งการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้มีการประสาน และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชนทุกขั้นตอน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการประเมิน ตามสภาพจริง

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับการทำเกษตร ผสมผสานครบวงจร
2. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการเลือก ใช้น้ำ ปลูก ระบาย เครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุ และอุปกรณ์ที่ใช้ ในการทำงาน
3. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม และ ทักษะการแสวงหาความรู้
4. เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ การกล้าแสดงออก การมี นิสัยรักการทำงาน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

5. เพื่อให้นักเรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพในท้องถิ่น
6. เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการประเมินวิธีการทำงานและผลงานของตนเองและกลุ่ม
7. เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อมอย่างมีจิตสำนึก

โครงสร้างและเนื้อหา

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ประกอบด้วย 8 หน่วย ดังต่อไปนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	เกษตรกรรมในชุมชนท่ากระทุ่ม: ลำแข้งของชาวท่ากระทุ่ม
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	สาระสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	การเตรียมการ 3.1 การเตรียมพื้นที่: แปลงนาข้าว บ่อปลา แปลงพืชผัก สวนครัว และเครื่องมือทางการเกษตร 3.2 การเตรียมพันธุ์ 3.3 การใช้สารชีวภาพ: ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	การผลิตและการดูแลรักษา: ขั้นตอนการปลูก การเลี้ยงปลา การปลูกผักสวนครัว การบำรุงรักษา การให้อาหาร
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	การเก็บเกี่ยวผลผลิต: การจับปลา การเก็บผัก การเกี่ยวข้าว
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	การแปรรูปและการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7	การจัดจำหน่าย
หน่วยการเรียนรู้ที่ 8	อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร

แนวการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้ การอภิปราย/บรรยาย การเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาบรรยาย/สาธิต การทำกิจกรรมกลุ่ม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ และการฝึกปฏิบัติ โดยให้มีการประสานและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชนทุกขั้นตอน และเน้นการสอนแบบบูรณาการ

การประเมินผล

ประเมินตามสภาพจริง โดยประเมินจากบันทึกการเรียนรู้ แฟ้มผลงาน การปฏิบัติจริง รวมทั้งการสอบระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน ซึ่งผู้ประเมินประกอบด้วย นักเรียน ครู และผู้ปกครอง

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

หลักการและเหตุผล

ผลจากการศึกษาศักยภาพและความต้องการของคนในชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และนักเรียนในโรงเรียนบ้านนาโคพบว่า โรงเรียนและชุมชนมีความต้องการและมีศักยภาพที่จะจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ เรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค การท่องเที่ยวป่าเชิงอนุรักษ์ และการศึกษาพืชสมุนไพร ดังนั้นคณะผู้วิจัย คนในชุมชน ศึกษาวิเคราะห์ถึงอำเภอบ้านคา ผู้บริหารและครูในโรงเรียนบ้านนาโคจนได้ร่วมกันพิจารณาและมีมติว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่ควรจัดขึ้นนั้นควรเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น เนื่องจากคำว่าชาวไทยตะนาวศรีเป็นการแบ่งตามลักษณะที่ตั้ง ประกอบกับชุมชนนาโคไม่ได้มีแต่ชนเผ่ากระเหรี่ยงเท่านั้นแต่มีประชากรที่หลากหลายชาติพันธุ์มาอยู่ร่วมกัน เช่น จีน มอญ ไทย และลาวโซ่ง เป็นต้น ดังนั้นการทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคจะทำให้ให้นักเรียนที่มีเชื้อชาติต่างกันเกิดจิตสำนึกร่วมกันเกี่ยวกับชุมชนของตน โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน มีความสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป ดังนั้นผู้รู้ในชุมชน ศึกษาวิเคราะห์ถึงอำเภอบ้านคา ผู้บริหาร ครูในโรงเรียนบ้านนาโค และคณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ซึ่งการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการประเมินตามสภาพจริง

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
2. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และทักษะการแสวงหาความรู้
3. เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ การกล้าแสดงออก การมีนิสัยรักการทำงาน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. เพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

โครงสร้างและเนื้อหา

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ประกอบด้วย 5 หน่วย ดังต่อไปนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชนท้องถิ่น

- สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์
- สภาพสังคมวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น

- สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาณาจักรโบราณที่เกี่ยวข้อง เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ สมัยอยุธยา (พ.ศ. 2302) ธนบุรี (พ.ศ. 2318 บ้านนางแก้ว) สมัยรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 9
- ความเป็นมาของชุมชนนาโค
- บุคคลสำคัญในชุมชน: หลวงพ่อกะเหรี่ยง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วัฒนธรรมท้องถิ่น

- ประเพณี : ประเพณี 12 เดือน ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เกิด-ตาย
- การแต่งกาย เสื้อผ้า เครื่องประดับ การทอผ้า การปัก ลวดลาย
- ภาษา วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน สุภาษิต คำพังเพย
- ศิลปพื้นบ้าน ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง การต่อสู้ ฯลฯ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

- การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์
- สมุนไพร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต

- การประกอบอาชีพหลักแต่เดิม: การทำไร่หมุนเวียน แนวคิดและความเชื่อ ขั้นตอนการทำและพิธีกรรม คุณูปการของการทำไร่หมุนเวียน
- การประกอบอาชีพหลักในปัจจุบัน: การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว ผลจากการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว
- การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน: สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ผลจากการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิต แนวทางการดำเนินชีวิต
- ปัจจุบันและอนาคต

แนวการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนดังต่อไปนี้ การสังเกตทางตรง การสังเกตทางอ้อม (เช่น รูปภาพ แผนที่ วิดีโอ ฯลฯ) การตีความ แปลความ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า เส้นเวลา (time line) การเรียบเรียงโดยใช้กราฟฟิก (Graphic Organizer) ผังมโนภาพ สตอรี่ไลน์ (Story line) การทำโครงงาน การเขียนเรียงความ ร้อยกรอง วาดภาพ การทำศิลปะ ประติมากรรม ดนตรี การจำลองสถานการณ์ การเก็บตัวอย่างของจริง การจัดทำสมุดภาพ การแสดง ดนตรี นาฏศิลป์ วิทยากร 'พ่อครูแม่ครู' การทำงานเดี่ยว คู่ ทีม นิทรรศการแสดงผลงานการศึกษาค้นคว้าและผลิตภัณฑ์ การบันทึกการเรียนรู้ แฟ้มผลงาน ทักษะกระบวนการ ทักษะที่พึงประสงค์ และเน้นการสอนแบบบูรณาการ

การประเมินผล

ประเมินตามสภาพจริง โดยประเมินจากบันทึกการเรียนรู้ แฟ้มผลงาน การปฏิบัติจริง รวมทั้งการสอบระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน ซึ่งผู้ประเมินประกอบด้วย นักเรียน ครู และผู้ปกครอง

3. ฝึกอบรมครู ผู้บริหาร ศึกษาวิเคราะห์ เรื่อง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการประเมินตามสภาพจริงโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ และสามารถวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ สามารถใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง รวมเวลา 4 วัน ณ ห้องประชุมสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

4. พาคูไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ณ โรงเรียนรุ่งอรุณ ศึกษาดูงานเกี่ยวกับการประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงาน ณ โรงเรียนผไทอุทิศศึกษา และศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเรื่องการเมือง โคนม ณ โรงเรียนชุมชนวัดหนองโพ และโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง ซึ่งทั้งสองโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่อยู่ในโครงการวิจัย เรื่อง “กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเมือง โคนม: กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี” (บุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ, 2543) และเป็นโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งได้รับการยอมรับจากโรงเรียนต่าง ๆ ดังจะเห็นได้ว่ามีโรงเรียน และหน่วยงานต่างๆ มาขอเยี่ยมชมอยู่เป็นประจำ และครูที่เข้าร่วมโครงการได้รับการเชิญให้เป็นวิทยากรเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในระดับอำเภอและระดับจังหวัดหลายครั้ง

5. ประชุมผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตรและขอความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน และการประเมินตามสภาพจริง ณ โรงเรียนวัดสมานกิจ และโรงเรียนบ้านนาโคบนโรงเรียนละหนึ่งครั้ง

6. คณะผู้วิจัยและครูร่วมกันสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ **แบบสอบถาม** เพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร และวัฒนธรรมชุมชนนาโค และได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถาม **แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ และ แบบประเมินชิ้นงาน** โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินอย่างชัดเจนสำหรับแต่ละคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แต่ละทักษะที่พึงประสงค์ และแต่ละชิ้นงาน

7. นำหลักสูตรเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” ไปทดลองใช้ ณ โรงเรียนวัดสมานกิจ ตั้งแต่ปลายภาคต้น ปีการศึกษา 2544 เนื่องจากการทำเกษตรผสมผสานครบวงจรมันขึ้นอยู่กับการเวลาที่กรมชลประทานจะปล่อยน้ำเข้ามา และนำหลักสูตรเรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” ไปทดลองใช้ ณ โรงเรียนบ้านนาโคบนในภาคปลาย ปีการศึกษา 2544 ซึ่งการบริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่นนั้น คณะผู้วิจัยใช้หลักของการทำงานเป็นทีม นั่นคือบุคลากรในโรงเรียนทุกคนได้รับทราบและให้ความร่วมมือในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้นั้น สรุปเป็นประเด็นใหญ่ๆ ได้ 4 ประเด็น คือ 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) ลักษณะการจัดการเรียนการสอน 3) การนิเทศการสอน และ 4) การจัดนิทรรศการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

7.1 ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้รู้ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

7.1.1 หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร เกษตรกร ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ สรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนท่ากระทุ่มในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

กลุ่มบุคคล	กิจกรรมการมีส่วนร่วม					
	วางแผน จัดการเรียน การสอนร่วมกับ ครูผู้สอน	เป็นวิทยากร ถ่ายทอด ความรู้	ให้สัมภาษณ์ นักเรียน	ให้ศึกษา ดูงาน	เสียสละ แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์และ ให้ใช้สถานที่	ประเมิน ผลงาน นักเรียน/ หลักสูตร
เกษตรกร	-	✓	✓	✓	✓	✓
นักวิชาการ/ ผู้รู้ในชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ผู้นำชุมชน	-	-	-	-	✓	-
ผู้ปกครอง นักเรียน	-	-	✓	✓	✓	✓
ผู้แทน องค์กร ท้องถิ่น	-	-	-	✓	-	-
กรรมการ การศึกษา ขั้นพื้นฐาน	-	✓	-	-	✓	✓

จากตารางที่ 2 แสดงว่าเกษตรกร นักวิชาการ/ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ดังต่อไปนี้

1) วางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน ผู้รู้ในชุมชนซึ่งเป็นอดีตครูโรงเรียนวัดสมานกิจและเป็นผู้ริเริ่มโครงการข้าวหอมมะลิ ได้วางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูในเรื่องการทำปุ๋ยหมัก การเตรียมดิน และการปรับสภาพดิน

2) เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ เกษตรกร ผู้รู้ในชุมชน และผู้ปกครอง ได้มาถ่ายทอดความรู้และสาธิตวิธีการทำนาให้กับครูและนักเรียน ได้แก่ การไถคราดนา การหว่านข้าว การเกี่ยวข้าวโดยใช้รถเกี่ยว และการมัดข้าวด้วยกระดัง การปลูกผัก การใช้สารชีวภาพ การสีมัดข้าว โดยบางเรื่องผู้รู้ในชุมชนได้เตรียมสื่อและวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนมาให้ เช่น ดันกล้า ดันผัก ที่จะนำมาปลูก บางเรื่องให้นักเรียนเตรียมอุปกรณ์มาเอง เช่น เศษผัก เศษหญ้า เพื่อประกอบการเรียนเรื่องการทำปุ๋ยหมัก นอกจากนี้ขณะที่มาถ่ายทอดความรู้ ผู้รู้ในชุมชนยังได้สอดแทรกเรื่องราวในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการทำเกษตรกรรม เพื่อเป็นการชี้แนะและปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความสนใจและรักในอาชีพเกษตรกรรม

3) ให้สัมภาษณ์และตอบข้อซักถามนักเรียน **เกษตรกร**ให้สัมภาษณ์และตอบข้อซักถามของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องการใช้สารชีวภาพ การทำปุ๋ยหมัก และการดูแลรักษาพืชผักสวนครัว **ผู้รู้ในชุมชน**ให้สัมภาษณ์และตอบข้อซักถามนักเรียนเกี่ยวกับการปลูก การดูแลรักษาพืชผักสวนครัว และการทำสารชีวภาพเพื่อใช้ปราบศัตรูพืช

4) ให้นักเรียนไปศึกษาดูงาน **เกษตรกร**ให้นักเรียนไปศึกษาดูงานที่แปลงผัก เกี่ยวกับการปลูกผัก การใส่ปุ๋ย และการเก็บผักไปขาย **ผู้รู้ในชุมชน**ให้นักเรียนไปศึกษาดูงานการทำสวนผลไม้ซึ่งเลี้ยงปลาในบ่อข้างๆ แปลงผลไม้ **ผู้รู้ในชุมชน**ท่านนี้เป็นเกษตรกรดีเด่นจากการดำเนินการเกษตรตามโครงการ “**ทฤษฎีใหม่**” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว **ผู้รู้ในชุมชน**อีกท่านหนึ่งให้นักเรียนไปศึกษาดูงานเรื่องการเลี้ยงปลา โดยให้นักเรียนเข้ามาศึกษาดูงานที่บ้าน และตอบข้อซักถามของนักเรียนเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา ซึ่งนักเรียนจะได้ดูทั้งการเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ และการเลี้ยงปลาในสระธรรมชาติ นอกจากนี้ยังได้ให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของปลา ได้แก่ พวกปลากินพืช และพวกปลากินสัตว์ **องค์กรท้องถิ่น**สถานีทดลองข้าว จังหวัดราชบุรี ให้ศึกษาดูงานแปลงสาธิตการทำเกษตรแบบผสมผสานตามแนวพระราชดำริ “**ทฤษฎีใหม่**” พร้อมทั้งแจกเอกสารประกอบการบรรยาย และตอบข้อซักถามของนักเรียนระหว่างศึกษาดูงาน

5) เสียสละแรงงาน วัสดุ หรืออุปกรณ์ต่างๆ **เกษตรกร**เสียสละทั้งแรงงานและวัสดุ อุปกรณ์ โดยเกษตรกรที่มาไถปรับพื้นที่และมาไถคราดนา ได้เสียสละทั้งแรงงานและวัสดุ อุปกรณ์ ส่วนเกษตรกรที่มาร่วมหว่านข้าวและเกี่ยวข้าว เสียสละเฉพาะแรงงานเพียงอย่างเดียว เพราะทางโรงเรียนได้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้ให้ **ผู้รู้ในชุมชน**ร่วมเสียสละวัสดุในการปลูกข้าว/ผัก ได้แก่ ต้นกล้า/ผัก ที่เพาะไว้เพื่อใช้ปลูกในแปลงของตนเอง แต่ได้นำมาแบ่งให้นักเรียนได้ปลูกที่แปลงเกษตรสาธิต และยังให้นำอุปกรณ์ต่างๆ ได้แก่ รถไถ รถเกี่ยว มาให้ใช้ในการปรับพื้นที่ และการเกี่ยวข้าว นอกจากนี้ยังเสียสละด้านแรงงานโดยการนำคนงานมาช่วยรถเกี่ยวและเกี่ยวข้าวให้ที่โรงเรียน เนื่องจากการเกี่ยวข้าวด้วยรถไม่ปลอดภัยพอที่จะให้นักเรียนลงมือทำกันเอง **ผู้นำชุมชน**คือท่านเจ้าอาวาสวัดสมานกิจให้ใช้พื้นที่ของวัดเพื่อทำเป็นแปลงสาธิตสำหรับให้เด็กนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ และได้ให้อุปกรณ์ เช่น แผ่นไม้กระดาน สำหรับนำมาทำเพิงพักหลบแดดให้แก่ครูและนักเรียนที่เรียนวิชาดังกล่าวอีกด้วย **ผู้ปกครองนักเรียน** ร่วมเสียสละแรงงานในการมาร่วมลงหว่านข้าวในแปลงนา ร่วมเกี่ยวข้าวในแปลงเกษตรสาธิตและคอยเอากะสอบรองข้าวที่ได้จากรถเกี่ยว และยกกระสอบข้าวขึ้นไปไว้บนคันนา นอกจากนี้ยังให้ยืมเครื่องสีผัด และไม้คทาสำหรับลากข้าว เพื่อใช้ประกอบการถ่ายทอดความรู้

6) ร่วมประเมินผลงานของนักเรียน **ผู้ปกครอง**ร่วมประเมินผลงานนักเรียน โดยเขียนแสดงความคิดเห็นต่อผลงานของบุตรหลานลงในแบบประเมินแฟ้มผลงานที่ครูผู้สอนแจกให้ **ผู้ปกครอง ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น หัวหน้าการประถมศึกษา อำเภอ และศึกษานิเทศก์** ร่วมประเมินนิทรรศการผลงานนักเรียน และร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

7.1.2 หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้รู้ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ สรุปได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชนนาโคในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

กิจกรรมการมีส่วนร่วม					
กลุ่มบุคคล	เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้	ให้สัมภาษณ์นักเรียน	ให้ศึกษาดูงาน/แนะนำแหล่งค้นคว้า	เสียสละแรงงาน วัสดุอุปกรณ์และให้ใช้สถานที่	ประเมินผลงานนักเรียน/หลักสูตร
ผู้รู้ในชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓
ผู้นำชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓
ผู้ปกครองนักเรียน	-	✓	✓	✓	✓
กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	✓	✓	-	✓	✓

จากตารางที่ 3 แสดงว่า นักวิชาการ/ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1) เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน **ผู้รู้ในชุมชน**ซึ่งประกอบด้วย ผู้สูงอายุ และผู้นำเยาวชนที่พึงจบการศึกษาระดับปริญญาตรีมาใหม่ๆ ได้มาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียนในเรื่องของสมุนไพร การศึกษาในอนาคต วัฒนธรรมท้องถิ่น การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ และการรวมกลุ่มอาชีพของคนในชุมชน ซึ่งการเป็นวิทยากรในชั้นเรียนนั้นผู้รู้ในชุมชนได้มีการเตรียมการในเรื่องของสื่อ อุปกรณ์ และกิจกรรมต่างๆ ที่จะให้นักเรียนได้ร่วมกันทำกิจกรรม **ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**ได้ให้ความรู้แก่นักเรียนในชั้นเรียนและตอบคำถามต่างๆ แก่นักเรียนในเรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพภูมิศาสตร์ของชุมชน การปกครองในชุมชน และสภาพเศรษฐกิจในชุมชน

2) การให้สัมภาษณ์นักเรียน **ผู้รู้ในชุมชน**ได้ให้สัมภาษณ์นักเรียนในเรื่องของสมุนไพร การศึกษาในอนาคต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ การเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน **ผู้นำชุมชนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**ได้ให้สัมภาษณ์นักเรียนที่บ้านของผู้นำชุมชนในเรื่องของ วัฒนธรรมท้องถิ่น ประวัติ

ความเป็นมาของชุมชน การปกครองในชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนได้มีการเตรียมตัวโดยได้รับความร่วมมือจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ การเตรียมสื่อ และการให้ข้อมูลในส่วนของการปกครองส่วนท้องถิ่น **ผู้ปกครองนักเรียน**ให้สัมภาษณ์นักเรียนที่บ้านในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การแปลความหมายภาษากะเหรี่ยงเป็นภาษาไทย สมุนไพรและสรรพคุณ

3) ให้บริการศึกษาดูงาน และ/หรือแนะนำแหล่งค้นคว้าข้อมูล **ผู้รู้ในชุมชน**ให้นักเรียนศึกษาดูงานในเรื่อง บ้านกะเหรี่ยงและภาษากะเหรี่ยง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับภาษากะเหรี่ยงในชีวิตประจำวัน เครื่องใช้กะเหรี่ยง ความเชื่อและภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างบ้านกะเหรี่ยง ส่วนประกอบของบ้านกะเหรี่ยง วิธีและขั้นตอนการสร้างบ้านกะเหรี่ยง **ผู้รู้ในชุมชน**อีกท่านหนึ่งให้นักเรียนศึกษาดูงานเรื่องการเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน ได้แก่ เป็ด ไก่ หมู ปลา ตูนก กระต่า แพะ โดยมีแผนที่แสดงพื้นที่เลี้ยงสัตว์ประกอบการบรรยาย ให้ความรู้เรื่องวิธีการเลี้ยงสัตว์แบบพอเพียง หลังจากนั้นให้นักเรียนซักถาม และพหามสถานที่ที่มีการเลี้ยงสัตว์จริง **ผู้นำชุมชน**แนะนำแหล่งค้นคว้าข้อมูล **ผู้ปกครอง**ให้นักเรียนศึกษาดูงานเรื่องสมุนไพร แนะนำแหล่งค้นคว้าข้อมูล และยังบริการรถรับส่งนักเรียนไปศึกษาดูงาน **ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น** นายแพทย์ประจำสถานีอนามัยของชุมชนนาโค ได้มาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เรื่องสาธารณสุขพื้นฐาน

4) ร่วมเสียสละเงิน แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ และเวลา **ผู้รู้ในชุมชน**ได้เสียสละเงิน แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ และเวลาในการเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียน อีกทั้งมีน้ำใจเป็นธุระรับส่งนักเรียนไปศึกษาดูงานให้บริการฟรีโดยไม่คิดค่าน้ำมัน นอกจากนี้ยังซื้อวัสดุ อุปกรณ์มาทำเป็นสื่อให้กับนักเรียน เพื่อต้องการให้นักเรียนได้รับความรู้ให้มากที่สุด **ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน** ได้เสียสละเงินซื้ออุปกรณ์มาจัดทำบอร์ดแสดงแผนที่การปกครองเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียน เสียสละเวลาแรงงานเข้ามาช่วยจัดทำสื่อให้กับนักเรียน จัดหาน้ำดื่มมาคอยบริการให้นักเรียนในขณะที่นักเรียนมาร่วมฟังบรรยาย **ผู้ปกครองนักเรียน** ได้เสียสละเงินเพื่อซื้อวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน นอกจากนั้นยังนำพืชสมุนไพรที่หายากมาให้โรงเรียนปลูกเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่นักเรียน และนำรถมารับส่งนักเรียนไปดูงานโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

5) ร่วมประเมินแฟ้มผลงานนักเรียน **ผู้ปกครองนักเรียน**มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีส่วนร่วมประเมินแฟ้มผลงานนักเรียนและประเมินการจัดนิทรรศการของนักเรียนเมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษา นอกจากนั้น**ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**ยังได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ดังแสดงไว้ในบทที่ 4

7.2 ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนของทั้งสองหลักสูตรเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

กระตือรือร้น ให้มีประสบการณ์การแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ฝึกการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้รู้จักการทำงานเป็นทีม นอกจากนั้นยังจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เช่น การสอนในเรื่องของการมัดข้าว ครูผู้สอนได้บูรณาการกับวิชาคณิตศาสตร์ในเรื่องของโจทย์ระยะคน โดยให้นักเรียนช่วยกันคิดราคาข้าวที่จะขายได้หลังจากเก็บเกี่ยวแล้วสำหรับหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค การสอนในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ครูผู้สอนได้บูรณาการกับวิชาคณิตศาสตร์ในเรื่องของการทำแผนภูมิแสดงกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน แผนภูมิแสดงอุณหภูมิเฉลี่ยของชุมชนในแต่ละเดือน บูรณาการกับวิชาภาษาไทยในเรื่องการเขียนเรียงความ โดยให้นักเรียนเขียนเรียงความเรื่องวัฒนธรรมในชุมชน เรื่องการเขียนจดหมาย โดยให้นักเรียนเขียนจดหมายเชิญวิทยากร บูรณาการกับวิชาภาษาอังกฤษในเรื่องของคำศัพท์ โดยให้นักเรียนเขียนคำศัพท์ภาษากะเหรี่ยงแล้วแปลความหมายเป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

7.3 ในระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้คณะผู้วิจัยไปนิเทศการสอนของครูสัปดาห์เว้นสัปดาห์ ซึ่งการนิเทศการสอนของครูนั้นเป็นไปในลักษณะของการปรึกษาหารือ วางแผนร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันคณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในบางกิจกรรม เช่น ประเพณีการกินข้าวหอ การเกี่ยวข้าว การสีผัด การเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน การสอนของครูในบางเนื้อหา เช่น เรื่องอาชีพในชุมชน การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในบางกิจกรรม เช่น การสอนของครูในเรื่องการปลูกพืชผักสวนครัว การสาธิตการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ และสัมภาษณ์ครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และคนในชุมชนแบบไม่เป็นทางการ

7.4 เมื่อสิ้นสุดการศึกษา ทั้งในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่งและรอบที่สอง ได้มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนทั้ง 2 โรงเรียน โดยเป็นผลงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นและผลงานของนักเรียนระดับชั้นอื่นๆ ที่ได้นำกิจกรรมของหลักสูตรท้องถิ่นไปบูรณาการกับการเรียนการสอน และได้เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจเข้าร่วมชมนิทรรศการของนักเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

7.4.1 การจัดนิทรรศการของโรงเรียนวัดสมานกิจมีผู้มาร่วมงานประกอบด้วย หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอเป็นประธานเปิดงาน มีผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษานิเทศก์อำเภอ ผู้รู้ในชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากร ผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มเดียวกันกับโรงเรียนวัดสมานกิจ ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนวัดสมานกิจ และคณะผู้วิจัย ซึ่งการจัดนิทรรศการในวันนั้น ผู้แทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้มีโอกาสพูดถึงความรู้สึกที่ได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรให้ที่ประชุมฟัง และผู้เข้าร่วมงานได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการจัดนิทรรศการของนักเรียน รวมทั้งความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปใช้ด้วย

7.4.2 การจัดนิทรรศการของโรงเรียนบ้านนาโคบอน มีผู้มาร่วมงานประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์อำเภอเป็นประธานเปิดงาน ผู้รู้ในชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากร ผู้ปกครอง ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนบ้านนาโคบอน และคณะผู้วิจัย ผู้เข้าร่วมงานได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการจัดนิทรรศการของนักเรียน รวมทั้งความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปใช้

8. คณะผู้วิจัยติดตามผลการใช้หลักสูตรโดยพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้

8.1 กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้

8.2 ความสำเร็จของนักเรียน พิจารณาใน 3 ประเด็น คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และทักษะการสื่อสาร คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การกล้าแสดงออก มีนิสัยรักการทำงาน มีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความคิดเห็นต่อการเรียนในแต่ละหลักสูตร

8.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน

8.4 ความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปใช้ของครู ผู้บริหาร ศึกษาในเทศก์ และคนในชุมชน

9. เมื่อสิ้นภาคการศึกษา คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มกับกลุ่มบุคคลต่อไปนี้

9.1 วิทยากรท้องถิ่น เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และร่วมกันพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป

9.2 ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาในเทศก์ และคณะครูผู้สอน เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหาของการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป

9.3 ผู้ปกครองนักเรียน เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการจัดหลักสูตรท้องถิ่น และความคิดเห็นต่อการจัดหลักสูตรท้องถิ่น พร้อมทั้งขอข้อเสนอแนะจากผู้ปกครอง

10. หลังจากให้นำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้วหนึ่งภาคการศึกษา ได้มีการสนทนากลุ่มกับผู้ปกครองและคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อศึกษาถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขของการนำหลักสูตรไปใช้ หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยและคณะครูผู้สอนได้ไปร่วมประชุมเพื่อพิจารณาถึงปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตร และแนวการสอน โดยใช้เวลาประชุมพิจารณาทั้งสิ้นเป็นเวลา 3 วัน ซึ่งสรุปปัญหาและแนวทางแก้ไขดังตารางที่ 4 และตารางที่ 5

**ตารางที่ 4 ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสาน
ครบวงจร**

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
1. ครูไม่มีความรู้ในเนื้อหา	1. ศึกษาเอกสาร ถามผู้รู้เพิ่มเติม (เพื่อนครู, วิทยากร)
2. ผู้ปกครองบางส่วนไม่เข้าใจหลักสูตรระยะแรก	2. ครูไปพบผู้ปกครองที่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ โดยเฉพาะกับผู้ปกครองที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมชี้แจงตั้งแต่เปิดเทอม

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
3. เด็กกลับบ้านเย็น(ช่วงนำน้ำเข้ามา) หรือต้องมาโรงเรียนในวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อมาดูแลรักษา เช่น ใส่ปุ๋ย รดน้ำ พรุนดิน ถอนหญ้า นอกจากนั้น นักเรียนบางคนเถลไถลไปบ้านเพื่อน ทำให้กลับบ้านเย็นมาก	3.1 ถ้าผู้ปกครองมารับและบ้านไกล ให้นักเรียนกลับบ้านกับผู้ปกครอง ถ้าบ้านใกล้ครูไปส่งเอง 3.2 ครูทำหนังสือจากโรงเรียนเพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเป็นลายลักษณ์อักษร
4. พื้นที่ที่จะใช้เป็นแปลงทดลอง เป็นที่วัด ซึ่งวัดให้คนที่อยู่ใกล้วัดเช่าเพื่อประกอบอาชีพ ทำให้โรงเรียนไม่สามารถเข้าไปใช้พื้นที่ได้ทันที	4. ใช้วิธีเจรจากับเจ้าอาวาสเพื่อขอพื้นที่ทำเป็นแปลงทดลองก่อน แล้วจึงไปเจรจากับคนที่เช่าแต่ผู้เช่าไม่ยอม เจ้าอาวาสจึงจะให้ใช้พื้นที่อีกแปลงซึ่งอยู่ไกล ทำให้ไม่สะดวก จึงต้องกลับไปเจรจาใหม่ โดยอาจารย์ใหญ่เข้าไปเจรจากับเจ้าอาวาส ด้วยตนเอง ประกอบกับขณะนั้นคนในชุมชนก็ตำหนิผู้เช่าคนนั้นว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนในที่สุดผู้เช่าก็ยอม ปัจจุบันไม่มีปัญหากับผู้เช่าแต่อย่างใดและมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน
5. ต้องเสียเวลามากในการปรับพื้นที่จากที่ที่ใช้ทำสวนผักให้เหมาะกับการทำนา ซึ่งมีไม้ค้ำถั่วและแผ่นพลาสติกที่ใช้คลุมดินเพื่อป้องกันวัชพืชจำนวนมาก	5. ปรับเวลาโดยการสับเปลี่ยนเวลากับวิชาอื่นๆ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดปัญหาแต่อย่างใด เพราะครูสอนคนเดียวหลายๆ วิชา จึงสามารถสับเปลี่ยนเวลาการสอนแต่ละวิชาได้อย่างอิสระ โดยครูใช้เวลาเรียนในวิชา สปช. และวิชาเกษตรของนักเรียน ป.5 และ ป.6 ในการปรับพื้นที่ 2 ครั้ง คือ ก่อนไถและหลังไถแล้ว
6. แดดร้อนจัดในขณะที่นักเรียนลงปฏิบัติในแปลงทดลองและไม่มีหลังคาให้หลบ นักเรียนต้องหลบตามใต้ต้นไม้ซึ่งบางครั้งแดดร้อนจัดมาก	6. สร้างเพิงพักร้อน 1 หลัง (มีแต่หลังคา ไม่มีฝาถั้น) โดยขอวัสดุบางอย่างจากเจ้าอาวาส
7. การเชิญวิทยากรไม่ได้เชิญล่วงหน้า เนื่องจากครูยังไม่เข้าใจเนื้อหาตลอดทั้งหลักสูตรอย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถวางแผนล่วงหน้าได้ จึงต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยการเชิญวิทยากรอย่างกระชั้นชิด	7. ปัญหาจะไม่เกิดขึ้นอีกเนื่องจากครูเห็นภาพตลอดทั้งหลักสูตรอย่างชัดเจนหลังจากได้ทดลองใช้หลักสูตร 1 ภาคการศึกษาแล้ว ซึ่งครูทั้งโรงเรียนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน สามารถวางแผนและติดต่อวิทยากรล่วงหน้าได้และทราบว่าควรจะเชิญวิทยากรท่านใดมาสอนเนื้อหาใด และจะต้องดำเนินการอย่างไร

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
8. ครูเชิญวิทยากรท้องถิ่นท่านหนึ่งซึ่งเป็นอดีตครูของโรงเรียนวัดสมานกิจมาสอนบ่อยครั้งเกินไป	8. สสำรวจว่าคนในชุมชนคนใดบ้างที่สามารถสอนแทนวิทยากรท้องถิ่นได้ โดยมอบหมายให้นักเรียนไปแสวงหาความรู้จากการสัมภาษณ์คนในชุมชน แล้วจดบันทึกชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ ทำให้ครูได้ข้อมูลเพิ่มขึ้นว่า แต่ละเนื้อหาในหลักสูตรนั้น นอกจากวิทยากรท้องถิ่นที่เคยเชิญมาสอนแล้ว ยังมีใครเป็นผู้ที่ครูสามารถเชิญมาเป็นวิทยากรได้ ซึ่งทำให้ครูสามารถสรุปรายชื่อของวิทยากรท้องถิ่นได้ครบทุกเนื้อหาของหลักสูตรในที่สุด
9. ในระยะแรกๆ ครูคนอื่นๆ ในโรงเรียนยังไม่เข้าใจหลักสูตร ทำให้ไม่ทราบว่าจะช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมในหลักสูตรได้อย่างไร โดยเข้าใจว่าแปลงนาทดลองนั้นใช้สอนเฉพาะกับนักเรียนชั้นป.5 เท่านั้นครูผู้สอนจึงต้องรับผิดชอบภาระทั้งหมดแต่ผู้เดียว	9. อาจารย์ใหญ่เชิญครูทั้งโรงเรียนประชุม ชี้แจงและให้ครูที่รับผิดชอบโครงการนี้อธิบายให้ครูคนอื่นๆ เข้าใจมากขึ้น หลังจากนั้นจึงมีการออกคำสั่งมอบหมายงานให้ครูคนอื่นๆ เป็นผู้รับผิดชอบ เช่น การติดต่อสถานที่ มอบหมายให้ครูที่ทำหน้าที่รักษาการในตำแหน่งอาจารย์ใหญ่เวลาที่อาจารย์ไม่อยู่ ส่วนอาจารย์ใหญ่เป็นผู้หางบประมาณสนับสนุน นอกจากนั้นได้ประชุมชี้แจงให้ครูคนอื่นๆ มองเห็นความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ซึ่งครูทุกคนสามารถใช้แหล่งการเรียนรู้ร่วมกันได้ เช่น การพานักเรียนไปเรียนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในเรื่องพืชสัตว์ในแปลงทดลอง
10. เนื้อหาไม่เรียงลำดับตามที่ควรจะเป็นเนื่องจากปัญหาของฤดูกาลและการปล่อยน้ำของชลประทานที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของโรงเรียน และช่วงเวลาในการปฏิบัติจริง(ทำนา)จะเหลื่อมล้ำกับช่วงเวลาในการเรียนการสอนในภาคเรียนปกติ	10. สลับเนื้อหาบางเรื่องขึ้นมาสอนก่อน เพื่อให้ นักเรียนได้มีโอกาสดฝึกปฏิบัติจริงตามฤดูกาล โดยครูต้องสรุปให้นักเรียนเห็นวงจรที่ถูกต้องทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
11. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบางคนไม่รู้เรื่องหลักสูตรที่โรงเรียนกำลังดำเนินการ เนื่องจากเป็นกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งใหม่	11. เชิญกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนมาร่วมประชุมชี้แจงทำความเข้าใจพร้อมกันกับผู้ปกครองในวันเปิดเทอม ซึ่งโรงเรียนได้จัดให้มีการปฐมนิเทศผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงรายละเอียดของหลักสูตร
12. นักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่ทัน เนื่องจากไม่คุ้นเคยกับวิธีการใหม่ที่ครูนำมาใช้ ซึ่งนักเรียนต้องเขียน ต้องค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น และครูยังประเมินผลจากชิ้นงานของนักเรียน ซึ่งวิธีการดังกล่าวแตกต่างจากวิธีการเดิมที่นักเรียนฟังครูสอนและประเมินผลด้วยแบบสอบ	12.1 ครูสรุปสาระจากเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาเรียบเรียงใหม่ให้เป็นภาษาง่ายๆ ให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนโดยการจัดทำเป็นแผ่นพับ 12.2 โรงเรียนจัดสรรงบประมาณที่ได้รับจากทางราชการมาซื้อหนังสือที่จะใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมให้มากขึ้น 12.3 ครูให้ความช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น 12.4 ครูให้นักเรียนเก่งช่วยเหลือนักเรียนอ่อน
13. เวลาที่ใช้ในการจัดนิทรรศการน้อยเกินไป เนื่องจากมีการจัดกิจกรรมซ้ำซ้อน คือ มีการจัดประชุมสนทนากลุ่มของผู้ปกครอง และจัดนิทรรศการ ในวันเดียวกัน	13. แบ่งเวลาการจัดกิจกรรมไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน โดยประชุมสนทนากลุ่มกับผู้ปกครองในช่วงบ่าย และจัดนิทรรศการในช่วงเช้า

ตารางที่ 5 ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
1. เปลี่ยนแปลงครูผู้สอนกระทันหัน เนื่องจากมีการโยกย้าย และแม้ว่าจะมีการส่งมอบหมายงาน แต่เนื่องจากครูผู้สอนที่เข้ามารับหน้าที่แทนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น จึงทำให้ไม่เข้าใจงานที่ได้รับมอบหมาย	1. นักวิจัยเข้าพื้นที่เพื่อให้คำแนะนำและร่วมกิจกรรมการสอนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ครูผู้สอนที่เข้ามารับหน้าที่แทนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน
2. ผู้สอนไม่ได้สอนตามแผนการสอนที่วางไว้ เนื่องจากภาระงานของครูและกิจกรรมในโรงเรียนมีมาก	2. ครูผู้สอนปรับแผนการสอนให้กระชับ โดยจัดเนื้อหาที่สอดคล้องกัน เอาไปสอนในช่วงเวลาเดียวกัน

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
3. ครูผู้สอนและครูผู้สอนวิชาอื่นที่นำมาบูรณาการไม่เข้าใจถึงการประเมินชิ้นงานว่าในกรณีของการบูรณาการระหว่างวิชาจะสั่งงานอย่างไร ใครเป็นผู้สั่งและให้คะแนน และชิ้นงานที่สั่งจะเก็บไว้ที่ใคร ทำให้มีการสั่งงานซ้ำซ้อน	3. ทีมวิจัยได้ร่วมกับคณะครูผู้สอนพิจารณาชิ้นงานว่าควรจะอยู่ในรายวิชาใดบ้าง และจะประเมินชิ้นงานโดยแยกตามรายวิชาแต่ยึดครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลัก แล้วแบ่งคะแนนกันโดยแต่ละคนจะเน้นการให้คะแนนในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ และสำหรับการสอนในภาคต้น 2545 ในวันปฐมนิเทศนักเรียน ครูทุกคนที่ร่วมสอนบูรณาการวิชาหลักสูตรท้องถิ่นจะเข้าพบนักเรียนพร้อมกันเพื่อชี้แจงให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องการสั่งงาน การให้คะแนนชิ้นงาน และเน้นให้เด็กมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบในการทำงาน
4. ครูผู้สอนและครูผู้สอนวิชาอื่นที่นำมาบูรณาการไม่เข้าใจ การจัดการเรียนการสอนแบบสตอรี่ไลน์ ทำให้ไม่ทราบว่าจะเข้ามาบูรณาการได้ในช่วงใด	4. ทีมวิจัยให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบสตอรี่ไลน์ และร่วมกับคณะครูผู้สอนกำหนดเนื้อหา กิจกรรม และช่วงเวลาทีครูแต่ละคนจะเข้ามาบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่น
5. ครูผู้สอนและครูที่สอนวิชาอื่นขาดการติดต่อประสานงานที่ต่อเนื่อง ทำให้การสอนในภาคเรียนที่ผ่านมายังไม่มีการบูรณาการเท่าที่ควร เพราะครูที่ร่วมบูรณาการไม่ทราบข้อมูลว่าขณะนี้หลักสูตรท้องถิ่นเรียนถึงเนื้อหาใด จึงไม่สามารถจัดการสอนในวิชาที่ตนรับผิดชอบให้บูรณาการกันได้	5. ครูผู้สอนกับครูผู้สอนวิชาอื่นที่นำมาบูรณาการจะประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบความก้าวหน้าของการเรียนการสอนและเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ทำให้สามารถจัดการเรียนการสอนไปในทิศทางเดียวกันได้
6. การทำกิจกรรมนอกสถานที่ เช่น การไปศึกษาการทำอาชีพเกษตรกรรมผสมผสานกับกิจกรรม Rally ชุมชน ใช้เวลานานทำให้นักเรียนกลับบ้านเย็น	6. ร่วมกันปรับแผนการสอนโดยลดจำนวนฐานลงจาก 5 ฐาน เหลือ 3 ฐาน กำหนดประเด็นหัวข้อเวลาให้กระชับ และกำหนดสถานที่ระหว่างฐานให้ใกล้กัน เพื่อให้สามารถทำเวลาได้เร็วขึ้นตามกำหนดการที่วางแผนไว้

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
7. หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ไม่สอดคล้องกับช่วงเวลาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน และโครงงานสมุนไพรทำในช่วงใกล้ปิดภาคเรียน ทำให้นักเรียนไม่เห็นพัฒนาการในการปลูกพืชสมุนไพร รวมทั้งไม่ได้ทำตัวอย่างพืชสมุนไพรอบแห้งเพราะเป็นกิจกรรมสุดท้ายไม่มีเวลาทำ	7.1 มีการประชุมวางแผนเพื่อสลับหน่วยการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากหน่วยการสอนเดิมไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์และช่วงเวลาที่เกิดขึ้นในชุมชน 7.2 กำหนดให้นักเรียนทำโครงงานปลูกพืชสมุนไพรในช่วงต้นภาคเรียนเพื่อจะได้เห็นพัฒนาการ สำหรับการทำตัวอย่างพืชสมุนไพรอบแห้งให้ทำร่วมกับวิชาศิลปะ โดยครูอาจทำตัวอย่างชิ้นงานให้นักเรียนดูก่อน
8. จำนวนชิ้นงานมีมากทำให้นักเรียนมีภาระงานมากขึ้น งานซ้ำซ้อน และต้องเร่งทำงานในช่วงใกล้สอบ รวมทั้งนักเรียนไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำโครงงานมาก่อน	8.1 ทำความเข้าใจกับครูบูรณาการ จัดการสอนแบบบูรณาการ ทำให้ลดจำนวนชิ้นงานลง 8.2 ปรับแผนการสอนให้นักเรียนทุกกลุ่มทำโครงงานนำเสนอตามชื่อกลุ่มของตนเองและตามความสนใจของนักเรียน (ทำการสำรวจข้อมูลนักเรียนก่อนแบ่งกลุ่ม) 8.3 ไม่ควรมอบหมายงานในช่วงสอบเพื่อให้นักเรียนได้อ่านหนังสือ 8.4 ควรมีตัวอย่างโครงงานให้นักเรียนดูเพื่อจะได้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
9. ผู้ปกครองที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมครั้งแรกไม่เข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่เข้ามาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และคิดว่านักเรียนเรียนเรื่องวัฒนธรรมกะเหรี่ยงอย่างเดียว ไม่ได้เรียนวิชาอื่นๆ	9. ครูผู้สอนไปเยี่ยมบ้านนักเรียนและชี้แจงให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของโครงการหลักสูตรท้องถิ่น
10. นักเรียนไม่รู้เกณฑ์ในการประเมินชิ้นงานตั้งแต่แรก	10. ควรแจ้งให้นักเรียนทราบเกณฑ์ในการประเมินและมีตัวอย่างชิ้นงานและการประเมินชิ้นงานทั้งดีและไม่ดีว่าเป็นอย่างไร
11. อุปกรณ์ไม่เพียงพอ นักเรียนใช้วัสดุเปลือง บางคนเอาอุปกรณ์กลับบ้านแล้วไม่เอากลับมาคืน	11. ประชุมครูวิชาต่างๆ ที่มาร่วมสอนบูรณาการในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทุกคนก่อนเปิดเรียน เพื่อแบ่งวัสดุอุปกรณ์โดยดูว่าแต่ละหมวดต้องการวัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง จะได้จัดซื้ออุปกรณ์ให้เพียงพอและไม่ขัดแย้งกัน โดยการยืมจะต้องเป็นระบบ

ผลจากการประชุมในครั้งนี้ นอกจากได้ทราบถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขดังกล่าว คณะผู้วิจัยและคณะครูผู้สอนยังได้ปรับปรุงหลักสูตร และแนวการสอนให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น แนวการสอนที่ปรับแล้วแสดงไว้ในภาคผนวกที่ 10 สำหรับหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้ว แสดงไว้ในบทที่ 4

การดำเนินการวิจัยรอบที่สอง (PAR รอบที่ 2)

การดำเนินการวิจัยในรอบที่สองมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ในช่วงสัปดาห์แรกของการเปิดเรียนภาคต้น ปีการศึกษา 2545 ประชุมผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตรและขอความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน และการประเมินตามสภาพจริง ณ โรงเรียนวัดสมานกิจ และโรงเรียนบ้านนาโคบน

2. นำหลักสูตรเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” ที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปใช้ ณ โรงเรียนวัดสมานกิจ และนำหลักสูตรเรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” ที่ได้รับการปรับแล้วไปใช้ ณ โรงเรียนบ้านนาโคบน ในภาคต้น ปีการศึกษา 2545 ซึ่งการบริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่นนั้น คณะผู้วิจัยใช้หลักของการทำงานเป็นทีม นั่นคือบุคลากรในโรงเรียนทุกคนได้รับทราบและให้ความร่วมมือในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้นั้นมีรายละเอียดดังนี้

2.1 เกษตรกร นักวิชาการ ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

2.1.1 หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร เกษตรกร นักวิชาการ/ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนสรุปได้ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การมีส่วนร่วมของชุมชนท่ากระทุ่มในการนำหลักสูตรไปใช้

กลุ่มบุคคล	กิจกรรมการมีส่วนร่วม					
	วางแผนจัดการเรียนการสอนรวมกับครูผู้สอน	เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้	ให้สัมภาษณ์	ให้ศึกษาดูงาน	เตรียมผลงาน รายงาน วัสดุอุปกรณ์และให้ใช้สถานที่	ประเมินผลงานนักเรียน/หลักสูตร
เกษตรกร	-	✓	✓	-	✓	✓
นักวิชาการ/ผู้รู้ในชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ผู้นำชุมชน	-	✓	-	-	✓	✓
ผู้ปกครอง	-	-	✓	-	-	✓
ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น	-	-	-	✓	-	✓
กรรมการสถานศึกษา	-	✓	-	-	✓	✓

จากตารางที่ 6 แสดงว่าเกษตรกร นักวิชาการ/ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1) วางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน ผู้รู้ในชุมชนได้ร่วมวางแผนการจัดการเรียนการสอนกับครูผู้สอน และได้เสนอแนะให้ครูนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์เข้ากับเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรท้องถิ่นด้วยโดยวางแผนการสอนเรื่องการทำปุ๋ยน้ำชีวภาพจากหอยเชอรี่ ซึ่งเรื่องนี้ไม่ได้สอนในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ แต่ผู้รู้ในชุมชนเห็นว่าเป็นช่วงที่หอยเชอรี่กำลังระบาดในนาข้าวอย่างหนัก ควรจะประยุกต์สิ่งที่อยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์

2) เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน โดยเกษตรกร 2 คน ทำหน้าที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เรื่องการสีฝัดข้าว และการดำนาเพื่อซ่อมข้าวในตำแหน่งที่ไม่มีต้นข้าว ซึ่งวิทยากรทั้งสองคนนี้ในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ได้มีส่วนร่วมโดยเสียสละแรงงานในการหว่านข้าวและเกี่ยวข้าว นักวิชาการมาถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้สารชีวภาพ ผู้รู้ในชุมชนมาถ่ายทอดความรู้และสาธิตการหว่านข้าว การเกี่ยวข้าว และเรื่องการทำปุ๋ยน้ำหมักจากหอยเชอรี่ พร้อมทั้งให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมาถ่ายทอดความรู้ สาธิต และให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเรื่องการสีฝัด โดยเริ่มจากแนะนำอุปกรณ์สีฝัด และสาธิตการสีฝัดให้นักเรียนดู ซึ่งขณะที่สาธิตอยู่นั้นก็แนะนำเทคนิควิธีทำให้นักเรียนทราบ เมื่อสาธิตอยู่หลายรอบจนเห็นว่านักเรียนพอจะทำเป็นแล้ว วิทยากรก็ให้นักเรียนลองฝึกปฏิบัติและก็ยังช่วยแนะนำนักเรียนขณะปฏิบัติด้วย

3) ให้สัมภาษณ์/ตอบข้อซักถามของนักเรียน คนในชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงมีเกษตรกรและผู้ปกครองนักเรียนหลายคนได้มีส่วนร่วมในการให้สัมภาษณ์แก่นักเรียน โดยนักเรียนจะไปสอบถามเกี่ยวกับการปลูกผัก การดำนา การเลี้ยงปลา และการปลูกข้าว ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เรียนในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร นักวิชาการในท้องถิ่นให้สัมภาษณ์/ตอบข้อซักถามของนักเรียนเกี่ยวกับการทำปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งนักเรียนจะใช้เวลาหลังเลิกเรียนไปหานักวิชาการท้องถิ่นที่บ้านเพื่อสัมภาษณ์ทำเป็นรายงานส่งครู นอกจากนี้นักเรียนบางคนยังนำความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปบอกผู้ปกครองให้นำไปใช้ด้วย

4) ให้ศึกษาดูงาน ผู้รู้ในชุมชนให้นักเรียนศึกษาดูงานสวนไม้ผลและไร่ผัก เมื่อไปศึกษาดูงานดังกล่าวจะมีการอธิบายแล้วให้นักเรียนซักถาม จากนั้นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เดินดูบริเวณสวนและไร่ องค์กรท้องถิ่นคือแปลงสาธิตการเกษตรแบบผสมผสานตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ซึ่งตั้งอยู่ หมู่ 1 ตำบลวันดาว อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีเป็นแปลงสาธิตเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงใช้เป็นแหล่งศึกษาดูงานสำหรับนำไปเป็นแบบอย่างในการปรับปรุงการประกอบอาชีพทางการเกษตร ให้นักเรียนเข้ามาศึกษาดูงานเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่

5) เสียสละแรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ และให้ใช้สถานที่ โรงเรียนได้เชิญคนในชุมชนให้มาร่วมลงแขกเกี่ยวข้าวที่แปลงนาของโรงเรียน ในวันดังกล่าวมีเกษตรกร ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา ได้มาร่วมเสียสละแรงงานหลายคน โดยครุมอบหมายให้ผู้ที่มาร่วมลงแขก 1 คน สาธิตการเกี่ยวข้าวให้นักเรียน 5 คน ซึ่งในการมาลงแขกเกี่ยวข้าวในครั้งนี้ผู้ที่มาร่วมลงแขกได้สาธิตการเกี่ยวข้าวให้นักเรียนปฏิบัติตามด้วย โดยแนะนำวิธีการเกี่ยวข้าวที่ถูกต้อง เพื่อไม่ให้เกิดอันตรายจากการถูกเฉี่ยวบาดมือ นอกจากนี้ยังสาธิตการทำคะเน็ด (ต้นข้าวที่ทำเป็นเกลียว สำหรับมัดฟ่อนข้าว) ให้นักเรียนฝึกทำอีกด้วย การเกี่ยวข้าวที่แปลงนาของโรงเรียนครั้งนี้ใช้แรงงานคนส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยว ซึ่งผู้รู้ในชุมชนได้นำคนงานมาขับรถไถเพื่อปรับพื้นที่และนำคนขับรถเกี่ยวมาเกี่ยวข้าวที่โรงเรียน ข้าวที่ได้จากการเกี่ยวด้วยแรงงานคนถูกมัดเป็นฟ่อน ส่วนข้าวที่เกี่ยวโดยรถเกี่ยวจะได้เป็นข้าวเปลือกบรรจุในกระสอบ ผู้รู้ในชุมชนหรือวิทยากรท้องถิ่นนำอุปกรณ์ต่างๆ ได้แก่ รถไถ รถเกี่ยว เครื่องสีฟัด และไม้คทาสำหรับลากข้าว มาประกอบการเรียนการสอน ส่วนด้านวัสดุ นั้นผู้รู้ในชุมชนได้นำเมล็ดพันธุ์ข้าว พันธุ์ผัก หอยเชอรี่ มาใช้ประกอบการถ่ายทอดความรู้ ในด้านของการให้ใช้สถานที่ท่านเจ้าอาวาสวัดสมานกิจ ยังคงอนุญาตให้โรงเรียนใช้พื้นที่ของวัดจำนวน 2 ไร่เศษในการทำแปลงเกษตร เพื่อใช้ในการเรียนการสอนวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรอยู่ โดยท่านได้อนุญาตให้ทางโรงเรียนไถปรับพื้นที่ตกแต่งบริเวณโดยรอบแปลงนา ซึ่งบางส่วนมีอาณาเขตติดกับบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ในบางโอกาสท่านเจ้าอาวาสยังให้ลูกวัดมาช่วยเก็บกวาดบริเวณวัดที่อยู่ใกล้แปลงนาให้สะอาด ทำให้ครูและเด็กนักเรียนเดินมายังแปลงนาได้สะดวก

6) ร่วมประเมินแฟ้มผลงานนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีส่วนร่วมในการประเมินแฟ้มผลงานนักเรียนและประเมินการจัดนิทรรศการของนักเรียนตอนสิ้นภาคการศึกษา นอกจากนั้นเกษตรกร ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปใช้อีกด้วย

2.1.2 หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค นักวิชาการ/ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ดังสรุปไว้ในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การมีส่วนร่วมของชุมชนนาโคในการนำหลักสูตรไปใช้

กลุ่มบุคคล	กิจกรรมการมีส่วนร่วม				
	เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้	ให้สัมภาษณ์	ให้ศึกษาดูงาน/แนะนำแหล่งค้นคว้า	เสียสละแรงงาน วัสดุ อุปกรณ์และให้ใช้สถานที่	ประเมินผลงานนักเรียนหลักสูตร
นักวิชาการ/ผู้รู้ในชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓
ผู้นำชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓
ผู้ปกครอง	✓	✓	✓	✓	✓
กรรมการสถานศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางที่ 7 แสดงว่า นักวิชาการ/ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1) เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน **ผู้รู้ในชุมชน** ซึ่งมีทั้ง ผู้สูงอายุและกลุ่มเยาวชนได้มาให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่องของสมุนไพร แนวคิดการรวมกลุ่ม อาชีพของคนในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน และให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าอนาคตควรจะเป็น เช่นไร ซึ่งในการเป็นวิทยากรในชั้นเรียนนั้นผู้รู้ในชุมชนได้มีการเตรียมการในเรื่องของ สื่อ อุปกรณ์ และกิจกรรมต่างๆ ที่จะให้นักเรียนได้ร่วมกันทำกิจกรรม ประเด็นหนึ่งที่เป็นที่น่าสนใจ สำหรับชุมชนนี้คือ การทำงานร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุกับเยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างมากในเรื่องของสมุนไพร แต่ขาดทักษะในเรื่องของการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียน ในขณะที่เยาวชนรุ่นใหม่มีความสนใจในเรื่องสมุนไพรและมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน ดังนั้นคนสองวัยนี้จึงร่วมกันถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ วิธีการถ่ายทอดความรู้ยังมีปัญหา ให้เนื้อหามากไปและขาดความชัดเจน **ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน** ได้ให้ความรู้แก่นักเรียนในชั้นเรียนและตอบคำถามต่างๆ แก่นักเรียน ในเรื่อง ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพภูมิศาสตร์ของชุมชน การปกครองในชุมชน และสภาพ เศรษฐกิจในชุมชน และ**ผู้ปกครองนักเรียน** ได้ให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่องการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์

2) การให้สัมภาษณ์นักเรียน **ผู้รู้ในชุมชน** ได้ให้สัมภาษณ์นักเรียน ในเรื่องของสมุนไพร การศึกษาในอนาคต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ การเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน **ผู้นำชุมชนและกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน** ได้ให้สัมภาษณ์นักเรียนที่บ้านของผู้นำชุมชนในเรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่น ประวัติ ความเป็นมาของชุมชน รูปแบบการปกครองในชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนได้มีการเตรียมตัวโดยได้จัด สถานที่ให้ความรู้แก่นักเรียนที่บ้านของผู้นำชุมชน และมีการจัดเตรียมสื่อซึ่งได้แก่ แผนที่ชุมชน และข้อมูลในส่วนของเรื่องการปกครองท้องถิ่น **ผู้ปกครองนักเรียน** ให้สัมภาษณ์นักเรียนที่บ้าน ในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การแปลความหมายภาษากะเหรี่ยงเป็นภาษาไทย สมุนไพร และสรรพคุณ

3) ให้บริการศึกษาดูงาน และ/หรือแนะนำแหล่งค้นคว้าข้อมูล **ผู้รู้ในชุมชน** ให้นักเรียนศึกษาดูงานในเรื่อง บ้านกะเหรี่ยงและภาษากะเหรี่ยง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ภาษากะเหรี่ยงในชีวิตประจำวัน เครื่องใช้กะเหรี่ยง ความเชื่อและภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้าง บ้านกะเหรี่ยง ส่วนประกอบของบ้านกะเหรี่ยง วิธีและขั้นตอนการสร้างบ้านกะเหรี่ยง **ผู้นำ ชุมชน** ได้แนะนำนักเรียนให้ทราบถึงแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับ ความเป็นมาของชุมชน และแนะนำผู้รู้ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนให้นักเรียนทราบ **ผู้ปกครอง** ให้นักเรียนศึกษาดูงานเรื่องสมุนไพร และการเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน ได้แก่ เป็ด ไก่ หมู ปลาตุ๊ก นกกระทา แพะ ให้ความรู้เรื่องวิธีการเลี้ยงสัตว์แบบพอเพียง สาธิตเรื่องการตอนหมู การหยอด

วัดชินไถ่หลังจากนั้นให้นักเรียนได้ถามคำถามและให้นักเรียนฝึกหัดวัดชินไถ่ และแนะนำแหล่งค้นคว้าข้อมูล หรือพานักเรียนไปค้นคว้าข้อมูลตามแหล่งข้อมูลต่างๆ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้การแนะนำแหล่งเรียนรู้แก่นักเรียนในเรื่องแหล่งของสมุนไพร ข้อมูลของชุมชน หรือให้ไปค้นคว้าข้อมูลที่บ้านในเรื่องเกี่ยวกับสมุนไพร

4) ร่วมเสียสละเงิน แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ และเวลา ผู้รู้ในชุมชน ได้เสียสละเงิน แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ และเวลาในการเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียน อีกทั้งมีน้ำใจในการเป็นธุระในการรับส่งนักเรียนไปศึกษาดูงานให้บริการฟรีโดยไม่คิดค่าน้ำมัน นอกจากนี้ยังซื้อวัสดุ อุปกรณ์มาทำเป็นสื่อให้กับนักเรียน เพื่อต้องการให้นักเรียนได้รับความรู้ให้มากที่สุด ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เสียสละเงินในการซื้ออุปกรณ์มาจัดทำบอร์ดแสดงแผนที่การปกครอง บอร์ดแสดงการรวมกลุ่มอาชีพในชุมชน เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียน เสียสละเวลาแรงงานเข้ามาช่วยจัดทำสื่อให้กับนักเรียน อำนวยความสะดวกในเรื่องของความปลอดภัยในการเดินทางของนักเรียนในขณะเดินทางไปศึกษานอกสถานที่และยังเสียสละเวลาเข้าร่วมประชุมของโรงเรียนทุกครั้งที่ได้รับเชิญ

5) ร่วมประเมินแฟ้มผลงานนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีส่วนร่วมในการประเมินแฟ้มผลงานนักเรียนและประเมินการจัดนิทรรศการของนักเรียนเมื่อสิ้นภาคการศึกษา นอกจากนี้ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปใช้อีกด้วย

2.2 การจัดการเรียนการสอนของทั้งสองหลักสูตรเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เช่น หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร การเรียนเรื่องเกี่ยวข้าวได้มีการบูรณาการวิชาการงานพื้นฐานอาชีพในเรื่องการเกษตรกับวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยในเรื่องนาฏศิลป์ คือการเดินท่ารำเคียว บูรณาการกับวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเรื่องประเพณีการลงแขก และบูรณาการกับวิชาคณิตศาสตร์ในเรื่องของการคิดโจทย์ปัญหา โดยให้นักเรียนประมาณการรายรับที่จะได้จากการขายข้าวโดยพิจารณาจากผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค การสอนในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้มีการบูรณาการกับหลายวิชา อาทิเช่น บูรณาการกับวิชาคณิตศาสตร์ในเรื่องของการทำแผนภูมิแสดงอุณหภูมิเฉลี่ยของชุมชนในแต่ละเดือน บูรณาการกับวิชาภาษาไทยในเรื่องการแต่งกลอนปริศนาคำทายเกี่ยวกับพืชสมุนไพร การเขียนเรียงความเกี่ยวกับการไปทัศนศึกษานอกสถานที่ การเขียนจดหมายเชิญวิทยากร บูรณาการกับวิชาศิลปะเกี่ยวกับการวาดภาพ การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ บูรณาการกับวิชาภาษาอังกฤษในเรื่องของคำศัพท์ โดยให้นักเรียนเขียนคำศัพท์ภาษากะเหรี่ยงแล้วแปลความหมายเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บูรณาการกับวิชาพลศึกษาโดยเล่นเกมเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของสัตว์ในป่าที่อยู่ใกล้กับชุมชนซึ่งแบ่งเป็นสัตว์กินพืช สัตว์กินเนื้อ และสัตว์ที่กินทั้งพืชและเนื้อ นอกจากนี้วิทยากรที่เป็นกลุ่มผู้นำเยาวชนยังได้นำเอาดนตรีเข้ามา

สอดแทรก ดัดแปลงคำร้อง และเลือกเพลงที่มีสาระสอดคล้องกับสิ่งที่เรียนก่อให้เกิดความประทับใจ และสนุกสนานในการเรียน

2.3 ในระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้คณะผู้วิจัยไปนิเทศการสอนของครูสัปดาห์เว้นสัปดาห์ ซึ่งการนิเทศการสอนของครูนั้นอยู่ในลักษณะของการปรึกษาหารือ วางแผนร่วมกัน ในขณะเดียวกันคณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในบางกิจกรรม เช่น ประเพณีการกินข้าวหอ การเกี่ยวข้าว การสีผัด การเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน การสอนของครูในบางเนื้อหา เช่น เรื่องอาชีพในชุมชน การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในบางกิจกรรม เช่น การสอนของครูในเรื่องการปลูกพืชผักสวนครัว การสาธิตการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ และสัมภาษณ์ครู ผู้บริหาร ศึกษา นิเทศก์ และคนในชุมชนแบบไม่เป็นทางการ

2.4 คณะผู้วิจัยติดตามผลการใช้หลักสูตรโดยพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้

2.4.1 กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้

2.4.2 ความสำเร็จของนักเรียน พิจารณาใน 3 ประเด็น คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การกล้าแสดงออก มีนิสัยรักการทำงาน มีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความคิดเห็นต่อการเรียนในแต่ละหลักสูตร

2.4.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.4.4 ความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปใช้ของครู ผู้บริหาร ศึกษา นิเทศก์ และคนในชุมชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากประชากร ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษา นิเทศก์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสมานกิจ ปีการศึกษา 2544 และปีการศึกษา 2545 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบอน ปีการศึกษา 2544 และปีการศึกษา 2545 ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้รู้ในชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น สำหรับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งรายละเอียดของประชากรและกลุ่มตัวอย่างข้างต้นมีดังนี้

1. กลุ่มประชากร

1.1 ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษา นิเทศก์

1.1.1 ผู้บริหาร ครูผู้สอนวิชาการทำงานพื้นฐานอาชีพเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการกับวิชาการทำงานพื้นฐานอาชีพเรื่องเกษตรผสมผสานครบ

วงจร โรงเรียนวัดสมานกิจ ศึกษาพิเศษประจำสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี รวมจำนวนทั้งสิ้น 5 คน

1.1.2 ผู้บริหาร ครูผู้สอนวิชาท้องถิ่นของเราเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการกับวิชาท้องถิ่นของเราเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค โรงเรียนบ้านนาโคบน ศึกษาพิเศษประจำสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี รวมจำนวนทั้งสิ้น 6 คน

1.2 นักเรียน

1.2.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสมานกิจ ปีการศึกษา 2544 จำนวน 20 คน ปีการศึกษา 2545 จำนวน 15 คน

1.2.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบน ปีการศึกษา 2544 จำนวน 36 คน ปีการศึกษา 2545 จำนวน 35 คน

1.3 ผู้ปกครองนักเรียน

1.3.1 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสมานกิจ ปีการศึกษา 2544 จำนวน 24 คน ปีการศึกษา 2545 จำนวน 20 คน (นักเรียนบางคนคณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้ปกครอง 2 คน)

1.3.2 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบน ปีการศึกษา 2544 จำนวน 57 คน ปีการศึกษา 2545 จำนวน 50 คน (นักเรียนบางคนคณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้ปกครอง 2 คน)

1.4 ผู้นำชุมชน

1.4.1 ผู้นำชุมชนท่ากระทุ่ม ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าอาวาสวัดสมานกิจ รวมจำนวนทั้งสิ้น 12 คน

1.4.2 ผู้นำชุมชนนาโค ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมจำนวนทั้งสิ้น 4 คน

1.5 ผู้รู้ในชุมชน และผู้แทนองค์กรท้องถิ่น

1.5.1 ผู้รู้ในชุมชนท่ากระทุ่ม และผู้แทนองค์กรท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ เกษตรกร นักวิชาการ เกษตรตำบลท่ากระทุ่ม หัวหน้าสถานีทดลองข้าว จังหวัดราชบุรี

1.5.2 ผู้รู้ในชุมชนนาโค และผู้แทนองค์กรท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ ที่ปรึกษาสภาวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี ปราชญ์ท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบล

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ ด้วยการไปพบที่บ้านและพบปะโดยบังเอิญ ในการร่วมกิจกรรมที่โรงเรียน หรือกิจกรรมของหมู่บ้าน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างของคณะกรรมการสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

2.1 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวัดสมานกิจ จำนวน 5 คน

2.2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านนาโคบน จำนวน 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วยเครื่องมือ 11 ชนิด ได้แก่

1. แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมี 2 ฉบับ คือ

1.1 แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีจุดประสงค์เพื่อทดสอบความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร ในช่วงก่อนเรียนและหลังเรียน มีลักษณะเป็นแบบสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความง่าย 0.52 ค่าเฉลี่ยอำนาจจำแนก 0.52 และค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.82 (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 1)

1.2 แบบสอบวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจุดประสงค์เพื่อทดสอบความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคในช่วงก่อนเรียนและหลังเรียน มีลักษณะเป็นแบบสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความง่าย 0.49 ค่าเฉลี่ยอำนาจจำแนก 0.32 และค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.85 (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 1)

2. แบบประเมินชิ้นงาน มี 2 ชุด คือ

2.1 แบบประเมินชิ้นงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร มีจุดประสงค์เพื่อประเมินชิ้นงานของนักเรียน ซึ่งในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 16 ชิ้น และในรอบที่สองมีจำนวน 17 ชิ้น แต่ละชิ้นมีเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric) ทั้งสิ้น 6 ระดับตั้งแต่ 0 ถึง 5 (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 2)

2.2 แบบประเมินชิ้นงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีจุดประสงค์เพื่อใช้ประเมินชิ้นงานของนักเรียน ซึ่งในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 22 ชิ้น และในรอบที่สองมีจำนวน 14 ชิ้น แต่ละชิ้นจะมีเกณฑ์การให้คะแนนทั้งสิ้น 6 ระดับตั้งแต่ 0 ถึง 5 (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 2)

3. แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีจุดประสงค์เพื่อ ประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วยแบบประเมิน 4 ชั้น คือ แบบประเมิน ทักษะการสื่อสาร แบบประเมินทักษะการแสวงหาความรู้ แบบประเมินทักษะการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น และแบบประเมินทักษะการแก้ปัญหา (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 3)

4. แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีจุดประสงค์เพื่อ ประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วยแบบประเมิน 4 ชั้น คือ แบบประเมินความรับผิดชอบ แบบประเมินความกล้าแสดงออก แบบประเมินความมีนิสัย รักการทำงาน และแบบประเมินความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 4)

5. เครื่องมือที่ใช้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

5.1 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด มีจุดประสงค์เพื่อ สอบถามความคิดเห็นของนักเรียนในประเด็นเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบต่อกิจกรรม การเรียนการสอน พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 5)

5.2 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มกับนักเรียนเพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อ กิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 5)

5.3 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มกับนักเรียนเพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อ กิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 5)

6. แบบวัดเจตคติ งานวิจัยในครั้งนี้มีแบบวัดเจตคติ 2 ฉบับ ดังนี้

6.1 แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่ออาชีพเกษตรกรรม มีจุดประสงค์เพื่อ วัดความรู้สึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ต่ออาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ ความเที่ยง 0.97 (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 6)

6.2 แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีจุดประสงค์ เพื่อวัดความรู้สึกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ซึ่งมี ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.91 (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 6)

7. แบบแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่าย มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้แสดง ความคิดเห็นและความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค โดยใช้ภาพถ่ายจากการร่วมกิจกรรมการเรียนของ นักเรียนเป็นเครื่องมือ แบบแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่ายนี้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้บรรยาย ความรู้สึกประทับใจได้อย่างอิสระต่อกิจกรรมการเรียนการสอนในภาพถ่ายกิจกรรมที่นักเรียน เลือกโดยไม่จำกัดจำนวนภาพ

8. อนุทิน มีจุดประสงค์ให้นักเรียนได้แสดงความรู้สึกต่อการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ซึ่งอนุทินนี้จะไม่มีรูปแบบที่แน่นอน เนื่องจากคณะผู้วิจัย ต้องการให้นักเรียนบรรยายความรู้สึกของตนเองได้อย่างอิสระ ดังนั้นนักเรียนได้บรรยาย ความรู้สึกของตนลงในแผ่นกระดาษเปล่าพร้อมทั้งตกแต่งลงด้วย สีเส้นตามความต้องการของ ตนเอง

9. แบบบันทึกภาคสนาม ใช้สำหรับบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่รวบรวม ข้อมูลในภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ใช้สำหรับจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ตามความเป็นจริง เพื่อบรรยายถึง สิ่งแวดล้อม สถานที่ บุคคล เหตุการณ์ คำพูดของบุคคลสรุปรวมว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร กับใคร และทำไม

ส่วนที่ 2 ใช้สำหรับตีความเบื้องต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของผู้วิจัยประกอบ แสดงความคิดเห็น เน้นความหมายให้ชัดเจนและสร้างสมมติฐานชั่วคราว บางครั้งต้องใช้ข้อมูล ส่วนที่หนึ่งคือข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ตามความเป็นจริงหลายๆ เรื่อง สรุปมาเป็นส่วนที่สองคือการตีความเบื้องต้น

ส่วนที่ 3 ใช้สำหรับบันทึกถึงวิธีการที่คณะผู้วิจัยได้มาซึ่งความสำเร็จ หรือ ความบกพร่องในการสังเกต ความรู้สึกส่วนตัวของผู้สังเกต ปฏิกริยาของผู้ถูกสังเกต ตลอดจน ข้อมูลที่ตกหล่นขาดไป บันทึกส่วนนี้เป็นส่วนที่ช่วยเตือนความจำและช่วยประเมินคุณภาพของ ข้อมูลที่ได้มา

10. แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ ผู้บริหารโรงเรียน และศึกษานิเทศก์อำเภอ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างใช้ สำหรับสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพ และปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ รวม 4 ฉบับ ซึ่งแต่ละฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 8)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพ ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร/วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ในด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน

11. แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้สำหรับสัมภาษณ์คนในชุมชนซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน คือ (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 9)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ ในชุมชน ที่อยู่ และวุฒิการศึกษา

ตอนที่ 2 สภาพ ปัญหา และความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งเป็น ที่ตั้งของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

1. แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมี 2 ฉบับ คือ แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาเกษตรผสมผสานครบวงจร และแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนนาโค ดำเนินการสร้างและพัฒนาดังนี้

1.1 คณะผู้วิจัย และครูผู้สอนศึกษาเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้จากหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร และวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค โดยละเอียด

1.2 คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนนำเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้จากหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร และวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มาสร้างเป็นตารางวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้กำหนดสัดส่วนและจำนวนของข้อสอบในแต่ละเนื้อหา เพื่อเป็นแนวทางในการเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ตามแนวทฤษฎี ของ Bloom (อ้างถึงในพรทิพย์ ไชยโส, 2535: 321-323) ที่แบ่งระดับพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยออกเป็น 6 ระดับ คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

1.3 คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนร่วมกันเขียนข้อคำถามและตัวเลือกตามแนวทางที่กำหนดในตารางวิเคราะห์ข้อสอบเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร จำนวน 60 ข้อ และเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค จำนวน 94 ข้อ

1.4 คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนนำข้อคำถามและตัวเลือกที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร และผู้เชี่ยวชาญเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค พิจารณาความเหมาะสมและความชัดเจนของข้อคำถามและตัวเลือก รวมทั้งระดับพฤติกรรมที่วัดและปรับแก้ให้เหมาะสม

1.5 คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนนำแบบสอบ เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 50 คน (โรงเรียนวัดสมานกิจจำนวน 20 คน และโรงเรียนวัดตะเคียนซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ในบริบทใกล้เคียงกัน จำนวน 30 คน) และเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 72 คน (โรงเรียนบ้านนาโคบน จำนวน 37 คน และโรงเรียนบ้านห้วยดอนซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในบริบทใกล้เคียงกัน จำนวน 35 คน) เพื่อหาเวลาที่เหมาะสมในการทำข้อสอบ วิเคราะห์ค่าความยากและอำนาจจำแนกของข้อสอบแต่ละข้อ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ITEMPC (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2535: 43-67) และหาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบทั้งฉบับ (เฉพาะข้อที่ใช้ได้) โดยใช้สูตรคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของ Kuder-Richardson Formula 20 (อ้างถึงใน บุญเรียง ขจรศิลป์, 2543: 165) ซึ่งผลจากการนำแบบสอบไปทดลองใช้สรุปได้ว่า

1.5.1 นักเรียนใช้เวลาทำแบบสอบเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร อยู่ในช่วง 65 - 115 นาที เวลาเฉลี่ยทั้งฉบับ 70 นาที เวลาเฉลี่ยต่อข้อ 1.17 นาที และนักเรียนใช้เวลา

ทำแบบสอบเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคอยู่ในช่วง 52 – 89 นาที เวลาเฉลี่ยทั้งฉบับ 82 นาที เวลาเฉลี่ยต่อข้อ 1.16 นาที

1.5.2 แบบสอบเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร มีค่าความง่ายระหว่าง 0.11 ถึง 0.91 ค่าอำนาจจำแนก มีค่าระหว่าง -0.26 ถึง 0.58 คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนคัดข้อที่มีค่าความง่ายระหว่าง 0.2 ถึง 0.82 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.06 ขึ้นไป ได้ข้อสอบรวมทั้งสิ้น 30 ข้อ สำหรับแบบสอบเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีค่าความง่ายระหว่าง 0.10 ถึง 0.86 ค่าอำนาจจำแนก มีค่าระหว่าง -0.35 ถึง 0.66 คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนคัดข้อที่มีค่าความง่ายระหว่าง 0.2 ถึง 0.80 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.18 ขึ้นไป ได้ข้อสอบรวมทั้งสิ้น 50 ข้อ

1.5.3 นำข้อสอบที่คัดไว้ไปหาค่าความเที่ยงทั้งฉบับ พบว่า แบบสอบเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.82 ค่าเฉลี่ยความง่าย 0.52 ค่าเฉลี่ยอำนาจจำแนก 0.32 สำหรับแบบสอบเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.85 ค่าเฉลี่ยความง่าย 0.49 และค่าเฉลี่ยอำนาจจำแนก 0.32

1.5.4 นำข้อสอบที่คัดไว้ตรวจสอบกับตารางวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหาและระดับพฤติกรรมที่วัด ปรากฏว่ามีความครบถ้วนตามเนื้อหาและครอบคลุมระดับพฤติกรรมที่วัด

2. แบบประเมินชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานมี 2 ชุด คือ แบบประเมินชิ้นงานของการเรียน เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร และแบบประเมินชิ้นงานของการเรียน เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการสร้างและพัฒนา ดังนี้

2.1 คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนศึกษาเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

2.2 คณะผู้วิจัย ครูผู้สอน และนักเรียนร่วมกันกำหนดเนื้อหาหรือประเด็นที่จะทำการประเมินจากชิ้นงานนักเรียนโดยการประชุมตกลงร่วมกันระหว่างครูผู้สอน นักเรียนและคณะผู้วิจัย หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร ได้แบบประเมินชิ้นงาน 17 ชิ้น แต่ละแบบประเมินมีคะแนน 0 – 5 คะแนน และมีเกณฑ์การประเมินกำหนดไว้อย่างชัดเจน ดังแสดงไว้ในภาคผนวก หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ได้แบบประเมินชิ้นงาน 22 ชิ้น สำหรับการทำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่งและปรับเหลือ 14 ชิ้น ในการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง แต่ละแบบประเมินมีคะแนน 0 – 5 คะแนน และมีเกณฑ์การประเมินกำหนดไว้อย่างชัดเจน ดังแสดงไว้ในภาคผนวกที่ 2

3. แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์

แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนทั้งสองหลักสูตร เป็นแบบประเมินชุดเดียวกัน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการสร้างและพัฒนาดังนี้

3.1 คณะผู้วิจัยได้นำแบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของบุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ (2543: 258-260) มาปรับภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ในการนำหลักสูตรไปใช้รอบที่หนึ่งประกอบด้วยแบบประเมิน 3 ฉบับ คือ แบบประเมินทักษะการแสวงหาความรู้ แบบประเมินทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และแบบประเมินทักษะการสื่อสาร แบบประเมินแต่ละชั้นจะมีประเด็นที่กำหนดไว้อย่างละ 5 ประเด็น การประเมินแต่ละครั้ง นักเรียนได้คะแนนอยู่ในช่วง 0 – 5 คะแนน โดยพิจารณาจากการปฏิบัติของนักเรียนว่าครบถ้วนตามประเด็นที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ถ้าปฏิบัติได้ครบทั้ง 5 ประเด็น ได้ 5 คะแนน ปฏิบัติได้ 4 ประเด็น ได้ 4 คะแนน ปฏิบัติได้ 3 ประเด็น ได้ 3 คะแนน ปฏิบัติได้ 2 ประเด็น ได้ 2 คะแนน ปฏิบัติได้ 1 ประเด็น ได้ 1 คะแนน ถ้าปฏิบัติไม่ได้เลย ได้ 0 คะแนน ส่วนในรอบที่สอง นอกจากแบบประเมินทั้ง 3 ฉบับดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัยได้เพิ่มแบบประเมินทักษะการแก้ปัญหาขึ้นมาอีกหนึ่งฉบับ โดยมีประเด็นที่กำหนดไว้ 4 ประเด็น การพิจารณาแต่ละครั้ง นักเรียนได้คะแนนอยู่ในช่วง 0 – 4 คะแนน ซึ่งประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์แต่ละฉบับ มีรายละเอียด ดังนี้

3.1.1 แบบประเมินทักษะการแสวงหาความรู้ ประกอบด้วยประเด็นดังนี้ มีความตั้งใจ มีการซักถาม มีการปรึกษากับผู้อื่น มีการจดบันทึกข้อมูล และผลงานมีคุณภาพ

3.1.2 แบบประเมินทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยประเด็นดังนี้ เข้าร่วมประชุมกลุ่ม ร่วมแสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับในข้อตกลงของกลุ่ม และตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย

3.1.3 แบบประเมินทักษะการสื่อสาร ประกอบด้วยประเด็นดังนี้ พูดเสียงดังฟังชัด พูดได้เนื้อหาทำให้ผู้อื่นฟังเข้าใจ พูดได้คล่องล่องชัดเจน มีความมั่นใจในการนำเสนอ และมีมารยาทในการพูด

3.1.4 แบบประเมินทักษะการแก้ปัญหา ประกอบด้วยประเด็นดังนี้ วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เสนอแนวทางการแก้ปัญหา เลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสม และแก้ไขปัญหายอย่างเป็นระบบ

3.2 คณะผู้วิจัยได้นำแบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ไปให้ครูผู้สอนพิจารณา และนำไปทดลองใช้ในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ซึ่งพบว่าแบบประเมินดังกล่าวสามารถนำมาใช้ประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้ชัดเจน

4. แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนทั้งสองหลักสูตร เป็นแบบประเมินที่มีหลักการแบบเดียวกัน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการสร้างและพัฒนา ดังนี้

4.1 คณะผู้วิจัยได้นำแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ (2543: 261-264) มาปรับให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของแต่ละหลักสูตร ซึ่งแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์นี้ ประกอบด้วยแบบประเมิน 4 ฉบับ คือ แบบประเมินความรับผิดชอบ แบบประเมินการกล้าแสดงออก แบบประเมินการมีนิสัยรักการทำงาน และแบบประเมินความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การประเมินแต่ละครั้งนั้นพิจารณาจากการแสดงออกของนักเรียนว่า **มีหรือไม่มี** คุณลักษณะดังกล่าว ถ้า **“มี”** ได้หนึ่งคะแนน ถ้า **“ไม่มี”** ได้ศูนย์คะแนน โดยนิยามคุณลักษณะที่พึงประสงค์แต่ละอย่างไว้ดังนี้

4.1.1 ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติสิ่งต่างๆ ได้ครบถ้วนตามระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้

4.1.2 การกล้าแสดงออก หมายถึง กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

4.1.3 การมีนิสัยรักการทำงาน หมายถึง การปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และมีความสุขในการทำงาน

4.1.4 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง การแสดงออกซึ่งความคิดในสิ่งที่แปลกใหม่ และเกิดประโยชน์

4.2 คณะผู้วิจัยได้นำแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไปให้ครูผู้สอนพิจารณา และนำไปทดลองใช้ในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ซึ่งพบว่าแบบประเมินดังกล่าวสามารถนำมาใช้ประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้ชัดเจน

5. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร มีขั้นตอนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

5.1 คณะผู้วิจัยศึกษารายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอนจากแนวการสอน เพื่อนำมากำหนดข้อกระทงคำถาม

5.2 เขียนข้อกระทงคำถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

5.3 นำแบบสอบถามให้ครูผู้สอนตรวจสอบความครอบคลุมของกิจกรรมการเรียนการสอน

5.4 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสมานกิจ ในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้

หมายเหตุ: การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตร วัฒนธรรมชุมชนนาโคใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ดังนั้น จึงไม่มีแบบสอบถาม

6. แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่ออาชีพเกษตรกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนนาโค

แบบวัดเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ต่ออาชีพเกษตรกรรมและแบบวัดเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีขั้นตอนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

6.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสาร ที่เกี่ยวกับการสร้างแบบวัดเจตคติตามวิธีของ Likert (อ้างถึงใน บุญเรียง ขจรศิลป์, 2543: 94-104) แล้วกำหนดกรอบแนวคิดของเจตคติต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเจตคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

6.2 เขียนข้อความที่แสดงความรู้สึกเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรมและความรู้สึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ลักษณะของข้อความมีทั้งข้อความประเภตินิมาน (Favorable statement) และข้อความประเภตินิเสธ (Unfavorable statement) โดยที่ข้อความหนึ่งๆ มีความหมายเดียว ใช้ภาษาที่ง่ายและชัดเจน

6.3 คณะผู้วิจัยนำข้อความที่สร้างเสร็จแล้วมาพิจารณา และระบุว่าข้อความแต่ละข้อความนั้นเป็นข้อความเชิงนิมาน นิเสธ หรือเป็นกลาง แล้วตัดข้อความที่คณะผู้วิจัยส่วนใหญ่ เห็นพ้องกันว่าเป็นข้อความเชิงกลางๆ ออก

6.4 นำข้อความที่คัดเลือกแล้วมาเรียงเรียงเป็นแบบวัดเจตคติ มีคำชี้แจงในการตอบแบบวัดอย่างชัดเจนโดยระบุว่า ให้ผู้ตอบแบบวัดเขียนเครื่องหมายให้ตรงกับความรู้สึกของตนเองที่มีต่อข้อความแต่ละข้อความนั้น

6.5 นำแบบวัดเจตคติไปทดลองใช้ ดังนี้

1) แบบวัดเจตคติต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม นำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนวัดสมานกิจ ในปีการศึกษา 2544 ทั้งหมด จำนวน 20 คน

2) แบบวัดเจตคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค นำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนบ้านนาโคบอน ในปีการศึกษา 2544 ทั้งหมด จำนวน 32 คน

6.6 วิเคราะห์คุณภาพของข้อความแต่ละข้อ โดยดำเนินการดังนี้

6.6.1 กำหนดน้ำหนักของระดับ ดังนี้

	ข้อความเชิงนิมิต		ข้อความเชิงนิเสธ	
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	คะแนน	1	คะแนน
เห็นด้วย	4	คะแนน	2	คะแนน
ยังตัดสินใจไม่ได้	3	คะแนน หรือ	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2	คะแนน	4	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	คะแนน	5	คะแนน

6.6.2 คำนวณความสามารถในการจำแนกเจตคติระหว่างคนที่มีเจตคติดีและไม่ดีของข้อความแต่ละข้อความ โดยรวมคะแนนเจตคติทั้งฉบับของแบบวัดเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรม และแบบวัดเจตคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค แล้วเรียงคะแนนจากน้อยไปมาก แล้วแบ่งเป็นกลุ่มคนที่มีเจตคติที่ดีและไม่ดี โดยใช้คะแนนรวมเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มสูง กลุ่มต่ำ กลุ่มที่มีคะแนนสูงอยู่ใน 25% ของจำนวนคนทั้งหมด ถือว่ามีเจตคติที่ดี กลุ่มที่มีคะแนนต่ำ 25% ของจำนวนคนทั้งหมดถือว่ามีเจตคติที่ไม่ดี เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อความระหว่างกลุ่มที่มีเจตคติที่ดีและไม่ดีโดยใช้ Pooled variance t-test ข้อใดที่มีนัยสำคัญทางสถิติแสดงว่า ข้อความนั้นสามารถจำแนกคนที่มีความเห็นรวมเจตคติสูงและต่ำออกจากกันได้

6.6.3 คำนวณความสอดคล้องของข้อความแต่ละข้อ กับคะแนนรวมทั้งฉบับโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) ระหว่างคะแนนของข้อความแต่ละข้อกับคะแนนของแบบวัดเจตคติทั้งฉบับแล้วทดสอบว่าคะแนนของข้อความมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคะแนนรวมเจตคติหรือไม่ ถ้าข้อความใดค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติแสดงว่า ข้อความนั้นมีความสอดคล้องกับคะแนนเจตคติทั้งฉบับ สามารถที่จะเป็นตัวบ่งชี้คะแนนรวมของเจตคติได้

6.7 ตัดข้อความที่ไม่มีคุณภาพทิ้ง (ไม่มีอำนาจจำแนกหรือไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนนรวมเจตคติ) แล้วนำข้อความที่เหลือมาเรียบเรียงเป็นแบบวัดเจตคติขั้นสุดท้ายซึ่งประกอบด้วยข้อความเชิงนิมิตและเชิงนิเสธจำนวนใกล้เคียงกัน แล้วคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (อ้างถึงในบุญเรียง ขจรศิลป์, 2543: 168) โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.7.1 แบบวัดเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรม ประกอบด้วยข้อความทั้งหมด 30 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.97

6.7.2 แบบวัดเจตคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ประกอบด้วยข้อความทั้งหมด 26 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.91

7. แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาอื่น ๆ ที่นำมาบูรณาการ ผู้บริหารโรงเรียน และศึกษานิเทศก์อำเภอ

แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาอื่น ๆ ที่นำมาบูรณาการ ผู้บริหารโรงเรียน และศึกษานิเทศก์อำเภอ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาดังนี้

7.1 ศึกษาเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นทั้งในแง่ของทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบการสร้างเครื่องมือสำหรับสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาอื่น ๆ ที่นำมาบูรณาการ ผู้บริหารโรงเรียน และศึกษานิเทศก์อำเภอ เกี่ยวกับสภาพ และปัญหาด้านการบริหารหลักสูตร และด้านการสอน

7.2 กำหนดประเด็นและสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์ ในด้านการบริหารหลักสูตร และด้านการสอน ด้านการบริหารหลักสูตรประกอบด้วย การเตรียมบุคลากร การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน การเตรียมวิทยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การจัดครูเข้าสอน การจัดตารางสอน การนิเทศและการติดตามการสอน สำหรับด้านการสอนประกอบด้วย การวางแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

7.3 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับครูในโรงเรียนวัดสมานกิจ และโรงเรียนบ้านนาโคบนจำนวน 6 คน เพื่อตรวจสอบความครอบคลุม และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

7.4 นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมในด้านการจัดลำดับเนื้อหา ความถูกต้องของสำนวนภาษา การสื่อความหมายได้ตรงกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล

7.5 จัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

8. แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน

แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาดังนี้

8.1 ศึกษาเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งในแง่ของทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนท่ากระทุ่มซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนวัดสมานกิจ และชุมชนนาโค ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนบ้านนาโคบน เพื่อกำหนดกรอบการสร้างเครื่องมือสำหรับสัมภาษณ์คนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

8.2 กำหนดประเด็นและสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วย

8.2.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

8.2.2 ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

8.2.3 ความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

8.3 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับคนในชุมชนจำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ความถูกต้องครอบคลุม และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

8.4 นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมในด้านการจัดลำดับเนื้อหา ความถูกต้องของสำนวนภาษา การสื่อความหมายได้ตรงกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล

8.5 จัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

เกณฑ์การประเมิน

การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ดังนี้

1. เกณฑ์ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพิจารณาจากคะแนนรวมระหว่างคะแนนที่ได้จากแบบสอบ และคะแนนจากชิ้นงานในแฟ้มผลงานนักเรียน ในอัตราส่วนร้อยละ 40 และ ร้อยละ 60 ตามลำดับ โดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

ระดับผลการเรียน	ความหมาย	ช่วงคะแนนร้อยละ
4	ผลการเรียนดีมาก	80-100
3	ผลการเรียนดี	70-79
2	ผลการเรียนปานกลาง	60-69
1	ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด	50-59
0	ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ	0-49

ที่มา: กรมวิชาการ, 2534: 66-67

2. เกณฑ์การประเมินทักษะที่พึงประสงค์

การประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนพิจารณาจากคะแนนรวมของทักษะที่พึงประสงค์ ซึ่งประเมินทั้งหมด 5 ครั้ง ในแต่ละครั้งจะได้คะแนนระหว่าง 0 - 5 ตามที่กล่าวไว้แล้วในวิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

เมื่อสิ้นภาคเรียน นำคะแนนรวมของแต่ละทักษะมาประเมินผลรวมตามเกณฑ์ต่อไปนี้

ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียน	ช่วงคะแนนร้อยละ
มีการแสดงออกซึ่งทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในระดับดีมาก	80-100
มีการแสดงออกซึ่งทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในระดับดี	70-79
มีการแสดงออกซึ่งทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในระดับปานกลาง	60-69
มีการแสดงออกซึ่งทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในระดับน้อย	50-59
มีการแสดงออกซึ่งทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในระดับน้อยมาก	0-49

ที่มา: กรมวิชาการ, 2534: 66-67

3. เกณฑ์การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนพิจารณาจากคะแนนรวมของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งประเมินทั้งสิ้น 16 ครั้ง สำหรับหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร 8 ครั้ง ในการนำหลักสูตรไปใช้รอบที่หนึ่งและรอบที่สองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินดังต่อไปนี้

ระดับ คุณลักษณะ	ความหมาย	คะแนนรวม
4	มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีมาก	13 – 16
3	มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดี	9 – 12
2	มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง	5 – 8
1	มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย	1 – 4
0	มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยมาก	0

การรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนครอบคลุม และสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ การรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยลักษณะเช่นนี้ คณะผู้วิจัยคือ เครื่องมือการวิจัย และเนื่องจากคณะผู้วิจัยไม่ใช่คนในชุมชน จึงต้องมีการเตรียมตัวเพื่อลงนาม และสร้างความคุ้นเคยกับคนในชุมชน โดยคณะผู้วิจัยได้เปิดเผยบทบาทของตนเอง และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมทั้งได้ส่งผู้ช่วยวิจัยไปพักอยู่ในชุมชนเป็นระยะๆ ในช่วงเดือน มิถุนายน 2544 ถึง ต้นพฤษภาคม 2545 ซึ่งเป็นช่วงของการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ (PAR รอบที่หนึ่ง) และในช่วงปลายพฤษภาคม 2545 ถึงธันวาคม 2545 ซึ่งเป็นช่วงของการนำหลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขไปใช้ และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร (PAR รอบที่สอง) วิธีการรวบรวมข้อมูลที่คณะผู้วิจัยใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การศึกษา เอกสาร สิ่งพิมพ์ รูปภาพ การจดบันทึก การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการแบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและโรงเรียน โดยคณะผู้วิจัยศึกษาเอกสารเฉพาะในส่วนที่มีการเชื่อมโยงถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ และข้อมูลที่ได้รับการกล่าวถึงในการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถจำแนกเอกสารที่ศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1.1 เอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนและโรงเรียน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของจังหวัดราชบุรีและอำเภอบางแพ ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านปี 2544 และปี 2545 สรุปข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบล เอกสารเชิญชวนเที่ยวงานประเพณีของหมู่บ้าน สมุดหมายเหตุรายวันของโรงเรียน เอกสารแนะนำโรงเรียน

1.2 เอกสารเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของชุมชนและโรงเรียน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่อนามัย และ/หรือที่องค์การบริหารส่วนตำบล แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน แผนปฏิบัติงานของโรงเรียนประจำปีการศึกษา 2544 และปีการศึกษา 2545 เอกสารประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการของโรงเรียน จุลสารรายเดือนของโรงเรียน และหนังสือเชิญประชุมต่างๆ ของโรงเรียน สมุดบันทึกการประชุมผู้ปกครอง สมุดบันทึกการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 เอกสารของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและโรงเรียน ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับประเพณีกินข้าวห่อ ประเพณีเวียนเจดีย์ แผนที่ชุมชนนาโค

1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ บันทึกการประชุมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูผู้สอน แผนการสอน เอกสารประกอบการเรียนการสอน และเอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2. การสังเกต คณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คณะผู้วิจัยทำการสังเกตสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนโดยการขับรถจักรยานยนต์เข้าไปในหมู่บ้านในช่วงเช้าและเย็น และไปนั่งรับประทานอาหารตามร้านค้าในหมู่บ้าน เพื่อทำการสำรวจลักษณะทางกายภาพของชุมชนและให้คนในชุมชนคุ้นหน้า นอกจากนี้ผู้วิจัยยังไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น งานวันเด็ก กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ กิจกรรมศิษย์ลูก คณะผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและโรงเรียนและใช้วิธีการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ นอกจากนั้นคณะผู้วิจัยยังใช้การสังเกตเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หลังจากการสังเกต คณะผู้วิจัยจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตโดยละเอียด ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการสังเกตเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ดังนี้

2.1 สภาพการดำเนินชีวิต รวมทั้งความสัมพันธ์และความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน โดยการสังเกตการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของคนในชุมชน

การสังเกตกิจกรรมสำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี การแต่งงาน ประเพณีกินข้าวหอ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน

2.2 ความสัมพันธ์ของบุคลากรในโรงเรียน รวมทั้งความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนรวมทั้งความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนในการจัดกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น การจัดกิจกรรมวันเด็กของโรงเรียน การจัดกิจกรรมวันกีฬาของชุมชนและโรงเรียน เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) สำหรับการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการนั้น คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและคนในชุมชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สำหรับการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการนี้ในขณะที่ทำการสังเกตหรือร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนและชุมชนดำเนินการอยู่ เพื่อให้ได้รายละเอียดของข้อมูลเพิ่มขึ้น รวมทั้งเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาก่อนด้วย คณะผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการสัมภาษณ์ ดังนี้

3.1 ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์

3.1.1 ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้เริ่มต้นทำความคุ้นเคยกับครูผู้สอนคนใดคนหนึ่งในแต่ละโรงเรียน ซึ่งได้สังเกตแล้วว่าเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น และรู้จักกับคนในชุมชนเป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน คณะผู้วิจัยได้ติดต่อขอเอกสารข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยจากครูผู้สอนดังกล่าว ขอร้องให้ครูผู้สอนช่วยแนะนำคณะผู้วิจัยให้เป็นที่รู้จักของคนในชุมชนซึ่งรวมทั้งผู้นำชุมชน และผู้รู้ในชุมชนตลอดจนพาคณะผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วย

3.1.2 เมื่อทราบว่าผู้ให้ข้อมูลที่จะไปสัมภาษณ์เป็นใครแล้ว คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานบางประการของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นจึงนัดหมายวัน เวลาในการสัมภาษณ์ สำหรับการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนนั้น คณะผู้วิจัยใช้วิธีนัดหมายกับผู้บริหารและครูผู้สอนโดยตรง แต่การสัมภาษณ์คนในชุมชนนั้นมีครูผู้สอนที่เป็นคนในชุมชนเป็นผู้นัดหมายเวลาให้ในบางครั้ง

3.1.3 ศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

3.2 ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์

3.2.1 คณะผู้วิจัยเริ่มทำการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนก่อน โดยมีหนังสืออย่างเป็นทางการจากหัวหน้าโครงการวิจัย เพื่อขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนทำการสัมภาษณ์บุคลากรต่างๆ ในโรงเรียน

3.2.2 ก่อนการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยจะสนทนาร่วมกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลที่ต้องใช้เครื่องบันทึกเสียง และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ คณะผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์คนใดไม่สบายใจที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใดคณะผู้วิจัยจะไม่บันทึก

3.2.3 ในขณะสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการพูดคุยสนทนากับผู้ให้สัมภาษณ์ โดยไม่ถือแบบสัมภาษณ์แต่ใช้วิธีจำประเด็นข้อคำถามไว้ การตั้งประเด็นคำถามไม่ได้เรียงตามลำดับของข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ แต่ขึ้นอยู่กับเนื้อเรื่องที่กำลังสนทนากันอยู่ คณะผู้วิจัยได้พยายามเชื่อมโยงการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้คำตอบตรงตามประเด็นที่ต้องการ นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้จัดบันทึกแบบย่อในขณะสัมภาษณ์ด้วย

3.3 ขั้นตอนหลังการสัมภาษณ์

3.3.1 คณะผู้วิจัยหาเวลาหลังการสัมภาษณ์เพื่อจดรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้บันทึกย่อไว้ในขณะสัมภาษณ์ ข้อสังเกตต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ปฏิกริยาของผู้ให้สัมภาษณ์และการให้ข้อมูล รวมทั้งความคิดเห็นของคณะผู้วิจัยที่มีต่อการสัมภาษณ์

3.3.2 สำนวณจำนวนเทปที่ทำการบันทึกเสียงไว้ จดวัน เวลาและชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ลงบนแถบหน้ากล่องเทปแต่ละม้วน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนเมื่อนำมาฟังอีกครั้งในช่วงวิเคราะห์ข้อมูล

4. การจัดสนทนากลุ่ม เมื่อสิ้นภาคการศึกษาหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้ในรอบที่หนึ่ง และนำหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ในรอบที่สอง คณะผู้วิจัยได้ร่วมสนทนากลุ่มกับกลุ่มบุคคล 4 กลุ่มดังนี้

4.1 ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ของแต่ละโรงเรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการจัดการเรียนการสอน แนวทางแก้ไขและความคิดเห็นต่อการจัดหลักสูตรท้องถิ่น

4.2 ผู้รู้ในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน แนวทางแก้ไขปัญหา และความคิดเห็นต่อการจัดหลักสูตรท้องถิ่น

4.3 ผู้ปกครองนักเรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการจัดหลักสูตรท้องถิ่น

4.4 นักเรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน

5. การใช้แบบสอบถาม คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนเกี่ยวกับความรู้สึกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

6. การให้นักเรียนเขียนอนุทิน คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนมอบหมายให้นักเรียนเขียนอนุทินประมาณเดือนละ 1 ครั้งเพื่อสะท้อนภาพของตนเองในการเรียนทั้งความรู้ ความคิด ความรู้สึกที่มีต่อบทเรียน สภาพการเรียนรู้ การสอน ตลอดจนความคิดเห็นอื่นๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการเรียน

7. การให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่าย คณะผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่ายกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. คณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบทันทีในสนาม โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ทั้งจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง

2. คณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน เป็นการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อทำการตรวจสอบว่าเมื่อบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะยังคงเหมือนเดิมหรือไม่

3. การตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยคณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของโรงเรียนและชุมชนอ่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถปรับแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

3. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ อนุทิน การแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่ายและการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา และวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้

4. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินชิ้นงาน แบบวัดทักษะที่พึงประสงค์ และแบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย และค่าร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยนำเสนอเป็น 5 ตอน ดังนี้

1. บริบทของชุมชนและโรงเรียน
2. ผลของการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของชุมชนและโรงเรียน
3. ผลของการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้
4. การบริหารจัดการในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
5. ปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

บริบทของชุมชนและโรงเรียน

1. บริบทของชุมชนท่ากระทุ่มและโรงเรียนวัดสมานกิจ

1.1 บริบทของชุมชนท่ากระทุ่ม

1.1.1 ที่ตั้งและสภาพทั่วไปของชุมชนท่ากระทุ่ม

ชุมชนท่ากระทุ่มเป็นชุมชนที่อยู่ในตำบลท่ากระทุ่ม ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดราชบุรี โดยอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของที่ว่าการอำเภอปากท่อ ตำบลท่ากระทุ่มแบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน แต่ชุมชนท่ากระทุ่มซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนวัดสมานกิจประกอบด้วยหมู่บ้านเพียง 2 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 3 บ้านหนองจุ่ม และหมู่ที่ 4 บ้านข้างโบสถ์ ซึ่งสองหมู่บ้านนี้อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนวัดสมานกิจ หมู่บ้านทั้งสองจะมีอาณาเขตติดกันจนแทบจะเป็นหมู่บ้านเดียวกัน โดยมีพื้นที่นาและสวนผลไม้คั่นระหว่างหมู่บ้านไม่ถึง 1 กิโลเมตร

ผลจากการศึกษาสภาพทั่วไปของ “บ้านหนองจุ่ม” และ “บ้านข้างโบสถ์” พบว่า บ้านหนองจุ่มมีครัวเรือนทั้งหมด 150 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 716 คน แบ่งเป็นชาย 337 คน และหญิง 379 คน สำหรับบ้านข้างโบสถ์มีครัวเรือนทั้งหมด 79 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 294 คน เป็นชาย 137 คน หญิง 157 คน เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเช่น ทำนา ทำสวนผัก ทำสวนผลไม้ จึงทำให้บ้านเรือนมีลักษณะเป็นบ้านชั้นเดียว มีใต้ถุนสูงไว้เก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร และใช้เป็นที่นั่งนอนพักผ่อนในช่วงกลางวัน แต่สำหรับบ้านที่สร้างใหม่นิยมสร้างเป็นบ้านปูนชั้นเดียวติดพื้นหรือยกกระดานเล็กน้อยตามกำลังทรัพย์ที่มี หากมีฐานะดีก็จะสร้างเป็นบ้านปูน 2 ชั้น คนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะปานกลางและมองเห็นคุณค่าของการศึกษา สนับสนุนให้บุตรหลานได้ศึกษาต่อ หลังจากจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา

ปีที่ 6 แล้ว และเนื่องจากที่ตั้งของชุมชนแห่งนี้อยู่ไม่ห่างจากตัวจังหวัดราชบุรีมากนัก ประกอบกับการเดินทางไปมาด้วยรถยนต์ส่วนตัวกันมาก จึงทำให้บางคนในชุมชนที่มีฐานะนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในตัวจังหวัด ด้วยเหตุนี้จึงมีคนภายในชุมชนหลายคนที่มีรถยนต์กระบะส่วนตัวมาประกอบอาชีพขับรับส่งนักเรียน หรือบางคนต้องขับรถส่งบุตรหลานของตนเองอยู่ แล้วจึงขับมารับส่งนักเรียนคนอื่น เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ตนเองอีกด้วย นอกจากนี้ในชุมชนแห่งนี้มีนักเรียนที่เรียนหนังสือแล้วประสบความสำเร็จ สามารถสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงของรัฐบาลได้หลายคน เมื่อสำเร็จการศึกษาสามารถประกอบอาชีพที่มั่นคง เช่น แพทย์ พยาบาล ตำรวจ ครู พนักงานของรัฐวิสาหกิจ และบริษัทเอกชน จึงทำให้คนในชุมชนนิยมส่งเสริมให้บุตรหลานได้เรียนหนังสือสูงๆ เพื่อจะได้ทำงานที่สบายกว่าการทำอาชีพเกษตรกร ดังนั้นเยาวชนในชุมชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในวัยเรียนจะได้รับการศึกษาจากการสังเกต กิจกรรมประจำวันของคนในชุมชน สรุปได้ดังนี้

03.00 - 06.00 น. คนที่ปลูกผักหรือคนที่รับจ้างเก็บผัก จะลุกออกมาเก็บผัก เพื่อเตรียมไปขายที่ตลาดศรีเมือง

05.00 - 07.00 น. รถออกมารับคนที่ทำงานโรงงานใน จ.สมุทรสาคร คนงานส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง และเริ่มมีคนบางส่วนนำผักออกไปขาย

06.00 - 08.00 น. รถที่รับส่งนักเรียนไปเรียนในตัวจังหวัด ออกมารับนักเรียนตามบ้านในหมู่บ้าน ราว 07.00 น. นักเรียนโรงเรียนวัดสมานกิจเริ่มทยอยมาโรงเรียน โดยนักเรียนบางคนก็ขี่รถจักรยานมาเอง บางคนก็มีผู้ปกครองขี่รถจักรยานยนต์มาส่ง และในช่วงนี้บรรดาชาวนา ก็เริ่มออกไปที่แปลงนา คนเลี้ยงวัวก็ออกไปตัดหญ้า บางคนก็นำผักออกไปขาย

11.00 - 14.00 น. ชาวนา ชาวสวน กลับที่พักเพื่อรับประทานอาหารและพักผ่อน แต่มีบางคนที่ไม่แปลงผักอยู่ไกลออกไปจากบ้าน ก็ยังอยู่ที่แปลงโดยจะสร้างเพิงหลังเล็กๆ สำหรับพักผ่อนไว้ที่แปลง ส่วนคนที่ไปขายผักก็เริ่มทยอยกลับบ้าน

15.00 - 18.00 น. คนที่ทำสวนผักเริ่มออกไปดูแปลงผัก บางแปลงตัดผักไว้เพื่อนำไปขายในตอนเช้ามีดของวันรุ่งขึ้น

16.00-18.00 น. นักเรียนที่ไปเรียนที่อื่นเริ่มกลับมาถึงบ้าน ส่วนที่โรงเรียนวัดสมานกิจจะปล่อยนักเรียนกลับบ้านเวลา 15.30 น.

17.00-19.00 น. คนที่ทำงานในโรงงานกลับมาถึงบ้าน สำหรับคนที่ทำงานอยู่ในโรงงานแกะกุ้งที่จังหวัดสมุทรสาคร ถ้าวันไหนกุ้งหมดเร็วก็จะได้กลับบ้านเร็วกว่าเวลานี้

1.1.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนท่ากระทุ่ม

ชุมชนท่ากระทุ่มซึ่งประกอบด้วยบ้านหนองงุ่ม และบ้านข้างโบสถ์ มีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกันดังนี้

1) ประวัติบ้านหนองจุ่ม

บ้านหนองจุ่มก่อตั้งมาประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นป่าไผ่ ต่อมามีคนอพยพจากแถบอำเภอมืองราชบุรีในปัจจุบัน มาหักล้างทางพงจับจอง ถือสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินแห่งนี้ คนเฒ่าคนแก่ในบ้านหนองจุ่มพูดภาษาลาวได้ ซึ่งคุณลุง สวง มณีรัตน์ อายุ 73 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้าน เล่าให้ฟังว่า “ลุงว่าบรรพบุรุษของลุงนี้น่าจะอพยพมาจากเมืองลาว ลุงจึงพูดลาวได้ คนเฒ่านี้เขาเรียกพวกลุงว่า ลาวเวียง.” ซึ่งคำบอกเล่าของลุงสวงสอดคล้องอย่างยิ่งกับประวัติศาสตร์ราชบุรี ซึ่ง สมัย สุทธิธรรม (2541: 28-29) กล่าวไว้ในหนังสือ เมืองโบราณคูบัว และโครงการสืบปฏิสัมพันธ์วัฒนธรรมของชาติตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สำนักรงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2544) ที่ได้กล่าวถึงประวัติของราชบุรีไว้สรุปได้ดังนี้

ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช หรือรัชกาลที่ 1 ประมาณ พ.ศ. 2345 พระยาภาววิละ เจ้าเมืองเชียงใหม่ แจ้งมายังกรุงเทพฯ ว่าพม่ายกทัพมาตีเชียงใหม่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงมีพระบรมราชโองการให้กรมหลวงเทพหริรักษ์ เป็นแม่ทัพพร้อมกับพระเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ไปปราบ แต่ไปไม่ทันกองทัพของสมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาทที่ยึดเชียงใหม่ได้ก่อน ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงมีพระราชบัญชาให้กองทัพกรมหลวงเทพหริรักษ์ กองทัพเจ้าอนุวงศ์ พร้อมด้วยกองทัพของเมืองล้านนา ยกทัพต่อไปยังเชียงแสนใน พ.ศ. 2347 ซึ่งขณะนั้นถูกพม่ายึดไว้ กองทัพไทยล้อมเมืองเชียงแสน 2 เดือน จึงสามารถขับไล่พม่าออกไปได้ จากนั้นได้พาชาวเชียงแสน 23,000 คนเศษ มาแบ่งเป็น 5 ส่วน โดยให้อยู่ที่เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เวียงจันทน์ และอีกส่วนหนึ่งนำมาถวายที่กรุงเทพฯ รัชกาลที่ 1 จึงโปรดฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนที่สระบุรีและราชบุรี โดยชาวลาวและชาวไทยทางเหนือที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ราชบุรี ในครั้งนั้นปัจจุบันมีถิ่นฐานอยู่ในท้องที่บ้านคูบัว ดอนตะโก ดอนแร่ ห้วยไผ่ อ่างหิน หินกอง และอีกหลายพื้นที่ในราชบุรี

จากประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาและจากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน พอจะคาดได้ว่าบรรพบุรุษดั้งเดิมของคนในหมู่บ้านหนองจุ่มเป็นคนลาวที่อพยพมาอยู่ที่อำเภอเมืองราชบุรีตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมาได้มีการขยับขยายมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมาอยู่ที่แห่งนี้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองราชบุรีไม่มากนัก จนกระทั่งเป็นบ้านหนองจุ่มในปัจจุบัน

สำหรับความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านนั้น จากการสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน ก็บอกไม่ตรงกันเสียทีเดียว โดยบางคนก็บอกว่ามีบ่อน้ำใหญ่อยู่กลางหมู่บ้าน และมีคนไปตักน้ำแล้วเจอมีดจุ่มเข้า 1 เล่ม จึงเป็นเรื่องเล่าต่อๆ กันมา ชาวบ้านก็เลยปรึกษากันโดยเอาหนองน้ำกับมีดปลายจุ่มมารวมกันเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “หนองจุ่ม” แต่อดีตผู้ใหญ่บ้านบอกว่า

ชื่อของหมู่บ้านไม่ได้มาจากหนองน้ำและมีดงไม้ แต่มาจากสมัยก่อนที่กลางหมู่บ้านมีสระน้ำ และมีต้นจันทน์ใหญ่มากต้นหนึ่งเกิดข้างสระน้ำนั้น เลยพากันเรียกบ้านนี้ว่า “บ้านหนองจันทน์” แต่เรียกกันจนเพี้ยนมาเป็น “บ้านหนองจุ่ม” ในปัจจุบัน แต่ก็ยังมีคนเฒ่าคนแก่บ้านอื่นที่เรียกบ้านนี้ว่า “บ้านหนองจันทน์” อยู่เหมือนกัน.

นอกจากนี้อดีตผู้ใหญ่บ้านยังเล่าถึงเพิ่มเติมถึงชื่อของหมู่บ้านให้ฟังว่า

เมื่อก่อนตอนลุงยังไม่เกษียณทางอำเภอก็เคยมาขอประวัติของหมู่บ้านเหมือนกัน เขาก็มาถามว่าชื่อหมู่บ้านเป็นมาอย่างไร ลุงก็ได้บอกเขาไปอย่างที่เราให้ฟังนี่แหละ เพราะลุงเกิดมาทันเห็นสระน้ำและต้นจันทน์ใหญ่อยู่ แต่เดี๋ยวนี้ได้ถมบ่อน้ำและตัดต้นจันทน์ไปแล้ว ซึ่งบ่อน้ำก็อยู่ตรงแถวศูนย์พัฒนาหมู่บ้านในปัจจุบัน

คำบอกเล่าของอดีตผู้ใหญ่บ้านท่านนี้ค่อนข้างมีความน่าเชื่อถืออยู่มาก เนื่องจากท่านได้อธิบายถึงหลักฐานซึ่งเป็นต้นกำเนิดของชื่อหมู่บ้านไว้อย่างชัดเจน และก็ยังเคยให้ข้อมูลดังกล่าวนี้แก่ทางราชการด้วย

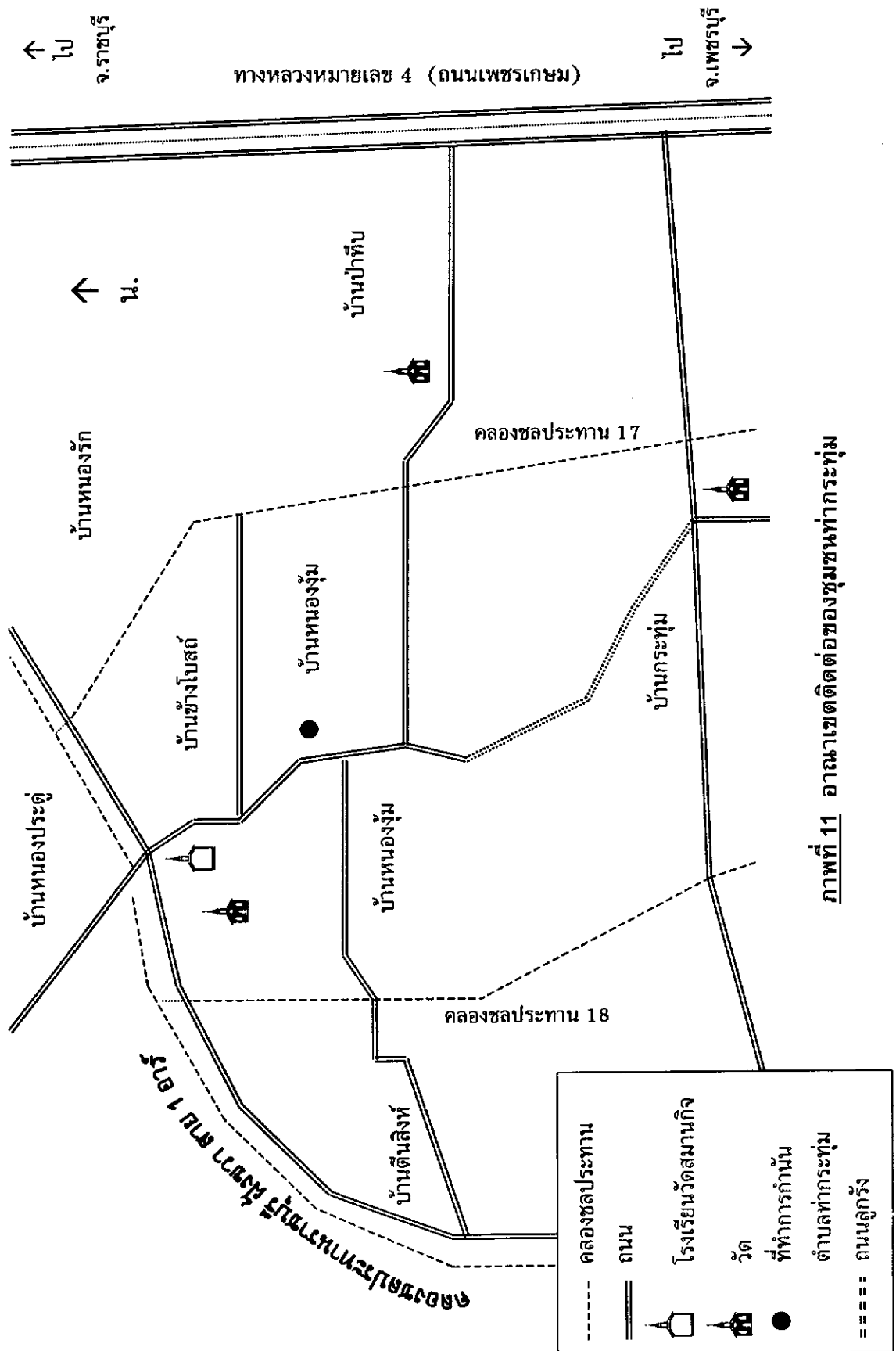
2) ประวัติบ้านข้างโบสถ์

ประมาณ 140 ปีมาแล้ว บ้านข้างโบสถ์แห่งนี้จะมีลักษณะเป็นปารกและทุ่งหญ้า ต่อมา มีพวกของนายกลิ้ง นามไชยา เข้ามาบุกเบิกหมู่บ้านเป็นกลุ่มแรก หลังจากนั้น มีชาวบ้านเรียกชื่อของหมู่บ้านนี้หลายชื่อด้วยกัน บางคนก็เรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านหัวเลา” บางคนเรียกว่า “บ้านป่าทึบ” เนื่องจากมีการสร้างบ้านเรือนห่างกันและอยู่อย่างกระจัดกระจายรอบอาณาเขตของหมู่บ้าน ต่อมาทางราชการต้องการให้มีการแบ่งเขตตำบลและหมู่บ้านให้ชัดเจน จึงได้ให้มีการตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ โดยทางปลัดอำเภอเห็นว่าควรให้ตกลงมีชื่อหมู่บ้านเพียงชื่อเดียวและเห็นว่าชื่อ “ป่าทึบ” ไปซ้ำกับ “บ้านป่าทึบ” หมู่ที่ 5 ตำบลท่ากระทุ่ม ไม่สามารถนำมาเป็นชื่อหมู่บ้านได้ ดังนั้นชาวบ้านเห็นว่าที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ข้างโบสถ์จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านข้างโบสถ์”

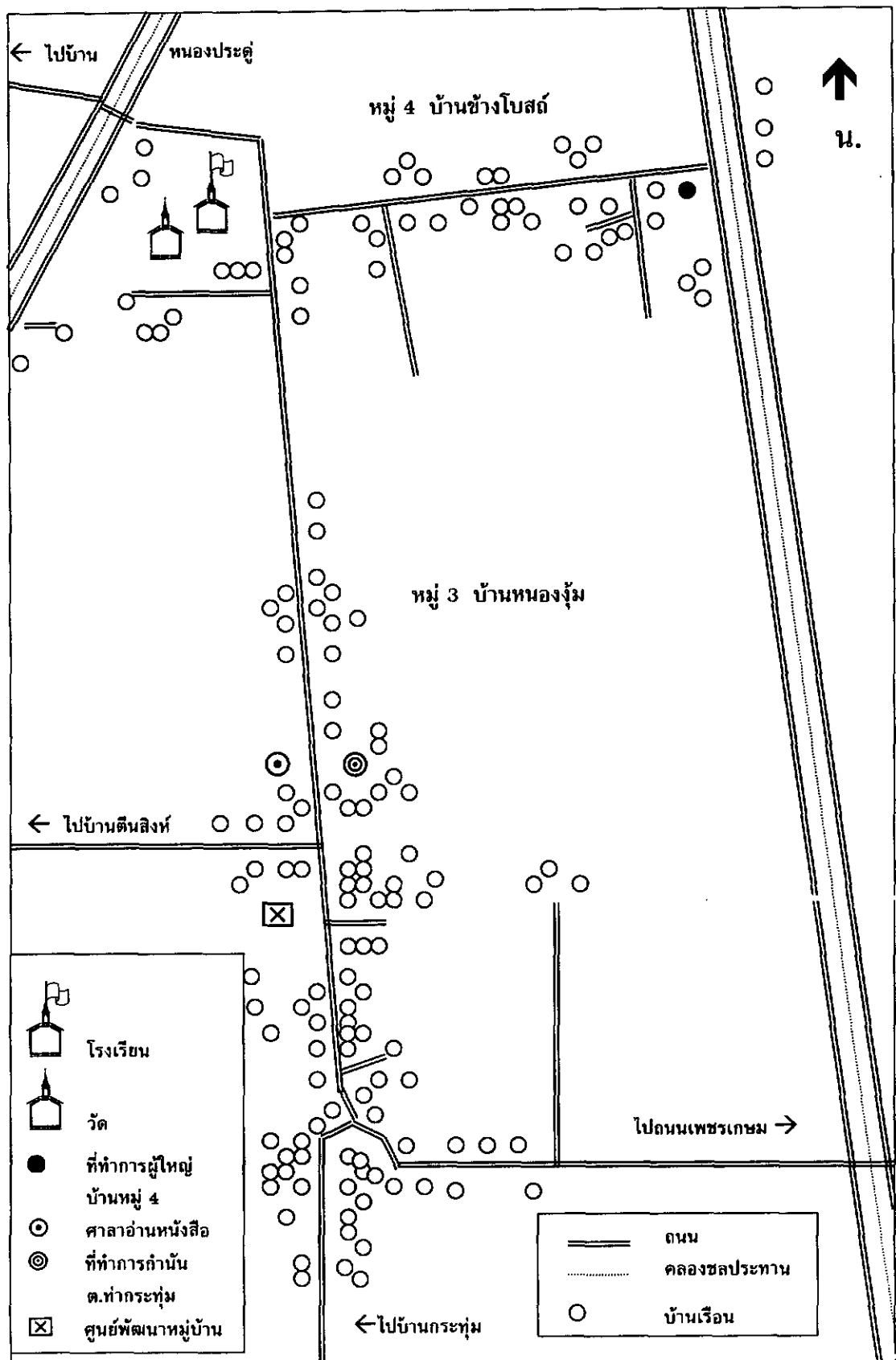
คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่พูดภาษาลาวไม่ได้ แต่ก็เป็นคนถิ่นนี้โดยกำเนิดนอกจากนี้ก็มีคนที่อพยพมาตั้งรกรากจากบริเวณใกล้เคียง เช่น ราชบุรี เพชรบุรี เป็นต้น ซึ่งภรรยาอดีตผู้นำหมู่บ้านคนหนึ่งบอกว่า “บ้านนี้พูดลาวไม่ได้ ต้องคนทางบ้านหนองจุ่มโน้นคนแก่ๆ เขาพูดลาวได้ทั้งนั้น ยายอยู่บ้านนี้มาแต่รุ่นปู่ย่าตายายก็ไม่เห็นว่าอพยพมาจากไหน”

1.1.3 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนท่ากระทุ่ม

ชุมชนท่ากระทุ่มซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนวัดสมานกิจประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองจุ่ม และบ้านข้างโบสถ์ อยู่ในตำบลท่ากระทุ่ม อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยมีเขตติดต่อดังแสดงไว้ในภาพที่ 11 และการตั้งบ้านเรือนของชุมชนท่ากระทุ่ม แสดงไว้ในภาพที่ 12

ภาพที่ 11 อาณาเขตติดต่อของชุมชนท่ากระทุ่ม

ภาพที่ 12 การตั้งบ้านเรือนของชุมชนท่ากระทุ่ม

จากภาพที่ 11 แสดงว่าชุมชนท่ากระทุ่มมีเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จรด	บ้านหนองประจักษ์ ตำบลทุ่งลาด และบ้านหนองรัก ตำบลบ่อดิน
ทิศตะวันออก	จรด	บ้านป่าทึบ ตำบลท่ากระทุ่ม
ทิศใต้	จรด	บ้านกระทุ่ม ตำบลท่ากระทุ่ม
ทิศตะวันตก	จรด	บ้านดินสิงห์ ตำบลท่ากระทุ่ม

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและอยู่ในเขตชลประทาน โดยมีคลองส่งน้ำสายหลักผ่าน 2 สาย คือคลองชลประทานที่ 17 ผ่านด้านทิศตะวันออกของบ้านข้างโบสถ์ผ่านไปยังทิศตะวันตกของบ้านบ้านทึบ และคลองชลประทานที่ 18 ผ่านทางด้านทิศตะวันตกของบ้านหนองจุ่มและบ้านข้างโบสถ์ ดังนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนนี้จะเป็นแปลงนา ซึ่งเกษตรกรบางคนไม่กำจัดหญ้าที่ขึ้นตามคันนา แต่ปล่อยให้หญ้าขึ้นสูงเพื่อที่จะนำไปเลี้ยงวัว และบางส่วนทำเป็นแปลงผัก นอกจากนี้มีสวนผลไม้ เช่น ฝรั่ง กระท้อน ชมพู่ ซึ่งส่วนใหญ่ปลูกอยู่ใกล้กับบริเวณบ้าน จากการสำรวจพื้นที่พบว่าคนในชุมชนที่ทำอาชีพเกษตรกรรมได้รับน้ำที่ผ่านทางคลองส่งน้ำสายเล็กที่ต่อมาจากคลองสายหลัก ซึ่งคลองส่งน้ำดังกล่าวเป็นหัวใจของการทำการเกษตรของคนในชุมชนนี้ ในช่วงประมาณเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ น้ำในคลองส่งน้ำจะน้อยเนื่องจากชลประทานไม่ปล่อยน้ำในช่วงเวลาดังกล่าว หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวมาปีแล้วเกษตรกรจะไถหน้าดินบริเวณแปลงนาและใส่ปุ๋ยบำรุงดินไว้รอน้ำเพื่อทำการเพาะปลูกอีกครั้ง ประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์ เกษตรกรบางคนขุดสระเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้รดน้ำผักในช่วงที่ชลประทานไม่ส่งน้ำมา ดังนั้นเกษตรกรบางส่วนจึงสามารถปลูกผักได้ในช่วงที่ไม่มีน้ำจากคลองชลประทาน แต่มีเกษตรกรบางคนขุดสระตื้นเกินไปทำให้น้ำแห้งก่อนที่น้ำจากคลองชลประทานจะส่งมา จึงไม่มีน้ำไว้สำหรับรดผักปล่อยให้ผักเหี่ยวตายไปทั้งแปลงเลยก็มี

1.1.4 การประกอบอาชีพในชุมชน

คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยทำนา ทำไร่ ทำสวนผลไม้ ทำสวนผัก และเลี้ยงสัตว์ ส่วนอาชีพที่รองลงมาคือ จักสาน และทำงานโรงงาน คนในชุมชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ เช่น คนที่ทำนาก็อาจจะทำอาชีพรับจ้างหลังจากว่างจากการทำนา การทำนาจะทำปีละ 2 ครั้ง โดยอาศัยน้ำจากชลประทาน ผลไม้ที่นิยมปลูกคือ ฝรั่ง ส่วนผักที่ปลูกกันมากคือ มะเขือและถั่วฝักยาว การเลี้ยงสัตว์ที่คนในหมู่บ้านเลี้ยงเป็นรายได้มากที่สุดคือสุกร 2-3 ปีที่ผ่านมา เริ่มมีคนหันมาปลูกผักมากขึ้น เพราะมีตลาดศรีเมืองในจังหวัดราชบุรีเป็นแหล่งรับซื้อผลผลิต ซึ่งการขายผักทำให้ผู้ปลูกมีรายได้ดีกว่าการทำนามาก จึงทำให้ในปัจจุบันนี้มีคนในชุมชนจำนวนไม่น้อยที่หันมาปลูกผักกัน โดยแบ่งพื้นที่นามาทำเป็นแปลงผัก ซึ่งบางคนก็จะปลูกผักตลอดทั้งปี แต่บางคนก็มาปลูกผักหลังทำนาปีเสร็จแล้ว ถึงแม้ว่าการปลูกผักจะทำให้รายได้สูงกว่าการทำนาก็ตาม แต่คนในชุมชนส่วนใหญ่ก็ยังคงทำนาเป็นอาชีพหลักกันอยู่ เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการลงทุนปลูกผักค่อนข้างสูง เกษตรกรบางคนที่มีฐานะไม่ดีก็ไม่สามารถทำได้ นอกจากนี้ในหมู่บ้านหนองจุ่มยังมีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพหัตถกรรมและที่ทำกันมากคือการสานเข่ง โดยจะมีการผลิตตลอดทั้งปี (กรมการพัฒนาชุมชน, 2544)

ในหมู่บ้านข้างโบสถ์ไม่มีครัวเรือนใดที่ประกอบอาชีพหัตถกรรมเป็นอาชีพหลัก แต่รับจ้างสานแข่งหลังจากที่ว่างจากการทำการเกษตรแล้ว นอกจากนี้ยังมีอาชีพที่คนในชุมชนเริ่มทำกันบ้างแล้วในระยะ 2 ปีที่ผ่านมาคืออาชีพการเลี้ยงวัวเนื้อ

1.1.5 สาธารณูปโภค และการคมนาคมในชุมชน

คนในหมู่บ้านทุกครัวเรือนใช้ประปาหมู่บ้านในการอุปโภค และทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ ภายในหมู่บ้านมีบริการสาธารณะหลายอย่างได้แก่ คลังยาสัตว์ ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน โทรศัพท์สาธารณะ และสนามกีฬาประจำหมู่บ้าน (สนามโรงเรียนวัดสมานกิจ) การคมนาคมนั้นมีถนนลาดยาง ตลอดเส้นทางไปยังอำเภอบางท่อม 1 เส้นทาง ระยะทางประมาณ 11 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 15 นาที โดยมีรถรับจ้างคอยบริการรับ-ส่ง แต่ไม่สม่ำเสมอ

1.1.6 ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมประเพณี

คนในชุมชนมีทั้งคนไทยที่มีเชื้อสายไทย ลาว และเขมร ลักษณะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจะอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ไปมาหาสู่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย คือแต่งงานแยกครอบครัวแต่ยังคงนิยมปลูกบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกันกับพ่อแม่โดยไม่สร้างรั้วกัน ชุมชนทำกระท่อมไม่มีวัฒนธรรมย่อยที่เป็นวัฒนธรรมเฉพาะของชุมชน มีแต่วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหญ่ อันเป็นประเพณีไทย เช่น วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ วันสำคัญทางพุทธศาสนา ซึ่งมีวัดสมานกิจเป็นศูนย์กลางที่ชาวบ้านมาร่วมกันทำบุญ หรือประกอบกิจกรรมอื่นๆ เพราะเป็นวัดที่เก่าแก่ และชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเจ้าอาวาสเป็นอย่างสูง สำหรับภาษาพูดที่มีคนเฒ่าคนแก่บางคนพูดภาษาลาวกันอยู่ จัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมรอง (Subculture) ของคนบางกลุ่มในชุมชน แต่วัฒนธรรมดังกล่าวก็กำลังจะถูกกลืนหายไป สภาพชุมชนที่มีคนที่อื่นย้ายเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น คนในชุมชนได้ให้ข้อสังเกตถึงการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่เกิดขึ้นว่า “ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ถ้าพิจารณาตามยุคสมัยก็ได้อยู่ แต่ถ้าเทียบกับสมัยก่อนก็ลดลง”

1.1.7 เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนทำกระท่อม

ลักษณะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนทำกระท่อมมีความเป็นอยู่ที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะประชากรส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นปู่ย่าตายาย ลักษณะครอบครัวของคนในชุมชนนี้มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย คือมีคนหลายรุ่นอยู่ในบ้านเดียวกัน ลูกที่แต่งงานไปแล้วยังคงอาศัยอยู่กับพ่อแม่ มีบางครอบครัวที่ลูกแต่งงานกันหมดแล้วแต่สร้างบ้านอยู่ติดกับบ้านของพ่อแม่ หรือในที่ดินของพ่อแม่ซึ่งไม่ไกลจากบ้านเดิมมากนัก

นอกเหนือจากผู้นำอย่างเป็นทางการ เช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนทำกระท่อมยังมีผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ คือ พระครูเล็ก เจ้าอาวาสวัดสมานกิจ ซึ่งเป็นผู้ที่ชาวบ้านและครูโรงเรียนวัดสมานกิจให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนและมีบทบาทต่อชุมชนและโรงเรียน ท่านเจ้าอาวาสให้ความอนุเคราะห์โรงเรียนวัดสมานกิจมาตั้งแต่

เริ่มสร้างโรงเรียน โดยโรงเรียนอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของวัด ให้ใช้สถานที่ของวัด นอกจากนั้น ท่านยังมอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนยากจนทุกปี ให้เงินช่วยซื้อวัสดุอุปกรณ์การเรียน การสอน อุปกรณ์กีฬา คอมพิวเตอร์ ทำกิจกรรมพิเศษ โดยจัดตั้งเป็นกองทุนเปิดบัญชีกับทาง ธนาคาร ถ้าทางโรงเรียนมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินเพื่อการศึกษา ก็แจ้งให้เจ้าอาวาสทราบ เนื่องจากชื่อบัญชีมีชื่อเจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งจ่าย เมื่อทางโรงเรียนสามารถหาเงินได้ จะนำมาใช้คืนให้กับกองทุนเท่าที่สามารถหาได้โดยเจ้าอาวาสไม่ได้เร่งรัด นอกจากนี้ยังส่งผลให้ ผู้ที่มีความเคารพ ศรัทธาในตัวเจ้าอาวาสได้เข้ามาทำบุญโดยให้ทุนสนับสนุนสร้างอาคาร หอสมุดติดเครื่องปรับอากาศ บริจาคเครื่องคอมพิวเตอร์ และขนมให้กับเด็กในวันเด็กอีกด้วย เมื่อโรงเรียนขาดเหลืออะไรก็ตาม ผู้บริหารโรงเรียนจะไปขอความช่วยเหลือจากท่านเป็นประจำ ดังจะเห็นได้ว่า ท่านอนุญาตให้โรงเรียนได้ใช้พื้นที่ของวัดเพื่อทำเป็นแปลงสาธิตสำหรับให้เด็ก นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร และได้ ให้อุปกรณ์ เช่น แผ่นไม้กระดาน สำหรับนำมาทำเฟืองปักหลบแดดให้แก่ครูและนักเรียนที่เรียน วิชาดังกล่าว ซึ่งพื้นที่ของวัดแปลงนั้นไม่ใช่พื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ แต่เป็นพื้นที่ที่ทางวัดให้ เกษตรกรเช่าเพื่อปลูกถั่ว ซึ่งวัดมีรายได้จากการให้เช่าที่ แต่ท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มองเห็น ความสำคัญของการศึกษา ท่านจึงได้อนุญาตให้โรงเรียนได้ใช้ประโยชน์

คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อกันดุจเครือญาติ พี่พาคอาศัยกัน เมื่อชุมชนจัด กิจกรรมจะให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี โดยส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางศาสนา เช่น วัดสมานกิจ จัดการสอนปริยัติธรรมขึ้น ทำให้มีพระจากวัดต่างๆ เข้ามาเรียนในวัดจำนวนมากกว่าปกติ มีความจำเป็นในด้านอาหารสำหรับพระที่มีจำนวนมากขึ้น เมื่อชาวบ้านทราบก็จะผลิตเปลี่ยน กันนำอาหารคาวหวานมาถวายพระสลักกันไปครอบครัวละ 1 อย่าง แบ่งเป็นอาหารคาวบ้าง อาหารหวานบ้าง ครั้งละ 5 ครอบครัว นอกจากกิจกรรมทางศาสนา ชุมชนมีการจัดกิจกรรมอื่นๆ เช่น การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดต่อต้านไข้เลือดออก งานวันมะม่วง งานแห่เทียน เป็นต้น ครูในโรงเรียนช่วยจัดดอกไม้ จัดขบวนแห่ ควนคุมเด็กให้ร่วมเดินในขบวนแห่หรือไปช่วยบริการน้ำ โรงเรียนจะให้ความร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี เนื่องจากครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนวัดสมานกิจ เป็นคนในชุมชนอยู่แล้วจึงมีความสนิทสนมกับคนในชุมชน สำหรับครูที่ไม่ใช่คนในท้องถิ่น แต่ก็ สอนที่โรงเรียนมานานทำให้มีความรู้จักมักคุ้นกับชุมชนเช่นกัน สำหรับงานต่างๆ ในโรงเรียน ชุมชนทำกระทู้ได้ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดีเช่นกัน โดยร่วมเป็น กรรมการการศึกษาของโรงเรียน ร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของ โรงเรียน เช่น การจัดงานวันเด็ก โรงเรียนจะเชิญกรรมการโรงเรียนมาร่วมปรึกษาหารือในการ จัดงาน ร่วมวางแผนการดำเนินงาน มอบหมายและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับกรรมการ โรงเรียนและครูในโรงเรียน เมื่อวันงานมาถึงจะมีกรรมการโรงเรียนช่วยหารายได้ให้กับ โรงเรียน โดยขายพวงมาลัยให้กับผู้ปกครองที่เข้ามาให้กำลังใจและแสดงความชื่นชมลูกหลานของตน อย่างเต็มที่ โดยการมอบพวงมาลัยให้กับลูกหลานเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้โรงเรียนมีรายได้ จากการขายพวงมาลัย บางปีได้เงินมากถึง 40,000 บาท

1.2 บริบทของโรงเรียนวัดสมานกิจ

1.2.1 ที่ตั้งและสภาพทั่วไปของโรงเรียนวัดสมานกิจ

โรงเรียนวัดสมานกิจอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดราชบุรีประมาณ 20 กิโลเมตร จากจังหวัดราชบุรีมาตามถนนเพชรเกษมประมาณ 16 กิโลเมตร และเลี้ยวขวามุ่งสู่จังหวัด เพชรบุรี อีกประมาณ 4 กิโลเมตรจะถึงโรงเรียนวัดสมานกิจ แต่ถ้าหากเดินทางจากอำเภอบางแพ โรงเรียนจะอยู่ห่างจากอำเภอบางแพมาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 12 กิโลเมตร จากอำเภอบางแพเลี้ยวขวามายังถนนเพชรเกษมประมาณ 8 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายจากถนนเพชรเกษมไปอีกประมาณ 4 กิโลเมตรก็จะถึงโรงเรียน

โรงเรียนวัดสมานกิจตั้งอยู่ภายในรั้วเดียวกันกับวัดสมานกิจ โดยมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 10 ไร่ 2 งาน ซึ่งเมื่อเดินทางเข้ามาภายในประตูวัดก็จะพบสนามฟุตบอลอยู่ด้านหน้า ส่วนทางซ้ายจะเป็นที่ตั้งของโบสถ์ ศาลา และกุฏิ ถัดจากสนามฟุตบอลเข้าไปด้านหลังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนวัดสมานกิจ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนค่อนข้างสงบเพราะอยู่ภายในบริเวณวัด หมู่บ้านที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนคือ บ้านหนองจุ่ม และบ้านข้างโบสถ์ ดังแสดงในภาพที่ 13

1.2.2 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนวัดสมานกิจ

โรงเรียนวัดสมานกิจเดิมชื่อโรงเรียนประชาบาลตำบลท่ากระทุ่ม 2 เริ่มเปิดสอนเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2482 สถานที่เรียนใช้ศาลาการเปรียญวัดสมานกิจ โดยเปิดสอนตั้งแต่ชั้นเตรียมประถมถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนที่มาเรียนในปีแรกย้ายมาจากโรงเรียนประชาบาลตำบลท่ากระทุ่ม (วัดท่ากระทุ่ม) จำนวนนักเรียน 94 คน จากนั้นในปี พ.ศ. 2501 ครูใหญ่ในขณะนั้นได้ชักชวนให้ประชาชนบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างอาคารเรียน จึงได้ย้ายที่เรียนจากศาลาการเปรียญวัดสมานกิจมาเรียนในอาคารที่สร้างใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2517 พระครูเล็กเจ้าอาวาสวัดสมานกิจได้ประชุมคณะกรรมการศึกษามิติดขยายการศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และได้ต่อเติมอาคารเรียนเพิ่มอีก 3 ห้องเรียน และต่อเติมสร้อยนามของโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัดสมานกิจผดุงมิตรอุปถัมภ์ ในปีการศึกษา 2522 ทางโรงเรียนวัดสมานกิจได้เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษาเพิ่มอีก 1 ห้องเรียน จากนั้นโรงเรียนก็ได้มีการปรับปรุงและต่อเติมอาคารมาเป็นระยะๆ จนในปี พ.ศ. 2532 โรงเรียนได้งบประมาณสร้างถังน้ำฝนและเรือนเพาะชำจากทางราชการ และในปี พ.ศ. 2538 พระครูเล็กเจ้าอาวาสวัดสมานกิจและผู้แทนจากบริษัทของเอกชน ได้บริจาคงบประมาณเพื่อสร้างห้องสมุดโรงเรียนขึ้น และตั้งชื่อว่า “บ้านสานความฝัน” โดยเปิดสอนตั้งแต่ พ.ศ. 2482 เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2546) รวมระยะเวลา 64 ปี โรงเรียนวัดสมานกิจมีผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารรวมทั้งสิ้น 12 คน ซึ่งผู้บริหารคนปัจจุบันคือนายไพรัช เจริญเนตร โรงเรียนวัดสมานกิจมีคำขวัญของโรงเรียนว่า “สามัคคี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม วิชาการล้ำเลิศ เป็นผู้นำกีฬา พัฒนาชุมชน” โรงเรียนวัดสมานกิจเคยมีชื่อเสียงเด่นในด้านกีฬาวอลเลย์บอล ในพ.ศ. 2536 โรงเรียนได้ถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระ

พระเทพรัตนราชสุตาฯ ในรุ่นอายุ 12 ปี และได้ไปทำการแข่งขันกระชับมิตรที่ประเทศฟิลิปปินส์ หลังจากนั้นได้นำศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันมารวมกันทำการแข่งขัน ได้รับรางวัลชนะเลิศเป็นแชมป์แห่งประเทศไทยในรุ่นอายุ 14 ปี นอกเหนือจากด้านกีฬาแล้วโรงเรียนยังได้จัดทำโครงการข้าวซ้อมมือโดยร่วมกับเกษตรอำเภopakทองขึ้นในปีการศึกษา 2541 เพื่อฝึกอาชีพให้กับนักเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษา และแก้ไขปัญหา นักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการและขาดแคลนอาหารกลางวันโดยทำข้าวซ้อมมือส่งโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนและจำหน่ายให้กับประชาชนทั่วไป ซึ่งโครงการนี้ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมาก ทำให้โรงเรียนวัดสมานกิจเป็นที่รู้จักของคนในจังหวัด

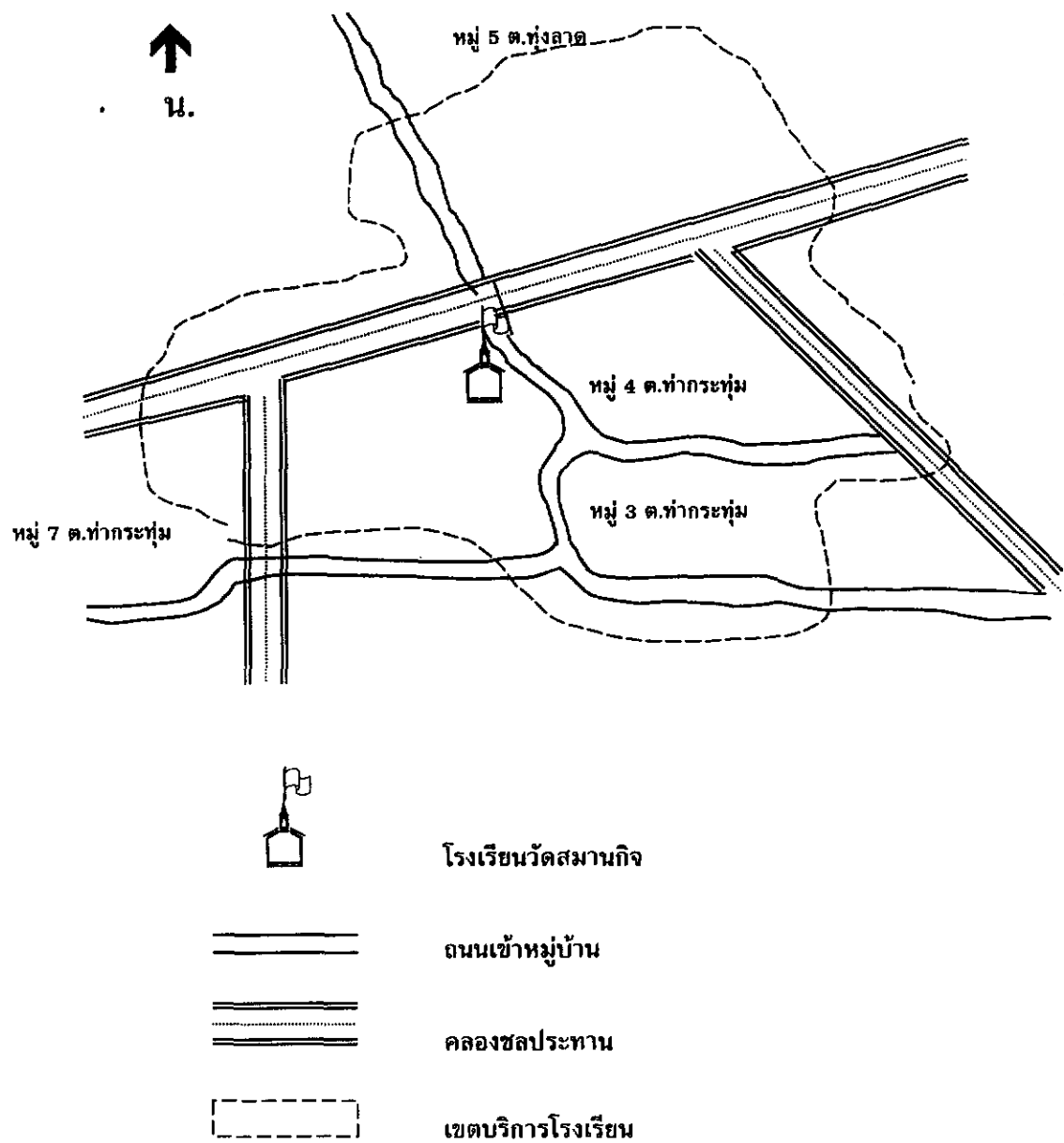
1.2.3 ข้อมูลปัจจุบันของโรงเรียนวัดสมานกิจ

นักเรียนที่มาเรียนที่โรงเรียนวัดสมานกิจแห่งนี้ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่มาจาก หมู่ 3 บ้านหนองจุ่มและหมู่ 4 บ้านข้างโบสถ์ ตำบลท่ากระทุ่ม ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียน และมีนักเรียนบางส่วนที่มาจากหมู่ 1 และ หมู่ 5 ตำบลทุ่งลาด หมู่ 2 ตำบลบ่อดิน และหมู่ 7 บ้านดินสิงห์ ตำบลท่ากระทุ่มมาเรียนที่นี่ด้วย ในปีการศึกษา 2544 และปีการศึกษา 2545 โรงเรียนเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 8 ห้อง มีนักเรียนรวม 144 คน และ 149 คน ตามลำดับ

บุคลากรในโรงเรียนทั้งหมดมี 11 คน ผู้บริหารชาย 1 คน ตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ครูชายจำนวน 3 คน ครูหญิง 6 คน สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 8 คน อนุปริญญา จำนวน 1 คน และต่ำกว่าอนุปริญญาจำนวน 1 คน นอกจากนี้ยังมีนักการภารโรงอีก 1 คน ครูที่เป็นคนท้องถิ่น และมีที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนท่ากระทุ่มมีจำนวน 6 คน ส่วนผู้บริหาร และครูอีก 3 คนเป็นคนในพื้นที่ใกล้เคียง โดย 2 คนพักในตัวเมืองราชบุรี ส่วนอีก 2 คน พักอยู่ในตัวอำเภopakทอง

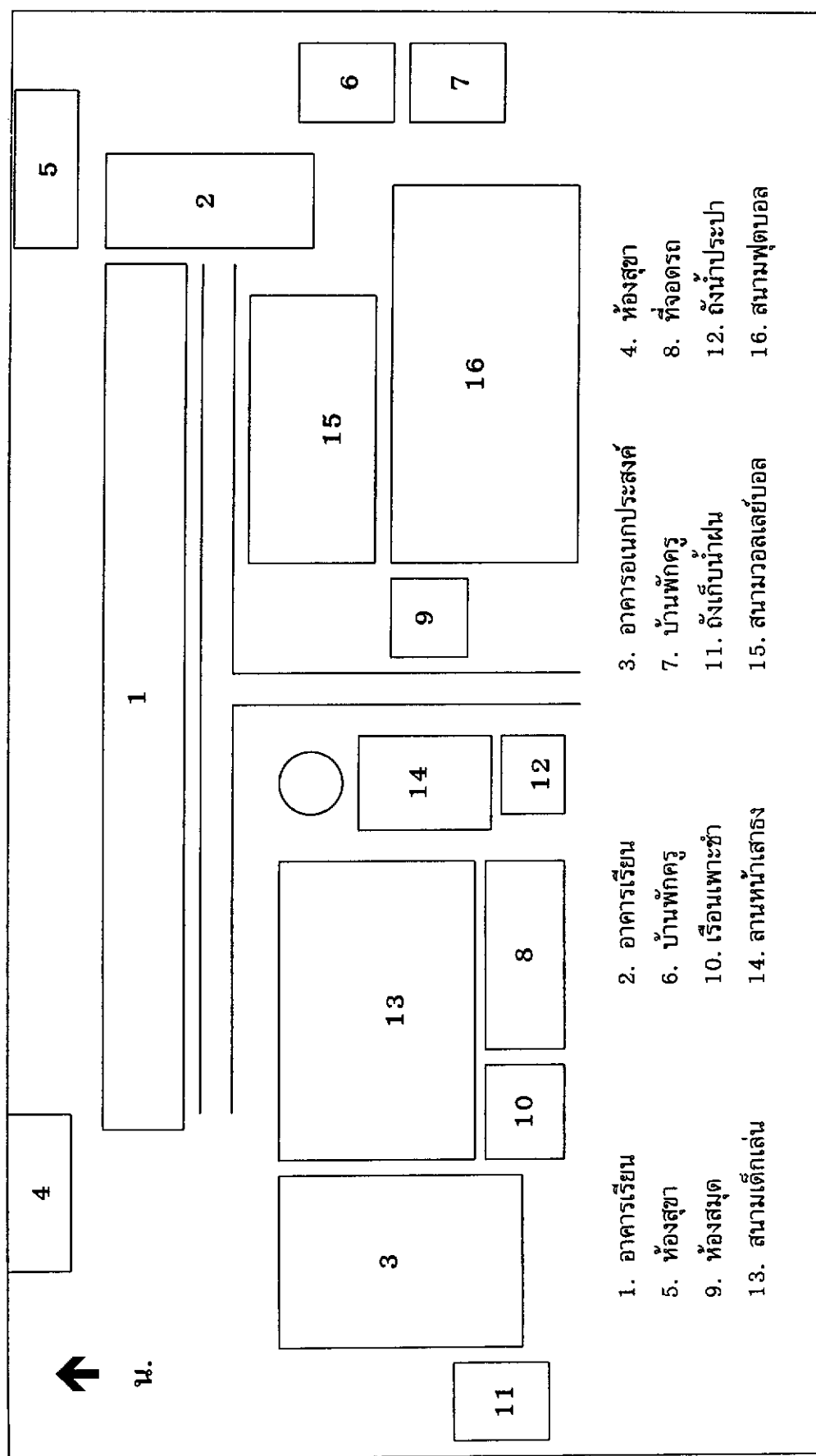
การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ในปีการศึกษา 2544 โรงเรียนดำเนินการขอแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งประกอบด้วยบุคคล 6 กลุ่ม จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้แทนศิษย์เก่า 2 คน ผู้แทนผู้ปกครอง 2 คน ผู้แทนองค์กรชุมชน 2 คน ผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 คน และผู้แทนครู 3 คน ก่อนหน้าที่จะมีโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในลักษณะของการช่วยเหลือด้านเงินทอง และช่วยเหลือด้านแรงงานเป็นส่วนใหญ่

โรงเรียนวัดสมานกิจมีอาคารเรียนถาวร 2 หลัง โดยแบ่งเป็นอาคาร 1 มี 8 ห้องเรียน และอาคาร 2 มี 2 ห้องเรียน อาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง บ้านพักครู 2 หลัง ส้วมครูและนักเรียน 2 หลัง และอาคารห้องสมุดอีก 1 หลัง ดังแสดงไว้ในภาพที่ 14

ภาพที่ 13 เขตบริการของโรงเรียนวัดสมานกิจ

ที่มา: โรงเรียนวัดสมานกิจ, 2544: 6

ภาพที่ 14 แผนผังบริเวณโรงเรียนวัดสมานกิจ

ที่มา: โรงเรียนวัดสมานกิจ, 2544: 4

1.2.4 การบริหารและโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนวัดสมานกิจ

โรงเรียนวัดสมานกิจ มีโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนตามที่สำนักงาน การประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด โดยมีอาจารย์ใหญ่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน สำหรับ การบริหารจัดการภายในโรงเรียนแบ่งการบริหารออกเป็น 6 งานคือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานสัมพันธ์ชุมชน การบริหารงานทั้ง 6 งาน มีผู้รับผิดชอบ ซึ่งผู้บริหารมอบหมายภาระความรับผิดชอบโดย พิจารณาตามความสามารถของแต่ละบุคคล การบริหารงานของโรงเรียนวัดสมานกิจ นอกจาก ประกอบด้วยบุคลากรในโรงเรียนแล้ว ยังมีกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและเจ้าอาวาส วัดสมานกิจเป็นผู้ให้คำปรึกษาและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน มีสภานักเรียนเป็น ผู้ร่วมให้ความคิดเห็น และมีนักการภารโรงเป็นฝ่ายปฏิบัติงาน ดังแสดงไว้ในภาพที่ 15 การบริหารงาน 6 งานมีลักษณะดังนี้

1) งานวิชาการ เป็นงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ดำเนินการจัดหาสื่อการเรียนการสอน สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน ผู้รับผิดชอบคือ อาจารย์ประไพ สมายดี และอาจารย์นวลจันทร์ โคตรแพ

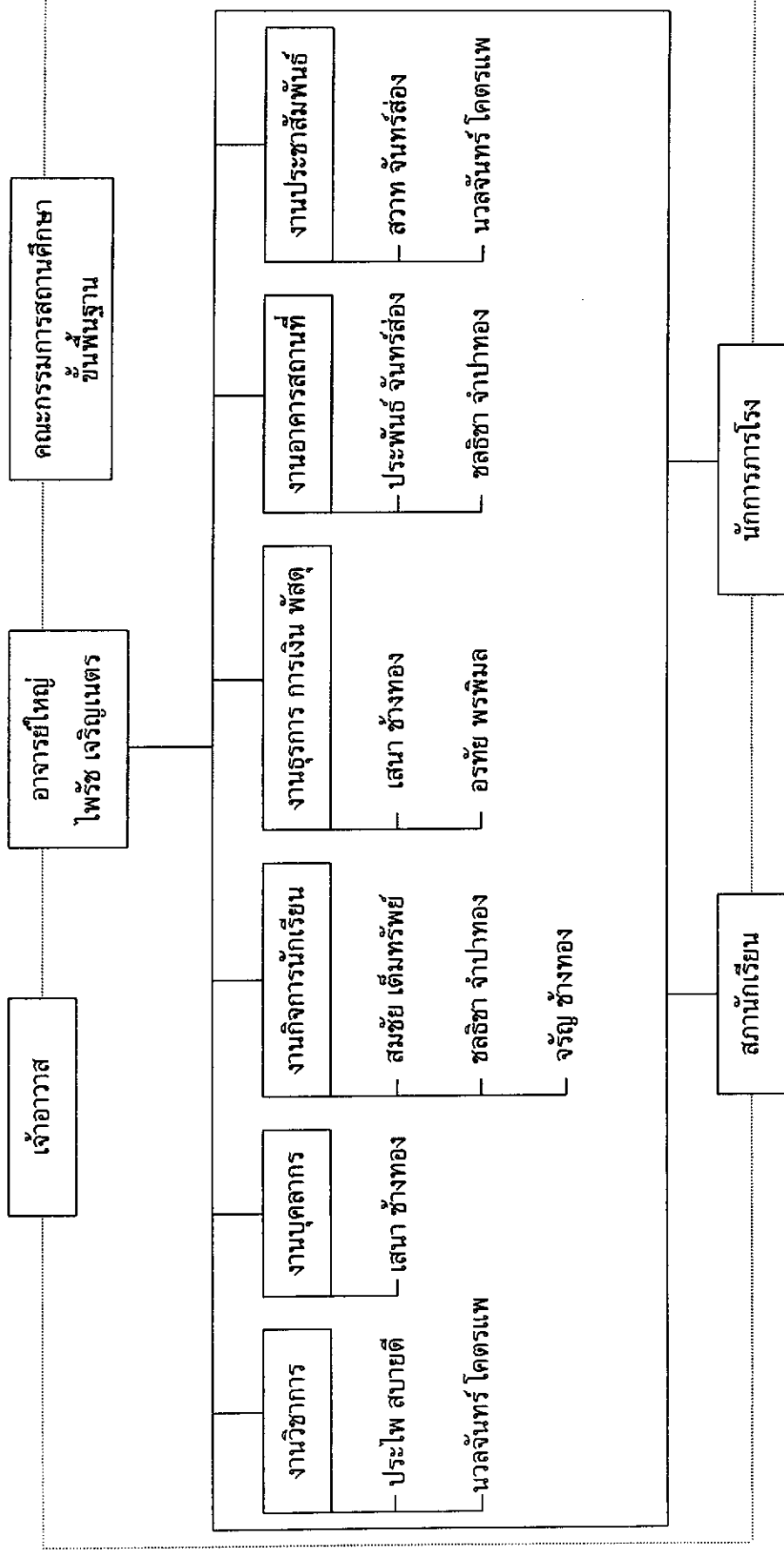
2) งานบุคลากร เป็นงานเกี่ยวกับการจัดการด้านบุคลากรของครูอาจารย์ให้ ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคลากร การบำรุงรักษา การจัดสวัสดิการ การลงโทษ และการดำเนินการทางวินัยแก่บุคคล ผู้รับผิดชอบคือ อาจารย์เสนา ช้างทอง

3) งานกิจการนักเรียน เป็นงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์ อนามัยโรงเรียน บังคับนิเทศ ส่งเสริมประชาธิปไตย ข้าวซ้อมมือ เป็นต้น ผู้รับผิดชอบคือ อาจารย์สมชัย เต็มทรัพย์ อาจารย์ชลธิชา จำปาทอง และอาจารย์ จรรย์ ช้างทอง

4) งานธุรการ การเงิน และพัสดุ เป็นงานเกี่ยวกับงานสารบรรณ งานธุรการ งานการเงิน งานพัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียน โดยดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบของ ทางราชการ ผู้รับผิดชอบคือ อาจารย์เสนา ช้างทอง อาจารย์อรทัย พรพิมล

5) งานอาคารสถานที่ เป็นงานเกี่ยวกับการใช้ การบำรุงรักษา การปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารเรียน ห้องเรียน และบริเวณโรงเรียน ผู้รับผิดชอบคือ อาจารย์ประพันธ์ จันทรส่อง และอาจารย์ชลธิชา จำปาทอง

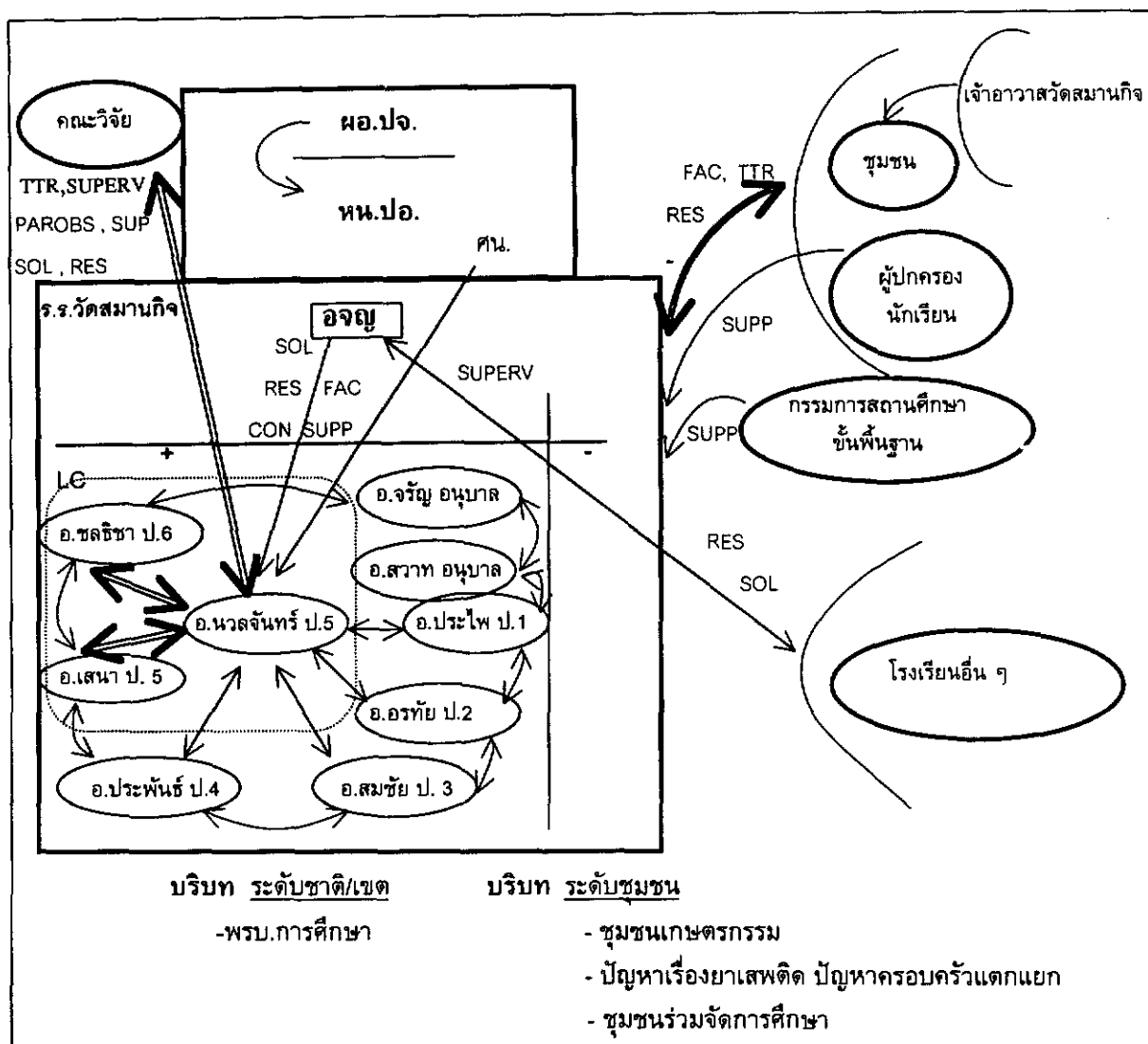
6) งานสัมพันธ์ชุมชน เป็นงานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ โรงเรียนให้กับชุมชน และเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้รับผิดชอบคือ อาจารย์สวาท จันทรส่อง

ภาพที่ 15 แผนผังการบริหารโรงเรียนวัดสมานกิจ

ที่มา: โรงเรียนวัดสมานกิจ, 2544: 5

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดสมานกิจกับชุมชนท่ากระทุ่ม

ภาพที่ 16 แผนภูมิบริบทชุมชนท่ากระทุ่มแสดงความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมช่วยเหลือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สัญลักษณ์ :

ความสัมพันธ์ของการช่วยเหลือและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

→ การได้รับความช่วยเหลือ	TTR = Teaching ,training	SUPERV = Supervise
↔ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	SOL = Solution – giving	PAROBS = Participant
⇒ การได้รับความช่วยเหลือมาก	RES = Resource – Adding	Observation
⇔ การช่วยเหลือมากซึ่งกันและกัน	CON = Controlling	
+ - ความสัมพันธ์ ,เจตคติต่อการจัดหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน	SUPP= Supporting , Encouraging	
	FAC = Facilitating , Process-helping	

จากภาพที่ 16 แผนภูมิบริบทแสดงความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมช่วยเหลือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้สะท้อนให้เห็นว่าในบริบทใหญ่คือบริบทระดับชาตินั้น พระราชบัญญัติการศึกษาได้ระบุให้ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันพัฒนาและจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น ในบริบทของระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี และหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอปากท่อ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงได้สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตั้งแต่เริ่มศึกษาศักยภาพและความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ ในช่วงของการจัดเตรียมบุคลากรให้ใช้ห้องประชุมของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เพื่อฝึกอบรมผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบบูรณาการ และการประเมินตามสภาพจริง

ในบริบทของชุมชนระดับท้องถิ่นพบว่า ชุมชนนี้เป็นชุมชนเกษตรกรรม แต่ปัญหาสำคัญของชุมชนนี้คือเรื่องยาเสพติด ซึ่งผลที่ตามมาคือก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก เพราะบิดาหรือมารดาหรือทั้งสองคนถูกจับเพราะขายยาเสพติด ดังจะเห็นได้ว่ามีนักเรียนจำนวนเกือบครึ่งห้องที่ต้องอาศัยอยู่กับญาติเนื่องจากบิดามารดาถูกจับอยู่ในที่คุมขังหรือไปทำงานที่อื่น

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนวัดสมานกิจอยู่ในสภาพที่ดีมาก เมื่อมีกิจกรรมอะไรก็ตาม ครูทุกคนในโรงเรียนจะร่วมมือกันและช่วยกันทำงานอย่างแข็งขัน ครูในโรงเรียนอยู่กันอย่างพี่น้อง มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่าในบางครั้งจะมีความเห็นที่ขัดแย้งกัน ก็จะพูดคุยกันด้วยเหตุและผล ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนการทำงานของครูทุกคน และมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับครูทุกคนในโรงเรียน ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารโรงเรียนว่า “ถ้าลูกน้องเสนออะไรมาจะไม่ขัด เพียงแต่จะถามว่าทำอะไร ได้ประโยชน์อะไร จะสนับสนุนหาเงินมาให้ และคิดว่าจะหาเงินจากไหนแต่จะไม่จับเงินเอง” ในบางครั้งที่ผู้บริหารติดราชการอื่นนอกโรงเรียน ครูทุกคนก็ยังคงปฏิบัติงานได้ตามปกติโดยไม่ต้องให้ผู้บริหารมาคอยควบคุมการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา

โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ โรงเรียนก็จะให้ความร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี และในขณะเดียวกันชุมชนก็ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดตั้งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น แต่อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีปัญหาอยู่บ้างเล็กน้อย เนื่องจากคนในชุมชนมีความเห็นว่าผู้บริหารน่าจะลงไปพบปะประชาชนในพื้นที่บ้าง เพื่อที่คนในชุมชนจะได้ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนมากกว่าที่เป็นอยู่ ดังที่ผู้นำชุมชนคนหนึ่งกล่าวว่า

...ความเข้าใจกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่นี่ก็ดีอยู่แล้วนะ แต่ก็ยังมีบางที่ยังไม่เข้าใจกัน คือถ้าให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียนมากกว่านี้ทางโรงเรียนต้องไปหาชุมชนเยอะกว่านี้ แถบนี้เวลาทีมงานของชาวบ้านผู้บริหารไม่ค่อยไปร่วมงาน ทำให้ไม่ผูกพันกันเท่าไร...

นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ชาวบ้านบางกลุ่มไม่ถูกกับครูคนหนึ่งในโรงเรียน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ก็ไม่ใช่สาเหตุใหญ่ที่ทำให้ชุมชนไม่เข้าร่วมมือกับทางโรงเรียน เพราะปัญหาดังกล่าวเกิดจากข้อขัดแย้งด้วยเรื่องส่วนตัวไม่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

วัดและโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เนื่องจากชุมชนทำกระทุมมีเจ้าอาวาสวัดสมานกิจซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และท่านเป็นผู้ที่มองเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่าท่านสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดสมานกิจตลอดมาในทุกด้าน ซึ่งเจ้าอาวาสได้เล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า

...ที่ผ่านมามหาหลวงพ่อก็ช่วยโรงเรียนเขาเป็นประจำ ใส่ตั้งแต่งงานวันเด็ก อาตมาจะให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน ซึ่งก็แล้วแต่ครูเขาจะส่งมาว่าจะให้คนละเท่าไร.. อย่างอุปการณพวกคอมพิวเตอร์นี่ก็ให้ แล้วแต่ครูเขาจะขอมา บางทีก็ขอเครื่องกีฬาเครื่องพาเหรดอะไรอย่างนี้เป็นส่วนมาก พอถึงวันเด็กก็ให้ขนมแต่ปีนี้มีงบไม่มากก็เลยให้พัดลมตั้งโต๊ะไปเป็นของรางวัล.. ถ้าครูเขาต้องการอะไร อาตมาก็ให้ทุกเรื่องนั่นแหละ ถ้าเขาบอกอาตมา อาตมาก็เซ็นเบิกจ่ายเอาเงินมูลนิธิออกมาให้..

ในบางครั้งเวลาที่โรงเรียนมีงาน หรือกิจกรรมอะไรก็ตามที่ต้องมีการต้อนรับเลี้ยงอาหารเครื่องดื่ม แก่บุคคลที่มาเยี่ยมเยือนที่โรงเรียน ทางโรงเรียนก็จะไปยืมจานชาม แก้วน้ำ รวมทั้งเครื่องใช้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาจากวัด ซึ่งบางครั้งข้าวของเครื่องใช้ที่ยืมมานี้ก็มีการแตกหัก ชำรุดเสียหาย เมื่อนำไปคืนที่วัดไม่ครบเจ้าอาวาสท่านก็ไม่ได้ว่าอะไร ดังที่ท่านบอกว่า

...ของไม่คืน ทางวัดก็เฉยๆ เพราะอาตมาถือคติว่า ถ้าเจ้าอาวาสกับครูใหญ่ไม่ถูกกัน หรือถ้าเจ้าอาวาสเห็นแก่ตัวครูใหญ่เห็นแก่ตัวก็จะมีเรื่องราวทะเลาะกันตลอด แต่ที่นี้เราไม่เคย ไม่อยากมีเรื่องขัดแย้งกัน และอาตมาก็ถือคติว่า ใครมีหน้าที่สอนก็สอน เรามีหน้าที่ช่วยได้เราก็ช่วย อีกอย่างเราถือว่าลูกหลานเอาไป ลูกหลานเรากิน...

ครูกับคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เนื่องจากครูโรงเรียนวัดสมานกิจส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่บ้านหนองจุ่มและบ้านข้างโบสถ์ โดยได้ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ในชุมชนใกล้ๆ กับโรงเรียน ซึ่งครูบางคนเป็นคนท้องถิ่นโดยกำเนิด บางคนมาอยู่เพราะแต่งงานกับคนในท้องถิ่น ทำให้ครูมีความรู้จักคุ้นเคยกับคนในชุมชนเป็นอย่างดี อีกทั้งครูในโรงเรียนนี้ไม่มีการโยกย้ายบุคลากรบ่อยนัก จึงมีผู้ปกครองของเด็กนักเรียนหลายคนเคยเป็นลูกศิษย์ของครูในโรงเรียนนี้มาก่อน สำหรับครูที่ไม่ใช่คนท้องถิ่นหรือเพิ่งย้ายมาอยู่ไม่นานนัก (ไม่ถึง 10 ปี) ได้ให้ความสนิทสนมคุ้นเคยกับคนในชุมชนเช่นเดียวกันกับครูที่อยู่ในพื้นที่ เพราะครูเหล่านี้บางครั้งไปเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยกับผู้ปกครองของนักเรียนถึงที่บ้านในช่วงเวลาหลังเลิกเรียน บางครั้งก็หาโอกาสพูดคุยกับผู้ปกครองที่มารับลูกกลับบ้านตอนเย็น จากการที่คณะผู้วิจัยได้เข้าไปในพื้นที่ได้เห็นว่าหลายครั้งที่ครูกับผู้ปกครองของนักเรียนพูดคุยอย่างเป็นกันเอง พอครูเห็นหน้าคนในชุมชนเข้ามารับลูกหลานในโรงเรียน ครูก็จะบอกได้ว่าเป็นผู้ปกครองของนักเรียนคนใด และครูยังรู้ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนจากการรู้จักพูดคุยกับผู้ปกครอง เช่น รู้ว่านักเรียน

มีพี่น้องกี่คน ใครเป็นบิดามารดา ใครที่อาศัยอยู่กับญาติ คนไหนมีปัญหาทางครอบครัว เป็นต้น และหลายครั้งที่คณะผู้วิจัยเห็นนักเรียนนำพืชผักสวนครัว เช่น แตงกวา มะเขือ มะระ ที่ผู้ปกครองปลูกมาฝากให้ครูประจำชั้น ซึ่งครูที่เด็กนำของมาให้นี้จะเป็นคนนอกพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะครูที่อยู่ในพื้นที่จะทำนาปลูกผักหรือมีสวนผลไม้ไว้สำหรับรับประทานและขายอยู่แล้ว

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นคนในชุมชนอีกกลุ่มหนึ่งที่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเป็นอย่างดี โดยมาเข้าร่วมประชุมที่โรงเรียน และช่วยบริจาคเงิน ซึ่งกรรมการท่านหนึ่งกล่าวว่า “ที่ผ่านมาก็ไม่มีอะไร ก็ไปประชุมปรึกษาหารือกัน ในการจัดงานต่างๆ ของโรงเรียน” ส่วนกรรมการอีกท่านก็ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเข้ามาร่วมมือกับทางโรงเรียนว่า

...การประชุมนี้ ผมจะไปเข้าร่วมบ่อย ถ้ามีใบเชิญมาก็จะไปร่วมทุกครั้ง อย่างครั้งหลังนี้ ก็ไปประชุมกันเรื่องเกี่ยวกับด้านการเงินที่โรงเรียนใช้จากกองทุนของโรงเรียน และการที่โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกัน มันจะเป็นผลดีกับเด็ก อย่างที่ผมได้ไปช่วยบริจาคเงินให้แก่โรงเรียน ทางโรงเรียนก็จะได้นำไปซื้อของมาสอนเด็ก จะได้ทำให้เด็กรู้อะไรต่างๆ ได้มากขึ้น...

เหตุการณ์ที่ทำให้เห็นว่าชุมชนและโรงเรียนแห่งนี้มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีคือกิจกรรมงานวันเด็กที่โรงเรียนจัดขึ้นทุกปี ซึ่งนอกจากจะมีกิจกรรมให้เด็กได้สนุกสนานในช่วงเวลากลางวันแล้ว โรงเรียนได้จัดให้มีการแสดงของเด็กนักเรียนขึ้นในช่วงกลางคืนอีกด้วย โดยมี การขายพวงมาลัยเพื่อนำไปคล้องคอเด็กนักเรียนและนำเงินรายได้เข้าโรงเรียน ในวันนี้ผู้นำชุมชน คณะกรรมการโรงเรียน ก็จะมาช่วยขายพวงมาลัยและคอยเก็บรวบรวมเงินที่ได้จากการขายพวงมาลัยให้แก่โรงเรียน ซึ่งครูในโรงเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “..การที่เราไว้วางใจให้ชุมชน เข้ามารับผิดชอบเรื่องสำคัญๆ จะทำให้เขารู้ว่าโรงเรียนให้เกียรติเขา ให้ความไว้วางใจเขา จะทำให้เขาร่วมงานกับทางโรงเรียนได้ดีขึ้น...”

กรรมการหลายท่านได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมวันเด็กอยู่ไม่น้อย ดังที่กรรมการท่านหนึ่งกล่าวว่า “...อย่างงานวันเด็กนี้ก็จะไปช่วยขายพวงมาลัย ไปหิ้วพวงมาลัยกลับจากเวทีมั่ง บริจาคตั้งค์มั่ง ถ้ามีเยอะก็ให้เยอะ บางปีมีน้อยก็ให้น้อย...” กรรมการอีกท่านก็กล่าวว่า “...ที่ผ่านมาก็จะไปประชุมปรึกษาหารือ อย่างโครงการงานวันเด็กมั่งแล้วพอวันเด็กก็เอาของไปช่วยโรงเรียนเขา ฝรั่งมั่ง ชมพู่มั่ง ทุกปีเลย...” สำหรับผู้ปกครองของนักเรียนนั้น ได้มาร่วมงานกันอย่างมากมาย โดยพากันมาซื้อพวงมาลัยคล้องคอบุตรหลานที่แสดงบนเวที มีผู้ปกครองบางคนที่ไม่ว่างในเวลากลางวันเพราะทำงานในโรงงานบ้าง ไปค้าขายบ้าง ต้องไปทำงานแต่เช้า และกลับถึงบ้านก็เย็นมาก จึงไม่ค่อยได้มาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากนัก แต่ในงานวันเด็กในช่วงกลางคืนผู้ปกครองเหล่านี้ได้มีโอกาสมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ซึ่งผู้ปกครองท่านหนึ่งกล่าวว่า

...งานวันเด็กนี้พลาดไม่ได้ ไปประจำ อย่างพ่อของสัน (พ่อเด็กนักเรียนชั้นป.5) นั้นเขาไม่ค่อยได้ร่วมอะไรกับทางโรงเรียนหรอก แต่ปีนี้พ่อถึงวันเด็กนะเขาก็ไปร่วมอยากไปดูลูกเขาแสดง วันนั้นสันมันเต้นเก่งพ่อเขาถูกใจ เลยควักดั่งค์ซื้อพวงมาลัยไปคล้องลูกเขาถึงหน้าเวที...

กิจกรรมงานวันเด็กถือได้ว่าเป็นงานใหญ่ที่โรงเรียนจัดเป็นประจำทุกปี นอกจากจะเป็นการจัดงานเพื่อหารายได้เข้าโรงเรียนแล้ว ยังเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนที่มาร่วมงานได้รับทราบความเคลื่อนไหวในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน โดยครูที่ทำหน้าที่พิธีกรของงานจะคอยบอกกล่าวและชี้แจงถึงกิจกรรมที่โรงเรียนกำลังดำเนินการอยู่ และมอบรางวัลให้นักเรียนที่สร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน คั่นระหว่างการแสดงของเด็กนักเรียนชั้นต่างๆ อีกด้วย สำหรับของรางวัลที่นำมามอบให้นักเรียนนั้นคณะครูในโรงเรียน ผู้นำชุมชน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดหามาเป็นรางวัล โดยทางโรงเรียนเขียนรายชื่อบุคคลที่นำของมาบริจาคไว้ที่ป้ายซึ่งตั้งอยู่หน้าเวที

โรงเรียนวัดสมานกิจมีความสัมพันธ์อย่างดีกับโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่า ครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกันและเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างดีในเรื่องสารชีวภาพ ได้มาช่วยเป็นวิทยากรให้นักเรียนในเรื่องการใช้สารชีวภาพ นอกจากนั้นครูและผู้บริหารจากโรงเรียนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ยังได้มาร่วมชมนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนที่นักเรียนจัดในช่วงปลายภาคเรียนอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าโรงเรียน ชุมชน และวัด มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไม่มีความขัดแย้งรุนแรงอันที่จะส่งผลทำให้ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ แม้ว่าคนในชุมชนบางคนมีความขัดแย้งกับครูบางคน หรือคนในชุมชนบางคนไม่เข้าใจการทำงานของผู้บริหารในลักษณะของการกระจายงาน จึงมีความคาดหวังว่าผู้บริหารควรจะไปร่วมงานของคนในชุมชนด้วยตนเอง เช่น งานบวช งานแต่งงาน หรืองานศพ แต่อย่างไรก็ตามยังมีครูในโรงเรียนทั้งที่เป็นคนในพื้นที่หรือนอกพื้นที่คอยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประชุมสัมพันธ์ กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ การพบปะสนทนากับคนในชุมชน และการร่วมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. บริบทของชุมชนนาโคและโรงเรียนบ้านนาโคบน

2.1 บริบทของชุมชนนาโค

2.1.1 ที่ตั้งและสภาพทั่วไปของชุมชนนาโค

ชุมชนนาโค ตั้งอยู่ที่กิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 85 กิโลเมตร กิ่งอำเภอบ้านคาอยู่ในพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนประเทศไทย และประเทศเมียนมาร์ โดยมีพื้นที่ติดต่อกับเขตพื้นที่อื่น ๆ ดังนี้ (ดังแสดงในภาพที่ 17)

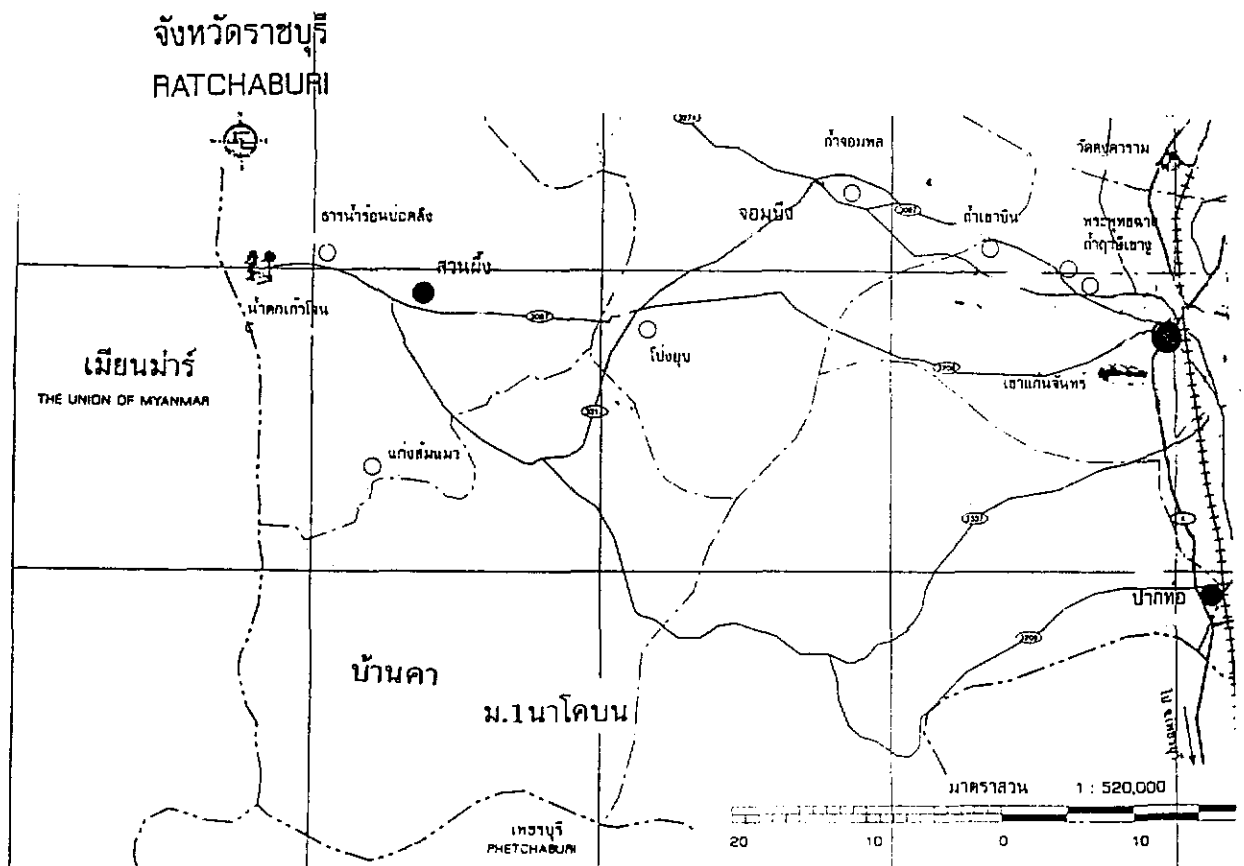
ทิศเหนือ พื้นที่ติดกับ เขตอำเภอสวนผึ้ง

ทิศใต้ พื้นที่ติดกับ เขตอำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก พื้นที่ติดกับ เขตตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ
 ทิศตะวันตก พื้นที่ติดกับ เขตประเทศเมียนมาร์

สภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับกับที่ราบลุ่มแม่น้ำภาชี มีพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสมุนไพร สัตว์ป่า และมีน้ำพุร้อน

กิ่งอำเภอบ้านคาประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 346,031 ไร่ จำนวนครัวเรือน 2,200 ครัวเรือน เป็นชาย 4,077 คน เป็นหญิง 3,780 คน ในส่วนของหมู่บ้านนาโคบนมีจำนวนครัวเรือน 174 ครัวเรือน มีคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง 73 ครัวเรือน คนไทยเชื้อสายจีน 25 ครัวเรือน คนไทยเชื้อสายลาวโซ่ง และลาววน 76 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 654 คน เป็นชาย 311คน และหญิง 343 คน มีพื้นที่ทำการเกษตร 8,125 ไร่ ที่อยู่อาศัย 905 ไร่ ที่สาธารณประโยชน์ 21 ไร่และป่าสงวนแห่งชาติ 7,205 ไร่

ภาพที่ 17 อาณาเขตติดต่อและที่ตั้งชุมชนนาโค

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนนาโคแต่เดิมเป็นบริเวณที่ชาวกะเหรี่ยงโพล่งอาศัยอยู่ บรรพบุรุษของชาวกะเหรี่ยงโพล่งอพยพมาจากทวาย ซึ่งมีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยหลายครั้งอันเนื่องมาจากในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ได้เสด็จไปตีทวาย ทำให้ชาวกะเหรี่ยงอพยพมายังราชบุรีและเพชรบุรี ต่อมาในสมัยที่อังกฤษยึดพม่าตอนใต้ซึ่งรวมถึงทวายได้ชาวกะเหรี่ยงจึงอพยพเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง การอพยพดังกล่าวตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 ช่วงเหตุการณ์ไทยกับอังกฤษเริ่มปักเขตแดน

หนังสือ “สมุดราชบุรี” ปี พ.ศ. 2468 (อ้างถึงใน สภาวัฒนธรรมกิ่งอำเภอบ้านคา, 2544: 12) ได้บรรยายถึงวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงโพล่งสรุปได้ว่า ในท้องที่มณฑลราชบุรี มีพวกกะเหรี่ยง ชนพวกนี้อยู่ตามภูเขาที่ต่อแดนระหว่างพระราชอาณาจักรสยามกับพม่า มีความเป็นอยู่เป็นสัดเป็นส่วนไม่อยู่ใกล้ชิดกับชาติอื่นๆ คงอยู่แต่เฉพาะในหมู่บ้านเดียวกันตามภูเขาที่ป่าดง มักจะอพยพโยกย้ายบ่อยๆ เมื่อมีเหตุการณ์ป่วยตายหรือโรคภัยอย่างใดขึ้น

การเคลื่อนย้ายของชาวกะเหรี่ยงมีการพบหลักฐาน เช่น พบเสาหลักบ้านเก่าที่บ้านเก่ากะเหรี่ยง เขตด่านทับตะโก อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ต่อมาได้ย้ายไปที่บ้านรางบัว และบ้านหนองกะเหรี่ยง (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นหนองนกกระเรียน) จังหวัดราชบุรี จากนั้นได้มีการเคลื่อนย้ายใหญ่โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งไปทางอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี อำเภอนาทอง อำเภอปลื้ม อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี อีกกลุ่มหนึ่งแยกมาทางต้นน้ำลำภาชี ที่พุน้ำร้อน บ้านโป่งกระทิงบน บ้านบึง บ้านสวนผึ้ง บ้านบ่อและบ้านทุ่งแฝก จังหวัดราชบุรี และปักหลักอยู่มาจนถึงปัจจุบัน

กะเหรี่ยงที่อยู่ตามชายแดนไทย-เมียนมาร์ บริเวณเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรี นี้ ทำหน้าที่เป็นกองสอดแนมหาข่าวศึกให้ไทยและรักษาป้องกันด้านชายแดนไทยมาเป็นเวลายาวนาน สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อทรงนำการปกครองแบบเทศาภิบาลมาใช้ ได้ทรงตั้งผู้นำกะเหรี่ยงในท้องที่ให้เป็นเจ้าเมือง เช่น พระยาศรีสุพรรณคีรี แห่งเมืองสังขละบุรี และพระพิชัยชนะสงครามแห่งเมืองศรีสวัสดิ์ ฯลฯ ตลอดจนมีการตั้งผู้นำกะเหรี่ยงเป็นนายอำเภอควบคุมกันเป็นหมวดหมู่ เช่น หลวงพิทักษ์ศิริมัตย์ หลวงพิทักษ์บรรพต และหลวงพิทักษ์ไพโรจน์ เป็นต้น การที่ผู้นำกะเหรี่ยงได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งควบคุมดูแลกันเองนี้นับว่าเป็นความภาคภูมิใจของลูกหลานชาวกะเหรี่ยงที่กล่าวอ้างสืบมาจนทุกวันนี้

ข้อความดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับไทยได้ดำเนินมายาวนานโดยไทยอาศัยกะเหรี่ยงเป็นกองสอดแนมในการสู้รบกับพม่า ขณะที่กะเหรี่ยงอาศัยแผ่นดินไทยเพื่อหลบหนีภัยจากความขัดแย้งกับพม่าตั้งแต่ในอดีต การอพยพเคลื่อนย้ายของชาวกะเหรี่ยงเข้ามายังชายแดนไทยก็ยังคงมีอยู่เป็นระยะๆ สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง กะเหรี่ยงอพยพเข้ามาเพื่อขายแรงงานในเหมืองดีบุกและทำป่าไม้ ปัจจุบันช่วงที่ประเทศไทยและเมียนมาร์ทำโครงการท่อก๊าซ ก็มีชาวกะเหรี่ยงอพยพเข้ามาเป็นจำนวนนับหมื่นคน

นอกจากนี้ยังมีการอพยพเข้ามาเป็นระลอกๆ เมื่อมีการปะทะกันระหว่างเมียนมาร์และกะเหรี่ยง อิสระจนบางครั้งเกิดปัญหาต่อจังหวัดชายแดนของไทยดังเช่นกรณีกลุ่มกองกำลัง “กองทัพของพระเจ้า” (God's Army) ซึ่งเป็นกะเหรี่ยงสะกอหรือปกาเกอะญอ นับถือศาสนาคริสต์ บุกยึดโรงพยาบาลศูนย์ราชบุรีเมื่อต้นปี 2543 อันเนื่องมาจากนโยบายใหม่ของอาเซียน(ASEAN)ที่มีการจัดระเบียบชายแดนใหม่ ทำให้รัฐบาลไทยไม่สามารถยอมให้กองกำลังกะเหรี่ยงอิสระหนีตามครอบครัวเข้ามาในเขตไทยได้ แต่จะต้องผลักดันออกไป เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้คนเข้าใจภาพลักษณ์ของกะเหรี่ยงราชบุรี-เพชรบุรีที่อยู่มาแต่ดั้งเดิมร่วม 200 ปีผิดไป

การที่บริเวณนี้เป็นเขตชายแดนมีสภาพพื้นที่เป็นป่าเขาที่สูงสามารถมองเห็นความเคลื่อนไหวได้กว้างไกลทำให้เป็นแหล่งหลบหลีกหนีภัยเรื่อยมาตั้งแต่อดีต ดังเช่นในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เคยมีทหารไทยที่มีความผิดในกองทัพ และหนีราชภัยขึ้นมาอยู่กับกะเหรี่ยงในป่าบนเขา มีการช่วยกันขุดสระน้ำไว้ใช้และพบศาสตราวุธจำนวนมาก ในสมัยกบฏบวรเดช ได้มีพวกกบฏลี้ภัยมาเพื่อออกไปชายแดนพม่า และในสมัยที่มีความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ บริเวณนี้จัดว่าเป็นเขตพื้นที่สีแดง-สีชมพู เคยมีชาวบ้านที่ยากไร้และถูกข่มเหงเข้าไปร่วมด้วย

ในปัจจุบันบริเวณนี้นอกจากจะเป็นแหล่งที่ชาวกระเหรี่ยงอยู่มาแต่เดิมแล้ว ก็มีคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง เชื้อสายไทย เชื้อสายจีน เชื้อสายลาวโซ่ง และลาวยวน อยู่ปะปนกัน ภาษาที่ใช้พูดติดต่อกันเป็นภาษาไทยภาคกลางแต่จะมีสำเนียงเหนือ และใช้ภาษาถิ่นเป็นภาษากะเหรี่ยง

ความเป็นมาของชื่อชุมชนเดิมชุมชนนาโคเรียกว่า “บ้านกุยโน” ซึ่งหมายถึง วังน้ำ มีต้นไม้ประจำหมู่บ้านคือต้นตีนเป็ดหรือพญาสัตบรรณอยู่ริมน้ำ ต่อมาคนรอบนอกที่มาค้าขายเรียกบริเวณซึ่งปัจจุบันรวมถึงบ้านลำพระ นาโคล่าง และนาโคบนว่า “บ้านบนเขา” เพื่อให้เรียกง่ายขึ้น ต่อมามีคนพบเห็นโคป่าลงมากินโป่งบ่อยๆ จึงเรียกชื่อชุมชนว่า “บ้านนาโค” เมื่อหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ที่ 20 กรป.กลาง บก. ทหารสูงสุด. ได้เข้ามาพัฒนาและทำถนนจากตัวเมืองราชบุรีเข้ามายังชุมชนจึงมีการเรียกชื่อชุมชนว่า “บ้านนาโคบน” คู่กับ “บ้านนาโคล่าง” ซึ่งอยู่ในที่ต่ำกว่าและเส้นทางถนนจะถึงชุมชนนาโคล่างก่อนชุมชนนาโคบน หมู่บ้านนี้เริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณพ.ศ 2450

2.1.3 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนนาโค

ชุมชนนาโคเป็นพื้นที่ที่มีเนินเขาและภูเขาสลับกันที่ราบและอยู่ติดกับป่าซึ่งยังมีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาชีพและแหล่งอาหารของชาวบ้านในการหาของป่า สมุนไพร และการตีฝึ้งเชิงอนุรักษ์ ชุมชนนาโคมีปัญหาหลักคือเรื่องขาดแคลนน้ำดื่มเพราะพื้นที่เป็นเขา ใต้ดินเป็นหิน ส่วนน้ำใช้ต้องอาศัยน้ำในอ่างเก็บน้ำ น้ำกินใช้น้ำฝน อดีตกำนันเล่าว่า “สมัยก่อนที่นี่ไม่มีน้ำเลย จะไปเอาน้ำต้องเดินแต่เข้าไปแย่งกันตรงตีนเขา สมัยนี้การชลประทานดีขึ้น” อย่างไรก็ตามชาวบ้านที่อยู่บนเขาต้องตักน้ำก่อนจึงจะกินได้ และเดือนคนนอกพื้นที่ที่เข้าไปว่า

“ถ้าไปต้องเตรียมน้ำไปด้วยนะ เพราะเดี๋ยวไม่สบายเอา คนที่ไม่เคยอยู่มักจะไปแล้วไม่ค่อยสบายกัน ยุงมันดุ” แสดงให้เห็นถึงอันตรายจากยุงที่ทำให้เป็นไข้มาเลเรียมยังคงมีอยู่ชุกชุม

จากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นป่าเขาชายแดน และสมัยหนึ่งเป็นแหล่งที่มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์อาศัยอยู่ทำให้มีการสร้างถนนเข้ามาในพื้นที่ เมื่อมีถนนดีขึ้นทำให้มีคนจากภายนอกเข้ามาซื้อที่ดินทำไร่สับปะรด ไร่มันสำปะหลัง

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชุมชนนาโคจะกระจุกตัวรวมกันอยู่ตรงข้ามปากถนนระหว่างโรงเรียนบ้านนาโคกับชุมชน มีถนนตัดผ่านใจกลางชุมชนเป็นเส้นทางผ่านไปสถานีอนามัย และหน่วยอนุรักษ์ป่าไม้ ในชุมชนมีถนนหลายสายที่แบ่งเป็นซอยเล็กๆ เชื่อมติดต่อกันไปมาได้สะดวกดังภาพที่ 18 แผนที่แสดงอาณาเขตชุมชนนาโคบน โรงเรียน และสถานที่สำคัญในชุมชน

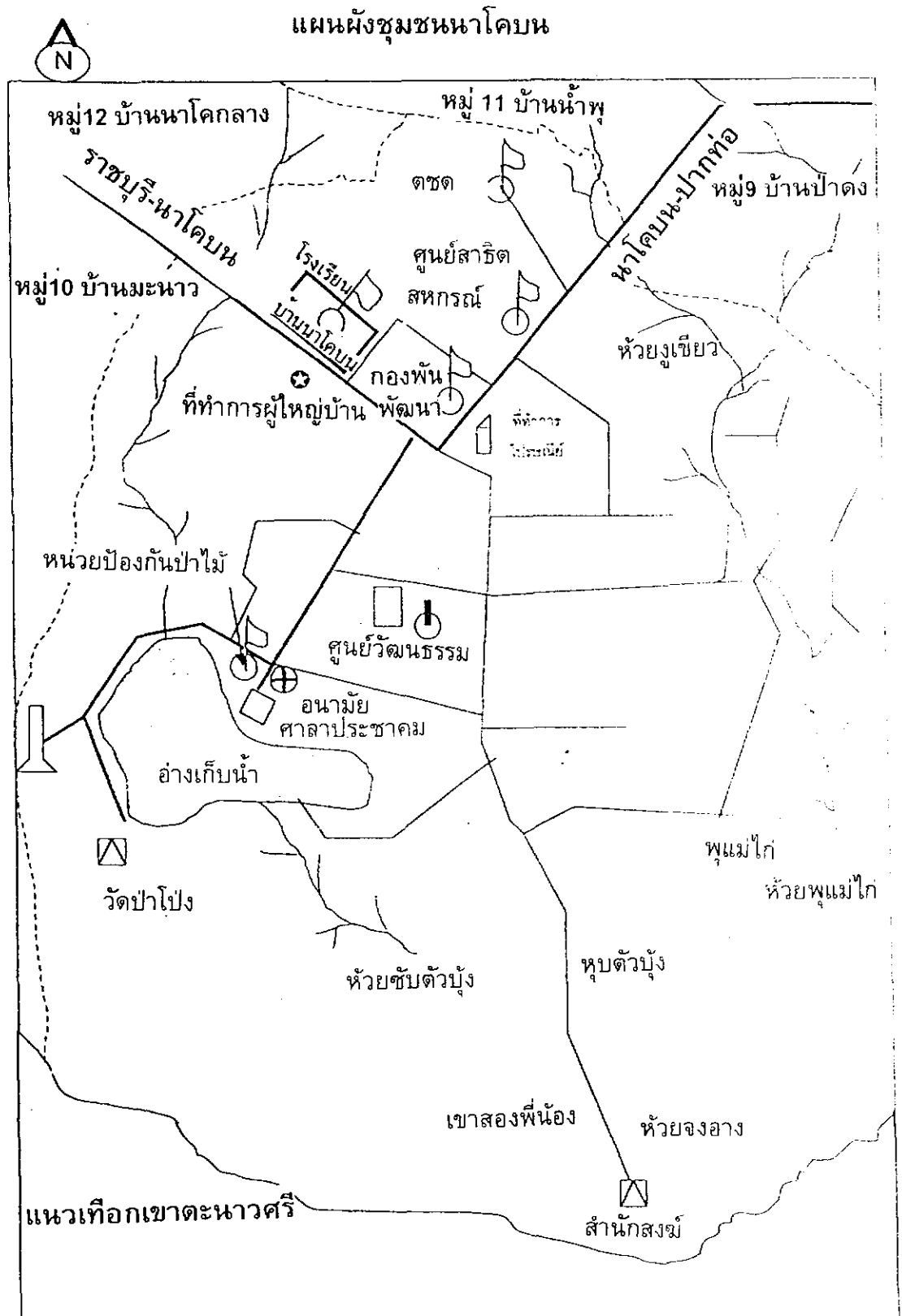
2.1.4 การประกอบอาชีพและเศรษฐกิจในชุมชน

ตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพดังนี้

อาชีพเดิมที่คนส่วนใหญ่เลิกทำแล้ว ได้แก่ **ปลูกข้าวไร่** คนส่วนใหญ่เลิกไป เพราะชาวบ้านเริ่มมีความคิดว่าทำแต่พอกิน ไม่ทำเพื่อขายอีกต่อไป โดยเริ่มลดลงเมื่อประมาณ พ.ศ. 2500 **ปลูกละหุ่ง** เลิกไปเพราะตลาดไม่กว้าง ราคาถูก เริ่มลดลงเมื่อประมาณ พ.ศ. 2515 **ปลูกข้าวโพด มันสำปะหลัง** เลิกไปเพราะปลูกได้น้อย ราคาถูก เริ่มลดลงเมื่อประมาณ พ.ศ. 2520

อาชีพใหม่ที่เพิ่มขึ้นและยังคงอยู่ ได้แก่ **ปลูกอ้อย** เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2520 **ปลูกสับปะรด** เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2520 **ปลูกพืชผัก** ส่งออกตลาดศรีเมือง เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2525 **ปลูกไม้ยืนต้น** ปลูกผลสมในไร่และบริเวณบ้าน และ**อาชีพรับจ้าง**ต่างๆ

เศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในขั้นค่อนข้างยากจน ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องรับจ้างทำไร่ และเช่าพื้นที่ทำไร่สับปะรด และไร่อ้อย เพราะที่ดินส่วนใหญ่ได้ขายให้กับนายทุนหรือคนข้างนอกไปเกือบหมด อีกทั้งในช่วงปีพ.ศ.2544-45นี้ผลผลิตทางการเกษตรได้ราคาดีจึงมีการเช่าพื้นที่ทำไร่กันมากขึ้น อาชีพอื่นๆ ที่ชาวบ้านทำได้แก่อาชีพเลี้ยงสัตว์ วัว หมู ปลา เป็ด ไก่ ฯลฯ อาชีพค้าขายโดยเปิดร้านขายของอยู่ที่บ้าน ผลิตสมุนไพรจำหน่าย อาชีพเย็บผ้าและรับเหมางานเย็บตุ๊กตาผ้า เสื้อกางเกงโหล จากในตัวเมืองราชบุรีมาทำ อาชีพหัตถกรรมโดยสานแข่ง และเครื่องใช้ต่างๆ และอาชีพรับจ้างทั่วไป

ภาพที่ 18 แผนผังชุมชนนาโค

2.1.5 สาธารณูปโภคและการคมนาคมในชุมชน

ในชุมชนนี้มีไฟฟ้าเข้าถึงทุกครัวเรือน มีสถานีอนามัยประจำตำบล 2 แห่ง โทรศัพท์สาธารณะ 4 แห่ง สถานีบริการน้ำมันและแก๊ส 6 แห่ง แหล่งน้ำของหมู่บ้านมีบ่อน้ำตื้น 3 บ่อ บ่อน้ำบาดาล 5 บ่อ สระน้ำ 2 สระ ห้วย 2 สาย และอ่างเก็บน้ำ 1 อ่าง น้ำสำหรับอุปโภคเป็นระบบประปาหมู่บ้านโดยสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำขึ้นมาเก็บไว้ที่ถังเก็บน้ำของชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณหน่วยอนุรักษ์ป่าไม้ แต่ชุมชนก็ประสบปัญหาน้ำสำหรับบริโภค ซึ่งปัจจุบันแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการสร้างโอ่งซีเมนต์เพื่อเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้

การคมนาคมเข้าสู่ชุมชนนาโค มีเส้นทางการคมนาคมที่สำคัญ คือ

1. ทางลาดยางเชื่อมจากราชบุรี ตัดทางหลวงหมายเลข 4 มุ่งสู่ชุมชนนาโค เส้นทางเดินรถประจำทางสาย ราชบุรี – ราชภัฏ - นาโค ระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตร
2. ทางลาดยางจากราชบุรี เดินทางโดยรถยนต์ จากราชบุรี ตัดทางหลวงหมายเลข 4 ตรงสี่แยกเขาวัง มุ่งสู่ชุมชนนาโค ตามเส้นทางถนนสายหมู่บ้านน้ำพุ ระยะทางประมาณ 85 กิโลเมตร
3. ทางลาดยางจากสี่แยกอำเภอบางแพ เลี้ยวเข้าสู่ถนนหลวงเส้นทางหมายเลข 3310 สามารถเดินทางโดยรถยนต์ มุ่งสู่ทางสายหินสี นาโค ระยะทางประมาณ 52 กิโลเมตร

ภายในตำบลและหมู่บ้านเส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยาง และมีถนนลูกรังเชื่อมระหว่างซอยต่าง ๆ

2.1.6 ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมและประเพณี

ชุมชนนาโค มีลักษณะเป็นสังคมเกษตร มีคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงเป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นเป็นคนเชื้อสายไทย จีน ลาว และมอญ ประเพณีและกิจกรรมของชุมชนนาโคในรอบ 1 ปี ที่ชุมชนจัดขึ้นทุกปีมีทั้งประเพณีไทย กะเหรี่ยง และจีนดังนี้

เดือน มกราคม	วันขึ้นปีใหม่
เดือน กุมภาพันธ์	วันตรุษจีน วันมาฆบูชา
เดือน มีนาคม	ไม่มีกิจกรรม
เดือน เมษายน	ประเพณีเวียนเจดีย์ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีไหว้คำคุณต้นไม้ใหญ่ประจำหมู่บ้าน
เดือน พฤษภาคม	วันฉัตรมงคล วันวิสาขบูชา
เดือน มิถุนายน	ประเพณีบวชต้นไม้
เดือน กรกฎาคม	วันเข้าพรรษา
เดือน สิงหาคม	ประเพณีผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวห่อ
เดือน กันยายน	วันไหว้พระจันทร์
เดือน ตุลาคม	วันออกพรรษา แห่งวัดและเวียนเทียนรอบองค์เจดีย์
เดือน พฤศจิกายน	ประเพณีลอยกระทง
เดือน ธันวาคม	วันทำบุญสืบปี

2.1.7 เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนนาโค

เนื่องจากชุมชนนี้เป็นพื้นที่ที่ชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่มาก่อน ต่อมาก็มีคนพื้นเมืองและคนไทยเชื้อสายต่างๆ อพยพย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ ซึ่งมีการสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติด้วยการแต่งงานระหว่างชาวกะเหรี่ยงด้วยกันหรือคนไทยเชื้อสายอื่นๆ ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ จากการศึกษาเครือญาติของคนในชุมชนพบว่า ชุมชนนี้มีระบบเครือญาติที่ส่วนใหญ่เป็นญาติกันเกือบทั้งหมด

ในหมู่บ้านแบ่งเขตรับผิดชอบเป็นคุ้มใหญ่ 8 คุ้ม ได้แก่คุ้มกระตังบุรพา คุ้มอินทรี ประจิม คุ้มนครทักษิณ คุ้มพญาอุดร คุ้มคชสารพญา คุ้มทรัพย์บางกะมา และคุ้มฉิมพลีวิมาน คุ้มเหล่านี้เมื่อมีกิจกรรมก็จะมีกรรมการแบ่งหน้าที่กัน ทำกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่

ชุมชนนี้มีผู้นำทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการทำกิจกรรมต่างๆ ผู้นำแบบเป็นทางการก็ได้แก่ ผู้ใหญ่ศร อบต.วัช และอบต.บุญ เป็นแกนนำ และมีกลุ่มผู้นำในรูปแบบการเช่น ประชาคมหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการวัด และกรรมการโรงเรียน ส่วนผู้นำแบบไม่เป็นทางการ คือ อดีตกำนันเดช และนายระย้า ซึ่งเป็นพ่อและอาของผู้ใหญ่บ้าน ทั้งสองคนนี้เป็นที่นับถือของชาวบ้านและเคยมีโอกาสดำเนินการหลายอย่าง หลายครั้งเมื่อท่านเสด็จมาที่หมู่บ้านแห่งนี้

นอกจากนี้ยังมีนายเกรียงศักดิ์เป็นประธานกลุ่มเยาวชนที่นำเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมและการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นผู้เข้าร่วมเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนบ้านนาโคบน เป็นผู้ที่ยาวชนในหมู่บ้านให้การยอมรับ และยกย่องในบทบาทการชี้นำว่า

...สมัยก่อนนะ บริเวณเราในพื้นที่สี่ชมพูนะ พวกนี้เป็นหมด เอากันทั้งบ้านและพี่คนโต พี่ทั้งหมดแหละ ที่ขับรถด้วยกัน พวกขึ้นสับปะรดก็เอาด้วย พุดง่าย ๆ นั่งสูบด้วยกันได้เป็นวงเลย...พอเกรียงศักดิ์มันมา มันเอากีฬา เอาดนตรีเข้ามาเราก็เลิกกันหมด เกรียงศักดิ์มันเป็นคนดี ทำกิจกรรมเพื่อหมู่บ้าน พาพวกเราไปแข่งฟุตบอล ไปอบรมค่ายเยาวชนของศุภนิมิตร พุดง่าย ๆ ว่าลืมพวกนั้นไปเลยแหละ มันดีจริง ๆ แล้วพอดีเป็นน้องผู้ใหญ่บ้านด้วยใจ ผู้ใหญ่บ้านก็เอาจริงกับเรื่องนี้ละ จนหมู่บ้านเราเป็นหมู่บ้านพื้นที่สีขาว ปลอดภัยเสพติดได้

กลุ่มผู้นำเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการนำชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน วัดและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน กลุ่มผู้นำหมู่บ้านกับคนในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์ทั้งแบบทางเครือญาติและมีความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้าน ดังนั้นสมาชิกของหมู่บ้านจึงร่วมมือร่วมใจกันอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นการทำบุญในพุทธศาสนา และการทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนความร่วมมือของกลุ่มผู้นำหมู่บ้านจะมีมากเป็นพิเศษ เนื่องจากเห็นความสำคัญของการศึกษา ผู้ใหญ่บ้านมีการจัดประชุมทุกวันพุธเพื่อแจ้งข่าวสารถึงกันอย่างสม่ำเสมอ และจัดเป็นวันทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ตามที่ผู้ใหญ่บ้านนัดหมาย โดยแต่ละบ้านจะส่งผู้แทนมาบ้านละ

1 คนเพื่อทำงานสาธารณประโยชน์ วันพุธกลางคืนช่วงต้นเดือนจะมีการประชุมกรรมการหมู่บ้าน เพื่อผู้ใหญ่บ้านจะได้แจ้งข่าวราชการ กิจกรรม ปัญหาต่างๆ ให้ชาวบ้านรับทราบร่วมกัน

นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีการรวมกลุ่มกันในด้านต่างๆ เช่น *กลุ่มเกี่ยวกับการเงิน* ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สหกรณ์ *กลุ่มเกี่ยวกับอาชีพ* ได้แก่ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ กลุ่มผู้ปลูกขิง *กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์* ได้แก่ กลุ่มนาโครวมใจ กลุ่มออกกำลังเพื่อสุขภาพ กลุ่มสตรีอาสา กลุ่มเยาวชน

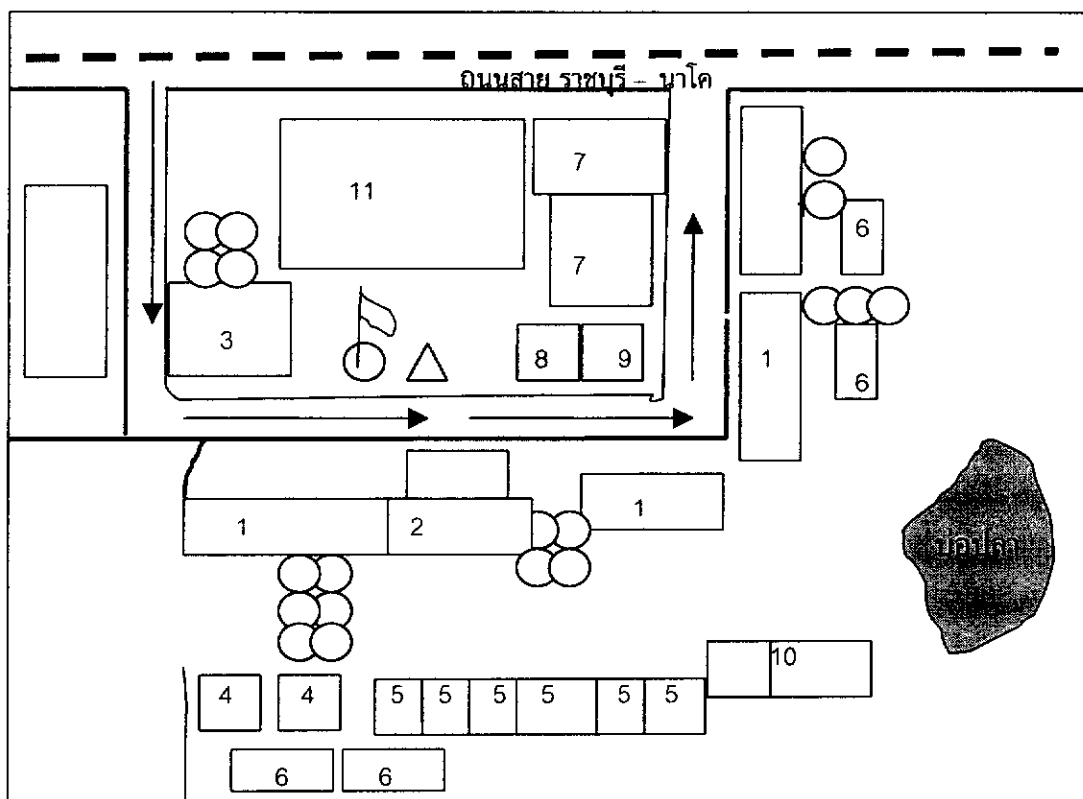
นอกจากนี้ชุมชนนาโคยังมีวัดบ้านนาโคเป็นศูนย์รวมใจและร่วมทำกิจกรรมของชุมชน ที่ตั้งของวัดอยู่ติดกับอ่างเก็บน้ำห่างจากชุมชนประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางไปวัดเป็นถนนลาดยาง วัดนี้เป็นวัดที่มีชื่อเสียงได้รับรางวัลด้านการปลูกป่า วัดมีส่วนช่วยเหลือชาวบ้านหลายด้าน เช่น ชาวบ้านที่มีฐานะยากจนจะยกศพให้ท่านเจ้าอาวาสเป็นเจ้าของศพและเป็นเจ้าภาพจัดพิธีเผาศพ ทุกปีในช่วงนักเรียนปิดเทอมมีการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ในวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา ทางวัดได้จัดกิจกรรมให้โรงเรียนนำนักเรียนเข้ามาร่วมรักษาศีลประมาณ 3 วัน ส่วนในวันสำคัญทางศาสนา เมื่อชาวบ้านมาทำบุญที่วัดก็จะมีเทศน์เกี่ยวกับการพัฒนาตน ถ้าเป็นวัยรุ่นก็จะเตือนเรื่องยาเสพติด นอกจากนี้เจ้าอาวาสยังเป็นวิทยากรของกองทัพบกในเรื่องการต่อต้านยาเสพติดอีกด้วย

สำหรับชาวบ้านที่อยู่ห่างไกลบนเขา วัดป่าโป่งนาโคได้ไปตั้งที่พักสงฆ์เพื่อให้ชาวบ้านได้ทำบุญ ถนนไปวัดเป็นทางขึ้นเขาสูงชันเป็นถนนที่สร้างขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างวัดกับชาวบ้าน

2.2 บริบทของโรงเรียนบ้านนาโคบน

2.2.1 ที่ตั้งและสภาพทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านนาโคบน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ปัจจุบันเป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านนาโค ตำบลนาโค กิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี บริเวณที่ตั้งของโรงเรียนติดกับถนนสายราชบุรี – นาโค – ปากท่อ บริเวณโรงเรียนตั้งอยู่ติดกับแหล่งชุมชนและสถานที่ราชการ คือ ศูนย์สาธิต สหกรณ์การเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สวนสุขภาพของหมู่บ้าน การคมนาคมสะดวก เพราะมีรถประจำทางสายราชบุรี - ราชภัฏ- นาโค ผ่านหน้าโรงเรียนทุกๆ 45 นาที ซึ่งชุมชนบ้านนาโคเป็นจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดคิวรถประจำทาง รถประจำทางจะออกจากท่าตั้งแต่เวลา 04.00 น. และหมดคิวเมื่อเดินทางมาถึงชุมชนบ้านนาโคเวลาประมาณ 22.00 น. มีการออกรถตรงเวลา ระยะทางของการเดินทางจากตัวเมืองราชบุรีจนถึงโรงเรียนบ้านนาโคบน ประมาณ 95 กิโลเมตร

ภาพที่ 19 แผนผังโรงเรียนบ้านนาโคบน

1. อาคารเรียน	6. ส้วม	11. สนามฟุตบอล
2. อาคารศูนย์วิชาการ	7. สนามบาสเกตบอล	เสาธง
3. โรงอาหาร	8. สนามวอลเลย์บอล	พระพุทธรูป
4. บ้านพักครูแบบเดี่ยว	9. สนามตะกร้อ	ถังน้ำดื่มซีเมนต์
5. บ้านพักครูแบบเรือนแถว	10. บ่อเลี้ยงปลาตก	

2.2.2 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านนาโคบนเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2507 โดยกองกำกับการตระเวนชายแดนใช้ชื่อว่า “โรงเรียนตำรวจชายแดนอนุเคราะห์” ในขณะนั้นมีอาคารแบบสร้างเองเพียง 1 หลัง 3 ห้องเรียน ต่อมาได้โอนมาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2521 จึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “โรงเรียนบ้านนาโคบน” เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่ ต่อมาโรงเรียนบ้านนาโคบนได้โอนมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2523 และได้รับอนุญาตการใช้ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ รวมจำนวนพื้นที่ 21 - 0 - 92 ไร่

ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2531 ได้มีการเปลี่ยนแปลงกำหนดตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน จากครูใหญ่เป็นอาจารย์ใหญ่ หลังจากนั้นเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2538 ได้รับการอนุมัติการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนจากอาจารย์ใหญ่ เป็น ผู้อำนวยการโรงเรียน และ

ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ เป็น ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และได้รับการพิจารณาจาก สปจ.ราชบุรี ให้เป็น โรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา โดยให้เริ่มดำเนินการตามแนวทางและดำเนินการตามที่ รัฐบาลกำหนดในนโยบาย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2539

โรงเรียนบ้านนาโคบมีการจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีนายรัตน์ เป็นผู้บริหารโรงเรียน ในตำแหน่งอาจารย์ใหญ่

2.2.3 ข้อมูลปัจจุบันของโรงเรียน

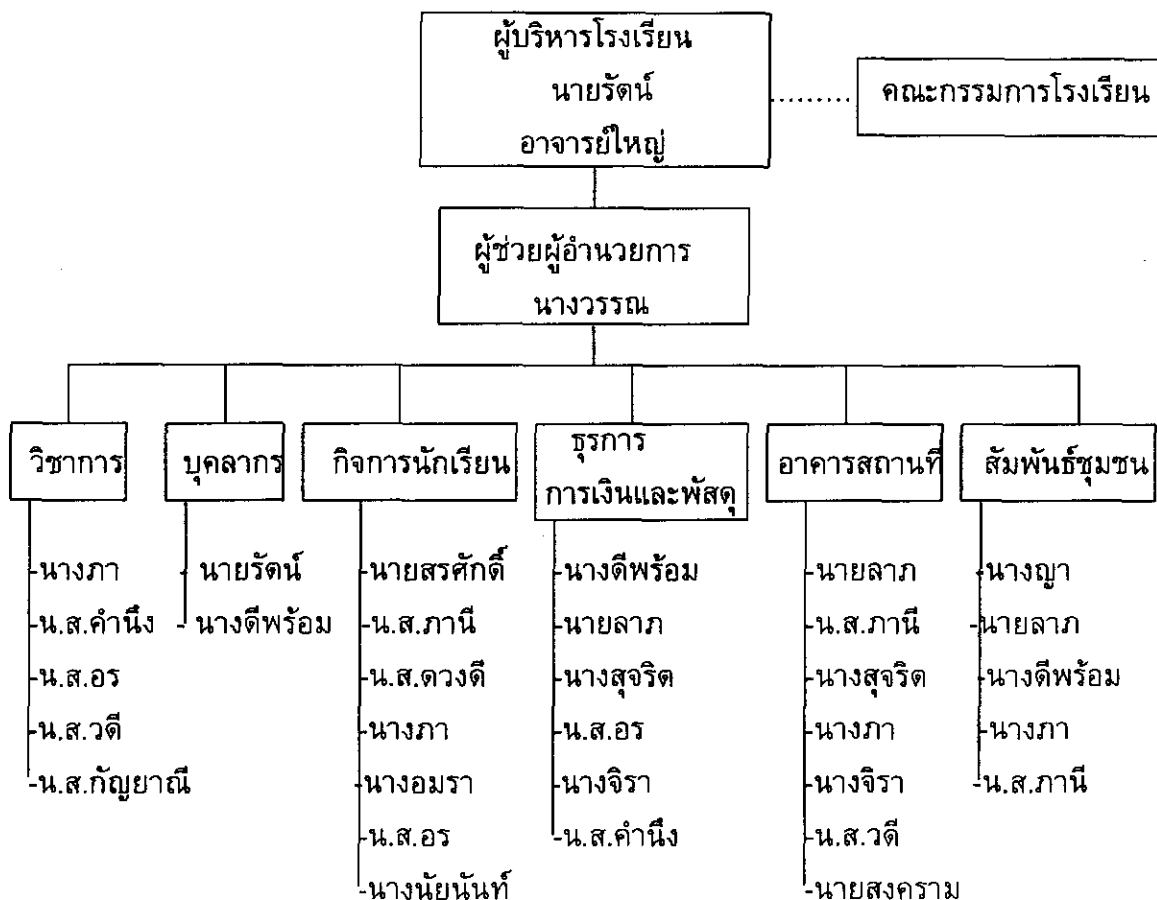
โรงเรียนบ้านนาโคบตั้งอยู่บนเนื้อที่ 21-0-92 ไร่ อาคารเรียนเป็นอาคาร คอนกรีตเสริมเหล็ก 1 ชั้น 3 หลัง อาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น 2 หลัง จำนวนห้องเรียน ทั้งหมด 13 ห้องเรียน ห้องสมุด 1 ห้อง ห้องพยาบาล 1 ห้อง ห้องวิทยาศาสตร์ 1 ห้อง ห้องโสตทัศนศึกษา 1 ห้อง ห้องประชาธิปไตย 1 ห้อง ห้องจริยธรรม 1 ห้อง ห้องโครงการ สหกรณ์โรงเรียน 1 ห้อง ห้องเรียนอาชีพ 1 ห้อง โรงอาหาร 1 หลัง บ้านพักครู 6 หลัง เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1) บุคลากรของโรงเรียน ในปีการศึกษา 2544-45 มีจำนวนทั้งหมด 21 คน เป็นชาย 6 คน หญิง 15 คน เป็นผู้บริหารชาย 1 คน ตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หญิง 1 คน ครูชาย 4 คน ครูหญิง 14 คน และนักการภารโรง 1 คน ผู้บริหารและครูสำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรี 19 คน ปริญญาโท 1 คน สอนระดับก่อนประถมศึกษา 4 คน ระดับ ประถมศึกษา 9 คน และระดับมัธยมศึกษา 5 คน

2) ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนบ้านนาโคบ ในปีการศึกษา 2544-45 มีนักเรียน ทั้งสิ้น 419 คน เป็นนักเรียนชาย 225 คน นักเรียนหญิง 194 คน

2.2.4 การบริหารและโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียน

โรงเรียนบ้านนาโคบ มีโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนตามที่สำนักงาน การประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด มีอาจารย์ใหญ่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน และมีผู้ช่วย ผู้อำนวยการอีก 1 ท่าน ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้บริหาร สำหรับการบริหารจัดการภายในโรงเรียน แบ่งการบริหารออกเป็น 6 งานคือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานสัมพันธ์ชุมชน การบริหารงานทั้ง 6 งาน มี หัวหน้างานและทีมรับผิดชอบดูแล โดยขึ้นต่อผู้ช่วยผู้อำนวยการและอาจารย์ใหญ่ตามลำดับ ดังรายละเอียดตามแผนผังการบริหารงานของโรงเรียน

ภาพที่ 20 แผนผังการบริหารงานโรงเรียนบ้านนาโคบน

การบริหารงานของโรงเรียนบ้านนาโคปัจจุบัน ผู้บริหารโรงเรียนจะมอบหมายให้หัวหน้างานแต่ละงานรับผิดชอบดูแล โดยผู้บริหารจะเป็นผู้ดูแลและตรวจสอบการทำงานอีกครั้งหนึ่ง ส่วนอาจารย์ของโรงเรียนนอกจากจะมีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานในงานใดงานหนึ่งแล้ว ยังปฏิบัติภารกิจที่สำคัญคือ เป็นครูประจำชั้น ครูประจำวิชาและครูพิเศษ ตามแต่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน

ลักษณะงานบริหารงานโรงเรียน มีการดำเนินงานดังนี้

1. งานวิชาการ ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ดำเนินการจัดหาสื่อการเรียนการสอน สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน

2. **งานบุคลากร** ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการด้านบุคลากรของครูอาจารย์ ให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคลากร การบำรุงรักษา การจัดสวัสดิการ การลงโทษและการดำเนินการทางวินัยแก่บุคคล

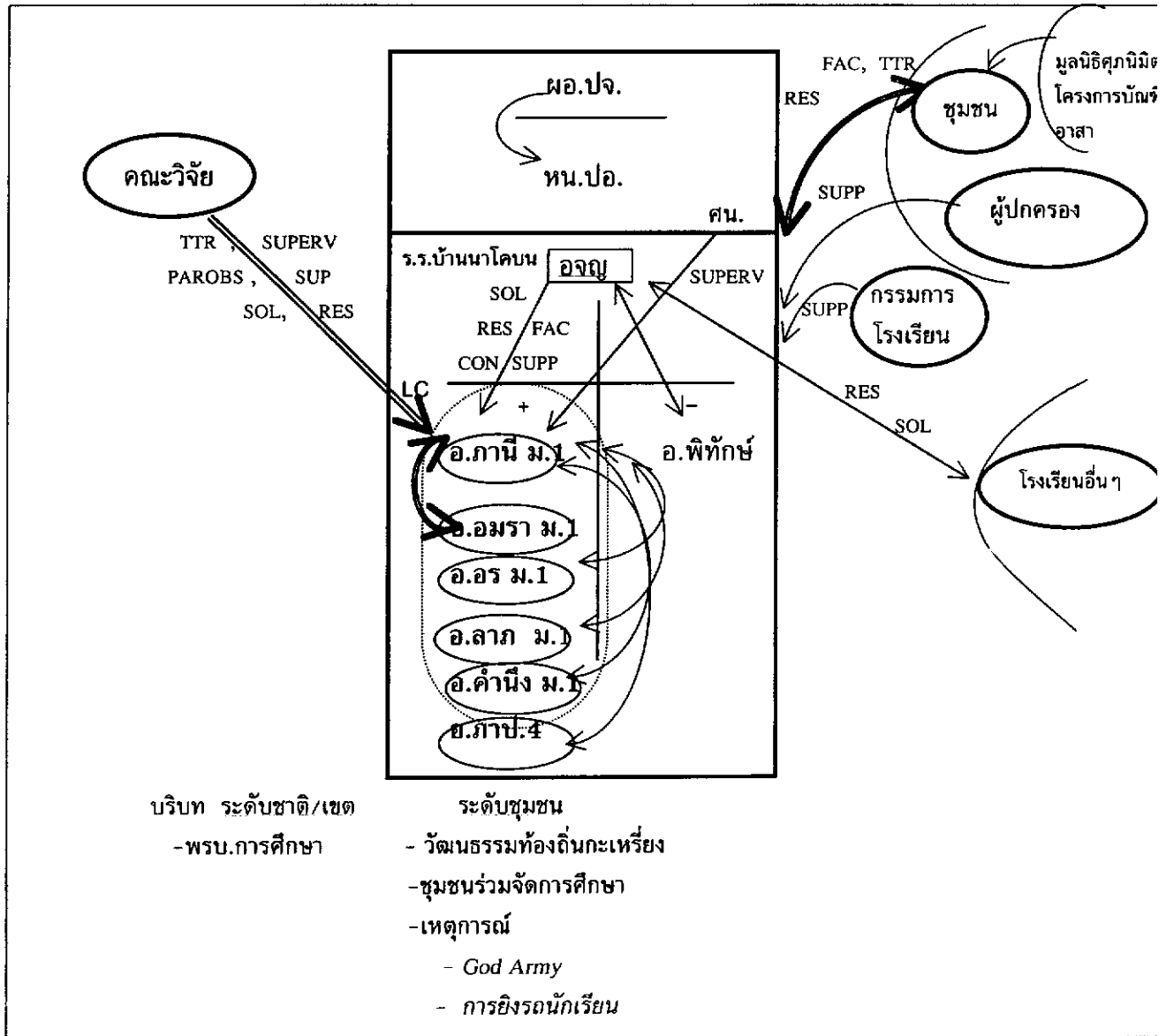
3. **งานกิจการนักเรียน** ดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมการเรียน การสอนหรือเกี่ยวข้องกับนักเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษา เช่น การรับนักเรียน การจัดทำ ทะเบียนต่างๆ การให้บริการด้านต่างๆ แก่นักเรียน

4. **งานธุรการการเงินและพัสดุ** ดำเนินการเกี่ยวกับงานสารบรรณ งานธุรการ งานการเงิน งานพัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียน โดยดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบของทาง ราชการ

5. **งานอาคารสถานที่** ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการใช้การบำรุงรักษา ตกแต่ง อาคารเรียน อาคารประกอบที่ดินและสิ่งก่อสร้างของโรงเรียน โดยให้สามารถใช้ประโยชน์ ได้คุ้มค่า สะอาด และสวยงาม

6. **งานสัมพันธ์ชุมชน** ดำเนินการเกี่ยวข้องกับชุมชนด้านต่างๆ โดยเน้นให้ ชุมชนหรือคนในบุคคลในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและ ดำเนินการให้โรงเรียนได้ให้บริการแก่ชุมชน

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนบ้านนาโคกับชุมชนนาโค

ภาพที่ 21 แผนภูมิบริบทชุมชนนาโคแสดงความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมช่วยเหลือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สัญลักษณ์ :

ความสัมพันธ์ของการช่วยเหลือและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

→	การได้รับความช่วยเหลือ	TTR = Teaching ,training	SUPERV = Supervise
↔	การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	SOL = Solution – giving	PAROBS = Participant Observation
⇒	การได้รับความช่วยเหลือมาก	RES = Resource – Adding	
⇌	การช่วยเหลือมากซึ่งกันและกัน	CON = Controlling	
+	- ความสัมพันธ์ ,เจตคติต่อการจัดหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน	SUPP= Supporting , Encouraging	
		FAC = Facilitating , Process-helping	

จากภาพที่ 21 จะเห็นว่าในบริบทระดับชาตินั้นพระราชบัญญัติการศึกษาได้ระบุให้โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันในการจัดการศึกษา ให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมให้นักเรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่น ตลอดจนการเน้นให้ครูได้ทำการวิจัยในชั้นเรียน ทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้รับความเห็นชอบ และได้รับความสนับสนุนตั้งแต่ในหน่วยงานระดับสูงซึ่งได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอำนาจ และหน่วยศึกษานิเทศก์ก็ได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการนิเทศติดตามสนับสนุนให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ อำนวยความสะดวกในเรื่องของหนังสือราชการการอนุมัติให้ไปศึกษาดูงาน เป็นต้น

นอกจากนี้ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นมูลนิธิเอกชนได้เข้ามาพัฒนาให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนและชาวบ้าน ดังเช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการจักรยานให้นักเรียนที่บ้านอยู่ห่างไกลโรงเรียน โดยเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2544 โครงการโถ่งน้ำดื่มให้ชาวบ้านเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2544 นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการพัฒนาผู้นำเยาวชน การเดินป่า เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของป่าและร่วมกันอนุรักษ์ต่อไป

โครงการบัณฑิตอาสาของรัฐบาล ทำให้ผู้นำเยาวชนในชุมชนได้นำกลุ่มเยาวชนเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือโรงเรียนได้อย่างเต็มที่ ทั้งในด้านแรงงานและการร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้ร่วมกับผู้รู้และผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งทำให้เกิดการบูรณาการทางสังคมระหว่างคนรุ่นต่างๆ

อย่างไรก็ตามบริบททางสังคมที่มีผลกระทบทางลบต่อการจัดหลักสูตรท้องถิ่นก็มีอยู่เช่นกัน อันเนื่องมาจากประวัติความเป็นมาในแง่ที่เป็นชุมชนชายแดนที่มีกะเหรี่ยงอพยพเข้ามาเป็นระลอกในปัจจุบัน และเป็นแหล่งพำนักของคอมมิวนิสต์เดิมมีผลทำให้เมื่อนักเรียนต้องการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนและไปสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ และคนในชุมชนจะเกิดความหวาดระแวงว่านักเรียนจะทราบไปทำไม เพราะคนในชุมชนบางคนยังไม่ได้บัตรประชาชนและบางคนเคย 'เข้าป่า' มาก่อน นอกจากนี้เหตุการณ์กองกำลังกองทัพพระเจ้า หรือก๊อดอาร์มมีบุกเข้ายึดโรงพยาบาลราชบุรี และเหตุการณ์คนร้ายเชื้อสายกะเหรี่ยงยิงรถนักเรียนก็เป็นเหตุการณ์ทำให้คนไทยทั่วไปมองภาพลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงในเชิงลบ

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนบ้านนาโคบนกับชุมชนนาโค พบว่ามีความสัมพันธ์ที่ดีและให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งการให้ข้อมูลกับโรงเรียนและให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือผู้ปกครองนักเรียน ทุกคนมักจะให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือด้านแรงงานเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากการร่วมกันพัฒนารอบบริเวณโรงเรียน คนในชุมชนก็ส่งตัวแทนของแต่ละบ้านเข้ามาร่วมพัฒนาโดยใช้เวลาในการพัฒนาครั้งวัน เช่น การก่อสร้างอ่างล้างหน้านักเรียน ชุมชนก็มีการผลัดเวรกันเข้ามาช่วยกันสร้างเป็นต้น นอกจากนี้เมื่อมีกิจกรรมอื่นๆ ที่โรงเรียนได้จัดขึ้น เช่น งานวันเด็ก งานวันแม่ การกีฬา หรือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน คนในชุมชนได้ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเป็นอย่างดี คนในชุมชนบางส่วนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า

คนอื่น ๆ เช่น กำนันโพธิ์ และผู้ใหญ่ศร ได้ให้ความช่วยเหลือด้านเงินทอง ดังจะเห็นได้จากการบริจาคเงินเพื่อเป็นทุนการศึกษาและทุนอาหารกลางวันให้นักเรียน

สำหรับกิจกรรมในชุมชนนั้น เมื่อชุมชนมีกิจกรรมต่างๆ เช่น งานวันกินข้าวหอขึ้น 9 คำ เดือน 9 ทางโรงเรียนก็จะเข้าไปช่วยเล่น จัดบอร์ด จัดดอกไม้ นำนักเรียนมาแสดง หรือจัดเตรียมงานด้านพิธีการให้ และเมื่อโรงเรียนทราบว่าในชุมชนมีงานแต่งงาน งานบวช งานศพ งานทำบุญพิธีวันสำคัญต่างๆ บุคลากรในโรงเรียนก็จะไปเข้าร่วมงาน เช่น เข้าไปร่วมทำบุญ ร่วมจัดทำอาหาร เป็นต้น ดังครูในโรงเรียนท่านหนึ่งได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า “..ถ้าในหมู่บ้าน (ชุมชนนาโค) มีงานศพ โรงเรียนก็จะมีพวงหรีดและเงินสำหรับช่วยเหลือศพ หรือถ้ามีโอกาสอาจจะไปร่วมเผาศพ เวลาจัดงานแต่งงาน ชาวบ้านเขาเชิญเราก็จะเข้าไปร่วม..” นอกจากนี้ เมื่อชุมชนมีกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องการใช้สถานที่หรืออุปกรณ์พวกโต๊ะ เก้าอี้ หรืออื่นๆ ของโรงเรียนก็จะอนุญาตให้เข้ามาใช้อย่างเต็มที่ ซึ่งถือว่าทั้งชุมชนและโรงเรียนได้ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันเป็นอย่างดี ดังคนในชุมชนให้สัมภาษณ์ว่า “...ถ้าเวลาชาวบ้านมีกิจกรรมเช่น ฟุตบอล หรืองานแต่งงานก็จะขอใช้สนามโรงเรียน หรือถ้าแต่งงานก็จะขอยืมโต๊ะ เก้าอี้ของโรงเรียนไปจัดงาน.” คนในชุมชนอีกท่านหนึ่งเล่าว่า “โรงเรียนนี้ดีมาก ถ้ามีเรื่องสำคัญเกี่ยวกับราชการเราก็เข้าไปขอให้ครูเขาช่วยเซ็นชื่อรับรอง อย่างผมจะพาลูกไปทำบัตร แต่เขาให้ข้าราชการไม่ต่ำกว่าซี 6 เซ็นชื่อรับรองเราไปขอความช่วยเหลือเขาก็ช่วยเหลือเราอย่างเต็มที่.”

นอกจากชุมชนจะเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่างๆ แล้ว คณะผู้วิจัย ก็ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่ครูผู้สอนและครูบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องของการให้การอบรม การให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหา การสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น สื่อ อุปกรณ์ การพาไปศึกษาดูงาน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้รู้และเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การจัดหลักสูตรท้องถิ่นในระดับชั้นศึกษาปีที่ 1 ทำให้ครูในโรงเรียนจากเดิมไม่ได้มาร่วมงานกันในเชิงวิชาการ ต่างคนต่างสอนวิชาของตน เมื่อมีการบูรณาการข้ามวิชาทำให้ได้ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการตกลงกันเรื่องโครงการ การมอบหมายงานให้นักเรียนทำ การประเมินผลชิ้นงานที่นักเรียนทำร่วมกัน อาจารย์ใหญ่มีบทบาททั้งในการควบคุม ดูแล การแก้ปัญหา การหาวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียนอื่นได้ทราบ และมีช่องทางดึงงบประมาณมาใช้โดยนำเสนอหลักสูตรท้องถิ่นในนิทรรศการงานวันประถมศึกษาของจังหวัดฯ อย่างไรก็ตามการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนี้ก็มีปัญหาความขัดแย้งกันในเรื่องเวลาที่ใช้ในโรงเรียน เพื่อทำกิจกรรมพิเศษในวิชาหลักสูตรท้องถิ่นและการฝึกซ้อมกีฬา กับการซ้อมมวยของครูเจ้าของค่ายกับนักมวยเด็กชาย เด็กหญิง ซึ่งคนในหมู่บ้านมีความเกรงใจครูที่เป็นเจ้าของค่ายมวยเพราะว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่ลูกหลานของตนจะได้มีรายได้ ทำให้นักเรียนที่เป็นนักมวยไม่อาจอยู่ทำกิจกรรมตอนเย็นที่โรงเรียนได้ มิฉะนั้นจะถูกไล่ออกจากค่าย

นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้โรงเรียนบ้านนาโคบนที่เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะที่ให้ความช่วยเหลือกันระหว่างโรงเรียนในเรื่องของการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การไปทัศนศึกษา ซึ่งจะมีการพานักเรียนไปศึกษา ดูงานในสถานที่ต่างๆ ในจังหวัด และโรงเรียนอื่นๆ ก็จะเข้าร่วมในการพานักเรียนไปทัศนศึกษาทำให้โรงเรียนลดภาระในด้านงบประมาณในการพานักเรียนไปศึกษา ดูงาน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูผู้สอนด้วยกัน ดังครูผู้สอนได้กล่าวว่า “..เราจะพานักเรียนไปทัศนศึกษาในตัวจังหวัดซึ่งมันใช้เงินมากและ นักเรียนเราก็น้อย เวลาเราเช่ารถไปที่นั่นมันเหลือ เราก็แก้ปัญหาโดยการประสานงานกับ โรงเรียนอื่นๆ ว่าเขาสนใจจะเข้าร่วมไหม เขาก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทำให้กิจกรรมนี้ผ่านไปด้วยดี.”

ผลของการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพ ของชุมชนและโรงเรียน

การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของชุมชนและโรงเรียน คณะผู้วิจัยได้ร่วมประชุมปรึกษาหารือกับผู้บริหารโรงเรียนวัดสมานกิจ โรงเรียนบ้านนาโคบน คณะครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนวัดสมานกิจ คณะครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบน ผู้ปกครอง ผู้รู้ในชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของทั้งสองโรงเรียน โดยประชุมที่ละโรงเรียน โรงเรียนละ 3 ครั้ง ณ โรงเรียนวัดสมานกิจและโรงเรียนบ้านนาโคบน เพื่อพิจารณาการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ผลจากการประชุมได้หลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง 2 หลักสูตร คือ “หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร” สำหรับโรงเรียนวัดสมานกิจ และ “หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” สำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบน ดังปรากฏในบทที่ 3

คณะผู้วิจัย ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน และคนในชุมชนได้นำหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” กับ เรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” ไปทดลองใช้ที่โรงเรียนวัดสมานกิจ และโรงเรียนบ้านนาโคบน พบว่ามีประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไขและได้หลักสูตรฉบับปรับปรุงที่นำไปใช้ในภาคต้นปีการศึกษา 2545 ดังนี้

1. หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร”

1.1 การแก้ไขปรับปรุง หลังจากนำหลักสูตรเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” ไปทดลองใช้ ณ โรงเรียนวัดสมานกิจ โดยเริ่มสอนในช่วงปลายภาคต้นปีการศึกษา 2544 และสิ้นสุดในภาคปลายปีการศึกษา 2544 พบว่ามีประเด็นที่ต้องแก้ไขปรับปรุงดังนี้

1.1.1 เพิ่มการประเมินทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนและชิ้นงาน โดยเฉพาะทักษะการแก้ปัญหาที่ยังมิได้มีการประเมินในหลักสูตรฉบับที่นำไปทดลองใช้

1.1.2 ปรับชื่อและเรียงลำดับหน่วยการเรียนรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับลำดับในการปฏิบัติจริง ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การเตรียมการ มีการปรับชื่อและเรียงลำดับหน่วยการเรียนรู้ย่อยเป็น การคัดเลือกพันธุ์ การใช้สารชีวภาพ และการเตรียมพื้นที่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเก็บเกี่ยวผลผลิต แยกเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย 2 หน่วย คือ การเกี่ยวข้าว กับการจับปลา และเก็บพืชผักสวนครัว

1.1.3 เพิ่มสาระสำคัญในบางหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำการเกษตรอย่างครบถ้วนตลอดทั้งวงจร คือ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเก็บเกี่ยวผลผลิต มีการเพิ่มสาระเกี่ยวกับการคัดแยกข้าว ซึ่งเป็นการแยกสิ่งเจือปนเช่น วัชพืช หรือเมล็ดข้าวที่มีขนาดไม่เหมาะสมออกจากข้าวที่เกี่ยวข้องเรียบร้อยแล้วเพื่อนำไปจำหน่ายต่อไป

1.1.4 ปรับระยะเวลาการเรียนรู้การสอนของแต่ละหน่วยให้เหมาะสมกับการปฏิบัติจริง โดยเพิ่มระยะเวลาของหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง การเตรียมพื้นที่ จาก 15 คาบ เป็น 24 คาบ ลดระยะเวลาของหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สาระสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจรจาก 18 คาบ เหลือ 15 คาบ

1.1.5 เปลี่ยนลักษณะของชิ้นงาน เพื่อให้ให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างครบถ้วน โดยเพิ่มชิ้นงานที่เป็นบันทึกการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการสรุปความจากการศึกษาเอกสารหรือฟังบรรยายจากวิทยากร

1.1.6 ปรับชิ้นงานในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องกัน เพื่อให้ชิ้นงานมีความสอดคล้องกับการปฏิบัติจริง โดยเพิ่มชิ้นงานในหน่วยการเรียนรู้ที่ 7 เป็นรายงานเรื่อง **“ผักที่ฉันปลูก”** โดยเป็นชิ้นงานที่เกิดจากการรวบรวมบันทึกการเรียนรู้ที่จัดทำในหน่วยที่ 4 - 7 ซึ่งครอบคลุมสาระเกี่ยวกับการผลิตและการดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตพืชผักสวนครัว และราคาที่ต้องจะขาย ซึ่งนักเรียนแต่ละกลุ่มได้จัดทำไว้แล้ว

1.2 **หลักสูตรฉบับปรับปรุง** คณะผู้วิจัยกับคณะครูผู้สอนร่วมกันแก้ไขปรับปรุงประเด็นต่างๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฉบับร่างให้เป็นหลักสูตรฉบับปรับปรุงพร้อมที่จะนำไปใช้ในภาคต้น ปีการศึกษา 2545 ต่อไป ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง **“การทำเกษตรผสมผสานครบวงจร”** ฉบับปรับปรุงมีลักษณะดังนี้

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำเกษตรผสมผสานครบวงจร (ฉบับปรับปรุง)

หลักการและเหตุผล

ผลจากการศึกษาศักยภาพและความต้องการของคนในชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูและนักเรียนในโรงเรียนวัดสมานกิจ พบว่าโรงเรียนและชุมชนมีความต้องการ และมีศักยภาพที่จะจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่เรื่อง ข้าวซ้อมมือและไร่นาสวนผสม ดังนั้นคณะผู้วิจัยคนในชุมชน ศึกษาวิเคราะห์อำเภอบางท้อ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนวัดสมานกิจจึงได้ร่วมกันพิจารณาและมีมติว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่ควรจัดขึ้นนั้นควรเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำเกษตรผสมผสานครบวงจร ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนสามารถนำความรู้จากการศึกษาไปพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นของตนได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้รู้ในชุมชน ศึกษาวิเคราะห์อำเภอบางท้อ ผู้บริหาร ครูในโรงเรียนวัดสมานกิจ และคณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำเกษตรผสมผสานครบวงจร ซึ่งการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีการประสานและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชนทุกชั้นตอน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการประเมินตามสภาพจริง

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร
2. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการเลือกใช้ เก็บ บำรุง รักษา เครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงาน
3. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ทักษะการแสวงหาความรู้ และทักษะการแก้ปัญหา
4. เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ การกล้าแสดงออก การมีนิสัยรักการทำงาน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. เพื่อให้นักเรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพในท้องถิ่น
6. เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการประเมินวิธีการทำงานและผลงานของตนเองและกลุ่ม
7. เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อมอย่างมีจิตสำนึก

โครงสร้างและเนื้อหา

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำเกษตรผสมผสานครบวงจร ประกอบด้วย 8 หน่วย ดังต่อไปนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เกษตรกรรมในชุมชนท่ากระทุ่ม (สำเภาของชาวท่ากระทุ่ม)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สารสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การเตรียมการ

3.1 การคัดเลือกพันธุ์

3.2 การใช้สารชีวภาพ: ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์

3.3 การเตรียมพื้นที่: แปลงนาข้าว บ่อปลา แปลงพืชผักสวนครัว

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การผลิตและการดูแลรักษา: ขั้นตอนการปลูก การเลี้ยงปลา

การปลูกผักสวนครัว การบำรุงรักษา การให้อาหาร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเก็บเกี่ยวผลผลิต

5.1 การเกี่ยวข้าว

5.2 การจับปลา และการเก็บพืชผักสวนครัว

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การแปรรูปและการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การจำหน่ายผลผลิต

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร

แนวการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำเกษตรผสมผสานครบวงจรมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. การสอนแบบบูรณาการ โดยบูรณาการสาระในวิชาเกษตร ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และสร้างเสริมลักษณะนิสัยกับหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

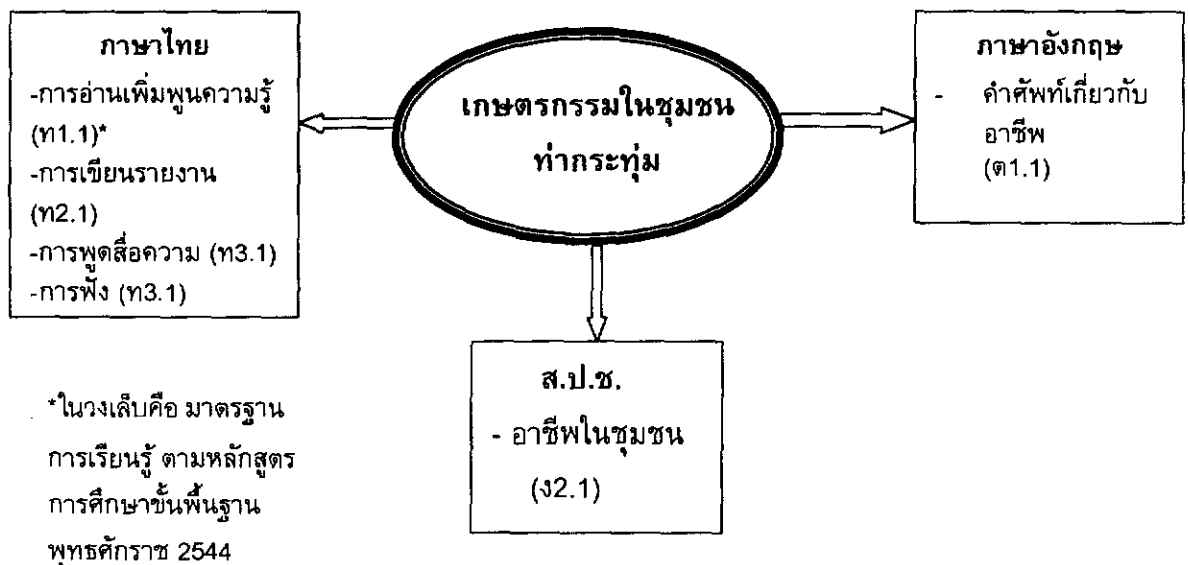
2. เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนดังต่อไปนี้ การสังเกตทางตรง การสังเกตทางอ้อม (เช่น รูปภาพ วีดีโอ) การอภิปราย การบรรยาย การสาธิต การทำกิจกรรมกลุ่ม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การแสดงบทบาทสมมติ การฝึกปฏิบัติจริง การเขียนเรียงความ การเขียนร้อยกรอง การทำหนังสือเล่มเล็ก การทำโครงงาน และการจัดนิทรรศการเพื่อนำเสนอผลงานของนักเรียนแก่ผู้ปกครอง คนในชุมชน และผู้ที่สนใจหลังจากจบหลักสูตร

3. เห็นการใช้แหล่งความรู้ที่หลากหลาย การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเชิญวิทยากรท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการประสานและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชนทุกขั้นตอน

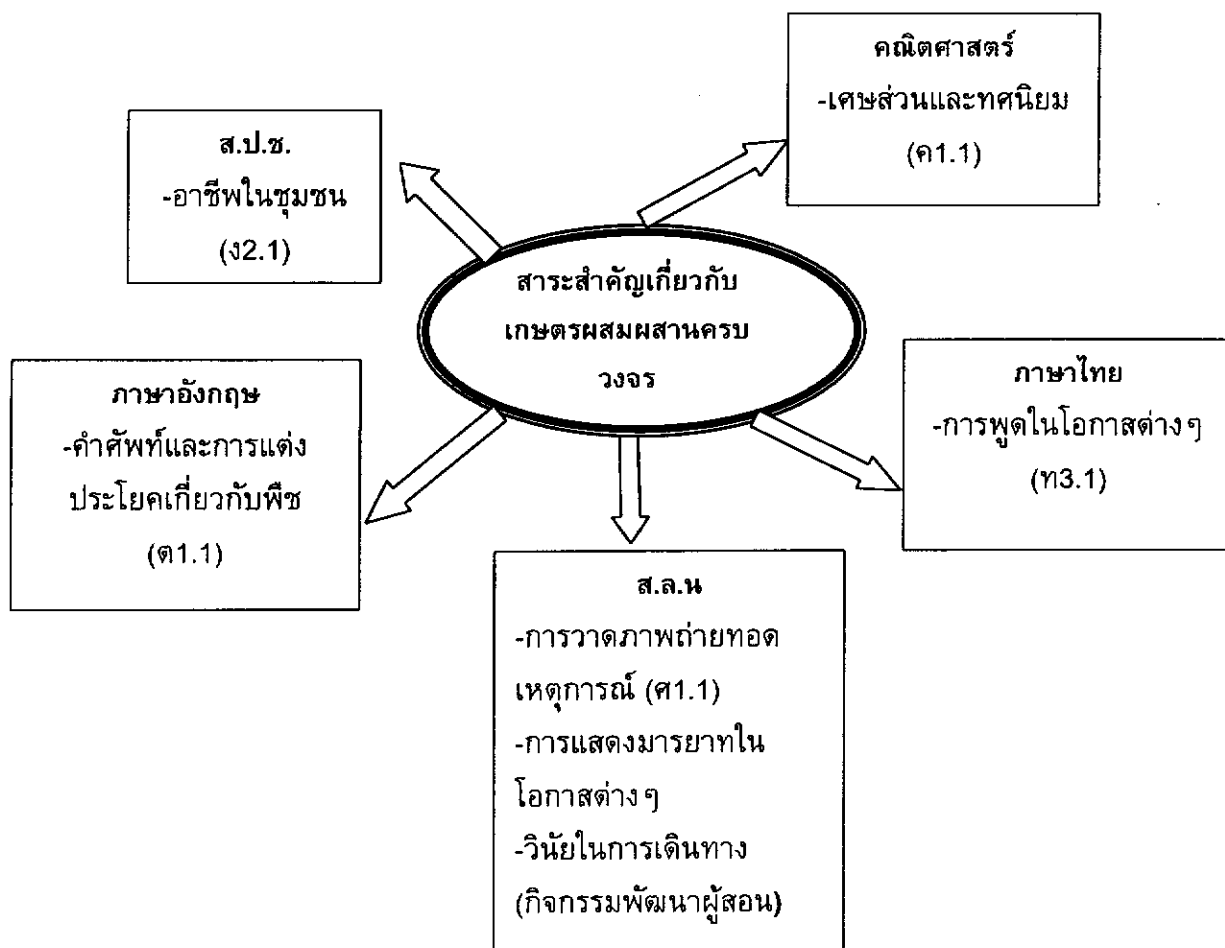
การประเมินผล

การประเมินผลใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง โดยประเมินจากบันทึกการเรียนรู้ แฟ้มผลงาน การปฏิบัติงาน รวมทั้งการสอบระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน ซึ่งผู้ประเมินประกอบด้วยนักเรียน ครู และผู้ปกครอง

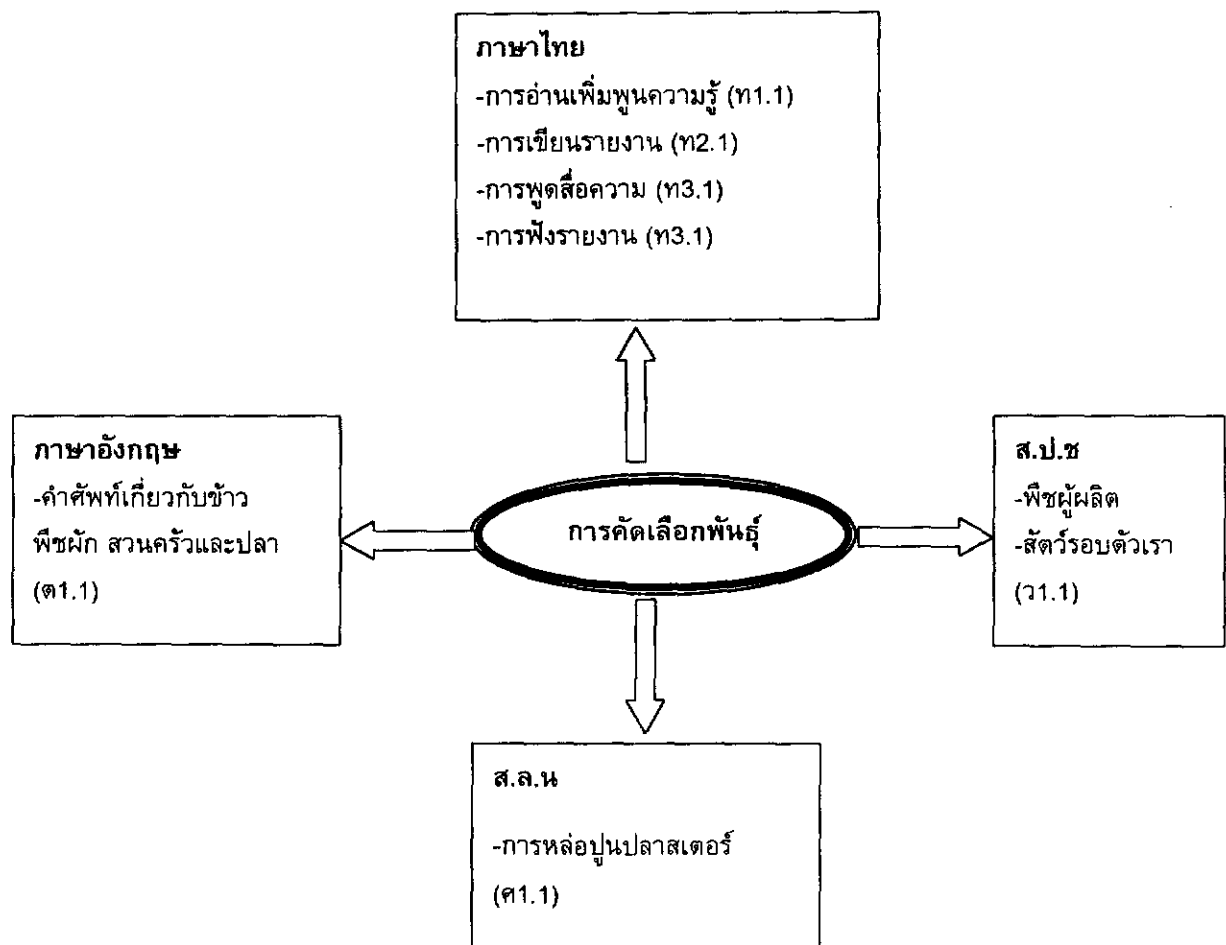
1.3 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การนำหลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้นั้น ได้มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 22 - 32

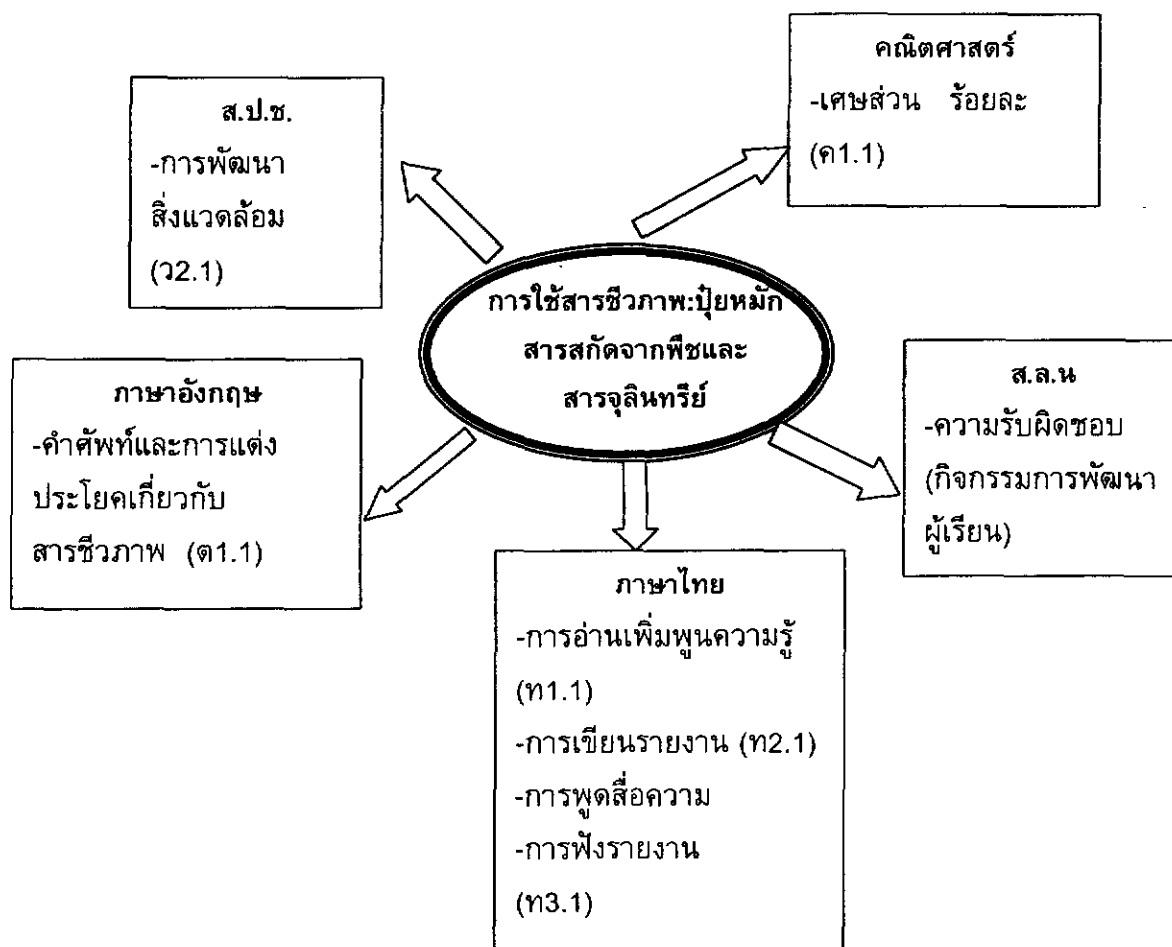
ภาพที่ 22 การบูรณาการเรื่องกิจกรรมในชุมชนทำกระทู้

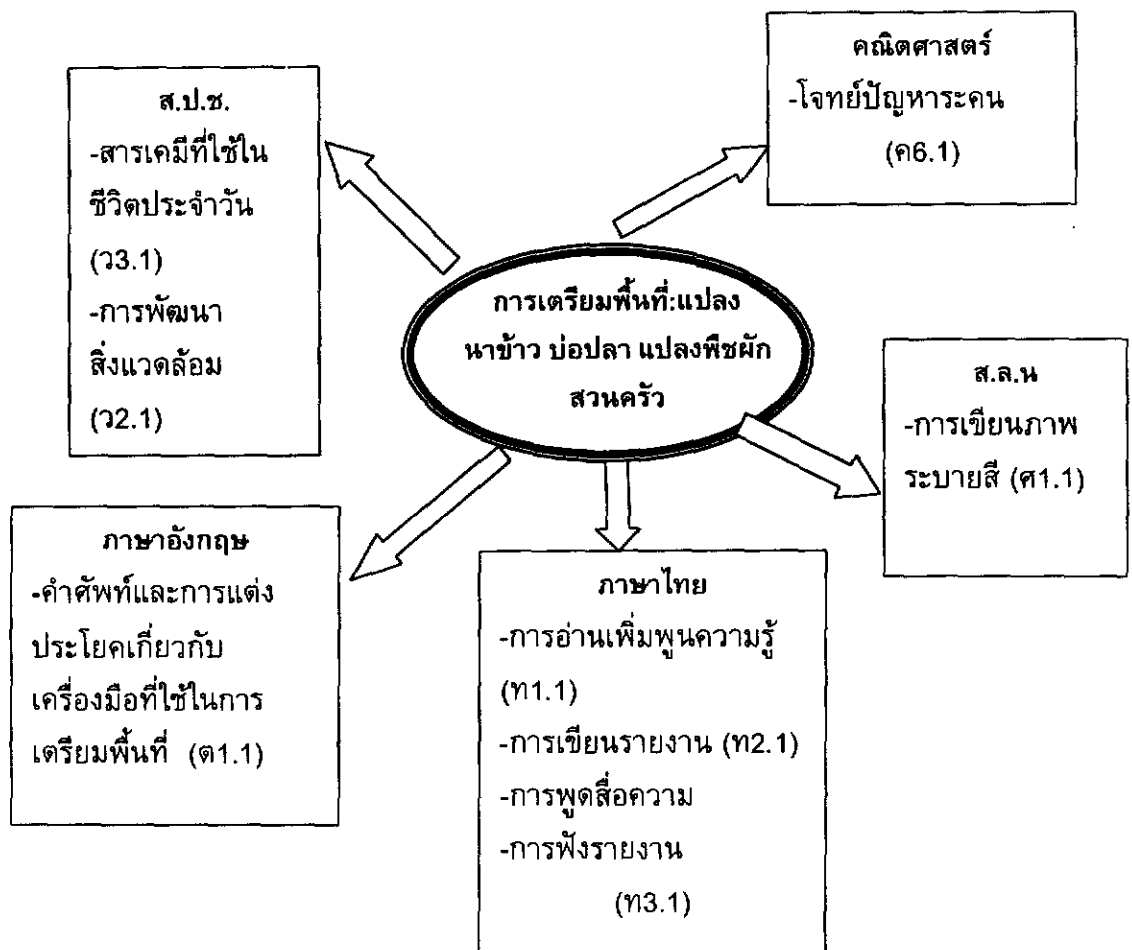
ภาพที่ 23 การบูรณาการเรื่องสาระสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร

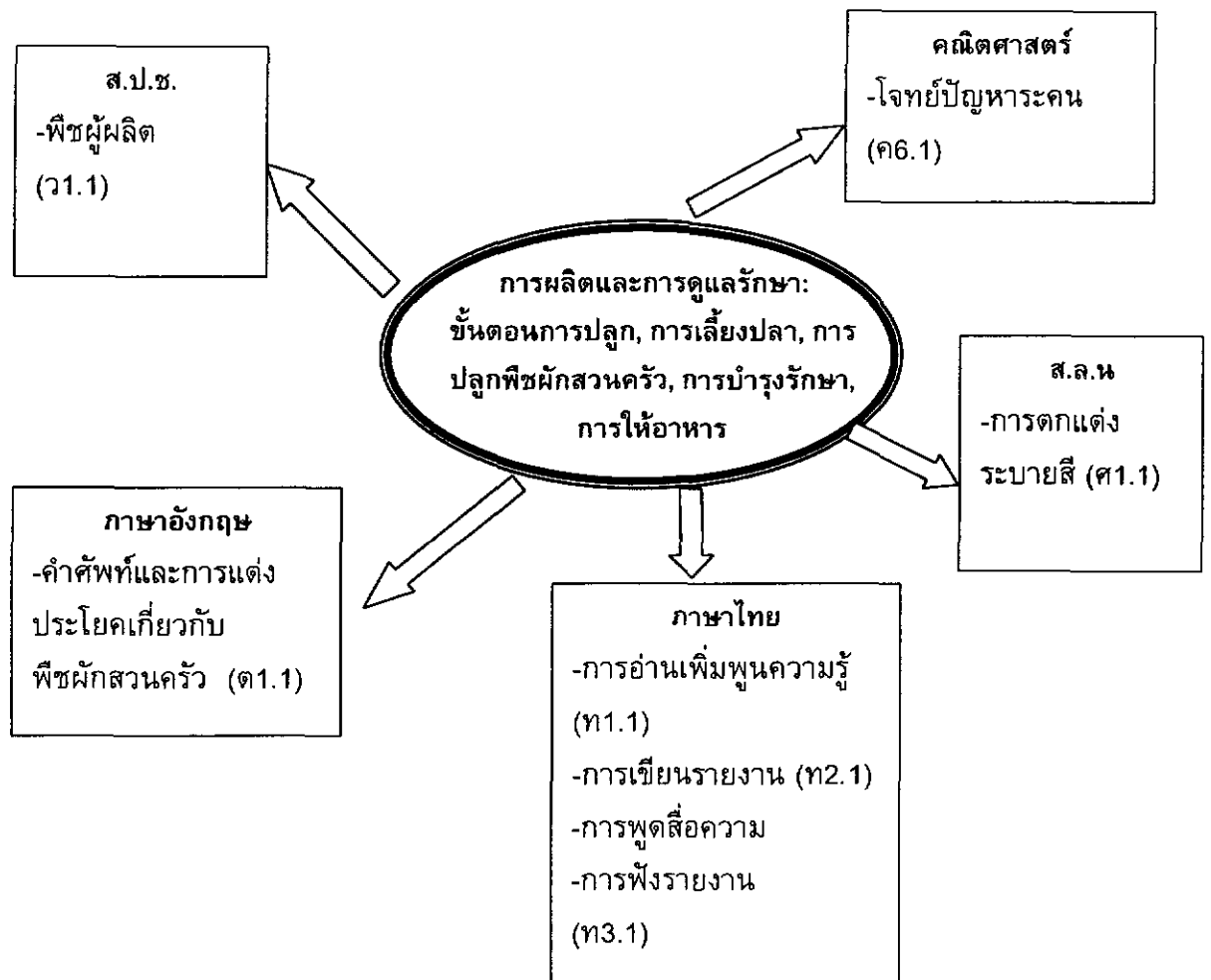
ภาพที่ 24 การบูรณาการเรื่องการคัดเลือกพันธุ์

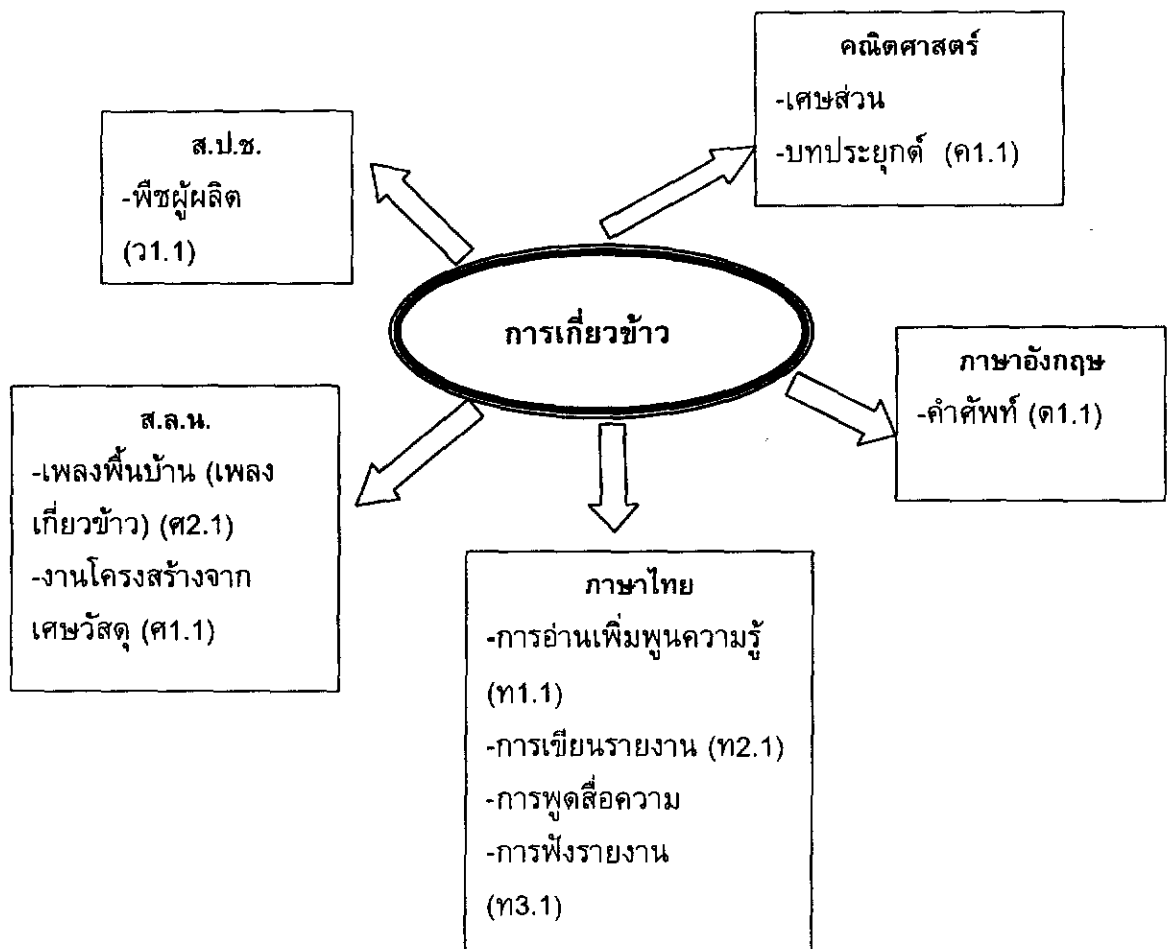
ภาพที่ 25 การบูรณาการเรื่องการใช้สารชีวภาพ: ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืชและสารจุลินทรีย์

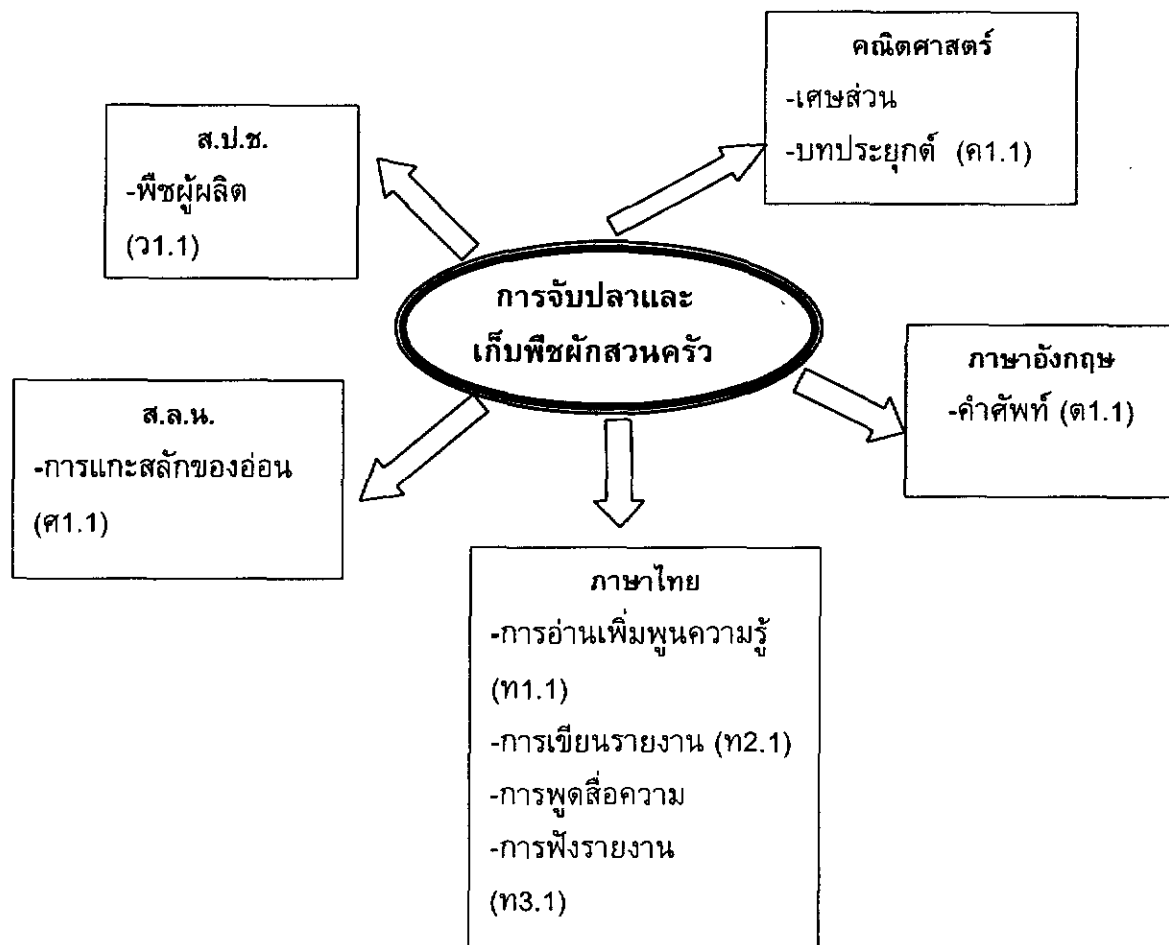
ภาพที่ 26 การบูรณาการเรื่องการเตรียมพื้นที่ : แปลงนาข้าว บ่อปลา แปลงพืชผักสวนครัว

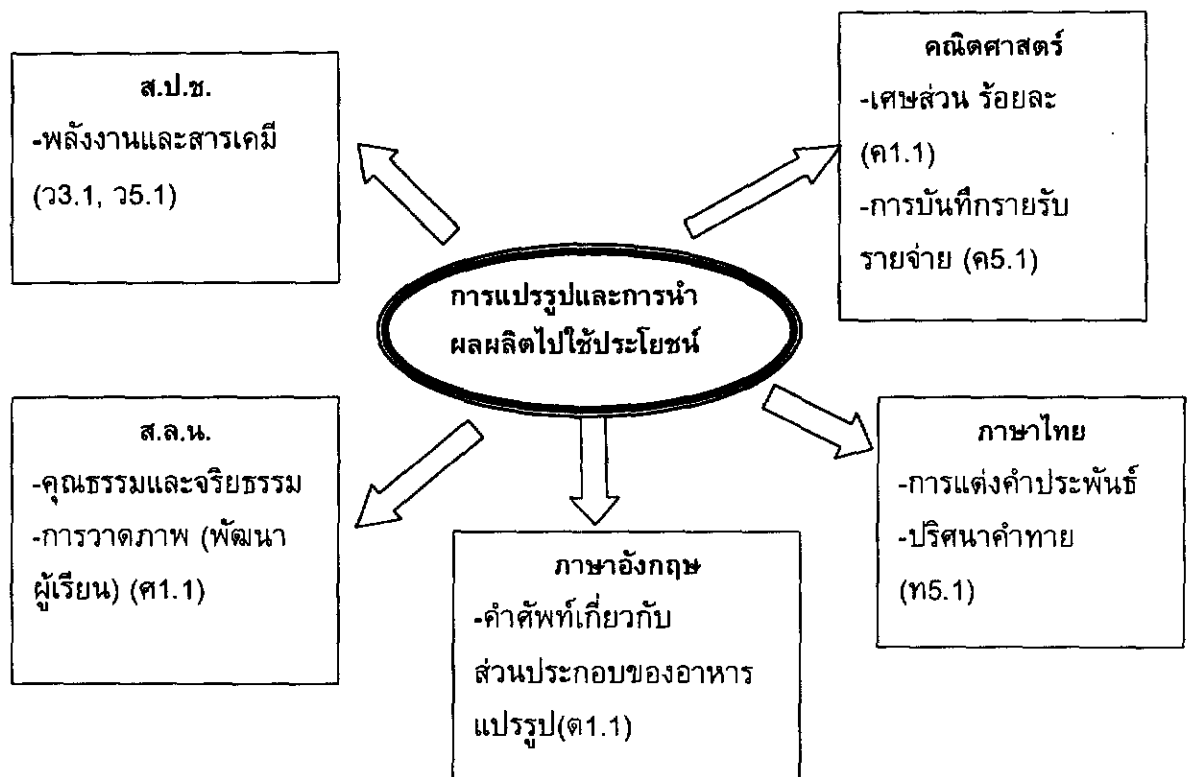
ภาพที่ 27 การบูรณาการเรื่องการผลิตและการดูแลรักษา:ขั้นตอนการปลูก
การเลี้ยงปลา การปลูกพืชผักสวนครัว การบำรุงรักษา การให้อาหาร

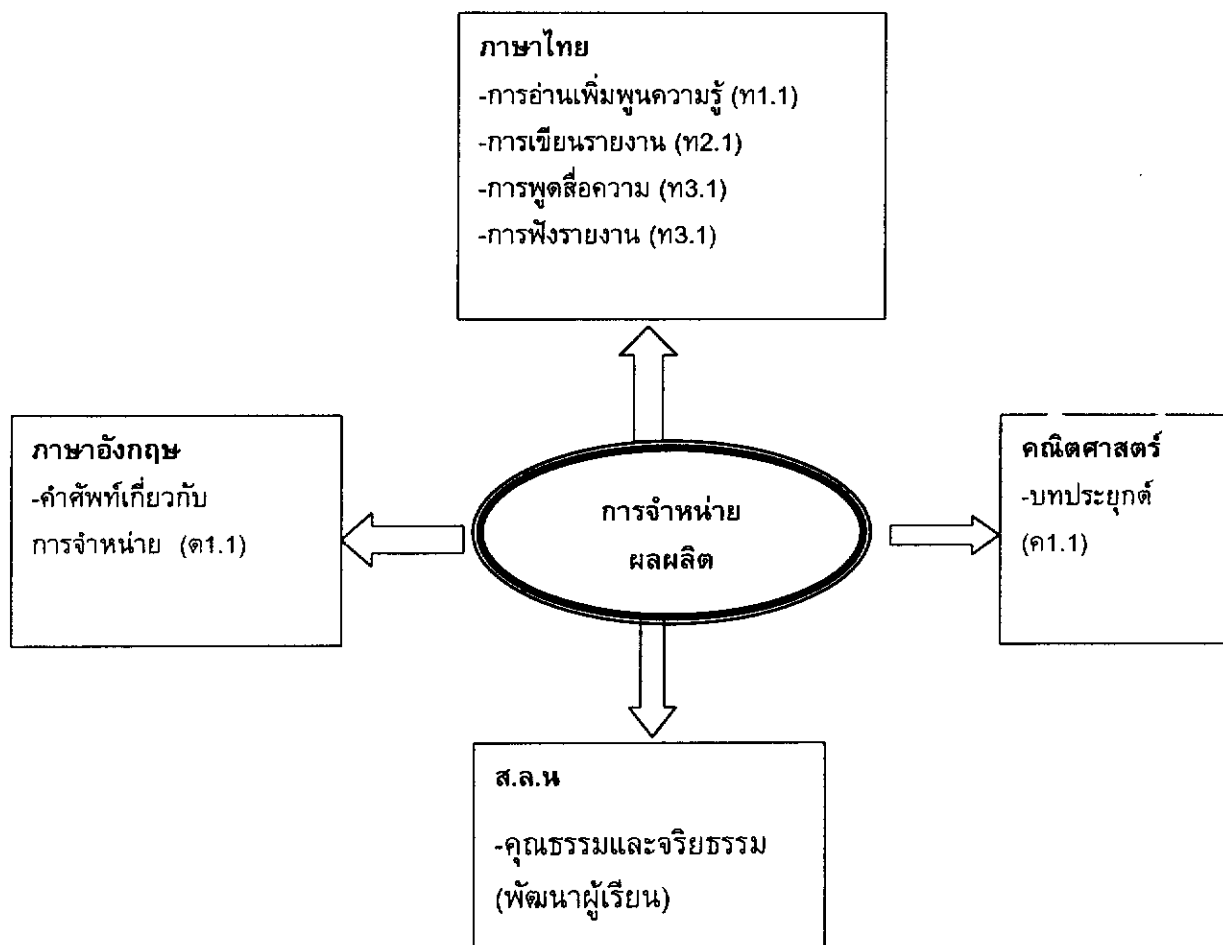
ภาพที่ 28 การบูรณาการเรื่องการเกี่ยวข้าว

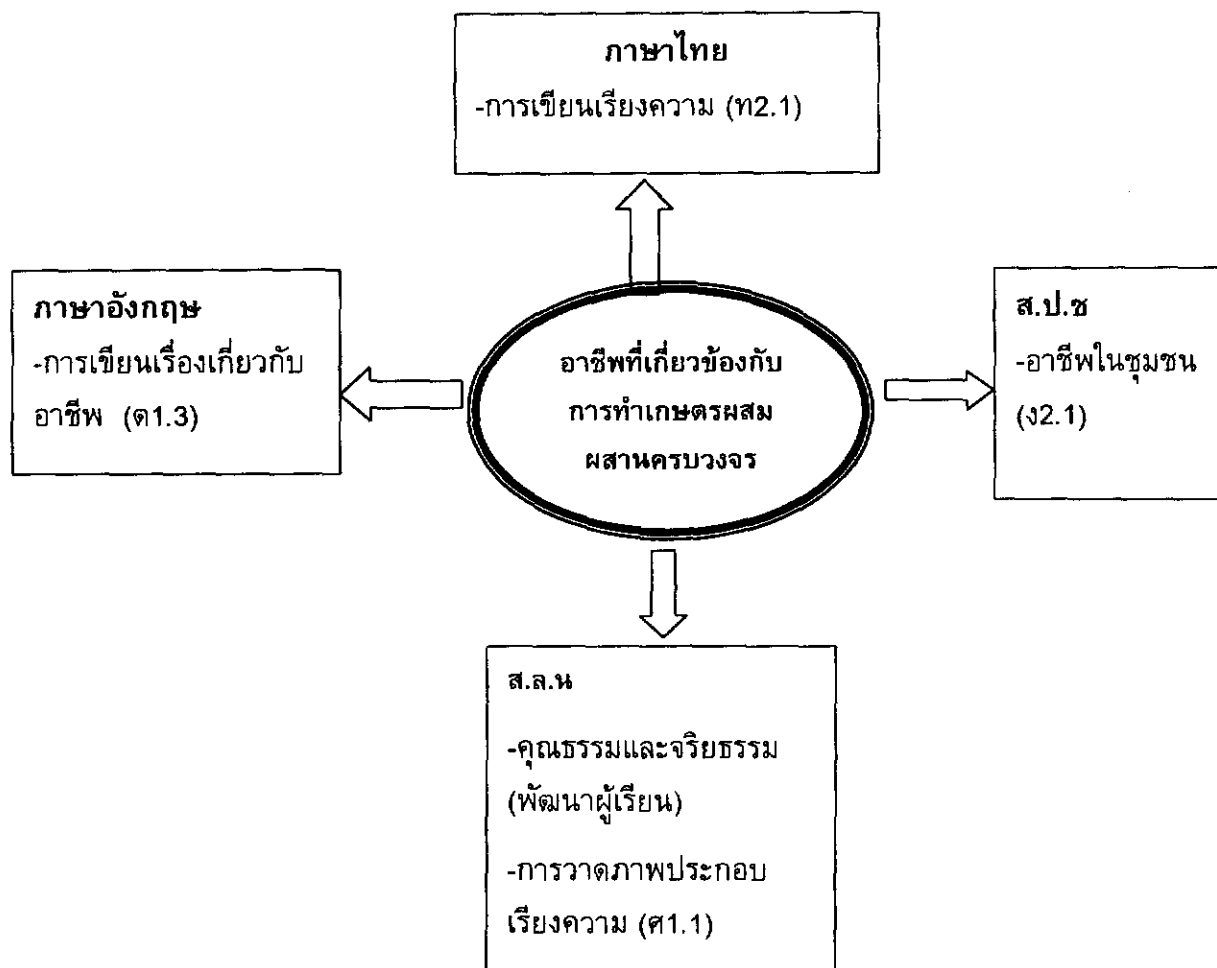
ภาพที่ 29 การบูรณาการเรื่องการจับปลาและเก็บพืชผักสวนครัว

ภาพที่ 30 การบูรณาการเรื่องการแปรรูปและการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์

ภาพที่ 31 การบูรณาการเรื่องการเรียนรู้ผลผลิต

ภาพที่ 32 การบูรณาการเรื่องอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร

2. หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค”

2.1 การแก้ไขปรับปรุง หลังจากนำหลักสูตรเรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” ไปทดลองใช้ ณ โรงเรียนบ้านนาโคบน ในช่วงภาคปลาย ปีการศึกษา 2544 พบว่ามีประเด็นที่ต้องแก้ไขปรับปรุงดังนี้

2.1.1 ปรับย้ายหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับช่วงเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชน

2.1.2 เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้การสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริง และได้ทบทวนสาระความรู้ในแต่ละหน่วย ได้แก่ การทัศนศึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทำไร่ เกษตรผสมผสานของคนในชุมชน และกิจกรรมการตอบคำถามหลังจบหน่วยการเรียนรู้

2.1.3 เพิ่มกิจกรรมการวัดผลให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้การสอน คือ การวัดผลจากบันทึกการสังเกตสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชน

2.1.4 เพิ่มเนื้อหาบางส่วน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้แก่ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสมัยพระเจ้าตากสิน คือ สมรภูมیب้านนางแก้ว และเรื่องเกษตรผสมผสาน

2.1.5 ปรับลดจำนวนฐาน Rally ชุมชน จากเดิม 5 ฐาน เหลือเป็น 3 ฐาน เพื่อปรับช่วงเวลาให้เหมาะสม และนำกิจกรรมที่เหลืออีก 2 ฐาน ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมไปไว้ในกิจกรรมวันกินข้าวห่อ

2.1.6 ปรับลดจำนวนคาบเรียนในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 จากเดิม 10 คาบ เหลือเพียง 8 คาบ เพื่อความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนจริง

2.2 หลักสูตรฉบับปรับปรุง คณะผู้วิจัยกับคณะครูผู้สอนร่วมกันแก้ไขปรับปรุงประเด็นต่างๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฉบับร่างให้เป็นหลักสูตรฉบับปรับปรุงพร้อมที่จะนำไปใช้ในภาคต้น ปีการศึกษา 2545 ต่อไป ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” ฉบับปรับปรุงมีลักษณะดังนี้

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค (ฉบับปรับปรุง)

หลักการและเหตุผล

ผลจากการศึกษาศักยภาพและความต้องการของคนในชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และนักเรียนในโรงเรียนบ้านนาโคพบพบว่า โรงเรียนและชุมชนมีความต้องการและมีศักยภาพที่จะจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ เรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค การท่องเที่ยวป่าเชิงอนุรักษ์ และการศึกษาพืชสมุนไพร ดังนั้นคณะผู้วิจัย คนในชุมชน ศึกษาวิเคราะห์ถึงอำเภอบ้านคา ผู้บริหารและครูในโรงเรียนบ้านนาโคพบจึงได้ร่วมกันพิจารณาและมีมติว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่ควรจัดขึ้นนั้นควรเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น เนื่องจากคำว่าชาวไทยตะนาวศรีเป็นการแบ่งตามลักษณะที่ตั้ง ประกอบกับชุมชนนาโคไม่ได้มีแต่ชนเผ่ากระเหรี่ยงเท่านั้นแต่มีประชากรที่หลากหลายชาติพันธุ์มาอยู่รวมกันเช่น จีน มอญ ไทย และลาวโซ่ง เป็นต้น ดังนั้นการทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคจะทำให้เด็กนักเรียนที่มีเชื้อชาติต่างกันเกิดจิตสำนึกร่วมกันเกี่ยวกับชุมชนของตน โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน มีความสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป ดังนั้นผู้วิจัยในชุมชน ศึกษาวิเคราะห์ถึงอำเภอบ้านคา ผู้บริหาร ครูในโรงเรียนบ้านนาโคพบ และคณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ซึ่งการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การบูรณาการ ผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประเมินตามสภาพจริง

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
2. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการแสวงหาความรู้
3. เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ การกล้าแสดงออก การมีนิสัยรักการทำงาน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. เพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

โครงสร้างและเนื้อหา

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ประกอบด้วย 5 หน่วย ดังต่อไปนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชนท้องถิ่น

- สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์
- สภาพสังคมวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

- การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์
- สมุนไพร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น

- สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาณาจักรโบราณที่เกี่ยวข้อง เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์
- สมัยอยุธยา (พ.ศ. 2302) ธนบุรี (พ.ศ. 2318 บ้านนางแก้ว) สมัยรัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 9
- ความเป็นมาของชุมชนนาโค
- บุคคลสำคัญในชุมชน: หลวงพ่อกะเหยิง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 วัฒนธรรมท้องถิ่น

- ประเพณี: ประเพณี 12 เดือน ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เกิด-ตาย
- การแต่งกาย เสื้อผ้า เครื่องประดับ การทอผ้า การปัก ลวดลาย
- ภาษา วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน สุภาษิต คำพังเพย
- ศิลปพื้นบ้าน ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง การต่อสู้ ฯลฯ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต

- การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน: สาเหตุและ ผลของการเปลี่ยนแปลง
- การประกอบอาชีพหลักแต่เดิม: การทำไร่หมุนเวียน
- การประกอบอาชีพหลักในปัจจุบัน: การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว
- การประกอบอาชีพทำไร่เกษตรผสมผสาน
- แนวทางการดำเนินชีวิต : ปัจจุบันและอนาคต
- การศึกษา
- การรวมกลุ่มของคนในชุมชน

แนวการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. เน้นการสอนแบบบูรณาการ สาระในวิชาสังคมศึกษา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ พลศึกษา และพืชสมุนไพร

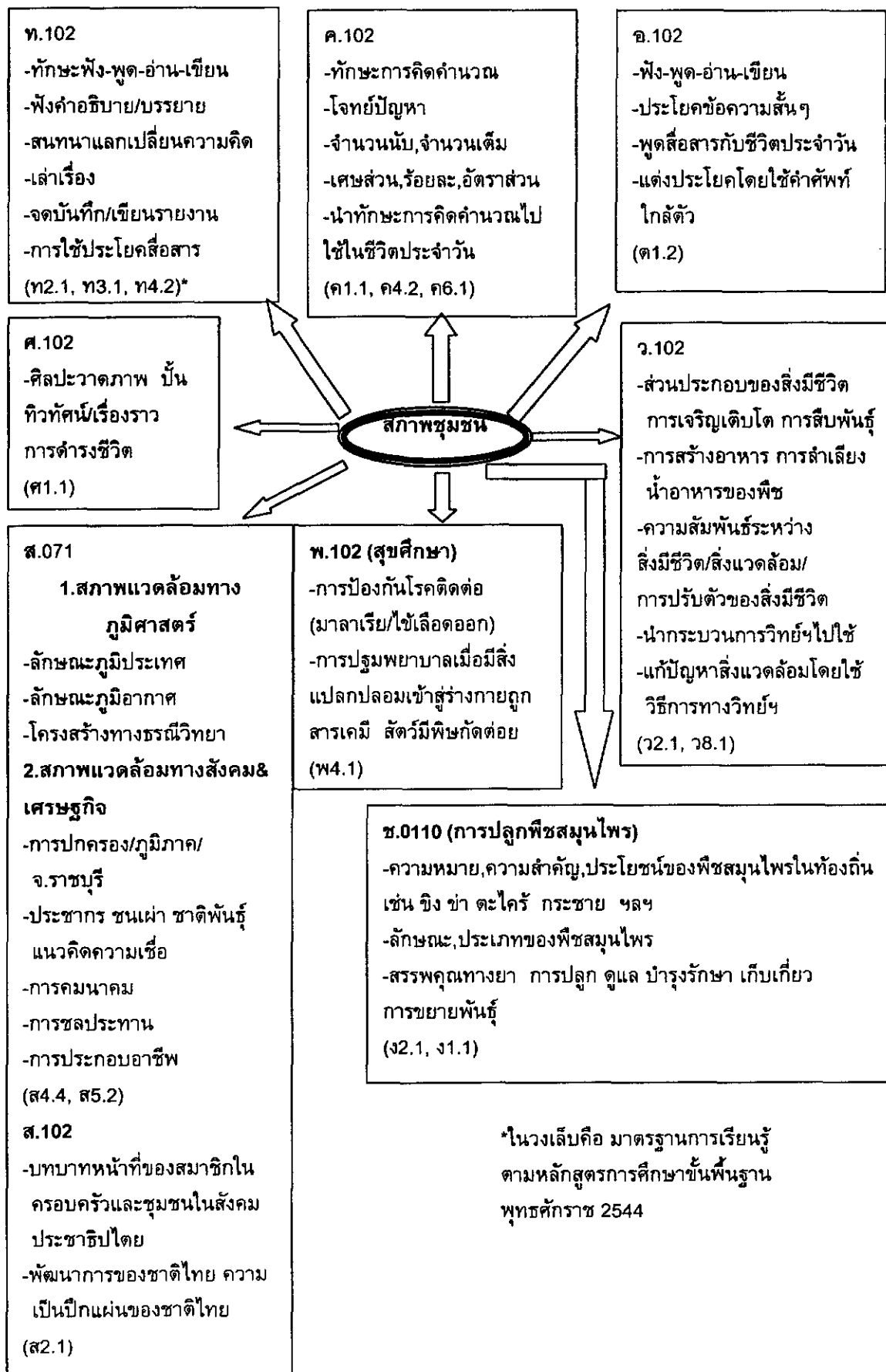
2. เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนดังต่อไปนี้ การสังเกตทางตรง การสังเกตทางอ้อม (เช่น รูปภาพ แผนที่ วิดีทัศน์ ฯลฯ) การตีความ แปลความ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า เส้นเวลา (time line) การเรียบเรียงสรุปสาระความรู้โดยใช้กราฟฟิค (Graphic Organizer) มังมโนภาพ สตอรีไลน์ (Storyline) การทำโครงงาน การเขียนเรียงความ ร้อยกรอง วาดภาพ การทำศิลปะ ประดิษฐ์ตุ๊กตา การจำลองสถานการณ์ การเก็บตัวอย่างของจริง การจัดทำสมุดภาพ การแสดงดนตรี นาฏศิลป์ การทำงานเดี่ยว คู่ ทีม นิทรรศการแสดงผลงานการศึกษาค้นคว้า

3. เน้นการใช้แหล่งความรู้ที่หลากหลาย การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้วิทยาการในชุมชน และสภาพความเป็นจริงในชุมชน เพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ตระหนักถึงสิ่งที่ดำรงในชุมชน ตลอดจนสภาพปัญหาและการแก้ไขปัญหาในชุมชน

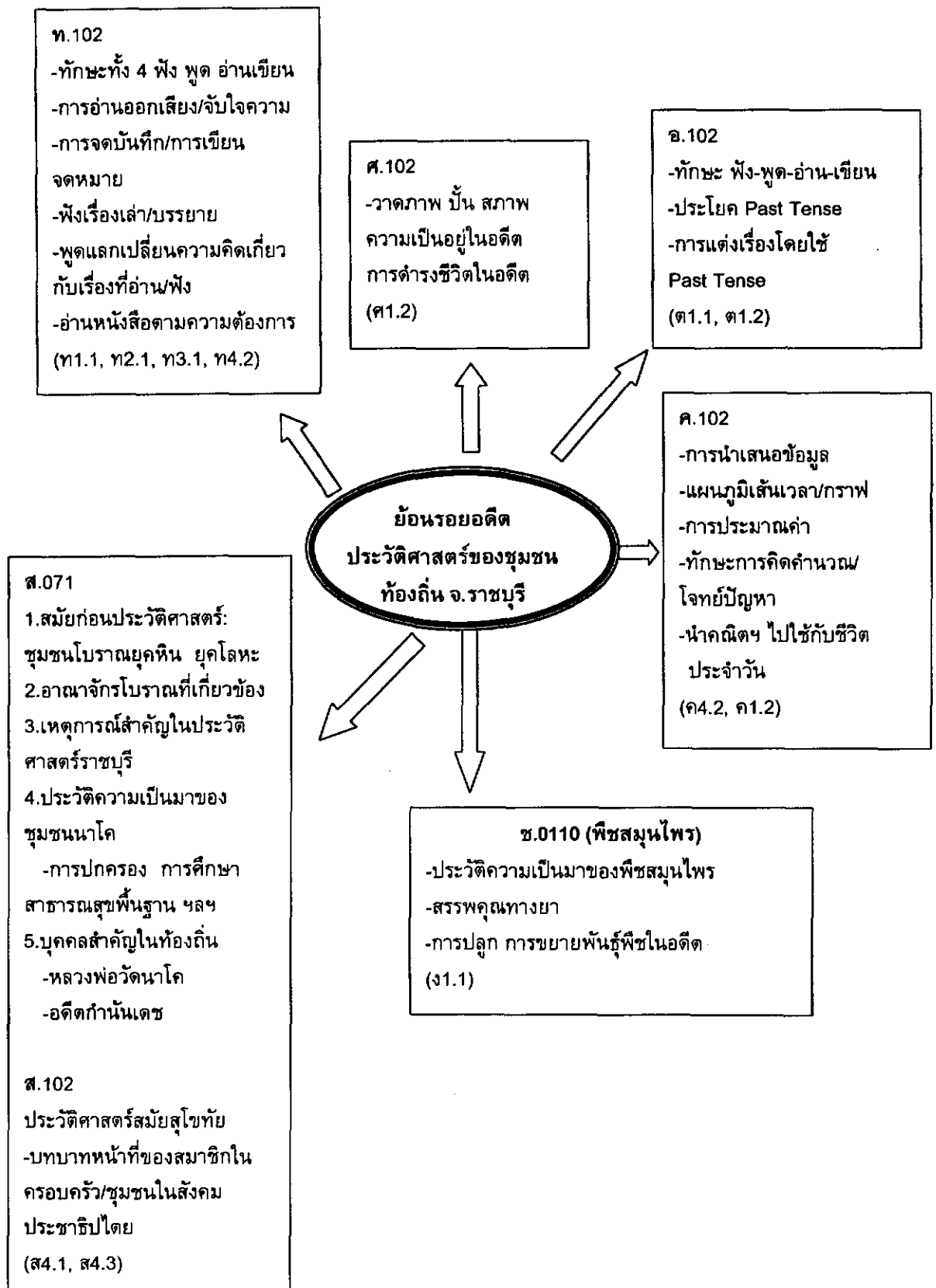
การประเมินผล

ประเมินตามสภาพจริง โดยประเมินจากบันทึกการเรียนรู้ แฟ้มผลงาน การปฏิบัติจริง รวมทั้งการสอบระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน ซึ่งผู้ประเมินประกอบด้วย นักเรียน ครู และผู้ปกครอง

2.3 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคปรับปรุงไปใช้นั้น มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 33 - 37.

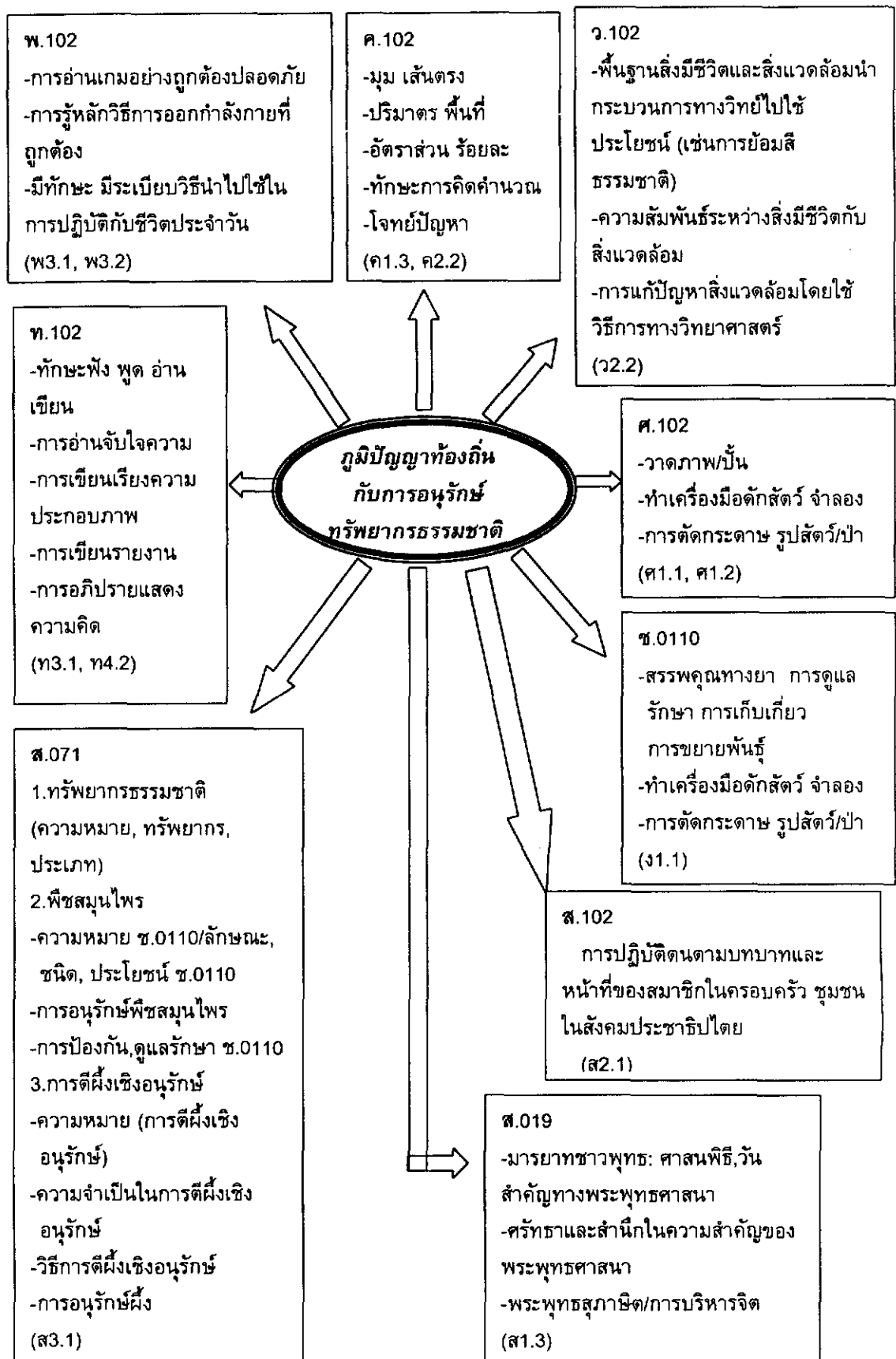
ภาพที่ 33 การบูรณาการเรื่องสภาพชุมชน

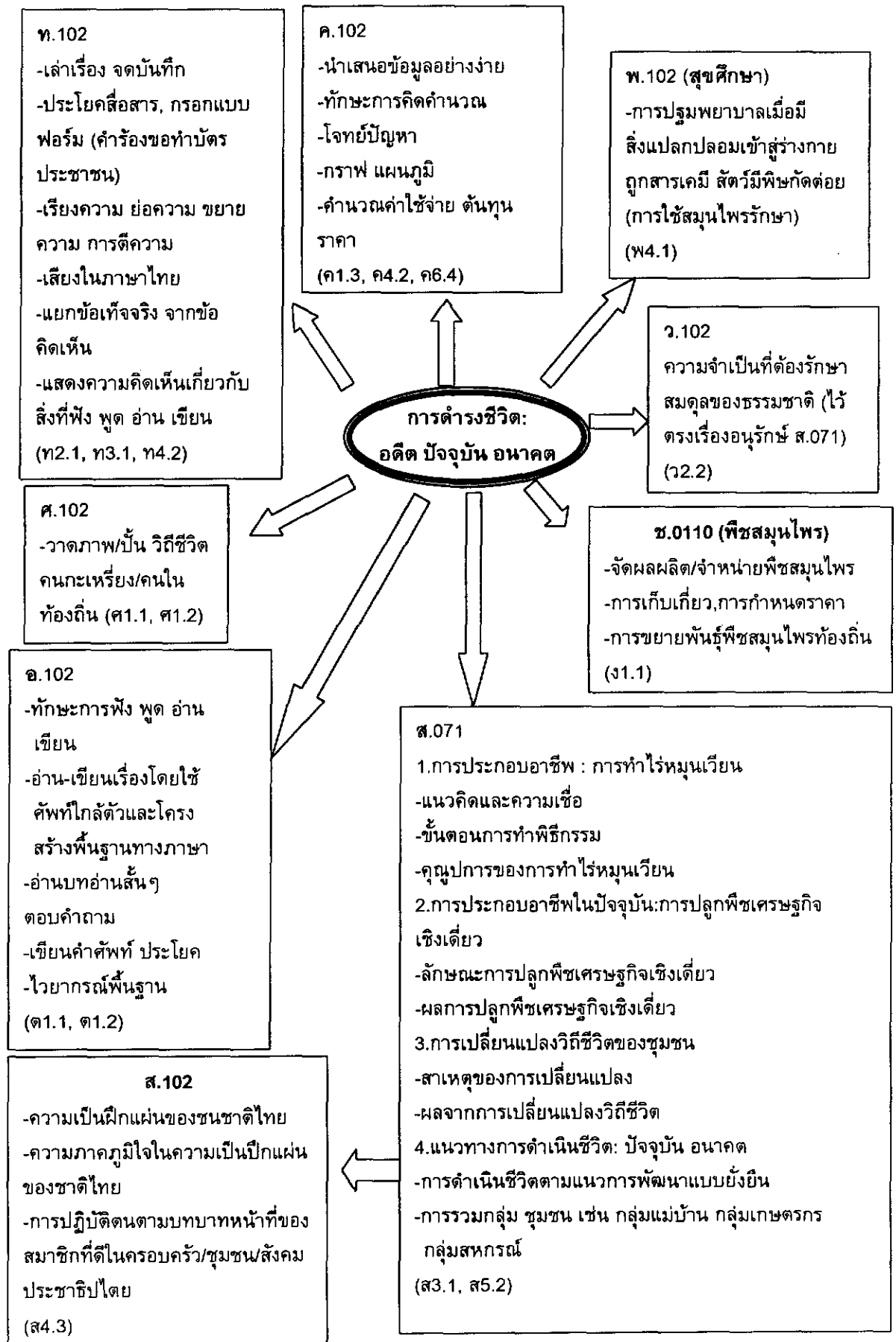
ภาพที่ 34 การบูรณาการเรื่องย้อนรอยอดีตประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น จ.ราชบุรี

ภาพที่ 35 การบูรณาการเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น

ภาพที่ 36 การบูรณาการเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ 37 การบูรณาการเรื่องการดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต

ผลของการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับครู และผู้รู้ในชุมชน พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น 2 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรฯ เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร และ เรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค แล้วนำหลักสูตรฯ ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในช่วงปลายภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 เพื่อศึกษาผลของการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรฯ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เกี่ยวข้องยิ่งขึ้น แล้วจึงนำหลักสูตรฯ ฉบับปรับปรุงแล้ว ไปใช้ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 เพื่อศึกษาผลของการนำหลักสูตรฯ ไปใช้อีกครั้งหนึ่ง ผลของการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ มีดังต่อไปนี้

1. ผลของการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ไปใช้

คณะผู้วิจัยนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ไปใช้ 2 รอบ คือ รอบที่หนึ่งเป็นการทดลองใช้หลักสูตรฯ ที่พัฒนาขึ้น และรอบที่สองเป็นการนำหลักสูตรฯ ฉบับปรับปรุงไปใช้ โดยในแต่ละรอบพิจารณาผลของการนำหลักสูตรไปใช้ใน 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1) ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน 2) ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์ ต่อการนำหลักสูตรไปใช้ และ 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการนำหลักสูตรไปใช้ สรุปผลของการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ได้ดังต่อไปนี้

1.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

ประเด็นที่คณะผู้วิจัยนำมาพิจารณาเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะที่พึงประสงค์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจากการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร ไปใช้ในแต่ละรอบ มีดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจากการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ในรอบที่หนึ่ง

คณะผู้วิจัยนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสมานกิจ จังหวัดราชบุรี ในช่วงปลายภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 ซึ่งมีนักเรียนจำนวน 20 คน ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมีดังต่อไปนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนั้น คณะผู้วิจัยพิจารณาจากผลการประเมินที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์และผลการประเมินชิ้นงานในแฟ้มผลงานของนักเรียนในสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 40 และร้อยละ 60 ตามลำดับ ผลการประเมินมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

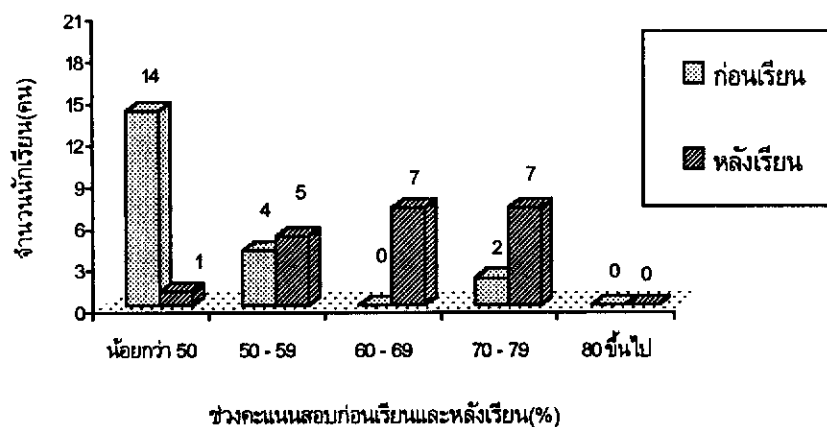
1.1) ผลการประเมินโดยใช้แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คณะผู้วิจัยนำแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีลักษณะเป็นแบบสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ไปทดสอบนักเรียน 2 ครั้ง คือก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรฯ โดยมีระยะเวลาการเรียนการสอน 1 ภาคเรียน แล้วนำคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้มาเปรียบเทียบและคิดเป็นค่าร้อยละ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 8 และภาพที่ 38

ตารางที่ 8 ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

	คะแนนก่อนเรียน		คะแนนหลังเรียน		เพิ่มขึ้น	
	(40)	ร้อยละ	(40)	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
เฉลี่ย	17.70	44.25	25.60	64.00	7.90	44.63
ร้อยละ	44.25	44.25	64.00	64.00	19.75	44.63
CV	0.30	0.30	0.14	0.14	0.39	0.39

จากตารางที่ 8 ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แสดงว่านักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร มีคะแนนสอบหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างชัดเจน โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนร้อยละ 44.25 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนร้อยละ 64.00 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 44.63 ของคะแนนสอบก่อนเรียน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.75 ของคะแนนเดิม และหากพิจารณาการกระจายของคะแนนสอบ พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนมีการกระจายน้อยกว่าคะแนนสอบก่อนเรียนมาก กล่าวคือ สัมประสิทธิ์การกระจายของคะแนนสอบหลังเรียน (0.14) มีค่าต่ำกว่าสัมประสิทธิ์การกระจายของคะแนนสอบก่อนเรียน (0.30) แสดงว่า นักเรียนมีคะแนนสอบหลังเรียนที่ใกล้เคียงกันมากขึ้นหรือคะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนเกาะกลุ่มกันมากขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้ จากภาพที่ 38 แสดงให้เห็นว่า หากจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มตามช่วงของคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ (14 คน ใน 20 คน หรือร้อยละ 70) ได้คะแนนสอบก่อนเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ (คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50) แต่คะแนนสอบของนักเรียนมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปหลังจากได้เรียนหลักสูตรฯ แล้ว โดยนักเรียนที่ได้คะแนนสอบหลังเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำมีจำนวนลดลงกว่าก่อนเรียนมาก คือเหลือเพียง 1 คน ในขณะที่นักเรียนส่วนใหญ่ (14 คน ใน 20 คน หรือร้อยละ 70) ได้คะแนนสอบหลังเรียนอยู่ในระดับปานกลางขึ้นไป (คะแนนร้อยละ 60 ขึ้นไป) โดยนักเรียนที่ได้คะแนนสอบอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนร้อยละ 60-69) และระดับดี (คะแนนร้อยละ 70 – 79) มีจำนวน 7 คน เท่ากัน ซึ่งจากการสังเกตนักเรียนและการสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรฯ พบว่านักเรียนที่ได้คะแนนสอบหลังเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำนั้นมีปัญหาครบถ้วน เนื่องจากแม่ติดคุกเพราะปัญหายาเสพติด พ่อมีภรรยาใหม่ จึงต้องอาศัยอยู่กับตาที่ไม่สามารถดูแลเรื่องการเรียนได้ รวมทั้งนักเรียนมีปัญหาสุขภาพทำให้ต้องขาดเรียนบ่อย จึงเกิดปัญหาการเรียน เช่น ขาดทักษะด้านการอ่านและการเขียน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนหลักสูตรฯ เป็นเวลา 1 ภาคเรียนแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนและได้คะแนนสอบที่ใกล้เคียงกันมากขึ้นกว่าก่อนเรียน

ภาพที่ 38 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

1.2) ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน

ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร จำนวน 16 ชิ้นงาน โดยใช้แบบประเมินชิ้นงาน จำนวน 16 แบบประเมิน แต่ละแบบประเมินมีเกณฑ์การให้คะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 5 คะแนน แสดงไว้ในตารางที่ 9 และภาพที่ 39 - 42

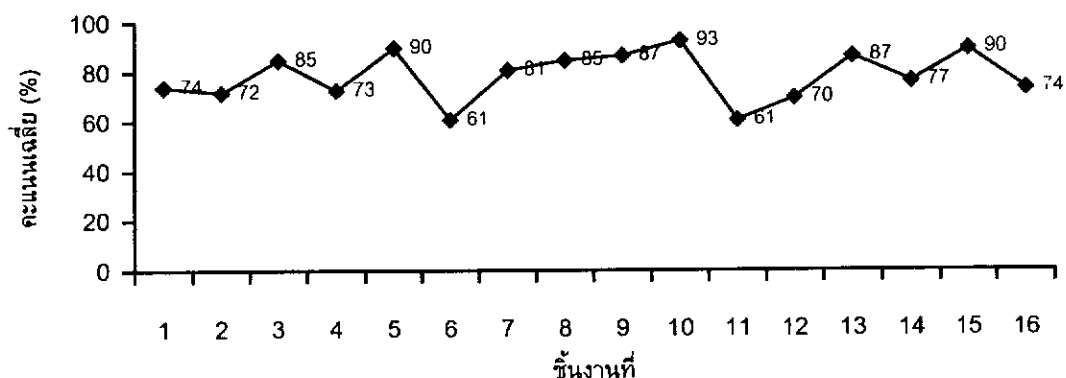
ตารางที่ 9 ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน

	ชิ้นงานที่																รวม (80)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
ค่าเฉลี่ย	3.70	3.60	4.25	3.65	4.50	3.05	4.05	4.25	4.35	4.65	3.05	3.50	4.35	3.85	4.50	3.70	63.00	78.75
ร้อยละ	74	72	85	73	90	61	81	85	87	93	61	70	87	77	90	74	78.75	78.75
CV	0.22	0.30	0.10	0.37	0.11	0.31	0.20	0.10	0.15	0.11	0.57	0.39	0.15	0.21	0.11	0.20	0.16	0.16

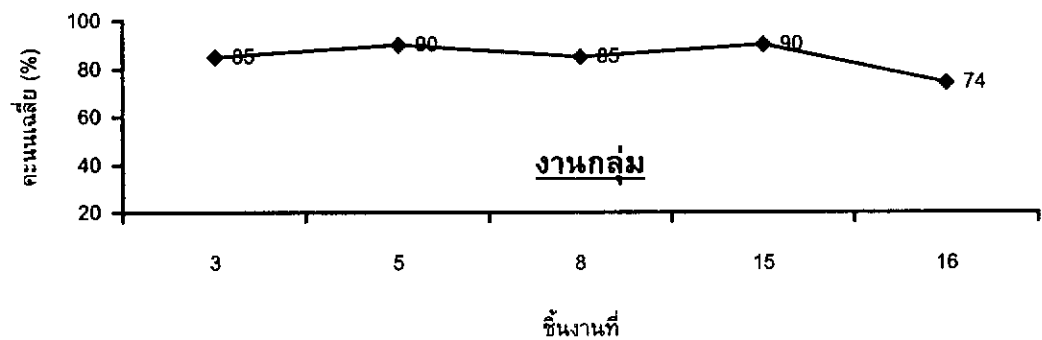
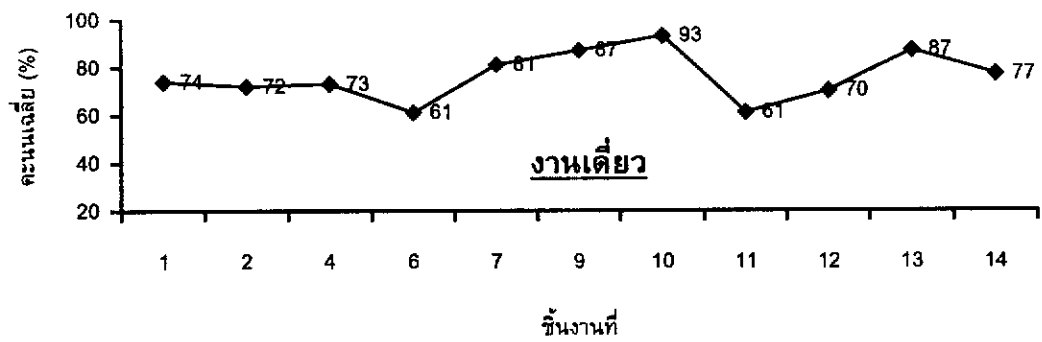
จากตารางที่ 9 ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน แสดงว่า ชิ้นงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ทุกชิ้นงานได้รับการประเมินในระดับปานกลางขึ้นไป คือมีคะแนนเฉลี่ยที่สูงกว่าร้อยละ 60 โดยชิ้นงานที่ได้รับการประเมินในระดับดีมาก (คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 80) มีทั้งสิ้น 8 ชิ้นงาน และหากพิจารณาภาพที่ 39 พบว่า ในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยของชิ้นงานไม่ได้เพิ่มขึ้นตามลำดับตั้งแต่ชิ้นงานที่ 1 ถึงชิ้นงานที่ 16 แต่คะแนนเฉลี่ยของชิ้นงานส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับที่น่าพอใจ คืออยู่ในระดับดีและดีมาก

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยของชิ้นงาน โดยจำแนกชิ้นงานเป็นกลุ่มตามลักษณะการมอบหมายงานและลักษณะของชิ้นงาน ดังแสดงในภาพที่ 40 และ ภาพที่ 41 ซึ่งจากภาพที่ 40 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของชิ้นงานไม่ได้เพิ่มขึ้นตามลำดับการสั่งงานทั้งในชิ้นงานเดี่ยวและชิ้นงานกลุ่ม คะแนนเฉลี่ยบางครั้งเพิ่มขึ้น บางครั้งลดลง แต่ในภาพรวมพบว่า คะแนนเฉลี่ยของชิ้นงานกลุ่ม (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 84.8) สูงกว่าชิ้นงานเดี่ยว (คะแนน

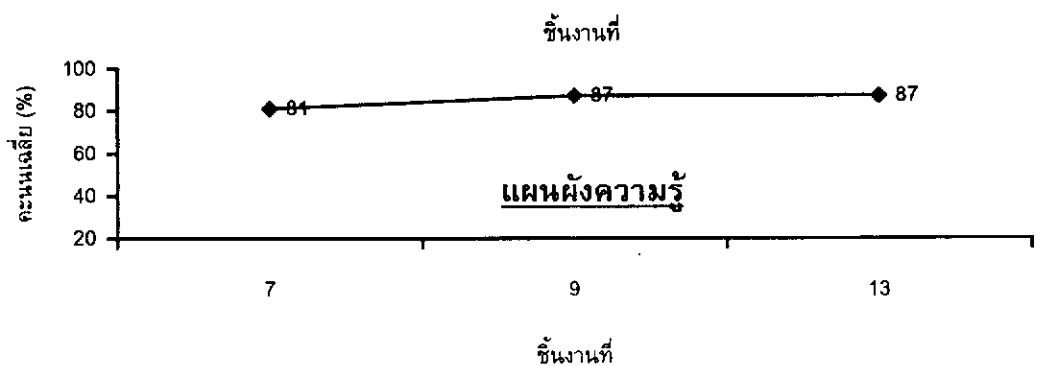
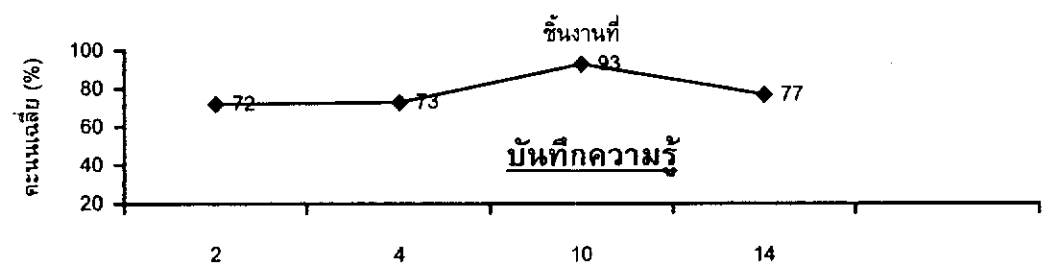
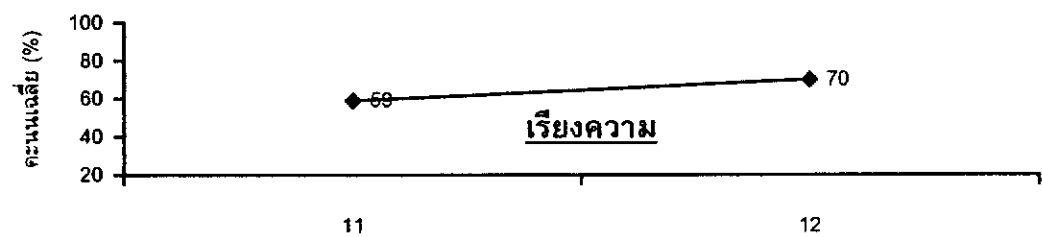
เฉลี่ยร้อยละ 75.7) ทั้งนี้อาจเนื่องจากการในการทำงานกลุ่มนั้นมีการระดมสมอง ทำให้มีแนวคิดที่หลากหลาย ชิ้นงานที่ได้จึงมีคุณภาพมากกว่าชิ้นงานเดี่ยว ซึ่งเป็นงานที่นักเรียนต้องทำงานตามลำพังและนักเรียนบางคนยังขาดทักษะพื้นฐานด้านการอ่านและการเขียน จึงทำให้คะแนนเฉลี่ยชิ้นงานเดี่ยวต่ำกว่าชิ้นงานกลุ่ม แต่หากนำชิ้นงานเดี่ยวมาจำแนกเป็น 3 ประเภทตามลักษณะของชิ้นงาน คือ ชิ้นงานประเภทเรียงความ ประเภทบันทึกความรู้ และประเภทแผนผังความรู้ ดังแสดงในภาพที่ 41 พบว่า ชิ้นงานประเภทเรียงความและประเภทแผนผังความรู้มีคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นตามลำดับการสั่งงาน แต่ชิ้นงานประเภทบันทึกความรู้ นั้น มีคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นใน 3 ชิ้นแรก แต่ในชิ้นงานสุดท้าย ซึ่งเป็นแผนภาพแสดงวิธีการจำหน่ายผลผลิตนั้น มีคะแนนเฉลี่ยที่ลดลง แต่ก็ยังอยู่ในระดับดี (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 77) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชิ้นงานนี้เป็นงานที่ค่อนข้างยากและนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีประสบการณ์ตรงในเรื่องดังกล่าว นอกจากนั้น หากจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มตามช่วงของคะแนนชิ้นงานที่ได้รับ ดังแสดงไว้ในภาพที่ 42 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ (11 คน ใน 20 คน หรือร้อยละ 55) ได้คะแนนผลการประเมินชิ้นงานอยู่ในระดับดีมาก (คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป) รองลงมาคือ ระดับปานกลางและระดับดี ซึ่งมีนักเรียนจำนวน 5 คน และ 3 คน ตามลำดับ และไม่มีนักเรียนคนใดได้คะแนนผลการประเมินชิ้นงานต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ (คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50) โดยมีนักเรียนเพียง 1 คน ที่ได้คะแนนอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ (คะแนนร้อยละ 50-59) ซึ่งจากการสังเกตนักเรียนและการสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า นักเรียนคนนี้อาศัยอยู่กับพ่อและแม่เลี้ยงที่มีอาชีพรับจ้าง และไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่การเรียนของลูกทำให้นักเรียนมีบุคลิกภาพเฉื่อยชา มีความรับผิดชอบในการทำงานน้อยและไม่ส่งงาน 2 ชิ้น เป็นผลให้ได้คะแนนชิ้นงานต่ำ ดังที่ครูผู้สอนให้สัมภาษณ์กับคณะผู้วิจัยว่า “เด็กคนนี้นี้อ่อนขี้เกียจเฉื่อยชา ต้องคอยกระตุ้นให้ส่งงานบ่อยๆ ถ้าให้ทำงานเดี่ยวจะส่งช้าต้องคอยทวง แต่ถ้าเป็นงานกลุ่มยังพอมีเพื่อนช่วย” ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่สามารถผลิตชิ้นงานที่มีคุณภาพสูงและมีพัฒนาการในการผลิตชิ้นงานที่ดีขึ้นตามลำดับ

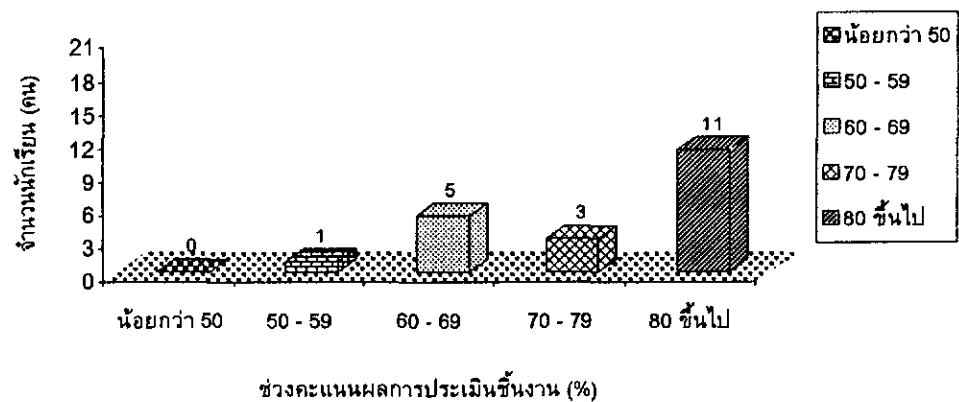
ภาพที่ 39 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่ของชิ้นงาน

ภาพที่ 40 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่และลักษณะการมอบหมายงาน

ภาพที่ 41 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่และลักษณะของชิ้นงาน

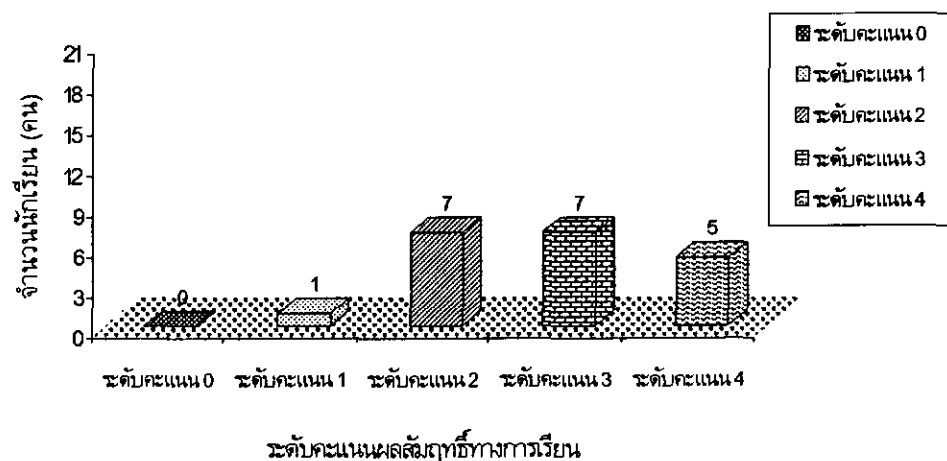
ภาพที่ 42 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนผลการประเมินชิ้นงาน

1.3) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร พิจารณาจากผลการประเมินที่ได้จากแบบสอบถามวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลการประเมินชิ้นงานในแฟ้มผลงานของนักเรียน โดยคิดสัดส่วนผลการประเมินดังกล่าวเป็นร้อยละ 40 และ ร้อยละ 60 ตามลำดับ ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 10 และภาพที่ 43

ตารางที่ 10 ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากแบบสอบถามวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินชิ้นงาน

	คะแนนประเมินชิ้นงาน (60%)	คะแนนสอบ (40%)	รวม (100%)
ค่าเฉลี่ย	47.18	25.60	72.78
CV	0.15	0.14	0.14

ภาพที่ 43 จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสาน ครอบวงจร มีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดี (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 72.78) และจากภาพที่ 43 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่ (19 คน ใน 20 คน หรือร้อยละ 95) มีผลสัมฤทธิ์ อยู่ในระดับปานกลางขึ้นไป (ผลสัมฤทธิ์ ตั้งแต่ระดับ 2 ขึ้นไป) โดยนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ อยู่ในระดับปานกลาง (ผลสัมฤทธิ์ ระดับ 2) และระดับดี (ผลสัมฤทธิ์ ระดับ 3) มีจำนวนมากที่สุดและมีจำนวน 7 คน เท่ากัน รองลงมาคือผลสัมฤทธิ์ ระดับดีมาก (ผลสัมฤทธิ์ ระดับ 4) มีนักเรียนจำนวน 5 คน ส่วนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ อยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ (ผลสัมฤทธิ์ ระดับ 1) มีเพียง 1 คน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ทราบว่านักเรียนคนนี้เป็นคนพูดช้า ทำงานช้า และเป็นนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มนักเรียนที่ขาดทักษะพื้นฐาน โดยเฉพาะด้านการอ่านและการเขียน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครอบวงจร ส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งแสดงว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนหลักสูตรฯ แล้ว นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครอบวงจรเป็นอย่างดีและมีความสามารถในการผลิตชิ้นงานที่มีคุณภาพสูง

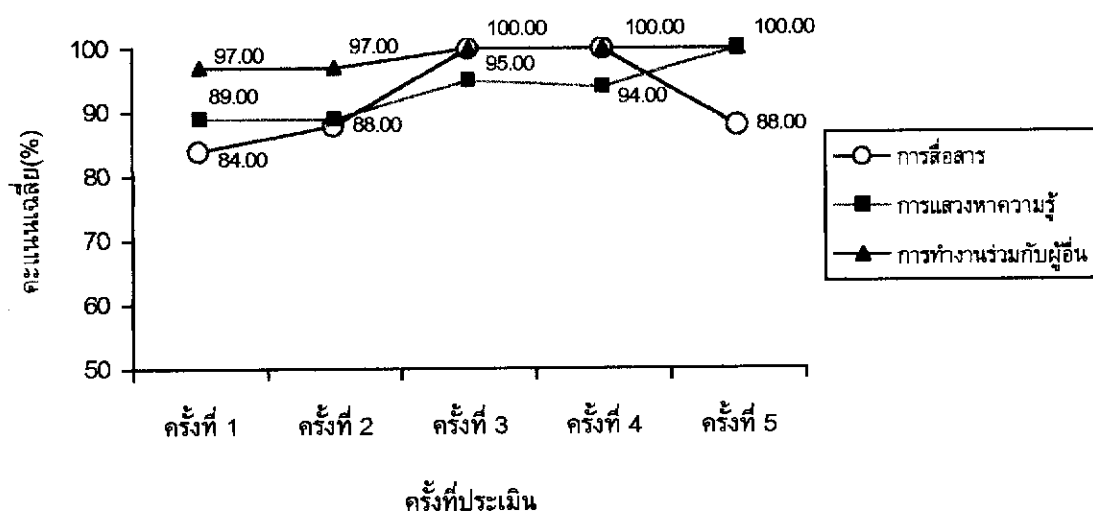
2) ทักษะที่พึงประสงค์

การประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครอบวงจร พิจารณาโดยรวมคะแนนจากแบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ 3 ด้าน คือ ด้านการสื่อสาร ด้านการแสวงหาความรู้ และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะที่พึงประสงค์แต่ละด้านมีการประเมินรวม 5 ครั้ง การประเมินแต่ละครั้งมีการให้คะแนน ตั้งแต่ 0 ถึง 5 คะแนน โดยเป็นการรวมคะแนนที่ได้จากตัวชี้วัดในแต่ละทักษะ (5 ตัวชี้วัด) ว่านักเรียนมีการแสดงออกตามตัวชี้วัดนั้นๆ หรือไม่ ถ้ามีให้ 1 คะแนน ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์แสดงไว้ในตารางที่ 11 และภาพที่ 44

ตารางที่ 11 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์

ทักษะด้าน		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5	เฉลี่ย	เฉลี่ยร้อยละ
การสื่อสาร	เฉลี่ย	4.20	4.40	5.00	5.00	4.40	4.60	92.00
	ร้อยละ	84	88	100	100	88	92.00	92.00
	CV	1.15	0.94	0.00	0.00	0.99	0.62	0.08
การแสวงหาความรู้	เฉลี่ย	4.45	4.45	4.75	4.70	5.00	4.67	93.40
	ร้อยละ	89	89	95	94	100	93.40	93.40
	CV	0.99	0.88	0.44	0.73	0.00	0.61	0.05
การทำงานร่วมกับผู้อื่น	เฉลี่ย	4.85	4.85	5.00	5.00	5.00	4.94	98.80
	ร้อยละ	97	97	100	100	100	98.80	98.80
	CV	0.36	0.67	0.00	0.00	0.00	0.21	0.02

จากตารางที่ 11 และภาพที่ 44 ผลจากการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ แสดงว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร มีทักษะที่พึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย ทักษะด้านการสื่อสาร ด้านการแสวงหาความรู้ และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ในระดับดีมากทุกด้านและมีการพัฒนาทักษะดังกล่าวไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับจากการประเมิน ครั้งที่ 1 จนถึงครั้งที่ 5 กล่าวคือ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทักษะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีมากทุกด้าน (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ขึ้นไป) โดยทักษะที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 98.80) รองลงมาคือ ทักษะด้านการแสวงหาความรู้ และด้านการสื่อสาร ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน คือมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 93.40 และ 92.00 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาภาพที่ 44 พบว่า โดยภาพรวมผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ในทุกด้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับครั้งที่ประเมิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นมีผลการประเมินใน 3 ครั้งสุดท้ายในระดับสูงสุด คือมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 100 ส่วนทักษะด้านการแสวงหาความรู้ มีผลการประเมินในครั้งสุดท้ายในระดับสูงสุด คือมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 100 ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีการพัฒนาทักษะดังกล่าวไปจนถึงระดับสูงสุด แต่สำหรับทักษะด้านการสื่อสารนั้น นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยในการประเมินครั้งที่ 3 และ 4 ในระดับสูงสุด คือมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 100 แต่คะแนนเฉลี่ยในการประเมินครั้งที่ 5 ลดลงจากการประเมินครั้งที่ 3 และ 4 เล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในระดับดีมาก (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88) ทั้งนี้อาจเนื่องจากการประเมินครั้งที่ 5 เป็นการประเมินครั้งสุดท้ายของการเรียนการสอน ซึ่งเป็นช่วงที่นักเรียนต้องเตรียมตัวสอบปลายภาคและนักเรียนส่วนหนึ่งต้องแก้ไขข้อบกพร่องของชิ้นงานให้ดีขึ้นด้วย ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร เป็นเวลา 1 ภาคเรียนแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีมาก และมีการพัฒนาทักษะที่ดีขึ้นตามลำดับของการเรียนการสอน

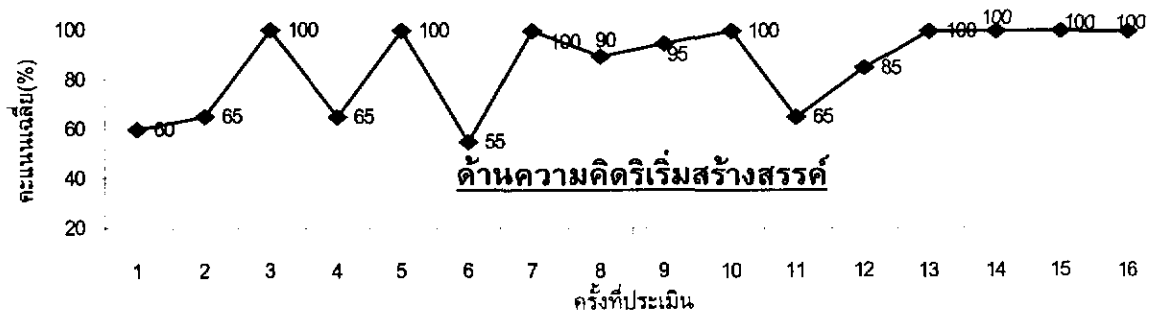
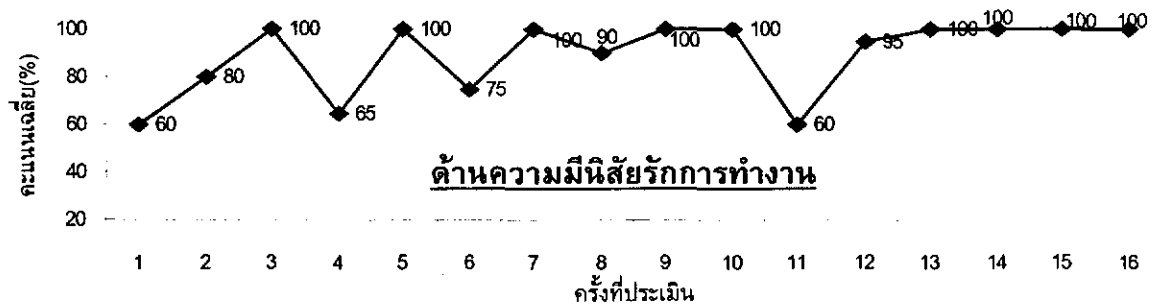
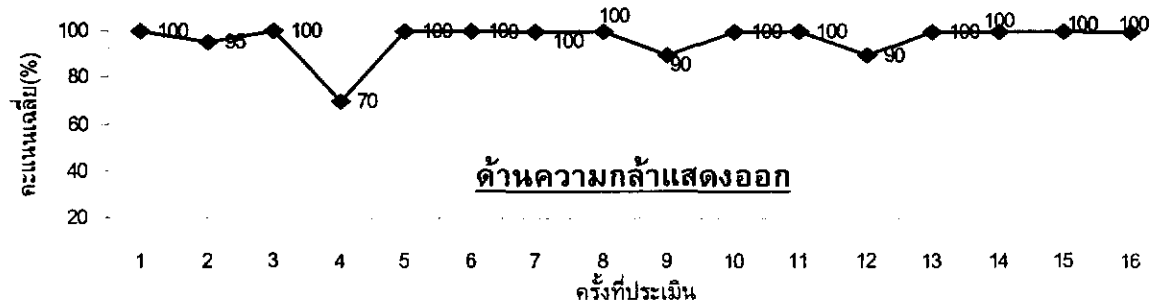
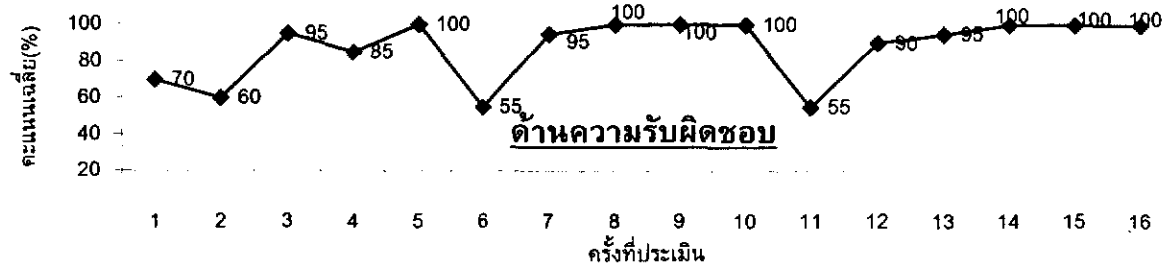
ภาพที่ 44 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน

3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์

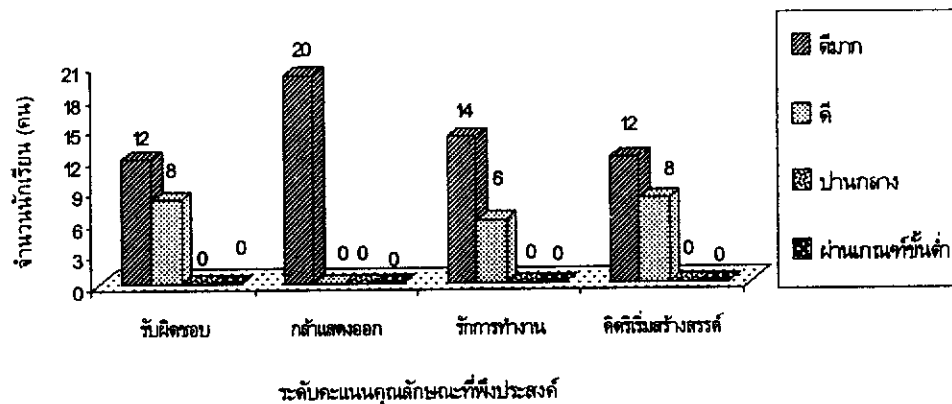
การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร พิจารณาโดยรวมคะแนนจากแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความกล้าแสดงออก ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คุณลักษณะแต่ละด้านมีการประเมินรวม 16 ครั้ง จาก 16 ชิ้นงาน แต่ละครั้งเป็นการสังเกตจากการปฏิบัติงานว่ามีการแสดงออกในคุณลักษณะนั้นๆ หรือไม่ ถ้ามีให้ 1 คะแนน ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์แสดงไว้ในตารางที่ 12 และภาพที่ 45 - 46

ตารางที่ 12 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

คุณลักษณะ		ประเมินครั้งที่																เฉลี่ย
ด้าน		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	ร้อยละ
รับผิดชอบ	เฉลี่ย	0.70	0.60	0.95	0.85	1	0.55	0.95	1	1	1	0.55	0.90	0.95	1	1	1	87.50
	ร้อยละ	70	60	95	85	100	55	95	100	100	100	55	90	95	100	100	100	87.50
	CV	0.7	0.8	0.2	0.4	0.0	0.8	0.2	0.0	0.0	0.0	0.8	0.3	0.2	0.0	0.0	0.0	0.3
กล้าแสดงออก	เฉลี่ย	1	0.95	1	0.70	1	1	1	1	0.90	1	1	0.90	1	1	1	1	96.56
	ร้อยละ	100	95	100	70	100	100	100	100	90	100	100	90	100	100	100	100	96.56
	CV	0	0.2	0	0.7	0	0	0	0	0.3	0	0	0.3	0	0	0	0	0.1
รักการทำงาน	เฉลี่ย	0.60	0.80	1	0.65	1	0.75	1	0.90	1	1	0.60	0.95	1	1	1	1	89.06
	ร้อยละ	60	80	100	65	100	75	100	90	100	100	60	95	100	100	100	100	89.06
	CV	0.8	0.5	0.0	0.7	0.0	0.5	0.0	0.3	0.0	0.0	0.8	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2
คิดริเริ่มสร้างสรรค์	เฉลี่ย	0.6	0.65	1	0.65	1	0.55	1	0.90	0.95	1	0.65	0.85	1	1	1	1	86.25
	ร้อยละ	60	65	100	65	100	55	100	90	95	100	65	85	100	100	100	100	86.25
	CV	0.8	0.7	0.0	0.7	0.0	0.8	0.0	0.3	0.2	0.0	0.7	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3

ภาพที่ 45 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทของคุณลักษณะ และลำดับที่ของการประเมิน

ภาพที่ 46 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จากตารางที่ 12 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แสดงว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ ด้านความกล้าแสดงออก ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในระดับดีมากทุกด้านและมีการพัฒนาคุณลักษณะไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับจากการประเมินครั้งที่ 1 ถึง ครั้งที่ 16 กล่าวคือ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีมากทุกด้าน (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ขึ้นไป) โดยคุณลักษณะที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ คุณลักษณะด้านความกล้าแสดงออก (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 96.56) ส่วนคุณลักษณะด้านความมีนิสัยรักการทำงาน ด้านความรับผิดชอบ และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกัน โดยคะแนนเฉลี่ยร้อยละมีค่าเท่ากับ 89.06 87.50 และ 86.25 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาภาพที่ 45 พบว่า โดยภาพรวมผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในทุกด้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับครั้งที่ประเมิน มีผลการประเมินในบางครั้งที่ มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นและลดลงบ้าง แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจคือผลการประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีและดีมาก (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไป) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3 คุณลักษณะ คือ คุณลักษณะด้านความกล้าแสดงออก ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีผลการประเมินใน 4 ครั้งสุดท้ายในระดับสูงสุดคือร้อยละ 100 ส่วนคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบมีผลการประเมินใน 3 ครั้งสุดท้ายในระดับสูงสุดคือร้อยละ 100 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทุกด้านไปจนถึงระดับสูงสุดและการพัฒนาเป็นไปตามลำดับของการเรียนการสอน นอกจากนั้น หากพิจารณาผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามช่วงคะแนนในภาพที่ 46 พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการประเมินว่ามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับดีมากทุกด้าน (คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป) ส่วนนักเรียนที่เหลือทั้งหมดได้รับผลการประเมินในระดับดี (คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณลักษณะด้านความกล้าแสดงออกนั้น นักเรียนทุกคนได้รับการประเมินในระดับดีมาก ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนหลักสูตรฯ เป็นเวลา 1 ภาคเรียนแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีมากและมีการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีขึ้นไปจนถึงระดับสูงสุดตามลำดับของการเรียนการสอน

4) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร โดยใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และให้นักเรียนเขียนบรรยายความประทับใจต่อกิจกรรมจากภาพถ่าย ซึ่งสรุปความคิดเห็นของนักเรียนได้ดังนี้

4.1) ความคิดเห็นของนักเรียนจากการตอบแบบสอบถาม

คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนรู้การสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่นักเรียนทุกคนชอบ ประกอบด้วย การไปสัมภาษณ์เกษตรกรหรือผู้รู้ในชุมชน การเชิญเกษตรกรในชุมชนหรือบุคคลอื่นนอกเหนือจากครูมาสอน การไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ และการที่ครูมอบหมายให้นักเรียนเก็บผลงานไว้ในแฟ้มผลงาน ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่นักเรียนส่วนใหญ่ชอบ ประกอบด้วย การมอบหมายให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากหนังสือหรือเอกสารด้วยตนเอง การปฏิบัติจริง การมอบหมายให้ทำงานเป็นกลุ่ม การนำเสนอรายงานการศึกษาค้นคว้าหน้าชั้นเรียน และการให้โอกาสนักเรียนได้เขียนความรู้สึกเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนักเรียนให้เหตุผลดังต่อไปนี้

ก. กิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่มีการไปสัมภาษณ์เกษตรกรหรือผู้รู้ในชุมชน สรุปได้ว่า นักเรียนทุกคนชอบการไปสัมภาษณ์ เนื่องจากทำให้ได้รู้จักแหล่งความรู้และสามารถหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง รวมทั้งได้ความรู้และแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเกษตรกรรมที่ไม่เคยรู้มาก่อน เช่น การกำจัดเพลี้ยไฟ ทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นการไปสัมภาษณ์ทำให้ได้ออกไปชุมชน สนุก ไม่น่าเบื่อ ได้ฝึกความกล้าแสดงออกในการซักถาม และได้นำความรู้จากชั้นเรียนไปใช้ในการสัมภาษณ์จริง โดยนักเรียนตอบแบบสอบถามว่า “...ชอบเพราะทำให้รู้ว่าใครมีความรู้อะไรบ้าง เป็นการหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง ทำให้เกิดความภูมิใจและได้ความรู้หลายอย่าง เช่น การกำจัดเพลี้ยไฟ...” “...ชอบ เพราะได้รู้จักคนมากขึ้น ทำให้รู้ว่าใครรู้อะไร วันข้างหน้าถ้ามีปัญหาก็จะไปถามได้...” “...ชอบ เพราะได้สัมภาษณ์คนที่รู้จริง ได้ความรู้มากและนำมาใช้ในการชีวิตประจำวันได้จริง...” “... ชอบ เพราะได้ฝึกการสัมภาษณ์จริง ได้ออกไปชุมชน ทำให้สนุกไม่น่าเบื่อ ได้รับความรู้ชัดเจนขึ้น ได้ฝึกความกล้าแสดงออกในการซักถาม “...ชอบ เพราะได้ฝึกการสัมภาษณ์จากในชั้นเรียนแล้วได้ไปสัมภาษณ์จริง ตอนแรกก็ประหม่า แต่ต่อมาก็กล้ามากขึ้น ภูมิใจค่ะ...”

ข. กิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่มีการเชิญเกษตรกรในชุมชนหรือบุคคลอื่นนอกเหนือจากครูมาสอน สรุปได้ว่า นักเรียนทุกคนชอบกิจกรรมนี้ เนื่องจากได้เรียนรู้กับเกษตรกรที่เป็นผู้รู้จริงโดยตรงทำให้ได้ความรู้กว้างขึ้น และได้ฝึกให้กล้าซักถาม กล้าแสดงออก รวมทั้งได้ทำควมรู้จักกับบุคคลภายนอกที่มีความรู้ด้วย โดยนักเรียนตอบว่า “...ชอบ เพราะคนในชุมชนที่มาอธิบายมีความรู้จริง ทำให้ได้ความรู้มากขึ้น...” “...ชอบ เพราะ

ได้ฝึกการตั้งคำถามและได้ถามจริง ได้ฝึกความกล้าแสดงออก...” “... ชอบ เพราะคนในชุมชน รู้จักเราและเรารู้จักคนในชุมชน ทำให้เกิดความเป็นกันเอง จึงกล้าซักถาม...”

ค. กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ สรุปได้ว่า นักเรียนทุกคนชอบการไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ โดยให้เหตุผลว่า ทำให้ได้รับความรู้มากขึ้น ได้เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็นมาก่อน ได้เปลี่ยนบรรยากาศการเรียน ทำให้สนุก เพราะเหมือนได้ไปเที่ยว ดังที่นักเรียนให้เหตุผลว่า “...ชอบ เพราะได้ไปนอกโรงเรียน ได้เปลี่ยนบรรยากาศ เหมือนได้ไปเที่ยว สนุกครับ...” “...ชอบ เพราะได้ไปเห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็น...” “... ชอบ เพราะสนุกเหมือนได้ไปเที่ยวและได้ความรู้มากกว่าครูอธิบาย...”

ง. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูมอบหมายให้นักเรียนเก็บผลงานไว้ในแฟ้มผลงาน สรุปได้ว่า นักเรียนทุกคนชอบกิจกรรมนี้ เนื่องจากได้ฝึกความรับผิดชอบ ได้รู้ความสามารถและความถนัดของตนเอง รู้ข้อบกพร่องและได้แก้ไขให้ดีขึ้น รวมทั้งได้เก็บผลงานไว้ให้ครู ผู้ปกครอง เพื่อน รุ่นน้อง และตนเองได้ดู โดยนักเรียนให้เหตุผลว่า “... ชอบ เพราะจะได้แสดงผลงานให้ครู ผู้ปกครอง และเพื่อนดู...” “...ชอบ เพราะจะได้กลับมาดูได้ในวันข้างหน้าและเป็นตัวอย่างให้รุ่นน้องได้ดู...” “... ชอบ เพราะจะได้มีความรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ เพิ่มขึ้น...” “...ชอบ เพราะจะได้เลือกงานที่ชอบ ทำให้ได้รู้ความสามารถและความถนัดของตนเอง...”

จ. กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการมอบหมายให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากหนังสือหรือเอกสารด้วยตนเอง สรุปได้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่ (18 คน ใน 20 คน หรือร้อยละ 90) ชอบกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ เนื่องจากนักเรียนได้ฝึกทักษะการอ่าน การเขียน และการสรุปเขียนเป็นรายงาน รวมทั้งทักษะการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยนักเรียนให้เหตุผลว่า “...ชอบ เพราะได้ฝึกทักษะการอ่านและการเขียนจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทำให้อ่านเก่งมากขึ้น...” “... ชอบ เพราะได้ศึกษาจากเอกสารมากมาย ได้อ่านหนังสือมากขึ้น ได้เขียนรายงาน ทำให้ได้ฝึกการอ่านการเขียนและได้ความรู้มาก...” ส่วนนักเรียนที่ไม่ชอบกิจกรรมนี้มีเพียง 2 คน ได้ให้เหตุผลว่า เนื่องจากอ่านหนังสือไม่คล่อง ไม่ถนัดการอ่านสรุปความแล้วเขียนรายงาน โดยนักเรียนตอบว่า “... ไม่ชอบครับ เพราะผมอ่านหนังสือไม่คล่อง อ่านไม่ทันเพื่อนและไม่เข้าใจ...” “... ไม่ชอบ เพราะอ่านไม่เข้าใจ เขียนไม่ทันเพื่อน งานผมต้องแก้หลายครั้ง...”

ฉ. กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการปฏิบัติจริง สรุปได้ว่า นักเรียนเกือบทุกคน (19 คน ใน 20 คน หรือร้อยละ 95) ชอบกิจกรรมนี้ โดยให้เหตุผลว่า การลงมือปฏิบัติจริงทำให้ได้รับความรู้และทักษะเพิ่มเติมจากการเรียนในห้องเรียน และสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นยังทำให้การเรียนเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานไม่น่าเบื่อ ดังคำตอบของนักเรียนที่ว่า “...ชอบ เพราะได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ทำได้จริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้...” “... สนุกครับ ผมชอบไปแปลงสาธิต ได้ปฏิบัติจริงทำให้ไม่น่าเบื่อ...” “...ชอบ เพราะได้ความรู้และทักษะการปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงปลา เพิ่มเติมจาก

การเรียนรู้ในห้อง...” ส่วนนักเรียน 1 คน ไม่ชอบกิจกรรมนี้ เนื่องจากนักเรียนเขียนหนังสือซ้ำและทำงานไม่ค่อยทันเพื่อน เพื่อนๆ จึงไม่ยอมให้ช่วยงาน โดยนักเรียนตอบว่า “. . .ไม่ชอบ เพราะผมเป็นคนเขียนหนังสือซ้ำ ทำงานไม่ค่อยทันเพื่อนและเพื่อนๆ ไม่ยอมให้ช่วยงาน. . .”

ข. กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการมอบหมายให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม สรุปได้ว่า นักเรียน 16 คน ใน 20 คน หรือร้อยละ 80 ชอบการทำงานเป็นกลุ่ม เพราะนักเรียนได้ช่วยกันค้นคว้าในสิ่งที่ยังไม่รู้ ได้ช่วยกันคิดและแลกเปลี่ยนความรู้ ได้พูดคุยปรึกษาหารือ ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ให้งานเสร็จทันเวลาและได้ผลงานที่ดี รวมทั้งได้ทำงานตามความถนัดของแต่ละคน โดยนักเรียนตอบแบบสอบถามว่า “... ชอบ เพราะได้ช่วยกันหลายความคิด ถ้าไม่รู้เพื่อนจะได้ช่วย...” “... ชอบ เพราะได้เพื่อนช่วย คนที่อ่านหนังสือไม่คล่องจะได้มีงานอย่างอื่นทำ...” “... ชอบ เพราะงานกลุ่มหลายความคิด ได้แลกเปลี่ยนความคิด ทะเลาะกันแต่สุดท้ายงานก็เสร็จ...” ส่วนนักเรียน 4 คน ไม่ชอบการทำงานเป็นกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มบางคนไม่ช่วยทำงาน และมีการเลือกเฉพาะคนเก่งเข้ากลุ่ม โดยนักเรียนตอบแบบสอบถามว่า “... ไม่ชอบ เพราะเพื่อนในกลุ่มไม่ช่วยกันทำงาน...” “... ไม่ชอบ เพราะผมไม่เก่งก็ไม่มีใครให้เข้ากลุ่ม...”

ค. กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการนำเสนอรายงานการศึกษา ค้นคว้าหน้าชั้นเรียน พบว่า นักเรียน 18 คน ใน 20 คน หรือร้อยละ 90 ชอบกิจกรรมนี้ เนื่องจากนักเรียนได้แสดงความสามารถในการเสนองานหน้าชั้นเรียนต่อหน้าเพื่อน ครู และผู้ปกครอง ได้ฝึกความกล้าแสดงออก และได้รับความรู้เพิ่มเติมจากครูและเพื่อน รวมทั้งทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น โดยตอบว่า “...ชอบ เพราะได้ศึกษาค้นคว้าทำให้มีความรู้มากขึ้น และได้นำเสนอหน้าชั้นเรียนทำให้เรากล้าแสดงออก...” “... ชอบ เพราะได้ศึกษาค้นคว้าและรายงานหน้าชั้น ได้แสดงความสามารถให้เพื่อน ครู และผู้ปกครองดู เกิดความภูมิใจ...” “... ชอบ เพราะได้ค้นคว้าแล้วรายงาน ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน ได้ซักถาม เปรียบเทียบความรู้ของเรากับคนอื่น...” ส่วนนักเรียนอีก 2 คน ไม่ชอบกิจกรรมนี้ เนื่องจากไม่ถนัดพูดและไม่กล้าแสดงออก โดยตอบว่า “... ไม่ชอบ เพราะอายุที่ต้องออกไปรายงานหน้าชั้น...”

ง. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้โอกาสนักเรียนได้เขียนความรู้สึก สรุปได้ว่า นักเรียนเกือบทุกคน (19 คน ใน 20 คน หรือร้อยละ 95) ชอบการเขียนความรู้สึกของตนต่อกิจกรรมการเรียน โดยให้เหตุผลว่า ทำให้ได้เขียนถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้พบเห็น ได้เขียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมต่างๆ ได้ฝึกทักษะการเขียน และเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์มากสำหรับนักเรียนที่ไม่ถนัดการพูด โดยนักเรียนตอบแบบสอบถามว่า “... ชอบ เพราะได้เขียนในสิ่งที่ได้พบเห็น ได้ฝึกทักษะการเขียน...” “...ชอบ เพราะเพื่อนที่ไม่รู้ความรู้สึกเรา จะได้รับรู้...” “...ชอบ เพราะคนที่ไม่ถนัดพูดจะได้ใช้วิธีเขียนแทน และได้แสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมที่ทำว่าชอบหรือไม่ชอบ...” “...ชอบ เพราะได้เขียนว่าเราได้ความรู้อะไรเพิ่ม เรามีปัญหาที่ไหน อะไรคือสิ่งที่เราอยากทำ...” “...ชอบ เพราะทุกคนได้รู้ความรู้สึกของกันและกันและมีโอกาสบอกให้

คนอื่นรู้ว่าเราคิดอย่างไร...” ส่วนนักเรียนที่ไม่ชอบกิจกรรมนี้มี 1 คน ให้เหตุผลว่า เนื่องจากไม่ชอบบอกความรู้สึกของตนเองกับผู้อื่น

4.2) ความคิดเห็นของนักเรียนจากการสนทนากลุ่ม

คณะผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ใน 4 ประเด็น คือ 1) ความรู้สึกของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาที่เรียน งานที่มอบหมาย และความรู้สึกต่อหลักสูตรฯ 2) ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนหลักสูตรฯ 3) ความคิดเห็นของนักเรียนว่าควรให้รุ่นน้องได้เรียนหลักสูตรฯ หรือไม่ เพราะอะไร และ 4) ความประทับใจจากการเรียนหลักสูตรฯ สรุปความคิดเห็นของนักเรียนได้ดังนี้

ก. ความรู้สึกของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาที่เรียน งานที่มอบหมาย และความรู้สึกต่อการเรียนหลักสูตรฯ สรุปได้ว่า นักเรียนทุกคนชอบกิจกรรมการเรียนในหลักสูตรฯ เพราะกิจกรรมมีความหลากหลาย สนุก ไม่น่าเบื่อ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและได้ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ ทำให้เข้าใจและจำเนื้อหาได้ง่ายขึ้น และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือทำเป็นอาชีพเสริมในอนาคต ในส่วนของงานที่มอบหมายนั้น นักเรียนมีความเห็นว่าจำนวนชิ้นงานมีมากเกินไป ทำให้ต้องรีบทำ ผลงานจึงไม่ค่อยดีและเสร็จไม่ทันเวลาและงานบางชิ้นยากเกินไป จึงอยากให้ลดจำนวนชิ้นงานลง โดยนักเรียนได้กล่าวกับคณะผู้วิจัยว่า “. . .วิชานี้มีกิจกรรมที่ดีมากครับ เพราะเมื่อผมโตขึ้นจะได้ใช้ความรู้จากการที่ได้ฝึกปฏิบัติจริงมาทำเป็นอาชีพเสริมได้ แล้วก็ทำให้ผมได้ทำจริง ทำให้จำง่ายครับ. . .” “. . .ชอบปฏิบัติครับเพราะทำให้เราทำได้จริง ชอบไปดูงาน. . .” “. . .หนูชอบไปดูงานข้างนอก เพราะว่าได้ไปรู้ไปเห็นอะไรต่างๆ มากมาย แล้วอีกอย่างหนูคิดว่าจะนำไปใช้ในชีวิตจริงคะ. . .” “. . .ผมชอบไปดูงานมากเลยครับ เพราะได้ไปเที่ยว ได้เห็นอะไรมากมาย ได้ความรู้ด้วยครับ. . .” “. . .ชอบกิจกรรมทุกอย่างเลยครับ ชอบปฏิบัติจริง เพราะเคยทำและทำได้. . .” “. . .ผมจะไม่อยากไปข้างนอกเลย เพราะไปแดดก็ร้อน เหนื่อยด้วย แต่ก็สนุกดีครับ อย่างไปดูที่ศูนย์สาธิตการเกษตร ผมได้เห็นเขาทำกังหันน้ำ คิดว่าถ้าโตขึ้นผมก็อยากจะเอามาทำ. . .” “. . .งานที่ครูสั่งให้ทำเยอะมากครับ เราทำไม่ทันเลย เพราะว่าครูบอกว่าถ้าเสร็จแล้วก็จะมียางอื่นให้ ทำให้เราต้องรีบทำ ทำให้งานไม่ค่อยดี แล้วบางงานก็ยากมากครับ ทำไม่ค่อยได้. . .” “. . .ครูให้งานมากครับ ผมทำไม่ทัน อยากให้ครูลดงานลงบ้างครับ. . .”

ข. ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนหลักสูตรฯ สรุปได้ว่า นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมที่ไม่เคยรู้มาก่อน เช่น การแก้ปัญหาโรคพืชโดยปลูกพืชที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน การใช้กากมะพร้าวทำจัตมด การกำจัดแมลง พันธุ์ปลา การเลือกพันธุ์ปลา การปล่อยปลา การเลี้ยงปลา การทำปุ๋ยชีวภาพ การทำนา ชนิดของข้าว วิธีการแปรรูปข้าวเป็นข้าวกล้องข้าวซ้อมมือ การปลูกผัก การใส่ปุ๋ยในแปลงผัก การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี ดังที่นักเรียนกล่าวกับคณะผู้วิจัยว่า “. . .ได้แนวทางแก้ปัญหาโรคพืช วิธีการจัดศัตรูพืช การเลือก

ชนิดของปลาที่เหมาะสมจะเลี้ยง รู้จักชนิดของปลา ชนิดของข้าว การทำปุ๋ยชีวภาพ วิธีการแปรรูปข้าวเป็นข้าวกล้องข้าวซ้อมมือ การเลือกปลูกพืชที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน . . .” “ . . . ได้รู้เรื่องการใช้ปุ๋ยในแปลงผัก การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี รู้พันธุ์และชนิดของปลา . . .” “ . . . รู้เกี่ยวกับดินและแร่ธาตุในดิน . . .” “ . . . ได้ความรู้เรื่องการทำนา เช่น รู้ว่าพันธุ์ข้าวมีอะไรบ้าง ได้รู้เรื่องป้องกันและปราบศัตรูพืช เช่น ถ้าแมลงมารบกวนให้ใช้ดอกดาวเรือง ข่าแมลงใช้สับเจียว . . .”

ค. ความคิดเห็นของนักเรียนว่าควรให้รุ่นน้องได้เรียนหลักสูตรหรือไม่ เพราะอะไร สรุปได้ว่า นักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตร เป็นวิชาที่มีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถทำเป็นอาชีพได้ในอนาคต กิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรฝึกให้นักเรียนมีความขยัน อดทน รับผิดชอบ รู้จักการแก้ปัญหา สามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้ฝึกทักษะการทำงาน การค้นคว้า การเขียนรายงาน การรายงานหน้าชั้น ได้ฝึกการพูด การกล้าแสดงออก จึงควรให้รุ่นน้องได้เรียนหลักสูตรนี้ด้วย ดังที่นักเรียนกล่าวกับคณะผู้วิจัยว่า “ . . . วิชานี้มีประโยชน์มากครับ เพราะได้นำไปใช้จริง สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้ ควรจะให้น้องๆ ได้เรียนต่อจากพวกเรา. . .” “ . . . หนูคิดว่าน้องน่าจะเรียนต่อไปนะค่ะ เพราะว่าทำให้เรารู้จักรับผิดชอบทำงานเป็น มีความขยัน ทำให้ได้ความรู้และทำงานกลุ่มเป็น มีการพัฒนางานขึ้นมาก รู้จักการแก้ปัญหา. . .” “ . . . ควรให้รุ่นน้องเรียนค่ะ เพราะรุ่นน้องจะได้ทักษะการทำงาน การค้นคว้า การเขียนรายงาน การรายงานหน้าชั้น ได้ฝึกทักษะการพูด การกล้าแสดงออก . . .”

ง. ความประทับใจของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรฯ สรุปได้ว่า นักเรียนรู้สึกดีใจและภูมิใจในตนเองเมื่อได้เห็นผลผลิตที่ตนเองปลูก รู้สึกดีใจที่ชุมชนและผู้ปกครองให้ความสนใจสอบถาม ให้ความร่วมมือและมีน้ำใจคอยช่วยเหลือทั้งในด้านวัตถุดิบและแรงงาน ดังที่นักเรียนกล่าวกับคณะผู้วิจัยว่า “ . . . ประทับใจเมื่อเห็นมะเขือที่ปลูกงอก และคนในชุมชนมาสอนเรื่องต่างๆ ได้เห็นข้าวออก ได้เห็นต้นไม้ที่ปลูกโตขึ้น . . .” “ . . . ชอบตอนกินน้ำสูกดี ได้เห็นข้าวที่หวานงอก และก็ตอนปล่อยปลา สนุกดี . . .” “ . . . ประทับใจตอนที่ปลูกมะเขือ ถ้าไม่ขึ้นจะไม่ได้อะไรขึ้นแล้ว ก็ตอนปล่อยปลา แล้วก็ตอนที่ปลูกพริก ได้นำต้นกล้าที่บ้านของวิลาวัลย์มาปลูก คนมีน้ำใจกับเรา. . .”

4.3) ความคิดเห็นของนักเรียนจากการเขียนบรรยายความประทับใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนจากภาพถ่าย

คณะผู้วิจัยนำภาพถ่ายกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรฯ จำนวน 45 ภาพ ซึ่งเป็นภาพถ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน การไปศึกษาดูงานที่ “ศูนย์สาธิตโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ” และการปฏิบัติกิจกรรมที่แปลงสาธิตในโรงเรียนให้นักเรียนเลือกภาพที่ตนเองประทับใจโดยจะเลือกคนละกี่ภาพก็ได้ แล้วให้นักเรียนเขียนบรรยายความประทับใจลงในกระดาษที่ครูแจกให้ สรุปความประทับใจต่อภาพถ่ายกิจกรรมของนักเรียน จำนวน 20 คน ได้ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ความประทับใจต่อภาพถ่ายกิจกรรม

ชื่อภาพกิจกรรม	จำนวนนักเรียน (คน)
1. ภาพกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	6
2. ภาพกิจกรรมการไปศึกษาดูงาน “ศูนย์สาธิตโครงการเกษตร ทฤษฎีใหม่ฯ”	6
3. ภาพการปฏิบัติกิจกรรมที่แปลงสาธิตในโรงเรียน	8
รวม	20

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตรฯ ที่นักเรียนประทับใจมากที่สุด คือ การปฏิบัติกิจกรรมที่แปลงสาธิตในโรงเรียน โดยมีนักเรียนเลือกภาพถ่ายกิจกรรมดังกล่าว จำนวน 8 คน ใน 20 คน รองลงมาคือ การเรียนการสอนในชั้นเรียนและการไปศึกษาดูงานที่ “ศูนย์สาธิตโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ” ซึ่งมีนักเรียนเลือก จำนวน 6 คน เท่ากัน โดยนักเรียนให้เหตุผล ดังนี้

ก. ภาพกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน เป็นภาพเกี่ยวกับการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าแล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านการแสวงหาความรู้ การกล้าแสดงออก การแสดงความคิดเห็น และการฝึกมารยาทของการเป็นผู้ฟังที่ดี อีกทั้งยังฝึกความสามัคคีของคนในกลุ่มที่ช่วยกันตอบคำถามเมื่อมีการซักถามในชั้นเรียน โดยนักเรียนให้เหตุผลว่า ภาพกิจกรรมนี้ทำให้นักเรียนนึกถึงการเรียนการสอนที่นักเรียนรู้สึกตื่นเต้น สนุก และดีใจที่เพื่อนๆ ประบมือให้กำลังใจ ซึ่งนักเรียนอยากให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้อีก เพราะฝึกให้เป็นคนกล้าพูด กล้าตอบคำถาม ไม่อายเพื่อน ได้เล่นสนุก ได้หัวเราะ และคุณครูก็ใจดีสรุปให้ฟังทำให้เข้าใจมากขึ้น ดังที่นักเรียนเขียนบรรยายภาพไว้ว่า “...กิจกรรมนี้นักเรียนมีความรู้สึกตื่นเต้น สนุก และดีใจที่เพื่อนๆ ประบมือให้กำลังใจ อยากให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้อีก เพราะจะทำให้ไม่อายเพื่อน ทำให้กล้าพูด กล้าตอบคำถาม ได้เล่นสนุก ได้หัวเราะ และคุณครูก็ใจดีสรุปให้ฟังทำให้เข้าใจมากขึ้น...”

ข. ภาพกิจกรรมการไปศึกษาดูงานที่ “ศูนย์สาธิตโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ” เป็นภาพเกี่ยวกับการไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ ได้เปิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ทำให้ได้เพิ่มพูนความรู้ และได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน เพราะได้เห็น ได้ฟัง ได้สัมผัสของจริง นอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนและต่ออาชีพเกษตรกรรม โดยนักเรียนให้เหตุผลว่า นักเรียนชอบการไปศึกษาดูงาน เพราะทำให้ได้เห็นวิธีการที่ผู้อื่นปฏิบัติแล้วประสบความสำเร็จ ได้รับความรู้จากเอกสารที่แจกให้ ได้ฟังวิทยากรบรรยาย ได้ดูตัวอย่างของจริง ได้ฝึกการเพาะเห็ด และได้เห็นการนำน้ำมาใช้โดยใช้กังหันลมที่อาศัยแรงลมธรรมชาติ จึงอยากให้มีกิจกรรมนี้อีกและอยากให้น้องๆ ได้ไปร่วมกิจกรรมด้วย ดังคำบรรยายภาพว่า “...การศึกษาดูงานทำให้ได้เห็นว่

ที่เขาทำและประสบความสำเร็จเขาทำอย่างไร การไปศึกษาดูงานครั้งนี้นักเรียนมีความรู้สึกชอบ เพราะได้รับเอกสาร ได้ฟังพี่ๆ เจ้าหน้าที่อธิบาย และพาไปดูสถานที่จริง อีกทั้งยังได้ฝึกในเรื่องของการเพาะเห็ด การนำน้ำมาใช้โดยใช้กังหันลมจากการอาศัยแรงลมจากธรรมชาติ กิจกรรมนี้ อยากให้มีอีกและอยากให้น้องๆ ได้ไปร่วมกิจกรรมด้วย...”

ค. ภาพการปฏิบัติกิจกรรมที่แปลงสาธิตในโรงเรียน เป็นภาพกิจกรรมเกี่ยวกับการเกี่ยวข้าวและการปลูกพืชที่แปลงสาธิต ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและได้รับประสบการณ์ตรง โดยนักเรียนให้เหตุผลว่า ภาพกิจกรรมนี้แสดงถึงกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนสนุกสนาน รู้สึกภาคภูมิใจ และประทับใจที่ได้เห็นผลผลิตที่ตนปลูก และได้นำผลผลิตที่ปลูกได้เองมาประกอบอาหาร นอกจากนั้น นักเรียนทุกคนได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำให้งานเสร็จ ทำให้มีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนและอยากให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้ตลอดไป เพราะจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีความสุขในการเรียน ดังที่นักเรียนเขียนบรรยายว่า “...กิจกรรมนี้มีความสุขสนุก รู้สึกภาคภูมิใจ และประทับใจที่ได้เห็นผลผลิต เช่น ต้นมะเขือออกผล ข้าวออกรวงเหลืองอร่ามทั่วท้องนา การเก็บผักที่นักเรียนได้ปลูกเองและนำมาประกอบอาหาร นอกจากนี้ เวลาลงมือปฏิบัติทุกคนก็ร่วมแรงร่วมใจกันทำให้เสร็จ ทำให้มีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียน และอยากให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้ตลอดไปเพราะจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีความสุขในการเรียน...”

1.1.2 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจากการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ในรอบที่สอง

คณะผู้วิจัยนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ฉบับปรับปรุง ไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสมานกิจ จังหวัดราชบุรี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ซึ่งมีนักเรียนจำนวน 15 คน ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมีดังต่อไปนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนั้น คณะผู้วิจัยพิจารณาจากผลการประเมินที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลการประเมินชิ้นงานในแฟ้มผลงานของนักเรียนในสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 40 และร้อยละ 60 ตามลำดับ ผลการประเมินมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

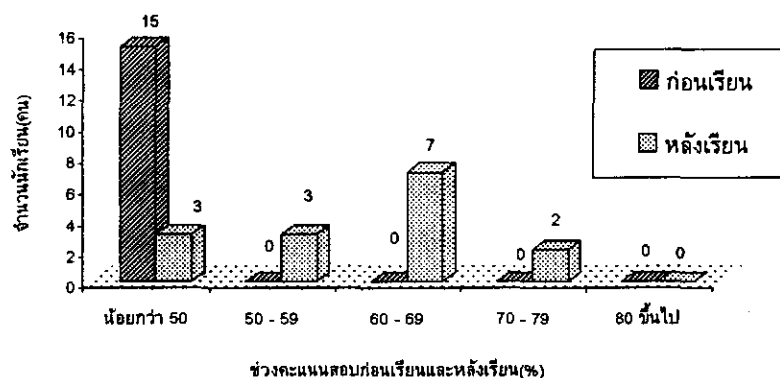
1.1) ผลการประเมินโดยใช้แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คณะผู้วิจัยนำแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ที่มีลักษณะเป็นแบบสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ไปทดสอบนักเรียน 2 ครั้ง คือก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรฯ โดยมีระยะเวลาการเรียนการสอน 1 ภาคเรียน แล้วนำคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้มาเปรียบเทียบและคิดเป็นค่าร้อยละ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 14 และภาพที่ 47

ตารางที่ 14 ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

	คะแนนก่อนเรียน		คะแนนหลังเรียน		เพิ่มขึ้น	
	(30)	ร้อยละ	(30)	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
เฉลี่ย	9.13	30.44	16.40	54.67	7.27	79.63
ร้อยละ	30.44	30.44	54.67	54.67	24.23	79.63
CV	0.34	0.34	0.32	0.32	0.38	0.48

จากตารางที่ 14 ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แสดงว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร มีคะแนนสอบหลังเรียน เพิ่มขึ้นจากคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างชัดเจน โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนร้อยละ 30.44 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนร้อยละ 54.67 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ย ก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 79.63 ของคะแนนสอบก่อนเรียน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 24.23 ของ คะแนนเต็ม และหากพิจารณาการกระจายของคะแนนสอบ พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนมี การกระจายน้อยกว่าคะแนนสอบก่อนเรียนเล็กน้อย กล่าวคือ สัมประสิทธิ์การกระจายของ คะแนนสอบหลังเรียน (0.32) มีค่าต่ำกว่าสัมประสิทธิ์การกระจายของคะแนนสอบก่อนเรียน (0.34) แสดงว่า นักเรียนมีคะแนนสอบหลังเรียนที่ใกล้เคียงกันมากขึ้นหรือคะแนนสอบหลังเรียน ของนักเรียนเกาะกลุ่มกันมากขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้ จากภาพที่ 47 แสดงให้เห็นว่า หากจำแนก นักเรียนเป็นกลุ่มตามช่วงของคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนทุกคนได้ คะแนนสอบก่อนเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ (คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50) แต่คะแนนสอบของ นักเรียนมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปหลังจากได้เรียนหลักสูตรฯ แล้ว โดยนักเรียนที่ได้คะแนนสอบ หลังเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำมีจำนวนลดลงกว่าก่อนเรียนมากคือเหลือเพียง 3 คน ในขณะที่ นักเรียนส่วนใหญ่ (9 คน ใน 15 คน หรือร้อยละ 60) ได้คะแนนสอบหลังเรียนอยู่ในระดับ ปานกลางขึ้นไป (คะแนนร้อยละ 60 ขึ้นไป) โดยนักเรียนที่ได้คะแนนสอบอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนร้อยละ 60-69) และระดับดี (คะแนนร้อยละ 70-79) มีจำนวน 7 คน และ 2 คน ตามลำดับ ซึ่งจากการสังเกตนักเรียนและการสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า นักเรียนที่ได้คะแนนสอบหลังเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำนั้นมีปัญหาด้านการเรียนรู้ซ้ำและ ขาดเรียนบ่อยทำให้ขาดทักษะด้านการอ่านและการเขียน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า เมื่อนักเรียน ได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร เป็นเวลา 1 ภาคเรียนแล้ว นักเรียน ส่วนใหญ่มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนและได้คะแนนสอบที่ใกล้เคียงกันมากขึ้นกว่าก่อนเรียน

ภาพที่ 47 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

1.2) ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน

ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร จำนวน 17 ชิ้นงาน โดยใช้แบบประเมินชิ้นงานจำนวน 17 แบบประเมิน แต่ละแบบประเมินมีเกณฑ์การให้คะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 5 คะแนน แสดงไว้ในตารางที่ 15 และภาพที่ 48 - 51

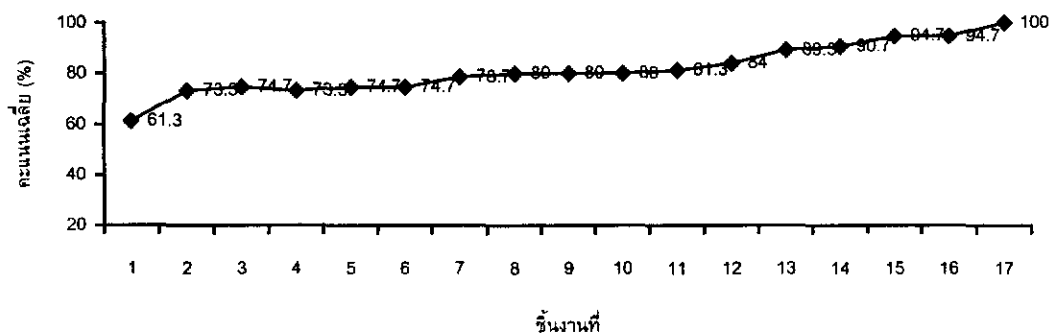
ตารางที่ 15 ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน

	ชิ้นงานที่																	รวม	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	(85)	
ค่าเฉลี่ย	3.07	3.67	3.73	3.67	3.73	3.73	3.93	4.00	4.00	4.00	4.07	4.20	4.47	4.53	4.73	4.73	5.00	69.27	81.49
ร้อยละ	61.3	73.3	74.7	73.3	74.7	74.7	78.7	80	80	80	81.3	84	89.3	90.7	94.7	94.7	100	81.49	81.49
CV	0.36	0.13	0.19	0.42	0.42	0.37	0.22	0.00	0.31	0.34	0.33	0.34	0.22	0.30	0.13	0.15	0.00	0.20	0.20

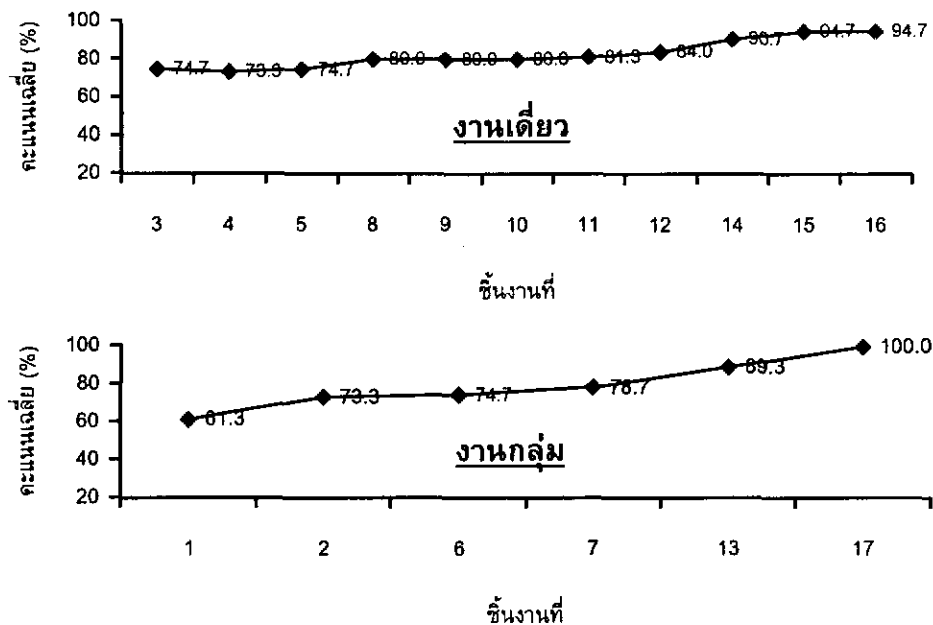
จากตารางที่ 15 ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน แสดงว่า ชิ้นงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ทุกชิ้นงานได้รับการประเมินในระดับปานกลางขึ้นไป คือมีคะแนนเฉลี่ยที่สูงกว่าร้อยละ 60 โดยชิ้นงานที่ได้รับการประเมินในระดับดีมาก (คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 80) มีทั้งสิ้น 7 ชิ้นงาน และหากพิจารณาภาพที่ 48 พบว่า ในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยของชิ้นงานเพิ่มขึ้นตามลำดับการสั่งงานตั้งแต่ชิ้นงานที่ 1 ถึง ชิ้นงานที่ 17

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยของชิ้นงาน โดยจำแนกชิ้นงานเป็นกลุ่มตามลักษณะการมอบหมายงานและลักษณะของชิ้นงาน ดังแสดงในภาพที่ 49 และภาพที่ 50 ซึ่งจากภาพที่ 49 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของชิ้นงานมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นตามลำดับการสั่งงานทั้งในชิ้นงานเดี่ยวและชิ้นงานกลุ่ม นอกจากนั้น หากนำชิ้นงานเดี่ยวมาจำแนกเป็น 3 ประเภทตามลักษณะของชิ้นงาน คือ ชิ้นงานประเภทบันทึกรายบุคคลและเรียงความ ประเภทผ่านพิบความรู้และหนังสือเล่มเล็ก และประเภทผังสรุปความคิด ดังแสดงในภาพที่ 50 พบว่า

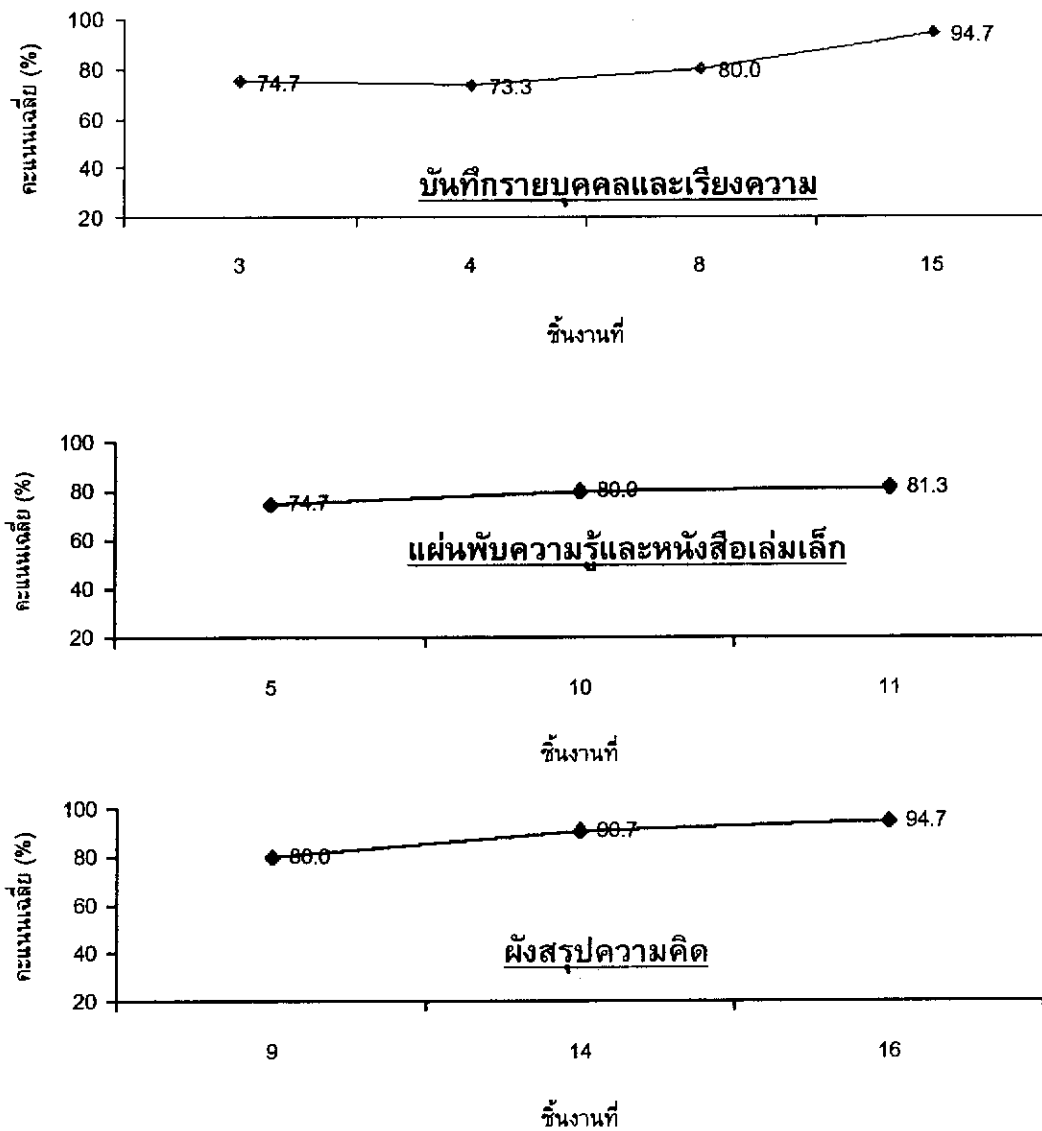
ชิ้นงานทั้ง 3 ประเภท มีคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นตามลำดับการสั่งงานเช่นเดียวกัน และหากจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มตามช่วงของคะแนนชิ้นงานที่ได้รับ ดังแสดงไว้ในภาพที่ 51 พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ (11 คน ใน 15 คน หรือร้อยละ 73) ได้คะแนนผลการประเมินชิ้นงานอยู่ในระดับดีมาก (คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป) นักเรียนที่ได้คะแนนผลการประเมินชิ้นงานในระดับอื่นๆ มีจำนวนน้อยมาก โดยมีนักเรียนที่ได้คะแนนผลการประเมินชิ้นงานต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ (คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50) เพียง 1 คน ซึ่งจากการสังเกตนักเรียนและการสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น พบว่านักเรียนคนนี้มีระดับการพัฒนาการด้านสมองช้า มีบุคลิกภาพเฉื่อยชา มีความรับผิดชอบในการทำงานน้อยและส่งงานเพียง 5 ชิ้นงาน เป็นผลให้ได้คะแนนชิ้นงานต่ำ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่สามารถผลิตชิ้นงานที่มีคุณภาพสูงและมีพัฒนาการในการผลิตชิ้นงานที่ดีขึ้นตามลำดับของการเรียนการสอน

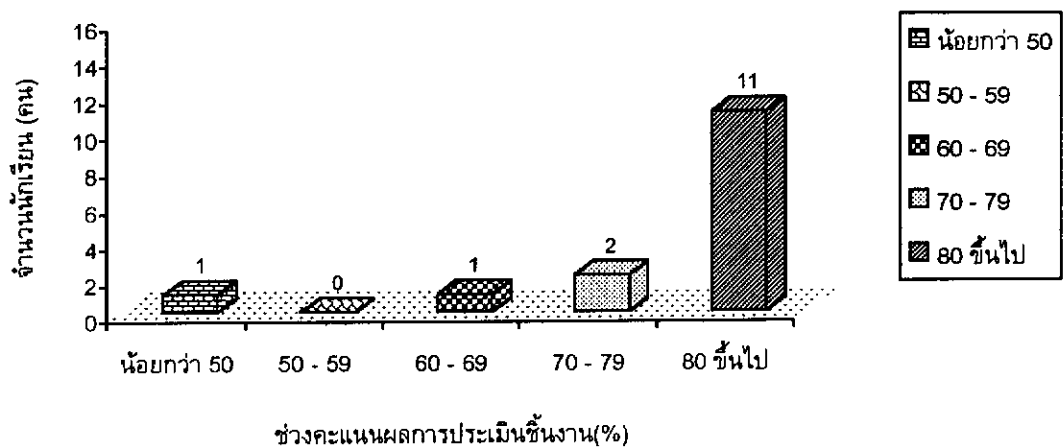
ภาพที่ 48 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่ของชิ้นงาน

ภาพที่ 49 ผลการประเมินชิ้นงานจำแนกตามลำดับที่และลักษณะการมอบหมายงาน

ภาพที่ 50 ผลการประเมินชั้นงานจำแนกตามลำดับที่และลักษณะของชั้นงาน

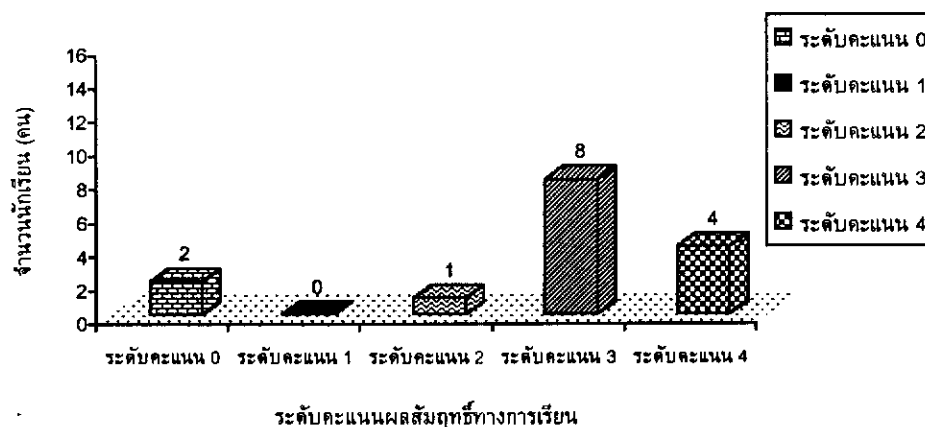
ภาพที่ 51 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนผลการประเมินชั้นงาน

1.3) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร พิจารณาจากผลการประเมินที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลการประเมินชิ้นงานในแฟ้มผลงานของนักเรียน โดยคิดสัดส่วนผลการประเมินดังกล่าวเป็นร้อยละ 40 และร้อยละ 60 ตามลำดับ ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 16 และภาพที่ 52

ตารางที่ 16 ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินชิ้นงาน

	คะแนนประเมินชิ้นงาน (60%)	คะแนนสอบ (40%)	รวม (100%)
คะแนนเฉลี่ย	48.89	21.87	70.76
CV	0.19	0.32	0.22

ภาพที่ 52 จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร มีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดี (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70.76) และจากภาพที่ 52 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่ (12 คน ใน 15 คน หรือร้อยละ 80) มีผลสัมฤทธิ์ฯ อยู่ในระดับดีและระดับดีมาก โดยนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ฯ อยู่ในระดับดี (ผลสัมฤทธิ์ฯ ระดับ 3) มีจำนวน 8 คน และระดับดีมาก (ผลสัมฤทธิ์ฯ ระดับ 4) มีจำนวน 4 คน ส่วนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง (ผลสัมฤทธิ์ฯ ระดับ 2) และระดับต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ (ผลสัมฤทธิ์ฯ ระดับ 0) มีเพียงส่วนน้อย คือ มีเพียง 1 คน และ 2 คน ตามลำดับ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้ทราบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ฯ ต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำนั้นเป็นเด็กที่อยู่ในกลุ่มนักเรียนที่ขาดทักษะพื้นฐาน โดยเฉพาะทักษะด้านการอ่าน และการเขียน รวมทั้งมีพัฒนาการทางสมองช้า ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพึงพอใจ

ซึ่งแสดงว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนหลักสูตรฯ แล้ว นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจรเป็นอย่างดีและมีความสามารถในการผลิตชิ้นงานที่มีคุณภาพสูง

2) ทักษะที่พึงประสงค์

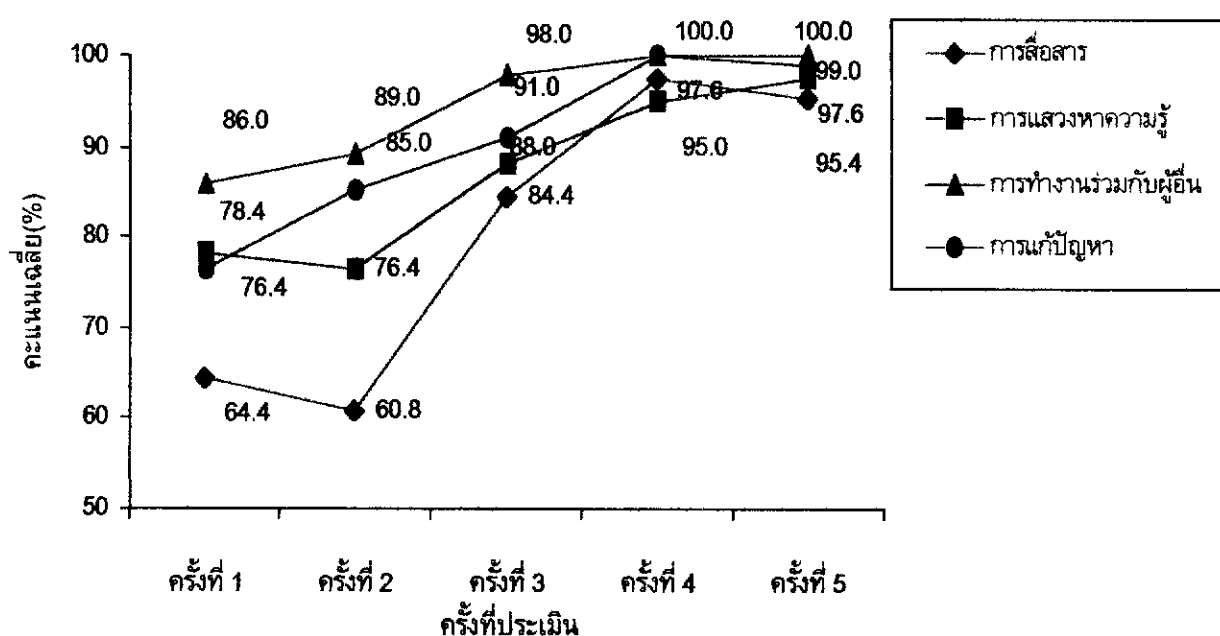
การประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร พิจารณาโดยรวมคะแนนจากแบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ 4 ด้าน คือ ด้านการสื่อสาร ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการแก้ปัญหา ทักษะที่พึงประสงค์แต่ละด้านมีการประเมินรวม 5 ครั้ง การประเมินแต่ละครั้งมีการให้คะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 5 คะแนน โดยเป็นการรวมคะแนนที่ได้จากตัวชี้วัดในแต่ละทักษะ (5 ตัวชี้วัด) ว่านักเรียนมีการแสดงออกตามตัวชี้วัดนั้นๆ หรือไม่ ถ้ามีให้ 1 คะแนน ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์แสดงไว้ในตารางที่ 17 และภาพที่ 53

ตารางที่ 17 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์

ทักษะด้าน		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5	เฉลี่ย	เฉลี่ยร้อยละ
การสื่อสาร	เฉลี่ย	3.22	3.04	4.22	4.88	4.77	4.03	80.52
	ร้อยละ	64.4	60.8	84.4	97.6	95.4	80.52	80.52
	CV	0.32	0.38	0.25	0.22	0.32	0.30	0.21
การแสวงหาความรู้	เฉลี่ย	3.92	3.82	4.40	4.75	4.88	4.35	87.08
	ร้อยละ	78.4	76.4	88.0	95.0	97.6	87.08	87.08
	CV	0.41	0.32	0.30	0.25	0.22	0.30	0.11
การทำงานร่วมกับผู้อื่น	เฉลี่ย	4.30	4.45	4.90	5.00	5.00	4.73	94.60
	ร้อยละ	86.0	89.0	98.0	100	100	94.60	94.60
	CV	0.36	0.32	0.13	0.00	0.00	0.16	0.07
การแก้ปัญหา	เฉลี่ย	3.82	4.25	4.55	5.00	4.95	4.51	90.28
	ร้อยละ	76.4	85.0	91.0	100	99.0	90.28	90.28
	CV	0.42	0.28	0.32	0.00	0.05	0.21	0.11

จากตารางที่ 17 และภาพที่ 53 ผลจากการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ แสดงว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร มีทักษะที่พึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย ทักษะด้านการสื่อสาร ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการแก้ปัญหา ในระดับดีมากทุกด้าน และมีการพัฒนาทักษะดังกล่าวไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับจากการประเมินครั้งที่ 1 จนถึงครั้งที่ 5 กล่าวคือ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทักษะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีมากทุกด้าน (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ขึ้นไป) โดยทักษะที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 94.60) รองลงมาคือ ทักษะด้านการแก้ปัญหา (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 90.28) ด้านการแสวงหาความรู้ (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 87.08) และด้านการสื่อสาร (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.52) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาภาพที่ 53 พบว่า โดยภาพรวมผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ในทุกด้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ครั้งที่ประเมิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นนั้นมีผลการประเมินใน 2 ครั้งสุดท้ายในระดับสูงสุด คือมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 100 ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีการพัฒนาทักษะไปจนถึงระดับสูงสุด แต่สำหรับทักษะด้านการสื่อสารและด้านการแก้ปัญหา นั้นนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยในการประเมินครั้งที่ 5 ลดลงจากการประเมินครั้งที่ 4 เพียงเล็กน้อย แต่คะแนนเฉลี่ยยังคงอยู่ในระดับดีมาก (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 95.4 และ 99.0 ตามลำดับ) ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการประเมินครั้งที่ 5 เป็นการประเมินครั้งสุดท้ายของการเรียนการสอน ซึ่งเป็นช่วงที่นักเรียนต้องเตรียมตัวสอบปลายภาคและนักเรียนส่วนหนึ่งต้องแก้ไขข้อบกพร่องของชิ้นงานให้ดีขึ้นด้วย ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสาน ครบวงจร เป็นเวลา 1 ภาคเรียนแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีมาก และมีการพัฒนาทักษะที่ดีขึ้นตามลำดับของการเรียนการสอน

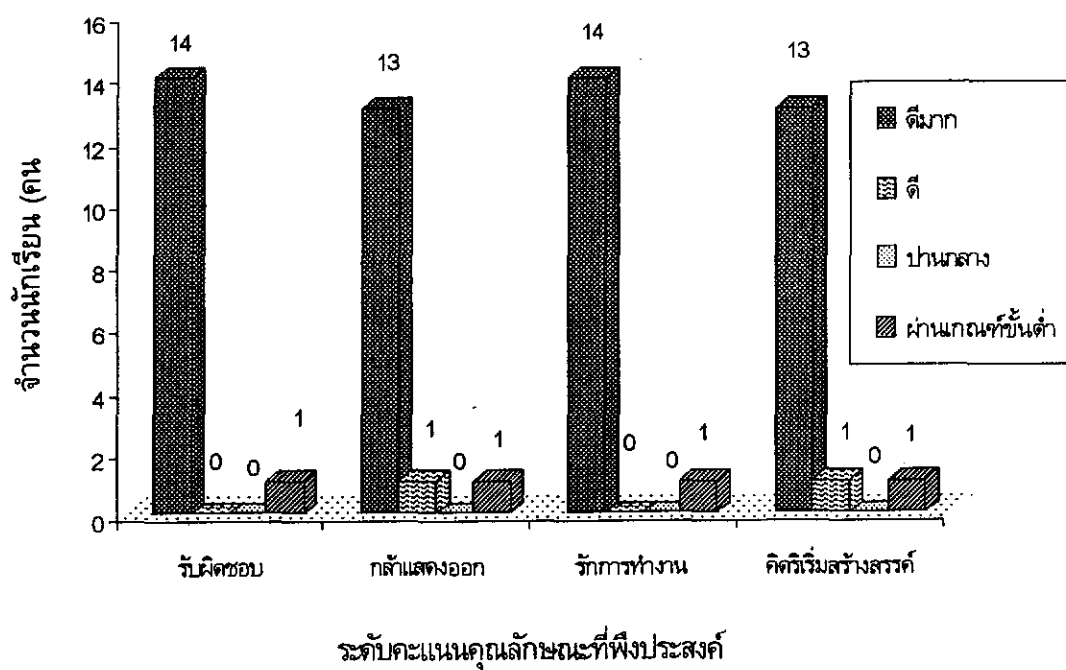
ภาพที่ 53 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน

3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์

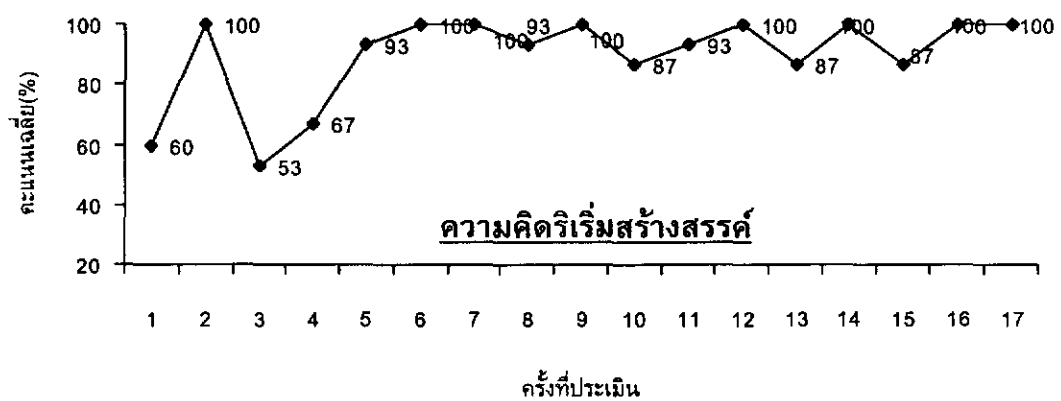
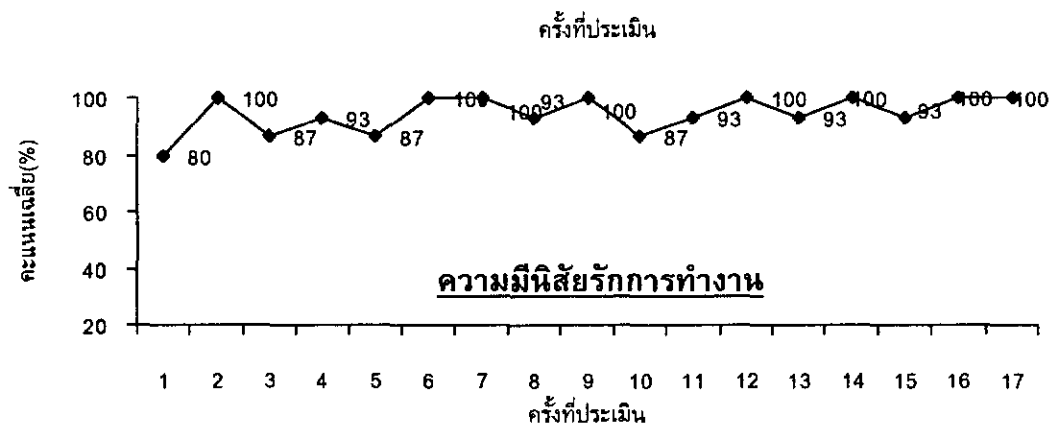
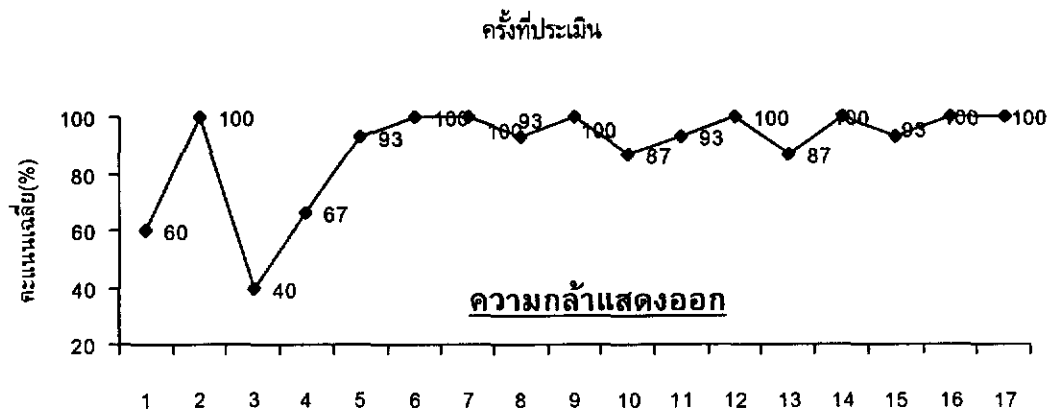
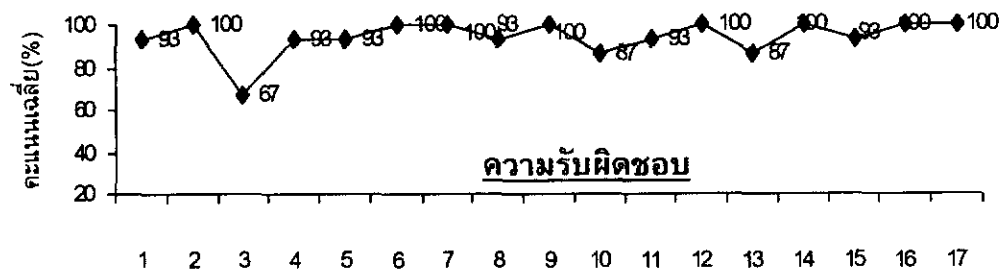
การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสาน ครบวงจร พิจารณาโดยรวมคะแนนจากแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความกล้าแสดงออก ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คุณลักษณะแต่ละด้านมีการประเมินรวม 17 ครั้ง จาก 17 ชิ้นงาน แต่ละครั้งเป็นการสังเกตจากการปฏิบัติงานว่ามีการแสดงออกในคุณลักษณะนั้นๆ หรือไม่ ถ้ามีให้ 1 คะแนน ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์แสดงไว้ในตารางที่ 18 และภาพที่ 54 - 55

ตารางที่ 18 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ด้าน		ประเมินครั้งที่																	เฉลี่ย
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	ร้อยละ
รับผิดชอบ	เฉลี่ย	0.93	1.00	0.67	0.93	0.93	1.00	1.00	0.93	1.00	0.87	0.93	1.00	0.87	1.00	0.93	1.00	1.00	94.12
	ร้อยละ	93	100	67	93	93	100	100	93	100	87	93	100	87	100	93	100	100	94.12
	CV	0.28	0.00	0.73	0.28	0.28	0.00	0.00	0.28	0.00	0.41	0.28	0.00	0.41	0.00	0.28	0.00	0.00	0.13
กล้าแสดงออก	เฉลี่ย	0.60	1.00	0.40	0.67	0.93	1.00	1.00	0.93	1.00	0.87	0.93	1.00	0.87	1.00	0.93	1.00	1.00	89.02
	ร้อยละ	60	100	40	67	93	100	100	93	100	87	93	100	87	100	93	100	100	89.03
	CV	0.85	0.00	1.27	0.73	0.28	0.00	0.00	0.28	0.00	0.41	0.28	0.00	0.41	0.00	0.28	0.00	0.00	0.15
รักการทำงาน	เฉลี่ย	0.80	1.00	0.87	0.93	0.87	1.00	1.00	0.93	1.00	0.87	0.93	1.00	0.93	1.00	0.93	1.00	1.00	94.51
	ร้อยละ	80	100	87	93	87	100	100	93	100	87	93	100	93	100	93	100	100	94.51
	CV	0.52	0.00	0.41	0.28	0.41	0.00	0.00	0.28	0.00	0.41	0.28	0.00	0.28	0.00	0.28	0.00	0.00	0.13
คิดริเริ่มสร้างสรรค์	เฉลี่ย	0.60	1.00	0.53	0.67	0.93	1.00	1.00	0.93	1.00	0.87	0.93	1.00	0.87	1.00	0.87	1.00	1.00	89.41
	ร้อยละ	60	100	53	67	93	100	100	93	100	87	93	100	87	100	87	100	100	89.41
	CV	0.85	0.00	0.97	0.73	0.28	0.00	0.00	0.28	0.00	0.41	0.28	0.00	0.41	0.00	0.41	0.00	0.00	0.14

ภาพที่ 54 จำนวนนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

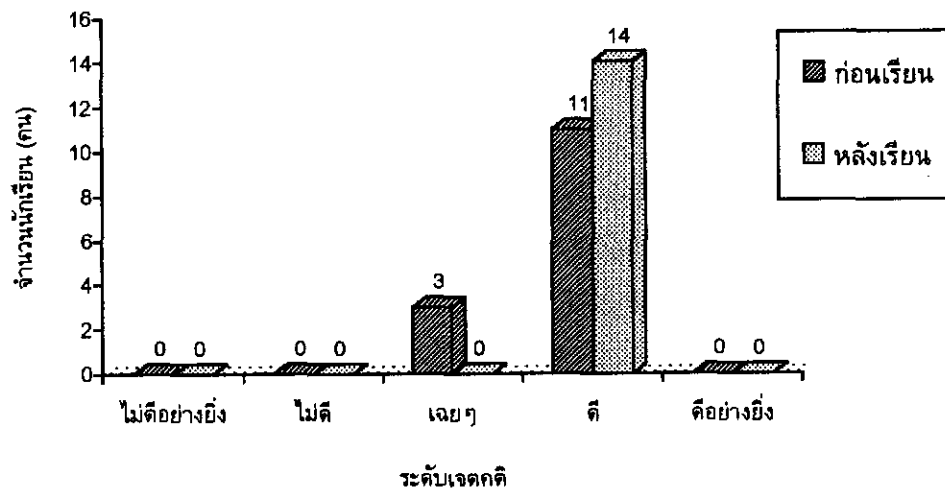

ภาพที่ 55 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทของคุณลักษณะ และลำดับที่ของการประเมิน

จากตารางที่ 18 และภาพที่ 55 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แสดงว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ ด้านความกล้าแสดงออก ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในระดับดีมากทุกด้าน และมีการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับจากการประเมินครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 17 กล่าวคือ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีมากทุกด้าน (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ขึ้นไป) โดยคุณลักษณะที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ คุณลักษณะด้านความมีนิสัยรักการทำงาน (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 94.51) ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 94.12) รองลงมาคือ คุณลักษณะด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 89.41) ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับคุณลักษณะด้านความกล้าแสดงออก (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 89.02) และเมื่อพิจารณาภาพที่ 55 พบว่า โดยภาพรวม ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในทุกด้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับครั้งที่ประเมิน มีผลการประเมินในบางครั้งที่มีความเฉลี่ยเพิ่มขึ้นและลดลงบ้าง แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ คือผลการประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีและดีมาก (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไป) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะเห็นว่าทุกคุณลักษณะมีผลการประเมินใน 2 ครั้งสุดท้ายในระดับสูงสุด คือมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 100 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทุกด้านไปจนถึงระดับสูงสุดและการพัฒนาเป็นไปตามลำดับของการเรียนการสอน นอกจากนั้น หากพิจารณาผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามช่วงคะแนนในภาพที่ 54 พบว่า นักเรียนเกือบทุกคนได้รับการประเมินว่ามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับดีมากทุกด้าน (คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป) นักเรียนที่ได้รับผลการประเมินในระดับอื่นๆ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร เป็นเวลา 1 ภาคเรียนแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีมากและมีการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีขึ้นไปจนถึงระดับสูงสุดตามลำดับของการเรียนการสอน

4) เจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรม

คณะผู้วิจัยศึกษาเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร โดยนำแบบวัดเจตคติที่มีข้อคำถาม จำนวน 30 ข้อ ไปวัดเจตคติของนักเรียน 2 ครั้ง คือก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรท้องถิ่น โดยมีระยะเวลาการเรียนการสอน 1 ภาคเรียน แล้วนำคะแนนเจตติก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้มาจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมดีอย่างยิ่ง ดี เฉยๆ ไม่ดี และไม่ดียิ่งๆ ตามลำดับ ผลการศึกษาเจตคติของนักเรียนที่ตอบแบบวัดเจตคติ จำนวน 14 คน แสดงไว้ในภาพที่ 56

ภาพที่ 56 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามระดับเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมก่อนเรียน และหลังเรียน

จากภาพที่ 56 แสดงว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร มีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย โดยก่อนเรียนหลักสูตรฯ นั้น นักเรียนมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมแตกต่างกันเป็น 2 ระดับ คือ นักเรียนส่วนใหญ่ (11 คน ใน 14 คน หรือร้อยละ 78.57) มีเจตคติในระดับดี ส่วนนักเรียนที่มีเจตคติระดับเฉยๆ มีจำนวน 3 คน แต่หลังจากได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว นักเรียนทุกคนมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมในระดับดี โดยนักเรียน 3 คน ที่ก่อนเรียนหลักสูตรฯ มีเจตคติระดับเฉยๆ นั้น เปลี่ยนเจตคติไปเป็นระดับดี ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร เป็นเวลา 1 ภาคเรียนแล้ว นักเรียนทุกคนมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมอยู่ในระดับดี โดยนักเรียนมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากก่อนเรียนเล็กน้อย

5) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร โดยใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และให้นักเรียนเขียนบรรยายความประทับใจต่อกิจกรรมจากภาพถ่าย ซึ่งสรุปความคิดเห็นของนักเรียนได้ดังนี้

5.1) ความคิดเห็นของนักเรียนจากการตอบแบบสอบถาม

คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร สรุปได้ว่า นักเรียนทุกคนชอบกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรที่ประกอบด้วย การไปสัมภาษณ์เกษตรกรหรือผู้รู้ในชุมชน การมอบหมายให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากหนังสือหรือเอกสารด้วยตนเอง การเชิญเกษตรกรในชุมชนหรือบุคคลอื่นนอกเหนือจากครูมาสอน การไปศึกษาดูงานนอกสถานที่

การปฏิบัติจริง การมอบหมายให้ทำงานเป็นกลุ่ม และการที่ครูมอบหมายให้นักเรียนเก็บผลงานไว้ในแฟ้มผลงาน โดยนักเรียนให้เหตุผลดังต่อไปนี้

ก. เหตุผลที่นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการไปสัมภาษณ์เกษตรกรหรือผู้รู้ในชุมชน สรุปได้ว่า การไปสัมภาษณ์ทำให้ได้รู้จักแหล่งความรู้และสามารถหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง ทั้งยังได้ความรู้และแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเกษตรกรรมที่ไม่เคยรู้มาก่อน เช่น การแก้ปัญหาโรคพืช ทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการชีวิตประจำวัน นอกจากนั้น การไปสัมภาษณ์ทำให้ได้ออกไปชุมชน จึงสนุก ไม่น่าเบื่อ ได้ฝึกความกล้าแสดงออกในการซักถาม และได้นำความรู้จากชั้นเรียนไปใช้ในการสัมภาษณ์จริง โดยนักเรียนได้ตอบแบบสอบถามว่า “...ชอบ เพราะไปสัมภาษณ์แล้วทำให้รู้ว่าใครมีความรู้อะไรบ้าง เป็นการหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง...” “...ชอบ เพราะได้สัมภาษณ์คนที่รู้จริง ได้ความรู้มากและสามารถนำมาใช้ในการชีวิตประจำวันได้จริง เช่น การแก้ปัญหาโรคพืชต่างๆ...” “...ชอบ เพราะได้ออกไปชุมชน ทำให้สนุกไม่น่าเบื่อ ได้รับความรู้ชัดเจนขึ้น ทำให้มีความกล้าแสดงออกในการซักถามและได้นำความรู้ไปใช้ในการสัมภาษณ์จริง...”

ข. เหตุผลที่นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูมอบหมายให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากหนังสือหรือเอกสารด้วยตนเอง สรุปได้ว่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองทำให้ได้รับความรู้ ได้ฝึกให้มีทักษะในการอ่าน การเขียน การเขียนสรุปเป็นรายงาน รวมทั้งได้ฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยนักเรียนตอบแบบสอบถามว่า “...ชอบ เพราะได้ฝึกทักษะการอ่านและการเขียนจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทำให้อ่านเก่งขึ้นและมีความภูมิใจ...” “... ชอบ เพราะได้ศึกษาจากเอกสารมากมาย ได้อ่านหนังสือมากขึ้น ได้เขียนรายงานทำให้ได้ฝึกการอ่านการเขียนและได้ความรู้มาก...”

ค. เหตุผลที่นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการเชิญเกษตรกรในชุมชนหรือบุคคลอื่นนอกเหนือจากครูมาสอน คือ นักเรียนได้เรียนรู้กับเกษตรกรที่มีความรู้และประสบการณ์ตรง ทำให้ได้ความรู้มากยิ่งขึ้น และได้ซักถามผู้ที่รู้จริง นอกจากนั้นยังได้ฝึกให้กล้าซักถาม และได้รู้จักกับบุคคลภายนอกที่มีความรู้ โดยนักเรียนตอบว่า “... ชอบ เพราะคนในชุมชนที่มาอธิบายมีความรู้จริง สามารถซักถามได้ ทำให้ได้ความรู้มากขึ้น ...” “...ชอบ เพราะได้ฝึกการตั้งคำถามและได้ถามจริง ได้ฝึกความกล้าแสดงออก...”

ง. เหตุผลที่นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ สรุปได้ว่า การไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ทำให้ได้ความรู้มากขึ้น ได้เห็นตัวอย่างที่เป็นการปฏิบัติจริงและสามารถนำไปเป็นแนวทางการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของตนเองได้ และได้เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็นมาก่อน ทั้งยังสนุกเหมือนได้ไปเที่ยว โดยนักเรียนระบุว่า “... ชอบ เพราะได้ไปนอกโรงเรียน ได้เปลี่ยนบรรยากาศเหมือนได้ไปเที่ยว สนุกครับ...” “... ชอบ เพราะได้ไปเห็นอะไรต่างๆ มากมายและได้ความรู้...” “... ชอบ เพราะสนุกครับ ร้อนด้วยและก็เสียเวลามาก แต่ก็ชอบ ได้ความรู้ดี...” “... ชอบ เพราะได้รู้ในสิ่งที่ยังไม่เคยรู้...”

จ. เหตุผลที่นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติจริง คือ นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการเรียนในชั้นเรียน และสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้น ยังทำให้การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ ดังคำตอบของนักเรียนที่ว่า “...สนุกครับ ผมชอบไปแปลงสาธิต ได้ปฏิบัติจริงทำให้ไม่น่าเบื่อ เวลาลงไปในนา ก็สนุก ได้ไล่จับหอยด้วย...” “...ชอบ เพราะได้ความรู้เรื่องการปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงปลา เพิ่มเติมจากการเรียนในห้อง...”

ฉ. เหตุผลที่นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม สรุปได้ว่า การทำงานเป็นกลุ่มทำให้นักเรียนได้ช่วยกันค้นคว้าในสิ่งที่ยังไม่รู้ ได้ช่วยกันคิด ได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดกัน ทำให้ได้ความคิดที่หลากหลาย ได้พูดคุยปรึกษาหารือ ช่วยกันคิดช่วยกันทำให้งานเสร็จทันเวลา และได้ผลงานที่ดี รวมทั้งทำให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการทำงาน โดยนักเรียนตอบแบบสอบถามว่า “... ชอบ เพราะเพื่อน ๆ จะได้ช่วยกันทำ สนุกด้วย...” “...ชอบ เพราะงานกลุ่มมีความคิดหลายอย่าง ได้แลกเปลี่ยนความคิดกัน ...”

ช. เหตุผลที่นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูมอบหมายให้นักเรียนเก็บผลงานไว้ในแฟ้มผลงาน คือ นักเรียนได้รู้ความสามารถของตนเอง รู้ข้อบกพร่อง และได้แก้ไขผลงานให้ดีขึ้น ได้ฝึกความรับผิดชอบ และได้เก็บผลงานอย่างเป็นระเบียบไว้แสดงให้ครู พ่อแม่ เพื่อน รุ่นน้อง และตนเอง ได้ดู โดยนักเรียนตอบว่า “...ชอบ เพราะจะได้แสดงให้ครู พ่อแม่ และเพื่อนดู...” “...ชอบ เพราะจะได้กลับมาดูใหม่ และเป็นตัวอย่างให้รุ่นน้องได้ดู...” “... ชอบ เพราะดูแล้วเป็นระเบียบดี...” “...ชอบ เพราะจะได้เลือกงานที่เราชอบ เราภูมิใจแล้วจะได้เอาไปอวดพ่อแม่...”

5.2) ความคิดเห็นของนักเรียนจากการสนทนากลุ่ม

คณะผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ใน 4 ประเด็น คือ 1) ความรู้สึกของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหาที่เรียน งานที่มอบหมาย และความรู้สึกต่อหลักสูตรฯ 2) ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนหลักสูตรฯ 3) ความคิดเห็นของนักเรียนว่าควรให้รุ่นน้องได้เรียนหลักสูตรฯ หรือไม่ เพราะอะไร และ 4) ความประทับใจจากการเรียนหลักสูตรฯ สรุปความคิดเห็นของนักเรียนได้ดังนี้

ก. ความรู้สึกของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหาที่เรียน งานที่มอบหมาย และความรู้สึกต่อการเรียนหลักสูตรฯ สรุปได้ว่า นักเรียนทุกคนชอบกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรฯ เพราะนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ทำให้เรียนได้เข้าใจและจำได้ง่ายขึ้น และยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือใช้ทำเป็นอาชีพเสริมในอนาคตได้อีกด้วย ครูสอนสนุก รวมทั้งได้ออกไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ โดยนักเรียนกล่าวว่า “...วิชานี้มีกิจกรรมที่ดีมากครับ คุณครูสอนสนุก ถ้าผมโตขึ้นจะใช้ความรู้จากการที่ได้ฝึกปฏิบัติ

จริงมาทำเป็นอาชีพได้ แล้วก็ทำให้ผมได้ฝึกทำจริง ๆ . . .” “ . . . ชอบลงมือทำครับเพราะทำให้เราทำได้จริง ชอบไปดูงานข้างนอก ได้ไปเที่ยวและได้ความรู้ . . .”

ข. ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนหลักสูตรฯ สรุปได้ว่า นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมที่ไม่เคยรู้มาก่อน เช่น รู้จักชนิดของปลาและข้าว การทำนา การใส่ปุ๋ย การแก้ปัญหาโรคพืชโดยปลูกพืชที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน การใช้กากมะพร้าวทำจาดม การกำจัดแมลง การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช การกำจัดหอยเชอร์รี่ การเลือกพันธุ์ปลาที่เหมาะสม และการทำปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น ดังคำกล่าวของนักเรียนที่ว่า “ . . . ได้ความรู้เรื่องการแก้ปัญหาโรคพืช วิธีการกำจัดศัตรูพืช รู้จักชนิดของปลา ชนิดของข้าว การทำปุ๋ยชีวภาพ . . . ” “ . . . ได้รู้เกี่ยวกับการปลูกผักหลายอย่างเข้าด้วยกัน การใส่ปุ๋ยในแปลงผัก การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี . . . ” “ . . . ได้ความรู้เรื่องการกำจัดศัตรูพืช รู้ว่าแมลงไม่ชอบกลิ่นอะไรบ้าง . . . ” “ . . . ได้รู้เรื่องการทำนา เช่น รู้ว่าพันธุ์ข้าวมีอะไรบ้าง ได้รู้เรื่องการป้องกันและปราบศัตรูพืช การกำจัดหอยเชอร์รี่ . . . ”

ค. ความคิดเห็นของนักเรียนว่าควรให้รุ่นน้องได้เรียนหลักสูตรฯ หรือไม่ เพราะอะไร สรุปได้ว่า นักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรฯ เป็นวิชาที่มีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสามารถทำเป็นอาชีพในอนาคตได้ นอกจากนั้น กิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรยังฝึกให้นักเรียนมีทักษะการทำงาน การศึกษาค้นคว้า การเขียนรายงาน การรายงานหน้าชั้นเรียน ได้ฝึกทักษะการพูด การกล้าแสดงออก ฝึกให้มีความขยัน อดทน รับผิดชอบ รู้จักทำงานเป็นกลุ่ม และรู้จักการแก้ปัญหา จึงควรให้รุ่นน้องได้เรียนหลักสูตรฯ นี้ด้วย โดยนักเรียนกล่าวกับคณะผู้วิจัยว่า “ . . . เรียนวิชานี้แล้วได้ประโยชน์มากครับ เพราะได้นำไปใช้จริง อยากให้น้องๆ ได้เรียนต่อจากพวกเรา . . . ” “ . . . ผมคิดว่าน้องน่าจะเรียนต่อไปนะครับ เพราะว่าทำให้เรารู้จักรับผิดชอบ รู้จักว่าจะต้องทำอะไร มีความขยัน ทำให้ได้ความรู้และทำงานกลุ่มเป็น รู้จักการแก้ปัญหา . . . ” “ . . . อยากให้น้องๆ ได้เรียนค่ะ เพราะรุ่นน้องจะได้เรียนและทำเหมือนเรา . . . ”

ง. ความประทับใจของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรฯ สรุปได้ว่า นักเรียนรู้สึกดีใจที่ชุมชนและผู้ปกครองให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือ และความช่วยเหลือ โดยการให้ความรู้และร่วมกิจกรรมกับนักเรียนเป็นอย่างดี และประทับใจเพื่อนๆ ที่ช่วยกันทำงานทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งประทับใจที่ได้เห็นผลผลิตและความเจริญขององุ่นองุ่นที่ปลูก ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ . . . ชอบตอนกินน้ำสนุกดี ได้เห็นข้าวที่ปลูก . . . ” “ . . . ประทับใจเพื่อนๆ ที่เขาช่วยเหลือกันในเวลาที่ลงไปดำนา . . . ” “ . . . ผมได้ปลูกผักบั้งเป็นครั้งแรก ประทับใจมากที่เห็นมันงอกออกมา ผมไปดูมันทุกวัน . . . ”

5.3) ความคิดเห็นของนักเรียนจากการเขียนบรรยายความประทับใจ ต่อกิจกรรมการเรียนการสอนจากภาพถ่าย

คณะผู้วิจัยนำภาพถ่ายกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรฯ จำนวน 15 ภาพ ซึ่งเป็นภาพถ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมการสรุปการเรียนการสอนที่แปลงสาธิตและภาพถ่าย

เกี่ยวกับกิจกรรมการปฏิบัติที่แปลงสาธิต ให้นักเรียนเลือกภาพที่ตนเองประทับใจ โดยจะเลือกคนละกี่ภาพก็ได้ แล้วให้นักเรียนเขียนบรรยายความประทับใจลงในกระดาษที่ครูแจกให้สรุปความประทับใจต่อภาพถ่ายกิจกรรมของนักเรียน จำนวน 11 คน ได้ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ความประทับใจต่อภาพถ่ายกิจกรรม

ชื่อภาพกิจกรรม	จำนวนนักเรียน (คน)
1. ภาพกิจกรรมการสรุปการเรียนรู้การสอนที่แปลงสาธิต	3
2. ภาพกิจกรรมการปฏิบัติที่แปลงสาธิต	8
รวม	11

จากตารางที่ 19 แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตรฯ ที่นักเรียนประทับใจมากที่สุด คือ การปฏิบัติกิจกรรมที่แปลงสาธิต โดยมีนักเรียนเลือกภาพถ่ายกิจกรรมดังกล่าว จำนวน 8 คน ใน 11 คน รองลงมาคือ การสรุปการเรียนรู้การสอนที่แปลงสาธิต มีนักเรียนเลือกจำนวน 3 คน ใน 11 คน โดยนักเรียนให้เหตุผล ดังนี้

ก. ภาพกิจกรรมการสรุปการเรียนรู้การสอนที่แปลงสาธิตในโรงเรียน เป็นภาพเกี่ยวกับการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าของนักเรียน แล้วนำเสนอที่แปลงสาธิต ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้าน การแสวงหาความรู้ การกล้าแสดงออก การแสดงความคิดเห็น และการฝึกมารยาทการเป็นผู้ฟังที่ดี อีกทั้งยังฝึกความสามัคคีของคนในกลุ่มที่ช่วยกันตอบคำถามเมื่อมีการซักถาม โดยนักเรียนให้เหตุผลว่า ภาพนี้แสดงถึงการเรียนการสอนที่นักเรียนรู้สึกตื่นเต้น สนุกสนาน และดีใจที่เพื่อนๆ ปรบมือให้กำลังใจ จึงอยากให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้อีก เพราะได้ฝึกให้กล้าพูด กล้าตอบคำถาม ไม่อายเพื่อน ได้เล่นสนุก ได้หัวเราะ และครูมีการสรุปบทเรียนให้นักเรียน ทำให้เข้าใจมากขึ้น ดังที่นักเรียนได้เขียนบรรยายภาพว่า “... รู้สึกตื่นเต้น สนุก และดีใจที่เพื่อนๆ ปรบมือให้กำลังใจ อยากให้มีการเรียนการสอนแบบนี้อีก เพราะจะได้ไม่อายเพื่อน ทำให้กล้าพูด กล้าตอบคำถาม ได้เล่นสนุก และคุณครูก็สรุปให้ฟังทำให้เข้าใจมากขึ้น...”

ข. ภาพการปฏิบัติกิจกรรมที่แปลงสาธิตในโรงเรียน เป็นภาพกิจกรรมเกี่ยวกับการเกี่ยวข้าวและการปลูกพืชที่แปลงสาธิต ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงและได้รับประสบการณ์ตรง โดยนักเรียนให้เหตุผลว่า ภาพนี้แสดงถึงกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนสนุกสนาน รู้สึกภาคภูมิใจและประทับใจที่ได้เห็นผลผลิตที่ตนปลูก และประทับใจที่ผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากนั้น การเรียนการสอนที่มีการลงมือปฏิบัติจริงนั้น นักเรียนทุกคนได้ร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อให้งานสำเร็จ ทำให้มีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียน และอยากให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้อีก เพราะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีความสุขในการเรียน ดังคำบรรยายภาพของนักเรียนว่า “...กิจกรรมนี้น่าสนุก และประทับใจที่ได้เห็นผลผลิตและผู้ปกครองมาร่วมทำกิจกรรม เวลาลงมือปฏิบัติเพื่อนทุกคนก็ช่วยเหลือกันทำให้งานเสร็จ จึงอยากเรียนแบบนี้ตลอดไป เพราะจะได้เรียนรู้อย่างมีความสุข...”

1.2 ปัญหาและความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ต่อการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้

หลังจากนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้ในแต่ละรอบคณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับผู้บริหารโรงเรียน คณะครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสมานกิจ และศึกษานิเทศก์อำเภอปากท่อ เกี่ยวกับปัญหาและความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้สรุปได้ดังนี้

1.2.1 ปัญหาของการนำหลักสูตรฯ ไปใช้

1) จากการสนทนากลุ่มพบว่าในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน การนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้ในรอบแรกนั้น ไม่ก่อให้เกิดปัญหาเนื่องจากโรงเรียนเคยทำอยู่บ้างแล้ว แต่จัดทำในลักษณะของการลองผิดลองถูก ดังนั้นจากการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรเข้ามาใช้ทำให้การจัดหลักสูตรท้องถิ่นมีหลักการมากขึ้น มีระบบมากขึ้น มีผู้รู้ในชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ทำให้มีความคล่องตัวมากขึ้น ดังคำกล่าวของผู้บริหารโรงเรียนว่า

ผมมองไม่เห็นปัญหา การเรียนการสอนลักษณะนี้โรงเรียนเคยทำอยู่บ้างแล้ว แต่ทำในลักษณะลองผิดลองถูก เนื่องจากพยายามที่จะแก้ปัญหาเรื่องขาดเรียนของนักเรียน ซึ่งเมื่อศึกษาลึกๆ แล้วพบว่านักเรียนมีปัญหาขาดแคลนเงิน โรงเรียนจึงได้จัดทำโครงการข้าวซ้อมมือ เพื่อหาทางเพิ่มรายได้ให้นักเรียน . . . การจัดหลักสูตรท้องถิ่นไม่ได้เพิ่มภาระ แต่งานเป็นระบบมากขึ้น มีหลักการมากขึ้น มีปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาแนะนำนักเรียน ทำให้มีความคล่องตัวมากขึ้น ชุมชนเต็มใจที่จะมาเป็นวิทยากร เขาตั้งใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เกิดความภาคภูมิใจ เดิมชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียนในแง่ของการให้ปัจจัยสนับสนุน

สำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบสองนั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่าการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรนั้นเป็นเรื่องนโยบาย เป็นโครงการของโรงเรียน ไม่ใช่โครงการของใครคนใดคนหนึ่ง ครูทุกคนทำด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องออกคำสั่ง ทำงานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เวลาผู้บริหารไม่อยู่โรงเรียน งานทุกอย่างสามารถดำเนินต่อไปได้ เนื่องจากครูทุกคนมีความรับผิดชอบ ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า

เป็นเรื่องนโยบาย ครูทุกคนทำด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องออกคำสั่ง ใช้วิธีการนั่งคุยและมอบหมายด้วยวาจา ทุกคนร่วมมือร่วมใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เวลาอาจารย์ใหญ่ไม่อยู่ไม่ต้องเป็นห่วง ปัญหาบุคลากรไม่มี อาจารย์ใหญ่จะพูดเสมอว่า เกษตรผสมผสานครบวงจรเป็นโครงการของโรงเรียน

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้ ณ โรงเรียนวัดสมานกิจนั้นไม่มีปัญหา เนื่องจากผู้บริหาร

มองเห็นความสำคัญและให้ความสำคัญ โดยกำหนดให้เป็นโครงการของโรงเรียน ครูทุกคนมีส่วนรับผิดชอบ นอกจากนั้นครูในโรงเรียนไม่มีปัญหาความแตกแยก ไม่มีช่องว่างระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอน ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินการนำหลักสูตรไปใช้เป็นไปอย่างราบรื่น

2) ในทัศนะของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ในช่วงแรกของการจัดทำหลักสูตรและยกวางแผนการสอนกับคณะผู้วิจัย มีปัญหาคับข้องใจค่อนข้างเครียด เนื่องจากยังไม่เห็นภาพชัดเจน เพราะไม่เคยมีประสบการณ์การทำนามาก่อน และอีกประการหนึ่งเป็นคณอกพื้นที่ ชาวบ้านไม่ค่อยรู้จักมากนัก ซึ่งเมื่อต้องมีการขอความร่วมมือจากคนในชุมชนเกรงว่าจะไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร แต่หลังจากที่นำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรกได้ลงมือปฏิบัติทำให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น มีความรู้จักคุ้นเคยกับคนในชุมชนมากขึ้น และเมื่อมีปัญหาที่ไม่เข้าใจในบางครั้งใช้วิธีถามจากเพื่อนครูที่มีประสบการณ์การทำนามาก่อน ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนในช่วงระยะแรกๆ คือปัญหาความไม่เข้าใจของผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ไม่ได้เข้ามาร่วมประชุมรับฟังการชี้แจง ไม่เข้าใจการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงไม่เห็นด้วยและไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยต้องการให้เรียนทางด้านวิชาการมากกว่าดังที่ผู้ปกครองคนหนึ่งกล่าวว่า “ธรรมดาพ่อแม่ของเด็กอยู่บ้านก็ต้องทำนา ปลูกผัก ทำกันอยู่แล้ว ลูกไปโรงเรียนก็อยากให้เรียนหนังสือเยอะๆ อยากให้เรียนเก่งๆ การทำนา ปลูกผักพ่อแม่ทำอยู่แล้ว เด็กมันเห็นอยู่ทุกวัน อยากให้ครูสอนหนังสือเยอะๆ” เช่นเดียวกับผู้ปกครองอีกคนหนึ่งที่ไม่เข้าใจลักษณะการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นและไม่เห็นด้วยที่ให้บุตรหลานทำนา ปลูกผัก ซึ่งผู้ปกครองคนนี้ได้เล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ที่เรียนนี่ (เกษตรผสมผสานครบวงจร) มันจะไปเรียนทันเขาหรือ กลัวลูกจะเรียนไม่ทันเขา กลัวจะไปสอบเรียนต่อสู่เด็กที่อื่นเขาไม่ได้นะ เพราะเรียนแต่เกษตร” ซึ่งปัญหาความไม่เข้าใจในลักษณะการจัดการเรียนการสอนของผู้ปกครองนี้ สอดคล้องกับที่วิทยากรท้องถิ่นท่านหนึ่งได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

... ถ้าพูดถึงปัญหาก็คงจะเป็นในช่วงแรกที่ยังไม่เข้าใจไม่ยอมรับว่าทำไมลูกหลานถึงต้องลงไปทำไร่นาให้เสียเวลา ตอนนั้นเขากลัวอย่างเดียวกลัวว่าลูกจะไม่ได้เรียนหนังสือ ตรงนี้คือประเด็นสำคัญที่ผู้ปกครองยังยึดถือในรูปแบบการศึกษาแบบเดิม และยังไม่เข้าใจการศึกษาแบบใหม่นี้.

ปัญหาที่กล่าวมานี้ ทางโรงเรียนจะประสบในช่วงแรกที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเท่านั้น ต่อมาเมื่อครูผู้สอนทราบว่ายังมีผู้ปกครองบางส่วนไม่เข้าใจการจัดหลักสูตรครูผู้สอนก็ไปพบผู้ปกครองถึงที่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในการดำเนินการจัดหลักสูตรจนทำให้ในระยะหลังผู้ปกครองมีความเข้าใจมากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ในช่วงแรกที่มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น บางครั้งนักเรียนต้องกลับบ้านช้ากว่าเวลาเลิกเรียนตามปกติและบางครั้งก็ต้องมาทำงานวันหยุดเสาร์หรืออาทิตย์ เพื่อมาทำงาน เช่น กำจัดวัชพืชในแปลง

ดูแลรักษาราดน้ำ ใส่ปุ๋ยพรวนดิน ฯลฯ ซึ่งการที่เด็กกลับบ้านผิดเวลาหรือต้องออกทำงานวันหยุด เช่นนี้ ทำให้มีผู้ปกครองคิดว่าบุตรหลานอยู่เถลไถลไม่กลับบ้าน ดังนั้นเวลาที่ครูผู้สอนขอให้เด็กอยู่ทำงานช่วงเย็นหลังเลิกเรียน หรือให้มาทำงานที่โรงเรียนวันหยุด จึงมีเด็กนักเรียนบางคนไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากผู้ปกครองไม่อนุญาต แต่ปัญหานี้ภายหลังก็สามารถแก้ไขได้ โดยถ้าครูให้เด็กทำงานหลังเลิกเรียน ครูผู้สอนก็จะไปส่งเด็กถึงที่บ้านและเข้าไปอธิบายเหตุผลให้ผู้ปกครองของนักเรียนได้เข้าใจ ดังที่ผู้ปกครองคนหนึ่งกล่าวว่า “ตอนแรกๆ เห็นเด็กกลับบ้านผิดเวลา อย่างเลิกบ่ายสามโมงครึ่งยังไม่มา ห้าโมงเย็นก็ยังไม่มา ครูเขาก็จะมาอธิบายให้เราฟัง ถ้าผิดปกติมากๆ ก็จะมีรถไปดูที่โรงเรียน เจอครูเขาก็จะบอกว่าอยู่ที่โรงเรียนนี่แหละเราก็ไม่ห่วง”

อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนในระยะแรกอีกเรื่องหนึ่งคือปัญหาของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากมีปลาช่อนเข้ามากินลูกปลากะแหที่นักเรียนเลี้ยงไว้ในบ่อปลาข้างแปลงนาหมด นักเรียนจึงไม่เห็นผลงานของตนเอง ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกล่าวในที่ประชุมสนทนากลุ่มว่า

ตอนยกวางแผนการสอน ยังมองไม่เห็นภาพ วันที่ไปประชุมที่ KU Home ก็กังวลใจมาก ไม่เคยทำนามาก่อน อีกอย่างหนึ่งเป็นคนนอกพื้นที่ชาวบ้านไม่ค่อยรู้จัก เกรงว่าจะไม่ได้รับความร่วมมือ ตอนแรกๆ ผู้ปกครองไม่เข้าใจว่าทำไมจึงให้ลูกเขามาทำนา วันเสาร์อาทิตย์นักเรียนมารดน้ำผัก พานักเรียนไปส่งที่บ้านแล้วชี้แจงให้ผู้ปกครองเข้าใจ . . . เกิดปัญหาเพราะเลี้ยงปลากะแหแล้วไม่ได้ปลากะแห ปลาช่อนเข้ามากินหมด ปัญหาบางอย่างไม่รู้จะแก้ไขอย่างไรก็ถามจากพี่ๆ ในโรงเรียน เขาเคยทำนากันมาแล้วหลายคน

ปัญหาดังกล่าวนี้ครูผู้สอน นักเรียน คณะผู้วิจัยและผู้รู้ในชุมชนได้ร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางแก้ไข พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเนื่องจากปลากะแหที่นำมาเลี้ยงนั้นขนาดเล็กเกินไป บ่อที่ขุดไว้นั้นไม่สามารถกั้นปลาช่อนได้ ดังนั้นควรจะเลี้ยงปลาที่พอจะเอาตัวรอดจากปลาช่อนได้ โดยปลาที่นำมาปล่อยลงบ่อที่อยู่ข้างคันทานั้นควรจะมีความโตพอที่จะไม่เป็นเหยื่อปลาช่อน ในที่สุดสรุปได้ว่า ควรจะเลี้ยงปลาดุกในระยะที่สอง ซึ่งแนวทางแก้ไขดังกล่าวปรากฏว่าประสบความสำเร็จคือในระยะที่สองปลาดุกที่นำมาเลี้ยงนั้นไม่เป็นเหยื่อปลาช่อนทั้งหมด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่สอนให้นักเรียนรู้จักคิดหาวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต และนักเรียนได้เรียนรู้จากเหตุการณ์จริงๆ ที่เกิดขึ้น

การนำหลักสูตรไปใช้ในระยะที่สองนั้นครูผู้สอนมีความมั่นใจมากขึ้น เนื่องจากได้ทดลองสอนมาหนึ่งภาคการศึกษา จึงทำให้มองเห็นภาพต่างๆ ชัดเจนมากขึ้น มองเห็นทั้งระบบการติดต่อเชิญผู้ปกครองมาประชุม ทางโรงเรียนได้ติดต่อเชิญมาประชุมล่วงหน้าหนึ่งสัปดาห์ ดังนั้นผู้ปกครองสามารถจัดเวลาของตนเองได้ นอกจากนั้นครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นยังได้ใช้วิธีไปพบผู้ปกครองด้วยตนเองเพื่อเชิญชวนให้มาประชุม และคนในชุมชนมีความเข้าใจการจัด

การเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากโรงเรียนได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นทุกครั้งที่มีการประชุมผู้ปกครอง ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกล่าวว่า

มองภาพของการจัดการเรียนการสอนชัดเจนมากขึ้นเพราะว่าได้มองเห็นทั้งระบบ การเชิญผู้ปกครองมาร่วมประชุมชี้แจงมีการติดต่อล่วงหน้าหนึ่งอาทิตย์ และใช้วิธี ฝากบอกต่อ หรือไปพบผู้ปกครองด้วยตนเอง ปีนี้เริ่มต้นได้ดี มีผู้ปกครองมาร่วมฟังประชุมชี้แจงมากกว่าปีที่แล้ว และมีการประชุมผู้ปกครองในวาระต่างๆ หลายครั้ง ทุกครั้งที่มีการประชุมผู้ปกครองก็ประชาสัมพันธ์เรื่องหลักสูตรท้องถิ่น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการนำหลักสูตรไปใช้ในครั้งแรกได้รับการแก้ไข ดังนั้นปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สองจึงน้อยกว่ารอบแรก การตรวจงานนักเรียนครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นรู้สึกเบาลง เพราะเกิดความชำนาญมากขึ้นและให้นักเรียนทำงานกลุ่มมากขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเข้าใจการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกล่าวว่า “ปีนี้สอนตามลำดับที่เรียงไว้ในแนวการสอน ชิ้นงานที่เคยให้เริ่มจากงานเดี่ยว ปีนี้เปลี่ยนมาเป็นงานกลุ่มก่อน เด็กจะทำงานได้ง่ายขึ้น ปัญหาน้อยกว่าปีที่แล้ว การตรวจงานเบาลง เพราะให้นักเรียนทำงานกลุ่มมากขึ้น กรรมการโรงเรียนมีความเข้าใจมากขึ้น”

ปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นในการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง คือปัญหาเกี่ยวกับวิธีการสอนของวิทยากรที่เชิญมาบรรยาย การนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สองมีการเชิญวิทยากรท่านใหม่เพิ่มเติมจากเดิม โดยเชิญผู้รู้ในชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับสารชีวภาพเป็นอย่างดีและเป็นครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนอีกโรงเรียนหนึ่งในละแวกเดียวกัน จากการที่คณะผู้วิจัยไปสังเกตการสอนของวิทยากรท่านนี้ พบว่าวิทยากรตั้งใจสอนต้องการให้นักเรียนมีความรู้มากๆ จึงให้เนื้อหาที่เป็นทฤษฎีเป็นส่วนใหญ่ และเป็นเนื้อหาที่ยากเกินไปสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทำให้นักเรียนตามไม่ทัน แต่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีปฏิภาณเฉียบแหลม ว่องไว และสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ด้วยการช่วยสรุปสาระสำคัญๆ ให้นักเรียนฟังอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งวิธีการดังกล่าวช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ชัดเจนมากขึ้น จากปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เป็นข้อสังเกตได้ว่าการเชิญผู้รู้ในชุมชนมาเป็นวิทยากรนั้น ถึงแม้ว่าผู้รู้เหล่านั้นจะมีความรู้ อย่างลึกซึ้งในเรื่องที่มาบรรยาย แต่อาจจะเกิดปัญหาในเรื่องของการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน แต่ถ้าครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความสามารถในการจับประเด็นต่างๆ จากการฟังวิทยากรได้เป็นอย่างดีก็จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

3) ในทัศนะของครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ มีความเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการนำหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจรมาใช้ในรอบแรกคือขาดการประสานงาน ขาดการประชุมปรึกษาหารือระหว่างครูที่สอนในระดับชั้นเดียวกัน ต่างคนต่างสอนไปตามที่ตัวเองคิด ไม่ค่อยได้วางแผนร่วมกัน การนำหลักสูตรมาใช้ในรอบที่สองควรจะมีการวางแผนร่วมกันและประชุมปรึกษาหารือกันให้มากขึ้น ดังที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการท่าน

หนึ่งกล่าวว่า “มีปัญหาการประสานงาน การประชุมปรึกษาหารือยังไม่ค่อยมี อาจารย์แต่ละคน
สอนไปตามที่ตัวเองคิด ปีน้าคงต้องคุยกันให้มากขึ้น” ปัญหาอีกประการหนึ่งคือเรื่องน้ำที่ใช้ใน
การทำนา ต้องอาศัยน้ำจากระบบชลประทาน ทำให้โรงเรียนกำหนดเวลาในการทำนาเองไม่ได้
ต้องขึ้นอยู่กับกรมชลประทานว่าจะปล่อยน้ำมาเมื่อใด ทางโรงเรียนกำลังหาทางแก้ไขสำหรับ
การนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สองอาจจะใช้ระบบอัดน้ำเข้านา ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า “น้ำที่ใช้
ทำนาได้จากชลประทาน ทำให้ต้องทำนาตามระบบชลประทาน คราวต่อไปอาจจะใช้ระบบอัดน้ำ
เข้านา”

การนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สองได้มีการประสานงานปรึกษาหารือกัน
มากขึ้นโดยใช้ช่วงเวลารับประทานอาหารกลางวัน ซึ่งครูที่โรงเรียนวัดสมานกิจรับประทาน
อาหารกลางวันด้วยกัน ในกรณีที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นต้องการความช่วยเหลือจากครูที่สอน
ระดับชั้นอื่นๆ ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นจะจัดทำเป็นโครงการและนำเสนอผู้บริหารโรงเรียน
ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะนำโครงการดังกล่าวเข้าประชุมปรึกษาหารือในที่ประชุม เพื่อฟัง
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากที่ประชุมครูทั้งโรงเรียน ดังที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมา
บูรณาการท่านหนึ่งกล่าวว่า

มีการประชุมปรึกษาหารือกันมากขึ้นโดยใช้ช่วงเวลายานข้าวกลางวัน ถ้าครูवलจันทร์
(ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น) ต้องการความช่วยเหลือจากครูระดับอื่น จะทำโครงการ
เสนออาจารย์ใหญ่ อาจารย์ใหญ่จะเรียกประชุมครูทั้งโรงเรียน แล้วให้ครูवलจันทร์เสนอ
โครงการในที่ประชุม เพื่อขอปรึกษาหารือและข้อเสนอแนะ และให้ครูทั้งโรงเรียนช่วยกัน
พิจารณาว่าสมควรทำหรือไม่

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนเปิดโอกาสให้ครูทุกคนมี
ส่วนร่วมในการตัดสินใจพิจารณาการดำเนินการต่างๆ ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการที่ทำให้ครู
ทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพราะทุกคนมีส่วนร่วมในการพิจารณา ดังนั้นจึงต้องรับผิดชอบ
ร่วมกัน

4) จากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์อำเภอพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในการนำ
หลักสูตรท้องถิ่นเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้ในรอบแรกคือ ศึกษานิเทศก์ไม่ค่อยมีเวลา
นิเทศเนื่องจากเพิ่งย้ายมาใหม่จึงต้องรับผิดชอบงานหลายอย่าง ดังที่ศึกษานิเทศก์กล่าวว่า
“เรื่องการนิเทศไม่มีปัญหาหรอกนะ มีแต่ปัญหาที่ตัวเองคือเรื่องเวลา ต้องบอกตรงๆ เลยว่า
งานเยอะ แต่ก็พยายามจะถึงจะไม่ได้เจอกัน ก็ติดต่อกันทางโทรศัพท์”

กล่าวโดยสรุปผู้บริหาร ครูและศึกษานิเทศก์อำเภอมีความเห็นว่าการนำหลักสูตร
ท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรมาใช้ในรอบที่หนึ่งนั้นมีปัญหาที่ไม่ร้ายแรง เป็นปัญหาที่
สามารถแก้ไขได้ ซึ่งการที่นำหลักสูตรไปทดลองใช้ในรอบที่หนึ่งทำให้มองเห็นแนวทางการจัด
การเรียนการสอนที่ชัดเจนมากขึ้น และช่วยให้มองเห็นแนวทางในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่
เกิดขึ้นได้ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรกนั้นเป็นปัญหาเกี่ยวกับ

1) ความคับข้องใจของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นในระยะเริ่มโครงการใหม่ๆ เพราะยังมองภาพไม่ชัดเจน 2) การไม่เข้าใจของผู้ปกครองบางคนต่อการจัดหลักสูตรท้องถิ่น 3) ปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (อุปสรรคในการเลี้ยงปลากระแหเพราะมีปลาช่อนเข้ามากินลูกปลา) 4) ขาดการประสานงาน การประชุมปรึกษาหารือระหว่างครูที่สอนระดับชั้นเดียวกัน 5) ศึกษาพื้นที่อำเภอมักมีภาระมากไม่สามารถเข้ามานิเทศได้ 6) การติดต่อประสานงานกับผู้รู้และผู้เฒ่าในชุมชนค่อนข้างกระชั้นชิด

ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สองปรากฏว่าประเด็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในรอบแรกได้รับการแก้ไข ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นทำงานด้วยความสบายใจและสนุกกับการทำงาน เนื่องจากมีประสบการณ์การสอนมาแล้วหนึ่งภาคการศึกษา ดังนั้นจึงเกิดความเข้าใจและมองเห็นภาพอย่างชัดเจน มีการติดต่อประสานงานล่วงหน้ากับผู้รู้ในชุมชนเพื่อเชิญมาเป็นวิทยากร

2) ความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้

จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ และศึกษานิเทศก์อำเภอ พบว่าผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรนี้ว่า การนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนทั้งสองรอบเป็นสิ่งที่ดีและทำให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียนและชุมชนในหลายด้านด้วยกันดังนี้

2.1) ด้านโรงเรียน โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อการจัดกิจกรรมอื่นๆ ของโรงเรียน ผู้ปกครองและคนในชุมชนได้เข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น ครูกับผู้ปกครอง และนักเรียนกับครูมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น บรรยากาศของการจัดการเรียนการสอนไม่เครียด นักเรียนมีความสุขในการเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ดังคำกล่าวของผู้บริหารโรงเรียนว่า “เดิมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดีอยู่แล้ว แต่จากการจัดหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ชุมชนได้เข้ามาร่วมเป็นวิทยากร เขา (คนในชุมชน) ก็มีความภาคภูมิใจ ดีใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม” ส่วนครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกล่าวว่า “เมื่อก่อนเรียนอยู่แต่ในห้อง นักเรียนจะเครียด การจัดหลักสูตรท้องถิ่นแบบนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับ นักเรียนใกล้ชิดกันมากขึ้น” และครูที่สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการท่านหนึ่งกล่าวว่า “ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจนะ ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน” อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “แต่เดิมการเรียนการสอนค่อนข้างเครียด เพราะเรียนอยู่แต่ในห้อง เรียนแบบนี้ทำให้นักเรียนสนุก และมีความสุขในการเรียน” ผู้บริหารโรงเรียนมองเห็นประโยชน์ของการจัดหลักสูตรแบบนี้ต้องการที่จะขยายผลโครงการเกษตรผสมผสานครบวงจรนี้ไปทุกชั้น และจะนำไปเผยแพร่ให้กับทุกโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนเดียวกัน ซึ่งมีทั้งหมด 5 โรงเรียน โดยโรงเรียนวัดสมานกิจจะเป็นแกนนำ ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนกล่าวว่า “ผมต้องการขยายผลไปทุกชั้น และจะเอาแนวคิดในการจัดหลักสูตรแบบนี้ไปเผยแพร่ให้กับโรงเรียนในกลุ่มอีก 4 โรง โดยโรงเรียน

วัดสมานกิจจะเป็นแกนนำ จะสนับสนุนโครงการนี้ต่อไป” และครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกล่าวว่า “หนูอยากให้ทุกระดับชั้น ตั้งแต่อนุบาลถึงชั้นป.6 ของโรงเรียนวัดสมานกิจจัดการเรียนการสอนแบบเดียวกับชั้นป.5 ก่อน แล้วค่อยขยายผลไปโรงเรียนอื่น”

2.2) ด้านนักเรียน นักเรียนได้พัฒนาทักษะด้านต่างๆ ของตนเอง ได้เรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ได้ปฏิบัติจริง สามารถนำสิ่งที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ และสามารถช่วยเหลือผู้ปกครองประกอบการทำงานต่างๆ ที่บ้านได้ ตลอดจนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การทำนา การปลูกผัก นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น ถ้านักเรียนไม่ได้ศึกษาต่อจะได้มีความรู้กลับมาทำนาได้ การกล้าแสดงออกมีพัฒนาการเพิ่มมากขึ้น นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากของจริง นอกจากนั้นยังเป็นการปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม นักเรียนมีนิสัยรักการทำงานมากขึ้น ความสามัคคีระหว่างนักเรียนมีมากขึ้น เนื่องจากเวลาพานักเรียนไปลงนา ได้พานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปีที่ 6 ไปพร้อมกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนดีขึ้น นักเรียนมีความใกล้ชิดกับครูมากขึ้น ดังคำกล่าวของครูที่สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการหลายท่านกล่าวไว้ ดังนี้

ครูท่านที่หนึ่ง: การจัดการเรียนการสอนแบบนี้ เป็นการปลูกฝังเจตคติที่ดีต่ออาชีพใน การทำการเกษตร ปลูกฝังนิสัยรักการทำงานมากขึ้น นักเรียนชั้น ป.5 ป.6 มีความสามัคคีที่ดีมากขึ้น เพราะพาไปลงนาพร้อมกัน มีกิจกรรมร่วมกัน

ครูท่านที่สอง: เมื่อก่อนเวลาครูกวักมือเรียก นักเรียนจะไม่ค่อยยอมเข้ามาหาครู จะทำเป็นไม่เห็น แต่ปัจจุบันนักเรียนจะเข้ามาหาและใกล้ชิดกับครูมากขึ้น

ครูท่านที่สาม: นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น มีความรับผิดชอบดีขึ้น การกล้าแสดงออก มีพัฒนาการเพิ่มขึ้น เด็กได้เรียนรู้จากของจริง ถ้าไม่ได้เรียนต่อจะได้มีความรู้กลับมาทำเองได้

2.3) ด้านครูผู้สอน ทำให้ครูตื่นตัวและได้พัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ครูได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการในการวัดและการประเมินผลตามสภาพจริง วิธีการและกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบสตอรี่ไลน์ การสอนแบบเป็นทีม ครูได้มีโอกาสดำเนินงานเป็นทีมมากขึ้น ได้รู้ใจเพื่อนครูในแนวลึกมากขึ้น และได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งจะสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาต่อไป รวมทั้งได้ใกล้ชิดกับนักเรียนจึงได้รับรู้ปัญหาของนักเรียนและสามารถแก้ไขได้ทันเวลา นอกจากนั้นการประชาสัมพันธ์หลักสูตรยังทำให้ครูมีโอกาสนพบผู้ปกครองเป็นรายบุคคลทำให้ครูและผู้ปกครอง ครูกับชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น ได้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานทำให้ใจเย็นมากขึ้น ดังคำกล่าวของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นว่า

การจัดหลักสูตรท้องถิ่นแบบนี้ มีประโยชน์กับตัวเองมากเลย เพราะได้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้นในเรื่องการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบสตอรี่ไลน์ และ

การประเมินตามสภาพจริง จะได้รับทัน คนอื่นเขา ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์ การประเมินจากประสบการณ์การทำงาน และรู้สึกตัวเองใจเย็นมากขึ้น

ในขณะที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการกล่าวว่า

ครูท่านที่หนึ่ง: การจัดหลักสูตรแบบนี้มีประโยชน์กับผมมาก ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่อง การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น

ครูท่านที่สอง: ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นมากขึ้น

2.4) ด้านชุมชน ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ ยินดีและเต็มใจที่ได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนมากขึ้น ได้รู้จักครูมากขึ้น ดังคำกล่าวของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นว่า “จากการไปพบผู้ปกครองที่บ้านทำให้ได้รู้จัก ผู้ปกครองมากขึ้น และผู้ปกครองได้รู้จักครูมากขึ้น”

1.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของชุมชนต่อการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้

1.3.1 ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน

หลังจากนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปทดลองใช้ หนึ่งภาคการศึกษา คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับเกษตรกร ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำ ชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้แทนองค์กรท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร พบว่าเกษตรกร และ ผู้รู้ใน ชุมชนไม่มีปัญหาเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แต่ผู้นำชุมชนและผู้ปกครองบางคนมี ปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากต้องทำงานประจำหรือบางที่ก็ติดธุระสำคัญ สำหรับผู้แทน องค์กรท้องถิ่นที่เป็นเจ้าหน้าที่ให้ความรู้นักเรียนในขณะที่เข้าไปศึกษาดูงาน มีปัญหาด้าน ถ่ายทอดความรู้ เนื่องจากมาอยู่ประจำได้ไม่นานจึงไม่ทราบเกี่ยวกับสถานที่ให้ศึกษาดูงานเท่าที่ ควร ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดปัญหาของคนที่อยู่ในชุมชนจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 3) การประเมินผลหลักสูตร

1) ปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในขั้นตอนของการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร

ในขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรมีผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้แทน องค์กรท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตร โดยมาร่วมประชุมวางแผนพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ระบุว่าไม่มีปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ เนื่องจากโรงเรียน ได้มีการติดต่อและมีหนังสือแจ้งให้ทราบก่อนล่วงหน้าว่าขอเชิญมาร่วมประชุมวางแผนพัฒนา หลักสูตรในวันไหน ดังที่ผู้นำชุมชนคนหนึ่งกล่าวว่า “. . .ไม่มีปัญหาอะไร เพราะทราบก่อนแล้ว

ว่าจะมีประชุมวันไหน. . ." หรือที่ผู้แทนองค์กรท้องถิ่นคนหนึ่งบอกว่า ". . .ไม่มีปัญหาครับ เพราะโรงเรียนส่งหนังสือไปให้ล่วงหน้าหลายวัน. . ." สำหรับการจัดทำหลักสูตร การสร้าง แนวการสอน และการสร้างแบบวัดทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์นั้น มีผู้รู้ในชุมชนมาร่วมเพียงคนเดียว คือประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้ด้วยในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ ได้กล่าวกับคณะผู้วิจัยว่า ". . .ก็ไม่มีปัญหาอะไร เพราะรู้ล่วงหน้าไว้แล้วก็เลยเคลียร์ทุกอย่างให้ว่างในวันที้นัดหมาย. . ."

2) ปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในขั้นตอนของการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้

ในขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งสองรอบมีเกษตรกร ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และผู้แทนองค์กรท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน โดยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้โดยการบรรยายและสาธิตให้นักเรียนดู ให้สัมภาษณ์นักเรียน ให้ศึกษาดูงาน เสียสละแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้ใช้สถานที่ ประเมินแฟ้มผลงาน และวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับครู ซึ่งส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหาเนื่องจากช่วงเวลาที่โรงเรียนเชิญให้มาสอนที่โรงเรียนนั้นว่างพอดี บางท่านเคยมีประสบการณ์สอนนักเรียนมาก่อน และบางท่านคิดว่ามาสอนลูกหลานทำให้ไม่รู้สึกเขินอาย ดังที่เกษตรกรท่านหนึ่งกล่าวว่า ". . .ไม่มีปัญหาอะไร เพราะว่าว่างพอดีก็เลยมาช่วยที่โรงเรียนได้. . ." ส่วนเกษตรกรอีกท่านกล่าวว่า ". . .ไม่มีปัญหาเพราะว่างพอดี ถ้าโรงเรียนมาขอก็จะไป. . ." ผู้รู้ในชุมชนที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากรทุกคนระบุว่าไม่มีปัญหา ยินดีและเต็มใจให้ความร่วมมือ ดังที่ผู้รู้ในชุมชนหลายท่านกล่าวว่า

ผู้รู้ในชุมชนท่านที่หนึ่ง: ก็ไม่มีปัญหาอะไร ช่วงนั้นไม่ติดงานอะไรว่างพอดี ทีนี้ครูเขาก็มาหา เพราะเด็ก (หลานชาย) ไปบอกว่าที่บ้านมีเครื่องสีฝัด ครูเขาก็เลยชวนเด็กมาหา และให้ไปช่วยสอนเรื่องการสีฝัดที่โรงเรียน พอไปถึงก็ไปแนะนำการวิธีการใช้ ก็ไม่ได้รู้สึกว่าเขาอายอะไรเหมือนสอนลูกสอนหลาน

ผู้รู้ในชุมชนท่านที่สอง: ไม่มีปัญหาอะไร แต่มีอยู่ครั้งหนึ่งที่วันมาหว่านข้าว บังเอิญวันนั้นฉันไปแขกที่นา ก็เลยไม่ได้มาร่วมหว่าน ครูเขาเรียกเวลามันตรงกัน ก็เลยบอกครูเขามาแล้วว่า ถ้าเวลาชนกันก็จะมาไม่ได้ละ เนี่ยะเพิ่งจะมีครั้งเดียว ไม่งั้นก็ช่วยได้ตลอด ถ้าโรงเรียน เขาเรียกก็จะมา

ผู้รู้ในชุมชนท่านที่สาม: สบายมากเลย เรียกเวลาไหนก็ไปเวลานั้น ทำกับข้าวก็วิ่งไปหัดเด็กซ่อมข้าว สนุกดี

ผู้นำชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมโดยการให้ใช้สถานที่ และเสียสละอุปกรณ์ต่างๆ ให้โรงเรียนนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น ให้ไม้กระดานมาทำเป็นเพิงที่นา เพื่อให้นักเรียน และครูได้มีที่พักหลบแดด ผู้นำชุมชนท่านนั้นคือเจ้าอาวาสวัดสมานกิจ ท่านระบุว่าไม่มีปัญหาในการมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ดังที่ท่านกล่าวว่า ". . .ก็ไม่มีปัญหาอะไร ถ้าครูเขาต้องการอะไรก็ให้ได้"

อาตมาก็ให้การช่วยเหลือมาตลอด. . ." นอกเหนือจากท่านเจ้าอาวาสแล้ว ผู้นำชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนมีเพียงไม่กี่คน เนื่องจากครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำมาใช้จัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงเน้นให้ผู้รู้ในชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรให้เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่า จึงไม่ได้แจ้งไปยังกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มาร่วมการจัดการเรียนการสอน ซึ่งครูในโรงเรียนคนหนึ่งเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

. . . คือเขา (กรรมการโรงเรียน) ไม่รู้ว่าโรงเรียนจะมีกิจกรรมอะไร ตอนไหนบ้าง เพราะลูกเขาไม่ได้เรียนที่นี่ คือถ้าทางครูผู้สอนเขาไม่ได้บอกมา เขาไม่รู้เขาก็ไม่ได้ไปร่วม แต่มีส่วนมากครูผู้สอนเขาจะบอกไปทางผู้ปกครองเด็กชั้น ป.5 มากกว่า อย่างหวานข้าว เกี่ยวข้าว เขาจะไปบอกผู้ปกครองให้มาช่วย ซึ่งส่วนใหญ่กิจกรรมในหลักสูตรท้องถิ่น เราจะได้คนในชุมชนมาจากส่วนนี้. . .

ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นให้เหตุผลที่ไม่ได้แจ้งกิจกรรมการจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทราบ เพราะว่ายังไม่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปากท่อ ดังที่ครูผู้สอนกล่าวว่า

. . . ที่ทางโรงเรียนยังไม่ได้แจ้งให้กรรมการโรงเรียนมาร่วมกิจกรรม เนื่องจากคณะกรรมการเพิ่งได้รับการแต่งตั้งใหม่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการปี 2543 ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงยังไม่สามารถแจ้งให้ทราบ เพราะยังไม่ได้รับ คำสั่งแต่งตั้งจากสปอ. (สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ). . .

ผู้ปกครองบางคนมีปัญหาในการตอบข้อสัมภาษณ์ของนักเรียน เนื่องจากไม่ได้รับการศึกษาและอ่านหนังสือไม่ออกทำให้บางครั้งไม่เข้าใจคำถามที่นักเรียนถาม จึงไม่สามารถตอบข้อซักถามของนักเรียนได้ทั้งหมด ซึ่งผู้ปกครองคนหนึ่งเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า "...ตอนหลานเขามาถาม ปัญหาก็คือสรุปไม่ถูก ไม่เข้าใจว่าหลานเขาจะเอาคำตอบอะไร ตอบได้ก็ตอบตอบเท่าที่ตอบได้..."

ในการนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนนี้ มีผู้ปกครองบางคนที่ไม่เคยมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนเลย เช่น การมาร่วมประชุมชี้แจง การหวานข้าว เกี่ยวข้าว เนื่องจากบางท่านต้องทำงานประจำในโรงงานต้องออกไปแต่เช้าและกลับตอนเย็น บางคนก็ต้องไปค้าขายและมีเวลาว่างไม่ตรงกับที่โรงเรียนจัดกิจกรรม แต่ผู้ปกครองเหล่านี้ก็ได้มีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น เช่น ตอบข้อซักถามเรื่องการทำเกษตรกรรมให้แก่นักเรียนที่บ้าน ประเมินแฟ้มผลงานนักเรียน เป็นต้น สาเหตุที่ผู้ปกครองเหล่านี้ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียน อาจเป็นเพราะไม่อยากเสียเวลาในการทำงาน หรือเสียเวลาในการทำมาหากินเพื่อได้เงินมาหลายๆ เพื่อให้พอเลี้ยงปากท้องของตนเองและคนในครอบครัว ซึ่งปัญหาผู้ปกครองไม่เสียสละเวลามาร่วมกิจกรรมการจัดหลักสูตรนี้ มีผู้ปกครองนักเรียนคนหนึ่งที่ไม่ค่อยได้มาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนบ่อยนักให้ความคิดเห็นว่า "บางคนก็คิดว่าทางโรงเรียน

ไม่ได้ช่วยเหลือจนเจ็ครอบครัวยของเขา สู้เอาเวลาไปทำมาหากิน หาเงินมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องดีกว่า จึงไม่มาร่วมกับที่โรงเรียนเท่าไร” หรือผู้ปกครองอีกท่านที่ไม่ได้มาร่วมกิจกรรมหลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียนเลยให้ความเห็นถึงการไม่ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมดังกล่าวว่า “ชุมชนแถวนี้คนในหมู่บ้านเขามีกงานทำกันเยอะ บางคนเขาก็เสียสละเวลามาไม่ค่อยได้”

3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในขั้นตอนของการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้

คนในชุมชนมาร่วมประเมินหลักสูตร โดยมาร่วมสนทนากลุ่มกับคณะผู้วิจัย ซึ่งในวันเดียวกันนี้โรงเรียนได้จัดนิทรรศการแสดงผลงานจากการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร คนในชุมชนที่ได้รับหนังสือเชิญให้มาร่วมกิจกรรมครั้งนี้ประกอบด้วยนักวิชาการ/วิทยากรท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหาในการมาร่วมกิจกรรมครั้งนี้ สามารถอยู่ร่วมชมนิทรรศการ และร่วมสนทนากลุ่มจนเสร็จได้ แต่ก็มีผู้นำชุมชนคนหนึ่งมาอยู่ร่วมกิจกรรมได้ไม่นานเนื่องจากติดธุระอื่นๆ ในเวลาเดียวกัน แต่ได้มาร่วมกิจกรรมครั้งนี้ก่อน สาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกิจกรรมได้ ก็เนื่องจากเพิ่งได้รับแจ้งจากโรงเรียนว่าจะมีกิจกรรมล่วงหน้าเพียงไม่กี่ชั่วโมง จึงไม่สามารถเลื่อนนัดได้ทันซึ่งผู้นำชุมชนท่านนั้นกล่าวว่า

ผมเพิ่งได้รับแจ้งว่าจะมีกิจกรรมในวันนี้เมื่อวานตอนเย็น บังเอิญวันนี้มีธุระสำคัญต้องไปทำเลื่อนนัดไปไม่ทัน แต่มาร่วมกิจกรรมทางนี้ก่อน เดียวผมก็ต้องไปต่อแล้ว คราวหลังให้โรงเรียนแจ้งไปก่อนล่วงหน้าหลายวันหน่อย เพราะว่าคราวนี้แจ้งไปกระชั้นเกินไปเลยเลื่อนธุระไม่ได้

จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าคนในชุมชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ยินดีให้ความร่วมมือทั้งที่ติดภารกิจอื่นก็พยายามปลีกลเวลามาร่วมประชุม

กล่าวโดยสรุปการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้ ณ โรงเรียนวัดสมานกิจทั้งสองรอบ พบว่า คนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยมาร่วมวางแผนจัดทำหลักสูตร มาเป็นวิทยากรในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ ให้สถานที่ในการทำแปลงสาธิต และเสียสละแรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆในการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลหลักสูตร ส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหาการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ตั้งแต่ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร เนื่องจากโรงเรียนได้มีการติดต่อและมีหนังสือแจ้งให้ทราบก่อนล่วงหน้าว่าขอเชิญมาร่วมประชุมวางแผนพัฒนาหลักสูตร หรือให้มาช่วยสอน หรือมาร่วมชมนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนในการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร หรือร่วมประชุมกับคณะผู้วิจัย โดยระบุเรื่องที่สอน วัน เวลา และสถานที่อย่างชัดเจนประกอบกับช่วงเวลาที่โรงเรียนเชิญให้มาสอนที่โรงเรียนนั้นว่างพอดี บางท่านเคยมีประสบการณ์สอนนักเรียนมาก่อน และบางท่านคิดว่า

มาสอนลูกหลานทำให้ไม่รู้สึกรู้สึกราย ปัญหาที่เกิดขึ้นมีเพียงเล็กน้อยคือ 1) การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนมีน้อยในการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรก เนื่องจากครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำมาใช้จัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงเน้นให้ผู้รู้ในชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรให้เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าผู้นำชุมชน และอีกประการหนึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปากท่อ โรงเรียนเลยยังไม่ได้เชิญให้เข้ามามีส่วนร่วมในรอบแรก ซึ่งปัญหานี้ได้รับการแก้ไขในการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ในรอบที่สอง 2) ปัญหาของผู้ปกครองในการตอบข้อสัมภาษณ์ของนักเรียน เนื่องจากผู้ปกครองได้รับการศึกษาน้อยและอ่านหนังสือไม่ออกทำให้บางครั้งไม่เข้าใจคำถามที่นักเรียนถาม จึงไม่สามารถตอบข้อซักถามของนักเรียนได้ทั้งหมด 3) ผู้ปกครองบางคนไม่เคยมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนเลย เนื่องจากต้องทำงานประจำในโรงงานต้องออกไปแต่เช้าและกลับตอนเย็น บางคนก็ต้องไปค้าขายและมีเวลาวางไม่ตรงกับที่โรงเรียนจัดกิจกรรม แต่ผู้ปกครองเหล่านี้ก็ได้มีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น เช่น ตอบข้อซักถามเรื่องการทำเกษตรกรรมให้แก่นักเรียนที่บ้าน และประเมินแฟ้มผลงานนักเรียน

1.3.2 ความคิดเห็นของชุมชนต่อการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับเกษตรกร ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้แทนองค์กรท้องถิ่นเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ในระยะแรกมีผู้ปกครองบางคนที่ไม่เข้าใจลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่คุ้นเคยกับสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม เนื่องจากไม่ได้มาร่วมฟังการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรฯ ดังนั้นผู้ปกครองเหล่านี้จะมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อหลักสูตรฯ เพราะเป็นห่วงบุตรหลานของตนเองเกรงว่าจะเรียนไม่ทันคนอื่น จะได้เนื้อหาไม่เกินไป ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นแก้ปัญหาโดยไปพบผู้ปกครองถึงที่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในการดำเนินการจัดหลักสูตรฯ จนทำให้ในระยะหลังผู้ปกครองมีความเข้าใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อหลักสูตรฯ โดยสรุปคนในชุมชนมีความคิดเห็นที่ดีต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ดังนี้

1) ผู้รู้ในชุมชน เกษตรกร และผู้ปกครองมีความรู้สึกยินดี เต็มใจ และภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรฯ การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลหลักสูตรฯ รู้สึกภูมิใจที่โรงเรียนเห็นคุณค่าและความสามารถให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้แก่นักเรียนและโรงเรียนได้ ดังคำกล่าวดังต่อไปนี้

ประธานกรรมการสถานศึกษา: ก็ดีใจนะ ที่จริงหลักสูตรนี้ควรจะมียาวนานแล้ว คือเราสอนคนให้หนีปัญหา ให้อยู่ที่สบาย ไม่มีใครสอนให้เด็กปฏิบัติจริง ๆ ทั้ง ๆ ที่อาชีพเดิม

ของชุมชนนี้คือการทำนา แต่ทุกคนสอนให้ลูกหลานหนีการทำนา การมาร่วมพัฒนาหลักสูตรนี้ก็น่าจะมีประโยชน์มากกับชุมชนนะ เพราะการจัดหลักสูตรท้องถิ่นนี้ก็เพื่อลูกหลาน แล้วถ้าลูกหลานเขาดี มีความรู้ มันก็น่าจะนำไปปรับปรุงอาชีพต่างๆ แล้วเขา (ชุมชน) ก็จะได้เข้ามีส่วนร่วมและรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชาวบ้าน

เกษตรกรคนที่หนึ่ง: กิติใจนะที่เขา (โรงเรียน) มาบอกให้ไปช่วย (ตลาด) คือดีใจที่ว่าเขายังคิดว่าอย่างเรานี้ก็ช่วยเขาได้.

เกษตรกรคนที่สอง: ก็ภูมิใจนะนะ ที่อย่างเรายังไปช่วยเขาได้ ให้เด็กเขามีอาหารมีข้าวกินกัน

เกษตรกรคนที่สาม: กิติใจที่ยายยังได้มาช่วยเขาทำได้ ช่วยที่โรงเรียนได้ เด็กเล็กๆ เขาจะทำอะไรได้ บางทีหวานไม่ทั่วอาจไม่ได้ผล บางทีก็ซ้อนกัน บางทีก็ถี่ไป บางทีก็ห่างไปทำให้ไม่ได้ผล ยายหวานมาตั้งแต่ยังเป็นเด็กจนตอนนี้ช้านาญแล้วก็เลยมาช่วยคราวหน้าเด็กจะได้ทำเป็น

เกษตรกรคนที่สี่: ก็รู้สึกดีใจนะที่ได้มาทำให้เด็กดู ก็อยากสอนให้เด็กทำเป็น สงสารเด็กๆ เห็นบางคนก็ยืนฝัดอยู่นั้นแหละ แต่พวกเศษหญ้าก็ไม่ออกต้องใช้ลมแรงๆ ถึงจะออก

เกษตรกรคนที่ห้า: กิติใจที่เราได้บอกความรู้ให้แก่เด็กไป ก็บอกเขาไปไม่ปิดบังหรอก

ผู้รู้ในชุมชน: กิติใจ ภูมิใจที่ตัวเราได้ไปช่วยโรงเรียนได้ เด็กๆ ก็เชื่อฟังดี การที่เราแนะนำจะให้ทำอะไรๆ เด็กเขาก็เชื่อฟังดี บอกอะไรเขาก็ทำตาม

ผู้นำชุมชน: ผมก็รู้สึกภูมิใจนะที่เขาเชิญเราไปนั่งฟัง แล้วกิติใจที่ได้ไปดูหลานเรียนที่โรงเรียน.

2) คนในชุมชนได้รับทราบความเคลื่อนไหวและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้รับรู้โรงเรียนจะทำอะไร และจะสอนอะไรให้แก่บุตรหลาน ดังคำกล่าวต่อไปนี้

ผู้ปกครองคนที่หนึ่ง: กิตินะ ไปนั่งฟังเขา (คณะนักวิจัย ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน) มันทำให้เราเข้าใจว่าตอนนี้โรงเรียนจะทำอะไร.

ผู้ปกครองคนที่สอง: กิตินะ จะได้ว่าลูกเราจะได้เรียนอะไรบ้าง

ผู้ปกครองคนที่สาม: กิตินะเราจะได้เข้าใจว่าโรงเรียนจะสอนอะไรแก่ลูกบ้าง และเราก็จะได้เข้าใจงานที่เขา (โรงเรียน) ทำมากขึ้น

ผู้นำชุมชน: กิตินะ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักวิชาการกับผู้นำชุมชน และจะได้รู้ว่าจุดอ่อนจุดแข็งระหว่างกัน เพราะคนในชุมชนมีความรู้แต่ในเรื่องการเกษตร นักวิชาการก็รู้ในเรื่องหลักการต่างๆ การมาแลกเปลี่ยนความรู้กัน นักวิชาการก็จะได้

รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือบางเรื่องที่คนในชุมชนถนัด ส่วนคนในชุมชนก็จะรู้จักหลักการต่างๆ ที่นักวิชาการได้มาให้ความรู้ อีกอย่างหนึ่งการร่วมพัฒนาหลักสูตรก็จะทำให้ชุมชนรู้ว่าโรงเรียนจะสอนอย่างไร ไปในทิศทางไหน

3) โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ผู้ปกครองมีความสนิทสนมกับครูที่โรงเรียนมากขึ้น ดังคำกล่าวต่อไปนี้

ผู้รู้ในชุมชน: เด็กเขาเห็นพ่อแม่ไปโรงเรียนนะ เขาดีใจเมื่อก่อนนี้ที่ผมเคยเห็น ไม่เป็นอย่างนี้ พ่อแม่ไม่ค่อยได้ไปที่โรงเรียน แต่พอได้เรียนวิชาเกษตรฯ นี่นะพ่อแม่เด็กได้ไปที่โรงเรียนมากขึ้น เด็กเขาดีใจ

ผู้ปกครองคนที่หนึ่ง: คือตั้งแต่ลูกเขาเรียนวิชาเกษตรฯนี้ได้ไปโรงเรียนบ่อยขึ้น ได้พูดคุยกับครูเขาบ่อยขึ้น

ผู้ปกครองคนที่สอง: กับครูที่สอนก็สนิทกันขึ้นกว่าแต่ก่อนนะ ได้คุยกันมากขึ้นครูจะสนใจมาถามว่าเป็นอย่างไร ให้ผู้ปกครองแนะนำด้านการเกษตรอะไรเหล่านี้

ผู้ปกครองคนที่สาม: ก็สนิทกับครูเขามากขึ้นกว่าแต่ก่อนนะ ครูเขาจะมาหาเรามากกว่าแต่ก่อน แต่ก่อนนะไม่มีครูมาพบปะผู้ปกครองถึงบ้านอย่างนี้หรอก แต่พอมาเรียนวิชาเกษตรฯนี้ครูवलจันทร์เขาจะมาหาเรื่อยแหละ ครูจะมาพูดคุยกับเราถึงบ้านเลย

ผู้ปกครองคนที่สี่: ผู้ปกครองกับครูนี้ก็สนิทกันมากขึ้นกว่าแต่ก่อน (ก่อนเรียนหลักสูตรท้องถิ่น) และผมก็มองว่าครูवलจันทร์กับนักเรียนนี้ก็สนิทกัน อันนี้ไม่ได้พูดยกย่องครูเขา แต่มันเป็นเรื่องจริงผมก็พูดตามจริง ครูเขาจะให้ความเป็นกันเองกับเด็กดี สนใจดูเด็กดี อย่างวันไหนเด็กกลับคำก็มาส่งถึงที่บ้าน

4) หลักสูตรฯ นี้ ช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการทำอาชีพเกษตรกรรม ทำให้เด็กได้ฝึกฝนการทำเกษตร จะได้มีวิชาติดตัวไว้ในอนาคตข้างหน้าถ้าหากไม่มีอาชีพนักเรียนจะได้มาทำเกษตรกรรม ดังคำกล่าวต่อไปนี้

เกษตรกรคนที่หนึ่ง: มันก็ดีนะ ปลูกผักปลูกหญ้าในโรงเรียน จะได้ให้เด็กรู้จักปฏิบัติดูแลรักษา เมื่อโอกาสหน้าจะได้มาทำเกษตรกันต่อไป

เกษตรกรคนที่สอง: เด็กก็ได้ประโยชน์ในวันข้างหน้า หากไม่มีงานทำเด็กก็ได้ความรู้นี้ติดตัวไป

ผู้ปกครองคนที่หนึ่ง: ก็คิดว่าดีนะ ต่อไปในวันข้างหน้าเด็กจะได้เลี้ยงตัวเองได้ จะหวังทำงานใหญ่โตหรือทำงานเบาๆ มันก็ไม่แน่นอน ก็ฝึกหัดเขาไว้บ้างก็จะได้มีวิชาติดตัว

ผู้ปกครองคนที่สอง: ดีใจมากที่ได้บอกความรู้ให้กับหลาน ดีใจที่หลานมาถามการเรียนวิชาเกษตรฯนี้เขาก็คิดว่ามีประโยชน์นะ ต่อไปในภายภาคหน้าถ้าตายไปเขาจะได้มาทำอาชีพนี้เลี้ยงตัวเองได้

5) นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นักเรียนได้เห็นของจริงและได้เห็นตัวอย่างการทำเกษตรผสมผสานที่ได้รับรางวัลจากการไปศึกษาดูงาน สามารถนำความรู้ที่ได้ไปบอกผู้ปกครอง เมื่อผู้ปกครองนำไปปฏิบัติทำให้ผลผลิตดีขึ้น นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือใช้ต่อในระดับมัธยมศึกษา เป็นการสร้างความตระหนักให้นักเรียนได้รู้ว่าการทำนานั้นเป็นงานหนักกว่าที่พ่อแม่จะได้เงินมา การใช้จ่ายจะได้ประหยัดมากขึ้น ดังคำกล่าวต่อไปนี้

ผู้รู้ในชุมชนคนที่หนึ่ง: กิติใจนะที่เด็กๆ เขามีความสนใจ เห็นเขา (นักเรียน) ชักถามจดบันทึก และเด็กจะได้ประสบการณ์จากการเข้าไปดู เพราะว่าการทำไร่นาของแต่ละบ้านมันจะไม่เหมือนกัน การดูแลรักษา ก็จะแตกต่างกัน เด็กไปดูเขาจะได้นำมาเปรียบเทียบว่าเหมือนกับที่เขาทำมากน้อยเพียงใด

ผู้รู้ในชุมชนคนที่สอง: มีผลดีกับนักเรียน จะได้มีวิชาติดตัวไป นักเรียนได้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นักเรียนนำความรู้ไปบอกพ่อแม่ พ่อแม่เอาไปใช้ทำให้ผลผลิตดีขึ้น ทำให้นักเรียนรู้มากยิ่งขึ้น จะได้นำความรู้ไปใช้ในระดับมัธยม สร้างความตระหนักให้นักเรียนรู้ว่าการทำนานั้นเป็นงานหนัก การใช้จ่ายจะได้ประหยัดมากขึ้น

ผู้รู้ในชุมชนคนที่สาม: ก็รู้สึกดีใจนะที่ครูเขาพาเด็กดูงาน เด็กจะได้มารู้มาเห็นการทำโครงการที่ได้รับรางวัลว่าทำกันอย่างไร และก็ได้อะไรของที่เราเก็บมาได้จากการทำเกษตรแบบผสมผสาน

ผู้ปกครองคนที่หนึ่ง: ก็เห็นดีนะที่ครูเขาพาเด็กมา เด็กเขาจะได้มาเห็นของจริง และเด็กจะได้รู้วิธีการเลี้ยงปลาว่าเลี้ยงอย่างไร

ผู้ปกครองคนที่สอง: โอ๊ยอย่าคะเนิดข้าวได้ ก็ร้องไฮโยๆ ตะโกนอยู่อย่างนั้นแหละ ทำเป็นแล้วๆ ไปฝึกทำที่นา โอ๊ยมันไปหัดของมันคนเดียวจนเป็น โอ้การเกี่ยว การทำคะเนิดอะไรอย่างนี้ ทำเป็นแล้วก็ดีใจที่ทำเป็นแล้ว

ผู้ปกครองคนที่สาม: เขาให้จับหอยเชอรี่ให้ บอกว่าจะเอาไปทำปุ๋ยชีวภาพให้ แม่ก็กังวลว่ามันจะทำได้ยังไงเด็กตัวแค่นี้ เขาก็บอกว่าหนูทำได้ ไปเอาปลา กากน้ำตาลอะไรมาผสม เขาบอกแม่ว่า เอาไว้ไปฉีดยาของเรา

6) ผู้ปกครองมีความภาคภูมิใจในตัวลูกมากขึ้น มีความสัมพันธ์กับนักเรียน และนักเรียนเห็นคุณค่าของผู้ปกครองในเชิงวิชาการมากขึ้น ดังคำกล่าวของประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่า “การที่ให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้ปกครองเกี่ยวกับความรู้ทางด้านการเกษตร ทำให้ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับนักเรียนมากขึ้น และนักเรียนมองเห็นคุณค่าของผู้ปกครองมากขึ้น”

7) ผู้ปกครองและนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่รู้สึกดีใจ ที่บุตรหลานรู้จักมาสัมภาษณ์ ชักถาม และรู้สึกภูมิใจที่ได้ช่วยบุตรหลานทั้งๆ ที่ผู้ปกครองได้รับการศึกษาน้อย นอกจากนี้ผู้ปกครองของนักเรียนบางคนรู้สึก

ดีใจที่บุตรหลานได้นำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้ปกครองไปบอกให้เพื่อนๆ ในห้องได้รู้จักด้วย ดังคำกล่าวต่อไปนี้

ผู้นำชุมชน: กิติใจนะที่ได้มาร่วมประชุม เพราะจะได้มีส่วนทำให้ชุมชนเจริญขึ้น..เขา (โรงเรียน) ต้องการให้คนในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนมากขึ้น ซึ่งมันก็ดีนะเพราะครอบครัวกับเด็กมักจะห่างเหินกัน แต่การจัดหลักสูตรท้องถิ่นจะทำให้ผู้ปกครองใกล้ชิดลูกหลานมากขึ้น

ผู้ปกครองคนที่หนึ่ง: กิติใจนะ ที่หลานมันยังมาถามเรา เด็กๆ ทั้งหลายเขาไม่ค่อยมาถามปู่ย่าตายายกันหรอก เขาทำของเขาเอง เขานึกของเขาเอง แต่หลานเขามาถามยาย.. เขามีการบ้านวิชาเกษตรมาถาม ยายทำอย่างไรอ้อนี่ ยายก็บอกให้เขาอ่านให้ฟังก่อนเพราะยายอ่านหนังสือไม่ออก แล้วตัวนี้ยายก็บอกเขาไปตามหลัง

ผู้ปกครองคนที่สอง: รู้สึกดีใจที่น้องรู้จักมาถาม เด็กบางคนไม่กล้ามาถามผู้ใหญ่หรอก แต่น้องเขาก็ดูมาถามพี่ เราก็ภูมิใจนะที่น้องเขามาถามเกี่ยวกับการทำเกษตรที่พี่พอจะรู้เรื่องบ้าง เพราะเราเรียนถึงแค่ ป.3 ก็ออก

ผู้ปกครองคนที่สาม: กิติใจนะที่เขารู้จักมาถาม ไม่เข้าใจอะไรก็มาถามไม่ได้เก็บเอาไว้ คือเขารู้จักมาถามเรากิติใจที่พ่อแม่ช่วยแก้ไขปัญหาก็ได้ เราได้ช่วยเหลือให้เขาเข้าใจบ้าง แนะนำเขาไปให้รู้จักคิดเอาเองบ้าง

ผู้ปกครองคนที่สี่: คือกิติใจนะที่เราบอกลูกเราไปแล้วลูกเขาไปบอกเพื่อน เพื่อนเขาจะได้รู้ว่าการเกษตรมีประโยชน์อย่างไรบ้าง

ผู้ปกครองคนที่ห้า: กิติใจนะ แต่ก่อนเขาไม่เคยมาถามหรือเรื่องการเกษตรอะไรนี่นะ พอตั้งแต่เรียนทำนาก็แหละจึงมาถาม เราก็บอกเท่าที่รู้ ไม่รู้ก็บอกไม่ได้

8) ผู้ปกครองรู้สึกภูมิใจที่ลูกนำผลงานมาให้ดู และคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครองเพราะจะได้เห็นว่าลูกมีความสามารถอย่างไรจากการได้ดูผลงานที่ครูให้บุตรหลานทำ ดังคำกล่าวต่อไปนี้

ผู้ปกครองคนที่หนึ่ง: ภูมิใจที่ลูกได้นำผลงานมาให้ดู จะได้เห็นผลงานลูก และรู้ว่าลูกเขาเก่งอะไร บางครั้งเห็นเขาวาดรูปมาก็สวยดี แล้วก็ทำให้เรารู้ว่าครูเขาให้ลูกทำอะไรบ้างที่โรงเรียน

ผู้ปกครองคนที่สอง: กิติใจนะที่เขาเอาผลงานเขามาให้ดู ได้เห็นว่าลูกทำงานสะอาด เขียนสวย แล้วก็รู้ว่าเขาเรียนอะไรบ้าง

ผู้ปกครองคนที่สาม: ก็จะได้รู้ว่าลูกเรามีความสามารถแบบไหน เราก็ได้ดูความสามารถของเขาว่ารู้อะไรบ้าง พอเรารู้ในไหนที่ยังไม่ดีเราจะได้ช่วยบอกเขา (นักเรียน) ไป

9) ผู้ปกครองนักเรียนมีความเห็นว่าหลังจากเรียนหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว บุตรหลาน มีพฤติกรรมที่ดีขึ้นหลายอย่าง เช่น สนใจเรียนมากขึ้น รับผิดชอบงานบ้านมากขึ้น ดังคำกล่าวต่อไปนี้

ผู้รู้ในชุมชน: ก็เป็นแนวโน้มที่ดีชุมชนเขาจะได้รับรู้กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการไป ครูเขาจะได้ลดภาระบางอย่างลงไปได้ ส่วนตัวเด็กนักเรียนนั้นผมก็เห็นพฤติกรรมของ เขาก็ดีขึ้น เท่าที่สังเกตเดี๋ยวนี้เด็กๆ (นักเรียนชั้น ป.5) มีความรับผิดชอบมากขึ้น

ผู้ปกครองคนที่หนึ่ง: ตัวเด็กรู้สึกว่าเขาดีขึ้นกว่าตอนที่ไม่ได้เรียนการทำเกษตร คือไม่ต้องพุดย่าเหมือนก่อนที่ทำอะไรก็ต้องบอกตลอด อย่างหุงข้าว ล้างจาน อะไรอย่างนี้ต้อง บอกย่ากันอยู่ตลอด แต่ตอนนี้ก็รู้สึกว่าเขาเปลี่ยนไปบ้างแล้วนะ คือรู้ว่าสิ่งไหนต้อง รับผิดชอบอย่างเดี๋ยวนี้รู้จักล้างจานเองได้แล้วไม่ต้องบอก

ผู้ปกครองคนที่สอง: ก็ดีนะ ได้รู้ว่าหลานเขาตั้งใจทำงานขึ้น เขียนดีขึ้น.

ผู้ปกครองคนที่สาม: รู้สึกว่าหลังจากที่เขา (บุตรสาว) เรียนเกษตรมาความประพฤติ เขาก็แตกต่างจากตอนก่อนที่เขาจะเรียนนะ คือคล้ายๆ กับว่ามีความรับผิดชอบมากขึ้น อย่างงานบ้านแต่ก่อนต้องบอกให้ทำ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ต้องบอกทำได้เลย ส่วนด้านการเรียน ก็เห็นเขาตั้งใจทำงานดี เห็นเขาขยันทำงานกลุ่มกัน ใส่ใจการเรียนมากขึ้น

ผู้ปกครองคนที่สี่: กับลูกคนอื่นยังไ้ไม่รู้ ฉันทก็จะพุดแต่ลูกตัวเอง ก็รู้สึกว่ารับผิดชอบ มากขึ้นนะ ครูให้ทำอะไร รู้สึกว่าเขาจะสนใจดี ครูบอกว่าวันนี้ให้ไปเอาชีว้นะ จะเอาไป ใส่เนา ขนาดฝนตกลูกเขายังต้องไปเอา เอาไปเรียงไว้ที่บ้านปู่ (ลัดดาวัลย์) แล้วเดี๋ยวครู จะไปเอาเองขนาดรถไม่มีก็ต้องหารถขนชีว้นไปให้ได้คือได้รับคำสั่งมาเขาก็ต้องทำให้ได้

กล่าวโดยสรุปคนในชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสม ผสานครบวงจรไปใช้ทั้งสองรอบ ถึงแม้ว่าในระยะแรกๆ มีผู้ปกครองบางคนที่ยังไม่เข้าใจ มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการนำหลักสูตรก็ตาม แต่หลังจากที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ไปพบ ผู้ปกครองที่บ้าน และชี้แจงให้ทราบถึงวิธีการจัดการเรียนการสอน และวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรแล้วผู้ปกครองเกิดความเข้าใจ และยินดีให้ความร่วมมือ ซึ่งการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบ ที่สองนั้นได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นดำเนินไปได้อย่างดี ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ประสบความสำเร็จได้นั้น คือความคิดเห็นที่ดีของคนในชุมชนต่อหลักสูตรฯ ซึ่งคนในชุมชนจะมีความคิดเห็นที่ดี ยินดีและ เต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ตั้งแต่การจัดทำหลักสูตร การนำหลักสูตร ไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร ถ้าชุมชนมีความชัดเจน เข้าใจ และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ของการดำเนินการ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ โรงเรียนจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน การประชาสัมพันธ์และการชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

2. ผลของการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ไปใช้

คณะผู้วิจัยนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้ 2 รอบ คือ รอบที่หนึ่งเป็นการทดลองใช้หลักสูตรฯ ที่พัฒนาขึ้น และรอบที่สองเป็นการนำหลักสูตรฯ ฉบับปรับปรุงไปใช้ โดยในแต่ละรอบจะพิจารณาใน 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1) ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน 2) ปัญหาและความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์ต่อการนำหลักสูตรไปใช้ และ 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ดังต่อไปนี้

2.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

ประเด็นที่คณะผู้วิจัยนำมาพิจารณาเกี่ยวกับผลที่ได้จากการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคในส่วนของนักเรียนได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะที่พึงประสงค์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นฯ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 ผลของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่ง

คณะผู้วิจัยนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคที่จัดทำขึ้น ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบ จังหวัดราชบุรี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 ซึ่งมีนักเรียนจำนวน 36 คน เพื่อศึกษาผลที่ได้จากการจัดหลักสูตรในส่วนของนักเรียน ครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และชุมชน ดังนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค คณะผู้วิจัยพิจารณาจากผลการประเมินที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลการประเมินชิ้นงานในแฟ้มผลงานของนักเรียน ผลการประเมินมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

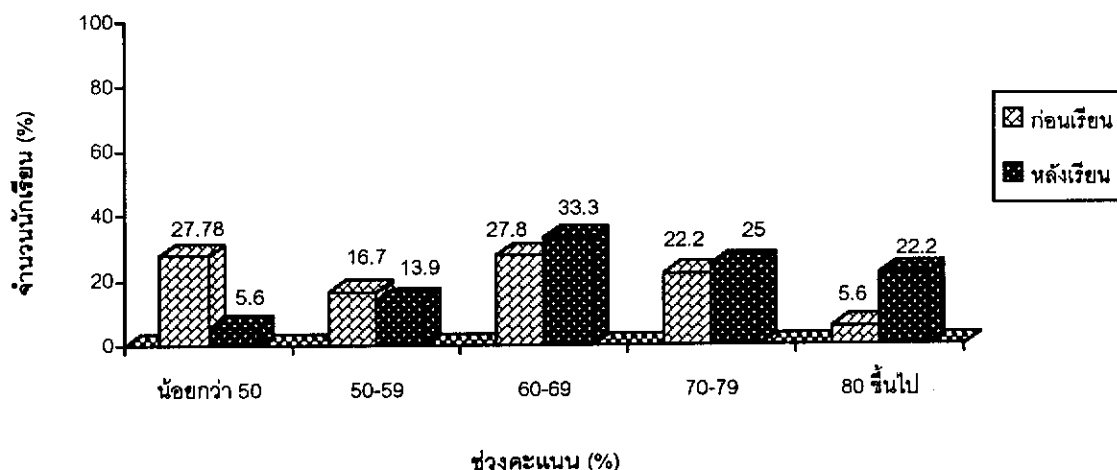
1.1) ผลการประเมินโดยใช้แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คณะผู้วิจัยทำการทดสอบความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคของนักเรียน โดยใช้แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ฉบับเดียวกัน แล้วนำคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้มาเปรียบเทียบและคิดเป็นค่าร้อยละ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

	คะแนนก่อนเรียน		คะแนนหลังเรียน		เพิ่มขึ้น	
	(50)	ร้อยละ	(50)	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
เฉลี่ย	29.11	58.22	34.56	69.11	5.44	23.75
ร้อยละ	58.22	58.22	69.11	69.11	10.89	23.75
CV	0.26	0.26	0.17	0.17	0.79	1.05

จากตารางที่ 20 ผลการประเมินจากแบบสอวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แสดงว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคมีคะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างชัดเจน โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนร้อยละ 58.22 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ร้อยละ 69.11 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 23.75 ของคะแนนสอบก่อนเรียนหรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.89 ของคะแนนเต็ม และหากพิจารณาการกระจายของคะแนนสอบพบว่า คะแนนสอบหลังเรียนมีการกระจายน้อยกว่าคะแนนสอบก่อนเรียน แสดงว่า นักเรียนมีคะแนนสอบหลังเรียนที่ใกล้เคียงกันหรือเกาะกันเป็นกลุ่มมากขึ้น นอกจากนี้จากภาพที่ 57 แสดงให้เห็นว่าหากจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มตามช่วงของคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า ในช่วงก่อนเรียนมี นักเรียนที่ได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50 มากถึงร้อยละ 27.0 ในขณะที่มีนักเรียนที่ได้คะแนน ร้อยละ 80 ขึ้นไปเพียงร้อยละ 5.6 เท่านั้น แต่ในช่วงหลังเรียนปรากฏว่า มีนักเรียนที่ได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50 เพียงร้อยละ 5.6 ในขณะที่มีนักเรียนที่ได้คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไปเพิ่มถึงร้อยละ 22.22 จึงสรุปได้ว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปแล้ว 1 ภาคเรียน นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

ภาพที่ 57 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

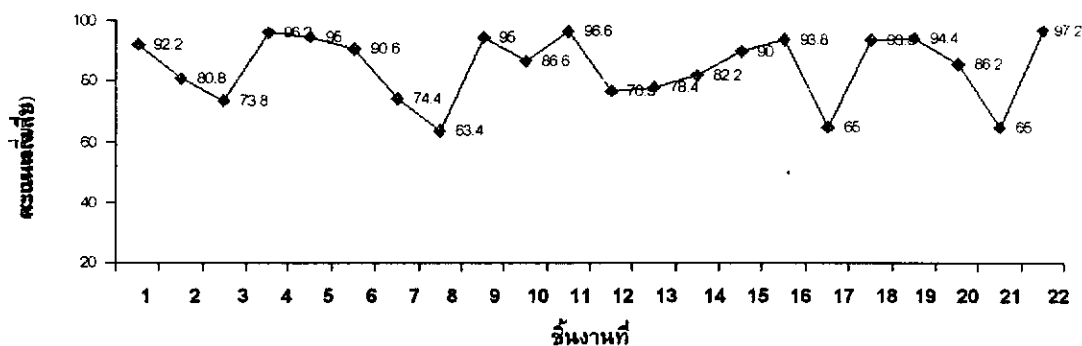
1.2) ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน

ผลจากการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคจำนวน 22 ชิ้นงาน โดยใช้แบบประเมินชิ้นงานจำนวน 22 ชิ้น แบบประเมินชิ้นที่ 1 2 และ 12 จะมีเกณฑ์การให้คะแนนตั้งแต่ 0-10 ส่วนชิ้นงานที่เหลือจะมีเกณฑ์การให้คะแนนตั้งแต่ 0-5 ซึ่งเกณฑ์การประเมินในแต่ละชิ้นงานครูผู้สอนได้ตกลงกับนักเรียนจากการประชุมนิเทศรายวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคในชั่วโมงแรก คะแนนที่ได้ดังแสดงไว้ในตารางที่ 21

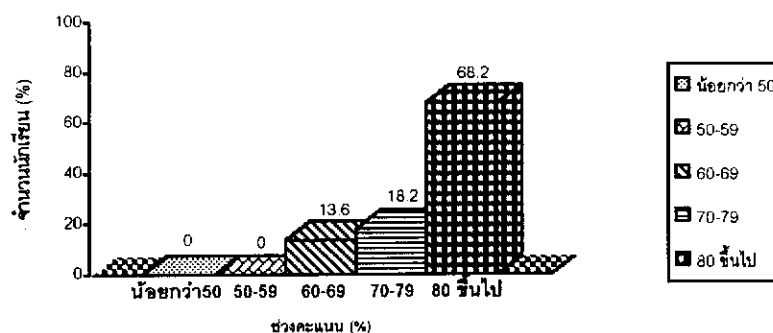
ตารางที่ 21 ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน

	ชิ้นงานที่																					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
μ	9.22	8.08	3.69	4.81	4.75	4.53	3.72	3.17	4.75	4.33	4.83	7.69	3.92	4.11	4.50	4.69	3.25	4.69	4.72	4.31	3.25	4.88
ร้อยละ	92.2	80.8	36.9	48.1	47.5	45.3	37.2	31.7	47.5	43.3	48.3	76.9	39.2	41.1	45.0	46.9	32.5	46.9	47.2	43.1	32.5	48.8
CV	0.19	0.35	0.31	0.13	0.20	0.31	0.36	0.54	0.18	0.29	0.27	0.34	0.55	0.52	0.49	0.41	0.80	0.51	0.55	0.77	1.14	0.54

จากตาราง 21 ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคแสดงว่า ชิ้นงานทุกชิ้นได้รับการประเมินในระดับปานกลางขึ้นไป คือ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า ร้อยละ 60 ขึ้นไป โดยคะแนนที่ได้รับการประเมินในระดับดีมาก สูงกว่าร้อยละ 80 มีทั้งสิ้น 15 ชิ้นงาน และเมื่อพิจารณาแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยของชิ้นงาน ดังภาพที่ 58 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของชิ้นงานมีลักษณะขึ้นๆ ลงๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะของชิ้นงาน โดยลักษณะของชิ้นงานที่นักเรียนได้คะแนนสูงนั้นเป็นชิ้นงานที่นักเรียนต้องอาศัยการวาด ระบาย การตกแต่ง การเขียนสั้นๆ การอาศัยความคิดรวบยอดในการพัฒนาชิ้นงาน เช่น โครงงานการทำกระดาษแบบไโรหมุนเวียนและไโรเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว แผนภูมิประเพณี 12 เดือน แผนภูมิเส้นแสดงอุณหภูมิ เป็นต้น ในขณะที่ลักษณะของชิ้นงานที่นักเรียนได้คะแนนต่ำเป็นชิ้นงานที่นักเรียนต้องอาศัยการเขียนบรรยายรายละเอียด ถ่ายโยงสิ่งที่นักเรียนพบและเรียนรู้เช่น สมุดภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สมุดภาพสมุนไพร และการใช้ประโยชน์ และแผนผังโมเดลเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามเมื่อกำหนดให้นักเรียนทำชิ้นงานที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน คะแนนเฉลี่ยของชิ้นงานก็เพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ นอกจากนั้นหากจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มตามช่วงของคะแนนชิ้นงานที่ได้รับ ดังภาพที่ 59 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 68.2 ได้คะแนน ผลการประเมินชิ้นงานอยู่ในระดับดีมาก (คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป) จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยและการสัมภาษณ์ครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจในการทำงานมากขึ้น ดังที่ครูกล่าวว่า “เด็กเขาทำงานดีขึ้นเยอะเลย ดูก็รู้ว่าเขาตั้งใจทำ ต่างจากเมื่อก่อนเยอะเลย” “วิชาพีเขาก็ทำงานดีขึ้น ละเอียดขึ้น อย่างนี้มาสอนแบบนี้วิชาพีบ้างสิ” ในส่วนนักเรียนที่ได้คะแนนน้อยที่สุดได้คะแนนร้อยละ 64.00 พบว่า นักเรียนคนดังกล่าวเป็นนักเรียนที่มีปัญหาทางด้านพัฒนาการต่ำกว่าเด็กปกติ มีการเรียนรู้ที่ช้ากว่าเพื่อนร่วมชั้นเรียนแต่หลังจาก เรียนวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปแล้วทำให้นักเรียนมีพัฒนาการในหลายๆ ด้านดีขึ้นอย่างชัดเจน เช่น จากที่เขียนตัวหนังสือตกหล่น ไม่เป็นระเบียบ บางครั้งอ่านไม่ค่อยออกก็สามารถเขียนได้ดีขึ้น มีความเป็นระเบียบมากขึ้น

ภาพที่ 58 ผลการประเมินข้องานจำแนกตามลำดับที่ของข้องาน

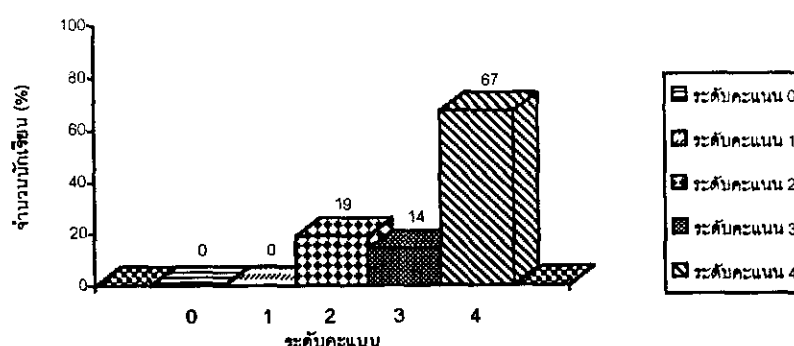
ภาพที่ 59 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนของการประเมินข้องาน

1.3) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

คณะผู้วิจัยพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค จากการรวมกันของคะแนนการสอบกลางภาค ร้อยละ 10 คะแนน สอบปลายภาค ร้อยละ 30 และคะแนนการประเมินข้องาน ร้อยละ 60 ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 22 และภาพที่ 60

ตารางที่ 22 ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินข้องาน

	คะแนนข้องาน(60%)	สอบกลางภาค(10%)	สอบปลายภาค(30%)	รวม (100%)
คะแนนเฉลี่ย	50.83	9.69	20.73	81.25
CV	0.13	0.07	0.17	0.11

ภาพที่ 60 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากตารางที่ 22 และภาพที่ 60 จะเห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปแล้ว มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 81.25) นักเรียนทุกคนได้คะแนนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำคือ ร้อยละ 50 โดยนักเรียนมีคะแนนอยู่ในระดับ 4 ร้อยละ 67 และไม่มีนักเรียนคนใดเลยที่ได้คะแนนต่ำกว่าระดับ 2 จึงสรุปได้ว่า หลังจากนักเรียนได้เรียนวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคแล้ว นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคอยู่ในระดับดีถึงดีมาก

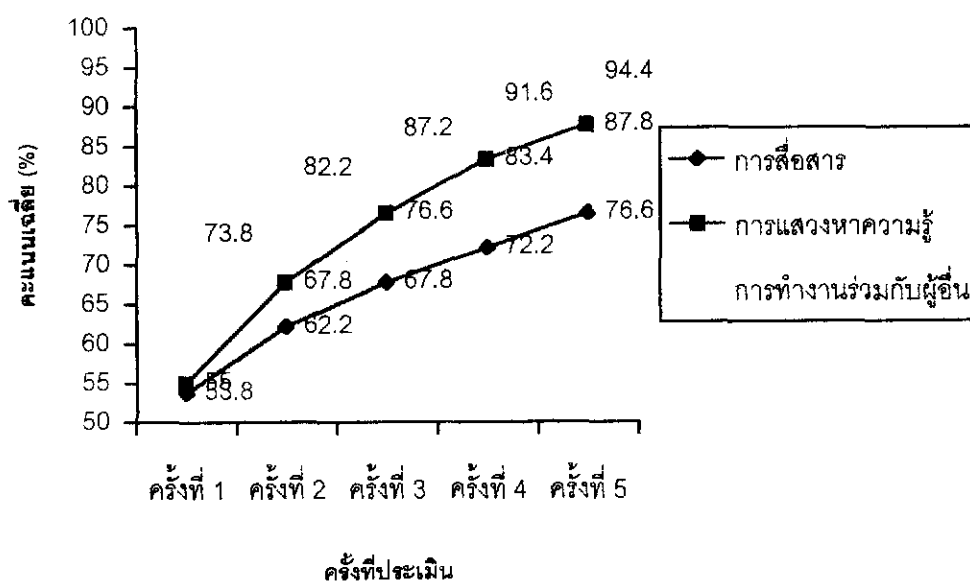
2) ทักษะที่พึงประสงค์

การประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค คณะผู้วิจัยพิจารณาจากแบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ 3 ด้าน คือ ด้านการสื่อสาร ด้านการแสวงหาความรู้ และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยทำการประเมินเป็นระยะๆ รวมทั้งสิ้น 5 ครั้ง แต่แต่ละครั้งมีการให้คะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 5 คะแนน และทำการประเมินนักเรียนเป็นรายบุคคล ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์แสดงไว้ในตารางที่ 23

ตารางที่ 23 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์

ทักษะด้าน		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5	เฉลี่ย	เฉลี่ยร้อยละ
การสื่อสาร	เฉลี่ย	2.69	3.11	3.39	3.61	3.83	3.33	66.56
	CV	0.53	0.43	0.37	0.35	0.25	0.34	0.34
การแสวงหาความรู้	เฉลี่ย	2.75	3.39	3.83	4.17	4.39	3.71	74.2
	CV	0.40	0.38	0.31	0.26	0.22	0.28	0.28
การทำงานร่วมกับผู้อื่น	เฉลี่ย	3.69	4.11	4.36	4.58	4.72	4.30	85.89
	CV	0.23	0.19	0.17	0.14	0.12	0.15	0.15

จากตารางที่ 23 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์พบว่า นักเรียนมีทักษะที่พึงประสงค์ทั้งทักษะด้านการสื่อสาร ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระดับดีถึงดีมาก โดยทักษะที่นักเรียนได้คะแนนสูงสุดคือ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น รองลงมาคือ ทักษะการแสวงหาความรู้ ส่วนทักษะการสื่อสารเป็นทักษะที่นักเรียนได้คะแนนน้อยที่สุด และเมื่อพิจารณาภาพที่ 61 พบว่า ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ในทุกด้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับครั้งที่ประเมินอย่างต่อเนื่อง โดยแนวโน้มการพัฒนาทักษะด้านการแสวงหาความรู้มีมากที่สุด ในขณะที่ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นทักษะที่นักเรียนมีคะแนนสูงสุด และในช่วงการประเมินครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 2 เป็นช่วงที่คะแนนทักษะที่พึงประสงค์ทั้ง 3 ด้านมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นสูงสุดทุกทักษะ เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวนักเรียนได้เรียนเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนนาโค และครูผู้สอนได้มอบหมายงานให้นักเรียนได้ออกไปหาข้อมูลในชุมชนเพื่อนำมาทำเป็นชิ้นงาน ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสค้นหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการออกไปสัมภาษณ์คนในชุมชน ทักษะด้านการสื่อสาร ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการแสวงหาความรู้จึงพัฒนาขึ้นอย่างชัดเจน

ภาพที่ 61 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน

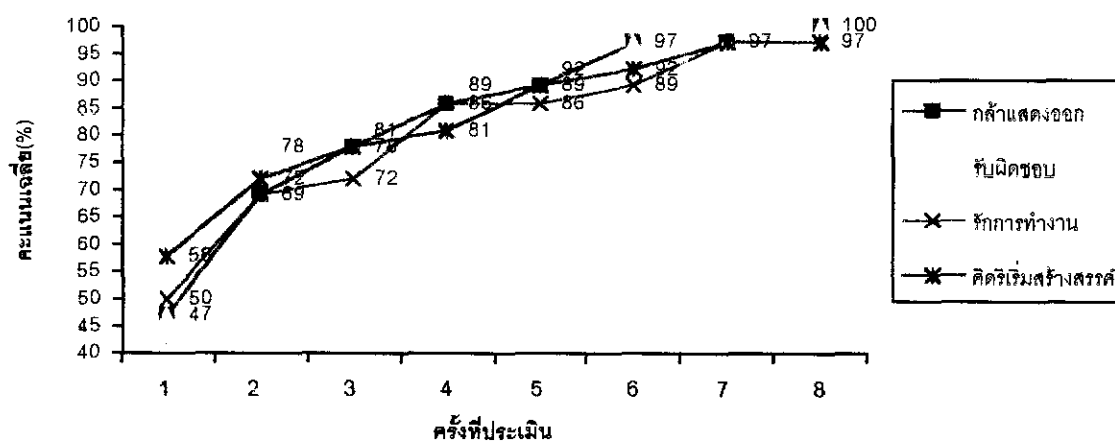
3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์

การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค คณะผู้วิจัยพิจารณาโดยรวมคะแนนจากแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 ด้านคือ ด้านความกล้าแสดงออก ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คุณลักษณะแต่ละด้านมีการประเมินเป็น

ระยบรวม 8 ครั้ง โดยทำการพิจารณานักเรียนเป็นรายบุคคล ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังแสดงในตารางที่ 24 และภาพที่ 62

ตารางที่ 24 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ด้าน		ประเมินครั้งที่								เฉลี่ยร้อยละ
		1	2	3	4	5	6	7	8	
กล้าแสดงออก	เฉลี่ย	0.47	0.69	0.78	0.86	0.89	0.97	0.97	1.00	82.64
	CV	1.07	0.67	0.54	0.41	0.36	0.17	0.17	0.00	0.21
รับผิดชอบ	เฉลี่ย	0.47	0.78	0.81	0.89	0.92	0.97	0.97	1.00	85.76
	CV	1.07	0.54	0.50	0.36	0.31	0.17	0.17	0.00	0.18
รักการทำงาน	เฉลี่ย	0.50	0.69	0.72	0.86	0.86	0.89	0.97	0.97	80.90
	CV	1.01	0.67	0.63	0.41	0.41	0.36	0.17	0.17	0.26
คิดริเริ่มสร้างสรรค์	เฉลี่ย	0.58	0.72	0.78	0.81	0.89	0.92	0.97	0.97	82.99
	CV	0.86	0.63	0.54	0.50	0.36	0.31	0.17	0.17	0.23

ภาพที่ 62 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน

จากตารางที่ 24 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะด้านความกล้าแสดงออก ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านในระดับดีมากและมีพัฒนาที่ดีขึ้นตามลำดับจากการประเมินครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 8 ในทุกคุณลักษณะ กล่าวคือ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีมาก (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ขึ้นไป) ทุกด้าน โดยคุณลักษณะที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านความรับผิดชอบ รองลงมาคือ คุณลักษณะด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับคุณลักษณะด้านความกล้าแสดงออก และคุณลักษณะด้านการมีนิสัยรักการทำงาน และเมื่อพิจารณาภาพที่ 62 พบว่า คุณลักษณะ

ที่พึงประสงค์ของนักเรียนในทุกด้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับครั้งที่ประเมิน แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามลำดับของการเรียนการสอน และผลการประเมินในครั้งสุดท้ายพบว่า คุณลักษณะด้านความกล้าแสดงออกและความรับผิดชอบมีการพัฒนาถึงระดับสูงสุดคือ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 100

4) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม การให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่ายกิจกรรมการเรียนการสอน และการบันทึกอนุทิน ซึ่งสรุปความคิดเห็นของนักเรียนได้ดังนี้

4.1) ผลการสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มนักเรียนจำนวน 10 คน ประกอบด้วยนักเรียนที่มีพัฒนาการทางการเรียนดีที่สุด 5 คนและนักเรียนที่มีพัฒนาการทางการเรียนน้อยที่สุด 5 คน เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคทั้งที่เห็นว่าดีและไม่ดีในประเด็นต่างๆ สรุปได้ดังนี้

ก. ความรู้สึกต่อการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคพบว่า นักเรียนรู้สึกดีใจและชอบที่ได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นฯ เพราะเนื้อหาวิชาเป็นเรื่องเกี่ยวกับชุมชนของนักเรียนและได้ออกไปศึกษานอกสถานที่ตั้งที่นักเรียนกล่าวว่า “รู้สึกดีใจที่ได้เรียนวิชานี้ เรียนแล้วเรามีความรู้ เรื่องชุมชนของเรา ไม่รู้สึกเบื่อเลยคะ” “ดีใจครับที่ได้เรียนพอมาเรียนแล้วรู้สึกว่าชุมชนเรามีอะไรดี ๆ เยอะเลยครับ” “หนูชอบคะ เพราะว่าได้เรียนเกี่ยวกับท้องถิ่นของเรา แล้วก็ไปนอกสถานที่ด้วย”

ข. การมีวิทยากรมาให้ความรู้พบว่า นักเรียนรู้สึกดีใจและตื่นเต้นที่มีวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียน เพราะนักเรียนได้มีโอกาสเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนรู้อย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยากรที่เป็นกลุ่มเยาวชนและมีวัยที่ใกล้เคียงกันทำให้การเรียนมีความสนุกสนาน ไม่เครียด เนื่องจากมีกิจกรรมที่สนุกสนานสอดแทรกตลอด ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “สนุกดีครับ ได้เปลี่ยนบรรยากาศ สอนก็เข้าใจดี” “รู้สึกว่าเขามาเผยแพร่ความรู้ให้รุ่นน้อง แล้วก็ไม่น่าเบื่อด้วย เพราะว่ามีการแข่งขันแล้วก็สนุก ตลอดด้วยคะ”

ค. การเรียนนอกสถานที่พบว่า นักเรียนรู้สึกดีใจและตื่นเต้นที่ได้ออกไปเรียนนอกสถานที่ เพราะนักเรียนได้รับความรู้แบบเห็นจริงด้วยตนเอง ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “หนูชอบคะ มันได้ความรู้แบบเห็นจริง ๆ ได้เห็นกับตา” “ดีคะ เราได้พบได้เห็นสิ่งที่ทุกวันนี้เห็นได้ยากแล้ว อย่างเช่นการแต่งงานชาวกะเหรี่ยง เดี่ยวนี้มันก็ไม่ค่อยมี” นอกจากนี้ นักเรียน ยังอยากให้มีการพาไปนอกสถานที่อื่น ดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “อยากไปอีกคะ ไปบ้านวิทยากร ไปดูเขาเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่”

ง. การเรียนที่ค้นคว้าด้วยตนเองพบว่า นักเรียนชอบที่ครูผู้สอนใช้วิธีการเรียนที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสหาความรู้ด้วยตนเอง เพราะนักเรียนสามารถนำความรู้มาใช้พัฒนาและสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “เราได้ทำงานแบบอิสระจะไม่เหมือนที่เราโดนบังคับให้ทำ เราก็จะสามารถทำในแบบที่เราคิดได้” นอกจากนี้นักเรียนยังมองว่าการเรียนที่ค้นคว้าด้วยตนเองเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถของตนเองหาความรู้ทั้งจากเพื่อน ผู้ปกครอง บุคคลสำคัญในท้องถิ่น ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “หนูจะถามพ่อ กับแม่ เอามาทำงานส่งครูค่ะ” “บางทีผมก็คุยกับเพื่อน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้คะแนนเท่าๆ กันครับ”

จ. การเรียนและทำงานเป็นกลุ่มพบว่า นักเรียนมองว่าการทำงานเป็นกลุ่มมีส่วนช่วยให้งานเสร็จเร็วขึ้น ดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “ทำงานแบบกลุ่มดีค่ะ ก็จะได้ช่วยกันหลายคน งานจะได้เสร็จเร็วขึ้น” และยังได้ช่วยกันแสดงความคิดเห็น ช่วยกันค้นข้อมูลได้ไปไหนด้วยกันเป็นหมู่คณะดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ขอบคุณ ได้ออกความคิดเห็นด้วยกันช่วยกันคิด” “จะได้ไปไหนด้วยกัน ไปค้นหาความรู้ ไปไหนไกลๆ จะได้ไม่หลง” แต่อย่างไรก็ตามการทำงานเป็นกลุ่มทำให้ประสบปัญหา คือ การไม่ให้ความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “บางทีเขาก็ไม่มาช่วยกัน เขาจะไปเล่นเตะกร้อ เล่นบอล”

ฉ. ปัญหาในการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนนาโคพบว่า นักเรียนมีปัญหาที่สำคัญ 3 ปัญหา คือ ปัญหาการกลับบ้านเย็นเกินไปทำให้ไม่ได้ทำการบ้านวิชาอื่นหรือช่วยผู้ปกครองทำงานบ้าน ดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “บางทีกลับบ้านเย็นเกินไปค่ะ บางทีกลับบ้านถึงบ้านก็มืดแล้ว ไม่ได้ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านก็โดนดุ ไม่ได้ทำการบ้านวิชาอื่นด้วยค่ะ” ปัญหาด้านอุปกรณ์การเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น ไม้บรรทัด ดินสอสี กาว กรรไกร ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “บางครั้งก็ต้องแย่งกันใช้ อย่างไม้บรรทัด สี กระดาษที่ครูแจกค่ะ” “เพื่อนเขาเอาไปดุนไว้ทำวิชาอื่นด้วยค่ะ” และปัญหาการกำหนดเวลาส่งงานเร็วเกินไป ทำให้นักเรียนไม่สามารถส่งงานทัน ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ถ้ากำหนดเวลาส่งเร็วเกินไปก็ส่งไม่ทันครับ” “บางทีเราอยากทำงานดีๆ ต้องใช้เวลาเยอะหน่อย แต่พอใกล้ส่งก็ต้องส่งทั้งๆที่ยังทำไม่ได้อย่างใจเลยคะ”

ช. ชี้นงานพบว่า ชี้นงานที่นักเรียนชื่นชอบมีลักษณะการวาดระบาย ตกแต่ง การลงมือปฏิบัติเพราะทำแล้วสบายใจ รู้สึกสนุกและไม่เครียดและได้คะแนนสูง เช่น สวนสมุนไพร ภาพศิลปะการแต่งกายชาวกะเหรี่ยง และสมุดคำศัพท์ภาษากะเหรี่ยง ส่วนชี้นงานที่ไม่ชอบคือ ชี้นงานที่มีลักษณะให้เขียนบรรยายรายละเอียดของสิ่งต่างๆ เช่น รายงานสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สมุดภาพสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ และรายงานการศึกษานอกสถานที่ สำหรับชี้นงานที่ต้องการให้เพิ่มเติมในหลักสูตรท้องถิ่นฯ คือ การนำเอาใบพืชสมุนไพรมาทำบิ การนำพืชสมุนไพรมาปรุงเป็นน้ำสมุนไพร การปลูกพืชเศรษฐกิจในท้องถิ่นและการเลี้ยงสัตว์ ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “อยากเอาสมุนไพรมาทำบิจัดเป็นนิทรรศการเอาสมุนไพรมาทำเป็นน้ำค่ะ” “ผมอยากลองเลี้ยงสัตว์ พวกไก่ ปลา กัดแล้วก็ปลูกพืชครับ”

นอกจากนั้นนักเรียนยังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนชิ้นงานที่แตกต่างกันโดยกลุ่มที่มีพัฒนาการทางการเรียนมากที่สุดต้องการให้เพิ่มชิ้นงานเป็น 25-30 ชิ้น ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “หนูว่าน่าจะมีซัก 25 ชิ้นค่ะ” “ผมว่า 30 ชิ้นครับ ที่มีอยู่น้อยไปหน่อย ยิ่งเยอะยิ่งดีครับ” ส่วนกลุ่มที่มีพัฒนาการทางการเรียนน้อยที่สุดเห็นว่าจำนวนชิ้นงานที่มีอยู่มีความเหมาะสมดีแล้ว ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ที่มีอยู่นี้ออกดีแล้วครับ” “เหมาะสมดีแล้วค่ะ ไม่มากไม่น้อยเกินไป”

ข. การมีแฟ้มผลงานในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนนาโคพบ ว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่าการมีแฟ้มผลงานหลักสูตรท้องถิ่น เป็นประโยชน์ต่อการเรียน เพราะนักเรียนจะได้มีแฟ้มผลงานเป็นของตนเอง ได้มีโอกาสเปรียบเทียบผลงานของตนเองกับเพื่อนร่วมชั้นและทำการพัฒนาผลงานของตนได้ง่ายขึ้น ช่วยให้ไม่เกิดความวุ่นวายหรือทะเลาะวิวาทในการค้นหา และช่วยให้ไม่เกิดการขโมยผลงานของกันและกัน ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ดีครับ มีเป็นของตนเอง ไม่ปะปนกับเพื่อน” “ก็ดีค่ะ มีแฟ้มเป็นของตนเอง สามารถเปรียบเทียบงานของเรากับเพื่อนๆ ได้ เราจะได้ดูว่าเพื่อนเขาทำอย่างไร เขาถึงได้คะแนนเยอะกว่าเรา จะได้เอาไปเป็นแนวทางแก้ไขงานเราค่ะ” “ส่วนใหญ่ถ้าจะแก้ไขงานก็จะดูงานของเพื่อนครับ จะได้อะไรดีๆ เยอะครับ” “ดีค่ะ จะได้ไม่เกิดความวุ่นวาย ไม่เกิดการทะเลาะวิวาทในการค้นหา” “งานจะได้ไม่หาย เช็ควางานเราได้ครับ”

ฅ. พัฒนาการของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนนาโคพบ ว่า นักเรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้นได้แก่ ด้านการทำงาน กล่าวคือ นักเรียนมีความตั้งใจในการทำงานมากขึ้น งานมีคุณภาพมากขึ้น งานเสร็จเร็วขึ้น ใช้เวลาการทำงานน้อยลง ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ก็พัฒนาทางด้านการวาด การระบายสี การเขียนก็ดีขึ้นค่ะ พ่อกับแม่เขาก็ชม แล้วก็ส่งงานเร็วขึ้น ทำงานเร็วขึ้นค่ะ” “ตัวหนังสือผมดีขึ้นครับ” ด้านความขยันหมั่นเพียร นักเรียนเห็นว่าตนเองและเพื่อนร่วมชั้นมีความขยันทำงานมากขึ้นดังที่นักเรียนกล่าวว่า “รู้สึกตัวเองขยันขึ้นค่ะ เห็นเพื่อนเขาขยันทำงานกัน ก็เลยทำบ้าง จะได้คะแนนเยอะๆ ค่ะ” “ผมว่าผมขยันขึ้นครับ พยายามทำงานให้เต็มที่ครับ” ด้านการเรียน นักเรียนพบว่าตนเองเรียนดีขึ้น มีความเชื่อมั่นในการเรียนมากขึ้น ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “การเรียนดีขึ้นค่ะ ไม่เฉพาะวิชานั้นนะคะ วิชาอื่นๆ เวลาครูเขาพูดอะไรก็จะตั้งใจฟังว่าเขาพูดอะไร แล้วเวลาเขาพูดอีก ก็จะรู้เรื่องค่ะ”

ฉ. การนำความรู้ในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนนาโคไปใช้ประโยชน์พบว่า นักเรียนได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์สำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชน รวมทั้งนักเรียนได้เห็นความตั้งใจจริงในการพัฒนาชุมชนจากวิทยากรทั้งที่เป็นผู้อาวุโสในชุมชนและรุ่นพี่กลุ่มเยาวชน ทำให้นักเรียนเกิดความผูกพันและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เกิดความตระหนักที่จะสานต่อเจตนารมณ์ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อจากคนรุ่นเก่า ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ผมจะเอาไปบอกพ่อแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์แล้วก็ปลูกพืชครับ” “หนูจะเอาไปพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่นค่ะ” “ถ้าชาวบ้านมารวมกลุ่มกันไปกู้เงินทุนหมู่บ้านเอามาประกอบอาชีพก็จะได้ผลผลิตเยอะขึ้น มีพลังต่อรองมากขึ้นครับ”

ฏ. ความคิดเห็นอื่นๆ พบว่า นักเรียนต้องการให้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคมีอยู่ตลอดไป และอยากให้มิกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีวิทยากรกลุ่มเยาวชนมาให้ความรู้ อีก ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “อยากให้มียุ่อย่างนี้ตลอดไปเลยครับ” “หนูอยากจะได้เรียนไปเรื่อยเลยละ” “อยากให้พี่ๆ เขามาสอนอีกละ” “มีต่อไปดีแล้วครับ มันเป็นประโยชน์ต่อพวกเราและชุมชนของเราครับ” “ปีหน้าให้หนูไปเรียนกับรุ่นน้องได้ไหมคะ”

4.2) ผลการวิเคราะห์ห่อนุทิน คณะผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละคนเขียนอนุทิน หลังจากการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโครวมทั้งสิ้น 4 ครั้ง เพื่อสะท้อนความรู้สึกเกี่ยวกับความรู้ ความคิด และความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรมการเรียน สภาการเรียนการสอน ตลอดจนความคิดเห็นอื่นๆ ที่นักเรียนต้องการเพิ่มเติมพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่าการเรียนวิชานี้ทำให้ได้ความรู้และได้รู้จักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น มีความสนุกสนานเพลิดเพลินเพราะได้ทำงานร่วมกับเพื่อนหลายคน ทำให้งานเสร็จเร็วขึ้น รวมทั้งยังได้ความรู้จากวิทยากรและการศึกษานอกสถานที่ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนคือการกลับบ้านเย็นทำให้ไม่มีเวลาช่วยผู้ปกครองทำงานบ้านและทำการบ้านวิชาอื่น และปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์ในการทำงานไม่เพียงพอกับความต้องการ

4.3) ภาพถ่ายกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค คณะผู้วิจัยนำภาพถ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่นฯ รวมทั้งสิ้น 46 ภาพ โดยให้นักเรียนเขียนบรรยายความรู้สึก ความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมในภาพถ่ายได้อย่างอิสระและไม่จำกัดจำนวนภาพพบว่า โดยเฉลี่ยนักเรียนเลือก แสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่ายคนละ 2 ภาพ โดยกิจกรรมที่นักเรียนเลือกบรรยายความรู้สึกมากที่สุดคือ การทัศนศึกษาตลาดน้ำดำเนินสะดวกและทัศนศึกษาบ้านวิทยากรในเนื้อหา พืชสมุนไพร ส่วนกิจกรรมที่นักเรียนเลือกบรรยายความรู้สึกน้อยที่สุดคือ การทัศนศึกษาโบราณสถานคูบัวซึ่งความคิดเห็นต่อกิจกรรมต่างๆ สรุปได้ดังนี้

ก. การทัศนศึกษาตลาดน้ำดำเนินสะดวกพบว่า นักเรียนรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ดีใจที่ได้ไปทัศนศึกษา มีความรู้สึกผ่อนคลายได้เรียนรู้ในสิ่งที่แปลกใหม่ ดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “รู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินที่ได้ไปตลาดน้ำดำเนินสะดวก เพราะได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เคยเห็นมาก่อนมากมาย” นอกจากนี้ยังเกิดเจตคติที่ดีและความภาคภูมิใจในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ตลาดน้ำดำเนิน อยากไปที่นี่อีกเพราะจะได้รู้วิถีชีวิตของชาวตลาดน้ำดำเนินมากขึ้นและการดำรงชีวิตที่ดีเป็นอย่างไร”

ข. ทัศนศึกษาบ้านวิทยากรในเนื้อหาพืชสมุนไพรพบว่า นักเรียนอยากให้มิกิจกรรมนี้อีกเพราะสนุกสนาน ได้ความรู้จากการพบเห็นของจริงจากตัวอย่างที่วิทยากรได้เตรียมไว้ให้นักเรียนดู ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น และสนุกกับการเล่นเกมต่างๆ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นกับกิจกรรมที่จัดขึ้น ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “อยากให้ไปอีกเพราะสนุกสนานมากที่ได้ไป ได้ฟังเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับสมุนไพร” “การไป

ศึกษาเรื่องพืชสมุนไพรที่บ้านวิทยากรมีความรู้เรื่องพืชสมุนไพรเพิ่มขึ้น รู้สึกอบอุ่นดีใจที่พวกพี่ๆ นำกิจกรรมต่างๆ มาให้พวกเราเล่น อยากให้มีกิจกรรมแบบนี้อีก”

ค. กิจกรรมการโฆษณาพบว่า นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน ตื่นเต้น ได้มีโอกาสในการแสดงความสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างเต็มที่ เกิดทัศนคติที่ดีต่อการกล้าแสดงออก การทำงานเป็นทีม ฝึกการวางแผน ฝึกไหวพริบและการแก้ปัญหา ยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมชั้น เห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพในท้องถิ่นและมีความต้องการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “การโฆษณาสินค้า แสดงได้ดีมีมุขชั้นๆ สนุก ได้เห็นรอยยิ้มและเสียงหัวเราะจากทุกๆ คน และรู้สึกอบอุ่นและมีความสุขมาก” “ทุกกลุ่มมีความกล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์มาก สมควรยกย่อง” “โฆษณาน้ำผึ้งสนุกแล้วยังได้ความรู้ว่าน้ำผึ้งเดือนไหนดีที่สุด พวกเราเห็นคุณค่าของน้ำผึ้งขึ้นเยอะ อยากให้ทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ผึ้งมากขึ้น

ง. การศึกษาดูงานประเพณีการแต่งงานชาวกะเหรี่ยงพบว่า นักเรียนรู้สึกปลื้มใจแทนคู่บ่าวสาว ภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีที่หาดูได้ยาก สนุกสนานและตื่นเต้นกับการเห็นขั้นตอนการแต่งงานซึ่งเป็นการเรียนรู้จากของจริง เรียนรู้การวางตัวในสังคม ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ผมรู้สึกดีที่ได้เห็นการแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงซึ่งได้อนุรักษ์วัฒนธรรมกะเหรี่ยงไว้ให้พวกเราได้เห็น”

จ. การทัศนศึกษาโรงโม่แป้งพบว่า นักเรียนได้เห็นถึงวิธีการและขั้นตอนการผลิตโม่แป้ง เห็นถึงความตั้งใจ ความมานะพยายามในการทำงาน เป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่ของนักเรียนด้านการประกอบอาชีพและศิลปะในท้องถิ่น เกิดความศรัทธาในฝีมือความคิดของคนในท้องถิ่น เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “โรงโม่แป้งเป็นที่น่าสนใจมากและอนุรักษให้อยู่คู่กับจังหวัดราชบุรีตลอดไป” “ดีใจมากที่ได้เรียนนอกสถานที่แล้วยังได้รู้จักการทำโม่แป้งหรือการขึ้นลายแป้ง น่าทึ่งมาก เขาต้องให้ความพยายามอย่างมากจนทำให้โม่สลายได้ขนาดนี้”

ฉ. การทัศนศึกษาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรีพบว่านักเรียนสนุกสนาน ได้ความรู้ ประทับใจในการทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนร่วมชั้น และเพื่อนต่างโรงเรียน ได้ฝึกฝนการแสวงหาความรู้ การจดบันทึก ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ไปทัศนศึกษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี สนุกสนาน ได้ทราบประวัติศาสตร์ของเก่าแก่ในสมัยก่อนของไทยทั้งหมด” “มีอะไรพวกเราก็พยายามจดเอาไว้อ่าน มีความรู้สึกชอบและอยากไปอีกอยากไปหลายๆ โรงเรียนจะได้มีเพื่อนใหม่เยอะ” “ดีใจและสนุกที่ได้เห็นเพื่อนๆ ได้ดูเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนเผ่าต่างๆ ความน่าภาคภูมิใจของคนไทย”

ช. กิจกรรมแรลลี่ชุมชนพบว่า นักเรียนอยากให้มีกิจกรรมนี้อีก เพราะสนุก ได้รับความรู้มากมาย เกิดความสัมพันธ์กับคนในชุมชนและเพื่อนร่วมชั้นเพิ่มขึ้น ได้แนวทางในการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เกิดความเชื่อมั่นใน

ตนเองเพิ่มขึ้น ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “วันนั้นสนุกมากที่พี่วิทยากรมาคอยให้ความรู้ที่ไม่เคยรู้และได้มีโอกาสได้ออกไปแสดงอยากให้มีกิจกรรมนี้อีก” “ได้มีโอกาสไปสัมภาษณ์ผู้เฒ่าชาวกะเหรี่ยง ได้รู้เกี่ยวกับความเป็นมาและในการใช้ภาษา และความเป็นมาของคนกะเหรี่ยงในสมัยก่อนอีกด้วย”

ซ. การศึกษาดูงานบ้านวิทยากรเนื้อหาการประกอบอาชีพในชุมชนพบว่า นักเรียนสนุกสนาน ตื่นเต้นที่ได้เรียนรู้จากของจริง ได้เห็นการสาธิตตัวอย่างมีโอกาสถามคำถามและตอบคำถามต่อหน้าเพื่อนร่วมชั้น เห็นคุณค่าของการประกอบอาชีพในชุมชน อยากให้มีกิจกรรมนี้อีก ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “อยากให้มีความไปอีก เพราะทุกคนสนุกสนานได้มีโอกาสถามตอบกัน ทำให้ได้ความรู้เพิ่มขึ้น” “ผมได้เห็นนกกระทามากมายได้รับความรู้เกี่ยวกับนกกระทาหวังว่าซักวันจะได้นำความรู้นี้ไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคตจริงๆ ได้”

ฅ. การทัศนศึกษาโบราณสถานคูบัวพบว่า นักเรียนสนุกได้เรียนรู้และตระหนักถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “การไปทัศนศึกษาโบราณสถานคูบัวสนุกมาก มีวัตถุเก่าแก่ สวยงาม มีประวัติไว้ให้ลูกหลานได้ไปดูไปศึกษา”

2.1.2 ผลของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง

คณะผู้วิจัยนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ฉบับปรับปรุงไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบน จังหวัดราชบุรี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ซึ่งมีนักเรียนจำนวน 35 คน เพื่อศึกษาผลที่ได้จากการจัดหลักสูตรในส่วน of นักเรียน ครู ผู้บริหาร ศึกษาในเทศก์ และชุมชน ดังนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค คณะผู้วิจัยพิจารณาผลการประเมินที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลการประเมินชิ้นงานในเพิ่มผลงานของนักเรียน ผลการประเมินมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

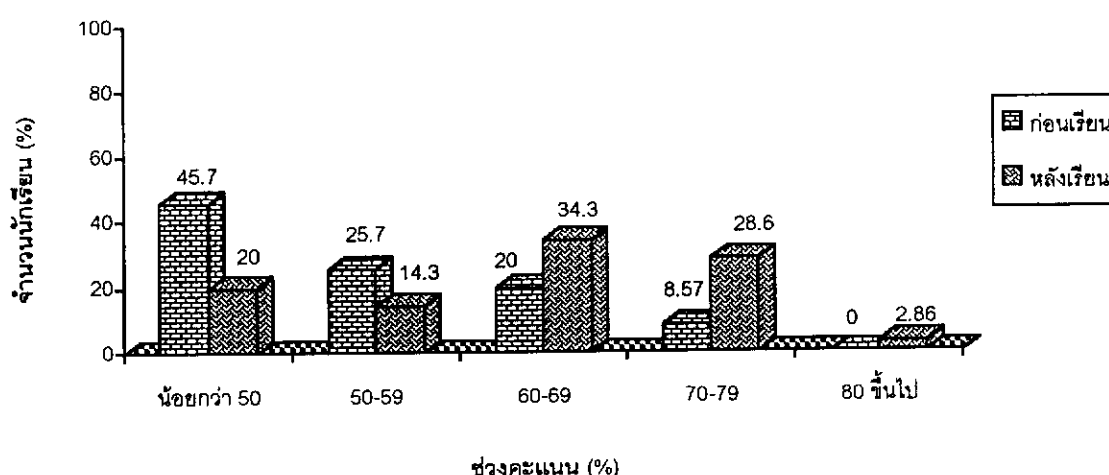
1.1) ผลการประเมินโดยใช้แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คณะผู้วิจัยทำการทดสอบความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคของนักเรียน โดยใช้แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ฉบับเดียวกันแล้วนำคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้มาเปรียบเทียบและคิดเป็นค่าร้อยละ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 25

ตารางที่ 25 ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

	คะแนนก่อนเรียน		คะแนนหลังเรียน		เพิ่มขึ้น	
	(50)	ร้อยละ	(50)	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
เฉลี่ย	25.11	50.23	31.00	62.00	5.89	26.57
ร้อยละ	50.23	50.23	62.00	62.00	11.78	26.57
CV	0.25	0.25	0.22	0.22	0.84	0.96

จากตารางที่ 25 ผลการประเมินจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแสดงว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีคะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างชัดเจน โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนร้อยละ 50.23 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ร้อยละ 62.00 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 26.57 ของคะแนนสอบก่อนเรียนหรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.78 ของคะแนนเต็ม และหากพิจารณาการกระจายของคะแนนสอบพบว่า คะแนนสอบหลังเรียนมีการกระจายน้อยกว่าคะแนนสอบก่อนเรียน แสดงว่า นักเรียนมีคะแนนสอบหลังเรียนที่ใกล้เคียงกันหรือเกาะกันเป็นกลุ่มมากขึ้น นอกจากนี้จากภาพที่ 63 แสดงให้เห็นว่าหากจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มตามช่วงของคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า ในช่วงก่อนเรียนมีนักเรียนที่ได้คะแนนน้อยกว่า ร้อยละ 50 มากถึงร้อยละ 45.7 และไม่มีนักเรียนคนใดได้คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป แต่ในช่วงหลังเรียนปรากฏว่า มีนักเรียนที่ได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50 เพียงแค่ร้อยละ 20 ในขณะที่นักเรียนส่วนใหญ่จะได้คะแนนอยู่ในช่วงร้อยละ 60-79 มากที่สุด และยังมีนักเรียนร้อยละ 2.86 ที่ได้คะแนนมากกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป จึงสรุปได้ว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นฯ ไปแล้ว 1 ภาคเรียน นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

ภาพที่ 63 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

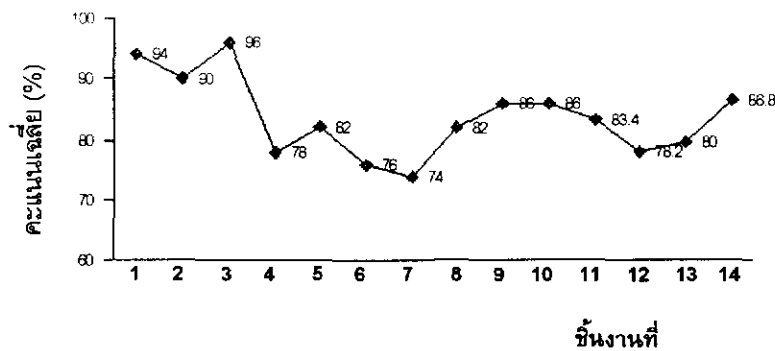
1.2) ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน

ผลจากการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคจำนวน 14 ชิ้นงาน โดยใช้แบบประเมินชิ้นงานจำนวน 14 ชิ้น แบบประเมินทุกชิ้นจะมีเกณฑ์การให้คะแนนตั้งแต่ 0-5 ซึ่งเกณฑ์การประเมินในแต่ละชิ้นงาน ครูผู้สอนได้ตกลงกับนักเรียนจากการประชุมนิเทศรายวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคในช่วงแรก คะแนนที่ได้ดังแสดงไว้ในตารางที่ 26

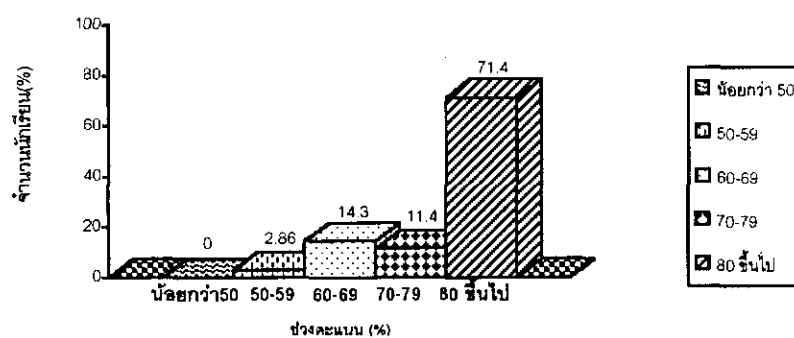
ตารางที่ 26 ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียน

	ชิ้นงานที่														รวม	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		
μ	4.7	4.5	4.8	3.9	4.1	3.8	3.7	4.1	4.3	4.3	4.17	3.91	4.0	4.34	58.8	84.0
ร้อยละ	94	90	96	78	82	76	74	82	86	86	83.4	78.2	80	86.8	84.0	84.0
CV	0.15	0.21	0.09	0.26	0.27	0.29	0.46	0.44	0.26	0.30	0.31	0.40	0.40	0.28	0.14	0.14

จากตาราง 26 ผลการประเมินชิ้นงานจากแฟ้มผลงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคแสดงว่า ชิ้นงานทุกชิ้นได้รับการประเมินในระดับดีขึ้นไปคือ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า ร้อยละ 70 ขึ้นไป โดยคะแนนที่ได้รับการประเมินในระดับดีมาก สูงกว่าร้อยละ 80 มีทั้งสิ้น 10 ชิ้นงาน และเมื่อพิจารณาแนวโน้มของคะแนนเฉลี่ยของชิ้นงาน ดังภาพที่ 64 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของชิ้นงานมีลักษณะขึ้นๆ ลงๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะของชิ้นงาน โดยลักษณะของชิ้นงานที่นักเรียนได้คะแนนสูงนั้นเป็นชิ้นงานที่เน้นการวาด ระบาย ตกแต่ง ไม่เน้นในรายละเอียดมากนัก และเป็นชิ้นงานที่เป็นเรื่องใกล้ตัวมีความคุ้นเคย เช่น แผนภูมิเส้นแสดงอุณหภูมิของจังหวัดราชบุรี คำขวัญประจำจังหวัดราชบุรี คำขวัญประจำกิ่งอำเภอนาโค ส่วนชิ้นงานที่นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยน้อยลักษณะของชิ้นงานนอกจากนักเรียนจะต้องตกแต่งแล้ว ยังต้องอาศัยความคิด การวิเคราะห์ การถ่ายทอดเพิ่มขึ้นลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่ค่อนข้างใหม่ นักเรียนยังทำได้ไม่ดีนัก เช่น แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ในธรรมชาติ การสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในชุมชนและสมุดคำศัพท์ภาษากะเหรี่ยง อย่างไรก็ตามพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นโดยคะแนนร้อยละของชิ้นงานที่ต้องอาศัยความคิด การวิเคราะห์ และการถ่ายทอดในขั้นต่อไป มา นักเรียนก็สามารถทำคะแนนร้อยละเฉลี่ยโดยรวมได้ค่อนข้างคงที่อยู่ในระดับดีมากหรือคิดเป็นร้อยละ 80 ขึ้นไป นอกจากนั้นหากจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มตามช่วงของคะแนนชิ้นงานที่ได้รับดังภาพที่ 65 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 71.4 ได้คะแนนผลการประเมินชิ้นงานอยู่ในระดับดีมาก (คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป) ในขณะที่มีนักเรียนเพียงร้อยละ 2.86 เท่านั้นที่มีคะแนนอยู่ในช่วงร้อยละ 50-59 และไม่มีนักเรียนคนใดเลยที่ได้คะแนนน้อยกว่า ร้อยละ 50

ภาพที่ 64 ผลการประเมินข้องานจำแนกตามลำดับที่ของข้องาน

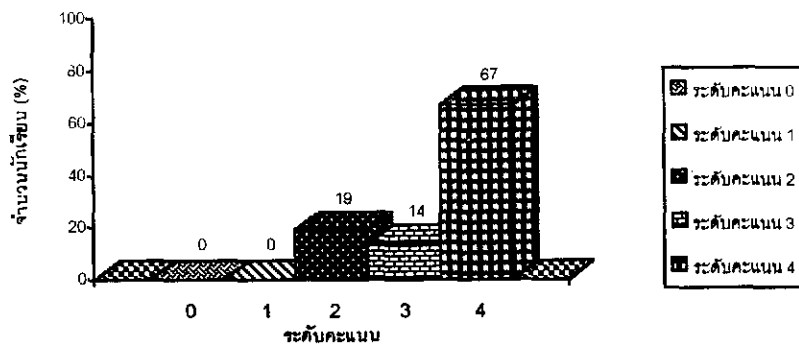
ภาพที่ 65 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามช่วงคะแนนของการประเมินข้องาน

1.3) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

คณะผู้วิจัยพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค จากการรวมกันของคะแนนการสอบกลางภาค ร้อยละ 10 คะแนน สอบปลายภาค ร้อยละ 30 และคะแนนการประเมินข้องาน ร้อยละ 60 ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 27 และภาพที่ 66

ตารางที่ 27 ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินข้องาน

	คะแนนข้องาน(60%)	สอบกลางภาค(10 %)	สอบปลายภาค(30%)	รวม (100%)
คะแนนเฉลี่ย	50.40	4.69	18.60	73.69
CV	0.14	0.22	0.22	0.14

ภาพที่ 66 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากตารางที่ 27 และภาพที่ 66 จะเห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปแล้ว มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 73.69) นักเรียนทุกคนได้คะแนนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำคือ ร้อยละ 50 โดยนักเรียนมีคะแนนอยู่ในระดับ 3 ร้อยละ 37.1 ซึ่งใกล้เคียงกับระดับคะแนน 4 และมีนักเรียนเพียงร้อยละ 11.5 เท่านั้นที่ได้คะแนนต่ำกว่าระดับ 1 จึงสรุปได้ว่าหลังจากนักเรียนได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นฯ แล้วนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคอยู่ในระดับดีถึงดีมาก

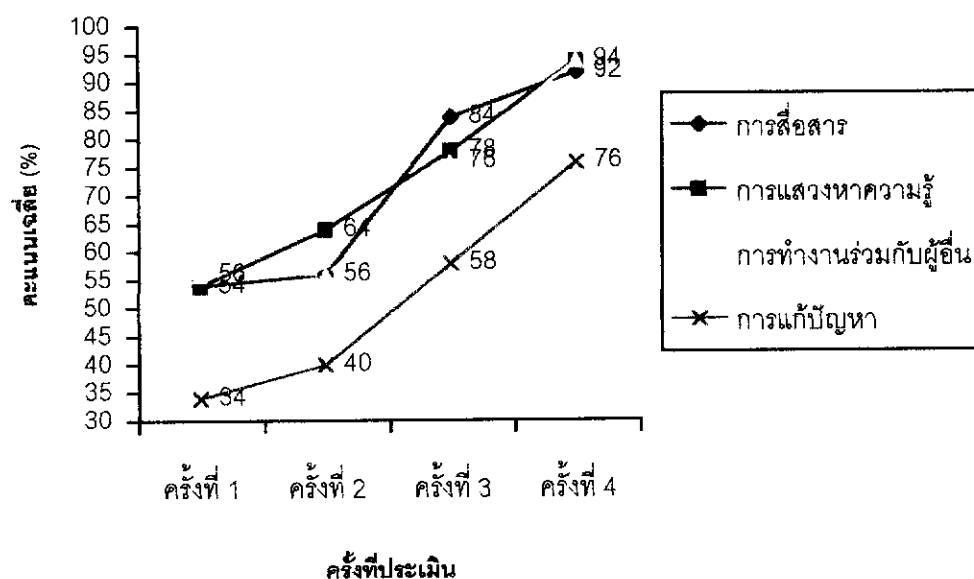
2) ทักษะที่พึงประสงค์

การประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค คณะผู้วิจัยพิจารณาจากแบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ 3 ด้าน คือ ด้านการสื่อสาร ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการแก้ปัญหา โดยทำการประเมินเป็นระยะๆ รวมทั้งสิ้น 4 ครั้ง แต่ละครั้งมีการให้คะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 5 คะแนน และทำการประเมินนักเรียนเป็นรายบุคคล ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ แสดงไว้ในตารางที่ 28

ตารางที่ 28 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์

ทักษะด้าน		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	เฉลี่ย	เฉลี่ย ร้อยละ
การสื่อสาร	เฉลี่ย	2.7	2.8	4.2	4.6	14.3	71.3
	CV	0.19	0.18	0.19	0.17	0.16	0.16
การแสวงหาความรู้	เฉลี่ย	2.7	3.2	3.9	4.7	14.5	72.6
	CV	0.15	0.19	0.10	0.17	0.12	0.12
การทำงานร่วมกับผู้อื่น	เฉลี่ย	2.8	2.8	3.8	4.7	14.1	70.7
	CV	0.18	0.18	0.13	0.15	0.14	0.14
การแก้ปัญหา	เฉลี่ย	1.7	2	2.9	3.8	10.5	52.4
	CV	0.24	0.10	0.10	0.11	0.10	0.10

จากตารางที่ 28 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์พบว่า นักเรียนมีทักษะที่พึงประสงค์ทั้งทักษะด้านการสื่อสาร ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระดับดี โดยทักษะที่นักเรียนได้คะแนนสูงสุดคือ ทักษะการแสวงหาความรู้ รองลงมาคือ ทักษะการสื่อสารและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ส่วนทักษะการแก้ปัญหาเป็นทักษะที่นักเรียนได้คะแนนน้อยที่สุด และเมื่อพิจารณาภาพที่ 67 พบว่า ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ในทุกด้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับครั้งที่ประเมินอย่างต่อเนื่อง โดยแนวโน้มการพัฒนาทักษะด้านการแก้ปัญหามีมากที่สุดแม้ว่าจะเป็นทักษะที่นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดก็ตาม นอกจากนั้นพบว่า หลังการประเมินครั้งที่ 2 เป็นต้นไป ทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้ง 4 ด้านมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นสูงสุดทุกทักษะ เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกไปศึกษานอกสถานที่มากขึ้น มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ จึงเป็นสาเหตุทำให้พัฒนาการในทุกทักษะของนักเรียนดีขึ้นตามลำดับ

ภาพที่ 67 ผลการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน

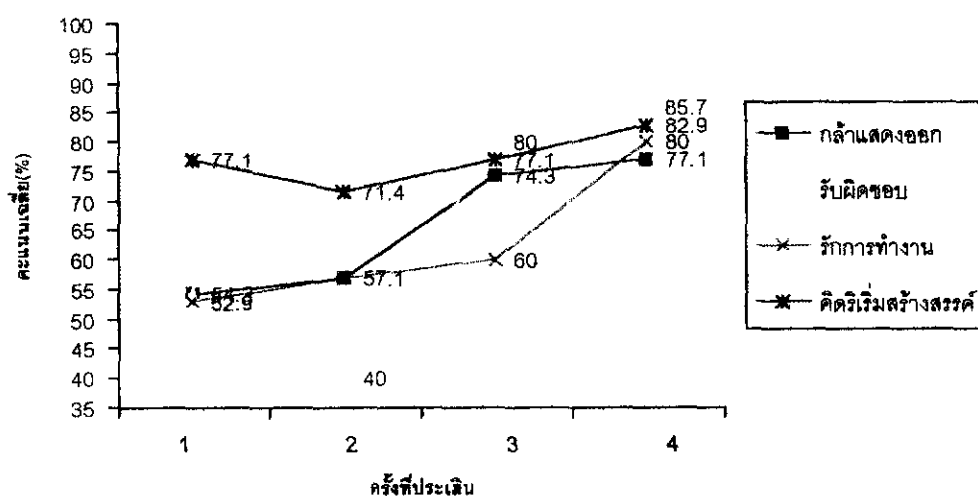
3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์

การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค คณะผู้วิจัยพิจารณาโดยรวมคะแนนจากแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 ด้านคือ ด้านความกล้าแสดงออก ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คุณลักษณะแต่ละด้านมีการประเมินเป็น

ระยบรวม 4 ครั้ง โดยทำการพิจารณานักเรียนเป็นรายบุคคล ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังแสดงในตารางที่ 29 และภาพที่ 68

ตารางที่ 29 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ด้าน		ประเมินครั้งที่				เฉลี่ยร้อยละ
		1	2	3	4	
กล้าแสดงออก	เฉลี่ย	0.5	0.6	0.7	0.8	65.7
	CV	1.00	0.83	0.57	0.50	0.37
รับผิดชอบ	เฉลี่ย	0.5	0.4	0.8	0.9	65.0
	CV	1.00	1.25	0.50	0.44	0.38
รักการทำงาน	เฉลี่ย	0.6	0.6	0.6	0.8	65.0
	CV	0.83	0.83	0.83	0.50	0.39
คิดริเริ่มสร้างสรรค์	เฉลี่ย	0.8	0.7	0.8	0.8	77.1
	CV	0.50	0.71	0.50	0.50	0.33

ภาพที่ 68 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จำแนกตามประเภทและลำดับที่ของการประเมิน

จากตารางที่ 29 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะด้านความกล้าแสดงออก ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง 4 ด้านในระดับดี โดยคุณลักษณะด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน ด้านความกล้าแสดงออกมีคะแนนเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกันและเมื่อพิจารณาภาพที่ 68 พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง 4 ด้านแนวโน้มพัฒนาการที่ดีขึ้นตามลำดับครั้งที่ประเมิน แม้ว่าการประเมินในครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 2 คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ และคุณลักษณะด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จะมีลักษณะ

ลดลง ทั้งนี้เนื่องจากการประเมินในช่วงครั้งที่ 1 ลักษณะชิ้นงานและกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเป็นลักษณะที่นักเรียนคุ้นเคยและชื่นชอบ กล่าวคือ ลักษณะชิ้นงานไม่เน้นให้นักเรียนได้ใช้ความคิดขั้นสูงมากนัก แต่จะเน้นให้นักเรียนใช้การวาด การตกแต่ง การระบายเป็นหลัก ลักษณะการเรียนรู้ก็เป็นลักษณะที่ครูผู้สอนอธิบายเนื้อหาพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนสำรวจชุมชนที่เป็นเรื่องใกล้ตัว แต่เมื่อเป็นช่วงการประเมินครั้งที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้และชิ้นงานเป็นรูปแบบที่ค่อนข้างใหม่ นักเรียนต้องใช้การปรับตัวค่อนข้างสูง เช่น การจดจำรายละเอียดและถ่ายทอดสิ่งที่จดจำมาในรูปแบบของชิ้นงาน การใช้ทักษะและความกล้าแสดงออกในการชวนขยายหาความรู้ในการพัฒนาชิ้นงานด้วยตนเอง เป็นต้น ในส่วนนี้นอกจากนักเรียนจะต้องใช้การวาด ระบาย หรือตกแต่งที่นักเรียนชื่นชอบแล้ว นักเรียนยังจะต้องใช้กระบวนการคิดที่สูงขึ้น แต่เมื่อนักเรียนสามารถปรับตัวได้ พร้อมทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ คะแนนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทุกด้านก็ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังปรากฏในช่วงหลังการประเมินในครั้งที่ 2 เป็นต้นไป

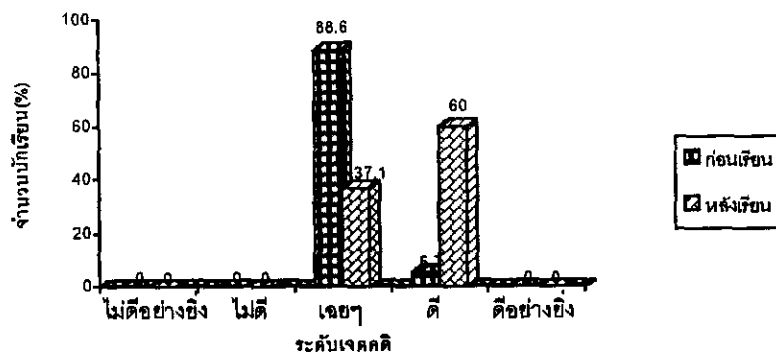
4) เจตคติของนักเรียน

คณะผู้วิจัยได้ทำการทดสอบวัดเจตคติของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคด้วยแบบวัดเจตคติฉบับเดียวกันได้คะแนนดังตารางที่ 30

ตารางที่ 30 ผลการประเมินเจตคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคก่อนเรียนและหลังเรียน

	ก่อนเรียน	ร้อยละ	หลังเรียน	ร้อยละ	เพิ่มขึ้น	ร้อยละ	ร้อยละ(ก่อนเรียน)
μ	88.94	68.42	107.91	82.62	18.97	14.59	13.34
ร้อยละ	68.42	68.42	82.62	82.62	26.77	20.59	12.39
C.V.	0.26	0.26	0.11	0.12	1.41	1.41	0.93

จากตารางที่ 30 พบว่า คะแนนเจตคติของนักเรียนส่วนใหญ่เพิ่มขึ้น โดยคิดเป็นร้อยละ 14.59 จากคะแนนเต็ม หรือคิดเป็นร้อยละ 13.34 จากคะแนนก่อนเรียน นอกจากนี้เมื่อพิจารณาค่าการกระจายของคะแนนจะเห็นว่าคะแนนเจตคติของนักเรียนหลังเรียนลดลงจากก่อนเรียน แสดงว่านักเรียนมีเจตคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคดีขึ้นและใกล้เคียงกันมากขึ้น และเมื่อพิจารณาภาพที่ 69 พบว่า ในช่วงก่อนเรียนนักเรียนส่วนใหญ่จะมีระดับเจตคติอยู่ที่ระดับเฉยๆ มากที่สุด แต่ในช่วงหลังเรียนพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับเจตคติอยู่ในระดับดีมากที่สุด แสดงว่า หลังจากที่ได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไป 1 ภาคการศึกษา นักเรียนส่วนใหญ่มีเจตคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคอยู่ในระดับดี

**ภาพที่ 69 ร้อยละของนักเรียนจำแนกตามระดับเจตคติต่อการเรียนวิชา
วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคก่อนเรียนและหลังเรียน**

5) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม และการให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่ายกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสรุปความคิดเห็นของนักเรียนได้ดังนี้

5.1) ผลการสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มนักเรียนจำนวน 10 คน ประกอบด้วยนักเรียนที่มีพัฒนาการทางการเรียนดีที่สุด 5 คนและนักเรียนที่มีพัฒนาการทางการเรียนน้อยที่สุด 4 คน เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคทั้งที่เห็นว่าดีและไม่ดีในประเด็นต่างๆ สรุปได้ดังนี้

ก. ความรู้สึกต่อการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคพบว่า นักเรียนรู้สึกดีใจ สนุกที่ได้เรียนวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคเพราะกิจกรรมในรายวิชาเป็นเรื่องที่เรียนเกี่ยวกับชุมชนของนักเรียนและได้มีโอกาสไปนอกสถานที่ ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ดีใจที่ได้รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นครับ” “สนุกครับ มันได้เรียนแปลกใหม่มากกว่าตอน ป.6 ครับ” นอกจากนี้การเรียนวิชานี้ทำให้นักเรียนได้สนิทกับเพื่อนๆ มากขึ้น ดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “ดีใจที่ได้เรียนครับ เพราะได้สนิทกับเพื่อนมากขึ้น บางคนก็ย้ายมาจากโรงเรียนอื่นด้วยครับ 3-4 คน”

ข. การมีวิทยากรมาให้ความรู้พบว่า นักเรียนรู้สึกดีใจและตื่นเต้นที่มีวิทยากรมาทั้งที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่และผู้เฒ่าผู้แก่และผู้นำกลุ่มเยาวชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน เพราะทำให้ได้ความรู้นอกเหนือไปจากครูผู้สอนและชอบกิจกรรมการเรียนการสอนที่วิทยากรกลุ่มเยาวชนจัดขึ้น เช่น ร้องเพลง เล่นเกม เพราะทำให้สนุกสนานและเข้าใจเนื้อหาที่สอนได้ง่าย ดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “ก็ดีครับ พวกพี่ๆ เขามาสอนก็ได้ความรู้ดีครับ จากนอกโรงเรียน บางทีครูเขาไม่รู้ก็จะได้อะไรเพิ่มเติมจากวิทยากรครับ” นอกจากนี้การสละเวลามาเป็นวิทยากร

ของคนในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำกลุ่มเยาวชน ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของชุมชนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งนักเรียนได้เห็นความตั้งใจของรุ่นพี่ที่มีความตั้งใจที่จะสืบทอดประเพณีและผลประโยชน์ของชุมชนไว้ให้กับคนรุ่นต่อไป ทำให้นักเรียนเกิดเจตนาธรรมที่ช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้า อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ก็ได้เห็นความสำคัญของประเพณีในท้องถิ่นนะคะ ว่าพวกเขาอุตส่าห์สละเวลามาช่วยในเรื่องนี้นะคะ” “ก็รู้สึกที่ดีครับ ถ้าพวกพี่เขาไม่อยู่แล้ว กองทุนหมู่บ้านเขามาใหม่ เราก็ได้รู้ว่าควรทำอะไร รู้ทันคนอื่นเขา”

ค. การเรียนนอกสถานที่พบว่า นักเรียนรู้สึกดี สนุก และไม่น่าเบื่อที่ได้ออกไปเรียนนอกสถานที่ เพราะนักเรียนได้รับความรู้จากสถานที่นั้นๆ และมีสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ในการเรียนอยู่ตลอดเวลาดังที่นักเรียนกล่าวว่า “รู้สึกว่ามันสนุกนะ รู้สึกดีด้วยที่เราได้ความรู้กลับมา” “ไม่น่าเบื่อครับเพราะอย่างที่เรไปบ้านวิทยากรก็เป็นที่เรายังไม่เคยไปมีอะไรแปลกๆ ใหม่ๆ ไม่เคยเห็น ก็ไม่น่าเบื่อ”

ง. การเรียนที่ค้นคว้าด้วยตนเองพบว่า นักเรียนชอบที่ครูผู้สอนตลอดจนวิทยากรใช้วิธีการเรียนที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสหาความรู้ด้วยตนเอง และความรู้ที่ได้นักเรียนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงในอนาคตได้ ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “คะอย่างที่ว่าวิทยากรเขามาสอน อย่างเรื่องกองทุนหมู่บ้าน เขาก็จะให้เราคิด เข้าร่วมกลุ่มกันแสดงความคิดเห็นว่ามีอะไรบ้าง” นอกจากนี้นักเรียนเห็นว่าวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถของตนเองหาความรู้ ทั้งจากเพื่อน ผู้ปกครอง บุคคลสำคัญในท้องถิ่น ดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “ผมว่าวิชานี้เราต้องหาความรู้ให้มากขึ้น มีแหล่งที่เราจะต้องหาความรู้ในสิ่งที่เราต้องรู้มากขึ้นครับ”

จ. การทำงานเป็นกลุ่มพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนแบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มที่เห็นว่าดี ได้ให้เหตุผลว่า การทำงานเป็นกลุ่มทำให้นักเรียนมีความสามัคคีกัน ช่วยเหลือกัน ฝึกการพัฒนาลักษณะนิสัยของตนเอง รู้จักแบ่งหน้าที่ซึ่งกันและกัน ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “เวลาเข้าร่วมกลุ่มกันเนี่ย เราจะได้ฝึกนิสัยคนด้วยนะจะได้มีความสามัคคีภายในกลุ่ม ให้คนในกลุ่มมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย” สำหรับกลุ่มที่เห็นว่าไม่ดีได้ให้เหตุผลว่า การทำงานเป็นกลุ่มทำให้นักเรียนบางคนไม่ให้ความร่วมมือเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง และการไม่ยอมได้รับการยอมรับจากเพื่อนในกลุ่ม ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “...บางทีก็ไม่ดีครับ มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย ...” “ไม่ดีครับ คนที่เรียนเก่งเขาจะดูพวกที่เรียนไม่เก่งว่าไม่ช่วยทำ บางทีเขาก็ด่าแล้วก็ไล่ออกจากกลุ่ม...”

ฉ. ปัญหาในการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย โดยกลุ่มที่มีพัฒนาการในการเรียนดีเห็นว่า ไม่มีปัญหาในการเรียน แต่สำหรับกลุ่มที่มีพัฒนาการในการเรียนไม่ดีมีปัญหาด้านอุปกรณ์การเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัด นักเรียนต้องแย่งกันใช้จนเป็นสาเหตุให้นักเรียนพัฒนา

ชิ้นงานไม่ทันเวลาและถูกครูดุ ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “อย่างตอนทำรายงานการทัศนศึกษาต้องใช้หนังสือทำด้วยแล้วหนังสือมันมีแค่ 4 เล่ม ก็ให้หัวหน้ากลุ่มไปเขียนก่อนแล้วก็เวียนกันไปทำ บางทีก็เวียนไม่ครบกลุ่มแต่หมดเวลา ก่อนที่จะมาถึงเราส่วนใหญ่ก็จะไม่ได้ส่ง”

ข. ชิ้นงานที่นักเรียนชื่นชอบพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชื่นชอบชิ้นงานในรายวิชาทุกชิ้น ถ้าให้เลือกชิ้นที่ชอบที่สุดจะได้แก่ สมุดคำศัพท์ภาษากะเหรี่ยง แผนภาพความสัมพันธ์ในธรรมชาติ คำขวัญประจำกิ่งอำเภอนาโค แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนชาติพันธุ์ ภาพวาดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภาพศิลปะการแต่งกายชาวกะเหรี่ยง และแผนที่จังหวัดราชบุรี สาเหตุที่เลือกเพราะเป็นชิ้นงานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนของตน เกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงและนักเรียนได้คะแนนเต็มจากชิ้นงานนั้นๆ

ค. จำนวนชิ้นงานที่เหมาะสมในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่มีพัฒนาการทางการเรียนดีเห็นว่าจำนวนชิ้นงาน 14 ชิ้นมีความเหมาะสมแล้ว แต่ในขณะที่กลุ่มที่มีพัฒนาการทางการเรียนน้อยเห็นว่าจำนวนชิ้นงานที่มีอยู่มากเกินไป ควรจะลดเหลือ 10 ชิ้น ดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “งานมากครับ ชัก 10 ชิ้นกำลังดีครับ”

ง. การมีแฟ้มผลงานในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคพบว่า นักเรียนเห็นว่าการมีแฟ้มผลงานหลักสูตรท้องถิ่นฯ เป็นประโยชน์ต่อการเรียน เพราะทำให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้ที่เรียนไป ได้เห็นพัฒนาการในการทำงานของตนเอง นอกจากนั้นการมีแฟ้มผลงานเป็นของตนเองยังช่วยให้ไม่เกิดความวุ่นวายหรือทะเลาะวิวาทในการค้นหาและการชมผลงาน ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “พอเราเรียนไปนานๆ เราก็มาเปิดดูทีหลังว่าที่เราเรียนๆ ไปนะ ได้อะไรไปบ้าง” “ปลื้มครับ ที่ว่าเราอุตส่าห์ทำงานชิ้นหนึ่งเราก็เอาไปเก็บไว้ เวลาผ่านไปเราก็มาเปิดดูใหม่ว่าเราปรับปรุงตัวเองไปถึงไหนแล้ว เก็บผลงานตัวเองไว้พอขึ้น ม.2 เราก็จะมาดูว่าเราทำดีกว่าตอน ม.1 หรือเปล่าครับ” “ดีครับ มีจะได้เก็บงานของเราเอง จะได้ไม่สูญหายครับ”

จ. พัฒนาการของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้นเช่น ด้านความรู้ในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ได้เยอะเลยคะ ได้ทราบถึงประเพณีในท้องถิ่นคะ แล้วก็เรียนรู้วัฒนธรรมในท้องถิ่น ได้ขึ้นจะได้เอาความรู้ที่เรียนไปมาใช้พัฒนาท้องถิ่นของเราให้ดีขึ้นคะ” ด้านทักษะการทำงาน เช่น การเขียน ลายมือดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “ผมได้เขียนมากขึ้นครับ ลายมือดีขึ้น”

นอกจากนั้นนักเรียนยังได้แสดงความคิดเห็นว่าอยากให้ชุมชนได้รับรู้เรื่องราวที่นักเรียนได้เรียนและต้องการให้มีหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคอยู่ตลอดไป ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “อยากให้คนในหมู่บ้านนั้นะคะมารู้เรื่องราวต่างๆ ที่เรา

เรียนกันผมขอขอบคุณพี่ๆ ดอกเตอร์ที่มาสนใจเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มันเป็นชนบทเล็กๆ แต่พวกดอกเตอร์เขายังมาให้ความสนใจ ผมก็ขอขอบคุณครับ” “ผมอยากให้มีวิชานี้ไปเรื่อยๆ ครับ”

5.2) ภาพถ่ายกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค คณะผู้วิจัยนำภาพถ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นฯ รวมทั้งสิ้น 31 ภาพ โดยให้นักเรียนเขียนบรรยายความรู้สึก ความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมในภาพถ่ายได้อย่างอิสระและไม่จำกัดจำนวนภาพพบว่า โดยเฉลี่ยนักเรียนเลือกแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่ายคนละ 2 ภาพ โดยกิจกรรมที่นักเรียนเลือกบรรยายความรู้สึกมากที่สุดคือ กิจกรรมแรลลี่ชุมชน ส่วนกิจกรรมที่นักเรียนเลือกบรรยายความรู้สึกน้อยที่สุดคือ กิจกรรมการทัศนศึกษานานาชาติบ้านนาโคในเนื้อหาพืชสมุนไพร ซึ่งความคิดเห็นต่อกิจกรรมต่างๆ สรุปได้ดังนี้

ก. กิจกรรมแรลลี่ชุมชนพบว่า นักเรียนรู้สึกภูมิใจที่เห็นเพื่อนมีความตั้งใจเรียน ตั้งใจฟัง ตั้งใจจด รวมทั้งสนุกกับเกมการแข่งขันที่สอดแทรกในการเรียนทำให้นักเรียนได้ฝึกพัฒนาการใช้ความคิด ไหวพริบ อีกทั้งกิจกรรมการเรียนยังสะท้อนให้นักเรียนได้เห็นภาพในอดีตเช่น ชีวิตความเป็นอยู่ พัฒนาการของชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดเป็นต้น ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ทุกคนรู้จักหน้าที่และทำหน้าที่ของตนอย่างดี ตั้งใจฟัง ไม่มีใครไม่จด” “รู้สึกสนุกกับเกมที่เล่น ได้ความรู้และฝึกสมองดีสำหรับทุกคน” “ผมมีความรู้สึกว่าได้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาในปัจจุบันและการศึกษาในสมัยก่อน อาคารไหนตั้งก่อนหลัง ใช้อะไรจากธรรมชาติมาใช่” นอกจากนี้กิจกรรมนี้ยังทำให้นักเรียนเกิดความสำนึกรักท้องถิ่นและอยากสืบทอดเจตนารมย์ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อจากคนรุ่นเก่า ดังนั้นนักเรียนกล่าวว่า “อยากให้นาโคบนพัฒนาขึ้น อยากให้หมู่บ้านใหญ่กว่าเดิมและก็มีคนอยู่หลายๆ คน”

ข. กิจกรรมนอกชั้นเรียนเรื่องความสัมพันธ์ในธรรมชาติพบว่า นักเรียนรู้สึกสนุกที่ได้เรียนเพราะนอกจากจะได้ความรู้แล้วยังได้ออกกำลังกายไปในตัว ฝึกการเอาตัวรอด การใช้ไหวพริบ นักเรียนรู้สึกประทับใจต่อเกมที่เล่น และเห็นเพื่อนร่วมชั้นเล่นเกมพร้อมเรียนอย่างมีความสุข ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ประทับใจที่เห็นทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจและทุกคนเข้ากันด้วยดี” “วันนี้ฉันรู้สึกเหนื่อยมากและสนุกมาก เพราะได้เรียนรู้ก็คือการเอาตัวรอดและได้ฝึกทักษะการวิ่งเล่น การมีไหวพริบที่เอาตัวรอดได้” “ผมรู้สึกว่ากิจกรรมนี้ให้ความรู้ในภาษาอังกฤษของสัตว์ต่างๆ และความสนุกของเกมที่ทำให้ผมสนุก ผมเล่นแล้วอยากจะทำอีก”

ค. กิจกรรมการทัศนศึกษานานาชาติบ้านนาโคเรื่องอาชีพในชุมชนเกษตรผสมผสานครบวงจรพบว่า นักเรียนรู้สึกประทับใจวิทยากรผู้สาธิตให้ความรู้ทำให้เห็นความสำคัญของอาชีพในชุมชน และประทับใจเพื่อนร่วมชั้นที่ตั้งใจเรียน ตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “นักเรียนทุกคน ตั้งใจฟังและสนใจฟัง ไม่เล่นไม่คุย และทุกคนตั้งใจปฏิบัติงานอย่างขยันและเข้าใจได้ง่าย และทำงานได้สำเร็จ” “วันนั้นได้ความรู้มากจริงๆ ได้ดู

ลุงตอนลูกหมู หยอดยาลูกเจี๊ยบ รู้สึกได้ความรู้อย่างจริงจัง” แต่ข้อเสียของกิจกรรมนี้คือ นักเรียนไม่ยอมให้มีการตอนหมูเพราะเกิดความสงสาร ดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “ผมว่าไม่น่ามีการตอนหมู” “ผมมีความรู้สึกสงสารลูกหมูมากตอนที่มันโดนมีดโกนบาดตรง...”

ง. กิจกรรมทัศนศึกษาจังหวัดราชบุรีพบว่า นักเรียนรู้สึกภูมิใจ ตื่นเต้นที่ได้ไปทัศนศึกษาจังหวัดราชบุรี เพราะเป็นการเปิดโลกทัศน์ของนักเรียนและนักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด และอยากประกอบอาชีพในชุมชน ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ฉันรู้สึกภูมิใจที่ได้ไปหาความรู้ นอกโรงเรียน ฉันได้ไปในจังหวัดราชบุรี เช่น โรงโม่รัตนโกสินทร์ ได้ไปดูการปั้นโม่มังกรของ ผাগจากราชบุรี ได้ไปดูดินที่กักเพื่อนำมาทำเป็นรายงานส่งครู รู้สึกตื่นเต้นมากและได้ความรู้กลับมาด้วย” “ผมมีความรู้สึกที่จังหวัดราชบุรีของเรามีเอกลักษณ์ก็เห็นจะเป็นโรงโม่รัตนโกสินทร์ซึ่งตอนนี้ได้ขยายกิจการไปทั่วประเทศ” “ประทับใจที่ได้ไปดูความเป็นอยู่ของชาวตลาดน้ำดำเนินว่าเป็นอยู่อย่างไรและการขายของของชาวตลาดน้ำดำเนิน”

จ. กิจกรรมในชั้นเรียนเรื่องการรวมกลุ่มในชุมชนพบว่า นักเรียนรู้สึกสนุกกับกิจกรรมเพราะได้ออกไปเดินหน้าชั้น ได้แสดงความคิดเห็น ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ผมรู้สึกมีความสุขต่อกิจกรรมนี้ได้เห็นเพื่อนออกมาเต้น” “ดีใจที่ทำ (แข่งขันเกม) เสร็จก่อนกลุ่มอื่น”

ฉ. กิจกรรมทัศนศึกษาบ้านวิทยากรในเนื้อหาพืชสมุนไพรพบว่า นักเรียนรู้สึกสนุก เพลิดเพลินในการเรียนเพราะเนื้อหาที่น่าสนใจและบรรยากาศที่เรียนร่มรื่น ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ผมมีความสุขที่ได้ศึกษาเรื่องพืชสมุนไพรในชุมชนและสิ่งอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ความเชื่อในการเก็บสมุนไพร” “ได้ความเพลิดเพลินกับบรรยากาศอันร่มรื่นของบ้านวิทยากร”

2.2 ปัญหาและความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ ต่อการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้

หลังจากนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้ในแต่ละรอบ คณะผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มกับผู้บริหารโรงเรียน คณะครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบน และได้สัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับปัญหาและความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรท้องถิ่นฯไปใช้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

2.2.1 ปัญหาของการนำหลักสูตรไปใช้

1) ในมุมมองของผู้บริหารโรงเรียน การนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคมาใช้ เป็นวิชาหนึ่งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในรอบแรกนั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่าไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาความยุ่งยากแต่อย่างใดโดยแสดงความคิดเห็นว่า“หลักสูตรท้องถิ่นฯ เป็นวิชาหนึ่งอยู่แล้ว ถึงแม้เรียนวิชาหลักสูตรท้องถิ่น เด็กก็ต้องเรียนในวิชาสังคมศึกษา

อยู่แล้ว เพียงแต่ที่ว่าที่ผ่านมาเราไม่เคยมีคนในชุมชนเข้ามาร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น” สำหรับการเรียนการสอนในวิชานี้ที่จะต้องออกไปศึกษาในชุมชนด้วยก็ไม่มีปัญหา คนในชุมชนให้ความร่วมมือและเต็มใจให้ความช่วยเหลือดี

ส่วนปัญหาที่มีคือ**ปัญหาการเปลี่ยนตัวผู้สอน ปัญหาเวลา ปัญหาการนิเทศ และปัญหางบประมาณ** ซึ่งมีสาระโดยสรุปดังนี้

ในส่วนของ**ปัญหาการเปลี่ยนตัวผู้สอน** ในรอบแรกโรงเรียนบ้านนาโคบนี้ได้เตรียมครูที่จบการศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาและเคยสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่คล้ายคลึงกับวิชาหลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นผู้สอนร่วมวางแผนการเรียนการสอนกับคณะผู้วิจัย ไปศึกษาดูงานตลอดจนเข้าอบรมการพัฒนาหลักสูตร และการประเมินตามสภาพจริง แต่ต่อมาครูผู้สอนได้ย้ายไปสอนที่โรงเรียนอื่นทำให้ต้องมีการเปลี่ยนตัวครูผู้สอน ซึ่งมีได้เป็นคนวางแผนการสอนตั้งแต่ต้น อย่างไรก็ตามอาจารย์ใหญ่ได้เตรียมการแก้ปัญหาทันทีที่ทราบข่าวการย้ายโดยให้ครูที่จะต้องสอนแทน มาทำงานคู่กันเมื่อมีการอบรมหรือดูงานก็จะให้ไปด้วยกันทั้งสองคนเพื่อถ่ายทอดงาน และให้เป็นพี่เลี้ยงไปด้วย สำหรับในรอบที่สองไม่เกิดปัญหาในด้านตัวครูผู้สอน เนื่องจากอาจารย์ใหญ่ได้มอบหมายให้ครูผู้สอนคนเดิมได้ดำเนินการสอนต่อ จึงได้ผู้สอนที่มีประสบการณ์และมองแผนการสอนได้ตลอดชัดเจนมากขึ้นกว่าเดิม

ในประเด็น**ปัญหาด้านเวลา** ในรอบแรกเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคบนี้นักเรียนต้องออกไปศึกษาในชุมชน เช่น ศึกษาการประกอบอาชีพเกษตรผสมผสาน แหล่งความรู้ในชุมชนเกี่ยวกับสมุนไพรสาธารณสุขชุมชนที่ศูนย์อนามัย ศิลปวัฒนธรรมกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน หักตนศึกษาในตัวจังหวัดและต่างอำเภอ ฯลฯ อาจารย์ใหญ่มีความเห็นว่าการไปศึกษานอกสถานที่ที่มีปัญหาเกี่ยวกับเวลาค่อนข้างจำกัดโดยกล่าวว่า “เวลาพาออกไปนอกสถานที่ ถ้าไปไกลมากจะกระทบกระเทือน เพราะนักเรียนมีหลายคนต้องมียานพาหนะไป และต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง” ในรอบสองได้มีการปรับการจัดกิจกรรมที่กระชับขึ้นเช่นกิจกรรม “แรลลี่ชุมชน” ในรอบแรกได้จัดฐานความรู้ในชุมชนไว้ 5 ฐาน ในรอบสองได้ลดลงเหลือ 3 ฐาน โดยได้นำอีก 2 ฐานไปรวมไว้ในงานผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวห่อของหมู่บ้านที่จัดทำเป็นประเพณีทุกปี และเป็นการจัดเวลาเรียนให้สอดคล้องกับสภาพการของชุมชนจริงๆ สำหรับปัญหาในด้านเวลานี้ในรอบที่สองได้เกิดเหตุการณ์คนร้ายเชื้อชาติกะเหรี่ยงยิงรถนักเรียนได้รับบาดเจ็บและมีนักเรียนตาย ทำให้โรงเรียนในเขตนี้ต้องหยุดโรงเรียนไปทำให้เสียเวลาในการเรียน เกิดปัญหาการเรียนไม่ต่อเนื่อง และผู้ปกครองวิตกกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของนักเรียนไม่อยากให้นักเรียนกลับบ้านเย็นเพราะเกรงว่าจะเกิดอันตราย อย่างไรก็ตามความวิตกกังวลก็ได้อยุ่ๆ ลดลงเมื่อหมู่บ้านได้มีการตรวจตราจัดเวรยามคอยสอดส่องดูแล และทางราชการได้เร่งตรวจสอบ

ในส่วนของ**ปัญหาการนิเทศ**ของผู้บริหารโรงเรียน เป็นปัญหาในรอบแรกเนื่องจากไม่มีเวลาดูด้วยกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งอาจารย์ใหญ่ให้คำอธิบายว่า “เราไม่มีเวลาโดยเฉพาะ

ตัวผมเอง ทำให้ไม่สามารถนิเทศได้ตามแผนที่กำหนดไว้ แต่อันที่จริงแล้วครูก็นิเทศกันเองได้ ไม่จำเป็นต้องรอผู้บริหาร แต่ครูเราก็มีไม่พอ แต่ละคนก็รับภาระงานสอนกันมากมายอยู่แล้ว" อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่าถึงแม้ว่าอาจารย์ใหญ่จะกล่าวว่าไม่มีเวลาในการนิเทศการสอน แต่อาจารย์ใหญ่ก็ได้ให้ความสนใจและช่วยเหลือจัดหาอุปกรณ์ที่ครูผู้สอนต้องการใช้ อำนวยความสะดวกในการติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปทัศนศึกษาในตัวจังหวัด และรับรู้รับทราบกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ กระยะเนื่องจากครูผู้สอนส่งแผนการสอนให้ อาจารย์ใหญ่ได้ตรวจสอบ ในรอบสอง ยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศการสอนโดยตรงในห้องเรียนเช่นกัน แต่ในรอบนี้เนื่องจากครูผู้สอนมีประสบการณ์ในการสอนเพิ่มขึ้น และประจวบกับอาจารย์ใหญ่กำลังพัฒนาโรงเรียนเพื่อรับการประเมินตำแหน่งผู้อำนวยการคุณภาพในภาคต้น ปีการศึกษา 2545 ซึ่งทางโรงเรียนจะต้องเตรียมผลงานในด้านต่างๆ ซึ่งรวมทั้งผลงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วย ทำให้อาจารย์ใหญ่มีการติดตามการจัดหลักสูตรท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด และอาจารย์ใหญ่ยังเป็นผู้ดำเนินการนำสื่อวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นไปร่วมจัดนิทรรศการงานผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวห่อที่ศูนย์วัฒนธรรมของชุมชนและยินยอมให้ความรู้แก่ผู้สนใจที่เข้ามาดูนิทรรศการ กิจกรรมดังกล่าวนี้จึงทำให้แม้ว่าจะไม่ได้มีการนิเทศการสอนในห้องเรียน แต่ก็มีติดตามงานร่วมให้คำปรึกษาในรูปแบบอื่น

ในส่วนของปัญหางบประมาณในรอบแรก เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในวิชานี้ได้เน้นให้นักเรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้กระดาษ ดินสอสี แฟ้ม กล่องใส่ผลงาน ชั้นวางอุปกรณ์ บอร์ด ตลอดจนไปทัศนศึกษา ฯลฯ อุปกรณ์เหล่านี้ทางโรงเรียนไม่ได้มีอยู่ต้องจัดหามาใหม่ทั้งสิ้น ประกอบกับฐานะของนักเรียนในโรงเรียนค่อนข้างขัดสน ทำให้ต้องใช้งบประมาณมากในช่วงแรก แม้ว่าสื่ออุปกรณ์บางอย่างทางโรงเรียนจะทำเองได้ก็ตาม อาจารย์ใหญ่ได้กล่าวถึงปัญหานี้ว่า "เงินมันน้อย เราก็ต้องใช้อย่างประหยัดแล้วผมก็คิดว่าเราให้เท่าไรก็ใช้เท่านั้น อย่างการใช้จ่ายในการพาเด็กออกไปข้างนอก โรงเรียนก็จะออกให้ทั้งหมด บางครั้งการประหยัดมากๆ ทำให้เรารู้สึกอึดอัดและก็เกิดความไม่สะดวกในการใช้จ่ายเงิน" อย่างไรก็ตามในรอบสองปัญหานี้ได้ลดลงในบางส่วนเพราะได้อุปกรณ์ที่ได้สะสมไว้ในรอบแรกมาใช้ เช่น บอร์ด ชั้นวางอุปกรณ์ ภาพประกอบ หุ่นจำลองการตีผึ้ง เครื่องใช้ชาวกะเหรี่ยง ส่วนที่ยังคงต้องจ่ายจะเป็นวัสดุสิ้นเปลืองเช่น กระดาษ ดินสอสี และการไปทัศนศึกษา เป็นต้น

2) ในมุมมองของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ในรอบแรกมีปัญหาเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษา ปัญหาเวลาจำกัดในการสอน ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ การติดต่อกับวิทยากร ในรอบสองมีปัญหาแต่น้อยลงกว่าในการสอนรอบแรกซึ่งมีสาระโดยสรุปดังนี้

ปัญหาเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษา ครูผู้สอนยังไม่เข้าใจชัดเจนเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่ๆ ทางการศึกษา เช่น การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบสตอรี่ไลน์ การบูรณาการ การประเมินโดยใช้แฟ้มผลงาน การใช้เกณฑ์การประเมินเป็นแนวทางในการประเมินผล ฯลฯ แม้ว่าคณะผู้วิจัยได้จัดให้คณะครูในโรงเรียนไปศึกษาดูงาน

ที่โรงเรียนรุ่งอรุณ และโรงเรียนผไทอุตม แต่ก็ช่วยได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากครูผู้สอนต้องนำมาปรับให้เข้ากับวิชาและระดับชั้นที่ตนสอน ครูผู้สอนกล่าวถึงปัญหานี้ในตอนแรกๆ ว่า

เขียนแผนการสอนแบบสตอรี่ไลน์ไม่ออก ถ้าเป็นแผนธรรมดาแบบของโรงเรียนนั้นเขียนเสร็จแล้ว แต่พอจะมาเขียนเป็นสตอรี่ไลน์มันดูแล้วมันขัดกัน มันเหมือนไม่ต่อเนื่อง ก็เรื่องจุดประสงค์และก็รูปแบบการเขียนแผนการสอนแบบสตอรี่ไลน์นี้ก็จะเขียนอย่างไร เพราะเราไม่รู้จุดประสงค์ของวิชาที่คนอื่นสอน [การบูรณาการ] แล้วจะเขียนได้อย่างไร เดี่ยวต้องเรียกครูมาคุยกันสักครั้งก่อนเพราะตั้งแต่เปิดเทอมยังไม่ได้คุยกันเลย

นอกจากครูจะมีปัญหาเองแล้ว ครูผู้สอนยังได้กล่าวถึงปัญหานักเรียนก็ไม่คุ้นเคยกับการเรียนการสอนและการประเมินผลในแนวใหม่ด้วยเช่นกันโดยกล่าวว่า

...เด็กยังไม่คุ้นกับการเรียนแบบนี้ งานก็เยอะต้องกลับบ้านเย็น ต้องคอยเตือนตลอดเลยว่า ต้องทำงานนะ ส่งนะ เป็นประจำ อีกอย่างก็เด็กใช้อุปกรณ์เปลืองคือเด็กไม่เคย พอเสียก็ทิ้งไม่เอาด้านหลังมาใช้ด้วย บางทีก็ไม่วางแผนให้ดีก่อนลงมือทำ แล้วก็เรื่องเวลาที่พาเด็กออกไปข้างนอกนั้นเรามากจะรักษาเวลาไม่ได้ เด็กต้องกลับบ้านเย็น แล้วรถก็จะหมดตั้งแต่ 4 โมงเย็น

อย่างไรก็ตามปัญหาเกี่ยวกับการนำแนวความคิดใหม่ๆ ทางการศึกษามาใช้ในรอบสองนั้นนับว่าดีขึ้นโดยครูผู้สอนกล่าวถึงตนเองและครูผู้สอนวิชาอื่นที่มาบูรณาการว่า “ผ่านไปหนึ่งเทอมก็เข้าใจอะไรมากขึ้น มีการบูรณาการกับวิชาอื่นๆมากขึ้น ส่วนเรื่องสตอรี่ไลน์นี้ก็ดีขึ้น รู้ว่าควรจะเริ่มต้นขึ้นมาอย่างไร แล้วจะดำเนินการต่อเนื่องไปอย่างไร ครูที่มาบูรณาการตอนนี้ก็ได้พรรคพวกมาหมดทั้ง 6 คน ตรงนี้ได้ช่วยกันหมดทั้ง 6 คน” จึงนับว่าปัญหาได้ค่อยๆ คลี่คลายขึ้นเมื่อครูผู้สอนได้มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น

ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์และเอกสารประกอบการสอน ในการสอนในรอบหนึ่งและรอบสองมีปัญหาเกี่ยวกับความพร้อมในเชิงเอกสาร สื่ออุปกรณ์กระดาษ ดินสอสี เนื่องจากโรงเรียนไม่ค่อยมีงบประมาณและนักเรียนขาดแคลนอุปกรณ์ ต้องแบ่งปันกันใช้ มีผลทำให้การทำงานต้องล่าช้า ครูผู้สอนต้องจัดระบบการใช้อุปกรณ์ที่รัดกุมเพราะเด็กนักเรียนไม่รู้จักร่างงาน การใช้ของอย่างประหยัด และฝึกนิสัยการรักษาของให้ใช้ได้นานและคุ้มค่า ครูผู้สอนได้กล่าวถึงปัญหาความไม่เพียงพอของเอกสารว่า “ (เอกสาร) ที่ทำเองนะไม่มีหรอก จะมีก็เอกสารวิชาท้องถิ่นของเราที่ทางจังหวัดแจกมา ตอนแรกก็บอกว่าให้มา 10 เล่ม แต่ก็มาถึงแค่ 7 เล่ม ก็ให้นักเรียนยืมเรียนตอนนี้เหลือ 6 เล่มแล้ว” สำหรับการรวบรวมเอกสารอื่นๆ นั้นครูผู้สอนได้มีความพยายามรวบรวมโดยได้กล่าวว่า “ส่วนเอกสารอื่นๆ ก็มี ที่ไปอ่านเจอในหนังสืออื่นบ้าง อาจารย์ใหญ่หามาให้บ้าง แต่ก็ยังไม่ได้รวบรวมไว้” ปัญหาในเรื่องเอกสารและสื่ออุปกรณ์ในรอบที่สองลดน้อยลงเนื่องจากทางโรงเรียนได้จัดห้องที่สามารถจัดเก็บเอกสารและอุปกรณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนไว้โดยเฉพาะ แต่ในส่วนที่เป็นวัสดุสิ้นเปลือง เช่น กระดาษและดินสอสี

โดยยังคงเป็นปัญหาทั้งสองรอบเนื่องจากเป็นนักเรียนคนละชุดกัน ทำให้ครูผู้สอนต้องอบรมและแนะนำการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่าในตอนต้นเทอมอย่างเข้มงวดและมีการปรับจำนวนชิ้นงานให้ลดน้อยลง มีการบูรณาการงานระหว่างวิชาที่เกี่ยวข้อง และมีการเขียนเกณฑ์การประเมินผล และชี้แจงให้นักเรียนทราบอย่างชัดเจนล่วงหน้า โดยอาจารย์ที่สอนบูรณาการร่วมกันชี้แจงกับนักเรียนในวันปฐมนิเทศในช่วงเปิดเรียน

ปัญหาเวลาจำกัดในการสอน และการติดต่อกับวิทยากร ในการสอนรอบแรกซึ่งเป็นเทอมสองครูผู้สอนประสบปัญหาเรื่องเวลาสอนที่ถูกกิจกรรมอื่นๆ แทรก เช่น กิจกรรมวันประเพณีศึกษา กีฬากลุ่มโรงเรียน ลูกเสือทั้งระดับประถมและมัธยม วันปีใหม่ วันเด็ก งานแข่งขันทางวิชาการ ตลอดจนการที่ครูในโรงเรียนต้องไปเข้าอบรม ดูงานต่างๆ ฯลฯ ครูผู้สอนมีความเห็นว่า “เนื้อหาหลักสูตรพอดีแล้ว แต่เรามีเวลาน้อยเอง กิจกรรมเยอะเทอมสองนะ ถ้าไปสอนเทอมหนึ่งก็น่าจะดีขึ้น” จากปัญหาการสอนในรอบแรกที่มีปัญหาเรื่องเวลานี้ ทำให้ครูผู้สอนอยากลองเปลี่ยนเป็นเทอมต้นโดยมีความเห็นว่า “คิดว่าดีกว่า อย่างน้อยนะ เทอมหนึ่งก็อากาศดี ชุ่มชื้น ไปด้วยไรก็สบายใจ นี่ไปไหนก็แล้งไปหมด แล้วกิจกรรมก็เยอะ บางทีก็สอนไม่ทัน ถ้าสอนไม่ทันก็จะใช้วิธีรวบเลย เด็กก็บ่นเหมือนกันแต่ช่วงหลังๆ รู้สึกว่าชินแล้วไม่ค่อยมีเสียงบ่น” นอกจากนี้ครูผู้สอนยังได้แก้ปัญหาการสอนไม่ทันโดยให้งานเด็กไปทำที่บ้านแล้วนำมาส่งและให้เด็กนักเรียนลงชุมชนในวันเสาร์และตอนเย็น ซึ่งแต่ละวิธีก็ก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมามากขึ้น เช่น การให้งานเด็กไปทำที่บ้าน นักเรียนจะเลือกดินสอสีที่ตนต้องการไป 2-3 แท่ง แล้วลืมเอากลับมาทำหาย ทำให้นักเรียนคนอื่นไม่มีอุปกรณ์ใช้ การให้นักเรียนไปศึกษาชุมชนตอนเย็น มีปัญหารถประจำทางหมดนักเรียนมีปัญหการเดินทางกลับบ้าน และผู้ปกครองเป็นห่วงกลัวว่าลูกเลิกเรียนแล้วจะไปเที่ยว ส่วนการมาเรียนตอนวันเสาร์ บางทีผู้ปกครองไม่แน่ใจว่านักเรียนมาเรียนจริงหรือใช้เป็นข้ออ้างไปเที่ยวที่อื่น ฯลฯ

นอกจากนี้การที่ครูผู้สอนมีภาระรับผิดชอบหลายอย่างทำให้มีเวลาติดต่อกับวิทยากรจำกัด มีเวลาติดต่อกับวิทยากรกระชั้น ทำให้วิทยากรไม่มีเวลาเตรียมตัวมากนัก และครูผู้สอนกังวลเกี่ยวกับการเชิญวิทยากรซ้ำๆ ว่า “เทอมหน้ายังไม่รู้เลยว่าเอาอย่างไร จะเอาวิทยากรคนเดิม บ้านเดิมที่พาเด็กไปดู วิทยากรจะเบื่อหรือเปล่า แล้วบ้านที่พาเด็กไปจะรำคาญหรือเปล่าก็ไม่รู้ พาไปทุกปีเลย” อย่างไรก็ตามจากการสนทนากับวิทยากรทุกท่านพบว่าในฝ่ายวิทยากรทุกคนเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน แต่วิทยากรที่เป็นผู้นำเยาวชนได้แสดงความเป็นห่วงเกี่ยวกับการหาเยาวชนผู้นำคนอื่นๆที่จะมาสืบทอดให้ความช่วยเหลือเพราะตนเองจะต้องโยกย้ายไปทำมาหากินที่อื่นในอนาคต ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวทำให้ในรอบสองได้มีการปรับเปลี่ยนเวลาสอนจากภาคปลายมาเป็นสอนในภาคต้นแต่ปัญหาในด้านเวลาก็มิได้ลดน้อยลงโดยมีสาเหตุหลายประการเช่น เหตุการณ์คนร้ายเชื้อชาติกะเหรี่ยงยิงรณนักเรียนทำให้โรงเรียนต้องหยุดเรียน โรงเรียนต้องเตรียมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการทำวิจัยในชั้นเรียนทำให้ต้องส่งคณะครูไปรับการอบรม นอกจากนี้อาจารย์ใหญ่ต้องจัดทำผลงานเพื่อเป็นผู้อำนวยการคุณภาพทำให้ทางโรงเรียนต้องรวบรวมผลงานในด้านต่างๆ ครูผู้สอนจึงต้อง

ทำงานในด้านนี้ด้วย ประกอบกับมารดาของครูผู้สอนป่วยหนักและต่อมาได้ถึงแก่กรรมทำให้ การเรียนการสอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นไปไม่เต็มที่

3) ในมุมมองของครูผู้สอนวิชาอื่นที่นำมาบูรณาการ ประเด็นปัญหาเวลา จำกัดในรอบแรกนี้ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการประสานงานครูผู้สอนวิชาอื่นที่นำมาบูรณาการ ทำให้ไม่ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกัน ครูผู้สอนวิชาอื่นที่นำมาบูรณาการไม่ทราบว่าขณะนี้เรียน ถึงเรื่องอะไรแล้วและจะสอดแทรกส่วนของวิชาที่รับผิดชอบตรงไหน ดังเช่นครูผู้สอนวิชาภาษาไทยกล่าวว่า “การนำมาบูรณาการกับภาษาไทย ยังไม่ค่อยได้บูรณาการ บางครั้งก็ไม่ทราบว่า กำหนดการสอนของวิชาหลักสูตรท้องถิ่นสอนอะไร ก็พยายามโยงแต่ก็ไม่ได้เต็มที่นัก” สำหรับ วิชาที่สามารถนำมาบูรณาการไปได้เลยเช่นวิชาพืชสมุนไพร ครูผู้สอนวิชาพืชสมุนไพรกล่าวว่า “บางวิชาเช่นพืชสมุนไพร สามารถบูรณาการไปได้ด้วยกันเลย แต่ก็มีนักเรียนเลือกเรียนแค่ครึ่งห้อง” การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในรอบสองมีการกำหนดไว้เป็นสัปดาห์ที่ชัดเจนโดยทำแผนระยะยาวร่วมกัน และกำหนดกิจกรรมหลักไว้ให้ทุกคนรับทราบทำให้มีความสอดคล้องกันดีขึ้นมากกว่าในรอบ แรก ในรอบแรกมีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนชิ้นงานมีมาก และเด็กแบ่งเวลาไม่เป็น ครูผู้สอนคนหนึ่ง กล่าวว่า “งานบางชิ้นไม่สามารถทำให้จบได้ภายใน 2 คาบ งานต้องต่อเนื่อง พอต่อเนื่องไป เด็ก ก็จะคิดเรื่อยไป ที่นี้ก็มัวแต่่วนแต่วิชานี้(หลักสูตรท้องถิ่น)ก็เลยไม่สนใจวิชาอื่น” ปัญหานี้ทำให้ครู ผู้สอนวิชาอื่นเกิดความรู้สึกว่านักเรียนให้ความสนใจแต่วิชาหลักสูตรท้องถิ่น เพราะอาจารย์ใหญ่ ก็เอาใจใส่ ชุมชนก็เอาใจใส่ มีการพาไปที่ต่างๆ ได้เปิดหูเปิดตา และมีสื่ออุปกรณ์มากกว่าวิชาอื่น มีคณะผู้วิจัยมาเยี่ยมเยียนชั้นเรียนอยู่เสมอ ทำให้รู้สึกว่าเป็นที่สนใจเมื่อให้เวลากับวิชานี้มาก ก็เท่ากับว่าต้องไปลดเวลาในวิชาอื่นๆ ลงไป ในรอบสองมีการกำหนดงานร่วมกันโดยการทำงาน หนึ่งชิ้นเป็นงานที่สามารถใช้ได้หลายวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น การทำโครงงานวิทยาศาสตร์ สามารถนำมาใช้กับวิชาพืชสมุนไพร และวิชาหลักสูตรท้องถิ่นได้การไปทัศนศึกษาในชุมชน หรือในตัวจังหวัดสามารถจัดการมอบหมายงานในวิชาหลักสูตรท้องถิ่น วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และศิลปศึกษาในคราวเดียวกันได้ การสอนพลศึกษาในกิจกรรม “Natural Game” สามารถบูรณาการระหว่างวิชาหลักสูตรท้องถิ่น ศิลปการร้องเพลงวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และพลศึกษาได้ การแก้ไขปัญหามาโดยการบูรณาการวิชาต่างๆ นี้ทำให้นักเรียนไม่ต้องทำงาน มากขึ้น หรือมีปัญหาการซ้ำซ้อนกันและนักเรียนสามารถใช้เวลา ปรับปรุงผลงานให้มีคุณภาพ ดีขึ้นและเกิดกำลังใจในการปรับปรุงงานให้ได้คะแนนสูงสุดตามความสามารถของตน

4) จากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์อำเภอพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนบ้านนาโคบไปใช้ในรอบแรกคือ ปัญหาการเข้า มานิเทศเนื่องจาก แต่เดิมมีศึกษานิเทศก์ 2 คน แต่ต่อมาศึกษานิเทศก์คนหนึ่งสอบเป็นผู้บริหาร ได้ จึงเหลือศึกษานิเทศก์คนเดียว ประกอบกับมีภาระงานมากต้องนิเทศหลายโรง และมีเรื่อง การประกันคุณภาพด้วยทำให้มีโอกาสดูนิเทศเพียงครั้งเดียว สำหรับในรอบสองก็มีปัญหา เกี่ยวกับไม่มีเวลามานิเทศเช่นกัน ซึ่งศึกษานิเทศก์ได้กล่าวถึงการแก้ปัญหาการนิเทศว่า “ใช้วิธี

เข้านิเทศโรงเรียนที่เป็นแกนนำของกลุ่มอย่างโรงเรียนนาโคบน ลำชี แล้วให้ในกลุ่มไปแนะนำช่วยเหลือกัน ดูแลกันเอง”

กล่าวโดยสรุปผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์อำเภอมีความเห็นว่าการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้ในรอบแรกไม่มีปัญหาร้ายแรงอะไรเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในรอบแรกเป็นปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงตัวผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่น ปัญหาในด้านมีเวลาจำกัดในการออกไปศึกษาชุมชน ทศศึกษา และการติดต่อวิทยากร ปัญหาผู้ปกครองไม่พอใจเมื่อนักเรียนกลับบ้านเย็นเนื่องจากความห่วงใยในสวัสดิภาพของนักเรียน ปัญหาเอกสารความรู้ สื่ออุปกรณ์ วัสดุสิ้นเปลือง ปัญหาครูผู้สอนไม่เข้าใจเกี่ยวกับการสอนแบบสตอรี่ไลน์ การทำแฟ้มผลงาน และการประเมินผลตามสภาพจริง การใช้เกณฑ์การประเมินผลงานนักเรียน และปัญหาการบูรณาการกับครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ในระดับมัธยมศึกษาและปัญหาการได้รับการนิเทศจากผู้บริหารและศึกษานิเทศก์น้อยครั้ง สำหรับการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในรอบสอง ปรากฏว่าประเด็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในรอบแรกได้รับการแก้ไขเป็นส่วนใหญ่ครูผู้สอนเป็นคนเดิมทำให้มีประสบการณ์ในการสอนรู้แผนการสอนตลอดเห็นภาพรวมที่ชัดเจน ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้สามารถปรับลดให้เกิดความกระชับขึ้น สื่ออุปกรณ์หลายอย่างสามารถนำสื่ออุปกรณ์ที่เคยจัดนิทรรศการมาใช้ได้อย่างดีเพราะมีสถานที่เก็บเพียงพอและเหมาะสมสามารถจัดแสดงได้ถาวรผู้สนใจสามารถเข้าชมได้ตลอดเวลา มีการบูรณาการการสอนระหว่างวิชาต่างๆ อย่างมีระบบมากขึ้น รวมทั้งวิทยากรทราบแนวทางและความต้องการของครูและนักเรียนมากขึ้นกว่าในรอบแรก

2.2.2 ความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปใช้

จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาอื่นๆที่นำมาบูรณาการ และศึกษานิเทศก์อำเภอ พบว่าผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรนี้ว่า การนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนทั้งสองรอบเป็นสิ่งที่ดี และทำให้เกิดประโยชน์แก่โรงเรียน นักเรียน ครูผู้สอน และชุมชนในหลายด้านด้วยกันดังนี้

1) ด้านโรงเรียน การที่คณะผู้วิจัยและโรงเรียนบ้านนาโคบนได้ร่วมมือกันทำการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมทำให้ทางโรงเรียนและคณะผู้วิจัยได้เรียนรู้ร่วมกันถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้คณะครูในโรงเรียนสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้กับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยอาจารย์ใหญ่ได้กล่าวถึงแผนงานในอนาคตว่า “ทางโรงเรียนบ้านนาโคบนจะต้องทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยร่วมมือกับกลุ่มโรงเรียนบ้านมิ่ง แต่ที่โรงเรียนบ้านนาโคบนมีหลักสูตรท้องถิ่นก็คล้ายกับมีตัวอย่างอยู่แล้ว ก็ทำให้ง่ายขึ้น เราจะได้ไปพร้อมๆ กันเพราะลักษณะสภาพของท้องถิ่นและโรงเรียนเราใกล้เคียงกัน” แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนเกิดการเรียนรู้กระบวนการการพัฒนาหลักสูตร และเห็นช่องทางการปรับปรุง รวมทั้งการร่วมมือไปกับกลุ่มโรงเรียน ซึ่งคาดว่าทางโรงเรียนบ้านนาโคบนจะเป็นแกนหลักให้กับโรงเรียนใกล้เคียงได้นอกจากนี้อาจารย์ใหญ่ได้มองเห็นว่าการจัดหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง

โรงเรียนและชุมชนดีขึ้น “เป็นการนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน และนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน...ครูสอนสิ่งที่นักเรียนจะต้องนำไปประกอบอาชีพหรือนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน...เช่นประเด็นของพืชสมุนไพรเราอาจจะนำมาสร้างรายได้ให้กับตนเองได้ หรือว่าเรื่องของวัฒนธรรมก็สามารถจัดเผยแพร่วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้กับคนอื่น ๆ ภายนอกชุมชนได้”

2) ด้านนักเรียน นักเรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง มีทักษะในการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ กล้าแสดงออก มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ฝึกมารยาทในการติดต่อกับบุคคลต่างๆ โดยครูผู้สอนมีความเห็นว่าวิชาหลักสูตรท้องถิ่นช่วยขยายประสบการณ์ให้กับนักเรียน จากการที่ครูผู้สอนมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ โดยตรงทำให้นักเรียนได้ความรู้ที่เข้มข้น มีการสอนที่หลากหลายรูปแบบทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่าย และนักเรียนทุกคนมีโอกาสดำเนินการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ได้ฝึกการเก็บรวบรวมข้อมูล และการเป็นตัวแทนกลุ่มนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มต่อที่ประชุมตลอดจนการพัฒนานิสัยในการทำงาน ซึ่งครูผู้สอนได้กล่าวว่า “รู้สึกว่าการมีความรับผิดชอบมากขึ้น ทำงานชั้นหลังๆ ได้ตรงเวลามากขึ้น” นอกจากนี้ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่มาบูรณาการก็มีความเห็นสอดคล้องกันถึงพัฒนาการของนักเรียนในด้านต่างๆ ดังนี้

ครูผู้สอนวิชาพืชสมุนไพร: เรื่องประโยชน์คือเด็กได้เปลี่ยนผู้สอน หมายถึงว่าเด็กได้พบผู้คนมากขึ้น และเด็กมีความกระตือรือร้นมากขึ้น ไม่จำเจครูคนเดิม วิทยากรภายนอกมาและเขาก็มีการสอนหลากหลายรูปแบบและเขาก็สนุก อีกอย่างหนึ่งก็คือเด็กมีความกล้าคิด กล้าพูดมากขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็นกล้าแสดงออก

ครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ อังกฤษและพุทธศาสนา: คิดว่าเป็นสิ่งที่ดี เด็กได้ทักษะกระบวนการ เด็กไม่เคยได้ผ่านตรงนี้มาในเรื่องการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แต่ตอนนี้เด็กมีความรู้ ความคิดคือเห็นได้ชัดเลยจากงานของเด็ก รวมทั้งงานในวิชาที่สอนเองด้วยแล้วผลงานที่ออกมาเริ่มพัฒนา ถามว่าดีมากไหม ไม่ดีมาก แต่ว่าดีกว่าเดิมเยอะ คือครูวิชาหลักสูตรท้องถิ่นสอนในการทำงานอย่างนี้ ส่งผลให้งานในวิชาของเราดีขึ้นด้วย

ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย อังกฤษ และศิลปะกับชีวิต: ถ้ากำหนดเป้าหมายให้ชัด เด็กเขาจะตอบสนองได้ดี บางทีดีกว่าที่เราคิดไว้ด้วย เคยสังเกตจากหลายๆ ครั้งจากที่เขาคิดสร้างสรรค์ขึ้นมาเอง งานที่เด็กทำทำให้เราแปลกใจว่าทำได้ขนาดนี้ เขียวหรือ คือเกินกว่าที่เราคาดหวังไว้เสียอีก

3) ด้านครูผู้สอน ทำให้ครูผู้สอนได้พัฒนาตนเองให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษาเช่น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบสตอรี่ไลน์ การทำแฟ้มผลงาน การประเมินผลตามสภาพจริงเป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสอันดีในการทำงานร่วมกันกับครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกันมากขึ้นกว่าเดิมตลอดจนมีความใกล้ชิดกับชุมชนดังเช่นครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่มาบูรณาการมีความเห็นดังต่อไปนี้

ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น: หลักสูตรท้องถิ่นดีกับครูผู้สอน เพราะจากที่ไม่ค่อยจะทำอะไรได้ ก็ทำอะไรได้เป็นมากขึ้น อะไรที่เราคิดว่าทำไม่ได้ จริงๆก็พอทำได้ รู้จักพัฒนาตนเองมากขึ้น ตัวครูได้เข้าไปอยู่ในชุมชนมากขึ้น ได้รู้จักชุมชน ได้รู้จักชาวบ้าน รู้จักเยาวชน เด็กรุ่นหลังๆ อย่างน้อยก็รู้จักตัวเขามากกว่าเดิม จากที่รู้จักชื่อ รู้ว่าไปเรียนที่โน่นที่นี้ บางคนเรียนไม่จบบ้าง เราก็คิดว่าเป็นเด็กไม่มีคุณภาพเลย คือรู้สึกว่าจะไม่ได้เรื่อง แต่พอไปเจอและไปสัมผัสก็พบว่าเขามีความรับผิดชอบพอสมควร

ครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษและพระพุทธศาสนา: วิชาหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ชุมชนกับโรงเรียนได้มีความสัมพันธ์กันมากขึ้น

4) **ด้านชุมชน** ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนอย่างใกล้ชิดมากขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน และเป็นการขยายความคิดจากเดิมที่ชุมชนเข้าร่วมเพียงการบริจาคเงินช่วยเหลือ ช่วยในด้านแรงงานก่อสร้าง จัดแต่งต้นไม้ จัดสถานที่ แต่ในวิชาหลักสูตรท้องถิ่นชุมชนและผู้ปกครองได้เข้าร่วมในเชิงของการให้ความรู้แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตัวผู้ปกครอง และมีความสนใจ สังเกตความเป็นไปตระหนักในปัญหาของชุมชน รับรู้การแก้ไขปัญหาของชุมชน และเริ่มเข้าใจว่าตนเองก็มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วย เป็นการให้นักเรียนได้สัมผัสความจริงของชุมชน โดยผ่านสายตาของชุมชนซึ่งมีวิทยากรหลายรุ่นอายุทั้งที่เป็นผู้อาวุโส วัยกลางคน และเยาวชนในหมู่บ้าน ดังคำกล่าวของครูผู้สอนพละ สุขศึกษา งานช่าง “ในแง่ของชุมชนผมว่าดีขึ้น อย่างครูวิชาหลักสูตรท้องถิ่น นำเด็กวัยรุ่นในหมู่บ้านเข้ามาช่วยสอน ช่วยทำกิจกรรมคือให้เด็กได้เข้ามาในโรงเรียนบ้าง ให้เขาเข้ามาช่วยสอน ช่วยรับรู้ปัญหาว่าเด็กนักเรียนเป็นอย่างไร ทำให้เกิดความเข้าใจทั้งสองฝ่าย ตรงนี้ดีขึ้นเยอะ” จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้ชุมชนเกิดการรวมตัวกันโดยผู้ใหญ่บ้านมีความคิดว่าจะรวบรวมประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน และเก็บรักษาไว้ในศูนย์วัฒนธรรมของหมู่บ้านเพื่อความสะดวกในการศึกษาของผู้สนใจ วิทยากรซึ่งเป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้านได้มีโอกาสมารวมตัวกัน และทบทวนความรู้ เหตุการณ์ต่างๆร่วมกัน เพราะบางเรื่องเกิดการหลงลืมหรือไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์โดยตรงก็ทำให้เกิดการสอบถามเหตุการณ์ต่างๆ ร่วมกัน นอกจากนี้การที่ชุมชนได้จัดทีมวิทยากรทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ในเชิงของวิชาชีพเกษตรผสมผสานไปด้วยในตัว ทำให้ลูกหลานเกิดความสนใจในอาชีพ ให้ความช่วยเหลือการประกอบอาชีพของผู้ปกครองมากขึ้น และประการสุดท้ายทำให้เยาวชนในหมู่บ้านเกิดการรวมตัวกันทำกิจกรรมที่รู้สึกว่าคุณมีเวทีแสดงออกอย่างมีคุณค่าและได้รับการยอมรับจากทางโรงเรียนและเด็กนักเรียน มีการทักทาย และการร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านของคนหลายรุ่นอายุทำให้เกิดการบูรณาการทางสังคมที่ใกล้ชิดมากขึ้นกว่าเดิมอย่างไม่เคยมีมาก่อน

2.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้

2.3.1 ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน วิทยากรทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่าไม่เป็นปัญหามาก สิ่งที่วิทยากรเห็นว่าเป็นปัญหาในรอบแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของวิทยากรอาจจะไม่เต็มที่เนื่องจากไม่มีประสบการณ์สอนนักเรียนในระดับนี้ การเตรียมตัววิทยากร การประสานงานแจ้งหัวข้อที่จะให้วิทยากรพูดไม่ชัดเจนนัก การที่ครูให้เฉพาะหัวข้อใหญ่ๆ กว้างๆ มาเพียงอย่างเดียวทำให้วิทยากรไม่ทราบว่าจะนำเสนออะไรบ้าง ประกอบกับเวลาที่จัดสรรให้น้อยไป และการวางแผนให้นักเรียนเข้าชุมชนเพียง 1 ครั้งถือว่าน้อยไป ควรให้เวลามากกว่านี้ และควรเข้าชุมชนบ่อยมากกว่านี้ ประเด็นปัญหาต่างๆ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในรอบที่สอง สำหรับประเด็นที่วิทยากรได้เสนอเกี่ยวกับปัญหาการเข้ามาเป็นวิทยากรมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) วิทยากรอาจแสดงบทบาทวิทยากรได้ไม่เต็มที่ โดยมีสาเหตุหลายอย่าง สาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากตัววิทยากรที่ไม่มีประสบการณ์ในการสอนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทำให้ไม่สามารถสร้างความสนใจของนักเรียน ไม่สามารถอธิบาย ยกตัวอย่างให้ชัดเจน หรือใช้สื่อประกอบไม่สามารถวางแผนการสอนได้ว่าเนื้อหาสาระสำหรับนักเรียนในระดับนี้ควรมีขอบเขตความลึก ความกว้างอย่างไร ควรจัดเรียงหัวข้อย่อยก่อนหลังอย่างไร สาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากตัวครูผู้สอนที่ไม่ได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนแก่วิทยากรเกี่ยวกับหัวข้อย่อยๆ พื้นฐานความรู้ของนักเรียน รวมทั้งการร่วมซักถามเปิดประเด็นหรือสรุปประเด็นร่วมไปกับการบรรยายของวิทยากร ดังเช่น อดีตกำนัน และผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นวิทยากรในหัวข้อประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านและสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน กล่าวถึงปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นวิทยากรว่า

อดีตกำนัน: ไม่เป็นปัญหามาก การจัดการศึกษาแบบนี้ บางทีวิทยากรบางคนอาจจะแสดงบทบาทยังไม่เต็มที่เพราะบางทีเรามีการศึกษาน้อย บางทีคิดได้ทีหลัง ขณะบรรยายบางทีก็คิดไม่ถึง อาจจะบรรยายได้ยังไม่ครบหัวข้อ บางทีขยายความไม่ออก บางเรื่องน่าจะบอกน่าจะแนะนำแต่ก็ไม่ได้แนะนำ ลืมนึกถึงไป มานึกขึ้นได้ภายหลัง... ปัญหาก็คงจะอยู่ตรงนี้ ในโอกาสต่อไปคงจะต้องเพิ่มความรู้ของวิทยากร

ผู้ใหญ่บ้าน: วิทยากรบางคนอาจจะนึกไม่ออก บางทีโรงเรียนแจ้งมาให้บอกเรื่องนี้แหละ แต่ครูไม่ช่วยเปิดประเด็นหรือขยาย มันคงจะเกิดปัญหาจากทางครูก็ไม่ว่าจะมีอะไรที่น่าจะแนะนำ วิทยากรมีความรู้อยู่ ถ้าหากถามเจาะเป็นเรื่องๆ มาก็คงบอกได้ แต่ถ้าให้ออกไปบอกกับนักเรียนเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นก็ไม่ว่าจะพูดอะไร

การที่วิทยากรในชุมชนไม่ได้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการสอน จึงรู้สึกยากที่จะคิดสาระสำคัญของเรื่องที่ได้รับมอบหมายว่าจะอะไรคือมโนทัศน์สำคัญที่นักเรียนในระดับนี้ควรทราบและนำเข้าสู่เรื่องไม่เป็น ซึ่งวิทยากรใช้คำว่า “ครูไม่ช่วยเปิด หรือขยายประเด็น”

จึงเป็นข้อคิดที่ว่าในบางกรณีที่วิทยากรไม่ชำนาญในการจัดแบ่งเนื้อหา การเปิดและสรุปประเด็น ควรทำหน้าที่ถามนำเจาะประเด็นหรือช่วยสรุปเสริมเป็นช่วงๆ เพื่อเป็นการทวนในประเด็นสำคัญ ไม่ปล่อยให้วิทยากรดำเนินการไปฝ่ายเดียว หรือพูดวกวน หรือไปเน้นเกร็ดเล็กน้อยมองข้ามประเด็นสำคัญหลักไป

2) ปัญหาความไม่ชัดเจนของหัวข้อเรื่อง กำหนดเวลาไม่เหมาะสม และวิทยากรไม่ได้พบปะกัน ความไม่ชัดเจนของหัวข้อเรื่องและกำหนดเวลาที่ให้ไว้น้อยเป็นปัญหาที่วิทยากรทุกคนกล่าวถึงมากในรอบแรก เนื่องจากยังไม่มีประสบการณ์ด้วยกันทั้งฝ่ายครูและวิทยากร โดยวิทยากรก็ไม่ทราบพื้นฐานของนักเรียน และไม่ทราบว่าวิทยากรแต่ละฐานความรู้จะพูดในรายละเอียดใดบ้างต่างฝ่ายจึงคาดคะเนตามความคิดของตนและไม่ได้ประสานกันอย่างใกล้ชิดนัก รวมทั้งมีปัญหาที่การกำหนดเนื้อหาสาระในช่วงแรกค่อนข้างแน่นโดยมีการกำหนดฐานความรู้ในชุมชนในรอบแรกถึง 5 ฐาน จึงกำหนดเวลาที่ค่อนข้างกระชับ นอกจากนี้การกำหนดตำแหน่งฐานความรู้ในชุมชนแต่ละฐานห่างกันทำให้เสียเวลาเดินทางจากฐานหนึ่งไปอีกฐานหนึ่ง และนักเรียนเหนื่อยเนื่องจากเดินขึ้นเขาไปวัด และยังต้องเดินกลับโรงเรียนอีกด้วย ปัญหาดังกล่าวนี้นักวิทยากรด้านสมุนไพร วิทยากรด้านการศึกษาและการรวมกลุ่มของคนในชุมชนซึ่งทั้งสองคนเป็นผู้นำเยาวชนและเป็นบัณฑิตอาสา และวิทยากรด้านสาธารณสุขชุมชนกล่าวว่า

วิทยากรสมุนไพร: ปัญหาก็คือไม่ทราบว่าน้องๆ ต้องการทราบในประเด็นของอะไร เลยคาดเดาเอาว่าต้องการรู้เรื่องนี้ คาดเดาเอาว่าเรื่องนี้น่าจะเป็นประโยชน์แก่น้องๆ

วิทยากรด้านการศึกษาและการรวมกลุ่ม: โรงเรียนมีการบูรณาการกันหลายวิชา แต่ที่ชุมชนยังไม่ได้บูรณาการกัน ผู้นำชุมชนยังไม่ได้ไปคุยกับหมอ ไม่ได้ไปคุยกับผู้ใหญ่หรือคนอื่นๆ ต่างฝ่ายต่างจัดของตัวไป วิทยากรไม่ได้คุยกันเลย รู้แต่ของตัวเอง ถ้าเป็นไปได้อาจจะประชุมเฉพาะวิทยากรก่อน

วิทยากรสาธารณสุขชุมชน: มีปัญหาเรื่องหัวข้อที่เราจะพูดมันกว้างไป ถ้าจะเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องในชุมชนทุกเรื่อง เวลาที่เรากำหนดมา 15 นาที มันไม่ทัน การที่เราจะพูดให้จบภายในเวลาแค่นั้นมันยังกว้างไป ถ้าจะเอาพื้นฐานของชุมชนก็มีเยอะมาก

ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ในรอบแรกนี้ได้มีการปรับปรุงแก้ไขในรอบสองโดยมีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างวิทยากร และวิทยากรกับครู มีการจัดฐานความรู้ในชุมชนเหลือ 3 ฐาน ส่วนอีก 2 ฐาน นำไปไว้ในช่วงเข้าชุมชนระยะต่อมาในช่วงประเพณีกินข้าวห่อ ในรอบที่สองมีการประสานงานกันบอกความต้องการให้รายละเอียดขอบเขตที่ชัดเจนขึ้นตลอดจนพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ของนักเรียนว่าได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์อะไรมาแล้วบ้าง ความสนใจของนักเรียนเป็นอย่างไร เพื่อว่าวิทยากรจะได้จัดเตรียมสาระที่ต่อยอดออกไป ไม่สอนสิ่งที่ซ้ำซ้อนกับสิ่งที่นักเรียนทราบมาแล้ว เนื่องจากวิทยากรมักกังวลเรื่องความรู้ในประเด็นที่มอบหมายให้พูดซึ่งมีข้อที่วิทยากรคิดว่านักเรียนควรทราบมีมาก แต่เวลาที่ให้

มีน้อยมากทำให้ไม่สามารถให้รายละเอียดได้ และเป็นการเล่าอย่างเดียวไม่ได้ปฏิบัติ สำหรับ การที่เชิญหมอประจักษ์ศูนย์สาธารณสุขชุมชนให้เข้ามาเป็นวิทยากรโดยใช้ศูนย์สาธารณสุขเป็น แหล่งเรียนรู้ช่วยให้ให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงในการติดต่อกับสถานที่ราชการ การเข้าไปใช้ บริการสาธารณะ ได้รู้จักคุ้นเคยกับการติดต่อไม่ต้องกลัวเกรง เพราะได้เข้ามารู้จักกับเจ้าหน้าที่แล้ว เป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนได้ในระดับหนึ่ง

3) ปัญหาการเตรียมตัวของวิทยากร ซึ่งมีหลายสาเหตุ ส่วนหนึ่งมาจากเวลา ที่ครูผู้สอนแจ้งวิทยากรค่อนข้างกระชั้น ไม่ได้บอกหัวข้อย่อยให้ชัดเจนทำให้วิทยากรเตรียมตัว ลำบากโดยเฉพาะถ้าเป็นเรื่องซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของตัววิทยากรโดยตรง เช่นเรื่อง เกี่ยวกับประวัติการศึกษาของโรงเรียนแต่ถ้าหากว่าเรื่องที่พูดเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประสบการณ์ ตรงของวิทยากรเช่น อาชีพในชุมชน การรวมกลุ่มของคนในชุมชน ฯลฯ จะไม่เป็นปัญหา การเตรียมตัวเท่าใดนัก สำหรับปัญหาในส่วนของการเตรียมตัววิทยากรนี้ ผู้นำเยาวชนที่ได้รับ มอบหมายให้เป็นวิทยากรพูดเกี่ยวกับการศึกษาในชุมชน และการรวมกลุ่มของคนในชุมชน กล่าวว่

ผู้นำเยาวชน ...เรามีการเตรียมตัวน้อย ไม่ได้เตรียมตัวบ้าง การเตรียมอะไรต่างๆ ยัง ไม่ดีเท่าที่ควร การแจ้งอย่างกระชั้นชิดไปของทางโรงเรียนก็อาจเป็นส่วนหนึ่งบางหัวข้อ เช่น การศึกษาประวัติของโรงเรียนข้อมูลค่อนข้างน้อย ทางโรงเรียนไม่ได้เก็บข้อมูลไว้ ประกอบกับผมมาขอข้อมูลช้า กว่าจะได้ข้อมูลมาก็ช้า คลาดกันไปคลาดกันมากกับครูผู้สอน

จากปัญหาเกี่ยวกับมีข้อมูลหรือสาระที่จะสอนค่อนข้างน้อยทำให้วิทยากรต้อง คิดหากิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนอย่างสนุกไว้ก่อน การจัดการเรียนการสอนจึงเน้นการทำ กิจกรรมให้เด็กเกิดความสุขในการเรียนกับวิทยากรไว้ก่อน โดยหวังว่าต่อไปเวลาที่นักเรียน มีเวลาว่างเข้ามาในหมู่บ้านนักเรียนก็จะมาสอบถามเพิ่มเติมได้ แนวคิดของวิทยากรที่เป็นผู้นำ เยาวชนนี้นับว่าเป็นความคิดที่ดีที่ให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อผู้สอนและหัวข้อการเรียนเอาไว้ เป็นลำดับแรก ให้นักเรียนรู้สึกว่เรียนเรื่องนี้แล้วสนุกและมีความคุ้นเคยกับวิทยากร เป็นพื้นฐานไว้ก่อนแล้วความสนใจทางด้านความรู้ก็จะตามมาเองในภายหลัง

อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหานี้ควรร่วมกันทั้งสองฝ่ายโดยวิทยากรควรเผื่อเวลา ในการติดต่อหาข้อมูลในบางประเด็นไว้ด้วย เช่นการพูดเกี่ยวกับการศึกษาในชุมชน ซึ่งไม่ใช่ หัวข้อที่อาศัยประสบการณ์โดยตรงของวิทยากรเพียงอย่างเดียว บางส่วนควรให้เป็นหน้าที่ของ ครูผู้สอนพูดเองเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติของโรงเรียนโดยตรงที่ครูน่าจะทราบดีกว่า วิทยากรในชุมชน ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับข้อมูลของโรงเรียนในการสอนในครั้งต่อไปได้หมดไป เพราะว่าได้มีการรวบรวมไว้แล้ว วิทยากรสามารถนำมาใช้ในครั้งต่อไปได้ ไม่ต้องเสียเวลาเริ่ม ต้นตั้งแต่ศูนย์ใหม่ เท่ากับวิชานี้ทำให้ทางโรงเรียนและชุมชนได้มีข้อมูลประวัติเกี่ยวกับตนเอง มากขึ้น และสามารถนำไปใช้ในโอกาสที่ต้องการต่อไปในอนาคต

4) ปัญหาการสอนที่ยังเป็นทฤษฎีมากกว่าการฝึกปฏิบัติ วิทยากรหลายคน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในบางเรื่องเช่นอาชีพเกษตรผสมผสาน การตีผึ้ง สมุนไพร น่าจะได้ออกโอกาสนักเรียนได้เห็นกระบวนการทำ และมีโอกาสลงมือทำด้วยตนเองซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจ จดจำได้นานกว่า ดังคำกล่าวของวิทยากรด้านอาชีพเกษตรผสมผสาน การตีผึ้ง และสมุนไพรได้กล่าวสอดคล้องกันว่า

วิทยากรเกษตรผสมผสาน: ผมเป็นวิทยากรเรื่องของเกษตร พวกเลี้ยงสัตว์ ปัญหาคงไม่มี แต่มันยังเป็นการบรรยายในทางทฤษฎี มันไม่เห็นภาคปฏิบัติ บรรยายว่าเลี้ยงไก่อย่างนี้ เลี้ยงหมูอย่างนี้คือให้เขารู้ว่าได้ทำอะไร เข้าใจ แต่ไม่รู้ว่ปฏิบัติอย่างไร...ถ้าได้ลงไปคลุกคลี ได้ลงไปทำ ไปดูการเลี้ยง การทำคงจะดี เด็กบางคนรู้ (ด้านปฏิบัติ) บ้าง แต่ไม่ได้รู้ทฤษฎี...

...ถ้าหากเขาได้ลงมือทำมันจะดี จะสนุก ได้คลุกคลีอยู่ว่าทำอะไร ต้องมีเวลาประมาณครึ่งวัน มันเรื่องการเกษตร มันต้องดูด้วยของจริงถ้าเราไปสอน (ในห้องเรียน) บางครั้งก็ไม่ได้เห็นของจริง ก็คือรู้แต่ทำไม่ได้ ...อย่างถ้าโรงเรียนติดต่อผมก็จะมีตัวอย่างให้ดู มี ลูกไก่เล็กๆ อย่างนี้...หยอดวัคซีนไก่ หยอดอย่างไร ตัดปากไก่เราต้องทำอย่างนี้นะ ถ้าไม่ตัดมันจะจิกกันอะไรอย่างนี้...

วิทยากรการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์: ปัญหาคือต้นผึ้งอยู่ในป่า เด็กเข้าไปไม่ได้ ไม่ได้ไปเห็นของจริง ต้องเดินทางไปไกล สอนไปเด็กก็ฟังรู้ แต่ไม่ได้เห็นการปฏิบัติ บางอย่างสาธิตให้ได้เช่นการบีบน้ำหัวอะไรเหล่านี้ ต้องรู้วิธีทำการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์คือรังผมจะไม่เก็บปล่อยเอาไว้อยู่กับต้นเขาเฉพาะหัวน้ำ...การสาธิตการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ในงานกินข้าวห่อ ก็ยังไม่ใช้ภาพที่ได้คล้ายของจริงประมาณซัก 60 เปอร์เซ็นต์ จะไม่เห็นช่วงส่อไฟ แล้วผึ้งมันตามลูกไฟ ไม่เห็นบรรยากาศ

วิทยากรสมุนไพร: ...บางอย่างอยากจะบอกให้เด็กรู้มากกว่านี้สักหน่อย บางครั้งเราบอกไป บางครั้งรายละเอียดมันไม่ได้บอกคือให้เขาได้รู้จัก ด้วยาแบบนี้ รักษาโรคนี้ แต่เขาไม่เคยเห็นตัวยาเลย

จะเห็นได้ว่าถ้าเป็นเรื่องการเกษตร วิทยากรส่วนใหญ่มีความเห็นว่าต้องดูของจริงในพื้นที่ วิทยากรมีความเห็นว่าบรรยายอย่างเดียวไม่เห็นภาพ อธิบายลำบาก แบบ "สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือทำ" วิทยากรผู้นำเยาวชนและเป็นบัณฑิตอาสาและเป็นผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วยทุกครั้งที่มีการพานักเรียนเข้าศึกษาในชุมชนได้เสริมว่า "...ผมดูแล้ว ถ้าเป็นการเล่าให้ฟัง ดูว่าเด็กจะบันทึกไม่ทัน ถ้าเป็นการปฏิบัติ ก็ยังจำได้เพราะได้ทำได้เห็น" จากปัญหาดังกล่าวครูผู้สอนจึงควรสอนวิธีการจดบันทึกย่อ การเขียนแผนผังความคิดให้นักเรียน เพื่อว่าเวลาออกไปสัมภาษณ์ ทักตักศึกษานอกสถานที่จะได้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ดีขึ้น สำหรับการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ซึ่งต้องเข้าป่าไปนั้นผู้ใหญ่บ้านเสนอว่า "ถ้ามีกล้องถ่ายวิดีโอก็จะช่วยได้โดยไปถ่ายบันทึกมาให้เด็กดู" สำหรับพืชสมุนไพรนั้นวิทยากรที่มาประชุมปรึกษาหารือ

ได้ เสนอแนะว่า “ถ้าจะให้ดี จะต้องมิตัวยามาวาง ทั้งต้นทั้งใบ มีชื่ออะไร สรรพคุณ วิธีการทำอย่างไร ให้ได้เห็นของจริงไปเลย” นอกจากนี้ได้มีการเสนอให้เลือกตัวอย่างสมุนไพรที่มีมากตามพื้นบ้าน แล้วนำมาเฉพาะบางอย่างเอามาศึกษาแบบครบวงจร

5) ปัญหาครูไม่สามารถตรวจสอบได้ก่อนว่าสิ่งที่วิทยากรนำเสนอเป็นอย่างไร จากปัญหาที่วิทยากรหลายคนมีความเห็นร่วมกันว่ายังเป็นการสอนที่เป็นทฤษฎี ไม่มีการสาธิต การปฏิบัติเท่าใดนัก ดังนั้นการสอนในภาคเรียนต่อมาในรอบที่สองของโครงการวิจัยนี้ จึงมีการปรับปรุงแนวการสอนใหม่โดยในหัวข้ออาชีพเกษตรผสมผสานได้เพิ่มกิจกรรมการหยอดผักขึ้นลูกไก่ และการตอนลูกหมูเข้าไปด้วย ผลปรากฏว่านักเรียนได้มีโอกาสดูการผสมผักขึ้น การสาธิตการฉีดวัคซีนให้ไก่ที่โตแล้ว และทุกคนมีโอกาสหยอดผักขึ้นให้ลูกไก่ เป็นที่สนุกสนานและได้รับความรู้อย่างเต็มที่ แต่การสาธิตการตอนลูกหมู เด็กนักเรียนบางคนรู้สึกหวาดเสียวและสงสารลูกหมูที่ถูกตอนซึ่งร้องด้วยความหวาดกลัวและความเจ็บ แต่วิทยากรและนักเรียนที่เป็นครอบครัวเกษตรกรจะรู้สึกคุ้นเคยและเห็นว่าชีวิตของเกษตรกรจะต้องเผชิญกับการที่ต้องกระทำการในหลายลักษณะเพื่อให้สามารถอยู่ได้และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาควรเริ่มรับรู้ความจริงของชีวิตได้แล้ว ในเรื่องนี้ครูผู้สอนแม้จะรู้ว่าการสาธิตการตอนลูกหมูแต่เนื่องจากยังไม่มีประสบการณ์มาก่อนว่าเป็นอย่างไร ทำให้ไม่อาจพิจารณาตัดสินใจได้ล่วงหน้า จึงต้องปล่อยให้ไปทำตามที่วิทยากรเห็นสมควร เรื่องนี้นับว่าเป็นปัญหาละเอียดอ่อนที่ครูผู้สอนต้องใช้วิจารณญาณและหาประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ โดยการไปสำรวจดูก่อนล่วงหน้ากับเพื่อนอาจารย์ที่สอนบูรณาการร่วมกัน จะได้ร่วมกันพิจารณาให้รอบคอบต่อไป และอาจมีการถามความสนใจ ความสมัครใจของนักเรียนประกอบก่อน

ข้อสังเกตที่เป็นจุดเด่นของวิทยากรในชุมชนนาโคคือ **ประการแรก**วิทยากร ส่วนใหญ่เป็นชาย มีวิทยากรผู้หญิงบ้างในเรื่องการร้องเพลง ดังนั้นการเชิญวิทยากร ควรคำนึงถึงตัวแบบทางสังคม และตัวแบบเพศ เพื่อให้ให้นักเรียนหญิงได้เห็นแบบอย่างที่หลากหลาย และความสามารถของเพศหญิงด้วย **ประการที่สอง** คือการมีวิทยากรที่มีความหลากหลายของอายุ คือมีทั้งผู้นำเยาวชน ผู้ใหญ่วัยกลางคนเช่นผู้ใหญ่บ้าน และผู้อาวุโสของหมู่บ้าน และมีการช่วยเหลือกันเป็นการสร้างทีมวิทยากรที่ดีมีการสืบทอดความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของสมุนไพร **ประการที่สาม**วิทยากรในแต่ละเรื่องจะทราบว่าใครในชุมชนที่เก่งเรื่องเดียวกับตน และรู้จักกัน สามารถไปชวนให้มาช่วยเหลือโรงเรียนได้ ดังเช่นกรณีของวิทยากรเกษตรผสมผสานได้กล่าวว่า “(ผู้รู้ด้านเกษตร) ก็จะมีอาจารย์ศักดิ์ดา เขาจะช่วยให้ เขาเป็นวิทยากรวันนั้น (รอบแรก) ไปทีหนึ่งแล้ว (ไปชวนให้มาช่วย) เขาก็ช่วย เขาเก่งเรื่องยา เก่งมากเพราะบ้านเขามีฟาร์มใหญ่” ทำให้เห็นว่าความไม่เก่งรอบด้านของวิทยากรและการไปหาแนวร่วมมาช่วยนี้ทำให้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น สามารถมองได้สองลักษณะกล่าวคือ มองปัญหาว่าเป็นปัญหา ในขณะที่เดียวกันสามารถมองปัญหาว่าเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้ทราบว่าปัญหาอยู่ที่ใด จะได้แก้ไข และทำให้ดียิ่งขึ้นในการสอนครั้งต่อไป

2.4 ความคิดเห็นต่อการจัดหลักสูตร

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรซึ่งได้แก่ผู้นำในชุมชน วิทยากรและผู้ปกครองมีความเห็นว่าการจัดหลักสูตรนี้มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่เป็นข้อดีและข้อเสียได้ดังนี้

ข้อดี :

1) เป็นประโยชน์โดยตรงต่อตัวนักเรียนที่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่นและเป็นผู้สืบทอดความรู้ไปยังคนรุ่นหลัง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการหลักสูตรท้องถิ่นมีความเห็นว่าหลักสูตรที่ใช้สอนอยู่ในโรงเรียนอาจไม่ได้ครอบคลุมเรื่องเกี่ยวกับชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ แต่วิชานี้เป็นวิชาที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ชุมชนของตนอย่างจริงจัง มีประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น หัดสังเกตว่าชุมชนมีอะไรดี อะไรเป็นปัญหา หัดวิเคราะห์ และมองเห็นว่าคนรุ่นก่อนคนได้เผชิญกับอะไรมาแล้วบ้าง มีอะไรเหลือเป็นบทเรียนของชุมชนบ้างเป็นการเรียนรู้บทเรียนที่เกิดขึ้นในบริบทของตนเอง ดังที่อดีตกำนันซึ่งเป็นผู้นำหมู่บ้านอย่างไม่เป็นทางการ และเป็นกรรมการโรงเรียน กล่าวว่า “เด็ก ๆ ก็จะได้มีความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับวัฒนธรรมของเรา พร้อมทั้งหลาย ๆ อย่างที่เด็กไม่ได้เรียนอยู่ในหลักสูตรการเรียน พอมีวิชานี้เข้ามาเด็ก ๆ ก็ได้เรียนกว้างขึ้น” ผู้ปกครองนักเรียนมีความเห็นว่า “ผมว่าดีครับที่ได้ทำกิจกรรมนี้ เป็นเรื่องดีมากครับ เป็นการย้อนหลังไป คือถ้าไม่ทำเด็กที่เกิดใหม่ก็ไม่รู้ว่าชุมชนที่นี้เป็นอย่างไร แล้วโรงเรียนนี้ตั้งแต่เมื่อไหร่เขาก็ไม่รู้ ถ้าเราไม่บอกให้เขารู้” นอกจากนี้นายแพทย์ประจำศูนย์สาธารณสุขและเป็นวิทยากรของโรงเรียนมีความเห็นว่า “เป็นการส่งเสริมให้รู้ถึงวัฒนธรรมประเพณี และถ้านักเรียนคนไหนมีความสนใจเป็นพิเศษอาจจะเป็นผู้สืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลัง ๆ ได้แทนกลุ่มวิทยากรรุ่นนี้”

2) ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวดีขึ้น ทั้งครอบครัวที่มีเชื้อสายกะเหรี่ยงและเชื้อสายอื่น ตลอดจนครอบครัวของนักเรียนที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ กัน จากการที่ครูผู้สอนมอบหมายงานให้นักเรียนกลับไปสอบถามประวัติความเป็นมาของชุมชนจากผู้ปกครอง เขียนเรียงความเกี่ยวกับชุมชน ศึกษาคำต่าง ๆ ในภาษากะเหรี่ยงเทียบเคียงกับภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สมุนไพรพื้นบ้าน ตลอดจนอาชีพในชุมชน ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในอาชีพที่ผู้ปกครองทำอยู่ และสนใจซักถาม เริ่มเข้ามาช่วยเหลือแบ่งเบาภาระพ่อแม่ด้วยความสมัครใจ ดังที่ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำเยาวชน และผู้ปกครองได้กล่าวถึงข้อดีของวิชาหลักสูตรท้องถิ่นว่า

ผู้ใหญ่บ้าน: ...มีจุดหนึ่งที่เห็นช่วงหนึ่งตอนที่อาจารย์เขาให้นักเรียนเข้าไปศึกษาว่าภาษากะเหรี่ยงคำนี้แปลว่าอะไร ผมดูแลมันถูกคิดขึ้นในใจ คือรู้สึกดีเพราะเด็กช่วง ม. 1 ก็เริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ปกติจะไม่คลุกคลีกับคนแก่คนเฒ่า หรือไปถามพ่อแม่ พี่ป้าน้าอาอะไรนี่นะ ถ้าไม่มีธุระ ไม่มีอะไร เด็กเดี๋ยวนี้ความห่างเหินจะมีมาก ...เด็กเดี๋ยวนี้เป็นกะเหรี่ยงก็จริงแต่พูดไม่เป็นนะ แต่พอมีกิจกรรมนี้ก็ทำให้คนแก่ได้หัวเราะ ได้เฮฮากัน ทำให้มีความอบอุ่นขึ้น ดูเหมือนมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น แต่ตรงนั้นมันอาจจะในช่วงสั้น ๆ ช่วงหนึ่ง ที่นี้ผมเกิดความคิดว่า ถ้าครอบครัวได้คุยกัน ได้หัวเราะกันมันจะดีกว่าที่เป็น

ท้าวไปพ้อแม่บางทีเดี๋ยวนี้คุยกับลูกก็อย่างนั้น ไม่ค่อยได้มาแบบนี้ แม้แต่พี่ป้าน้าอา
เด็ก ๆ ก็ไม่ค่อยจะเกรงใจเพราะว่าความใกล้ชิดกันมันไม่ค่อยมี

ผู้นำเยาวชน: ...โดยปกติถ้าเด็กที่พ่อแม่สอนให้พูดกะเหรี่ยง เขาจะอายมาก อาจจะไม
ค่อยสนใจด้วย พอมาสู่ในรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่นบิ๊ป ในเชิงการศึกษา กลายเป็น
การบังคับทางอ้อม เขาเลยต้องหันกลับมาแม้แต่เรื่องสมุนไพร อาชีพการเกษตร เด็ก
บอกว่าอาชีพเกษตรเป็นงานหนัก ก็อยากจะทิ้ง พอมาเป็นเรื่องวิชาการศึกษา ก็จะเป็น
การให้เขาได้เรียนรู้และมันใจมากขึ้น

ผู้ปกครอง: หลานผมบางคนจะไม่เข้าใกล้เลย (งานเกี่ยวกับการเกษตร) พอมีหลักสูตรนี้
เข้ามาเขาก็สนใจมากขึ้น ถามปู่ทำอย่างไร ให้ช่วยอะไรเขาจะถาม

การนำสิ่งพื้นบ้าน เช่นภาษาถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามาในโรงเรียนทำให้นักเรียน
เริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น จากเดิมที่กระดากอายก็ค่อยมีความมั่นใจภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้น
ประเด็นนี้สอดคล้องกับที่มีนักเรียนบอกกับผู้ช่วยนักวิจัยว่า “เพื่อน ๆ ที่เป็นกะเหรี่ยงหลายคน
อายุที่เป็นกะเหรี่ยงจะไม่ยอมบอกใคร ๆ ว่าเป็นกะเหรี่ยงและไม่ยอมพูดภาษากะเหรี่ยง” แต่ในตอนนี้
เด็กที่รู้เรื่องภูมิปัญญากะเหรี่ยง การตีผึ้ง อาชีพในชุมชน ฯลฯ กลายเป็นแหล่งความรู้ของ
ห้องเรียนและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น นอกจากนี้การที่นักเรียนมีโอกาสดูคุยกับญาติพี่น้อง
คนเฒ่าคนแก่และมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ทำให้มีความใกล้ชิดกันแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่
ไฝหาความรู้จากคนอีกรุ่นหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันคนรุ่นก่อนก็มีโอกาสกล่อมเกลาคูคนรุ่นใหม่ ได้
ถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึกนึกคิดไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งได้ไม่ขาดตอน

3) ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับคนในชุมชนดีขึ้น เมื่อเทียบความสัมพันธ์ของ
โรงเรียนกับชุมชนในอดีตที่ผ่านมากับในปัจจุบัน โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามาแลกเปลี่ยนปรึกษา
หาหรือพูดคุยกันมีน้อยมาก ศิษย์เก่าเมื่อจบไปแล้วก็ไม่ได้กลับเข้ามามีความสัมพันธ์ช่วยเหลือ
อะไรให้กับโรงเรียน โครงการนี้จึงจัดว่าเป็นจุดเริ่มต้นอย่างจริงจังและเห็นเป็นรูปธรรม ดังที่ผู้นำ
เยาวชนได้วิเคราะห์วิจารณ์ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้คณะผู้วิจัยฟังว่า

ผู้นำเยาวชนคนที่หนึ่ง: แต่ก่อนผมมองว่าเด็กจะไม่ได้กลับมาที่โรงเรียนหลังจากที่จบ
ไปแล้ว และจะไม่ได้มาทำประโยชน์ให้กับโรงเรียน พอมีกิจกรรมนี้หลักสูตรนี้เข้ามาทำ
ให้ผมไปอยู่กับเด็ก ๆ (เยาวชนในชุมชน) ได้คุย ได้พาพวกเขาเข้ามา ซึ่งจริงๆแล้วใจเขา
ก็อยากเข้ามา แต่เขาไม่ได้เคยคิดว่าจะได้เข้ามาช่วยงาน เหมือนว่าเขาถูกมองข้าม
อย่างไรไม่รู้ ส่วนใหญ่ (โรงเรียน) จะเรียกใช้ก็เป็นผู้หลักผู้ใหญ่มากกว่า แล้วก็ไม่ได้
เรียกใช้บ่อยด้วย ดูโรงเรียนกับชุมชนจะค่อนข้างห่างกัน นานๆจึงจะเรียกมาใช้ที ซึ่ง
จริงๆ ถ้าเรียกใช้เขา เขาก็พร้อมที่จะเข้ามา พอมีหลักสูตรนี้เข้ามา ถึงได้มาเข้านอกออกใน
โรงเรียนมากขึ้น

ผู้นำเยาวชนคนที่สอง: จริงๆ ถ้าไม่มีโครงการนี้ผมก็แทบจะไม่ได้มาใส่ใจเลยมันก็
ดีเหมือนกัน เหมือนบังคับผมไปในตัวเลยให้กลับมาดู

การที่มีการจัดวิชาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นให้มีการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน จึงเป็นการจัดสาระที่ทำให้ผู้นำของหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านตระหนักว่าหน้าที่อีกส่วนหนึ่งของ ตนคือการหันกลับมาช่วยสืบทอดเรื่องราวที่เป็นประวัติรากเหง้าของชุมชนว่าเป็นมาอย่างไร มีการคลี่คลายอย่างไร เกิดปัญหาอะไรขึ้น และคนในชุมชนได้มีการดำเนินการร่วมกันมาอย่างไร

ข้อเสีย

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่นท้องถิ่นมีความเห็นว่าข้อเสียมีเพียงส่วนน้อยดังนี้

1) การนำความรู้ไปใช้โดยไม่เข้าใจชัดเจน เช่น ความรู้เรื่องสมุนไพรซึ่งยังเป็นการ เรียนรู้แค่พื้นฐานเบื้องต้น ถ้านำเอาไปใช้ผิดๆ ถูกๆ ทำไม่ถูก ไม่เข้าใจในการทำ อาจเกิดผลเสีย ได้

2) การมุ่งความสนุกมากกว่าความรู้ นักเรียนบางคนเมื่อออกไปเรียนในชุมชนแล้ว มุ่งแต่เรื่องสนุกมากกว่าความรู้ นักเรียนบางคนมีความรู้จึกมักคุ้นกับวิทยาการเนื่องจากเป็นคน ในพื้นที่และแยกแยะไม่ออกว่าขณะนี้กำลังเรียนอยู่กับวิทยาการ มีการแสวงหาวิทยาการบ้าง ทำให้ ไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่

3) นักเรียนบางคนอาจไม่สนใจในเนื้อหาสาระและเกิดการต่อต้านในจิตใจ การ จัดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่ที่เป็นชาวไทย เชื้อสายกะเหรี่ยง และการ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอาจมีผู้ปกครองบางคนไม่ส่งเสริม ไม่เห็นความสำคัญในการเรียนรู้ หรือนักเรียนไม่สนใจในเนื้อหาสาระนี้ อาจเกิดการต่อต้านในจิตใจ

2.5.โครงการหลักสูตรท้องถิ่นควรทำต่อไปหรือไม่

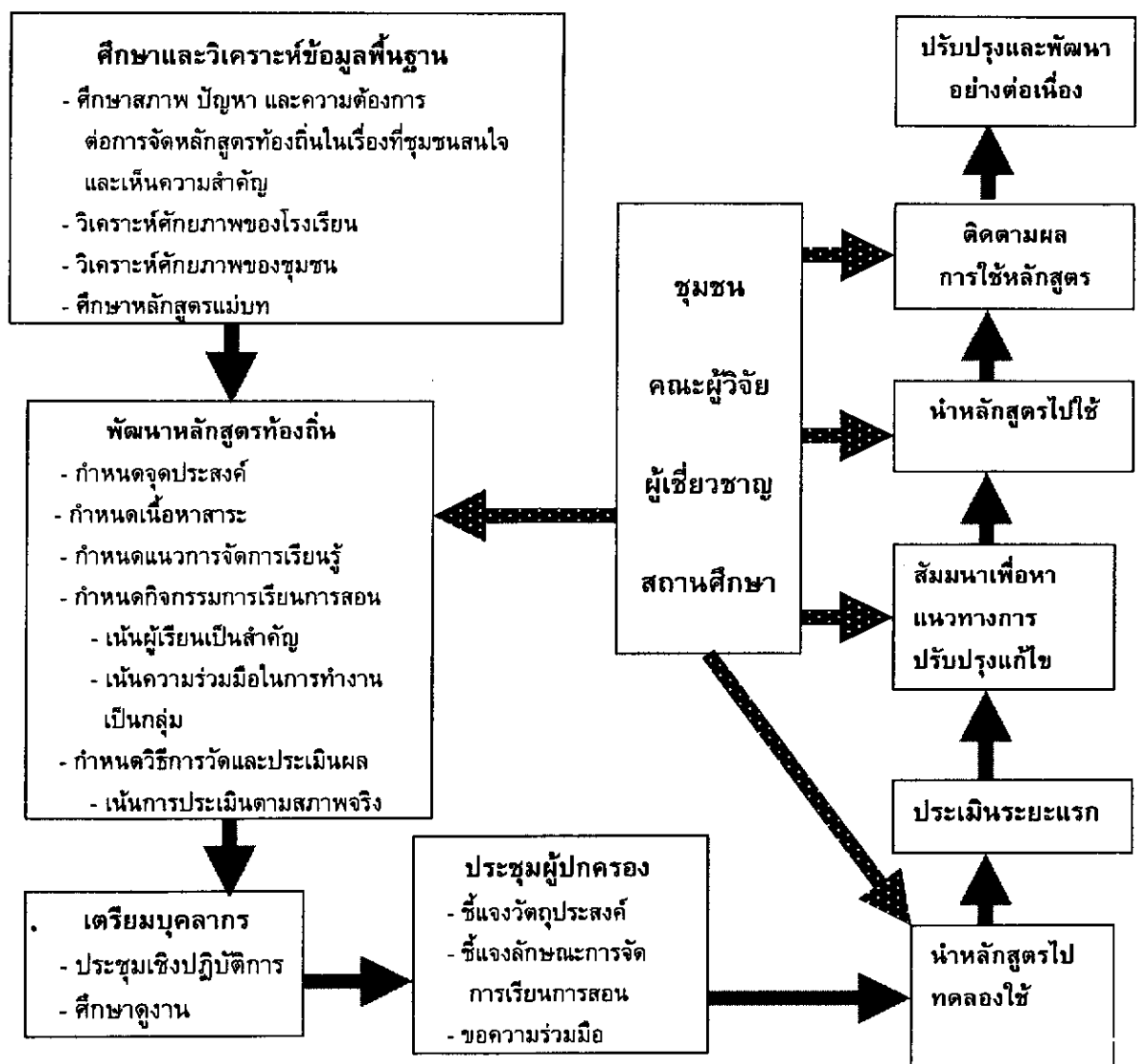
ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่นทุกฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรมีการ จัดหลักสูตรต่อไป แต่ทั้งนี้ควรมีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องในประเด็นต่างๆ ตามที่ได้ มีการประเมินหลักสูตรร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัย ผู้บริหาร คณะครู วิทยาการ ผู้ปกครองและ นักเรียน ดังที่ได้นำเสนอประเด็นปัญหาและแนวทางการแก้ไขไว้ในช่วงต้นแล้ว

นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งจัดทำในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ยังสามารถ ขยายเป็นวิชาหลักสูตรท้องถิ่น 2 วิชาหลักสูตรท้องถิ่น 3 ได้ โดยคณะผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถใช้ กระบวนการเช่นเดียวกับที่ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นฉบับนี้

อย่างไรก็ตามการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามงานวิจัยนี้ไปใช้ควรคำนึงถึง กระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบท ความต้องการและศักยภาพของชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรายละเอียดเกี่ยวกับสาระและวิธีการของแต่ละแห่งมีความต้องการ ความพร้อม ศักยภาพ ที่แตกต่างกันจึงไม่มีสูตรสำเร็จเพียงรูปแบบเดียว

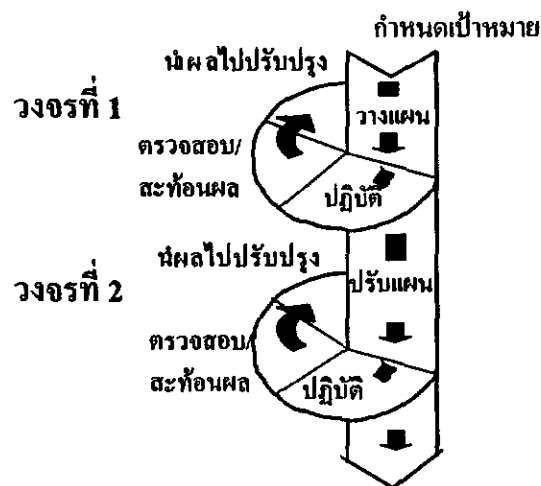
การบริหารจัดการในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในครั้ง
นี้ใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของบุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ (2543) ผสมผสานกับ
แนวคิดของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2546) เป็น
แนวทางในการพัฒนา ซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของบุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ
ประกอบด้วย 10 ขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
3) เตรียมความพร้อมของบุคลากร 4) จัดประชุมผู้ปกครอง 5) นำหลักสูตรไปทดลองใช้
6) ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรรอบแรก 7) จัดสัมมนาเพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข
8) ปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ แล้วนำหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ในรอบที่สอง
9) ติดตามผลการใช้หลักสูตรรอบที่สอง และ 10) โรงเรียนและชุมชนปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร
และดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงไว้ในภาพที่ 70

ภาพที่ 70 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สำหรับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้
 1) กำหนดประเด็นที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา 2) วางแผนการปฏิบัติงาน 3) ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ 4) ตรวจสอบ/ประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) นำผลการตรวจสอบ/ประเมินไปปรับปรุงแก้ไขวางแผนการปฏิบัติงานใหม่ และดำเนินการตามขั้นที่ 3 -5 เป็นวงจรที่ต่อเนื่องจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังแสดงไว้ในภาพที่ 71

ภาพที่ 71 วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัย โรงเรียน และชุมชน ได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยดำเนินการเป็นวงจรดังตารางที่ 31

ตารางที่ 31 วงจรการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	PAR รอบที่ 1 พ.ย. 2542-ส.ค.2543* มิ.ย 2544-เม.ย 2545	PAR รอบที่ 2 พ.ค. 2545 - ต.ค.2546	PAR รอบอื่นๆ
1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	1. กำหนดเป้าหมายที่ต้องการปฏิบัติ - การกำหนดว่าจะพัฒนาหลักสูตรอะไรนั้น คณะผู้วิจัยดำเนินการศึกษาศึกษาภาพความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชน เนื้อหาที่ควรนำมาจัดหลักสูตรท้องถิ่น และแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในช่วง พ.ย. 2542 –ส.ค. 2543	-	-
2. พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	2. วางแผนการปฏิบัติงาน: พัฒนาหลักสูตรและวางแผนการใช้หลักสูตร - คณะผู้วิจัย ครูผู้สอน ผู้รู้ในชุมชน และ ผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแนวทางการจัดการเรียนรู้ ในช่วง มิ.ย – ก.ย. 2544 โดยกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ แนวทางการจัดการเรียนรู้ วิธีการวัดและประเมินผล และวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้	-	-
3. เตรียมบุคลากร	3. ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ - ผักกอกบรณครู ผู้บริหาร ศึกษาพิเศษ เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ และสามารถวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ สามารถใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญ และประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง - พาคู ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงาน และการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน	-	-

* กันยายน 2543 – มิถุนายน 2544 เป็นช่วงที่ สกว. พิจารณารายงานผลการวิจัยจากระยะที่ 1 และพิจารณาข้อเสนอโครงการระยะที่ 2

ตารางที่ 31 (ต่อ)

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	PAR รอบที่ 1 พ.ย. 2542-ส.ค.2543 ม.ย 2544-ม.ย 2545	PAR รอบที่ 2 พ.ค. 2545 - ต.ค.2546	PAR รอบอื่นๆ
4. ประชุมผู้ปกครอง	- ประชุมผู้ปกครองและผู้เฒ่าผู้ชนเพื่อประชุมหารือและขอความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน และการประเมินตามสภาพจริง ณ โรงเรียนวัดสนามกิจ และโรงเรียนบ้านนาโคบน	-	-
5. นำหลักสูตรไปทดลองใช้	- นำหลักสูตรเรื่อง “เกษตรผสมผสานวงจร” ไปทดลองใช้ ณ โรงเรียนวัดสนามกิจ ตั้งแต่ปลายภาคต้น ปีการศึกษา 2544 เนื่องจากการทำเกษตรผสมผสานวงจรนั้นขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่มีการชลประทานจะปล่อยน้ำเข้ามา และนำหลักสูตรเรื่อง “วัฒนธรรมชุมชนนาโค” ไปทดลองใช้ ณ โรงเรียนบ้านนาโคบนในภาคปลาย ปีการศึกษา 2544 ซึ่งการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการ เน้นการทำงานเป็นทีม เสริมสร้างทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง และมีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนเมื่อสิ้นภาคเรียน โดยเชิญผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ กิ่งอำเภอ ศึกษาในเทศ์ และผู้บริหารโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกันมาร่วมนิทรรศการและแสดงความคิดเห็นต่อการจัดนิทรรศการของนักเรียน	-	-
6. ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรระยะแรก	4. การตรวจสอบสะท้อนผล - การติดตามประเมินการใช้หลักสูตร ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ นักเรียน โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้บริหาร ครูและศึกษานิเทศก์ พิจารณาจากความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดหลักสูตร และผลการสะท้อนของงานหลักสูตรไปใช้ และคนในชุมชน พิจารณาจากความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมและผลกระทบของการนำหลักสูตรไปใช้	-	-

ตารางที่ 31 (ต่อ)

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	PAR รอบที่ 1 พ.ย. 2542-ส.ค.2543 มิ.ย 2544-เม.ย 2545	PAR รอบที่ 2 พ.ค. - ต.ค.2545	PAR รอบ อื่นๆ
7. ประชุมสัมมนาเพื่อ ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง	5. นำผลการตรวจสอบไปปรับแผนการทำงาน - หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้วหนึ่ง ภาคการศึกษา ได้มีการสนทนากลุ่มกับผู้ปกครอง และคณะครูผู้สอนได้ร่วมกันนำหลักสูตรไป ใช้เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขในการมี ส่วนร่วมในการนำหลักสูตรไปใช้ หลังจากนั้นคณะ ผู้วิจัยและคณะครูผู้สอนได้ไปร่วมประชุมเพื่อ พิจารณาถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และร่วมกัน ดำเนินการแก้ไขหลักสูตร และ แผนการสอน เพื่อ นำไปใช้ในภาคเรียนต่อไป		
8. นำหลักสูตรที่ปรับ แล้วไปใช้		3. นำแผนที่ปรับแล้วไปปฏิบัติ - นำหลักสูตรที่ปรับแล้วเรื่อง "เกษตรผสมผสานครบวงจร" ไปใช้ ณ โรงเรียนวัดสมานกิจ และ หลักสูตรเรื่อง "วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค" ไปใช้ ณ โรงเรียนบ้านนาโคบนในภาคต้น ปีการ ศึกษา 2545 ซึ่งการจัดการเรียนการสอนนั้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนการสอนแบบ บูรณาการ เน้นการทำงานเป็นทีม เสริมสร้างทักษะและ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เน้นการ ประเมินผลตามสภาพจริง และมีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนเมื่อสิ้นภาคเรียน โดยเชิญผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่ง อำเภอ ศึกษาในเทศก์ และผู้บริหารโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกันมาร่วมชมนิทรรศการ และ แสดง ความคิดเห็นต่อการจัดการนิทรรศการของนักเรียน	

ตารางที่ 31 (ต่อ)

กระบวนการ พัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น	PAR รอบที่ 1 พ.ย. 2542-ส.ค.2543 ม.ย 2544-เม.ย 2545	PAR รอบที่ 2 พ.ค. - ส.ค.2545	PAR รอบอื่นๆ
9. ติดตามผลการ ใช้หลักสูตร	-	4. การตรวจสอบสะท้อนผล - การติดตามประเมินการใช้หลักสูตร ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ นักเรียน โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะ และคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ ผู้บริหาร ครูและศึกษานิเทศก์ พิจารณาจากความพึงพอใจ เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร และผลกระทบของการนำหลักสูตรไปใช้ และ คนในชุมชน พิจารณาจากความพึงพอใจเห็นเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วม และผลกระทบของการนำหลักสูตรไปใช้	-
10. ปรับปรุงและ พัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง	-	5. นำผลการตรวจสอบไปปรับแผนการทำงาน - หลังจากที่ได้นำหลักสูตรใช้แล้วหนึ่งภาคการศึกษา ได้มีการสนทนากลุ่มกับ ผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง และคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการนำ หลักสูตรไปใช้เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขในการมีส่วนร่วมในการนำ หลักสูตรไปใช้ เพื่อเป็นข้อมูลให้กับโรงเรียนและชุมชนได้นำไปใช้ในการศึกษา ต่อไป	โรงเรียนและชุมชนปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอน โดยดำเนินการอย่าง ต่อเนื่อง

การบริหารจัดการของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแต่ละขั้นตอน มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการในขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการคือ ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลของการใช้หลักสูตร หลักสูตรที่จัดทำขึ้นมานั้นต้องสอดคล้องกับศักยภาพ และความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ดังนั้นในขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คณะผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1 เชิญโรงเรียนและชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาและให้ข้อคิดเห็น ว่าโรงเรียนและชุมชนมีความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับอะไร โรงเรียนและชุมชน มีศักยภาพมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาถึงสภาพและปัญหาของชุมชน สภาพและปัญหาของโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ความพร้อมของโรงเรียน และชุมชน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอน

1.2 การคัดเลือกคนในชุมชนให้มาร่วมพิจารณาและให้ข้อคิดเห็นนั้น คณะผู้วิจัยได้เลือก ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่คนในชุมชนยอมรับนับถือ และสามารถชี้แนะชุมชนได้ ซึ่งผู้นำชุมชนที่คัดเลือกมานั้นคณะผู้วิจัยได้พิจารณาทั้งผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ แต่เป็นผู้ที่คนในชุมชนให้การยอมรับนับถือ เช่น ท่านเจ้าอาวาสวัดสมานกิจ รวมทั้งผู้แทนองค์กรท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนนั้น เช่น คณะกรรมการ องค์การบริหารส่วนตำบล แพทย์ประจำศูนย์สาธารณสุข และเกษตรอำเภอ เหตุผลที่คณะผู้วิจัย รวบรวมข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นจากบุคคลเหล่านี้ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้จะเป็น แหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพราะเป็นผู้ที่รับผิดชอบโดยตรง นอกจากนั้นข้อยุติที่ได้จากการประชุม สามารถนำไปปฏิบัติและได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน เพราะแนวคิดและข้อเสนอแนะทั้งหลายได้มาจากกลุ่มบุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับและเชื่อถือ จึงทำให้การดำเนินงาน เป็นไปด้วยดี

2. การบริหารจัดการในขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การบริหารจัดการในขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน คณะผู้วิจัยดำเนินการโดยเชิญผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ ครูผู้สอน ผู้รู้ในชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิในเนื้อหาสาระที่นำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น มาร่วมประชุมกับ คณะผู้วิจัยหลายครั้ง เพื่อจัดทำหลักสูตรและแนวการสอนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น วิเคราะห์ ความเหมาะสมของหลักสูตรและแนวการสอน ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้บริหารโรงเรียนมีส่วนช่วย สนับสนุนส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรโดยเอื้ออำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ให้ใช้สถานที่ของโรงเรียนในการจัดการประชุม อำนวยความสะดวกในการจัดเตรียมอาหารว่างและอาหาร

กลางวันสำหรับคณะผู้เข้าร่วมประชุม โดยโครงการวิจัยเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย กลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้นได้มาร่วมประชุมโดยพร้อมเพรียงกันยกเว้นศึกษานิเทศก์อำเภอปากท่อ ซึ่งในช่วงเวลานั้นมีศึกษานิเทศก์อำเภออยู่คนเดียว จึงไม่สามารถทั้งภาระงานประจำมาร่วมประชุมได้

3. การบริหารจัดการในขั้นตอนของการเตรียมบุคลากร

การบริหารจัดการในขั้นตอนของการเตรียมบุคลากร มีการดำเนินการดังนี้

3.1 คณะผู้วิจัยจัดการอบรมในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร ทักษะการวิเคราะห์หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผลตามสภาพจริงให้กับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดเตรียมบุคลากรในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการส่งครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเข้าร่วมการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ผมสนับสนุน (การประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน) ครูเขาเต็มที่อยู่แล้ว เมื่อก่อนเขาไม่อยากไปกันหรอก แต่เดี๋ยวนี้ให้เสียเงินเองยังอยากไปเลย” ผู้บริหารโรงเรียนมองเห็นความสำคัญของการส่งบุคลากรในโรงเรียนเข้าร่วมการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่นและเรื่องอื่นๆ ที่หน่วยงานต่างๆ ได้จัดขึ้น ในส่วนของตัวครูผู้สอนเองก็ได้ให้ความสำคัญและมีความสนใจที่จะพัฒนาตนเองมากขึ้นถึงแม้ว่าในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจจะทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของงบประมาณบ้างก็ตาม

3.2 คณะผู้วิจัยได้พาผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น และครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการไปศึกษาดูงานในโรงเรียน 4 แห่งคือ 1) โรงเรียนรุ่งอรุณ เพื่อศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) โรงเรียนผไทอุดมเพื่อศึกษาดูงานเกี่ยวกับการประเมินผลตามสภาพจริงโดยใช้แฟ้มผลงาน 3) โรงเรียนชุมชนหนองโพและ 4) โรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง เพื่อศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3.3 โรงเรียนมีการเตรียมบุคลากรดังนี้

3.3.1 โรงเรียนวัดสมานกิจ

1) ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมศึกษาดูงาน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนวัดสมานกิจมีแนวทางการพิจารณาการส่งบุคลากรเข้าร่วมศึกษาดูงานโดยพิจารณาจากภาระรับผิดชอบ ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ก็จะดูก่อนนะว่าเรื่องนี้ใครรับผิดชอบ หรือเคยเข้าฟังเรื่องนี้มาแล้วก็จะส่งคนนั้นไป แต่ถ้าเป็นเรื่องใหม่ก็จะถามก่อนว่าใครสนใจ แต่ผมจะไม่ส่งไปคนเดียวนะผมจะส่งไปเป็นคู่จะได้ช่วยกัน” ซึ่งสอดคล้องกับที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำหลักสูตรท้องถิ่นมาบูรณาการเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นอาจารย์ใหญ่จะให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูที่สอนบูรณาการไป” ตามที่ผู้บริหารโรงเรียนมีแนวทาง ในการพิจารณาอนุมัติให้บุคลากรไปศึกษาศึกษาดูงานโดยดูจากภาระความรับผิดชอบ เพราะจะทำให้

เกิดประโยชน์ได้โดยตรงและสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และการที่ผู้บริหารมีนโยบายส่งไปครั้งละ 2 คน หรือ 3 คน เนื่องจากการส่งไปคนเดียวอาจรับข้อมูลได้ไม่ทั้งหมดและยังสามารถช่วยกันทำงานได้อีกด้วย นอกจากนี้หากกรณีที่คนใดคนหนึ่งไม่อยู่ก็ยังมีอีกคนที่สามารถทำงานแทนกันได้ ในด้านของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเห็นด้วยกับนโยบายในการส่งครูในโรงเรียนไปอบรม/ศึกษาดูงานของอาจารย์ใหญ่ เพราะเท่าที่ผ่านมาครูที่ร่วมอบรมด้วยกันจะกลับมาทำงานด้วยกัน ดังที่ครูสอนหลักสูตรท้องถิ่นกล่าวกับผู้ช่วยวิจัยว่า “ในส่วนตัวของพี่แล้วพี่ว่าดีเพราะจะได้มาช่วยกันทำงานแล้วที่ผ่านมาเมื่อไปอบรมกันมาแล้วเราก็ไม่เคยทิ้งกันช่วยกันมาตลอด”

2) ผู้บริหารโรงเรียนได้แจ้งให้คณะครูทั้งโรงเรียนได้รับทราบเกี่ยวกับการฝึกอบรม/การศึกษาดูงานและความก้าวหน้าเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นและยังได้ขอความร่วมมือจากคณะครูในโรงเรียนให้ร่วมมือกันในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นด้วยดังที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “อาจารย์ใหญ่จะพูดถึงเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นว่าทำอะไร ถึงไหนแล้วในที่ประชุมตลอดเลยและก็จะขอให้ช่วยกันในเรื่องการหาพันธุ์พืชมาปลูก การปลูกข้าว การเกี่ยวข้าว อาจารย์ใหญ่จะย้ำตลอดในที่ประชุมนะว่าต้องช่วยกัน” การที่ผู้บริหารโรงเรียนแจ้งให้คณะครูในโรงเรียนได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนต้องการให้คณะครูในโรงเรียนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่นและต้องการให้คณะครูในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมและช่วยเหลือกันในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นด้วย

3) สำหรับการเตรียมบุคลากรในการนำหลักสูตรไปใช้รอบที่ 2 ผู้บริหารโรงเรียนวัดสมานกิจมอบหมายให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นคนเดิมเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นหลังจากที่ได้ดำเนินการสอนหลักสูตรท้องถิ่นมาแล้วหนึ่งภาคการศึกษาทำให้มองเห็นภาพการจัดการเรียนการสอนตลอดหลักสูตร และรู้ว่าตนเองยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดบ้าง ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้ผู้ช่วยวิจัยฟังว่า “สอนมา 1 เทอมพี่ก็เริ่มมองออกว่าจะต้องทำอะไรก่อนหลัง บางเรื่องพี่ก็ไม่รู้เวลาที่เด็กถามพี่ก็จะตอบไม่ได้ ก็ให้เด็กไปถามผู้ปกครอง” ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น และต้องการที่จะพัฒนาตนเองเนื่องจากที่ผ่านมายังไม่เคยสอนวิชานี้มาก่อนและเนื้อหาวิชาที่เตรียมไว้ก็อาจไม่สอดคล้องกับที่นักเรียนถามดังนั้นจึงพยายามที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถพอที่จะให้ความรู้กับนักเรียนได้ ดังที่ครูผู้สอนบอกกับคณะผู้วิจัยว่า “อะไรที่ยังไม่รู้ปิดเทอมจะต้องหาหนังสือมาอ่านจะได้ตอบเด็กได้”

โดยสรุปโรงเรียนวัดสมานกิจไม่มีปัญหาในเรื่องของการเตรียมบุคลากร เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนมองเห็นถึงประโยชน์ของการพัฒนาตนเองของครูในโรงเรียน เพราะขณะนี้โรงเรียนวัดสมานกิจเป็นโรงเรียนแกนนำในการทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มโรงเรียนท่ากระทุ่ม การที่ครูในโรงเรียนได้รับการพัฒนาตนเองทำให้ครูมีความรู้ความสามารถมากขึ้นก็จะส่งผลถึง

การทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปได้ การเตรียมตัวหรือพัฒนาครูผู้สอนนั้นเป็นประโยชน์ต่อตัวครูเองดังที่ผู้บริหารโรงเรียนเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ผม (อาจารย์ใหญ่) เห็นว่าการที่ครูผู้สอนได้ไปอบรม/ศึกษาดูงานจะเป็นประโยชน์ต่อตัวครูและเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและเด็กด้วยเพราะทำให้ครูได้รู้ได้เห็นอะไรมากขึ้น” ซึ่งสอดคล้องกับที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “การได้ไปอบรม/ศึกษาดูงานเป็นผลดีต่อตัวครูอยู่แล้ว ครูได้รู้อะไรมากขึ้นสามารถนำมาใช้ในการสอน ก็จะส่งผลถึงตัวเด็ก”

3.3.2 โรงเรียนบ้านนาโคบน

1) สงบลุการเข้ารับการอบรมศึกษาดูงาน เนื่องจากครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นคนแรกที่ร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาตั้งแต่ต้นได้ย้ายไปปฏิบัติราชการที่โรงเรียนอื่น เมื่อผู้บริหารโรงเรียนได้ทราบเรื่องการโยกย้ายแล้วจึงได้ส่งครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นคนปัจจุบันเข้ารับการอบรมที่คณะผู้วิจัยจัดด้วย เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นคนใหม่ควรจะได้เรียนรู้จากครูผู้สอนคนเดิมที่ได้ทำไว้แล้ว ผู้บริหารโรงเรียนได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดเตรียมบุคลากรในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยตลอด และได้ให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเข้าร่วมการฝึกอบรมทุกคน นอกจากนั้นในวันที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่มาบูรณาการ ไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนรุ่งอรุณและโรงเรียนผไทอุตม ผู้บริหารโรงเรียนโดยการประสานงานของคณะผู้วิจัยได้ให้ครูในระดับชั้นอื่นๆ ไปศึกษาดูงานการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในช่วงเช้า และได้ร่วมสมทบกับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่มาบูรณาการที่โรงเรียนผไทอุตมในช่วงบ่ายเพื่อศึกษาดูงานเกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริง ผู้บริหารโรงเรียนมีแนวทางการพิจารณาอนุมัติบุคลากรในโรงเรียนเข้ารับการอบรม/ศึกษาดูงานโดยพิจารณาจากภาระรับผิดชอบ ดังที่ครูผู้สอนวิชาที่นำมาบูรณาการเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “อาจารย์ใหญ่จะดูก่อนว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับใครก็จะส่งคนนั้นไป หรือถ้าเป็นเรื่องกลางๆ ก็จะถามความสมัครใจ แต่คนที่ไปต้องจัดการเรื่องงานสอนของตัวเองได้นะไม่ใช่ทิ้งเด็กไป” ซึ่งสอดคล้องกับที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...คนที่อาจารย์ใหญ่ให้ไปอบรม/ศึกษาดูงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่นจะเป็นครูที่สอนมัธยมแล้วก็ครูที่มาสอนวิชาอื่นๆ ที่มาบูรณาการด้วย”

การที่ผู้บริหารโรงเรียนส่งบุคลากรในโรงเรียนเข้ารับการอบรมโดยพิจารณาจากภาระรับผิดชอบนั้นจะทำให้เกิดประโยชน์โดยตรง และการสอบถามความสมัครใจก่อนที่จะส่งไปอบรม/สัมมนาในกรณีที่เป็นเรื่องกลางๆ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนบ้านนาโคบนไม่บังคับให้คณะครูในโรงเรียนพัฒนาตนเองแต่ปล่อยให้ไปทำตามความต้องการของตัวเอง การที่ครูต้องมอบหมายงานไว้กับเพื่อนครูในกรณีที่ต้องการไปอบรม/สัมมนาหรือพัฒนาตนเองในเรื่องต่างๆ นั้น เพราะว่าโรงเรียนบ้านนาโคบนเป็นโรงเรียนขยายโอกาสและมีการจัดการศึกษาจนถึงระดับชั้นมัธยมต้น การที่ครูขาดสอนจะมีผลกระทบต่อการเรียนของนักเรียนดังนั้นหากครูจะขาดสอนก็ต้องมอบหมายงานของตนเองไว้กับเพื่อนครูคนอื่นๆ ไว้ก่อน ในกรณีที่ผู้บริหารโรงเรียนยอมปิด

โรงเรียนในวันนั้นเพื่อเปิดโอกาสให้ให้ครูในโรงเรียนคนอื่นๆ ได้ร่วมไปศึกษาดูงานด้วย แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าการศึกษาดูงานในครั้งนี้ไม่ได้เป็นประโยชน์เฉพาะครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเท่านั้น แต่จะเป็นประโยชน์ต่อคณะครูในโรงเรียนคนอื่นๆ ด้วย

2) การเตรียมบุคลากรในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ คณะผู้วิจัยและผู้บริหารโรงเรียนได้จัดให้มีการประชุมครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับชั้น และครูในระดับอื่นที่มีความสนใจให้เข้าร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการรับรู้ รับทราบเกี่ยวกับโครงการนี้ในระดับโรงเรียนร่วมกัน เนื่องจากการจัดกิจกรรมต่างๆ อาจมีผลกระทบกับแผนงานของโรงเรียนที่มีอยู่แล้ว คณะผู้วิจัยได้เตรียมการอธิบายเกี่ยวกับวิธีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นกับวิชาต่างๆ เช่น ภาษาไทย ศิลปศึกษา ฯลฯ ที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน และนำเอาเรื่องที่เป็นความเคลื่อนไหวใหม่ๆ ทางการศึกษาในขณะนั้น เช่น ร่างหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแบบสำรวจพื้นฐานความรู้ความเข้าใจของคณะครูเกี่ยวกับมโนทัศน์นวัตกรรมทางการศึกษา โดยเน้นว่าสิ่งเหล่านี้คือประเด็นที่คณะผู้วิจัยและคณะครูจะได้ร่วมมือพัฒนาร่วมกันในโรงเรียนแห่งนี้ วิธีการเช่นนี้พบว่ามีจุดดีคือช่วยสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคณะผู้วิจัยกับคณะครู ได้มีโอกาสพบปะทำความรู้จักกันและแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ร่วมกัน และทราบเจตคติของคณะครูที่มีต่อการทำวิจัย ดังที่มีครูบางคนยอมรับว่าถูกบังคับให้เข้าร่วมประชุม (ตอนนี้อย่าใจแล้ว) เนื่องจากไม่ทราบวัตถุประสงค์ของโครงการจึงทำให้ไม่อยากเข้าร่วม แต่ตอนนี้ได้รู้ว่าโครงการเข้ามาทำอะไร และจะเป็นประโยชน์แก่ตนเองและโรงเรียนอย่างไร ครูคนนี้มีเชื้อสายมอญอยู่ทางโพธาราม ได้กล่าวว่า “อยากจะให้ฉันทำอะไรช่วยอะไร ฉันเต็มใจช่วยเสมอ” และ “อยากให้คราวหน้าทำเรื่องเกี่ยวกับมอญ จะได้เข้าร่วมเต็มที่” นอกจากนี้ครูในระดับอื่นมีการกล่าวถึงโครงการนี้ว่า “ถ้าโครงการนี้มาทำในระดับเราฉันจะให้ความร่วมมือเต็มที่เลย โชคดีปีหน้าได้สองชั้นแน่ๆ”

การเตรียมบุคลากรผู้สอน อาจารย์ใหญ่ได้มีการประชุมอาจารย์ในระดับเพื่อพิจารณาตัวผู้สอนและเนื่องจากวิชาหลักสูตรท้องถิ่นนี้เป็นวิชาเลือกที่จัดอยู่ในหมวดวิชาสังคมศึกษา คือ วิชา ส.071 ท้องถิ่นของเรา ซึ่งอาจารย์วรรณเคยสอนอยู่ก่อน ประกอบกับอาจารย์วรรณเป็นผู้ที่จบการศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา มีความรับผิดชอบ มีความสนใจ เต็มใจและทุ่มเท ดังได้กล่าวกับคณะผู้วิจัยในช่วงที่ทราบว่าจะต้องมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ว่า “ไม่ต้องห่วงเรื่องค่าเดินทาง อย่างไรก็ได้ ขอให้ (ตน) ได้เรียนรู้จากโครงการให้ได้มากที่สุดก็พอใจแล้ว” จากคุณสมบัติดังกล่าวอาจารย์วรรณจึงได้รับมอบหมายให้เป็นตัวหลักในการสอนวิชานี้ จากหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวผู้สอนของทางโรงเรียนจะเห็นได้ว่าทางโรงเรียนได้คำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เข้าร่วมโครงการว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ มีความตั้งใจ และมีศักยภาพให้เป็นผู้มีโอกาสร่วมงานกับคณะผู้วิจัย

อย่างไรก็ดี การเตรียมบุคลากรของโรงเรียนบ้านนาโคบนก็มีอุปสรรค ซึ่งเนื่องมาจากลักษณะของโรงเรียนเองที่เป็นโรงเรียนชายแดนทุรกันดาร มีการย้ายออกสูง ครูที่ย้ายเข้ามาสอนมักจะหาโอกาสย้ายออกไปเสมอ กรณีของอาจารย์วรรณก็เช่นกันเมื่อมีโอกาสย้ายเพื่อจะได้อยู่ใกล้ชีวิตบุพการีทำให้ทางโรงเรียนบ้านนาโคต้องหาตัวบุคลากรที่เหมาะสมใหม่ จากจุดนี้จะเห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ต้องการให้มีการสานต่อไป และยืนได้ด้วยตนเองหลังจากคณะผู้วิจัยออกไปแล้วคงจะต้องคำนึงถึงความผูกพันของครูผู้สอนกับโรงเรียนและท้องถิ่นอีกด้วย ถ้าหากได้ครูที่เป็นคนในพื้นที่คงจะดีมาก หรืออย่างน้อยก็จะต้องคำนึงถึงว่า ครูผู้มีประสบการณ์ทำงานร่วมกันกับผู้วิจัยควรอยู่ในโรงเรียนต่อไปสักระยะหนึ่ง และมีการถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับเพื่อนครู หรือมีการสร้างทีมงานที่จะเป็นตัวแทนสืบต่อไป ซึ่งประเด็นการสร้างทีมงานนี้ได้เกิดขึ้นในโรงเรียนนี้ในระยะต่อมา

การเตรียมบุคลากรมาแทนอาจารย์วรรณ อาจารย์ใหญ่ได้กล่าวว่า “ช่วงที่รู้ว่าอาจารย์วรรณย้ายแน่นอนแล้วเวลาไปอบรมหรือดูงานที่ไหน “ผมก็จะส่งทั้งอาจารย์วรรณและอาจารย์ภาณีประกบกันไปเลย คือทั้งให้ทำงานและเป็นพี่เลี้ยงไปด้วยเลย แต่ผมก็ถามความสมัครใจของอาจารย์ภาณินะว่าจะรับหรือเปล่า” เมื่ออาจารย์วรรณย้ายไปแล้วจึงได้มีการประชุมคณะกรรมการวิชาการของโรงเรียน แล้วจึงเลือกอาจารย์ภาณีเป็นผู้รับผิดชอบต่อ แต่ก็ได้มีการถามความสมัครใจก่อน อาจารย์ภาณีจบการศึกษามาทางด้านวิชาสังคมศึกษา ซึ่งอาจารย์ภาณีมีความเห็นว่าการที่คณะกรรมการวิชาการโรงเรียนเลือกตนนั้น “คงเห็นว่าเป็นคนเหมาะสมที่สุด เพราะสามารถเข้ากับชุมชนและผู้ปกครองได้ และเห็นว่าตอนนี้เป็นคนที่สอนสังคมแทนอาจารย์วรรณ” สำหรับเจตคติของอาจารย์ภาณีต่อวิชาสังคมศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับวิชาคณิตศาสตร์พบว่าอาจารย์ภาณีจะสอนคณิตศาสตร์มากกว่า โดยกล่าวกับผู้ช่วยนักวิจัยว่า “จริง ๆ แล้วไม่ค่อยชอบสอนสังคมหรอก ถึงเมื่อก่อนจะเคยสอน แต่ตั้งแต่อาจารย์วรรณย้ายมาก็ไม่ได้สอน ไปสอนคณิตศาสตร์และที่ผ่านมามีตั้งใจที่จะทำอาจารย์ 3 ทางด้านคณิตศาสตร์ สังคม เป็นเรื่องยาก ภาษาที่ใช้ก็ยาก แต่คณิตศาสตร์มีกฎ มีสูตรที่แน่นอน” ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ของอาจารย์ภาณีเป็นที่ปรากฏชัดโดยได้เกียรติบัตรจากการทำวิจัยในชั้นเรียน เรื่องความสามารถในการเขียนกราฟสมการเชิงเส้น 2 ตัวแปร ซึ่งทางจังหวัดราชบุรีให้ไปอบรมก่อนแล้วให้ครูกลับมาทำ จากนั้นให้ส่งกลับไปพิจารณา มีครูส่งไป 70 กว่าคนและได้เกียรติบัตร 20 คน อาจารย์ภาณีเป็นคนหนึ่งที่ได้รับคำชมว่าเป็นงานวิจัยที่ทำได้ดีมาก

การเตรียมบุคลากรของโรงเรียนบ้านนาโคบนในระยะแรกจึงนับว่ามีอุปสรรคเหมือนกับการเปลี่ยนม้ากลางลำธาร กล่าวคือคนวางแผนไม่ได้สอน คนไม่ได้วางแผนต้องมาสอนในสิ่งที่ตนไม่ได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ทำให้ต้องมีการเรียนงาน ถ่ายทอดความคิดของอีกคนหนึ่ง อย่างไรก็ตามกระบวนการได้มาซึ่งครูผู้สอนก็สะท้อนให้เห็นถึงหลักการที่ผู้บริหารพยายามหาคนที่มีความสมบัติตรงและเหมาะสมมากที่สุดที่โรงเรียนมีอยู่ นอกจากนี้อาจารย์ใหญ่ยังเน้นเรื่องการให้ความสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยกล่าวในที่ประชุมครูอยู่เสมอว่า “มีอะไรก็ปรึกษากัน ช่วยกันนะ อย่าปล่อยภาณีไปคนเดียว”

3) การเตรียมบุคลากรในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในรอบสอง ผู้บริหารโรงเรียนบ้านนาโคบได้มอบหมายให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นคนเดิมเป็นผู้รับผิดชอบ และได้ให้อาจารย์ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีโอกาสร่วมกันกับคณะผู้วิจัยประชุม ประเมินการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในรอบแรก เพื่อนำมาใช้ในรอบที่สองนี้โดยมีการเน้น การบูรณาการระหว่างวิชาซึ่งมีทั้งวิชาหลักคือ วิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และ วิชาเสริม เช่น พลศึกษา ศิลป วิชาเลือก พืชสมุนไพร เพื่อให้เกิดความชัดเจนของชิ้นงาน ไม่ซ้ำซ้อน มีเกณฑ์กำหนดในการประเมิน นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสอันดีในการทบทวน นวัตกรรมทางการศึกษาที่ทำนำมาใช้ มีการฝึกปฏิบัติการสอนแบบสตอรี่ไลน์ การบูรณาการ มโนทัศน์ทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กับวิชาพลศึกษา ภาษาอังกฤษ ซึ่งทำให้คณะครูและ คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในขณะเดียวกันก็เป็นการสาธิตการสอนประกอบ ไปด้วย การทำกิจกรรมดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในช่วงก่อนเปิดเทอมต้นซึ่งเป็นช่วงก่อนดำเนินการ ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นในรอบสอง การเตรียมบุคลากรครูในรอบที่สองนี้มีลักษณะที่แตกต่าง ไปจากในรอบแรกที่เป็นการศึกษาดูงานตามที่ต่างๆ แต่ในรอบที่สองนี้เป็นการให้คณะผู้วิจัย และคณะครูได้ทบทวนประสบการณ์ และพัฒนาขึ้นมาในบริบทของชุมชนและโรงเรียนที่เป็น เอกลักษณ์ของตนเอง

การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการสอนหลักสูตรท้องถิ่น นอกจากจะเป็น การเตรียมการร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและโรงเรียนโดยตรงดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในแง่ของ บริบทใหญ่ที่ครอบคลุมโรงเรียนอยู่ก็เรียกว่าส่งผลต่อการเตรียมครูของโรงเรียนบ้านนาโคบ เช่นกัน และเป็นไปอย่างเข้มแข็งอีกด้วยเนื่องจากอยู่ในช่วงของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ทำให้บุคลากรในโรงเรียนต้องไปเข้ารับการอบรมในหลายๆ เรื่องเพื่อให้ทันต่อยุคสมัย เช่น ไปอบรมเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวิจัยในชั้นเรียน โดยอาจารย์ใหญ่สั่งปิด โรงเรียนเพื่อให้ครูทั้งโรงเรียนได้เข้าอบรม บางอย่างก็เป็นการไปเพียงบางคนตามโควต้า ผู้จัดที่กำหนดมาเช่นการอบรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

โดยสรุปโรงเรียนบ้านนาโคบมีปัญหาในเรื่องการเตรียมบุคลากรในระยะต้น เนื่องจาก ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นคนเดิมซึ่งเป็นผู้ที่ร่วมวางแผนจัดทำหลักสูตรกับคณะผู้วิจัยมาตั้งแต่ ต้นย้ายไปโรงเรียนอื่น อย่างไรก็ตามผู้บริหารก็ได้พยายามแก้ปัญหาทันที และมีการคัดเลือกครู ที่มีความเหมาะสมให้อาจารย์ทำงานในลักษณะเป็นทีม มีการบูรณาการวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้การเตรียมบุคลากรของโรงเรียนยังมีลักษณะที่เป็นการกระทำที่เป็นวงจรต่อเนื่อง โดยมีการประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นในรอบแรกแล้วนำมาปรับปรุงเพื่อใช้ใน รอบสองต่อไป

จากปรากฏการณ์ที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าการเตรียมบุคลากรของโรงเรียนให้เป็นผู้มี ความรู้ความสามารถเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อย่างไรก็ตามก็มีข้อคิดว่าการ ที่ได้รับสิ่งหนึ่งหมายถึงว่าทางโรงเรียนก็ต้องสูญเสียสิ่งหนึ่งไปนั่นคือเมื่อมีการไปอบรมครู ก็ต้องมีการฝากห้องเรียนให้เพื่อนครูดูแล หรือต้องสอนรวบ หรือสอนเสริมพิเศษ หรือสอนชดเชย

ในวันอื่น ซึ่งต้องมีการสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างทั่วถึงให้เกิดความเข้าใจว่าการไปอบรมของครู และต้องมีการเปลี่ยนแปลงวันเวลาสอนนั้นก็เพื่อคุณภาพการเรียนการสอนที่ส่งผลถึงนักเรียน เป็นสำคัญเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

4. การบริหารจัดการในขั้นตอนของการประชุมผู้ปกครอง

ขั้นตอนของการประชุมผู้ปกครองเป็นขั้นตอนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์หลักสูตร โดยมีจุดประสงค์เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดหลักสูตรท้องถิ่น ลักษณะของการจัดการเรียน การสอน และขอความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน โดยเป็นวิทยากรให้นักเรียนสัมภาษณ์ ให้นักเรียนไปศึกษาดูงาน และร่วมประเมินผลงานนักเรียนโดยแสดงความคิดเห็นในแฟ้มผลงาน และร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน การบริหารจัดการ ในขั้นตอนของการประชุมผู้ปกครองมีการดำเนินการดังนี้

4.1 ก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งสองรอบ คณะผู้วิจัยประสานงานกับโรงเรียน วัดสมานกิจ และโรงเรียนบ้านนาโคบน ขอให้อาจารย์ใหญ่ออกหนังสือเชิญผู้ปกครองนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสมานกิจ และผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบน มาประชุมที่โรงเรียนวัดสมานกิจ และโรงเรียนบ้านนาโคบน

4.2 ในวันที่นัดหมายการประชุมผู้ปกครอง ปรากฏว่า

โรงเรียนวัดสมานกิจ การนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรก นักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 มีจำนวน 20 คน มีผู้ปกครองมาร่วมประชุม 12 คน แต่มีผู้ปกครอง 2 คน ที่อยู่ในลักษณะที่ ผู้ปกครองคนเดียวเป็นผู้ปกครองของนักเรียน 2 คน ดังนั้นถ้านับจำนวนผู้ปกครองโดยยึด นักเรียนเป็นเกณฑ์การนับ ถือได้ว่ามีผู้ปกครองนักเรียนมาร่วมประชุม 14 คน และมีผู้รู้ในชุมชน 1 คน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอีก 1 คน มาร่วมประชุม สำหรับการนำหลักสูตร ไปใช้ในรอบที่ 2 ปรากฏว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวน 15 คน มีผู้ปกครองมาร่วม ประชุม 11 คน มีผู้รู้ในชุมชน 3 คน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 คน มาร่วมประชุมด้วย แสดงว่าการประชุมผู้ปกครองทั้งสองรอบนั้น ผู้ปกครองให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ดังจะเห็น ได้ว่าทั้งสองครั้งมีผู้ปกครองมาร่วมประชุมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70

โรงเรียนบ้านนาโคบน การนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรก ภาคปลายปีการศึกษา 2544-45 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวน 36 คน มีผู้ปกครองมาร่วมประชุม 22 คน สำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่ 2 ภาคต้น ปีการศึกษา 2545 ปรากฏว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวน 35 คน โดยเป็นนักเรียนที่เลื่อนชั้นจากประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน และเป็นนักเรียนเข้าใหม่ 5 คน มีผู้ปกครองมาร่วมประชุม 22 คน จะเห็นได้ว่าการให้ ความร่วมมือของผู้ปกครองทั้งสองรอบมีสัดส่วนจำนวนใกล้เคียงกัน ผู้ปกครองที่มาประชุมให้ ความร่วมมือเป็นอย่างดีโดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพของตน ความประพฤติ ความสนใจและ ความสามารถของนักเรียน นอกจากนี้ผู้ปกครองยังได้เห็นว่าเด็กนักเรียนจะให้ความเชื่อฟังครู มากกว่าผู้ปกครอง

ความแตกต่างของการชี้แจงของทางโรงเรียนในรอบแรกและในรอบที่สองที่เห็นได้ชัดเจนคือในรอบแรกจะเป็นการเกริ่นโดยทั่วไปเพียงให้ผู้ปกครองทราบว่าทางโรงเรียนจะมีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งอาจารย์ใหญ่ได้กล่าวว่าผู้ปกครองบางท่านรับทราบแต่อาจจะไม่เข้าใจว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นอย่างไร เนื่องจากเป็นศัพท์ทางการศึกษาและผู้ปกครองส่วนใหญ่มีพื้นฐานทางการศึกษาน้อย นอกจากนี้ยังมีผู้ปกครองบางท่านที่ไม่ได้มาประชุมเข้าใจผิดคิดว่าเป็นการเรียนเรื่องของชาวกะเหรี่ยงอย่างเดียวทำให้ไม่เห็นประโยชน์ในการเรียน โดยผู้ปกครองต้องการเน้นให้นักเรียนได้เรียนด้านวิชาการมากกว่า สำหรับการชี้แจงในรอบสองมีจุดชี้แจงที่ชัดเจนกว่าในรอบแรกเนื่องจากคณะผู้วิจัยและครูผู้สอนมีประสบการณ์ เห็นภาพรวมโดยตลอดแล้ว และยังได้ผ่านการประชุมระดมสมองเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องของการเรียนการสอนในรอบแรกมาแล้วด้วยจึงทำให้เกิดความมั่นใจ ครูผู้สอนสามารถกล่าวชี้แจงถึงจุดเด่นที่เป็นการสอนแบบบูรณาการวิชาต่างๆในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยเปรียบเทียบกับการสอนแบบเดิมและการสอนแบบใหม่ รวมทั้งยังได้กล่าวถึงการขอความร่วมมือผู้ปกครองในการช่วยให้คำแนะนำ หรือข้อมูลเมื่อนักเรียนต้องกลับไปซักถาม สัมภาษณ์ผู้ปกครองเกี่ยวกับความเป็นมาของหมู่บ้าน อาชีพ และหาพืชสมุนไพรที่บ้านหรือในละแวกบ้าน ตลอดจนกล่าวถึงกิจกรรมที่นักเรียนต้องใช้เวลาเข้าศึกษาร่วมงานประเพณีในหมู่บ้าน การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ซึ่งอาจจะทำให้กลับบ้านเย็นในบางครั้ง รวมทั้งการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนอันเป็นกิจกรรมสรุปสุดยอดที่ขอเชิญให้ผู้ปกครองมาร่วมชื่นชมผลงานของนักเรียนในตอนปลายภาค

การให้คำชี้แจงในรอบสองที่มีการพัฒนาขึ้นนี้จึงถือได้ว่าเป็นข้อคิดในการบริหารจัดการที่จะต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบประเด็นสาระเนื้อหาที่นักเรียนจะต้องเรียน แนวทางการสอนที่ครูจะใช้สอน การทำกิจกรรม รวมทั้งแสดงการคาดหวังในบทบาทของผู้ปกครอง ซึ่งทำให้ผู้ปกครองมีความชัดเจนในสิ่งที่โรงเรียนจัด และเป็นการเปิดเวทีให้ผู้ปกครองได้มีบทบาทร่วมแสดงความคิดเห็น ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติจะมีผู้ปกครองเพียงบางคนที่พูด แสดงความคิดเห็น ในขณะที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะไม่ค่อยกล้าพูดในที่ประชุมใหญ่ แต่ก็สามารถสังเกตได้ถึงความกระตือรือร้น แสดงความคิดเห็น แสดงความกังวลเกี่ยวกับอนาคตของลูก และแสดงความคาดหวังต่อโรงเรียนว่าต้องการให้ทางโรงเรียนจัดประสบการณ์ทางด้านอาชีพแก่นักเรียนโดยเข้ามาพูดคุย ซักถามนอกรอบหลังจากที่สิ้นสุดการประชุมแล้ว

4.3 ผู้บริหาร และคณะผู้วิจัยร่วมชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการจัดหลักสูตรท้องถิ่น ลักษณะของการจัดการเรียนการสอน และขอความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองซักถามและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่น ผลปรากฏว่าผู้ปกครองทุกคนยินดีที่จะให้ความร่วมมือตามศักยภาพที่ตนมีอยู่

นอกเหนือจากการประชุมผู้ปกครองดังกล่าวแล้วข้างต้น โรงเรียนได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

โรงเรียนวัดสมานกิจ โรงเรียนวัดสมานกิจดำเนินการประชาสัมพันธ์หลักสูตรหลายรูปแบบดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนเล่าให้ที่ประชุมผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มท่ากระทุ่มได้ทราบเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนวัดสมานกิจ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มท่ากระทุ่มให้ความสนใจเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนได้แจ้งให้ที่ประชุมครูในโรงเรียนได้ทราบเกี่ยวกับความก้าวหน้าของหลักสูตรท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นดังที่ผู้บริหารโรงเรียนเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...คือเวลาประชุมผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มท่ากระทุ่ม ผมจะใช้โอกาสตรงนี้ในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นไปในตัวเลย เขาก็ให้ความสนใจกันมากเลยนะ” ซึ่งสอดคล้องกับที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า

อาจารย์ใหญ่ของเราเป็นหัวหน้ากลุ่มโรงเรียนในกลุ่มท่ากระทุ่มเวลาประชุมอาจารย์ใหญ่ก็จะพูดเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนวัดสมานกิจเรียนในที่ประชุมด้วย ผมเคยเข้าประชุมด้วยก็ดูที่ประชุมให้ความสนใจนะ ส่วนในโรงเรียนอาจารย์ใหญ่ก็พูดเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นในที่ประชุมตลอดเลยว่กำลังอะไร ถึงไหนแล้วและจะทำอะไรต่อไป ต่อมาก็ทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นด้วย ก็ครูทั้งโรงเรียนนั้นแหละเป็นกรรมการ

ผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้ที่ประชุมผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มท่ากระทุ่มในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นทำให้ที่ประชุมกลุ่มซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มท่ากระทุ่มได้รู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนวัดสมานกิจ การที่ที่ประชุมกลุ่มให้ความสนใจในหลักสูตรท้องถิ่นก็เนื่องจากว่าในปัจจุบันแต่ละโรงเรียนจะต้องมีหลักสูตรสถานศึกษาของตนเอง ผู้บริหารในกลุ่มท่ากระทุ่มจึงหวังว่าหากโรงเรียนวัดสมานกิจสามารถประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นได้ โรงเรียนของตนจะได้นำเอาโรงเรียนวัดสมานกิจเป็นโรงเรียนต้นแบบในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองต่อไป ในการประชุมครูในโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียนก็จะแจ้งให้ที่ประชุมได้ทราบเกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นและตั้งคณะกรรมการทำงานเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้ทำงานเพียงคนเดียว

2. โรงเรียนวัดสมานกิจเป็นโรงเรียนนำร่องในการทำกิจกรรมต่างๆ ของอำเภอ เช่น โครงการครอบครัวสัมพันธ์ โครงการศิษย์ลูก ทำให้โรงเรียนวัดสมานกิจมีกิจกรรมต่างๆ ตลอดภาคการศึกษา รวมทั้งกิจกรรมของโรงเรียนด้วย จึงมีผู้ปกครองนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมโดยตลอด ดังนั้นทั้งครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการได้ใช้

ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมเหล่านั้นในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นโดยครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้แจ้งให้ผู้ปกครองที่มาร่วมกิจกรรมได้ทราบเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นและขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองนักเรียนที่มาร่วมกิจกรรมได้ช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตรด้วย ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “เวลาที่ผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ ก็จะมีโอกาสบอกเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นด้วยและให้ผู้ปกครองช่วยประชาสัมพันธ์ต่อยด้วย” ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเห็นว่าผู้ปกครองเป็นคนในชุมชนเมื่อได้รับข่าวสารของทางโรงเรียนแล้วสามารถนำไปเล่าต่อให้กับคนในชุมชนได้ การขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรทำให้คนในชุมชนได้รับทราบเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนวัดสมานกิจมากขึ้น

3. โรงเรียนได้จัดทำวารสารเพื่อแจ้งข่าวสารของทางโรงเรียนให้ผู้ปกครองได้ทราบและในวารสารดังกล่าวอาจารย์ใหญ่หรืออาจารย์วิชาการได้เขียนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ดังที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “อาจารย์ใหญ่เขียนลงในวารสารเพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองรู้ว่ามีในการทำหลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียน”

4. ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ประชาสัมพันธ์หลักสูตรโดยการไปพบผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แต่ละคนเพื่อชี้แจงในกรณีที่บางวันนักเรียนต้องกลับบ้านเย็นและต้องมาโรงเรียนในวันเสาร์เพื่อรดน้ำผักและให้อาหารปลา

5. ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับบุคคลภายนอกได้รับทราบโดยการทำแผ่นพับ ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ได้จัดทำหลักสูตรเป็นแผ่นพับเวลาใครมาดูหรือขอรายละเอียดก็ให้เป็นแผ่นพับไปเลย”

6. ศึกษาในเทศกก็ได้มีส่วนในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรด้วย โดยบอกเล่าให้เพื่อนศึกษาในเทศกและครูในโรงเรียนอื่นๆ ในอำเภอได้ทราบเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนวัดสมานกิจ ดังที่ศึกษาในเทศกเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...ก็จะเล่าให้เพื่อนศึกษาในเทศกทั้งที่อำเภอเดียวกันและที่จังหวัดได้รู้แน่ อีกอย่างเวลาไปนิเทศที่โรงเรียนอื่นๆ ก็จะมีเล่าให้ครูต่างโรงเรียนฟัง”

โดยสรุปโรงเรียนวัดสมานกิจใช้วิธีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นหลายวิธี และโดยบุคคลหลายกลุ่ม ทั้งผู้บริหารโรงเรียนวัดสมานกิจ และโรงเรียนในกลุ่มท่ากระทุ่ม ผู้ปกครองครูในโรงเรียน คนในชุมชน รวมทั้งศึกษาในเทศก โดยโรงเรียนพยายามใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ต่างๆ ทางทั้งการใช้ปากต่อปากของผู้ปกครอง ใช้ที่ประชุมครู ที่ประชุมผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มท่ากระทุ่ม วารสารของโรงเรียน กิจกรรมของโรงเรียน และแผ่นพับหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร

โรงเรียนบ้านนาโคบน โรงเรียนบ้านนาโคบนดำเนินการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นหลายรูปแบบดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นที่รับรู้ภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนใช้วิธีการพูดคุยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าแต่ละระยะ ให้ที่ประชุมโรงเรียนรับทราบทั้งในลักษณะการแจ้งว่าจะมีคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาทำวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการย้าให้ร่วมมือกันว่า “จะต้องช่วยกันนะ ต้องทำงานเป็นทีม โดยเฉพาะครูในระดับเดียวกัน”

2. การประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นที่รับรู้ภายในชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียน ในตอนเช้าอาจารย์ใหญ่จะพูดออกเครื่องขยายเสียงหน้าเสาธง เพื่อให้นักเรียนทราบและกลับไปบอกผู้ปกครองในขณะเดียวกันก็เป็นการบอกกล่าวให้ชาวบ้านโดยทั่วไปได้รับทราบและให้ความร่วมมือกับคณะผู้วิจัย ครู และนักเรียนเวลาออกไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านด้วย เนื่องจากเวลาที่ทางโรงเรียนพูดออกเครื่องขยายเสียงจะได้ยินกันทั้งหมู่บ้าน ดังที่ครูผู้ทำหน้าที่ดูแลนักเรียนประจำวันผู้หนึ่งบอกว่า “เรื่องที่พูดหน้าเสาธงต้องเป็นแง่บวกนะเพราะได้ยินกันทั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านก็คอยเอียงหูฟัง คือที่นี้ถ้าอยากให้ชาวบ้านรู้เรื่องอะไร ก็พูดตอนเช้าหน้าเสาธง แล้วก็ตอนเย็นที่โรงเรียนเลิกก็รู้กันทั่วแล้ว”

3. การประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นที่รับรู้ของคนในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านในฐานะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านนาโคบน ได้แจ้งเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและแนะนำผู้ช่วยนักวิจัยซึ่งต้องอาศัยอยู่ในหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้รู้จักในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านก็จะบอกเรื่องนี้ต่อกันไปอีกทอดหนึ่ง

4. การประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นให้ผู้ปกครองนักเรียนได้ทราบ ผู้บริหารโรงเรียนทำโดยการเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาประชุมร่วมกันกับคณะครูและคณะผู้วิจัยในช่วงสัปดาห์แรกของภาคเรียนเพื่อให้ผู้ปกครองได้ทราบข้อมูลโดยตรง และเปิดโอกาสให้ซักถามหรือข้อเสนอแนะ และได้จัดทำแผ่นพับสรุปย่อหลักสูตรท้องถิ่นแจกผู้ปกครอง และได้ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองทราบอีกครั้งหนึ่ง โดยการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนในช่วงปลายภาค

5. การประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นที่รับรู้ของโรงเรียนใกล้เคียงและหน่วยงานในระดับอำเภอและระดับจังหวัด เป็นการประชาสัมพันธ์โดยผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ใหญ่ซึ่งมีตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มโรงเรียนได้ทำการประชาสัมพันธ์อย่างเข้มแข็ง เมื่อไปประชุมกลุ่มโรงเรียน หรือมีการประชุมผู้บริหารโรงเรียนของอำเภอและจังหวัดก็จะนำเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนไปบอกเล่าอยู่เป็นประจำ จนทำให้เมื่อมีงานพิเศษ เช่นงานนิทรรศการวันประถมศึกษา ที่ประชุมกลุ่มโรงเรียนได้มีมติให้เอาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านนาโคบนไปออกงานซึ่งจัดที่ห้างสรรพสินค้าในตัวจังหวัดราชบุรี การจัดนิทรรศการได้งบประมาณส่วนหนึ่งมาจากจังหวัดและได้เงินบางส่วนจากกลุ่ม

โรงเรียนและจากโรงเรียนบ้านนาโคบนสมทบด้วย ในงานนี้นับเป็นโอกาสอันดีที่โรงเรียนบ้านนาโคบนได้นำหลักสูตรท้องถิ่นไปเผยแพร่ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านช่วยทำบ้านกะเหรี่ยงจำลอง จัดหาอุปกรณ์ รูปภาพมาประกอบด้วยและได้รับความสนใจจากโรงเรียนต่างๆ และผู้เข้าชมเป็นอย่างมาก

การจัดนิทรรศการประกอบด้วยซุ้มด้านหน้ามีบ้านกะเหรี่ยงจำลอง มีเครื่องใช้ประดับตามบริเวณบ้าน ประดับด้วยดอกดาวเรือง มีบอร์ดภาษากะเหรี่ยง ในบ้านมีเด็กแต่งชุดกะเหรี่ยง รอบๆ บ้านมีเด็กชาย หญิง แต่งชุดกะเหรี่ยงเล่นไม้ข่าหย่างเดินไปรอบๆ ด้านขวามือของบ้านมีการตั้งน้ำสมุนไพรขาย มีน้ำขิง น้ำกาบหอย น้ำมะตูม น้ำกระเจี๊ยบ ด้านหลังที่ขายน้ำมีเตียงไม้ มีนักเรียนแสดงประเพณีกินข้าวห่อและผูกแขนเรียกขวัญ การดำข้าวด้วยครกกะเหรี่ยง แสดงการตีเทียนซึ่งใช้จุดไฟได้และจำหน่ายในราคาย่อมเยา บอร์ดแสดงเนื้อหาสาระของหลักสูตร ความเป็นมา ความเชื่อประเพณี กิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน การมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดงานประเพณีต่างๆรวมทั้งสิ้น 12 บอร์ด

ในงานนี้ซุ้มอื่นๆ จะมีการขายของเพื่อเอาเงินเข้าโรงเรียน แต่อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านนาโคบนไม่ยอมให้ขายของที่ไมเกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งก็จะมีเพียงน้ำสมุนไพร และการตีเทียนเท่านั้นที่ขายได้ จุดประสงค์และความมุ่งมั่นในการประชาสัมพันธ์การจัดหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนนี้ เห็นได้ชัดในการแสดงทัศนะของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนบ้านนาโคบนที่กล่าวกับผู้ช่วยวิจัยซึ่งไปช่วยจัดงานนิทรรศการว่า

...พี่ไม่สนใจว่างานครั้งนี้เราจะหาเงินเข้าโรงเรียนได้หรือเปล่า แต่ขอให้เราได้มีส่วนในงานก็พอ ถึงแม้ว่าเราจะเสียเงินและเสียเวลาในการจัดบอร์ด แต่สิ่งเหล่านี้ก็จะเป็นอุปกรณ์ในการสอนหลักสูตรท้องถิ่น และคนอื่นๆ ก็จะได้รู้ ได้เห็นว่าเราทำอะไร ไปถึงไหนแล้ว...

6. การประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นให้กับผู้สนใจเข้าเยี่ยมชมโรงเรียน ทางโรงเรียนได้นำผลงานนักเรียน และอุปกรณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นมาจัดแสดงไว้ในห้อง “วัฒนธรรมท้องถิ่น” ซึ่งผู้สนใจที่มาเยี่ยมชมโรงเรียนสามารถศึกษาทำความเข้าใจได้

7. การประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนทั่วไปทั้งในและนอกหมู่บ้านทราบเรื่องการจัดหลักสูตรท้องถิ่น อาจารย์ใหญ่ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนทั่วไปทั้งในและนอกหมู่บ้านที่มาเที่ยวงานผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวห่อ วันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 โดยนำกิจกรรมการเรียนการสอน และผลงานต่างๆ ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นไปจัดนิทรรศการที่ศูนย์วัฒนธรรมของหมู่บ้าน

8. การประชาสัมพันธ์ให้กับผู้บริหารโรงเรียนอื่นๆ ศึกษาพิเศษ ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษา ตลอดจนคณะครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านนาโคบนในระดับชั้นอื่นได้ทราบ โดยผู้บริหาร คณะครู และคณะผู้วิจัยได้เชิญบุคคลดังกล่าวข้างต้นเข้าชมนิทรรศการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนผลงานนักเรียน และสาธิต

การประกอบอาหารโดยใช้สมุนไพรและchimphri ซึ่งได้รับความสนใจจากนักเรียนในทุกระดับชั้น ตลอดจนผู้ปกครองที่มีความชื่นชมในความสามารถด้านวิชาการ และการประกอบอาหารนานาชาติของนักเรียน

9. ศึกษาพื้นที่กึ่งอำเภอ ซึ่งเป็นผู้ร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เมื่อไปพื้นที่โรงเรียนใดหรือไปประชุมที่ไหนก็จะเล่าให้ที่ประชุมฟังทั้งในระดับอำเภอและจังหวัด รวมทั้งเล่าให้ผู้นำชาวบ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้รับทราบ นอกจากนี้ก็ยังได้พาเพื่อนศึกษานิเทศก์ซึ่งย้ายมาใหม่มาเยี่ยมเยือนโรงเรียนบ้านโป่งกระทิงบนอีกด้วย นับว่ามีความพยายามช่วยประชาสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ

โดยสรุปแล้วโรงเรียนบ้านนาโคบได้ทำการประชาสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และหมู่บ้าน เพื่อให้หน่วยงานฝ่ายบริหาร ศึกษาพื้นที่ โรงเรียนใกล้เคียง คณะกรรมการสถานศึกษา คนในชุมชน และผู้ปกครองได้รับทราบ ข้อที่น่าสังเกตคือทางโรงเรียนจะใช้การประชาสัมพันธ์ในลักษณะการบอกเล่าให้กับผู้ปกครองโดยตรง การพูดผ่านเครื่องขยายเสียงหน้าเสาธงเพื่อให้ชาวบ้านในหมู่บ้านได้รับรู้และการที่ผู้ใหญ่บ้านแจ้งในที่ประชุมหมู่บ้านเพื่อให้ไปบอกต่อๆ กัน โดยทางโรงเรียนจะไม่เน้นการใช้เอกสารสิ่งพิมพ์นัก ซึ่งอาจารย์ใหญ่ได้ให้เหตุผลว่า “ที่จริงแล้วเรามีฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของทางโรงเรียนในหลายรูปแบบ แต่เราทำไม่ประติดประต่อกับภาระงานที่เยอะ...เมื่อก่อนเราจะแจกวารสารให้กับผู้ปกครองแต่ตอนนี้ต้องเลิกไป...เรื่องเอกสารคงจะลำบากหน่อยเพราะผู้ปกครองบางคนก็อ่านหนังสือไม่ออก” ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือทางโรงเรียนให้ความสำคัญกับการจัดนิทรรศการในงานระดับจังหวัด หมู่บ้าน และการจัดแสดงไว้ในโรงเรียน ซึ่งสามารถนำมาเป็นสื่ออุปกรณ์การเรียนของนักเรียนได้ด้วย นับว่าเป็นการลงทุนครั้งเดียวแต่สามารถนำมาใช้ได้หลายงาน สามารถเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน ช่วยให้ผู้ปกครองสามารถติดตามทำความเข้าใจได้ง่ายนอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่มีสีสันดึงดูดใจและถาวรกว่าการใช้เอกสารแผ่นปลิวในการประชาสัมพันธ์ ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนของโรงเรียนที่คนในชุมชนไม่ชำนาญในเรื่องการเขียนอ่านมากนัก แต่นิยมการบอกเล่า และการฟัง

5. การบริหารจัดการในขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งสองรอบ

การบริหารจัดการในขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งรอบที่หนึ่งและรอบที่สองครอบคลุมทั้งหมด 9 ประเด็นดังนี้ 1) การเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน 2) การเตรียมวิทยากร 3) การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก 4) การจัดครูเข้าสอน 5) การจัดตารางสอน 6) การนิเทศการสอน 7) การวางแผนการสอน 8)การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 9) การวัดและการประเมินผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

5.1.1 การเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียนวัดสมานกิจ

โรงเรียนวัดสมานกิจดำเนินการเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนสำหรับการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้ทั้งรอบที่หนึ่งและรอบที่สอง ดังนี้

1) ผู้บริหารให้ครูผู้สอนดำเนินการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนตามระเบียบของราชการ โดยใช้งบประมาณจากเงินรายหัวนักเรียน และงบสลากออมสิน เนื่องจากว่าครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้ใช้อุปกรณ์เหล่านั้นโดยตรง ดังนั้นครูผู้สอนจะรู้ดีว่าต้องการใช้อุปกรณ์อะไรบ้างจึงมอบหมายให้ดำเนินการจัดซื้อเอง แต่ในการจัดซื้อแต่ละครั้งผู้บริหารจะต้องรับทราบด้วยทุกครั้งดังที่ผู้บริหารโรงเรียนเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า

อันนี้ของเก่าเราพอมีอยู่บ้างแล้ว ถ้าจะมีการซื้อเพิ่มเติมบ้างก็ให้ครูผู้สอนจัดการเองเขา (ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น) ก็จะเล่าให้ฟังว่าจะซื้ออันนั้นอันนี้ บางทีซื้อแล้วถึงมาเล่าให้ฟังบ้าง บางอย่างผม (อาจารย์ใหญ่) ก็แนะนำว่าให้ยืมจากผู้ปกครองหรือวิทยากร พอใช้แล้วก็ให้เอากลับไปเราจะได้ไม่ต้องดูแลรักษาด้วย

ซึ่งสอดคล้องกับที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “อาจารย์ใหญ่ให้ตัดสินใจได้เลยว่าจะซื้ออะไร พอจะซื้อก็จะเล่าให้อาจารย์ใหญ่ฟัง” การที่ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการในการจัดซื้อและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ภายใต้การรับรู้ของผู้บริหารนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมเพราะครูผู้สอนจะรู้ว่าต้องการใช้อะไรบ้าง จำนวนเท่าใด อุปกรณ์บางอย่างเป็นการจัดซื้อเพิ่มเติมจากอุปกรณ์เดิมที่มีอยู่บ้างแล้ว เช่น บัวรดน้ำ จอบ เสียม เป็นต้น

2) ขอยืมจากผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งเมื่อใช้สอนเสร็จแล้วคืนกลับให้เจ้าของ ได้แก่ เคียวเกี่ยวข้าว เครื่องสีฝัด คทาลากข้าว ซึ่งอุปกรณ์บางอย่างเป็นอุปกรณ์ที่ใช้เพียงครั้งเดียว ในภาคการศึกษาเช่น เคียวเกี่ยวข้าว เครื่องสีฝัด ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่มีราคาแพง ดังนั้นอุปกรณ์เหล่านี้โรงเรียนไม่จำเป็นต้องมีไว้อย่างถาวร และวิทยากรหรือผู้ปกครองนักเรียนก็มักจะมีอุปกรณ์เหล่านี้อยู่แล้วเนื่องจากทั้งวิทยากรและผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม

3) คณะผู้วิจัยจัดหาวัสดุหลักสูตรมาให้บางส่วน เช่น เอกสารการปลูกข้าว การเลี้ยงปลา การเกษตรผสมผสาน เป็นต้น

4) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นติดต่อประสานงานกับหน่วยราชการหรือองค์กรท้องถิ่นที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเกษตร เช่น สถานีประมงจังหวัดราชบุรีได้ให้พันธุ์ปลากะแห ศูนย์บริหารศัตรูพืชโดยชีวภาพได้ให้เอกสารเกี่ยวกับเรื่องศัตรูพืช ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า

... ทุกหน่วยงานที่ไปติดต่อก็ให้ความร่วมมือและต้อนรับเป็นอย่างดี อย่างเจ้าหน้าที่ศูนย์บริหารศัตรูพืชโดยชีวภาพให้อเอกสารเกี่ยวกับเรื่องศัตรูพืชมาเยอะเลย พร้อมกับบอกว่ายินดีที่จะมาเป็นวิทยากรให้ถ้าโรงเรียนต้องการ ปีหน้าก็ว่าจะเชิญเจ้าหน้าที่ศูนย์บริหารศัตรูพืชโดยชีวภาพมาเป็นวิทยากรให้อยู่เหมือนกัน

5) อุปกรณ์บางอย่างให้นักเรียนนำมาจากบ้านเอง เช่น จอบ ขุดดิน

6) เวลาที่เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียน อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการบรรยาย วิทยากรเตรียมมาเอง เช่น ดิน ผัก หรือเมล็ดพันธุ์ที่จะเอามาปลูก เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนนั้น พบว่าหนังสือเอกสารวิชาการที่ทางโรงเรียนมีอยู่เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้านั้นมีเนื้อหาทางวิชาการมากเกินไป และเป็นเนื้อหาที่ยากสำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมปีที่ 5 และมีอยู่กระจัดกระจาย บางเรื่องก็มีเนื้อหาที่ซ้ำกัน บางเรื่องมีเนื้อหาละเอียดมาก บางเรื่องก็แทบจะไม่มีอะไรเลย ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “เอกสารที่จะให้นักเรียนค้นคว้าส่วนใหญ่เป็นเอกสารทางวิชาการ ซึ่งมีเนื้อหาที่ยาวและยาก เด็กอ่านแล้วไม่เข้าใจ เอกสารตำราบางเรื่องก็มี ‘ไม่เพียงพอ’” ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นแก้ปัญหาโดยอ่านเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร แล้วนำเนื้อหาที่สำคัญมาเรียบเรียงใหม่ โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการค้นคว้าและครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นยังได้จัดหาเอกสารตำราต่างๆ มาเพิ่มเติมอยู่เสมอทั้งจากการจัดซื้อ การขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานราชการและคณะผู้วิจัย ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...ก็จะอ่านแล้วรวบรวมเนื้อหาแล้วเขียนใหม่ สั้นๆ ให้เข้าใจง่ายขึ้น แล้วก็จะไปขอเอกสารวิชาการจากหน่วยงานที่ไปขอพันธุ์พืชและพันธุ์ปลาด้วย” ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นพยายามที่จะทำให้นักเรียนเกิดความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร เพราะนอกจากห้องสมุดของโรงเรียนแล้วนักเรียนก็ไม่สามารถที่จะไปศึกษาค้นคว้าเองจากที่ไหนได้

5.1.2 การเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน บ้านนาโคบน

การดำเนินการเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนในวิชาหลักสูตรท้องถิ่นรวมทั้งวิชาอื่นๆ ทุกวิชาในโรงเรียนบ้านนาโคบนมีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดงบประมาณของโรงเรียน โดยอยู่ภายใต้ระเบียบเดียวกัน โรงเรียนบ้านนาโคบนมีการจัดงบประมาณออกเป็น 3 ระดับ คือ อนุบาล ประถม และมัธยม แต่ละระดับจะมีการบริหารงบประมาณของตนเอง โดยพิจารณาว่ามีกิจกรรมการเรียนการสอนอะไรบ้าง ต้องใช้เงินเท่าไร และกันเงินไว้เป็นเงินกองกลางส่วนหนึ่ง สำหรับระดับมัธยมนอกจากงบประมาณตรงนี้แล้วยังมีงบอุดหนุนนักเรียนยากจนอีกด้วย อาจารย์ใหญ่ได้กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินในโรงเรียนว่า “ผมจะกระจายอำนาจการใช้จ่ายเงินออกไป คือหลังจากที่จัดสรรเงินกันไปแล้วครูในระดับชั้นก็จะบริหารกันเอง” โดยให้ครูผู้สอนเสนอเรื่องขึ้นมาแล้วประชุมกัน

ในระดับชั้นถ้าที่ประชุมในระดับชั้นเห็นชอบก็ให้ใช้ได้ เพื่อให้ครูรับผิดชอบเงินที่ตนเองได้รับและวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนบ้านนาโคบนดำเนินการเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน สำหรับการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้ทั้งรอบที่หนึ่งและรอบที่สองดังนี้

1) การเตรียมสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เป็นห้องที่สวยงาม มีระเบียบ น่าเรียน ครูผู้สอนมีการเตรียมห้องเรียนทาสีใหม่ โดยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 4 คนมาช่วยกันทา นักเรียนทาสีได้เรียบและสวยงาม ครูได้กล่าวถึงความสามารถของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ว่า “เขาทากันเป็น เขาเคยทาห้องเขามาแล้ว เพราะมีวิชาโครงการ เขาก็เลือกทาสีห้องเรียนกัน แต่ ม. 1 ยังไม่มีวิชาโครงการ เลยยังทาไม่เป็น

2) ทำบอร์ดติดฝาผนังห้องเรียนเพื่อใช้จัดจากชุมชนในการสอนแบบสตอรี่ไลน์ แสดงผลงานนักเรียน และเป็นป้ายนิเทศ ซึ่งอาจารย์ใหญ่ช่วยอำนวยความสะดวกโดยติดต่อช่างมาดำเนินการให้ อุปกรณ์ที่เป็นของถาวรเหล่านี้เมื่อเตรียมแล้วในปีแรกสามารถนำมาใช้ได้ในปีต่อไป

3) การซื้อวัสดุ กระดาษ ดินสอสี แฟ้ม กลังใส่แฟ้ม และชั้นเตรียมสำหรับให้นักเรียนทำงานมีการทยอยซื้อตั้งแต่ต้นเทอม สำหรับวิธีการชื้อนั้นเนื่องจากโรงเรียนบ้านนาโคบนเป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลและครูผู้สอนไม่มีพาหนะในการเดินทาง เพื่อให้ทันต่อการนำไปใช้ดังนั้นในบางครั้งผู้บริหารโรงเรียนจึงไปจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง และยังช่วยจัดหาสื่อการเรียนการสอนอื่นๆ ดังที่ครูผู้สอนเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า

...อาจารย์ใหญ่ไปจ้างทำบ้านกะเหรี่ยงเอง...แฟ้มกับกลองใส่แฟ้ม อาจารย์ใหญ่ไปซื้อมาให้ อาจารย์ใหญ่เอาใจใส่บอกแล้วก็ทำให้เลย เพราะถ้าจะให้ไป ชื้อเอง ก็เอาขึ้นรถเมล์มาไม่ไหวหรอก อาจารย์ใหญ่กับหลักสูตรท้องถิ่นนะ อาจารย์เขาเดิมที่จะคอยถามตลอดว่าเป็นไง มีปัญหาอะไร ต้องใช้อะไรหรือเปล่า

อย่างไรก็ตามการซื้อวัสดุอุปกรณ์นี้ครูผู้สอนได้กล่าวว่างบประมาณมีการยืดหยุ่น เนื่องจากการซื้อของต้องคำนึงถึงห้องอื่นให้เท่าเทียมกันด้วยไม่ใช่ทุ่มเทให้เฉพาะวิชาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาเดียว นอกจากนี้นักเรียนที่เคยใช้วัสดุอุปกรณ์อยู่ก็มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ไม่ยอมปล่อยให้มือง่ายๆ ดังที่ครูผู้สอนได้เล่าว่า “ตอนแรกอาจารย์ใหญ่ให้ 6,000 บาท แต่นี้ใช้ไป 10,000 กว่าบาทแล้ว ชื้อตุ๊กก็ไม่ได้ชื้อให้ม. 1 ห้องเดียว ชื้อให้ห้องอื่นด้วย แล้วแฟ้มกับกลองใส่แฟ้มเด็ก ม. 1 (ซึ่งเลื่อนชั้นเป็นม.2) ก็จะไม่ยอมให้น้องใช้ต่อ จะเอาไปด้วย”

4) การเตรียมสื่อเอกสารการค้นคว้า วิทัศน์ ทางโรงเรียนมีเอกสารอยู่บางส่วน และคณะผู้วิจัยจัดหาเอกสารความรู้เกี่ยวกับราชบุรีถ่ายทอดเอกสารให้บางส่วน นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนยังได้ให้ความสนใจและเอาใจใส่เมื่อพบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่นและเห็นว่าสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ก็จะนำมาให้ดังที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...อาจารย์ใหญ่เพิ่งเอาหนังสือมาให้เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพร

มีชื่อสมุนไพรเป็นภาษากระเหรี่ยงด้วย ... ” ครูผู้สอนได้กล่าวถึงความพร้อมของเอกสารที่เกี่ยวข้องว่า “เอกสารที่ทำเองน่าจะไม่มีหรอก จะมีก็เอกสารวิชาท้องถิ่นของเราที่ทางจังหวัดแจกมา ตอนแรกก็บอกว่าให้มา 10 เล่ม แต่มาถึงจริงแค่ 7 เล่ม ให้นักเรียนยืมเรียนตอนนี้เหลือ 6 เล่มแล้ว” สำหรับวิดิทัศน์นั้นครูผู้สอนกล่าวว่า “บางอย่างก็เอาเงินตัวเองออกเหมือนกัน อย่างวิดิโอเกี่ยวกับราชบุรี” ซึ่งจะเห็นได้ว่าเอกสารและสื่อให้ความรู้ประกอบการศึกษาค้นคว้าของนักเรียนค่อนข้างจะขาดแคลน และต้องใช้เวลาในการค่อยๆสะสมแหล่งความรู้ขึ้นมาในแต่ละปี

5) การผลิตสื่ออุปกรณ์ขึ้นใช้เอง โดยมีคนในหมู่บ้าน และครูในโรงเรียนช่วยกันทำขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อครั้งที่โรงเรียนบ้านนาโคบได้รับมอบหมายจากกลุ่มโรงเรียนให้เป็นตัวแทนนำวิชาหลักสูตรท้องถิ่นไปจัดนิทรรศการวันประถมศึกษาที่ตัวจังหวัดราชบุรี ทำให้ทางโรงเรียนสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์เป็นอุปกรณ์การสอนได้

6) การจัดสถานที่เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้า และแสดงผลงาน ผู้บริหารโรงเรียนได้ให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นใช้ห้องเรียน 1 ห้องเป็นห้องสำหรับรวบรวมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนทุกอย่างของหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้ชื่อว่าห้อง “วัฒนธรรมท้องถิ่น” ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นจึงได้ให้นักเรียนรวบรวมบอร์ด แผ่นป้าย และผลงานนักเรียนและอุปกรณ์การจัดการเรียนการสอนไว้ในห้องนั้น

7) สื่ออุปกรณ์ที่นักเรียน ผู้ปกครองตลอดจนวิทยากรในชุมชนช่วยกันเตรียมโดยเฉพาะสิ่งที่มีอยู่สามารถเสาะหาจากท้องถิ่น ดังเช่นการทำสวนสมุนไพรในโรงเรียน ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้เล่าว่า “...คือสถานที่กับอุปกรณ์เรามีอยู่แล้ว ส่วนเรื่องต้นสมุนไพร เด็กนักเรียนจะเอามากันเอง พ่อ แม่เด็กเขาหาของป่าอยู่เด็กก็ไปกับพ่อแม่ ก็เอามากัน”

นอกจากนี้การเชิญผู้มีความรู้ในชุมชนมาเป็นวิทยากรก็ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด โดยครูผู้สอนเล่าว่า “ทางโรงเรียนไม่ต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์อะไรให้ วิทยากรเอามากันเอง ค่าตอบแทนเราก็ไม่เคยให้ใคร” ในกรณีนี้มักจะเป็นวิทยากรในหัวข้อทางด้านพืชสมุนไพร การประกอบอาชีพโดยเฉพาะเกษตรกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาของชุมชน อนามัยชุมชน ฯลฯ เนื่องจากสื่ออุปกรณ์ที่ใช้เป็นสื่อพวกรูปภาพ ของจริง เช่นตัวอย่างพืชสมุนไพร น้ำสมุนไพร อุปกรณ์การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ ฯลฯ ซึ่งเป็นของที่วิทยากรมีอยู่และใช้เป็นประจำไม่ต้องซื้อหา บางคนก็มีฝีมือสามารถวาดรูปลายเส้นประกอบได้เหมือนจริงและว่องไว โดยเมื่อครูผู้สอนและผู้ช่วยวิจัยไปติดต่อวิทยากรและขอทราบว่าจะให้ทางโรงเรียนเตรียมอุปกรณ์อะไรให้บ้าง วิทยากรเหล่านี้มักจะตอบว่า

วิทยากรคนที่หนึ่ง: ไม่ต้องครับผมเตรียมกันมาเอง ขอให้บอกล่วงหน้า เรามีของเรายอยู่แล้ว ทั้งไว้ก็ไม่มีประโยชน์ สู้เอามาให้นักเรียนศึกษาดูเป็นตัวอย่างดีกว่า”

วิทยากรคนที่สอง: ส่วนผมไม่ต้องเลย ผมจะเปลี่ยนสมุนไพรครั้งละชนิด เพราะเด็กจะได้รู้รสชาติของสมุนไพรว่าเป็นอย่างไร คราวหน้าอาจเป็นราก ลำต้น หรือเหง้า อย่างนี้

วิทยากรคนที่สาม: ไม่ต้อง บอกก่อนล่วงหน้าสักสามสัปดาห์พอแล้ว ที่เหลือเราทำกันได้ ขอให้ออกมาเถอะ จะเอาแบบไหน รูปไหน ได้ทุกรูปแบบ

อย่างไรก็ตามวิทยากรที่เป็นผู้นำเยาวชน และเป็นบัณฑิตอาสาซึ่งจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีเมื่อครูผู้สอนไปเชิญมาเป็นวิทยากรของโรงเรียน ผู้นำเยาวชนเหล่านี้ก็แสดง ความกระตือรือร้นที่จะเตรียมสื่ออุปกรณ์โดยมาเบิกกระดาษและปากกาเมจิก กาว เทป ไปใช้บ้างและสามารถทำได้อย่างสวยงาม มีความคิดสร้างสรรค์เป็นที่น่าสนใจของนักเรียน เช่น รังผึ้ง แผนภูมิการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ฯลฯ ซึ่งสื่อเหล่านี้ทางโรงเรียนได้เก็บรวบรวมไว้ แสดงในห้อง “วัฒนธรรมท้องถิ่น” นอกจากนี้ผู้นำเยาวชนมักจะใช้สื่อที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ โดยธรรมชาติเช่นวาดแผนผังบนพื้นดิน ใช้กิ่งไม้ ใบไม้ ก้อนหิน มาใช้ประกอบสมมติว่า เป็นอาคารสถานที่ ซึ่งประหยัดค่าใช้จ่ายไปได้มาก

โดยสรุปโรงเรียนบ้านนาโคบนี้ได้มีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ โดยได้รับความร่วมมือ จากครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกัน ผู้ปกครองนักเรียนและวิทยากรท้องถิ่นช่วยจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นประเด็นที่เป็นจุดเด่นซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนและ ผู้ปกครองให้ความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการใช้บริบทชุมชนเป็นสื่อตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนหัดสังเกต สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่อยู่รอบๆ โดยชุมชนช่วยทำให้โรงเรียนได้มี ทัศนคติใหม่ในการจัดหาสื่ออุปกรณ์ที่ไม่ต้องสูญเสียงบประมาณ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนนั้นพบว่า ในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นรอบแรก นักเรียนใช้วัสดุอุปกรณ์กันสิ้นเปลืองมากทำให้วัสดุ อุปกรณ์ที่ได้เตรียมไว้ไม่สามารถใช้ได้เพียงพอตลอดภาคการศึกษา ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตร ท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “..สื่อก็พออยู่นะ แต่กระดาษนะสิ ซื่อไว้ตั้งเยอะ นักเรียนใช้เปลือง มาก ก็ไม่ได้ใช้วิชานี้วิชาเดียว เรียนวิชาอื่นก็มาเอาไปใช้ด้วย ...เทอมนี้เด็กใช้วัสดุเปลืองมาก โดยเฉพาะกระดาษ A 4 เอาดินสอสีกลับบ้านแล้วก็ไม่เอามาคืนด้วย” แนวทางการแก้ไขปัญหา การใช้วัสดุอุปกรณ์ของนักเรียนในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นรอบสอง ซึ่งมีการใช้อุปกรณ์ บางอย่าง และกระดาษร่วมกันในหลายวิชาเพราะว่าเป็นการสอนโดยบูรณาการเนื้อหา บางประเด็น ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการได้นำเรื่อง การเบิกใช้วัสดุอุปกรณ์ของนักเรียนเข้าที่ประชุมครูในระดับชั้นมัธยมเพื่อจัดสรรงบประมาณ เพิ่มเติมจากเดิมและร่วมกันวางระเบียบในการเบิกใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้เป็นระบบมากขึ้น โดยให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มรับผิดชอบดูแลอุปกรณ์ร่วมกัน

5.2 การเตรียมวิทยากร

5.2.1 การเตรียมวิทยากรของโรงเรียนวัดสมานกิจ

โรงเรียนวัดสมานกิจดำเนินการเตรียมวิทยากรสำหรับการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร ไปใช้ทั้งรอบที่หนึ่งและรอบที่สองดังนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียนให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นตัดสินใจในการดำเนินการทุกเรื่อง ครูผู้สอนรายงานความก้าวหน้าของตนเองได้ดำเนินการไปแล้วหรือกำลังจะดำเนินการให้ผู้บริหารโรงเรียนทราบโดยตลอด ซึ่งผู้บริหารจะให้ความสนใจซักถามรายละเอียดและจะเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเช่นการเตรียมพื้นที่นา การเกี่ยวข้าว ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...จะบอกอาจารย์ใหญ่ว่าวันนี้จะเกี่ยวข้าวจะมีใครมาเป็นวิทยากร จะมีใครช่วยเราบ้าง อาจารย์ใหญ่ก็จะถามว่าดำเนินการยังงัย อุปกรณ์จากไหน ต้องเลี้ยงอะไรหรือเปล่า ต้องให้คำตอบแทนหรือเปล่า” จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจซักถามในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ทราบทุกเรื่อง ทุกประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนของตนเอง และการซักถามในเรื่องต่างๆ ช่วยทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึกว่าผู้บริหารให้ความสนใจ ซึ่งเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานอีกด้วย

2) การติดต่อเชิญคนในชุมชนมาเป็นวิทยากรนั้น ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นจะติดต่อสอบถามข้อมูลวิทยากรจากครูในโรงเรียน ผู้ปกครอง อดีตครูในโรงเรียนที่หันไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม การนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่ 1 ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นยังไม่ได้ทำหนังสือเชิญวิทยากรอย่างเป็นทางการ แต่จะไปเชิญวิทยากรด้วยตนเองและวิทยากรทุกคนยินดีให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ซึ่งวิทยากรที่เชิญมานั้นจะเป็นผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนหรือคนในชุมชนที่ครูในโรงเรียนรู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี ถ้าวิทยากรเป็นผู้ปกครองของนักเรียน ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นก็จะฝากบอกนักเรียนไปก่อนล่วงหน้าแล้วจึงไปพบด้วยตนเอง แต่หากเป็นบุคคลอื่นก็จะไปพบด้วยตนเองเลย ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “วิทยากรนะเรอพอบอกไปเขาก็ยินดีมาทุกคน ยังไม่เคยมีใครปฏิเสธนะ” คนในชุมชนยินดีที่จะให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน เนื่องจากว่าคนในชุมชนเป็นคนที่มีความเชี่ยวชาญอยู่แล้วการที่ต้องมาบรรยายในเรื่องที่ตนเองรู้จักไม่ใช่เรื่องยุ่งยากอะไรนอกจากนั้นบุตร-หลานของตนเองเป็นนักเรียนหรือเคยเป็นนักเรียนในโรงเรียนวัดสมานกิจมาก่อน

การนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่ 2 ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้มีการวางแผนการเชิญวิทยากรสำหรับการการสอนล่วงหน้า และได้ปรึกษากับครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเนื่องจากครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเป็นคนในชุมชนจึงรู้จักผู้รู้ในชุมชนเป็นอย่างดี และได้ทำหนังสือเชิญวิทยากรอย่างเป็นทางการ การที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นสามารถเตรียมการได้ล่วงหน้าในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่ 2 นั้น เนื่องจากครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นมีประสบการณ์การสอนมาแล้วหนึ่งภาคการศึกษาจึงทำให้มองเห็นกระบวนการทั้งหมดได้ชัดเจนมากขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเตรียมวิทยากรพบว่า การเชิญวิทยากรนั้นครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเชิญวิทยากรในระยะเวลากระชั้นชิดเกินไปในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่ 1 ทำให้วิทยากรไม่ได้เตรียมตัว ถึงแม้ว่าวิทยากรจะมีความรู้ในเรื่องนั้นอยู่แล้วก็ตาม ซึ่งทำให้

วิทยากรไม่สามารถมาเป็นวิทยากรให้ได้ในเวลาที่ทางโรงเรียนเชิญมาเนื่องจากติดภาระกิจอื่นอยู่แล้ว ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า

...เทอมที่ผ่านมา รู้ว่าตัวเองไม่มีความรู้ในเรื่องนี้มาก่อน ก็เลยไม่รู้ว่าจะต่อไปจะต้องทำอะไร ตอนนี้อยู่ถึงไหนแล้ว อย่างการเชิญวิทยากร ก็บอกกระชั้นหันเกินไป บางคนไปบอก 8.00 น. ตอน 10.00 น.ให้มาเลย เราน่าจะบอกวิทยากรแต่เนิ่นๆ เขาจะได้เตรียมตัวได้

สาเหตุของปัญหาดังกล่าวข้างต้น เนื่องมาจากครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการทำเกษตรกรรมมาก่อน และเป็นครั้งแรกที่สอนหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่รู้ว่าเนื้อหาใดควรเชิญวิทยากรมาบรรยายหรือสาธิตให้นักเรียนได้ดู และครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นก็คิดว่าวิทยากรเป็นคนในชุมชนไปหาเมื่อไหร่ก็พบได้เลย จึงไม่ได้มีการเชิญล่วงหน้า ดังนั้นในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง ปัญหานี้จึงได้รับการแก้ไข ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นสามารถวางแผนการเชิญวิทยากรและกำหนดการวัน เวลา และสถานที่ให้ชัดเจน สามารถเชิญวิทยากรได้ล่วงหน้า โดยระบุเนื้อหาและขอบเขตของเนื้อหาให้แก่วิทยากรได้ชัดเจนมากขึ้นกว่าการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรก นอกจากนั้นครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นยังได้ทำการสำรวจเพิ่มเติมว่า คนในชุมชนคนใดบ้างที่สามารถสอนแทนวิทยากรได้ โดยมอบหมายให้นักเรียนไปแสวงหาความรู้จากการสัมภาษณ์คนในชุมชน แล้วจดบันทึกชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ ทำให้ครูได้ข้อมูลเพิ่มขึ้นว่า แต่ละเนื้อหาในหลักสูตรนั้น นอกจากวิทยากรท้องถิ่นที่เคยเชิญมาสอนแล้ว ยังมีใครเป็นผู้ที่ครูสามารถเชิญมาเป็นวิทยากรได้ซึ่งทำให้ครูสามารถสรุปรายชื่อของวิทยากรท้องถิ่นได้ครบทุกเนื้อหา

5.2.2 การเตรียมวิทยากรของโรงเรียนบ้านนาโคบน

โรงเรียนบ้านนาโคบนดำเนินการเตรียมวิทยากรสำหรับการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ไปใช้ทั้งในรอบที่หนึ่งและรอบที่สองดังนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียนได้มอบหมายให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินการวางแผนและกำหนดบุคคลที่จะมาเป็นวิทยากร เนื่องจากเห็นว่าครูผู้สอนรู้จักคนในชุมชนเป็นอย่างดี และครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่ได้ทำงานคนเดียวแต่มีเพื่อนครูคนอื่น ๆ ที่รู้จักคุ้นเคยกับคนในชุมชนให้การช่วยเหลือ ซึ่งในรอบแรกครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ดำเนินการติดต่อสอบถามข้อมูลของผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ จากหลายแหล่งเช่น อดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ปกครองและเพื่อนครูในโรงเรียน เมื่อได้รับการยืนยันจากหลายฝ่ายทำให้ครูผู้สอนสามารถตัดสินใจได้ว่า บุคคลใดมีความเหมาะสมที่จะเป็นวิทยากรให้กับนักเรียนหรือไม่ อย่างไรก็ตามผู้บริหารโรงเรียนก็จะให้ความสนใจติดตาม ชักถามความก้าวหน้าในการติดต่อประสานงานกับวิทยากรอยู่เสมอ ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า

ไปปรึกษาอาจารย์ใหญ่ว่าจะเอานักเรียนไปเรียนเรื่องสมุนไพรมะ แล้วก็ให้เจ้าของบ้าน (ซึ่งเป็นผู้นำเยาวชนและปลูกพืชสมุนไพรมานาน) ที่พาเด็กไปเป็นวิทยากรด้วย อาจารย์ใหญ่ก็ถามว่าวิทยากรมีความรู้แค่ไหน เป็นวิทยากรให้เราได้หรือเปล่า แล้วจะ ไปยังไหน มีใครไปบ้าง เตรียมไปถึงไหนแล้ว

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนเห็นถึงความสำคัญของวิทยากร เพราะถ้าวิทยากร ไม่มีความรู้เพียงพอก็จะไม่สามารถให้ความรู้กับนักเรียนได้ จะเป็นการเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนได้ให้ความสนใจในรายละเอียดต่างๆ เช่น มีครูคนอื่นไปด้วยหรือไม่ จะไปกันอย่างไร พร้อมทั้งเตือนให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นดำเนินการขออนุญาตตามระเบียบ ราชการเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารให้ความสำคัญ ใส่ใจ และห่วงใย

2) วิธีการติดต่อการติดต่อเชิญวิทยากร ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นใช้ทั้งวิธีการ ทางตรงและทางอ้อม ถ้าวิทยากรเป็นผู้ปกครองนักเรียนก็ใช้วิธีการแจ้งไปกับนักเรียน ถ้าเป็น บุคคลในชุมชนก็เข้าไปเชิญด้วยตนเองด้วยวาจา มีเพียงบางครั้งเท่านั้นที่ทำหนังสือ เชิญวิทยากร โดยจะแจ้งให้วิทยากรทราบล่วงหน้าก่อน 1-2 วัน ครูผู้สอนมักจะใช้โอกาสที่ไป ร่วมงานกับชาวบ้านเช่นในงานเผาศพวัด งานแต่งงาน เป็นที่พบปะวิทยากร ส่งจดหมายเชิญมา เป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน หรือเสาะหาวิทยากรใหม่ๆ เนื่องจากเป็นโอกาสที่พบได้สะดวก เนื่องจากชาวบ้านจะมาร่วมงานกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา เช่น ในงานศพผู้นำเยาวชนซึ่งเป็น วิทยากรคนหนึ่งของโรงเรียนได้พาผู้หญิงชาวบ้านที่ร้องเพลงกะเหรี่ยงเก่งมาแนะนำให้ครูผู้สอน ได้รู้จักและเป็นผู้ที่วิทยากรหวัหน้าทีมได้ไปทาบทามให้มาช่วยร้องเพลงกะเหรี่ยงและแปลให้ นักเรียนฟังได้ทำความรู้จักคุ้นเคยกับครูผู้สอนไว้ก่อนวันจริง หรือวิทยากรบางคนที่มีมักจะเข้าป่า ไปนานๆ ก็สามารถบอกคนรู้จักให้ไปบอกข่าวให้กลับมาเป็นวิทยากรได้เป็นต้น

3) การบอกประเด็นหัวข้อและขอบเขตในการเชิญวิทยากรนั้น ในการนำ หลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้ในรอบแรก ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่ได้แจ้งรายละเอียดที่ ต้องการให้วิทยากรบรรยายเพียงแต่บอกเรื่องที่ให้บรรยายเท่านั้น ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตร ท้องถิ่นเล่าให้ผู้ช่วยวิจัยฟังว่า "...พี่ (ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น) ไม่ได้บอกรายละเอียดหรอก เพียงแค่บอกหัวข้อเท่านั้น รายละเอียดข้างในให้วิทยากรจัดการเอง" เนื่องจากในระยะแรก ครูผู้สอนเองยังไม่กระจ่างชัดเจนนักและต้องการให้อิสระกับวิทยากร จากการที่ครูผู้สอน หลักสูตรท้องถิ่นไม่ได้บอกรายละเอียดภายในเนื้อหาที่ให้วิทยากรบรรยาย ทำให้เกิดปัญหาว่า วิทยากรไม่รู้ว่าครูต้องการให้นักเรียนได้รับความรู้แค่ไหน นอกจากนี้วิทยากรบางคนยังขาด เทคนิคการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน ถึงแม้ว่าวิทยากรจะเป็นผู้รู้แต่ก็ไม่มีประสบการณ์ ในการพูดให้นักเรียนฟังมาก่อน ซึ่งวิทยากรกล่าวว่าถ้าให้นักเรียนถามแล้ววิทยากรเป็นผู้ตอบ จะทำได้ดีกว่าให้วิทยากรนึกเองว่าจะต้องพูดเรื่องอะไรบ้าง เพราะเรื่องสมุนไพรมะ เรื่องเกษตรกรรม การประกอบอาชีพ หรือการศึกษาในชุมชน เป็นเรื่องที่กว้างมาก ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ได้มีการ ปรับแก้ไขในรอบที่สอง

4) การเตรียมบุคลากรในส่วนของวิทยากรท้องถิ่นในรอบที่สอง ได้มีการเตรียมโดยคณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการประชุมประเมินการจัดหลักสูตรท้องถิ่นในรอบแรกนำมาปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นในรอบที่สอง โดยมีทั้งการพัฒนารูปแบบวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดปรับเปลี่ยนจำนวนฐานความรู้ให้ลดน้อยลงให้เหมาะสมกับเวลา และการพัฒนาทีมวิทยากรซึ่งมีการจัดวิทยากรหลักให้ความรู้ที่เป็นผู้อาวุโสควบคู่กับผู้นำเยาวชนที่มีความรู้ในประเด็นดังกล่าวให้ทำหน้าที่ตั้งคำถาม อธิบายเสริม และจัดดนตรีกิจกรรมบันเทิงแต่มีสาระแทรก เช่น เกมตอบคำถาม ฯลฯ บางเรื่องก็มีการจัดหาวิทยากรเพิ่มเติมเช่น หัวข้อการศึกษาของชุมชนในอดีตได้เชิญผู้ที่เคยเป็นครูในสมัยก่อนและศิษย์เก่าของโรงเรียนมาร่วมเล่าเหตุการณ์ในอดีต หรือวิทยากรทางด้านการเกษตรรู้ว่าตนอธิบายไม่เก่งก็จะไปหาเพื่อนซึ่งเคยเป็นครูแต่เกษียณก่อนกำหนดมาช่วยอธิบาย วางแผนและปรับปรุงจากการบรรยาย ดูตัวอย่างในรอบแรก มาเป็นให้นักเรียนมีโอกาสมือปฏิบัติอย่างทั่วถึง เช่น การหยอดควักขึ้นให้ลูกไก่ เป็นต้น

การเตรียมวิทยากรให้มีการพัฒนาขึ้นและการเสาะหาวิทยากรใหม่ๆ มาเพิ่มนี้ นับว่าเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งในการทดลองนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในรอบแรกและรอบที่สอง โดยมีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือตัววิทยากรชุมชนเองจะเป็นผู้รู้และไปชักชวนผู้ที่ตนรู้จักให้มาร่วม เพราะการที่อยู่ในแวดวงเดียวกันจะรู้ว่าใครเก่งในเรื่องใด ใครจะมาช่วยเสริมตนเองได้ จุดนี้จึงเป็นการรวบรวมผู้รู้ของหมู่บ้านให้เข้ามามีกิจกรรมรวมกลุ่มกันเกิดขึ้น และมีเวทีแสดงออกสืบทอดความรู้ให้เยาวชนรุ่นต่อไปของชุมชนได้

5.3 การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก

5.3.1 การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนวัดสมานกิจ

โรงเรียนวัดสมานกิจดำเนินการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร ไปใช้ทั้งรอบที่หนึ่งและรอบที่สองดังนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการติดต่อประสานงานกับท่านเจ้าอาวาสวัดสมานกิจเพื่อขอเช่าที่ดินนั้นด้วยตนเอง เมื่อติดต่อขอเช่าที่ได้เรียบร้อยแล้ว ครูในโรงเรียนและคนในชุมชนได้ร่วมกันปรับปรุงพื้นที่แปลงนาเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ครูผู้สอนยังประชุมกับคณะผู้วิจัยอยู่ที่กรุงเทพฯ เลย อาจารย์ใหญ่กับพี่ๆ ที่โรงเรียนก็จัดการเตรียมแปลงนากันแล้ว”ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการจัดเตรียมพื้นที่นาไว้ก่อน เพราะที่ดินแปลงนั้นเดิมเป็นที่ดินที่ทางวัดสมานกิจให้ชาวบ้านเช่าปลูกผัก จึงต้องมีการปรับที่ดินเพื่อใช้ในการทำนา และเตรียมสถานที่สำหรับการเลี้ยงปลา และปลูกผักตามคันนา เตรียมปล่อยน้ำเข้านาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการปลูกข้าว ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนมีความเห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องของโรงเรียนไม่ใช่เรื่องของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นหรือครูสอนวิชาอื่นๆ ที่นำมา

บูรณาการเท่านั้น การดำเนินการบางเรื่องจึงไม่ต้องรอให้ครูผู้สอนกลับมาทำอะไรที่ทางโรงเรียนทำได้จึงทำไปก่อน

2) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นประสานงานกับคนในชุมชน และองค์กรท้องถิ่น เพื่อพานักเรียนไปศึกษาดูงาน เช่น ที่สวนผลไม้ของเกษตรกรดีเด่น บ่อปลาของผู้ปกครองนักเรียน สถานีทดลองข้าวจังหวัดราชบุรี ซึ่งทุกแห่งให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ในขั้นตอนของการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้ในรอบที่หนึ่งและรอบที่สองนั้นมีปัญหาเกิดขึ้นในเรื่องของการเตรียมพื้นที่แปลงทดลอง เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่วัด ซึ่งวัดให้คนที่อยู่ใกล้วัดเช่าเพื่อประกอบอาชีพทำให้โรงเรียนไม่สามารถเข้าไปใช้พื้นที่ได้ทันที ผู้บริหารโรงเรียนใช้วิธีเจรจากับเจ้าอาวาสเพื่อขอพื้นที่ทำเป็นแปลงทดลองก่อน แล้วไปเจรจากับคนที่เช่าแต่ผู้เช่าไม่ยอม เจ้าอาวาสจึงจะให้พื้นที่อีกแปลงที่อยู่ไกล ทำให้ไม่สะดวกผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องกลับไปเจรจากับเจ้าอาวาสใหม่ โดยอาจารย์ใหญ่เข้าไปเจรจากับเจ้าอาวาสใหม่ ประกอบกับขณะนั้นคนในชุมชนพากันตำหนิผู้เช่าคนนั้นว่าเห็นแก่ตัวประโยชน์ส่วนตนในที่สุดผู้เช่าก็ยอม ปัจจุบันไม่มีปัญหากับผู้เช่าแต่อย่างใด ความรู้สึกต่อกันก็ดี เพราะทางโรงเรียนได้พยายามอธิบายถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับเด็กในชุมชน ประกอบกับส่วนใหญ่ของคนในชุมชนเห็นด้วยกับโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงทำให้ปัญหาต่างๆ คลี่คลายไปในทางที่ดี

5.3.2 การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนบ้านนาโคบน

โรงเรียนบ้านนาโคบนดำเนินการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้ทั้งรอบที่หนึ่งและรอบที่สองดังนี้

1) อาจารย์ใหญ่เป็นผู้ช่วยติดต่อประสานงานในเรื่องการขออนุญาตออกนอกสถานที่กับหน่วยงานราชการในระดับอำเภอ ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...เรื่องติดต่อประสานงานกับทางอำเภอนะ อาจารย์ใหญ่ช่วยจัดการให้” เนื่องจากในการติดต่อประสานงานกับทางอำเภอนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะได้สะดวกมากกว่าเนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นที่รู้จักของคนในอำเภอเป็นอย่างดี

2) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อประสานงานบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ โดยในเรื่องการเตรียมสถานที่ในการพานักเรียนไปทัศนศึกษา การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารโรงเรียนได้ให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้ผู้ช่วยวิจัยฟังว่า “ อาจารย์ใหญ่ให้พี่ (ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น) ตัดสินใจได้เลยว่าจะเชิญใคร วันไหน แต่ว่าจะทำอะไรก็จะไปบอกเขา (อาจารย์ใหญ่) ก่อนนะ” นอกจากนี้ครูผู้สอนได้เดินทางไปยังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรีเพื่อสำรวจพื้นที่และศึกษาข้อมูลต่างๆ ล่วงหน้า ในเรื่องสถานที่สำหรับฝึกภาคปฏิบัตินั้น ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นจะใช้สถานที่ที่บ้านวิทยากรเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากของจริง

3) เพื่อนครูในโรงเรียนหลายคนได้ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอน เช่น การช่วยแนะนำวิทยากรแก่ครูผู้สอน ช่วยต้อนรับคณะผู้วิจัย บริการน้ำของว่าง ตลอดจนร่วมเดินทางไปทัศนศึกษาทั้งใกล้และไกลเพื่อช่วยดูแลนักเรียน จัดว่าเป็นการทำงานเป็นทีมอย่างเข้มแข็ง

4) ผู้ปกครองนักเรียน และคนในชุมชนมีส่วนร่วมอำนวยความสะดวกในการเดินทางพานักเรียนไปดูงานเกษตรผสมผสาน ผู้ปกครองนักเรียนซึ่งเป็นวิทยากรเอง มีอาชีพรองขับรถรับส่งนักเรียน จึงได้เอื้อเพื่อขับรถมารับมาส่งนักเรียนให้ไปดูงานที่บ้านของตนด้วย นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนของหมู่บ้านได้เข้ามาให้ความสะดวกช่วยบริการช่วยจัดน้ำของว่างให้กับนักเรียน รวมทั้งการทำอุปกรณ์ประกอบ จัดสถานที่แสดงนิทรรศการของหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นลดภาระในส่วนนี้ไปได้มาก

5) อาจารย์ใหญ่ได้เตรียมห้อง “วัฒนธรรมท้องถิ่น” แสดงผลงาน อุปกรณ์การเรียนการสอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นไว้โดยเฉพาะ จำนวน 1 ห้องเรียน และเป็นห้องที่มีความเหมาะสม โดยอยู่ชั้นล่างของอาคาร ผู้ปกครองสามารถเข้ามาดูผลงานของนักเรียนได้โดยสะดวก ทำให้สามารถจัดแสดงผลงานของนักเรียนได้ตลอดเวลา

6) อาจารย์ใหญ่ได้จัดสรรที่ว่างหน้าอาคารเรียนให้เป็นสวนสมุนไพร ซึ่งนักเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งปลูกสมุนไพรที่นักเรียนแต่ละคนนำมาศึกษาในห้องเรียนและปลูกไว้เพื่อศึกษาต่อไป ซึ่งเป็นการเตรียมสถานที่ที่มีความเหมาะสมเนื่องจากเป็นบริเวณส่วนกลางของโรงเรียนดูแลรักษาง่าย มีการติดป้ายชื่อต้นสมุนไพร และการตกแต่งบริเวณรอบๆ อย่างสวยงามช่วยนักเรียนและผู้ปกครองที่มารับ-ส่งลูกหลานได้เห็นผลงานของนักเรียนและก่อให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือโดยการบริจาคสมุนไพรชนิดต่างๆ ที่ตนมีให้กับโรงเรียนอีกต่อไป

จะเห็นได้ว่าการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ นี้ได้รับความเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดีทั้งในด้านสถานที่ อุปกรณ์ การคมนาคมรับส่งนักเรียน ทั้งจากภายในและภายนอกโรงเรียน

5.4 การจัดการครูเข้าสอน

5.4.1 การจัดการครูเข้าสอนของโรงเรียนวัดสมานกิจ

โรงเรียนวัดสมานกิจดำเนินการจัดการครูเข้าสอนดังนี้

1) การจัดการครูเข้าสอนเพื่อจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีการประชุมคณะครูในโรงเรียนเพื่อพิจารณาผู้ที่มีความเหมาะสมและที่ประชุมได้มีความเห็นว่า หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรนั้นจะถูกนำมาใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นครูผู้สอนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพอยู่แล้วจึงมีความเหมาะสมที่สุด แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารโรงเรียนได้ถามความสมัครใจของครูผู้สอนก่อนแล้วจึงได้มอบหมายงานให้ ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ตอนที่รู้ว่าโรงเรียนของเราได้รับการเลือกนะ

ก็มีการประชุมครูแล้วก็คุยกันถึงเรื่องนี้ ที่ประชุมเห็นว่าเป็นคนสอนป.5 และสอนการงานพื้นฐาน อาชีพอยู่แล้วก็เหมาะสมที่จะสอนหลักสูตรท้องถิ่น” ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้บริหารโรงเรียนเล่าให้ คณะผู้วิจัยฟังว่า

เขา (ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น) เป็นครูประจำชั้น ป.5 อยู่แล้วและเป็นครูสอน กพอ. ซึ่งเกษตรก็เป็นวิชาหนึ่งที่อยู่ในนั้น เราก็ประชุมกันก่อนว่าจะเอาอย่างไร ที่ประชุมครูเห็นว่าครูประจำชั้นป.5 เหมาะสมแล้ว แต่ที่ประชุมครูก็ถาม ความสมัครใจก่อนแล้วว่าจะรับหรือเปล่า เขาก็รับ

2) เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่มีความรู้ ในเรื่องเกษตรกรรมมาก่อน จึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้พัฒนาตนเอง ทั้งการเข้ารับการอบรม การศึกษาดูงานหรือการศึกษาหาความรู้จากเอกสารตำราต่างๆ

3) ผู้บริหารโรงเรียนมีนโยบายว่าโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนี้เป็นโครงการ ของโรงเรียน ไม่ใช่โครงการของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเท่านั้น ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียน จึงขอความร่วมมือจากคณะครูในโรงเรียนให้ช่วยเหลือครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นในทุกเรื่องและ ทุกๆ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ในที่ประชุมครู อาจารย์ใหญ่จะบอกว่าให้ช่วยกันนะ ให้ทุกคนช่วยกัน” แสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร โรงเรียนต้องการให้ครูทุกคนในโรงเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมและช่วยเหลือครูผู้สอนหลักสูตร ท้องถิ่น เนื่องจากว่าครูในโรงเรียนเป็นบุคคลที่พื้นฐานและประสบการณ์ในการทำนา เลี้ยงปลา และปลูกผักมาก่อน

โดยสรุปการจัดครูเข้าสอนของโรงเรียนวัดสมานกิจในการนำหลักสูตรไปใช้รอบแรก ใช้วิธีการปรึกษาหารือ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมด้วยเหตุและผล และใช้ระบบ ของความสมัครใจ นอกจากนั้นยังได้สนับสนุนการทำงานของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น อย่างเต็มที่ ซึ่งวิธีการดังกล่าวก่อให้เกิดกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติ สำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ใน รอบที่สองผู้บริหารและที่ประชุมครูมีมติมอบหมายให้ครูคนเดิม เนื่องจากมีประสบการณ์ การสอนมาแล้วหนึ่งภาคการศึกษางานจะได้ต่อเนื่อง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดครูเข้าสอน พบว่า ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้ที่ไม่มี ประสบการณ์หรือพื้นฐานในเรื่องการทำนา เลี้ยงปลา ปลูกผักมาก่อนทำให้ไม่สามารถมองเห็น ภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรได้อย่างชัดเจนในช่วงของการนำ หลักสูตรไปใช้ในรอบแรก แต่หลังจากผ่านไปหนึ่งภาคการศึกษา ปัญหาดังกล่าวก็หมดไป เพราะครูได้มีประสบการณ์และเห็นภาพตลอดหลักสูตรแล้ว การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้บริหาร โรงเรียนได้ให้ครูในโรงเรียนซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการทำนา เลี้ยงปลา ปลูกผักมาก่อนคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือครูผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียนยังได้ให้ การสนับสนุนการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ดังที่ผู้บริหารโรงเรียน เล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ผม (อาจารย์ใหญ่) จะไม่อันในเรื่องงบประมาณเลย ไม่ว่าคุณจะทำซื้อสื่อ

หรือหนังสืออะไรก็ตามที่จะเอามาพัฒนาตนเองแล้วอีกอย่างครูในโรงเรียนของเราก็มีประสบการณ์และมีความรู้เรื่องการเกษตรเป็นอย่างดี”

5.4.2 การจัดครูเข้าสอนของโรงเรียนบ้านนาโคบน

โรงเรียนบ้านนาโคบนดำเนินการจัดครูเข้าสอนดังนี้

1) การจัดครูเข้าสอนในรอบแรกเพื่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคบน อาจารย์ใหญ่ได้มีการประชุมอาจารย์ในระดับมัธยมเพื่อพิจารณาตัวครูผู้สอน และได้คัดเลือกครูผู้ที่จบการศึกษาเอกสังคมศึกษาและเป็นผู้มีประสบการณ์สอนวิชา ส.071 ท้องถิ่นของเราเป็นผู้สอน โดยมีการถามความสมัครใจของผู้สอนด้วย อย่างไรก็ตามการจัดครูผู้สอนของโรงเรียนบ้านนาโคบนก็มีอุปสรรคเนื่องจากครูผู้สอนที่ได้รับการมอบหมายย้ายออกจากโรงเรียนเพื่อไปสอนที่โรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้านเพื่ออยู่ใกล้ครอบครัว ทำให้ทางโรงเรียนต้องหาครูผู้สอนมาแทนที่ โดยในระหว่างรอการย้ายนั้นอาจารย์ใหญ่ได้ให้ครูผู้สอนคนใหม่ทำงานควบคู่กันไปกับคนเดิม เช่น ส่งเข้าอบรมร่วมกันเพื่อให้ทำงานและเป็นที่เลี้ยงไปด้วย การจัดครูเข้าสอนได้มีการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนทำการพิจารณาโดยคำนึงถึงคุณสมบัติหลายประการคือจบการศึกษาเอกสังคมศึกษา มีประสบการณ์การสอนสังคมศึกษาในระดับชั้นนี้ เป็นผู้ที่สามารถเข้ากับชุมชนและผู้ปกครองได้ และมีการถามความสมัครใจก่อน อย่างไรก็ตามอาจารย์ได้ย้่ากับคณะครูในโรงเรียนให้ช่วยเหลือและทำงานเป็นทีม ไม่ปล่อยให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นต้องทำงานคนเดียว ซึ่งจากประสบการณ์ที่ผ่านมา คณะครูในโรงเรียนตลอดจนชุมชนได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

2) การจัดครูเข้าสอนในรอบสอง อาจารย์ใหญ่ได้พิจารณามอบหมายให้ครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นคนเดิมเป็นผู้รับผิดชอบต่อไป เนื่องจากมีประสบการณ์และจะได้ทำงานต่อเนื่องทั้งนี้การสอนในรอบสองได้มีการปรับปรุงแนวการสอนให้มีการบูรณาการระหว่างวิชาให้มากขึ้นกว่าในรอบแรก โดยมีการประชุมปรึกษาหารือประสานแผนการสอนกันโดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนในตารางเวลาว่าอาจารย์ประจำวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ภาษาอังกฤษ พืชสมุนไพร และพลศึกษา จะต้องสอนเรื่องใด ช่วงเวลาใดเพื่อสอดคล้องประสานกลมกลืนกันให้ได้จังหวะมากกว่าการจัดการเรียนการสอนในรอบแรก

5.5 การจัดตารางสอน

5.5.1 การจัดตารางสอนของโรงเรียนวัดสมานกิจ

โดยปกติโรงเรียนวัดสมานกิจดำเนินการจัดครูเข้าสอนโดยผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายให้ครูในโรงเรียนได้ประชุมปรึกษาหารือและตกลงกันเอง เมื่อลงตารางสอนตามเวลาได้แล้วจึงเสนอผู้บริหารโรงเรียนได้รับทราบ ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ผมจะให้ครูในโรงเรียนจัดตารางสอนกันเอง เมื่อลงตัวแล้วก็มารายงานให้ผมรู้ แต่ระหว่างนั้นครูในโรงเรียนก็จะเล่าให้ฟังนะ ว่าถึงไหน มีปัญหาอะไร แต่ปกติก็ไม่มีปัญหาอะไรหรอกเพราะ

ตารางสอนจะเหมือนกันทุกเทอมไม่ค่อยเปลี่ยนหรอก” สำหรับในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งสองรอบ คณะผู้วิจัยได้แจ้งให้ทางโรงเรียนทราบว่า คณะผู้วิจัยสามารถเดินทางมาเฝ้าฯ การสอนได้ในวันศุกร์ ดังนั้นโรงเรียนวัดสมานกิจจึงจัดให้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสาน ครบวงจรมีการเรียนการสอนในเช้าวันศุกร์ เนื่องจากครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเห็นว่าเป็นวันที่ คณะผู้วิจัยเดินทางมาที่โรงเรียนจะได้เข้าสังเกตการสอนได้ และที่ต้องจัดไว้ในช่วงเช้าเพราะ เวลาลงแปลงนาแล้วแดดจะไม่ร้อนจัด ในการจัดตารางสอนของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น จะไม่กระทบกับครูผู้สอนคนอื่น เนื่องจากในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น เป็น ผู้สอนเกือบทุกวิชา ยกเว้นวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต แต่อย่างไรก็ตามเวลาในการจัด การเรียนการสอนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม เนื่องจากครูประจำชั้นเป็นผู้สอน คนเดียวเกือบทุกวิชา ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “... สอนคนเดียว ทุกวิชา ยกเว้นวิชา สปช. ถ้าวันไหนเป็นวันหยุดหรือติดงานอะไร ก็ปรับเปลี่ยนเวลาเอา แต่ก็ ไม่กระทบวิชาอื่นหรอก” ในบางครั้งครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ ตามเวลาที่กำหนดไว้ เนื่องจากโรงเรียนวัดสมานกิจจะมีกิจกรรมและภาระงานอื่นๆ เข้ามา ตลอด แต่ไม่กระทบต่อการสอน เพราะครูผู้สอนจะเป็นครูประจำชั้นและอยู่กับนักเรียนตลอดวัน จึงสามารถสลับสับเปลี่ยนชั่วโมงของตนเองได้

โดยสรุปแล้วการจัดตารางสอนของโรงเรียนวัดสมานกิจไม่มีปัญหา และผู้บริหาร โรงเรียนใช้หลักการกระจายอำนาจ โดยเปิดโอกาสให้ครูประชุมปรึกษาหารือและตกลงกันเอง แล้วนำเสนอผู้บริหารโรงเรียน ทำให้ผู้บริหารได้รับทราบความเคลื่อนไหวของการปฏิบัติงาน ซึ่งถ้ามีปัญหาผู้บริหารจะเป็นผู้ทำหน้าที่แก้ไขปัญหานั้น

5.5.2 การจัดตารางสอนของโรงเรียนบ้านนาโคบน

โดยปกติการจัดตารางสอนในโรงเรียนบ้านนาโคบนมีการจัดตารางสอนก่อน การเปิดภาคเรียนในภาคต้นประมาณ 1 เดือน โดยอาจารย์ใหญ่เปิดโอกาสให้ครูในโรงเรียน ได้ประชุมปรึกษาหารือและตกลงกันเอง แล้วจึงเสนอให้อาจารย์ใหญ่ได้รับทราบโดย มีการประชุมร่วมกับอาจารย์ใหญ่ เท่าที่ผ่านมามักจะไม่มีการแก้ไขตารางสอนที่นำเข้าไปประชุม เพราะอาจารย์ใหญ่เห็นว่าครูผู้สอนได้ปรึกษากันมาแล้ว ดังที่ครูผู้สอนวิชาที่นำมาบูรณาการเล่า ให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...โรงเรียนจะมีแบบสอบถามมาให้กรอกว่าใครจะสอนอะไร แล้วจะ รับงานพิเศษอะไรบ้าง เราก็คุยกันแล้วเอาเข้าที่ประชุม...” จะเห็นได้ว่านอกจากงานสอนแล้วครู ในโรงเรียนบ้านนาโคบนจะต้องรับผิดชอบงานพิเศษอื่นๆ อีก แต่อย่างไรก็ตามงานพิเศษที่รับมา ทำนั้นครูจะเลือกงานพิเศษตามความถนัด และความต้องการของตนเองแต่ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นงานซ้ำกับปีที่ผ่านมา เช่น ฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน ดูแลโครงการอาหารกลางวัน ลูกเสือ และ กิจกรรมนักเรียน เป็นต้น

ในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในรอบแรกคณะครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมได้จัด ตารางสอนหลักสูตรท้องถิ่นไว้ที่วันอังคารปลายที่ต้องจัดไว้ในช่วงบ่าย เพราะหลักสูตรท้องถิ่น

ต้องมีการจัดการเรียนการสอนภายนอกโรงเรียน ซึ่งบางครั้งอาจทำให้เลยเวลาออกไปจะได้ไม่ครบถ้วนวิชาอื่น ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนตารางสอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นจากวันอังคารไปมาเป็นวันพฤหัสบดีบ้าง เพื่อจะได้ตรงกับวันที่คณะผู้วิจัยเข้ามาสังเกตการสอนที่โรงเรียน ในการเปลี่ยนแปลงตารางสอนครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น และครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมได้ประชุมกันและกำหนดให้จัดวางวิชาหลักสูตรท้องถิ่นก่อนแล้วต่อด้วยวิชาลูกเสือ จากนั้นจึงจัดวิชาอื่นๆ ตามลงไป ดังที่ครูผู้สอนวิชาที่นำมาบูรณาการเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...เราก็เอาหลักสูตรวางก่อนแล้วค่อยจัดวิชาอื่นตามก็ไม่มีปัญหาอะไร...” นับว่าครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น และครูผู้สอนวิชาที่นำมาบูรณาการซึ่งเป็นครูในระดับชั้นมัธยมได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นและยินดีให้ความร่วมมือกับคณะผู้วิจัย

การสอนในรอบแรกได้ดำเนินการในภาคปลาย ปีการศึกษา 2544 ส่วนการดำเนินการในรอบสองได้ดำเนินการในภาคต้น ปีการศึกษา 2545 ทั้งสองรอบจัดการเรียนการสอนไว้ในช่วงวันพฤหัสบดีตอนบ่ายทั้งสิ้น เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการไปศึกษาในชุมชนหรือทำกิจกรรมที่อาจต้องใช้เวลานอกเหนือออกไปจะได้ไม่กระทบกับวิชาอื่น นอกจากนี้ยังเป็นการเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับคณะผู้วิจัยด้วย

สำหรับเหตุผลที่มีการปรับเวลาการสอนจากภาคปลายมาเป็นภาคต้นนี้ จุดประสงค์ในตอนแรกคือ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่ภาคปลายมักจะมีวันหยุด วันเทศกาล ที่ทางโรงเรียนต้องทำกิจกรรมต่างๆ มากเช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันรัฐธรรมนูญ วันประณมศึกษา วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก วันครู ประกอบกับโรงเรียนบ้านนาโคบเป็นโรงเรียนขยายโอกาส ทำให้ต้องทำกิจกรรมบางกิจกรรมซ้ำกันสองครั้ง เช่น กิจกรรมลูกเสือสำหรับชั้นประถมศึกษา กิจกรรมเข้าค่ายพักแรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่สำหรับชั้นมัธยมศึกษา ก็พากลุ่มโรงเรียนระดับประถม และกีฬาระดับมัธยม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเกี่ยวกับการอบรมศึกษาดูงานของครู อีกทั้งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านนาโคบได้รับเลือกให้เป็นประธานกลุ่มโรงเรียน จึงทำให้อาจารย์ใหญ่และคณะครูต้องเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งการจัดนิทรรศการงานวันประถมศึกษา งานกีฬากลุ่มโรงเรียน ฯลฯ สภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้มีผลทำให้เกิดปัญหาสอนไม่ทันแทบทุกวิชา ครูผู้สอนต้องแก้ปัญหาโดยสอนพิเศษเพิ่มเติมตอนเย็นบ้าง วันเสาร์บ้าง หรือมีการสอนแบบรวบรัดบ้าง และจากการที่ต้องจัดสอนพิเศษตอนเย็นนี้เองได้ก่อให้เกิดปัญหากับผู้ปกครองที่มารอรับนักเรียนกลับบ้าน หรือปัญหานักเรียนกลับบ้านเย็นทำให้พลาดรถประจำทางเที่ยวสุดท้ายเวลา 16.00น. รวมทั้งนักเรียนที่อยู่ค่ายมวยไม่สามารถไปฝึกซ้อมได้ทัน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ ทำให้ครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นและคณะผู้วิจัยเกิดความคิดว่าน่าจะลองเปิดสอนในภาคต้นซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับภาคปลายแล้วพบว่าภาคต้นมีกิจกรรมต่างๆ น้อยกว่าภาคปลาย ประกอบกับภาคต้นมีประเพณีผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวห่อ ที่ตรงกับวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาสาระในวิชาพหุติ ที่สำคัญคือทำให้การปรับจำนวนฐานการเรียนรู้นั้นในชุมชนจากเดิม 5 ฐาน มาเป็น 3 ฐาน ที่เหลืออีก 2 ฐานสามารถนำมาผนวกเข้ากับ

ประเพณีผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวหอ และนักเรียนได้มีโอกาสเข้าชุมชนเพิ่มขึ้นอีก 1 ครั้ง ตามข้อเสนอแนะของวิทยาการชุมชน

5.6 การนิเทศการสอน

5.6.1 การนิเทศการสอนของโรงเรียนวัดสมานกิจ

การนิเทศการสอนของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรกและรอบที่สอง มีการดำเนินการดังนี้

1) คณะผู้วิจัยประชุมวางแผนการนิเทศร่วมกับผู้บริหารและครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น โดยคณะผู้วิจัยจะเดินทางไปนิเทศในวันศุกร์ซึ่งเป็นวันที่มีการจัดการเรียนการสอน

2) คณะผู้วิจัยเดินทางไปนิเทศสัปดาห์เว้นสัปดาห์ถ้าโรงเรียนไม่มีการเปลี่ยนแปลงตารางสอน แต่บางเดือนจะไปได้ครั้งเดียว เนื่องจากโรงเรียนมีกิจกรรมอื่น

3) คณะผู้วิจัยให้คำปรึกษาและร่วมประชุมวางแผนวิเคราะห์ปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกับครู

4) ศึกษานิเทศก์อำเภอดำเนินได้เข้าร่วมประชุมกับคณะผู้วิจัย ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน และผู้แทนชุมชนเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นหนึ่งครั้ง แต่ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรกประมาณ 3 เดือนแรก ศึกษานิเทศก์อำเภอดำเนินไม่ได้เข้ามานิเทศเลย เนื่องจากการโยกย้ายของศึกษาธิการจึงทำให้มีศึกษาธิการอำเภอยุ่เพียงคนเดียว จึงไม่สามารถมานิเทศได้ เนื่องจากต้องรับภาระงานประจำที่ค่อนข้างมาก แต่ในช่วงของปลายภาคการศึกษาของการนำหลักสูตรไปใช้ในครั้งแรก ได้มีศึกษาธิการอำเภอย้ายมาใหม่ จึงได้เริ่มมีศึกษาธิการอำเภอดำเนินเข้ามานิเทศการสอนของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น และได้มาร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนด้วย ก่อนการเข้านิเทศครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น และศึกษาธิการจะทำความเข้าใจกันก่อนว่า การเข้านิเทศนี้จะเป็นการนิเทศเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนดังที่ศึกษาธิการเล่าให้ผู้ช่วยวิจัยฟังว่า “คือพี่ (ศึกษาธิการ) จะบอกนะว่าที่เข้ามาดูการสอนเนี่ย เป็นการนิเทศเพื่อปรับปรุงนะมีอะไรให้พูดตรงๆ ได้ไหม หลังจากนิเทศเสร็จแล้วเราก็มารุ้กัน” ศึกษาธิการต้องการให้การนิเทศเป็นแบบที่เป็นกันเองมีอะไรก็พูดคุยกปรึกษาหารือกันเพื่อจะได้ปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ที่เกิดขึ้น สำหรับในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง ศึกษาธิการอำเภอดำเนินมีโอกาสเข้ามานิเทศค่อนข้างน้อย เนื่องจากติดภารกิจอื่นๆ แต่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นใช้วิธีปรึกษาหารือกับศึกษาธิการทางโทรศัพท์

5) ผู้บริหารโรงเรียนได้มีการนิเทศภายในอย่างไม่เป็นทางการเพื่อติดตามผล และให้คำแนะนำกับครูในโรงเรียนโดยวิธีการพูดคุยปรึกษาหารือเป็นส่วนใหญ่ ดังที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ก็มีนะแต่เป็นแบบไม่เป็นทางการ ส่วนครูในโรงเรียนก็จับคู่กันแล้วผลัดกันดูให้กัน แนะนำกันบ้างแต่ไม่เป็นทางการนะ” การนิเทศกันเอง

ระหว่างครูในโรงเรียนจะใช้วิธีการพูดคุยกันเป็นส่วนใหญ่ นั่นคือใครมีปัญหาอะไรก็เอามาคุยกัน ใครมีแนวทางแก้ไขก็จะแนะนำกัน ในส่วนของผู้บริหารโรงเรียนจะมีการเยี่ยมชมชั้นเรียนบ้าง เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น นอกจากนั้นยังมีการนิเทศกันเอง ระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียนแบบเพื่อนซี้ซี้พา ซึ่งเป็นการนิเทศกันเองอย่างไม่เป็นทางการของครูในโรงเรียนเดียวกัน ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ผมยังไม่เคยเข้านิเทศครูผู้สอนอย่างเป็นทางการเลยแต่ก็เดินดูบ้างว่าเขาสอนเป็นยังไงบ้าง ที่จริงเรามีการนิเทศแบบเพื่อนซี้ซี้พาในโรงเรียนอยู่แล้ว”

ปัญหาของการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น พบว่าผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถเข้านิเทศการสอนของครูในโรงเรียนได้ตามแผนที่กำหนดไว้เนื่องจากผู้บริหารมีภาระกิจที่ต้องออกไปประชุมนอกโรงเรียน ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นต้องการที่จะได้รับการนิเทศ ทั้งจากผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนครูในโรงเรียน ศึกษาิเทศก์มากกว่านี้ เนื่องจากครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเห็นว่า การนิเทศจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองเป็นอย่างมากเพราะจะได้เอาคำแนะนำต่างๆ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาตนเองต่อไป ซึ่งจะได้เป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียนด้วย ดังที่ครูผู้สอนเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “การที่มีศึกษาิเทศก์และคณะผู้วิจัยมานิเทศการสอนทำให้ได้ประโยชน์มาก คำแนะนำที่ได้รับก็เอาไปปรับปรุงแนวการสอนของตัวเองด้วย” ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่งสอนวิชานี้เป็นครั้งแรกจึงอยากให้ผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์มากกว่ามาดูการสอนของตน สำหรับศึกษาิเทศก์อำเภอมีปัญหาส่วนตัวคือปัญหาในเรื่องเวลาเนื่องจากเพิ่งย้ายมาใหม่จึงต้องรับผิดชอบงานหลายอย่าง ทำให้ไม่สามารถนิเทศการสอนของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้

5.6.2 การนิเทศการสอนของโรงเรียนบ้านนาโคบน

การนิเทศการสอนในวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรกและรอบที่สอง มีการดำเนินการดังนี้

- 1) คณะผู้วิจัยประชุมวางแผนการนิเทศร่วมกับผู้บริหารและครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น โดยคณะผู้วิจัยจะเดินทางไปนิเทศในวันพฤหัสบดี ซึ่งเป็นวันที่มีการจัดการเรียนการสอน
- 2) คณะผู้วิจัยเดินทางไปนิเทศสัปดาห์วันสัปดาห์ แต่บางเดือนอาจจะไปได้ครั้งเดียวเนื่องจากโรงเรียนมีกิจกรรมอื่น
- 3) คณะผู้วิจัยให้คำปรึกษาและร่วมประชุมวางแผนวิเคราะห์ปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกับครู
- 4) ศึกษาิเทศก์อำเภอที่รับผิดชอบดูแลโรงเรียนบ้านนาโคบนได้เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือคัดเลือกประเด็นที่จะนำมาจัดทำสาระหัวข้อของหลักสูตรท้องถิ่นตั้งแต่ต้น กับคณะผู้วิจัย ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และผู้รู้ในชุมชน หลังจากนั้นได้ร่วมกันวางแผนการสอนการพัฒนาแบบทดสอบก่อนเรียน หลังเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนจะติดต่อประสานงานกับศึกษานิเทศก์อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนมีโอกาสพบกับศึกษานิเทศก์ในการประชุมที่อำเภอ นอกจากนั้นแล้วผู้บริหารโรงเรียนยังได้ขอให้ศึกษานิเทศก์เข้านิเทศการสอน ดังที่ศึกษานิเทศก์เล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “เวลาประชุมผู้บริหารที่อำเภอ พี่ (ศึกษานิเทศก์) ก็จะพบกับอาจารย์ใหญ่ อาจารย์ใหญ่ก็จะบอกว่าให้พี่เข้ามานิเทศบ้าง” ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรกศึกษานิเทศก์เข้ามาเยี่ยมเยียนโรงเรียนหลังจากเปิดเทอมปลายไปได้ 1 เดือนโดยมาดูเรื่องอาหารกลางวัน หลังจากนั้นเริ่มใช้หลักสูตรไปได้ 2 เดือนแรก ศึกษานิเทศก์จึงเข้ามานิเทศ โดยในการเข้านิเทศนั้นผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่ได้ติดต่อหรือนัดหมายกับศึกษานิเทศก์ในเรื่องวัน เวลาที่เข้านิเทศ และศึกษานิเทศก์ก็ไม่ได้แจ้งให้ทางโรงเรียนรู้ล่วงหน้ามาก่อน ศึกษานิเทศก์ได้ชี้แจงให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นทราบว่า ที่ไม่ได้แจ้งล่วงหน้าเพราะตนเองไม่สามารถกำหนดวัน เวลาที่แน่นอนได้เนื่องจากมีภาระงานมาก ในการมาครั้งนี้ไม่ได้มาเพื่อจับผิด แต่เป็นการมาทำงาน ร่วมกันเท่านั้น โรงเรียนบ้านนาโคบนและศึกษานิเทศก์ได้มีการวางแผนและกำหนดวัน เวลาการนิเทศไว้ แต่ที่ไม่สามารถทำได้ตามแผนเพราะต่างฝ่ายต่างก็มีงานมาก ทางฝ่ายศึกษานิเทศก์ชี้แจงว่า

มีศึกษานิเทศก์เพียง 2 คนและขณะนี้อีกคนหนึ่งสอบเป็นผู้บริหารได้ผ่านข้อเขียนแล้ว จึงเหลือศึกษานิเทศก์อยู่เพียงคนเดียว แล้วก็ยังมีหลายโรงเรียนที่ต้องไป ก็เลยไม่มีเวลาที่จะเข้าโรงเรียนนี้บ่อย...เลยต้องใช้วิธีเข้านิเทศโรงเรียนที่เป็นแกนนำของกลุ่มอย่างโรงเรียนบ้านนาโคบน ลำชี หนองจันทร์ แล้วก็ให้ในกลุ่มไป แนะนำช่วยเหลือกัน ดูแลกันเอง

สำหรับความเห็นของครูผู้สอนนั้นมีความต้องการการนิเทศอย่างมากโดยกล่าวว่า “ศึกษานิเทศก์มาดูครั้งเดียว...แนะนำเรื่องแผนการสอนว่าน่าจะสอนอย่างไร ให้เด็กทำอย่างไร อยากให้ศึกษานิเทศก์มาบ่อยกว่านี้ เพราะไม่เคยสอนแบบนี้(storyline)มาก่อน ก็อยากให้ศึกษานิเทศก์แนะนำว่าเป็นยังไง ต้องปรับปรุงยังไง”

5) ผู้บริหารโรงเรียนมีการนิเทศภายในอย่างไม่เป็นทางการบ้าง แต่ผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถนิเทศเพื่อติดตามผลและให้คำแนะนำกับครูผู้สอนได้ตามแผนที่กำหนดไว้ ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “เรื่องการนิเทศภายใน ผม (อาจารย์ใหญ่) ยอมรับนะที่เราล้มเหลว ล้มเหลวจริงๆ สาเหตุก็มาจากการที่เราไม่มีเวลา โดยเฉพาะตัวผมเองไม่สามารถนิเทศได้ตามแผนที่วางไว้เพราะโรงเรียนเรามีการจัดการเรียนการสอนทั้งระดับ ประถมและมัธยม” อย่างไรก็ตามโดยปกติแล้วอาจารย์ใหญ่ก็จะรู้แผนการสอนของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น เพราะได้ตรวจดูแผนการสอนและให้คำแนะนำ นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนคาดหวังให้เกิดการนิเทศกันเองระหว่างครูด้วยกันในโรงเรียน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเช่นกัน เพราะครูแต่ละคนนอกจากจะรับภาระงานสอนแล้วยังต้องรับงานอย่างอื่นอีก สิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนทำได้ก็คือการเยี่ยมชมชั้นเรียนบ้างเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้สอน ส่วนการนิเทศกันเองระหว่างเพื่อนครูด้วยกันก็จะเป็นการนิเทศแบบไม่เป็นทางการ โดยวิธีการพูดคุยปรึกษาหารือกันเป็นส่วนใหญ่ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...จะมีก็แต่

อาจารย์ใหญ่เดินไปดูบ้าง เพื่อนครูในระดับชั้นเดียวกันไปดูบ้าง คือปกติกับเพื่อนครูด้วยกันเรามีอะไรก็คุยกันอยู่แล้ว...” ในการทำงานร่วมกันนั้นครูในระดับชั้นเดียวกันก็จะมี การพูดคุยปรึกษาหารือกันและช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นการนิเทศการสอนหลักสูตรท้องถิ่นจึงมีลักษณะเป็นการนิเทศกันอย่างไม่เป็นทางการโดยเป็นการปรึกษาหารือกันในปัญหาที่เกิดขึ้น

สรุปได้ว่าการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นพบว่า ศึกษาานิเทศก์และผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถเข้านิเทศการสอนของครูในโรงเรียนได้ตามแผนที่กำหนดไว้ ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นมีความต้องการให้ศึกษาานิเทศก์เข้านิเทศการสอนของตนเองให้มากกว่านี้ เนื่องจากเพิ่งสอนวิชานี้เป็นครั้งแรก จึงอยากให้ศึกษาานิเทศก์เข้ามาแนะนำในเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อทำให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเกิดความมั่นใจมากขึ้น ในกรณีนี้คณะผู้วิจัยได้มีหน้าที่ในส่วนนี้โดยมีการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ และมีผู้ช่วยวิจัยเข้าสังเกตการสอน ร่วมสอน และช่วยเหลือในด้านการจัดทำอุปกรณ์ สื่อการสอน การติดต่อวิทยากรท้องถิ่น ตลอดจนการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการตรวจผลงาน และช่วยตรวจผลงานนักเรียนร่วมกันกับครูผู้สอนอย่างใกล้ชิดโดยตลอดทั้งสองรอบ

5.7 การวางแผนการสอน

5.7.1 การวางแผนการสอนของโรงเรียนวัดสมานกิจ

การวางแผนการสอนของโรงเรียนวัดสมานกิจ ได้มีการดำเนินการดังนี้

- 1) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น คณะผู้วิจัย และผู้รู้ในชุมชนได้ร่วมกันจัดทำแนวการสอน หรือแผนการสอนระยะยาวตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งดำเนินการในช่วงก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่ง
- 2) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นนำแผนการสอนระยะยาวมาสร้างเป็นแผนการสอนรายสัปดาห์โดยได้รับคำแนะนำจากเพื่อนครูในโรงเรียน และจากผู้รู้ในชุมชน
- 3) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้นำแผนการสอนที่ได้สร้างไว้แล้วนั้นมาใช้ ซึ่งในบางครั้งครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นต้องเปลี่ยนแปลงแผนการสอนบ้างเพื่อความเหมาะสม ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “จากที่ทำแผนการสอนระยะยาวไว้ พอถึงเวลาเปิดเทอม ก็เอาแผนอันนั้นคลี่ออก แล้วก็ทำแผนไปสอนไป บางครั้งก็มีการเปลี่ยนแผนบ้างตามสถานการณ์ที่เข้ามา” ในภาคการศึกษาที่ผ่านมามีเหตุการณ์ที่ทำให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการสอนได้ ซึ่งจากการสังเกตพบว่าในบางครั้งมีกิจกรรมบางอย่างของหมู่บ้าน เช่นกิจกรรมการต่อต้านยาเสพติด ซึ่งชุมชนมาขอความช่วยเหลือจากทาง โรงเรียนทั้งนักเรียนและครูในโรงเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรม และยังมีกิจกรรมอื่นๆ ของโรงเรียนด้วยการนำหลักสูตรไปใช้ในช่วงแรก แผนการสอนของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆ ที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้สอน ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ แต่ยังไม่ได้วางแผนการสอนแบบบูรณาการกับครูผู้สอนรายวิชาอื่นๆ เช่น วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

แต่จะเป็นการสอนเพิ่มเติมจากที่คนใดคนหนึ่งสอนเอาไว้ ดังที่ ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ เล่าให้คณะผู้วิจัย ฟังว่า “ที่ผ่านมายังไม่มีการวางแผนการสอนบูรณาการกันเลย แต่ก็คุยกันตลอดจนะว่า เขา (ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น) สอนถึงเรื่องนี้แล้ว ให้ผม(ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ) สอนเรื่องนี้” ซึ่ง สอดคล้องกับที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ในภาคการศึกษาที่ผ่านมาเรา (ครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ) ไม่ได้วางแผนการสอนร่วมกันเลย เหมื่อนำคิดว่าจะดีกว่านี้”

4) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้นำแผนการสอนเสนอผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนได้รับทราบกำหนดการสอน และความก้าวหน้าในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนได้ให้คำแนะนำ ชักถามในรายละเอียดต่างๆ เช่น การเชิญวิทยากร การพานักเรียนทัศนศึกษา “จะเอาแผนการสอนให้อาจารย์ใหญ่ดูด้วย อาจารย์ใหญ่ก็จะถามว่าเชิญใครมาเป็นวิทยากร เชิญหรือยัง” จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบริหารโรงเรียนให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของครู ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่ง ในการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น

5) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการร่วม ประชุมกับคณะผู้วิจัยเพื่อปรับแนวการสอนและประชุมเพื่อวางแผนการสอนในครั้งต่อไป โดยนำแผนการสอนเดิมมาแก้ไข และวางแผนการสอนแบบบูรณาการพร้อมทั้งพูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคการศึกษาที่ผ่านมา รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งรายละเอียดของแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ในบทที่ 3 แล้ว

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการสอนนั้น การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ในช่วงแรก พบว่าแผนการสอนที่ทำไว้เดิมไม่สอดคล้องกับฤดูกาลการทำงาน เนื่องจากในตอนแรก แผนการสอนที่ทำไว้เป็นแผนการสอนที่ดูตามจุดประสงค์ แล้วทำเป็นแผนการสอนออกมาพอถึงเวลาสอนจริงช่วงเวลาการทำงานก็ไม่ตรงกับแผนการสอนที่วางไว้ ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น เล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “คือตอนแรกเลยนะในการทำแผนการสอน จะศึกษาหลักสูตรก่อน แล้วก็ ดูจุดประสงค์ แล้วจึงทำเป็นแผนการสอนออกมา แต่พอถึงเวลาสอนจริงๆ ก็สอนไม่เรียงตาม หน่วยการเรียนรู้ เพราะวาระระยะเวลาในการทำงานไม่ตรงกับแผนการสอนที่วางไว้” ดังนั้นครูผู้สอน หลักสูตรท้องถิ่นได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยสลับเนื้อหาบางเรื่องขึ้นมาสอนก่อน เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติตามฤดูกาล เช่นในการทำงานนั้นจะหว่านข้าวในวันแม่คือวันที่ 12 สิงหาคม และจะเกี่ยวข้าวในวันพ่อคือวันที่ 5 ธันวาคม ในช่วงต้นเดือนธันวาคม ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ได้ทำการสอนเรื่องการเก็บเกี่ยวผลผลิตก่อนแล้วจึงสอนในหน่วยการเรียนรู้อื่นๆ ต่อไป จากนั้น จึงสรุปให้นักเรียนได้เห็นกระบวนการทั้งหมดของการทำนาอีกครั้ง

5.7.2 การวางแผนการสอนของโรงเรียนบ้านนาโคบน

การวางแผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ได้ดำเนินการดังนี้

1) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น คณะผู้วิจัย ศึกษาวิเคราะห์ ได้ร่วมกันจัดทำแผนการสอนระยะยาวตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งดำเนินการในช่วงก่อนนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่ง สำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้สอนเนื่องจากครูผู้สอนที่ได้กำหนดไว้ย้ายไปสอนที่โรงเรียนอื่น แต่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นคนปัจจุบันยังคงใช้แผนการสอนเดิมที่วางแผนไว้

2) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นนำแผนการสอนระยะยาวมาสร้างเป็นแผนการสอนระยะสั้นรายสัปดาห์

3) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นนำแผนการสอนระยะรายสัปดาห์เสนอต่อผู้บริหารโรงเรียนทุกสัปดาห์ เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนได้รับทราบกำหนดการสอนและความก้าวหน้าในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นให้ความสำคัญต่อการส่งแผนการสอน เนื่องจากเป็นครั้งแรกที่มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นและมีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้กับนักเรียน หรือต้องมีการพานักเรียนนอกนอกระยะโรงเรียน ดังนั้นการส่งแผนการสอนจะทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้รับทราบกำหนดการสอนแล้วยังเป็นการขออนุญาตด้วย

4) ผู้บริหารโรงเรียนตรวจแผนการสอนและให้ข้อเสนอแนะต่างๆ แก่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและยังได้มอบหมายให้ครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกันเข้าร่วมกิจกรรมในการพานักเรียนออกไปจัดการเรียนการสอนนอกบริเวณโรงเรียนด้วย ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...อาจารย์ใหญ่ก็จะตรวจแผนการสอน บางครั้งก็ให้คำแนะนำด้วย แล้วก็บอกด้วยว่าให้ใครไปด้วยในกรณีที่พานักเรียนออกไปที่บ้านวิทยากร”

5) ครูผู้สอนวิชานำแผนการสอนที่ผ่านการตรวจจากผู้บริหารมาใช้สอนจริง ซึ่งในการสอนจริงนั้นต้องมีการปรับเปลี่ยน เนื่องจากปัญหาการมีกิจกรรมพิเศษอื่นๆ เข้ามาแทรก เช่น การฝึกซ้อมขบวนพาเหรดเพื่อแข่งกีฬาสี ผู้บริหารได้ให้ความสนใจซักถามปัญหาอยู่เสมอ มีการพูดคุยปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ เช่นถ้าสอนไม่ทันตามแผนที่กำหนดไว้จะแก้ปัญหาอย่างไร

6) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาที่นำมาบูรณาการ เข้าร่วมประชุมกับคณะผู้วิจัยเพื่อปรึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคการศึกษาที่ผ่านมา เพื่อนำมาปรับแนวการสอน และวางแผนการสอนในครั้งต่อไป ซึ่งพบว่า การสอนในรอบแรกอยู่ในภาคปลายโรงเรียนมีกิจกรรมมาก จึงทำให้การสอนไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้เพราะนักเรียนต้องไปร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นหรือกิจกรรมที่ต้องไปร่วมกับโรงเรียนอื่น นอกจากนี้ยังไม่มี การวางแผนการสอนบูรณาการร่วมกันอย่างจริงจังทำให้นักเรียนต้องทำงานมาก ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “...ในเทอม 2 เป็นเทอมที่มีกิจกรรมเยอะมากก็เลยสอนไม่ได้ตามแผน โรงเรียนจะมีกิจกรรมเข้ามาตลอดเพราะโรงเรียนต้องจัดกิจกรรมทั้งในระดับประถมและระดับมัธยม ทั้งที่มีอยู่ในโปรแกรมและนอกโปรแกรม...” ปัญหานี้ก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ติดตามมาคือการสอนเพิ่มเติมในตอนเย็น หรือวันหยุด การสอนแบบรวบ หรือสอนอย่าง

เร่งรัดโดยสรุป นอกจากนี้ยังมอบให้นักเรียนไปทำมาเป็นการบ้าน ทำงานซ้ำซ้อนกันในวิชาต่าง ๆ จึงทำให้ต้องมีการปรับแผนการสอนโดยใช้การบูรณาการวิชาต่าง ๆ ตกลงกันเกี่ยวกับการวางแผนการสอนแบบบูรณาการ การวัดและการประเมินผลผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การทำโครงการ โดยวิชาต่าง ๆ เข้ามาร่วมด้วยทำให้จำนวนชิ้นงานที่นักเรียนต้องทำลดลงแต่เน้นคุณภาพมากขึ้น และอาจารย์วิชาต่าง ๆ มาร่วมกันประเมินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิชาของตน นอกจากนี้ยังมีการย้ายหลักสูตรท้องถิ่นมาไว้ในภาคต้นซึ่งมีกิจกรรมน้อยลง และชุมชนมีงานประเพณีผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวห่อ ซึ่งในหมู่บ้านจะมีการจัดงานประเพณีมีการเล่นแสดงศิลปะของกะเหรี่ยงด้านต่าง ๆ เช่น การแต่งกาย การทอผ้า สาธิตการตีผึ้ง พิษสมุนไพร ร้องเพลงและรำกะเหรี่ยง ข้าวและพืชผักกะเหรี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องที่นักเรียนต้องเรียนในวิชาหลักสูตรท้องถิ่น และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของวิชาที่ต้องการให้นักเรียนได้เข้าศึกษาในชุมชน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรให้กับนักเรียน

5.8 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

5.8.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนวัดสมานกิจ

โรงเรียนวัดสมานกิจได้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งสองรอบดังนี้

1) การนำหลักสูตรไปใช้ทั้งรอบที่หนึ่งและรอบที่สอง คณะผู้วิจัยร่วมมือกับโรงเรียนวัดสมานกิจจัดประชุมผู้ปกครองและปฐมนิเทศนักเรียน เพื่อชี้แจงให้ทราบเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการเป็นวิทยากร ให้สัมภาษณ์นักเรียน ศึกษาดูงาน และร่วมแสดงความคิดเห็นในแฟ้มผลงาน และการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนในการเรียนวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจร ซึ่งมีผู้ปกครองเข้าร่วมประชุมประมาณร้อยละ 70 ทั้งสองครั้ง

2) ผู้บริหารโรงเรียนได้แจ้งให้ที่ประชุมครูได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น และได้ขอความร่วมมือจากคณะครูในโรงเรียนให้ร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่นจะได้รับความร่วมมือจากคณะครูในโรงเรียนเป็นอย่างดี ดังที่ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ผม (ครู ผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ) และครูในโรงเรียนเห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องของโรงเรียนไม่ใช่เรื่องของใครคนใดคนหนึ่ง อาจารย์ใหญ่เองก็บอกตลอดว่ามีอะไรให้ช่วยกันปรึกษากัน” ซึ่งสอดคล้องกับที่ครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “พี่ๆ (ครูในโรงเรียน) ช่วยกันอยู่แล้ว ตั้งแต่เริ่มต้นก็ช่วยกันมาตลอดมีอะไรก็จะปรึกษากัน”

3) กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้รอบแรกคือการเชิญวิทยากรมาบรรยาย ทัศนศึกษานอกสถานที่ การศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราจากห้องสมุด การฝึกปฏิบัติจริง การรายงานหน้าชั้นเรียนและการทำแฟ้มผลงาน โดยเชิญผู้ปกครองและวิทยากรในชุมชนมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเตรียมพื้นที่ การหว่านข้าว การเกี่ยวข้าว

การทำกิจกรรมเหล่านี้ ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอน เช่น การเตรียมพื้นที่นา การขุดบ่อปลา การปลูกข้าว-ปลูกผัก การเกี่ยวข้าวและอื่นๆ โดยมีผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียน คนในชุมชน และคณะผู้วิจัยเข้าร่วมด้วย

4) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการได้ให้นักเรียนนำปัญหาหรือข้อสงสัยในชั้นเรียนกลับไปถามผู้ปกครองหรือคนในชุมชน ซึ่งคนในชุมชนและผู้ปกครองให้ความร่วมมือ และรู้สึกยินดีที่ได้ให้ความรู้แก่นักเรียน ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ให้นักเรียนไปหาความรู้เอง โดยให้เข้าไปในหมู่บ้านถามผู้ปกครองหรือคนที่รู้ ผู้ปกครองและคนในชุมชนก็ยินดีต้อนรับนะ” การที่ครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนไปแสวงหาความรู้เองนั้นเนื่องจากคนในชุมชนหรือผู้ปกครองนักเรียนต่างมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีความรู้ในเรื่องการเพาะปลูกและการทำนาเป็นอย่างดี การที่ให้นักเรียนเข้าไปถามผู้ปกครองหรือคนในชุมชนจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากของจริง

5) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการได้พานักเรียนไปทัศนศึกษาที่สถานีทดลองข้าว จ.ราชบุรี เพื่อศึกษาดูงานเกี่ยวกับแปลงสาธิตเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” ทำให้นักเรียนได้เห็นของจริงที่สมบูรณ์ตามหลักวิชาการ ในการพานักเรียนออกไปนอกบริเวณโรงเรียนครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนก่อนทุกครั้งและก่อนที่จะพานักเรียนไปทัศนศึกษาที่แปลงสาธิตเกษตรครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ติดต่อสถานที่นั้นเพื่อขออนุญาตก่อน แล้วจึงทำหนังสือราชการตามไป

6) ผู้บริหารโรงเรียนได้ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนสอนหลักสูตรท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเช่น ร่วมกิจกรรมการเกี่ยวข้าว และในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่ง ข้าวที่ได้จากการทำนาในวิชาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นทางโรงเรียนได้ขายข้าวให้กับโครงการข้าวของโรงเรียน และโครงการข้าวได้ขายข้าวต่อให้กับโครงการอาหารกลางวัน ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “โรงเรียนเอาข้าวของหลักสูตรท้องถิ่นมาขายให้โครงการข้าว แล้วโครงการข้าวก็ขายข้าวให้กับโครงการอาหารกลางวันต่อ โครงการอาหารกลางวันก็ขายข้าวให้นักเรียน” โรงเรียนพยายามที่จะบริหารจัดการผลผลิตที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากว่าการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น จำเป็นที่ต้องใช้เงินทุนจึงต้องมีการบริหารผลผลิตที่ได้เพื่อจะได้นำเงินที่ได้มาลงทุนต่อไป

7) โรงเรียนวัดสมานกิจได้มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรก มีการบูรณาการระหว่างรายวิชาที่สอนโดยครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเท่านั้น โดยบูรณาการวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรกับวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นรายวิชาที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้สอนทั้งสิ้น ตัวอย่างของการบูรณาการกับวิชาภาษาไทยหลังจากที่ครูพานักเรียนกลับมาจากการไปศึกษาที่แปลงนา

ครูถามนักเรียนว่าไปมาแล้วนักเรียนเห็นอะไรบ้าง ให้นักเรียนช่วยกันแต่งกลอนสี่ ปรากฏว่านักเรียนช่วยกันแต่งกลอนสี่ได้ดังนี้

ในน้ำมีปลา	ในนามีดิน
บ่อปลาไม่มีหิน	นกบินไปมา

และหลังจากที่นักเรียนช่วยกันคัดน้ำเข้านาได้สำเร็จ ครูให้นักเรียนช่วยกันแต่งกลอนสี่เกี่ยวกับการคัดน้ำเข้านาดังนี้

ต้นไม้วร่มรื่น	สดชื่นงามตา
ลมเย็นพัดมา	น่านอนจริงหนอ
แสงแดดรำไร	เราไปยังท่อ
ฝนตกไม่รอ	กั้นกระสอบทราย
ได้น้ำทำนา	เกี่ยวข้าวมาขาย
ได้เงินมากมาย	สุขใจจริงเอย

สำหรับการบูรณาการหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจรกับวิชาภาษาอังกฤษ ครูได้สอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับการทำนา การปลูกผัก และการเลี้ยงปลาให้นักเรียน นอกจากนั้นในวิชาคณิตศาสตร์ครูได้บูรณาการกับหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจรโดยให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนที่ทราบว่ามีการใช้จ่ายอะไรบ้างในการทำนา แล้วให้นักเรียนนำมาคิดคำนวณค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการทำนา

ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สองครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้มีการวางแผนการสอนแบบบูรณาการร่วมกับครูผู้สอนวิชาอื่นๆ (ครูที่สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยในส่วนของศิลปศึกษา) ในระดับชั้นเดียวกัน การบูรณาการมีมากขึ้นทั้งในระดับแนวราบและแนวตั้ง การบูรณาการในระดับแนวราบคือการบูรณาการระหว่างรายวิชาที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกัน เช่น การเรียนการสอนในหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร เรื่องการเตรียมพื้นที่เพื่อใช้ในการทำนา ปลูกผักที่คันทนา และเลี้ยงปลา ได้บูรณาการกับวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในเรื่อง ดิน เรื่องพืช และเรื่องสัตว์ โดยในขณะที่เรียนเกี่ยวกับการเตรียมพื้นที่ ให้นักเรียนสังเกตลักษณะของดิน เพื่อที่แยกแยะให้ได้ว่าดินลักษณะอย่างไรที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก พืชประเภทใดที่เหมาะสมจะนำมาปลูกที่คันทนา และปลาที่นำมาปล่อยในบ่อปลานั้นเป็นสัตว์ประเภทใด มีกระดูกสันหลังหรือไม่มีกระดูกสันหลัง ในขณะเดียวกันการเรียนการสอนศิลปศึกษาในวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ให้นักเรียนนำเศษวัสดุจากการทำนา เช่น ฟางข้าวมาทำสิ่งประดิษฐ์ สำหรับการบูรณาการในแนวตั้งคือการบูรณาการวิชาต่างๆ ในระดับชั้นอื่นๆ กับหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร เช่น

ชั้นอนุบาล 1 ครูพานักเรียนไปดูนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทำงานในนา แล้วกลับมาพูดหน้าชั้นว่าไปพบอะไรมาบ้างและให้วาดรูปประกอบ

ชั้นอนุบาล 2 ให้นักเรียนทำโครงการปลูกข้าวในกระป๋อง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ครูพานักเรียนไปดูแปลงนา แล้วให้นักเรียนช่วยกันคิดคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการทำนาหรือสิ่งที่นักเรียนไปเห็นมา แล้วช่วยกันสะกดคำ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ครูพานักเรียนไปดูแปลงนา แล้วใช้สภาพการณ์ในขณะที่ไปนามาตั้งคำถามโยงในเรื่องความปลอดภัย ฤดูกาล ดินที่ใช้ปลูก เป็นการบูรณาการกับวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ให้นักเรียนเก็บเศษฟางข้าวมาประดิษฐ์เศษวัสดุ เป็นการบูรณาการกับงานประดิษฐ์ ในช่วงของการเกี่ยวข้าว พานักเรียนไปดูคนในชุมชนมาช่วยเกี่ยวข้าว ซึ่งให้นักเรียนเห็นถึงประเพณีการลงแขก การร่วมมือกันทำงาน เป็นการบูรณาการกับวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พานักเรียนไปดูในช่วงของการดำนา (ในช่วงของการซ่อมแซมข้าวบางส่วนที่ขาดหายไป) การเกี่ยวข้าว ให้นักเรียนมาอภิปรายกันในเรื่องของการทำนาคำกับนาหว่าน การเลี้ยงปลาในน้ำนิ่งกับน้ำไหล (การเลี้ยงปลาในกระชัง) เป็นการบูรณาการกับวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พานักเรียนไปศึกษาที่แปลงนา แล้วให้นักเรียนอภิปรายกันว่า มีปัญหาอะไรบ้างในการเลี้ยงปลา และจะหาวิธีแก้ไขอย่างไร นอกจากนั้นนักเรียนยังได้เห็นหอยเชอรี่ในนา ครูให้นักเรียนช่วยกันคิดและอภิปรายถึงโทษและประโยชน์ของหอยเชอรี่

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นนักเรียนกลุ่มเป้าหมายของโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร นอกเหนือจากกิจกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้บูรณาการกับวิชาภาษาไทย โดยในช่วงเช้าให้นักเรียนไปเรียนที่แปลงนาถึงวิธีการซ่อมข้าว คือการปลูกข้าวเพิ่มเติมบางส่วนที่หว่านไว้ไม่ทั่วไม่มีข้าวขึ้นในบางแห่ง จึงต้องถอนต้นข้าวในส่วนที่ขึ้นหนาแน่นมากไป มาดำ (ปลูก) เพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป โดยคนในชุมชนมาช่วยสาธิตและสอนนักเรียน หลังจากกลับมาจากนาครูสอนนักเรียนถึงการแต่งกายพืชนานี 11 ซึ่งเป็นวิชาภาษาไทย ครูฝึกให้นักเรียนแต่งโดยให้นักเรียนใช้สถานการณ์ที่ไปนาตอนเช้ามาแต่งนักเรียนช่วยกันคิดและแต่งกายพืชนานี 11 บนกระดานดำ ได้ดังนี้

วันนี้เราไปนา	ไปดำนาเพื่อซ่อมข้าว
ช่วยกันทำตอนเช้า	ยายสอนเราให้ทำเป็น
เด็กเด็กก็สนใจ	เพื่อจะได้ทำให้เห็น
ทำจริงอย่าทำเล่น	ปลูกข้าวเป็นดีจริงเอย

หลังจากนั้นครูสอนให้นักเรียนแต่งกลอนหก แล้วให้นักเรียนฝึกแต่งกลอนหก โดยช่วยกันปรับจากกพยยานี 11 ที่แต่งไว้แล้วบนกระดานดำ ได้กลอนหกดังนี้

วันนี้ที่เราไปมา	ไปดำเนินเพื่อซ่อมข้าว
ช่วยกันทำในตอนเช้า	ยายสอนเราให้ทำเป็น
พวกเด็กเด็กก็สนใจ	เพื่อจะได้ทำให้เห็น
ทำจริงอย่าทำเป็นเล่น	ปลูกข้าวเป็นดีจริงเอ๋ย

นอกจากนั้นครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้บูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นกับวิชาคณิตศาสตร์ โดยในช่วงของการเรียนการสอนเรื่อง “การมัดข้าว” อาจารย์ที่สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำนามาก่อน ได้มาช่วยสอนวิธีการมัดข้าวโดยใช้เครื่อง และในขณะเดียวกันผู้รู้ในชุมชนท่านหนึ่งได้มาช่วยสอนวิธีการมัดข้าวโดยใช้กระดัง โดยสาธิตให้นักเรียนดู และให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้ผู้รู้ในชุมชนได้สอนวิธีดวงข้าว โดยให้นักเรียนนำถั่วเปลือกที่ใช้สำหรับดวงข้าวขึ้นชั่งน้ำหนัก ปรากฏว่าถั่วดวงข้าวหนัก 2.8 กิโลกรัม หลังจากนั้นให้นักเรียนใช้กระบุงโกยข้าวแล้วเทลงถัง โดยผู้รู้ในชุมชนได้สอนเทคนิคการเทข้าวลงถังว่า “เวลาเทข้าวลงถังต้องไถกรกให้สูงหน่อย เพื่อซี่ผงจะได้ปลิวออกไป และข้าวจะได้ไม่แน่นจนเกินไป” หลังจากเทข้าวเต็มถังแล้วใช้ไม้ปาดให้เรียบ แล้วนำขึ้นชั่งใหม่ ปรากฏว่าถั่วดวงข้าวที่ใส่ข้าวเต็มแล้วชั่งได้ 12.8 กิโลกรัม ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นถามนักเรียนว่า “ข้าว 1 ถังหนักกี่กิโลกรัม และมีวิธีการคิดอย่างไร” ซึ่งนักเรียนสามารถอธิบายได้ นี่คือตัวอย่างของการสอนแบบบูรณาการ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นนักเรียนที่เคยเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสาน ครบวงจรในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรก ดังนั้นครูมอบหมายให้นักเรียนใช้ประสบการณ์ที่เคยไปนามา ทำเป็นโมเดลแปลงนาโดยใช้หลักการวัด การแบ่งพื้นที่ ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจรกับวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับวิชาภาษาไทย ครูผู้สอนบูรณาการโดยให้นักเรียนเขียนเรียงความว่า ได้ความรู้อะไรบ้างจากที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรตอนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

จากข้อมูลดังกล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่าโรงเรียนวัดสมานกิจมีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการอย่างแท้จริง โดยใช้ประโยชน์จากหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรเป็นเนื้อหาที่จะนำไปบูรณาการกับรายวิชาต่างๆ ในระดับชั้นทุกชั้นในโรงเรียน

8) เมื่อสิ้นภาคการศึกษา ทั้งในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่งและรอบที่สอง โรงเรียนวัดสมานกิจได้จัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” และผลงานของนักเรียนระดับชั้นอื่นๆ ที่ได้นำกิจกรรมของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจรไปบูรณาการกับการเรียนการสอนในระดับชั้นต่างๆ โดยมีหัวหน้าการศึกษาอำเภอเป็นประธานเปิดงาน และมีผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาพิเศษ ผู้รู้ในชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากร ผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มเดียวกันกับโรงเรียนวัดสมานกิจ ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียน

วัดสมานกิจและคณะผู้วิจัย ได้มาร่วมงานในวันนั้น ซึ่งการจัดนิทรรศการในวันนั้น ผู้แทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้มีโอกาสพูดถึงความรู้สึกที่ได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรให้ที่ประชุมฟัง ผู้ปกครอง ผู้รู้ในชุมชน ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ในกลุ่มโรงเรียนเดียวกัน ได้แสดงความคิดเห็นต่อการจัดนิทรรศการของนักเรียน รวมทั้งความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งจะกล่าวถึงในภายหลัง

9) หลังจากสิ้นสุดการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรก คณะผู้วิจัย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการได้มีการพูดคุยถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผ่านมา และได้มีการวางแผนในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปีการศึกษาต่อไป กิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้พูดคุยกันคือเรื่องการทำนาว่า ควรจะปรับให้สอดคล้องกับฤดูกาลมากที่สุด และในประเด็นของการเกี่ยวข้าว นอกเหนือจากการเรียนรู้วิธีการเกี่ยวข้าวแล้ว ควรจะปรับให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงประเพณีการเกี่ยวข้าวแบบดั้งเดิมอีกด้วย ดังนั้นในการนำหลักสูตรไปใช้รอบที่สองจึงได้มีการปรับเปลี่ยนลำดับการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับฤดูกาล และนักเรียนได้เรียนรู้ประเพณีการลงแขก การเดินกำรำเคียว ซึ่งครูผู้สอนได้นำไปบูรณาการกับวิชานาฏศิลป์

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นพบว่า ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรก บางวันนักเรียนต้องกลับบ้านเย็นเนื่องจากต้องดูแลและรดน้ำผัก ทำให้ผู้ปกครองเป็นห่วง และในวันหยุดนักเรียนต้องมารดน้ำผักที่โรงเรียนและทำงานกลุ่ม เมื่อทำงานเสร็จแล้วมีนักเรียนบางคนไม่ยอมกลับบ้านและไปเที่ยวที่อื่นต่อ ปัญหานี้เกิดขึ้นในระยะแรกเท่านั้น ต่อมาครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ไปส่งนักเรียนที่บ้านและอธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจว่าทำไมนักเรียนต้องกลับบ้านเย็น ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “บางครั้งเด็กต้องกลับบ้านเย็นก็จะไปส่ง คือผู้ปกครองกลัวว่าเด็กๆ จะไปเที่ยวกันและไปทำในเรื่องที่ไม่ดี ก็จะบอกเขา (ผู้ปกครอง) ว่าทำไมเด็กต้องกลับบ้านเย็น” ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้พบกับผู้ปกครองทุกบ้านเพื่อชี้แจงในเรื่องการทำกิจกรรมของนักเรียนนอกเหนือจากเวลาเรียน พร้อมกันนั้นก็พยายามชักชวนให้ผู้ปกครองเข้าร่วมการประชุมผู้ปกครองทุกคน ในขณะเดียวกันครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นจะกำชับนักเรียนให้กลับบ้านทันทีเมื่อทำงานเสร็จ ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ได้ไปพบผู้ปกครองแล้วก็ชี้แจงให้ผู้ปกครองเข้าใจว่าเด็กต้องทำอะไร ทำไมต้องอยู่เย็น ทำไมวันหยุดต้องมาโรงเรียน” การที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไปพบผู้ปกครองที่บ้านและชี้แจงให้ผู้ปกครองเกิดความเข้าใจ ทำให้ผู้ปกครองไม่ต้องเป็นห่วงนักเรียน และทำให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้นระหว่างครูกับผู้ปกครอง

5.8.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านนาโคบน

โรงเรียนบ้านนาโคบนได้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งสองรอบดังนี้

1) การนำหลักสูตรไปใช้ทั้งรอบที่หนึ่งและรอบที่สอง คณะผู้วิจัยร่วมกับโรงเรียนบ้านนาโคบจนจัดประชุมผู้ปกครองและปฐมนิเทศนักเรียนเพื่อชี้แจงให้ทราบเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมต่างๆ ที่นักเรียนต้องทำ รวมทั้งขอความร่วมมือจากผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการเป็นวิทยากรให้สัมภาษณ์แก่นักเรียนเกี่ยวกับอาชีพในชุมชน ความเป็นมาของหมู่บ้าน ฯลฯ การอนุญาตให้นักเรียนไปทัศนศึกษา เข้าศึกษาในหมู่บ้าน และเชิญเข้าร่วมชมผลงานนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน

2) ผู้บริหารโรงเรียนได้แจ้งให้ที่ประชุมครูได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น และขอให้คณะครูได้ช่วยเหลือการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะครูในระดับชั้น และครูประจำชั้นที่ต้องช่วยควบคุมนักเรียนเวลาออกไปทัศนศึกษา หรือดูงานนอกสถานที่ รวมทั้งครูที่สอนวิชาที่นำมาบูรณาการ เช่น พืชสมุนไพร ภาษาไทย เป็นต้น

3) กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้มีขึ้นในรอบแรกและรอบที่สอง คือการเชิญวิทยากรมาบรรยาย ศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราจากห้องสมุด ฝึกปฏิบัติจริง รายงานหน้าชั้นเรียน และทำแฟ้มผลงาน ทัศนศึกษานอกสถานที่ การทำกิจกรรมกลุ่ม การให้นักเรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้จากคนในชุมชนโดยการจัดทำเป็นฐานต่างๆ ซึ่งมีวิทยากรประจำฐาน วิทยากรจะเป็นผู้รู้หรือผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ เช่นการปลูกสร้างบ้านกะเหรี่ยง การทำการเกษตรผสมผสาน การตีผึ้ง สมุนไพร เป็นต้น วิทยากรซึ่งเป็นผู้นำเยาวชนได้มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนบางอย่างเช่นการนำเกมส์ การร้องเพลงมาคั่นระหว่างการเรียนการสอนทำให้นักเรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่าย โดยโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเยาวชนในชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องการเตรียมอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน เตรียมสถานที่ที่บ้านวิทยากรรวมทั้งการร่วมเป็นวิทยากรในบางหัวข้อ เช่น สมุนไพร การรวมกลุ่มของคนในชุมชน ครูผู้สอน หลักสูตรท้องถิ่น ได้เน้นการเรียนรู้จากของจริง ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “จะให้เด็กได้เรียนรู้จากของจริง อย่างเรื่องสมุนไพร การทำเกษตรผสมผสานก็ไปดูที่บ้านวิทยากรเลย” การที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากของจริงก็เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ และเมื่อเกิดปัญหาก็สามารถซักถามได้จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง และยังเป็นการฝึกทักษะของนักเรียนด้วยเช่นการจดบันทึก การตั้งคำถาม การพูดกล่าวขอบคุณ และมารยาทสังคม ฯลฯ อย่างไรก็ตามบางครั้งที่บ้านวิทยากรก็ยังมีข้อมูลไม่เพียงพอดังนั้นครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการยังได้ให้นักเรียนเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อดูพืชสมุนไพรที่นอกเหนือจากที่บ้านของวิทยากร ซึ่งคนในชุมชนได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี การที่ให้นักเรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้จากในหมู่บ้าน ทำให้นักเรียนมีความคุ้นเคยกับคนในชุมชนและทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

4) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายนอกโรงเรียนครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ดำเนินการขออนุญาตพานักเรียนออกนอกบริเวณโรงเรียนอย่างถูกต้องตามขั้นตอน เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการแจ้งให้ผู้บริหารได้รับทราบด้วย

เพราะการพานักเรียนออกไปนอกบริเวณโรงเรียน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบมาให้ดูแลนักเรียน

5) เมื่อปลายภาคเรียนในการนำวิชาหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ทั้งสองรอบ โรงเรียนบ้านนาโคบได้จัดให้มีการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในภาคการศึกษาที่ผ่านมา ทำให้ผู้ปกครองได้เห็นว่ นักเรียนได้ทำอะไร มีผลงานอะไรบ้าง และแสดงความคิดเห็นต่อผลการเรียนการสอน

6) คณะผู้วิจัยประชุมกับผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาที่นำมาบูรณาการเพื่อปรับแผนการสอนในทุกด้านเพื่อแก้ไขปัญหาและเป็นการวางแผนสำหรับการสอนในรุ่นต่อไป เช่น มีการปรับกิจกรรมจำนวนฐานความรู้ในชุมชน ให้มีความเหมาะสมในเรื่องของชิ้นงานของนักเรียนนั้นให้ทำเป็นกลุ่มมากขึ้น มีการกำหนดจำนวนชิ้นงานชิ้นต่ำ มีการกระตุ้นให้นักเรียนฝึกนิสัยปฏิบัติงานให้ดีที่สุด ฝึกการแบ่งเวลาให้กับวิชาที่เรียนอย่างทั่วถึง เป็นต้น

5.9 การวัดและการประเมินผลการเรียน

การบริหารจัดการเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผลการเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” ในรอบที่หนึ่ง ดำเนินการดังนี้

5.9.1 คณะผู้วิจัยร่วมประชุมกับครูผู้สอนเพื่อวางแผนการวัดและการประเมินผลการเรียนของนักเรียน โดยกำหนดว่าการวัดและการประเมินผลการเรียนของนักเรียนนั้น ให้ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริงโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และประเมินทั้งด้านพุทธิพิสัยโดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ด้านทักษะพิสัยโดยพิจารณาจากการทำงาน ของนักเรียนซึ่งได้ลงมือปฏิบัติจริง และด้านจิตพิสัยโดยพิจารณาจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เจตคติต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน พิจารณาจาก 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นผลที่ได้จากการใช้แบบสอบวัดความรู้เกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร ซึ่งมีการวัดก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้เบื้องต้นของนักเรียน มีการวัดหลังเรียนเพื่อตรวจสอบองค์ความรู้ที่นักเรียนได้รับโดยสรุปทั้งรายวิชา (Summative Evaluation) และตรวจสอบความรู้ที่เพิ่มขึ้นหลังจากได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว ส่วนที่สองเป็นผลที่ได้จากการประเมินชิ้นงานที่นักเรียนปฏิบัติระหว่างเรียน โดยแบบประเมินแต่ละชิ้นมีเกณฑ์การประเมินกำกับอย่างชัดเจน เกณฑ์การประเมินแต่ละชิ้นนั้นคณะผู้วิจัยและครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันพัฒนา การประเมิน ในส่วนที่สองนี้เป็นการประเมินความก้าวหน้าระหว่างเรียนของนักเรียน (Formative Evaluation) ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนนั้นคิดจากผลรวมของคะแนนที่ได้จากการใช้แบบสอบหลังเรียนคิดเป็น

ร้อยละ 40 และคะแนนที่ได้จากการประเมินชิ้นงานคิดเป็นร้อยละ 60 ซึ่ง ขั้นตอนการสร้างแบบสอบและแบบประเมินได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3

2) ทักษะที่พึงประสงค์ พิจารณาถึงทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และทักษะการแสวงหาความรู้ ซึ่งประเมินโดยการสังเกต และมีแบบประเมินพร้อมเกณฑ์การประเมิน ซึ่งรายละเอียดการสร้างแบบประเมินกล่าวไว้ในบทที่ 3 สำหรับแบบประเมินพร้อมเกณฑ์การประเมิน แสดงไว้ในภาคผนวก

3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ พิจารณาจากความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก ความมีนิสัยรักการทำงาน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประเมินโดยการสังเกต และมีแบบประเมินพร้อมเกณฑ์การประเมิน ซึ่งรายละเอียดการสร้างแบบประเมินกล่าวไว้ในบทที่ 3 สำหรับแบบประเมินพร้อมเกณฑ์การประเมิน แสดงไว้ในภาคผนวก

4) เจตคติต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประเมินโดยใช้แบบวัดเจตคติต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งรายละเอียดการสร้างแบบวัดเจตคติกล่าวไว้ในบทที่ 3 สำหรับแบบวัดเจตคติแสดงไว้ในภาคผนวก

5) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ผลงานของตนเอง และความประทับใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอน รวบรวมโดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้การสนทนากลุ่ม ใช้เทคนิคการฉายภาพโดยให้นักเรียนบรรยายความประทับใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนที่ปรากฏในภาพถ่ายที่นักเรียนเลือก

5.9.2 คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันสร้างเครื่องมือดังกล่าวแล้ว ข้างต้น และนำไปหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ ซึ่งรายละเอียดของการสร้างและการหาประสิทธิภาพเครื่องมือ ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3

5.9.3 ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้ประเมินนักเรียนระหว่างที่ทำการสอนโดยการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมต่างๆ ของนักเรียนลงในแบบประเมิน และครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ให้นักเรียนนำแฟ้มผลงานของตนเองกลับไปให้ผู้ปกครองที่บ้านได้ประเมินด้วย ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “จะสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ดูการเปลี่ยนแปลงในเรื่องทักษะและคุณลักษณะ แล้วก็บันทึกลงในแบบประเมินและได้ให้นักเรียนเอางานกลับบ้านไปให้ผู้ปกครองดูด้วย”

การบริหารจัดการเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผลการเรียนของนักเรียนในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง ครูผู้สอนหลักสูตรได้ดำเนินการเช่นเดียวกับการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่ง เพียงแต่มีการปรับปรุงจำนวนชิ้นงานให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” ปรับจำนวนชิ้นงานจาก 16 ชิ้น เป็น 17 ชิ้น และหลักสูตร “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” ปรับจำนวนชิ้นงานจาก 22 ชิ้นเป็น 14 ชิ้น

ปัญหาในการวัดและประเมินผลนักเรียนในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่งของโรงเรียนวัดสมานกิจพบว่า ชิ้นงานที่ให้นักเรียนทำนั้นเป็นงานเขียนซึ่งนักเรียนยังไม่มีทักษะในการอ่านและเขียนสรุปความ ทำให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นต้องใช้เวลาในการอธิบายและตรวจงานนักเรียนเป็นเวลานาน และนักเรียนทำงานไม่ทันเนื่องจากยังไม่คุ้นเคยกับการศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราต่างๆ นอกจากนี้ครูผู้สอนไม่ได้แจ้งให้ผู้ปกครองทราบเรื่องประเมินแฟ้มผลงานนักเรียน ทำให้ผู้ปกครองไม่เข้าใจเรื่องการประเมินผลงานนักเรียน ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า “ไม่ได้บอกผู้ปกครองก่อนว่าจะให้ประเมินผลงานนักเรียน ผู้ปกครองก็เลยไม่เข้าใจว่าทำไมต้องให้ประเมิน” การให้ผู้ปกครองประเมินโดยไม่ได้บอกวัตถุประสงค์ของการประเมิน ทำให้ผู้ปกครองไม่เข้าใจว่าทำไมต้องประเมิน ประเมินอย่างไร แต่เมื่อครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้อธิบายให้ผู้ปกครองที่เข้าร่วมโครงการศิษย์ลูกและเป็นผู้ปกครองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้เข้าใจว่าทำไมต้องประเมิน และประเมินอย่างไร ทำให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ส่วนผู้ปกครองที่ไม่ได้มาร่วมงานในวันนั้นบางคนไม่เข้าใจ แต่บางคนคิดว่าครูให้ทำอะไรก็ทำไป ซึ่งครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและคณะผู้วิจัยได้อธิบายให้ผู้ปกครองที่ไม่ได้มาร่วมงานศิษย์ลูกได้เข้าใจวัตถุประสงค์ของการประเมินและวิธีการประเมิน

ปัญหาในการวัดและประเมินผลนักเรียนในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สองของโรงเรียนบ้านนาโคบพบว่านักเรียนไม่สามารถทำงานได้ตามกำหนด เนื่องจากครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ ไม่ได้มีการตกลงกันอย่างชัดเจนเกี่ยวกับจำนวนชิ้นงาน การให้คะแนน และการจัดเก็บชิ้นงานทำให้มีการส่งงานซ้ำซ้อนเพื่อเก็บผลงานไว้สำหรับวิชาของตนเอง ส่งผลให้นักเรียนต้องทำงานส่งอาจารย์ในแต่ละวิชาจำนวนมาก จึงทำงานไม่ทันประกอบกับมีกิจกรรมมากในช่วงเย็นนักเรียนบางคนต้องซ้อมกีฬาและด้วยสภาพความเป็นอยู่ที่นักเรียนต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน บางคนบ้านอยู่ไกลต้องใช้เวลาในการเดินทางทำให้ไม่มีเวลาในการทำการบ้านของตนเอง นอกจากนั้นก่อนการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่ได้แจ้งให้นักเรียนรู้ว่าครูจะประเมินชิ้นงานในด้านใด ทำให้งานที่นักเรียนทำมานั้นไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ครูต้องการ และนักเรียนส่งงานใกล้ปิดภาคเรียนมากทำให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นตรวจงานไม่ทัน จึงทำให้ผู้ปกครองนักเรียนไม่สามารถประเมินแฟ้มผลงานนักเรียนได้

สำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง โรงเรียนวัดสมานกิจไม่มีปัญหาในเรื่องของความไม่เข้าใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับการประเมินแฟ้มผลงานนักเรียน เนื่องจากครูได้ชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบก่อนที่จะให้ประเมินแฟ้มผลงาน ส่วนโรงเรียนบ้านนาโคบได้แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในภาคเรียนที่หนึ่งในประเด็นของการทำงานไม่ทันของนักเรียน โดยคณะผู้วิจัยได้ร่วมกับคณะครูผู้สอนพิจารณาชิ้นงานว่าควรอยู่ในรายวิชาใดบ้าง และประเมินชิ้นงานโดยแยกตามรายวิชาแต่ยึดครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลัก แล้วแบ่งคะแนนกันโดยแต่ละคนเน้นการให้คะแนนในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ และสำหรับการสอนในภาคต้น 2545 ในวันปฐมนิเทศนักเรียน ครูทุกคนที่ร่วมสอนบูรณาการวิชาหลักสูตรท้องถิ่นจะเข้าพบนักเรียน

พร้อมกันเพื่อชี้แจงให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องการสั่งงาน การให้คะแนนชิ้นงาน และ เน้นให้เด็กมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบในการทำงาน

6. การบริหารจัดการในขั้นตอนของการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร

ระยะแรก

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการปฏิบัติการโดยครูผู้สอนเป็นหลักใหญ่ คณะผู้วิจัย ทำหน้าที่ติดตาม นิเทศ ให้ข้อเสนอแนะ กระตุ้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และทำหน้าที่ สนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น สนับสนุนอุปกรณ์ เอกสารความรู้ แนะนำช่องทางการหาแหล่ง ทรัพยากร ฯลฯ ในบางครั้งคณะผู้วิจัยก็เข้าร่วมสอนเป็นทีมกับครูผู้สอนในชั้นเรียน การสังเกต อย่างมีส่วนร่วมนี้ก่อให้เกิดผลดีคือ ครูได้เห็นวิธีการนำนวัตกรรมทางการศึกษา เช่น การสอน แบบสตอรี่ไลน์ การใช้แผนผังความคิด การเรียนแบบร่วมมือ การประเมินผลตามสภาพจริง ฯลฯ มาใช้ในบริบทของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้การสอนครั้งต่อไปครูผู้สอนวิชาหลักสูตร ท้องถิ่นสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้อย่างคล่องแคล่วมั่นใจและมีการปรับปรุงให้เหมาะสม มากยิ่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน รวมทั้งได้แสดงความคิดเห็นไปอีกว่าถ้าคณะผู้วิจัยออกจาก พื้นที่ไปแล้วครูผู้สอนจะจัดการสอนเป็นทีมเช่นนี้กับครูที่สอนวิชาอื่นๆ และมีการนำไปขยายผลสู่ ครูท่านอื่นๆ ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นท่านหนึ่งกล่าวกับคณะผู้วิจัยว่า

ไปต่อไปถ้าจบโครงการแล้ว หนูจะสอนเป็นทีมร่วมกับอาจารย์รัตนา เขาสอนวิชา พืชสมุนไพรอยู่ ตอนนี้ได้รู้จักวิธีประเมินชิ้นงานได้ชัดเจนมากขึ้น แต่ก่อนไม่ได้มี การกำหนดเกณฑ์การประเมิน แต่ตอนนี้มีการบอกเกณฑ์ให้เด็กรู้ล่วงหน้า การให้ คะแนนเด็กจะเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นยังได้อธิบายให้เพื่อนครูที่สอน ในระดับเดียวกันฟังว่าทำไมนักเรียนได้ 5 4 3 2 1 และ 0 มีเกณฑ์อย่างไร

และครูที่สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการกล่าวว่า “ได้นำวิธีการกำหนดเกณฑ์การประเมินไปใช้ ในวิชาที่สอน แต่ยังไม่ได้อธิบายเด็กล่วงหน้า” นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้ติดตามผลการเรียนของ นักเรียนโดยพิจารณาจาก ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งประกอบด้วยคะแนนที่ได้จากแบบสอบ และคะแนนที่ได้จากการประเมินชิ้นงาน ทักษะที่พึงประสงค์ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการสื่อสาร ด้านการแสวงหาความรู้ และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความกล้าแสดงออก ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งการประเมินชิ้นงานแต่ละชิ้น ทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์แต่ละด้าน โดยมีเกณฑ์การประเมินอย่างชัดเจน และความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียน การสอน ซึ่งการประเมินชิ้นงานแต่ละชิ้นนั้น ผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นนิสิตปริญญาโทสาขาวิจัยและ ประเมินผลการศึกษาร่วมมือกับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ตรวจผลงานและบันทึกการส่งงาน ของนักเรียน จากวิธีการดังกล่าวช่วยให้ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้เรียนรู้แนวทางการประเมิน และสามารถสร้างเกณฑ์ขึ้นเองได้ สำหรับการนิเทศจากอาจารย์ใหญ่นั้นส่วนใหญ่จะมีลักษณะ แบบไม่เป็นทางการคือใช้การสนทนาซักถาม รับรู้และสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ตามสายงาน เช่นการอนุญาตพานักเรียนไปศึกษาสถานนอกสถานที่ ช่วยเหลือจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอน มาให้ช่วยประสานงานการจัดทัศนศึกษา และให้การสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้แสดงผลงานในงาน วันประถมศึกษาเป็นต้น สำหรับการนิเทศโดยศึกษานิเทศก์นั้นมีการนิเทศโดยตรงเพียงครั้งเดียว เนื่องจากศึกษานิเทศก์มีภาระงานอื่นค่อนข้างมาก ดังนั้นการนิเทศติดตามจึงต้องพึ่งการนิเทศ ภายในโดยผู้บริหารและคณะผู้วิจัย หรือในกรณีที่คณะผู้วิจัยเสร็จสิ้นโครงการแล้วควรมีการ นิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียนที่ร่วมทีมทำงาน ซึ่งครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินงานต่อไปกับคณะผู้วิจัยว่าตนวางแผนจะร่วมทีมกับครูท่านใด โดยสามารถวิเคราะห์ จุดเด่นจุดด้อยของตนเองและจุดที่ครูร่วมทีมจะช่วยเสริมให้แข็งแกร่งได้ ดังที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกล่าวว่า “ปีต่อไปหนูจะสอนเป็นทีมกับอาจารย์รัตนา เขาเป็นคนใจเย็น หนูเองเป็นคนค่อนข้างเครียดนักเรียนเลยกลัว ถ้ามาสอนเป็นทีมด้วยกัน ความรู้สึกของนักเรียนจะดีขึ้น” คณะผู้วิจัย มีข้อสังเกตว่าถ้ามีการติดตามอย่างสม่ำเสมอจากทีมงานคณะผู้วิจัย หรือผู้บริหารมีการร่วม ให้ความรู้และการรับรู้ผลการเรียนของนักเรียนอย่างต่อเนื่องจะช่วยกระตุ้นให้ครูผู้สอน พัฒนาการเรียนการสอนอย่างเห็นได้ชัดเจน นอกจากนั้นหลังจากที่ได้นำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ แล้วหนึ่งภาคการศึกษา คณะผู้วิจัยได้จัดให้มีการสนทนากลุ่มกับบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มของ ผู้รู้ในชุมชนที่มาทำหน้าที่เป็นวิทยากร ผู้นำชุมชน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มของผู้ปกครองนักเรียน และกลุ่มของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนทั้งโรงเรียนสำหรับโรงเรียน วัดสมานกิจ และครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทุกคนสำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบน และศึกษานิเทศก์อำเภอ เพื่อรวบรวมข้อมูลมาใช้ปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติ แนวทาง การปรับปรุงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นวิทยากรว่ามีปัญหา แนวทางการแก้ไข และ ควรมีการปรับปรุงอย่างไรบ้าง

7. การบริหารจัดการในขั้นตอนของการแก้ไขปรับปรุง

ในช่วงก่อนเปิดภาคเรียนในปีการศึกษาต่อไปคณะผู้วิจัยและคณะครูได้จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการร่วมกันเพื่อพิจารณาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น แนวทางการแก้ไขแล้วร่วมกัน จัดแผนปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรมตลอดภาคการศึกษาในปีการศึกษาหน้า โดยกำหนดเป็น กิจกรรมหัวข้อสาระ ระยะเวลาการเตรียมการ การดำเนินการ ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้อง เป็นการประสานแผนให้เกิดการบูรณาการรายวิชาต่างๆ อย่างชัดเจน ซึ่งรายละเอียดของการปรับปรุงแก้ไขได้แสดงไว้ในบทที่ 3 และหลักสูตรฉบับปรับปรุงแสดงไว้ในบทที่ 4 หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้วหนึ่งภาคการศึกษา และได้มีการระดมความคิดของ ผู้บริหาร ครูที่เกี่ยวข้อง วิทยากร ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และนักเรียน ช่วยทำให้คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนมองเห็นภาพรวมทั้งระบบ เห็นประเด็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ให้สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดการเรียนการสอนได้อย่าง มีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. การบริหารจัดการในขั้นตอนของการนำหลักสูตรที่ปรับแล้วไปใช้

การนำหลักสูตรท้องถิ่นที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ในรอบที่สอง เป็นการนำหลักสูตรไปใช้ใน ช่วงภาคต้น ปีการศึกษา 2545 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่แตกต่างจากในรอบหนึ่งที่ได้สอนไปใน ภาคปลาย ปีการศึกษา 2544 โดยได้นำหลักสูตรท้องถิ่นที่มีการปรับปรุงทั้งในด้านสาระเนื้อหา และวิธีการ ให้มีความกระชับเหมาะสมมากขึ้น มีการจัดทำแผนปฏิบัติการให้ครูผู้สอนในระดับชั้น เดียวกันหรือครูที่สอนวิชาที่มาบูรณาการได้ทราบถึงได้กล่าวถึงประเด็นการปรับปรุงต่างๆ มาแล้วในข้างต้น

จากการที่มีการประชุมปฏิบัติการร่วมกันระหว่างคณะครูก่อนเปิดภาคเรียนและร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไขทำให้มีการบูรณาการรายวิชาต่างๆ สอดคล้องกันมากขึ้น สำหรับการสอนโดยวิทยากรชุมชนในรอบสองนี้ มีการปรับโดยครูผู้สอนให้แนวทางชัดเจนขึ้น มีหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย มีการถามนำ การสรุปประเด็น มีการจัดทำอุปกรณ์เพิ่มเติมให้เห็น ชัดเจนขึ้น จัดกระดานไวท์บอร์ดสำหรับเขียนประกอบการบรรยาย จัดที่มวิทยากรเกี่ยวข้าวสอน นักเรียนเป็นกลุ่มเล็กอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง วิทยากรบางคนปรับปรุงการแต่งกายให้น่าสนใจ โดยกล่าวว่า “อาชีพเกษตรกรนักเรียนไม่สนใจเพราะเครื่องแบบไม่เท่ ต้องแต่งตัวให้เท่หน่อย เด็กจะได้สนใจ” ซึ่งในวันที่มีการเกี่ยวข้าวนั้นครูผู้สอนได้บูรณาการกับวิชานาฏศิลป์ในกลุ่มวิชา สร้างเสริมลักษณะนิสัย และวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยรื้อฟื้นประเพณีการลงแขก ซึ่งชาวบ้านมาช่วยกันเกี่ยวข้าวของเพื่อนบ้าน และมีการร้องรำทำเพลง ซึ่งเป็นที่มาของ *การเดินกำรำเคียว* ดังนั้นในวันนั้นนักเรียนได้มีการแสดงการเดินกำรำเคียวก่อนที่จะมี การเกี่ยวข้าว จากการเตรียมวิทยากรในรอบสองนี้มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการ สอนที่ดีขึ้นของวิทยากร และการประสานระหว่างครูผู้สอนและวิทยากรได้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ ชัดเจน เพราะทั้งสองฝ่ายรับบทบาทของตนเองมากขึ้นว่าอีกฝ่ายจะพูดอะไร ตนจะเข้าช่วยเสริม ประเด็นใด และวิทยากรมีการซักซ้อมปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเป็น ระบบมากขึ้น

9. การบริหารจัดการในขั้นตอนของการติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตร ในระยะที่สอง

การดำเนินการในขั้นนี้จะนำไปในลักษณะเดียวกันกับกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้วในข้อ 6 คือการติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะที่แรก อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่าแม้ว่า การแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ทำให้งานดีขึ้นกว่าเดิม แต่บางครั้งการแก้ปัญหานี้เมื่อนำไปใช้อาจ ก่อให้เกิดปัญหาใหม่ขึ้นมาซึ่งจะต้องมีการปรับแก้ไขต่อไป และในการเชิญผู้รู้ในชุมชนมาเป็น วิทยากรนั้น ครูผู้สอนควรประสานงานกับวิทยากรให้ชัดเจน และควรจะทราบล่วงหน้าด้วยว่า วิทยากรจะสาธิตเกี่ยวกับเรื่องอะไร ซึ่งในบางครั้งวิทยากรใช้ความรู้สึกลงใจของตนเองเป็นเกณฑ์ ในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งกิจกรรมบางอย่างอาจไม่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน เช่น “กิจกรรมการตอนหมู” ด้วยความหวังดีของวิทยากร ต้องการให้นักเรียนได้เห็นการปฏิบัติ

จริง จึงหาวิธีจัดการตอนหมู่ด้วยการใช้ใบมิดโกนกรีดลูกอ้นทะลุหมดๆ โดยไม่มีการวางยาสลับ ซึ่งกิจกรรมนี้อาจจะเหมาะสมสำหรับนักศึกษาที่โตแล้ว แต่อาจจะไม่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งการหาวิธีจัดการนี้ครูผู้สอนไม่ทราบมาก่อน นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนเวลาสอนเช่นเดิมในรอบแรกสอนเทอมปลาย ต่อมาในรอบสองเปลี่ยนมาสอนเทอมต้น สภาพความพร้อมของนักเรียนจะแตกต่างกันเนื่องจากนักเรียนเพิ่งเปิดเทอมและเปลี่ยนจากระดับประถมมาเป็นระดับมัธยมยังมีปัญหาการปรับตัวของนักเรียนและครู หรือนักเรียนแต่ละรุ่นมีความพร้อม ความสามารถที่ต่างกัน ดังจะเห็นได้ว่านักเรียนโรงเรียนวัดสมานกิจรุ่นที่นำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สองนั้น จะมีความสามารถโดยเฉลี่ยต่ำกว่ารุ่นที่นำหลักสูตรไปใช้ในรอบแรกนักเรียนส่วนใหญ่ไม่กล้าแสดงออก และมีนักเรียนที่เป็นเด็กพิเศษที่เรียนช้ามาเรียนร่วม 2 คน แต่เนื่องจากครูผู้สอนมีประสบการณ์การสอนหลักสูตรนี้มาแล้วหนึ่งภาคการศึกษา ครูผู้สอนสามารถปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนได้สรุปได้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้นั้น ครูผู้สอนต้องตระหนักถึงสภาพของเด็กนักเรียนที่แตกต่างไปไม่เหมือนกันในแต่ละปี การใช้กิจกรรมที่ได้ผลในปีหนึ่งอาจจะไม่ได้ผลเหมือนเดิม ดังนั้นแผนการสอนที่วางไว้จึงต้องมีการยืดหยุ่นไม่ตายตัวจนเกินไป

10. การบริหารจัดการในขั้นตอนของการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในขั้นนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการดำเนินการในขั้นตอนที่ 7 คือการประชุมกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อสรุปที่สมควรนำมาปรับปรุงแก้ไขดำเนินการแก้ไขปรับปรุง และนำไปใช้ในครั้งต่อไปอย่างต่อเนื่อง มีการนำผลสรุปมาจัดทำรายงานผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน จะเห็นได้ว่าขั้นตอนที่ 7 - 10 นี้จะเป็นวงจรที่หมุนไปเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง

ข้อสังเกตในขั้นปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรนี้ การปฏิบัติที่เป็นหัวใจสำคัญคือการจดบันทึกเหตุการณ์และการสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนในแต่ละครั้งเป็นสิ่งที่ช่วยให้คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงการสอนในครั้งต่อไปได้มาก เนื่องจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการจดบันทึกข้อคิดที่ได้แต่ละครั้งที่ทำการสังเกตการสอน ทำให้การปรับปรุงครั้งต่อไปมีความรอบคอบ ได้บทเรียนที่ดี และเทคนิควิธีใหม่ๆ ตลอดจนตัวอย่างจากวิทยากรแต่ละคนที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ต่อไป

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือถ้าผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ มีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างจริงจัง มีการจัดสรรเวลาให้ความสนใจอย่างต่อเนื่อง ทราบความเคลื่อนไหวของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกระยะ ให้ความสำคัญ สนับสนุนให้อำนาจการตัดสินใจแก่ครูผู้สอนและทีมงาน และถ้าผู้บริหารและครูสามารถเข้ากับชุมชนได้ โรงเรียนได้รับความเชื่อถือจากชุมชน ก็จะได้รับความช่วยเหลือในด้านกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังใจ กำลังสติปัญญา ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ให้ชุมชนได้รับทราบกิจกรรม เช่นการจัดนิทรรศการผลงานของนักเรียน และการสรุปรวบรวมผลงานจัดทำเป็นรายงานความเคลื่อนไหวของโรงเรียนจึงเป็น

สิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ชุมชนได้เห็นผลงานและให้ความร่วมมือซึ่งจะทำให้การจัดการศึกษา
สัมฤทธิ์ผลสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาต่อไป

ปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

ผลการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การเลี้ยงโคนม” ไปปรับใช้ใน
ต่างบริบท คณะผู้วิจัยนำเสนอใน 2 ประเด็น คือ การปรับปรุงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่น และปัจจัยและ/หรือเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

1. การปรับปรุงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จากการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปใช้ในต่างบริบท
ต่างเนื้อหา และต่างระดับการศึกษา คือโรงเรียนวัดสมานกิจ ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนท่ากระทุ่มเป็น
โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เปิดสอนตั้งแต่อนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียน
มีปัญหาเรื่องการไม่ได้อยู่กับบิดามารดา ชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด แต่สภาพเศรษฐกิจ
โดยรวมอยู่ในสภาพที่ดีกว่าชุมชนนาโค ในขณะที่โรงเรียนบ้านนาโคบนซึ่งตั้งอยู่ใน
ชุมชนนาโค เป็นโรงเรียนขยายโอกาสขนาดกลาง เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 3 ชุมชนมีปัญหาเรื่องความยากจน นักเรียนหลายคนทั้งหญิงและชายเป็นนักมวย
เพื่อหารายได้เพิ่มเติม แต่ผู้นำมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ
ชุมชน คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในบริบทของโรงเรียนและชุมชนทั้งสองบริบทดังกล่าวแล้ว
ข้างต้น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม ซึ่งประกอบด้วย 10
ขั้นตอนนั้นสามารถนำไปใช้ได้ เพียงแต่ปรับปรุงแผนภาพแสดงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่นดังนี้

1.1 ขั้นตอนของการเตรียมบุคลากร การจัดเตรียมบุคลากรหรือการมอบหมาย
ผู้รับผิดชอบการสอนหลักสูตรท้องถิ่นควรดำเนินการตั้งแต่ต้น เนื่องจากผู้รับผิดชอบการสอน
หลักสูตรท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อสื่อความหมายให้
ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ขั้นตอนของการเตรียมบุคลากรที่ปรากฏในแผนภาพแสดงกระบวนการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่น ควรเคลื่อนไปอยู่ในขั้นตอนเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังปรากฏ
ในภาพที่ 40

1.2 เพิ่มลูกศรในแผนภาพแสดงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ใน
ภาพเดิมไม่มีลูกศรแสดงการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล
พื้นฐาน เนื่องจากในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมนั้น ชุมชนและ
โรงเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การดำริที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม เพียงแต่
มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นว่าต้องการหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมหรือไม่
ซึ่งจุดเริ่มต้นของหลักสูตรการเลี้ยงโคนมนั้นเริ่มมาจากคณะผู้วิจัย แต่กระบวนการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนนั้น ชุมชนและโรงเรียนควร

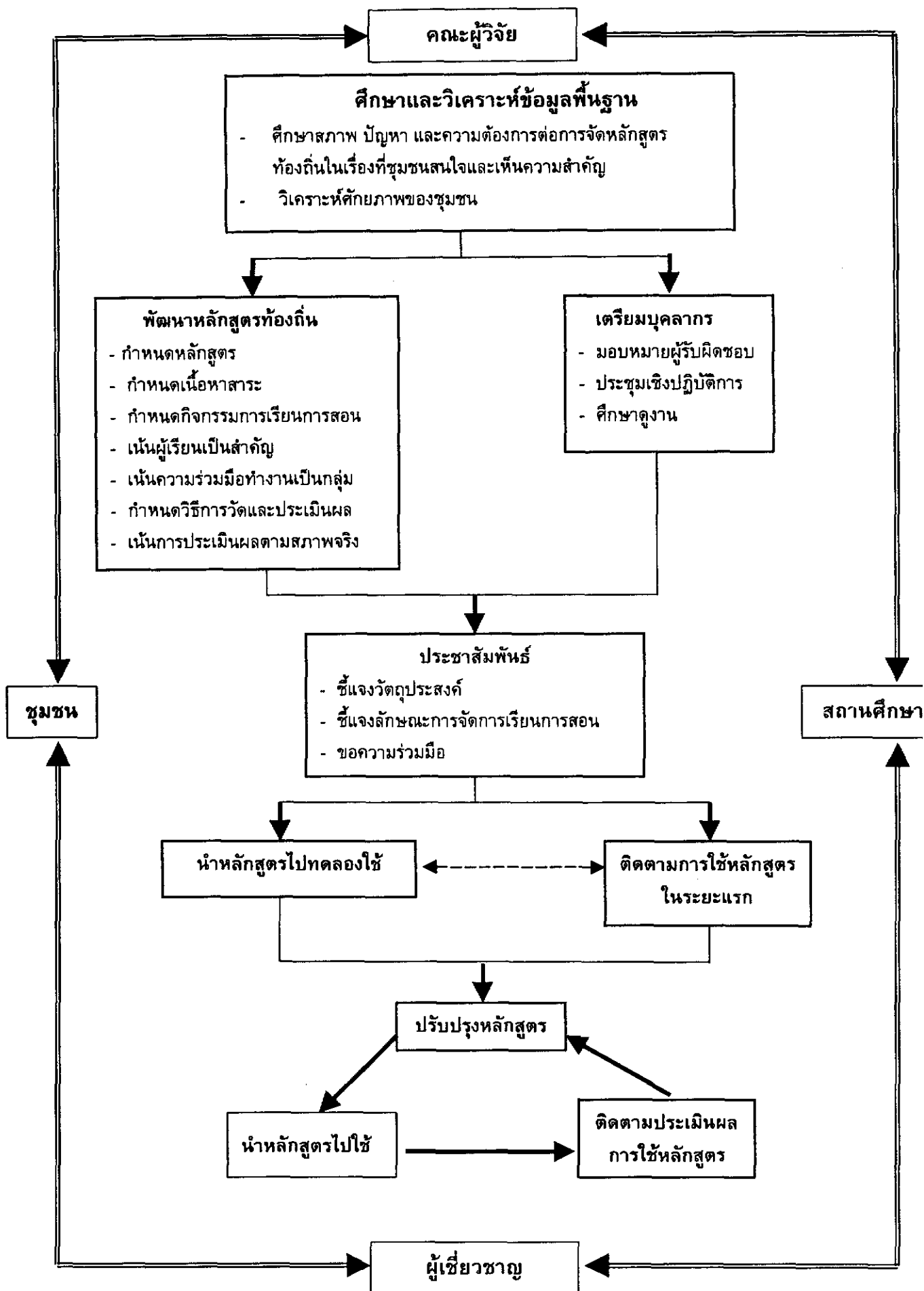
มีบทบาทในการร่วมคิดตั้งแต่ต้น ดังจะเห็นได้จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร และ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคชุมชน และโรงเรียนมีส่วนร่วมตั้งแต่การพิจารณาสภาพความพร้อมของท้องถิ่น ความต้องการของชุมชน รวมทั้งการกำหนดชื่อหลักสูตร ดังนั้นจึงต้องเพิ่มลูกศรแสดงการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนในขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

1.3 ปรับภาษาในขั้นตอนของการประชุมผู้ปกครอง การประชุมผู้ปกครองนั้นเป็นลักษณะหนึ่งของการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ซึ่งการประชาสัมพันธ์หลักสูตรอาจจะดำเนินการได้หลายรูปแบบ ถ้าใช้คำว่าการประชุมผู้ปกครองจะแคบเกินไป ดังนั้นขั้นตอนของ **การประชุมผู้ปกครอง**จึงเปลี่ยนเป็น**การประชาสัมพันธ์หลักสูตร**

จากการปรับเปลี่ยนแผนภูมิดังกล่าวแล้วข้างต้น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสรุปได้ดังภาพที่ 40

2. ปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

คณะผู้วิจัยได้นำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปปรับใช้ในด้านบริบท **โดยนำกระบวนการทั้ง 10 ขั้นตอนไปปรับใช้**ในโรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่ม กับโรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโค ซึ่งโรงเรียนวัดสมานกิจเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น นักเรียนมีปัญหาครอบครัวแตกแยกเพราะบิดาหรือมารดาหรือทั้งสองคนถูกจับเพราะขายยาเสพติด คนในชุมชนท่ากระทุ่มซึ่งอยู่ในเขตบริการของโรงเรียนวัดสมานกิจส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเช่น ทำนา ทำสวนผัก ทำสวนผลไม้ มีฐานะปานกลางและมองเห็นคุณค่าของการศึกษา สนับสนุนให้บุตรหลานได้ศึกษาต่อหลังจากจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เมื่อชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ โรงเรียนก็จะให้ความร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี และในขณะเดียวกันชุมชนก็ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัด ส่วน**โรงเรียนบ้านนาโคบน**เป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 บุคลากรของโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ใช่คนท้องถิ่น ดังนั้นบุคลากรในโรงเรียนนี้จะมีการโยกย้ายอยู่เป็นประจำ คนในชุมชนนาโคซึ่งอยู่ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านนาโคบนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทำไร่และเช่าพื้นที่ทำไร่สับปะรดและไร่อ้อย เศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในขั้นค่อนข้างยากจน ชุมชนนาโคมีปัญหาหลักคือเรื่องขาดแคลนน้ำดื่ม มีพื้นที่ที่มีเนินเขาและภูเขาสลับกับที่ราบและอยู่ติดกับป่า ซึ่งยังมีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาชีพและแหล่งอาหารของชาวบ้านในการหาของป่าสมุนไพร และการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีและให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งการให้ข้อมูลกับโรงเรียนและให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน

ภาพที่ 72 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลจากการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง 10 ขั้นตอนไปปรับใช้ในบริบทดังกล่าวข้างต้นปรากฏว่าโรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่มได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” สำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโคได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” นอกจากนั้นในช่วงของการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ทั้งสองโรงเรียน ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินติดตามการใช้หลักสูตร **องค์ความรู้** ที่คณะผู้วิจัยพบจากการวิจัยในครั้งนี้สรุปได้เป็น 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1) ประเด็นของวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ เมื่อนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง 10 ขั้นตอนไปปรับใช้ 2) ประเด็นของปัจจัยที่ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนประสบผลสำเร็จ และ 3) ประเด็นของการส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน

2.1 วิธีการแก้ปัญหาเมื่อนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง 10 ขั้นตอนไปปรับใช้

การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง 10 ขั้นตอนไปปรับใช้นั้น คณะผู้วิจัยพบว่าเกิดปัญหาบางประการในการดำเนินการ ซึ่งคณะผู้วิจัย โรงเรียน และชุมชนได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอน	ปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา
1.การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	1.1 คณะผู้วิจัยไม่คุ้นเคยต่อพื้นที่และบุคลากรของโรงเรียนและชุมชนที่จะเข้าไปศึกษา เนื่องจากคณะผู้วิจัยไม่ใช่คนในพื้นที่	1.1 คณะผู้วิจัยติดต่อชี้แจงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการต่อผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการที่สืบเนื่องมาจากโครงการพัฒนากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม ซึ่งผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีได้รับทราบและมองเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อโรงเรียนและชุมชน ดังนั้นผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีจึงยินดีให้ความร่วมมือกับคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดีโดยมอบหมายให้ศึกษานิเทศก์จังหวัดที่รับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงาน และได้จัดให้มีการประชุมศึกษานิเทศก์อำเภอทุกอำเภอเพื่อให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนและร่วมประชุมเพื่อคัดเลือกโรงเรียนและชุมชนที่จะทำการศึกษานอกจากนั้นศึกษานิเทศก์อำเภอและศึกษานิเทศก์จังหวัดยังได้นำคณะผู้วิจัยไปศึกษาและรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเดินทางของศึกษานิเทศก์อำเภอและศึกษานิเทศก์จังหวัด

ขั้นตอน	ปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา
	1.2 ที่พักของผู้ช่วยวิจัย เนื่องจากคณะผู้วิจัยได้ส่งผู้ช่วยวิจัยเข้าไปอยู่ในพื้นที่ในช่วงของการรวบรวมข้อมูลในแนวลึก เพื่อทำความเข้าใจกับความคุ้นเคยกับบุคลากรในโรงเรียนและคนในชุมชน	1.2 คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยติดต่อประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียนเพื่อสอบถามในเรื่องที่พักอาศัยของผู้ช่วยวิจัย บางโรงเรียนมีห้องว่างในบ้านพักครู ผู้บริหารยินดีและอนุญาตให้ผู้ช่วยวิจัยไปพักที่บ้านพักครูได้ บางโรงเรียนบ้านพักครูไม่ว่างผู้บริหารโรงเรียนแนะนำให้คณะผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับบ้านพักของหน่วยอนุรักษ์ป่าไม้ซึ่งอยู่ในชุมชนนั้น เพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้พักอาศัยในช่วงของการลงไปอยู่ในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูล หรือในบางโรงเรียนคณะผู้วิจัยได้เข้าบ้านให้ผู้ช่วยวิจัยได้พักอาศัยในชุมชนในช่วงเวลาดังกล่าว
2.การเตรียมบุคลากร	2.1 หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค หลังจากที่มีการฝึกอบรมและได้จัดทำแนวการสอนเรียบร้อยแล้ว ปรากฏว่าครูที่จะต้องเป็นผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ย้ายไปสอนโรงเรียนอื่น 2.2 ในระยะแรกครูที่มารับผิดชอบแทนมีความกังวลใจมากเนื่องจากวิชาที่ครูท่านนี้สอนอยู่ในปัจจุบันคือวิชาคณิตศาสตร์และไม่ได้สอนวิชาสังคมศึกษามาก่อน	2.1 ผู้บริหารมอบหมายให้ครูท่านอื่นที่สอนอยู่ในระดับชั้นที่จะนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้และเคยสอนวิชาสังคมศึกษามาก่อนเป็นผู้รับผิดชอบแทน ซึ่งการที่ผู้บริหารสามารถมอบหมายให้ครูท่านนี้เป็นผู้รับผิดชอบแทนได้นั้นเนื่องจากในช่วงของการฝึกอบรมครูผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประเมินตามสภาพจริงนั้น คณะผู้วิจัยได้จัดการอบรมให้แก่คณะครูผู้สอนทุกคนที่อยู่ในระดับชั้นที่จะนำหลักสูตรไปใช้ และนอกจากนั้นคณะผู้วิจัยและครูผู้รับผิดชอบหลักสูตรท้องถิ่นคนก่อนได้ร่วมกันจัดทำแนวการสอนระยะยาวที่ค่อนข้างละเอียด ซึ่งครูผู้สอนที่มารับช่วงต่อ สามารถนำไปแตกเป็นแผนการสอนในแต่ละสัปดาห์ได้อย่างชัดเจน 2.2 คณะผู้วิจัยได้พยายามให้กำลังใจแก่ครูท่านนี้เป็นอย่างมาก และได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นบางครั้งในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ในรอบแรกเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ครูผู้สอน ซึ่งจากการกระทำดังกล่าวช่วยให้ครูผู้สอนมีความมั่นใจมากขึ้นและสามารถที่จะดำเนินการได้ด้วยตนเองในการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง

ขั้นตอน	ปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา
	2.3 ครูบางคนไม่เห็นด้วยกับแนวคิดในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเนื่องจากเกรงว่านักเรียนจะได้รับความรู้ทางด้านวิชาการน้อยเกินไป	2.3 คณะผู้วิจัยให้ความสนทนากลุ่มและยอมรับฟังความคิดเห็นของครูท่านนี้และในช่วงของการจัดทำแผนการสอนได้เพิ่มความเข้มข้นทางวิชาการให้มากขึ้น ซึ่งต่อมาหลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปใช้ครูท่านนี้กลายเป็นกำลังสำคัญของการดำเนินการ เป็นผู้ที่มอบหมายช่วยเหลือและประสานงานกับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด
3.การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	3.1 ในช่วงของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นช่วงต่อของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจากหลักสูตรเดิมมาเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งในช่วงนั้นกระทรวงศึกษาธิการยังไม่ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ได้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับร่าง ในขณะที่โรงเรียนยังคงใช้หลักสูตรฉบับปี พ.ศ.2533 อยู่	3.1 คณะผู้วิจัยได้นำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับร่างมาร่วมพิจารณาประกอบกับหลักสูตรฉบับปี พ.ศ. 2533 โดยได้นำมาตรฐานช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่างๆ มาร่วมพิจารณาและได้นำมาบรรจุไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่นด้วย เพื่อที่จะได้เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไปหลังจากที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ประกาศใช้แล้ว ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวทำให้ครูเกิดความกระตือรือร้นและมองเห็นแนวทางที่จะนำหลักสูตรมาปรับใช้ต่อไป และเป็นผู้นำกลุ่มโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอน	ปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา
	3.2 หลักสูตร เกษตรผสม ผสานครบวงจร ค่อนข้างมีปัญหา ในการจัดลำดับ เนื้อหาใน หลักสูตร เนื่องจากการทำ การเกษตรของ ชุมชนทำกระทุ้ม ต้องอาศัยน้ำจาก คลองชลประทาน ซึ่งจะต้องรอช่วง เวลาที่ กรมชลประทาน จะปล่อยน้ำมา 3.3 ครูและคณะ ผู้วิจัยไม่เคยมี ประสบการณ์ใน การทำเกษตร ผสมผสานครบ วงจรมาก่อน	3.2 ปรับการเรียงลำดับเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และ ให้เริ่มจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ช่วงปลายของภาคต้น 3.3 จัดหาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเชิญผู้รู้ในชุมชนและนักวิชาการ จากกรมประมง และกรมวิชาการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มาให้ ข้อมูล แนวคิดและร่วมวางแผนในการจัดทำแนวการสอน
4.การประชาสัมพันธ์ หลักสูตร	ผู้ปกครอง บางคนไม่มาร่วม ประชุมในวัน ชี้แจงเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์และ วิธีการจัดการ- เรียนการสอน ของหลักสูตร ท้องถิ่น จึงไม่เข้าใจ และเกิดความ รู้สึกต่อต้านเนื่อง จากเกรงว่า นักเรียนจะไม่ได้ เรียนรู้วิชาการ เท่าที่ควร	ไปพบผู้ปกครองที่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ โดยเฉพาะกับ ผู้ปกครองที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมชี้แจงตั้งแต่เปิดเทอม จัดทำเอกสาร แผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตร เขียนบทความประชาสัมพันธ์ หลักสูตรลงในวารสารของโรงเรียน ผู้ใหญ่บ้านใช้เวทีของการประชุม ประจำเดือนของคนในชุมชนประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอน	ปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา
5. นำหลักสูตรไปทดลองใช้	5.1 ครูบางคนคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ ผู้ที่ได้ประโยชน์คือ คณะผู้วิจัย แต่โรงเรียนจะไม่ได้ประโยชน์อะไร ดังนั้นครูที่สอนวิชาอื่นๆ ในระดับชั้นเดียวกัน จะไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร	5.1 คณะผู้วิจัยพยายามสร้างความสนิทสนม อธิบายชี้แจงถึงแนวโน้มของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะประกาศใช้นำองค์ความรู้ใหม่ๆ มาแลกเปลี่ยนให้แก่คณะครูทั้งระดับ เช่น พาไปอบรมเรื่องการสอนแบบสตอรี่ไลน์ จัดหาตัวอย่างและสื่ออุปกรณ์การสอน
	5.2 ครูไม่มั่นใจในการสอนระยะแรก	5.2 คณะผู้วิจัยเข้าไปร่วมทีมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระยะแรก ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ครูผู้สอน
	5.3 ในระดับมัธยมศึกษา ครูผู้สอนจะสอนประจำวิชา ดังนั้นในช่วงแรกของการนำหลักสูตรไปใช้ จะไม่ค่อยมีการบูรณาการ เนื่องจากครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกับครูที่สอนวิชาอื่นๆ ไม่ได้วางแผนการสอนร่วมกันเพราะยังไม่เข้าใจวิธีสอนแบบบูรณาการ	5.3 ในช่วงของการนิเทศติดตาม คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงให้คณะครูที่สอนในระดับเดียวกันทราบถึงหลักการของการสอนแบบบูรณาการ และหลังจากเสร็จสิ้นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ได้มีการประชุมคณะครูทั้งระดับเพื่อร่วมกันพิจารณาถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และพิจารณาหาแนวทางแก้ไข นอกจากนั้นยังได้วางแผนการสอนแบบบูรณาการร่วมกัน

ขั้นตอน	ปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา
	5.4 จำนวนชิ้นงานมีมากเกินไป	5.4 ลดจำนวนชิ้นงานจากการนำหลักสูตรไปใช้รอบแรกจำนวน 22 ชิ้น เหลือเพียง 14 ชิ้น
	5.5 การสอนเรื่องแรลลีชุมชนจำนวนฐานมีมากเกินไปทำให้นักเรียนต้องกลับบ้านเย็นมาก	5.5 ปรับจำนวนฐานให้ลดลงจาก 5 ฐานเหลือเพียง 3 ฐาน และปรับระยะทางระหว่างที่ตั้งของฐานให้ใกล้เคียงกันด้วย สำหรับ 2 ฐานที่เหลือให้นักเรียนศึกษาจากของจริงในวันประเพณีกินข้าวห่อ
	5.6 ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นที่นำมาบูรณาการไม่เข้าใจถึงการประเมินชิ้นงานว่าในกรณีของการบูรณาการระหว่างวิชาจะส่งงานอย่างไร ใครเป็นผู้ส่งงาน และให้คะแนน และชิ้นงานที่ส่งจะเก็บไว้ที่ใคร ทำให้มีการส่งงานซ้ำซ้อน	5.6 คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับคณะครูผู้สอนพิจารณาชิ้นงานว่าควรจะอยู่ในรายวิชาใดบ้าง และจะประเมินชิ้นงานโดยแยกตามรายวิชาแต่ยึดครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลัก และสำหรับการสอนในภาคต้น 2545 ในวันปฐมนิเทศนักเรียน ครูทุกคนที่ร่วมสอนบูรณาการวิชาหลักสูตรท้องถิ่นจะเข้าพบนักเรียนพร้อมกันเพื่อชี้แจงให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องการส่งงาน การให้คะแนนชิ้นงาน และเน้นให้เด็กมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบในการทำงาน
	5.7 หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ไม่สอดคล้องกับช่วงเวลาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน	5.7 มีการประชุมวางแผนเพื่อสลับหน่วยการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นเนื่องจากหน่วยการสอนเดิมไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์และช่วงเวลาที่เกิดขึ้นในชุมชน

ขั้นตอน	ปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา
	5.8 อุปกรณ์ไม่เพียงพอนักเรียนใช้วัสดุเปลือง บางคนนำอุปกรณ์กลับบ้านแล้วไม่นำมาคืน	5.8 ประชุมครูวิชาต่างๆ ที่มาร่วมสอนบูรณาการในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทุกคนก่อนเปิดเรียน เพื่อแบ่งวัสดุอุปกรณ์โดยดูว่าแต่ละหมวดต้องการวัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง จะได้จัดซื้ออุปกรณ์ให้เพียงพอและไม่ขัดแย้งกันโดยการยืมจะต้องเป็นระบบ
	5.9 ในระยะแรกๆ ครูคนอื่นๆ ในโรงเรียนยังไม่เข้าใจหลักสูตร ทำให้ไม่ทราบว่า จะช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมในหลักสูตรได้อย่างไร โดยเข้าใจว่าแปลงนาทดลองนั้นใช้สอนเฉพาะกับนักเรียน ป.5 เท่านั้น ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นจึงรับผิดชอบภาระทั้งหมดแต่ผู้เดียว	5.9 อาจารย์ใหญ่เชิญครูทั้งโรงเรียนประชุม ชี้แจงและให้ครูที่รับผิดชอบโครงการนี้อธิบายให้ครู คนอื่นๆ เข้าใจมากขึ้น หลังจากนั้นจึงมีการออกคำสั่งมอบหมายงานให้ครูคนอื่นๆ เป็นผู้รับผิดชอบ เช่น การติดต่อสถานที่ มอบหมายให้ครูที่ทำหน้าที่รักษาการในตำแหน่งอาจารย์ใหญ่เวลาที่อาจารย์ไม่อยู่ ส่วนอาจารย์ใหญ่เป็นผู้หางบประมาณสนับสนุน นอกจากนั้นได้ประชุมชี้แจงให้ครูคนอื่นๆ มองเห็นความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ซึ่งครูทุกคนสามารถใช้แหล่งการเรียนรู้ร่วมกันได้ เช่น การพานักเรียนไปเรียน วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในเรื่องพืชสัตว์ในแปลงทดลอง
	5.10 การเชิญวิทยากรไม่ได้เชิญล่วงหน้า เนื่องจากครูยังไม่เข้าใจเนื้อหาตลอดทั้งหลักสูตรอย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถวางแผนล่วงหน้าได้จึงต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยการเชิญวิทยากรอย่างกะชั้นชิด	5.10 วางแผนและติดต่อวิทยากรล่วงหน้า หลังจากที่น่าหลักสูตรไปทดลองใช้หนึ่งภาคการศึกษา ครูสามารถวางแผนและติดต่อวิทยากรล่วงหน้าได้

ขั้นตอน	ปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา
	5.11 นักเรียนกลับบ้านเย็น หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจรนักเรียนต้องมา ใส่ปุ๋ยรดน้ำ พรวนดิน ถอนหญ้า ทำให้กลับบ้านเย็นมาก หรือต้องมาโรงเรียนในวันเสาร์-อาทิตย์ สำหรับหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ ใช้เวลามากทำให้ นักเรียนกลับบ้านเย็นมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมา คือ ความไม่พอใจของครูท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นเจ้าของค่ายมวย เนื่องจากนักเรียนต้องกลับบ้านเย็น จึงทำให้ขาดการซ้อมมวย 5.12 ครูไม่ได้บรรยายละเอียดของเนื้อหาให้วิทยากรทราบ	5.11 ครูทำหนังสือจากโรงเรียนเพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้านักเรียนบ้านอยู่ไกลผู้ปกครองมารับให้นักเรียนกลับบ้านกับผู้ปกครอง ถ้าบ้านใกล้ครูไปส่งเอง การนำหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้ในรอบที่สองได้ปรับเนื้อหา และเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กระชับมากขึ้น 5.12 การนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง ครูระบุประเด็นและขอบเขตของเนื้อหาให้ชัดเจนให้วิทยากรทราบล่วงหน้าว่าควรบรรยายในประเด็นใดบ้าง

ขั้นตอน	ปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา
6. ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะแรก	ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารโรงเรียนไม่มีเวลานิเทศครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเนื่องจากมีภาระความรับผิดชอบมาก	คณะผู้วิจัยไปสังเกตและนิเทศการสอนอย่างต่อเนื่องสัปดาห์เว้นสัปดาห์
7. ปรับปรุงแก้ไข	ประเด็นที่เป็นปัญหาจากการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่งได้รับการปรับปรุงแก้ไขทุกประเด็น แต่จะมีประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง	สนทนากลุ่มกับคณะครู วิทยากร และผู้ปกครอง เพื่อสรุปปัญหา และพิจารณาหาแนวทางแก้ไข
8. นำหลักสูตรที่ปรับแล้วไปใช้	8.1. การนำหลักสูตรที่ปรับแล้วไปใช้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงวิทยากรท้องถิ่น ปรากฏว่าเนื้อหาที่วิทยากรบรรยายยากเกินไปสำหรับนักเรียน	8.1 ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นช่วยสรุปประเด็นให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ขั้นตอน	ปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา
	8.2 ครูผู้สอนไม่ทราบรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอน เนื่องจากไม่เคยมีประสบการณ์ในเรื่องที่วิทยากรจะบรรยายและสาธิตให้นักเรียนดู และไม่มีการตรวจสอบความเหมาะสมล่วงหน้า (เรื่อง การตอนหนุ)	8.2 ครูผู้สอนและคณะผู้วิจัยชี้แจงให้วิทยากรทราบถึงความไม่เหมาะสมของกิจกรรมกับวัยของผู้เรียน ซึ่งควรจะมีการปรับเปลี่ยนในปีการศึกษาต่อไป
9. ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรรอบที่สอง	ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารโรงเรียนไม่มีเวลานิเทศครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากมีภาระ ภาระงานรับผิดชอบมาก	คณะผู้วิจัยไปสังเกตและนิเทศการสอนอย่างต่อเนื่องสัปดาห์เว้นสัปดาห์
10. ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่โรงเรียนและชุมชนดำเนินการนำหลักสูตรไปใช้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งครูผู้สอนมีข้อสงสัยบางประการและได้โทรศัพท์มาสอบถามคณะผู้วิจัยเป็นครั้งคราว	ให้คำปรึกษาหารือทางโทรศัพท์

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนประสบผลสำเร็จ

จากการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปปรับใช้ในต่างบริบท โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของโรงเรียนและชุมชน คณะผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยและ/หรือเงื่อนไขที่ทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนประสบผลสำเร็จ มีดังนี้

2.2.1 การนิเทศอย่างต่อเนื่อง การที่คณะผู้วิจัยเข้าไปร่วมปรึกษากับครู โรงเรียน และชุมชนนั้น เป็นการให้ความรู้และสร้างความมั่นใจให้กับครู โรงเรียน และชุมชน ในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งหลังจากที่ครู โรงเรียน และชุมชนได้รับความรู้จากการปฏิบัติ และเกิดความมั่นใจมากขึ้นแล้ว โรงเรียน และชุมชนสามารถที่จะดำเนินการต่อไปเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมครูในช่วงสั้นๆ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในการให้ความรู้แก่ครูเป็นจำนวนมากในเชิงทฤษฎี แต่โอกาสที่จะให้ครูทุกคนที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้เลยนั้นคงจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากการฝึกอบรมในช่วงสั้นๆ 3-5 วันนั้น ครูยังไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการที่มีคณะผู้วิจัยไปนิเทศหรือให้คำปรึกษาแก่ครูเป็นระยะๆ จะเป็นการช่วยให้ครูสามารถนำความรู้สู่การปฏิบัติได้ชัดเจนมากขึ้น ในกรณีที่บางชุมชน บางโรงเรียน มีศึกษานิเทศก์ที่มีศักยภาพเป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน และมีเวลามากพอที่จะไปนิเทศก์ครูอย่างสม่ำเสมอ ศึกษานิเทศก์สามารถที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ หรือทำหน้าที่แทนคณะผู้วิจัยได้เลย โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยคณะผู้วิจัยจากภายนอก เช่นเดียวกับกรณีที่บางโรงเรียนที่ผู้บริหารมีเวลามากพอที่จะนิเทศก์การสอนของครูในโรงเรียน และเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินตามสภาพจริงและการกำหนดเกณฑ์การประเมิน ผู้บริหารโรงเรียนสามารถที่จะเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการได้เอง โดยอาศัยตัวอย่างของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นแนวทาง

2.2.2 การเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนางานที่กำลังปฏิบัติอยู่ ดังนั้นคณะครูที่เข้าร่วมในโครงการนี้จึงไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นภาระของคณะผู้วิจัยที่นำมาเพิ่มให้กับครู แต่เป็นภาระของครูหรือโรงเรียนโดยมีคณะผู้วิจัยเป็นผู้ให้คำปรึกษา

2.2.3 ความรู้สึกเป็นเจ้าของหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชน หลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียน ชุมชน และคณะผู้วิจัย ร่วมมือกันพัฒนาขึ้นมานั้น เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน เป็นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ซึ่งโรงเรียนและชุมชนร่วมกันพัฒนาขึ้นมา ดังนั้นโรงเรียนและชุมชนจึงเกิดความรู้สึกว่า

เป็นเจ้าของหลักสูตรท้องถิ่น เมื่อความรู้สึกเป็นเจ้าของเกิดขึ้นความเต็มใจที่จะจัดทำให้ตีให้มีประสิทธิภาพก็จะมีมากกว่าที่จะรู้สึกว่าจะไม่ใช่ธุระของตนเอง

2.2.4 การได้รับประสบการณ์ตรงในเรื่องของการสอน การเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงจะช่วยให้ครูผู้สอนเกิดความเข้าใจได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยพบว่าครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นทั้งสองโรงเรียนมีพัฒนาการเกี่ยวกับวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบบูรณาการ การประเมินตามสภาพจริง และวิธีการกำหนดเกณฑ์การประเมินอย่างเห็นได้ชัดเจน ครูผู้สอนมีความมั่นใจมากขึ้น มองเห็นภาพชัดเจนมากขึ้นหลังจากที่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

2.2.5 การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอนทำให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและมีความยินดีและเต็มใจในการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น มีความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น จึงทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบความสำเร็จ

2.2.6 การทำงานเป็นทีม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจะประสบความสำเร็จ ถ้าโรงเรียนและชุมชนมีการทำงานเป็นทีม จากผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผู้บริหารโรงเรียนสามารถแต่งตั้งให้ครูทุกคนในโรงเรียนเป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนั้นครูทุกคนในโรงเรียนได้รับรู้และมีส่วนร่วมในการนำหลักสูตรไปใช้ การที่จะให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมโดยแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นคงจะไม่เหมาะสม สิ่งที่เป็นไปได้คือครูที่สอนในระดับชั้นที่นำหลักสูตรไปใช้มีส่วนร่วมทุกคน สำหรับครูที่สอนในระดับชั้นอื่นๆ ถึงแม้ว่าไม่ได้มีส่วนร่วมโดยตรง แต่ทุกคนได้รับความเคลื่อนไหวตลอดเวลา เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนมีการชี้แจงในที่ประชุมครู การที่โรงเรียนมีการทำงานเป็นทีมเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวและว่าเหวในการทำงาน ดังนั้นการที่ครูในโรงเรียนสามารถทำงานเป็นทีมได้ จะมีส่วนช่วยให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดำเนินไปได้เป็นอย่างดี

2.2.7 การมีวิสัยทัศน์และการให้ความสำคัญของผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นผู้นำทางความคิดของครูในโรงเรียน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการที่จะส่งเสริมให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบความสำเร็จ ถ้าผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมองเห็นความสำคัญของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้การสนับสนุนทั้งในเรื่องของการจัดตารางสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวก การเชิญวิทยากร และการให้กำลังใจแก่ครูผู้สอน จะทำให้การดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น

2.2.8 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ด้วยดี ถ้าโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์

อันดีต่อกัน ดังนั้นโรงเรียนที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ควรจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เช่น ไปร่วมงานของคนในชุมชน ช่วยเหลืองานของชุมชนทุกครั้งที่มีโอกาส ติดต่อแจ้งข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ชี้แจงให้คนในชุมชนเข้าใจว่าโรงเรียนกำลังทำอะไร และต้องการความช่วยเหลืออะไรจากชุมชน ประโยชน์อะไรบ้างที่จะเกิดกับโรงเรียนและชุมชน และบุคลากรของคนในชุมชน จากการที่โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน การขอความร่วมมือในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการติดตามประเมินผลหลักสูตรจะเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ง่ายขึ้น

2.2.9 การให้ความสำคัญกับคนรุ่นใหม่ ผลจากการวิจัยที่โรงเรียนบ้านนาโคบ พบว่า เยาวชนรุ่นใหม่ที่ยังสำเร็จการศึกษามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำหลักสูตรไปใช้ โดยมาทำหน้าที่เป็นวิทยากร และจัดแรลลี่ชุมชนให้นักเรียน เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีวัยไม่ต่างจากนักเรียนมากนัก วิธีการนำเสนอสาระความรู้ให้นักเรียนจึงน่าสนใจ ไม่เกิดช่องว่างระหว่างวัย ในขณะเดียวกัน กลุ่มบุคคลเหล่านี้ยังสามารถทำงานประสานกับผู้รู้ในชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นวิทยากรร่วมกัน ซึ่งผู้รู้ในชุมชนบางท่านมีความรู้ในเนื้อหาสาระมาก แต่ไม่สามารถถ่ายทอดให้เป็นที่น่าสนใจแก่นักเรียน กลุ่มเยาวชนก็จะช่วยอธิบายและมีเทคนิควิธีการถ่ายทอดที่น่าสนใจ ดังนั้นโรงเรียนและชุมชนไม่ควรมองข้ามกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ควรนำทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ เพราะคนในวัยหนุ่มสาวยังมีพลังกาย พลังสมอง และพลังความคิดอีกมาก ถ้าได้รับการชี้แนะที่ดี บุคคลเหล่านี้จะเป็นกำลังที่สำคัญต่อกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

2.3 การส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน

การที่คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับคณะครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์และคนในชุมชนเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ และประเมินติดตามการใช้หลักสูตร คณะผู้วิจัยพบว่า การที่นักการศึกษาหรือบุคคลภายนอกจะเข้าไปดำเนินการใดๆ เพื่อช่วยกระตุ้นให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนนั้น ควรดำเนินการดังนี้

2.3.1 ติดต่อประสานงานกับผู้บริหารระดับท้องถิ่น ซึ่งในสภาพปัจจุบันคือผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อชี้แจงถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินการให้ชัดเจน รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ใครคือผู้ได้รับผลประโยชน์ และขอความร่วมมือเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าสู่พื้นที่

2.3.2 ติดต่อประสานงานกับผู้บริหารระดับโรงเรียน เพื่อชี้แจงถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินการให้ชัดเจน รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น และใครคือผู้ได้รับผลประโยชน์ดังกล่าว

2.3.3 วิธีการดำเนินงานควรใช้วิธีการร่วมคิดร่วมทำ นักการศึกษาไม่ควรไปครอบงำความคิดของบุคลากรในโรงเรียน และคนในชุมชน

2.3.4 ในยุคของการปฏิรูปการศึกษา มีแนวการจัดการเรียนรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งครูสอนยังมีความสับสนในทางปฏิบัติไม่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปปรับใช้ในทางปฏิบัติ ดังนั้นนักการศึกษาควรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแก่ครูผู้สอนเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ครูซึ่งจะเป็นวิธีการกระตุ้นให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน

2.3.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการทำงานเป็นทีม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยการชี้แจงทำความเข้าใจกับคณะครูและผู้บริหารถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การประเมินตามสภาพจริงและวิธีการกำหนดเกณฑ์การประเมินพร้อมแสดงตัวอย่างที่ชัดเจน ซึ่งการสอนแบบบูรณาการนั้นครูที่สอนในระดับเดียวกันหรือช่วงชั้นเดียวกันควรจะมีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนการสอนและการประเมินร่วมกัน มิฉะนั้นจะเกิดความซ้ำซ้อนในเนื้อหาวิชาและการมอบหมายงาน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายและได้รับจำนวนชิ้นงานมากเกินไป

2.3.6 เข้าไปมีบทบาทร่วมสอนเป็นทีมในบางครั้ง ถ้าเห็นว่าครูขาดความมั่นใจในการสอนบางเนื้อหา และต้องการความช่วยเหลือ

2.3.7 เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหรือหน่วยการเรียนรู้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยพยายามใช้ทุนทางสังคมทั้งทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนนั้นๆ มาใช้ประโยชน์

2.3.8 นักการศึกษาพยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน

2.3.9 นักการศึกษาควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรในโรงเรียนทุกคน รวมทั้งผู้นำชุมชน และคนในชุมชนโดยพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน และพร้อมที่จะให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.3.10 นักการศึกษาควรพยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมทางวิชาการที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน เช่น การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนโดยเชิญคนในชุมชนเข้ามาร่วมชมและร่วมประเมินผลงานของนักเรียน

2.3.11 ถ้าเกิดปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนซึ่งจะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินการ นักการศึกษาต้องมีความอดทนอดกลั้น ใช้วิธีการที่นุ่มนวลในการชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจที่ถูกต้อง

2.1.12 นักการศึกษาต้องพร้อมที่จะเรียนรู้จากโรงเรียนและชุมชน การทำงานควรจะอยู่ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะร่วมกันทำงานเป็นทีม

2.1.13 นักการศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนและคนในชุมชนสามารถที่จะดำเนินการจัดการศึกษาได้โดยโรงเรียนและชุมชนเอง หลังจากที่นักการศึกษาได้ออกจากพื้นที่แล้ว

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปประยุกต์ใช้ในต่างบริบท (ระยะที่ 2) สามารถสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของชุมชนและโรงเรียน โดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตร
2. ศึกษาผลที่ได้จากการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้
3. ศึกษากระบวนการบริหารจัดการในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
4. ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปปรับใช้ในต่างบริบท

การดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาจากสองพื้นที่คือ ชุมชนท่ากระทุ่มและโรงเรียนวัดสมานกิจ กับชุมชนนาโคกกับโรงเรียนบ้านนาโคบน ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของบุญเรียง ขจรศิลป์และคณะ (2543) เป็นแนวทางในการดำเนินงาน งานวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 รอบคือ รอบที่ 1 เป็นขั้นตอนของการกำหนดหลักสูตรที่ต้องการพัฒนา พัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เพื่อศึกษาหรือตรวจสอบปัญหาของการใช้หลักสูตรและดำเนินการปรับปรุงแก้ไข และรอบที่ 2 เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้ตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงเป็นวงจรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากประชากร ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสมานกิจ ปีการศึกษา 2544 และปีการศึกษา 2545 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาโคบน ปีการศึกษา 2544 และปีการศึกษา 2545 ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้รู้ในชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น สำหรับคณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวัดสมานกิจ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านนาโคบน คณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญด้วยการไปพบที่บ้านและพบปะโดยบังเอิญในการร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนหรือกิจกรรมของหมู่บ้าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย 10 ชนิด ได้แก่

2.1 แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมี 2 ฉบับ คือ

2.1.1 แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีจุดประสงค์เพื่อทดสอบความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร ในช่วงก่อนเรียนและหลังเรียน มีลักษณะเป็นแบบสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความง่าย 0.52 ค่าเฉลี่ยอำนาจจำแนก 0.52 และค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.82

2.1.2 แบบสอบวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจุดประสงค์เพื่อทดสอบความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคในช่วงก่อนเรียนและหลังเรียน มีลักษณะเป็นแบบสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความง่าย 0.49 ค่าเฉลี่ยอำนาจจำแนก 0.32 และค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.85

2.2 แบบประเมินชิ้นงาน มี 2 ชุด คือ

2.2.1 แบบประเมินชิ้นงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร มีจุดประสงค์เพื่อประเมินชิ้นงานของนักเรียน ซึ่งในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 16 ชิ้น และในรอบที่สองมีจำนวน 17 ชิ้น แต่ละชิ้นมีเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric) ทั้งสิ้น 6 ระดับตั้งแต่ 0 ถึง 5

2.2.2 แบบประเมินชิ้นงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีจุดประสงค์เพื่อใช้ประเมินชิ้นงานของนักเรียน ซึ่งในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 22 ชิ้น และในรอบที่สองมีจำนวน 14 ชิ้น แต่ละชิ้นจะมีเกณฑ์การให้คะแนนทั้งสิ้น 6 ระดับตั้งแต่ 0 ถึง 5

2.3 แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีจุดประสงค์เพื่อประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วยแบบประเมิน 4 ชิ้น คือ แบบประเมินทักษะการสื่อสาร แบบประเมินทักษะการแสวงหาความรู้ แบบประเมินทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และแบบประเมินทักษะการแก้ปัญหา

2.4 แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจากการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีจุดประสงค์เพื่อ ประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วยแบบประเมิน 4 ชั้น คือ แบบประเมินความรับผิดชอบ แบบประเมินความกล้าแสดงออก แบบประเมินความมีนิสัยรักการทำงาน และแบบประเมินความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2.5 เครื่องมือที่ใช้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

2.5.1 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด มีจุดประสงค์เพื่อ สอบถามความคิดเห็นของนักเรียนในประเด็นเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบต่อกิจกรรม การเรียนการสอน พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ

2.5.2 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มกับนักเรียนเพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

2.5.3 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มกับนักเรียนเพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

2.6 แบบวัดเจตคติ งานวิจัยในครั้งนี้มีแบบวัดเจตคติ 2 ฉบับ ดังนี้

2.6.1 แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่ออาชีพเกษตรกรรม มีจุดประสงค์เพื่อ วัดความรู้สึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ต่ออาชีพเกษตรกรรม

2.6.2 แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีจุดประสงค์ เพื่อวัดความรู้สึกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

2.7 แบบแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่าย มีจุดประสงค์เพื่อให้ให้นักเรียนได้แสดง ความคิดเห็นและความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร และหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค โดยใช้ภาพถ่ายจากการร่วมกิจกรรมการเรียนของ นักเรียนเป็นเครื่องมือ แบบแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่ายนี้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้บรรยาย ความรู้สึกประทับใจได้อย่างอิสระต่อกิจกรรมการเรียนการสอนในภาพถ่ายกิจกรรมที่นักเรียน เลือกโดยไม่จำกัดจำนวนภาพ

2.8 อนุทิน มีจุดประสงค์ให้นักเรียนได้แสดงความรู้สึกต่อการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ซึ่งอนุทินนี้จะไม่มีรูปแบบที่แน่นอน เนื่องจากคณะผู้วิจัย ต้องการให้นักเรียนบรรยายความรู้สึกของตนเองได้อย่างอิสระ ดังนั้นนักเรียนได้บรรยาย ความรู้สึกของตนลงในแผ่นกระดาษเปล่าพร้อมทั้งตกแต่งลวดลาย สีสันตามความต้องการของ ตนเอง

2.9 แบบบันทึกภาคสนาม ใช้สำหรับบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะลงภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ใช้สำหรับจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ตามความเป็นจริง เพื่อบรรยายถึงสิ่งแวดล้อม สถานที่ บุคคล เหตุการณ์ คำพูดของบุคคลสรุปรวมว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร กับใคร และทำไม

ส่วนที่ 2 ใช้สำหรับตีความเบื้องต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของผู้วิจัยประกอบ แสดงความคิดเห็น เน้นความหมายให้ชัดเจนและสร้างสมมติฐานชั่วคราว บางครั้งต้องใช้ข้อมูลส่วนที่หนึ่งคือข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ตามเป็นจริงหลายๆ เรื่องสรุปมาเป็นส่วนที่สองคือการตีความเบื้องต้นได้

ส่วนที่ 3 ใช้สำหรับบันทึกถึงวิธีการที่คณะผู้วิจัยได้มาซึ่งความสำเร็จ หรือความบกพร่องในการสังเกต ความรู้สึกส่วนตัวของผู้สังเกต ปฏิกริยาของผู้ถูกสังเกต ตลอดจนข้อมูลที่ตกหล่นขาดไป บันทึกส่วนนี้เป็นส่วนที่ช่วยเตือนความจำและช่วยประเมินคุณภาพของข้อมูลที่ได้มา

2.10 แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการผู้บริหารโรงเรียน และศึกษานิเทศก์อำเภอ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้สำหรับสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพ และปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ รวม 4 ฉบับ ซึ่งแต่ละฉบับแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 สภาพ ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร/วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ในด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน

2.11 แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้สำหรับสัมภาษณ์คนในชุมชนซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 เป็นสภาพ ปัญหา และความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3. การรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนครอบคลุม และสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ การรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยลักษณะเช่นนี้ คณะผู้วิจัยคือเครื่องมือการวิจัย และเนื่องจากคณะผู้วิจัยไม่ใช่คนในชุมชน จึงต้องมีการเตรียมตัวเพื่อลงสนาม และสร้างความคุ้นเคยกับคนในชุมชน โดยคณะผู้วิจัยได้เปิดเผยบทบาทของตนเอง และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมทั้งได้ส่งผู้ช่วยวิจัยไปพักอยู่ในชุมชนเป็นระยะๆ ในช่วงเดือนมิถุนายน 2544 ถึง ต้นพฤษภาคม 2545 ซึ่งเป็นช่วงของการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ (PAR รอบที่หนึ่ง) และในช่วงปลายพฤษภาคม 2545 ถึงธันวาคม 2545

ซึ่งเป็นช่วงของการนำหลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขไปใช้ และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร (PAR รอบที่สอง) วิธีการรวบรวมข้อมูลที่คณะผู้วิจัยใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การศึกษา เอกสาร สิ่งพิมพ์ รูปภาพ การจดบันทึก การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสอบถาม

4. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

4.1 คณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบทันทีในสนาม โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ทั้งจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง

4.2 คณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน เป็นการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อทำการตรวจสอบว่าเมื่อบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะยังคงเหมือนเดิมหรือไม่

4.3 การตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยคณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของโรงเรียนและชุมชนอ่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถปรับแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

5.1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

5.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

5.3 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ อนุทิน การแสดงความคิดเห็นต่อภาพถ่ายและการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา และวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้

5.4 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินชิ้นงาน แบบวัดทักษะที่พึงประสงค์ และแบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย และค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

1. บริบทของชุมชนและโรงเรียน

1.1 บริบทของชุมชนท่ากระทุ่มและโรงเรียนวัดสมานกิจ

ชุมชนท่ากระทุ่มซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนวัดสมานกิจ ประกอบด้วยหมู่บ้านเพียง 2 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 3 บ้านหนองจุ่ม และหมู่ที่ 4 บ้านช้างโบสถ์ ซึ่งสองหมู่บ้านนี้อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนวัดสมานกิจ หมู่บ้านทั้งสองจะมีอาณาเขตติดกันจนแทบจะเป็นหมู่บ้านเดียวกัน โดยมีพื้นที่นาและสวนผลไม้คั่นระหว่างหมู่บ้านไม่ถึง 1 กิโลเมตร คนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวนผัก ทำสวนผลไม้ ส่วนใหญ่มีฐานะปานกลางและมองเห็นคุณค่าของการศึกษา สนับสนุนให้บุตรหลานได้ศึกษาต่อ หลังจากจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว

คนในชุมชนมีทั้งคนไทยที่มีเชื้อสายไทย ลาว และเขมร ลักษณะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจะอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ไปมาหาสู่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อชุมชนจัดกิจกรรมจะให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย คือแต่งงานแยกครอบครัวแต่ยังคงนิยมปลูกบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกันกับพ่อแม่โดยไม่สร้างรั้วกัน ชุมชนท่ากระทุ่มไม่มีวัฒนธรรมย่อยที่เป็นวัฒนธรรมเฉพาะของชุมชน มีแต่วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหญ่ อันเป็นประเพณีไทย เช่น วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ วันสำคัญทางพุทธศาสนา ซึ่งมีวัดสมานกิจเป็นศูนย์กลางที่ชาวบ้านมาร่วมกันทำบุญ หรือประกอบกิจกรรมอื่นๆ เพราะเป็นวัดที่เก่าแก่ และชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเจ้าอาวาสเป็นอย่างสูง สำหรับภาษาพูดที่มีคนเฒ่าคนแก่บางคนพูดภาษาลาวกันอยู่จัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมรอง (Subculture) ของคนบางกลุ่มในชุมชน แต่วัฒนธรรมดังกล่าวก็กำลังจะถูกกลืนหายไป ปัญหาสำคัญของชุมชนนี้คือเรื่องยาเสพติด

โรงเรียนวัดสมานกิจเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 บุคลากรในโรงเรียนทั้งหมดมี 11 คน ส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น นักเรียนมีปัญหาครอบครัวแตกแยกเพราะบิดาหรือมารดาหรือทั้งสองคนถูกจับเพราะขายยาเสพติด ดังจะเห็นได้ว่ามีนักเรียนจำนวนเกือบครึ่งห้องที่ต้องอาศัยอยู่กับญาติเนื่องจากบิดามารดาถูกจับอยู่ในที่คุมขังหรือไปทำงานที่อื่น

โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ โรงเรียนก็จะให้ความร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี และในขณะเดียวกันชุมชนก็ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัด

1.2 บริบทของชุมชนนาโคและโรงเรียนบ้านนาโคบน

ชุมชนนาโค ตั้งอยู่ที่กิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 85 กิโลเมตร อยู่ในพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนประเทศไทย และประเทศเมียนมาร์ ชุมชนนาโค

เป็นพื้นที่ที่มีเนินเขาและภูเขาสลับกับที่ราบและอยู่ติดกับป่าซึ่งยังมีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาศัยและแหล่งอาหารของชาวบ้านในการหาของป่า สมุนไพร และการตีฝึ้งเชิงอนุรักษ์ ชุมชนนาโคมีปัญหาหลักคือเรื่องขาดแคลนน้ำดื่ม เศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในขั้นค่อนข้างยากจน ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องรับจ้างทำไร่และเช่าพื้นที่ทำไร่สับปะรดและไร่อ้อย เพราะที่ดินส่วนใหญ่ได้ขายให้กับนายทุนหรือคนภายนอกชุมชนไปเกือบหมด

ชุมชนนาโค มีลักษณะเป็นสังคมเกษตร มีคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงเป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นเป็นคนเชื้อสายไทย จีน ลาว และมอญ ประเพณีและกิจกรรมของชุมชนนาโคในรอบ 1 ปี ที่ชุมชนจัดขึ้นทุกปีมีทั้งประเพณีไทย กะเหรี่ยง และจีน เนื่องจากชุมชนนี้เป็นพื้นที่ที่ชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่มาก่อน ต่อมาก็มีคนพื้นเมืองและคนไทยเชื้อสายต่างๆ อพยพย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ ซึ่งมีการสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติด้วยการแต่งงานระหว่างชาวกะเหรี่ยงด้วยกันหรือคนไทยเชื้อสายอื่นๆ ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ จากการศึกษาเครือญาติของคนในชุมชนพบว่า ชุมชนนี้มีระบบเครือญาติที่ส่วนใหญ่เป็นญาติกันเกือบทั้งหมด

ชุมชนนี้มีผู้นำทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งกลุ่มผู้นำเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการนำชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน วัดและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน กลุ่มผู้นำหมู่บ้านกับคนในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์ทั้งแบบเครือญาติและแบบเพื่อนบ้าน ดังนั้นสมาชิกของหมู่บ้านจึงร่วมมือร่วมใจกันอย่างมากที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นการทำบุญในพุทธศาสนา และการทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน ความร่วมมือของกลุ่มผู้นำหมู่บ้านจะมีมากเป็นพิเศษ เนื่องจากเห็นความสำคัญของการศึกษา ผู้ใหญ่บ้านมีการจัดประชุมทุกวันพุธเพื่อแจ้งข่าวสารถึงกันอย่างสม่ำเสมอ และจัดเป็นวันทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ตามที่ผู้ใหญ่บ้านนัดหมาย นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีการรวมกลุ่มกันในด้านต่างๆ เช่น *กลุ่มเกี่ยวกับการเงิน* ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สหกรณ์ *กลุ่มเกี่ยวกับอาชีพ* ได้แก่ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ กลุ่มผู้ปลูกขิง *กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์* ได้แก่ กลุ่มนาโครวมใจ กลุ่มออกกำลังเพื่อสุขภาพ กลุ่มสตรีอาสา กลุ่มเยาวชน

โรงเรียนบ้านนาโคเป็นโรงเรียนขยายโอกาส เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 บุคลากรของโรงเรียนมีจำนวนทั้งหมด 21 คน ส่วนใหญ่ไม่ใช่คนท้องถิ่น ดังนั้นบุคลากรในโรงเรียนนี้จะมีการโยกย้ายอยู่เป็นประจำ

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนบ้านนาโคกับชุมชนนาโค พบว่ามีความสัมพันธ์ที่ดีและให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งการให้ข้อมูลกับโรงเรียนและให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือผู้ปกครองนักเรียน ทุกคนมักจะให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือด้านแรงงานเป็นส่วนใหญ่

2. ผลของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการ และศักยภาพของชุมชนและโรงเรียน

การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของชุมชนและโรงเรียน คณะผู้วิจัยได้ร่วมประชุมปรึกษาหารือกับผู้บริหารโรงเรียน คณะครูผู้สอน ผู้ปกครอง ผู้รู้ในชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของทั้งสองโรงเรียน โดยประชุมที่ละโรงเรียน โรงเรียนละ 3 ครั้ง ณ โรงเรียนวัดสมานกิจและโรงเรียนบ้านนาโคบน เพื่อพิจารณาการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ผลจากการประชุมได้หลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง 2 หลักสูตร คือ “หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร” สำหรับโรงเรียนวัดสมานกิจ และ “หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” สำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบน หลังจากนั้นได้นำหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร ไปทดลองใช้ที่โรงเรียนวัดสมานกิจ และหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ไปทดลองใช้ที่โรงเรียนบ้านนาโคบน เป็นเวลาหนึ่งภาคการศึกษา แล้วนำผลการใช้หลักสูตรมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไข ได้หลักสูตรฉบับปรับปรุง 2 หลักสูตรดังนี้

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร (ฉบับปรับปรุง)

หลักการและเหตุผล

ผลจากการศึกษาศักยภาพและความต้องการของคนในชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูและนักเรียนในโรงเรียนวัดสมานกิจ พบว่าโรงเรียนและชุมชนมีความต้องการ และมีศักยภาพที่จะจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่เรื่อง ข้าวซ้อมมือและไถนาสวนผสม ดังนั้นคณะผู้วิจัย คนในชุมชนศึกษานิเทศก์อำเภอปากท่อ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนวัดสมานกิจจึงได้ร่วมกันพิจารณาและมีมติว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่ควรจัดขึ้นนั้นควรเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนสามารถนำความรู้จากการศึกษาไปพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมท้องถิ่นของตนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นผู้รู้ในชุมชน ศึกษานิเทศก์อำเภอปากท่อ ผู้บริหาร ครูในโรงเรียนวัดสมานกิจ และคณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ซึ่งการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีการประสานและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชนทุกชั้นตอน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการประเมินตามสภาพจริง

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร
2. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการเลือกใช้ เก็บ บำรุง รักษา เครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงาน

3. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ทักษะการแสวงหาความรู้ และทักษะการแก้ไขปัญหา
4. เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ การกล้าแสดงออก การมีนิสัยรักการทำงาน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. เพื่อให้นักเรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพในท้องถิ่น
6. เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการประเมินวิธีการทำงานและผลงานของตนเองและกลุ่ม
7. เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อมอย่างมีจิตสำนึก

โครงสร้างและเนื้อหา

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร ประกอบด้วย 8 หน่วย ดังต่อไปนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เกษตรกรรมในชุมชนท่ากระทุ่ม (ลำแข้งของชาวท่ากระทุ่ม)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สาละสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การเตรียมการ

3.1 การคัดเลือกพันธุ์

3.2 การใช้สารชีวภาพ: ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์

3.3 การเตรียมพื้นที่: แปลงนาข้าว บ่อปลา แปลงพืชผักสวนครัว

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การผลิตและการดูแลรักษา: ขั้นตอนการปลูก การเลี้ยงปลา

การปลูกผักสวนครัว การบำรุงรักษา การให้อาหาร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเก็บเกี่ยวผลผลิต

5.1 การเกี่ยวข้าว

5.2 การจับปลา และการเก็บพืชผักสวนครัว

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การแปรรูปและการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การจำหน่ายผลผลิต

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 อาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรผสมผสานครบวงจร

แนวการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจรมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. เน้นการสอนแบบบูรณาการ โดยบูรณาการสาระในวิชาเกษตร ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และสร้างเสริมลักษณะนิสัยกับหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

2. เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยประกอบด้วยกิจกรรม การเรียนการสอนดังต่อไปนี้ การสังเกตทางตรง การสังเกตทางอ้อม (เช่น รูปภาพ วิดีโอ) การอภิปราย การบรรยาย การสาธิต การทำกิจกรรมกลุ่ม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การแสดงบทบาทสมมติ การฝึกปฏิบัติจริง การเขียนเรียงความ การเขียนร้อยกรอง การทำหนังสือเล่มเล็ก การทำโครงงาน และการจัดนิทรรศการเพื่อนำเสนอผลงานของนักเรียนแก่ผู้ปกครอง คนในชุมชน และผู้ที่สนใจหลังจาก จบหลักสูตร

3. เน้นการใช้แหล่งความรู้ที่หลากหลาย การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเชิญ วิทยากรท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการประสานและแลกเปลี่ยน ความรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชนทุกชั้นตอน

การประเมินผล

การประเมินผลใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง โดยประเมินจากบันทึกการเรียนรู้ แฟ้มผลงาน การปฏิบัติจริง รวมทั้งการสอบระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน ซึ่งผู้ประเมินประกอบด้วยนักเรียน ครู และผู้ปกครอง

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค (ฉบับปรับปรุง)

หลักการและเหตุผล

ผลจากการศึกษาศักยภาพและความต้องการของคนในชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และ นักเรียนในโรงเรียนบ้านนาโคพบพบว่า โรงเรียนและชุมชนมีความต้องการและมีศักยภาพที่จะจัดหลักสูตร ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ เรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค การท่องเที่ยวป่าเชิงอนุรักษ์ และการศึกษาพืชสมุนไพร ดังนั้นคณะผู้วิจัย คนในชุมชน ศึกษาวิเคราะห์ถึงอำเภอบ้านคา ผู้บริหารและครูใน โรงเรียนบ้านนาโคพบจึงได้ร่วมกันพิจารณาและมีมติว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่ควรจัดขึ้นนั้นควรเป็นหลักสูตร ท้องถิ่นเรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพความพร้อมและ ความต้องการของท้องถิ่น เนื่องจากคำว่าชาวไทยตะนาวศรีเป็นการแบ่งตามลักษณะที่ตั้ง ประกอบกับชุมชน นาโคไม่ได้มีแต่ชนเผ่ากะเหรี่ยงเท่านั้นแต่มีประชากรที่หลากหลายชาติพันธุ์มาอยู่รวมกันเช่น จีน มอญ ไทย และลาวโซ่ง เป็นต้น ดังนั้นการทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค จะทำให้นักเรียนที่มี เชื้อชาติต่างกันเกิดจิตสำนึกร่วมกันเกี่ยวกับชุมชนของตน โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน มีความสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ ชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป ดังนั้นผู้รู้ในชุมชน ศึกษาวิเคราะห์ถึงอำเภอบ้านคา ผู้บริหาร ครูในโรงเรียน บ้านนาโคพบ และคณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ซึ่งการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นการบูรณาการ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้น การประเมินตามสภาพจริง

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
2. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการแสวงหาความรู้ และทักษะการแก้ปัญหา
3. เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ การกล้าแสดงออก การมีนิสัยรักการทำงาน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. เพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

โครงสร้างและเนื้อหา

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ประกอบด้วย 5 หน่วย ดังต่อไปนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน/ท้องถิ่น

- สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์
- สภาพสังคมวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

- การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์
- สมุนไพร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น

- สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาณาจักรโบราณที่เกี่ยวข้อง เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์
- สมัยอยุธยา (พ.ศ. 2302) ชนบุรี (พ.ศ. 2318 บ้านนางแก้ว) สมัยรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 9
- ความเป็นมาของชุมชนนาโค
- บุคคลสำคัญในชุมชน: หลวงพ่อกะเหรี่ยง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 วัฒนธรรมท้องถิ่น

- ประเพณี: ประเพณี 12 เดือน ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เกิด-ตาย
- การแต่งกาย เสื้อผ้า เครื่องประดับ การทอผ้า การปัก ลวดลาย
- ภาษา วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน สุภาษิต คำพังเพย
- ศิลปพื้นบ้าน ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง การต่อสู้ ฯลฯ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต

- การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน: สาเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลง
- การประกอบอาชีพหลักแต่เดิม: การทำไร่หมุนเวียน
- การประกอบอาชีพหลักในปัจจุบัน: การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว

- การประกอบอาชีพทำไรเกษตรผสมผสาน
- แนวทางการดำเนินชีวิต : ปัจจุบันและอนาคต
- การศึกษา
- การรวมกลุ่มของคนในชุมชน

แนวการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. เน้นการสอนแบบบูรณาการ สาระในวิชาสังคมศึกษา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ พลศึกษา และพีชสมุนไพ
2. เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนดังต่อไปนี้ การสังเกตทางตรง การสังเกตทางอ้อม (เช่น รูปภาพ แผนที่ วิดีโอ ฯลฯ) การตีความ แปลความ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า เส้นเวลา (time line) การเรียบเรียงสรุปสาระความรู้โดยใช้กราฟิก (Graphic Organizer) ผังมโนภาพ สตอรีไลน์ (Storyline) การทำโครงการ การเขียนเรียงความ ร้อยกรอง วาดภาพ การทำศิลปะ ประดิษฐ์ตุ๊กตา การจำลองสถานการณ์ การเก็บตัวอย่างของจริง การจัดทำสมุดภาพ การแสดงดนตรี นาฏศิลป์ การทำงานเดี่ยว คู่ ทีม นิทรรศการแสดงผลงานการศึกษาค้นคว้า
3. เน้นการใช้แหล่งความรู้ที่หลากหลาย การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้วิทยากรในชุมชน และสภาพความเป็นจริงในชุมชน เพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ตระหนักถึงสิ่งที่ดำรงในชุมชน ตลอดจนสภาพปัญหาและการแก้ไขปัญหาในชุมชน

การประเมินผล

ประเมินตามสภาพจริง โดยประเมินจากบันทึกการเรียนรู้ แฟ้มผลงาน การปฏิบัติจริง รวมทั้งการสอบระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน ซึ่งผู้ประเมินประกอบด้วย นักเรียน ครู และผู้ปกครอง

3. ผลที่ได้จากการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

3.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจากการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร และเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ไปใช้ทั้ง 2 รอบ มีดังนี้

3.1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 โรงเรียน พบว่า นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว โดยคณะผู้วิจัยพิจารณาผลสัมฤทธิ์จากคะแนนรวมที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์และคะแนนจากแบบประเมินชิ้นงาน ซึ่งพบว่า นักเรียนมีคะแนนจากการสอบหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่า หลังจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นแล้วนักเรียนมีความรู้ในเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนมากขึ้น และ

จากการประเมินชิ้นงาน พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการในการผลิตชิ้นงานที่มีคุณภาพมากขึ้นตามลำดับ

3.1.2 ทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้ง 2 โรงเรียน พบว่า หลังจากที่ยื่นหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว นักเรียนมีแนวโน้มการพัฒนาทักษะที่พึงประสงค์ในด้านการสื่อสาร ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการแก้ปัญหา และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นไปในทางที่ดีขึ้นทุกด้าน โดยพิจารณาจากแบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์จะเห็นว่า นักเรียนมีคะแนนจากการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ในทุกทักษะเพิ่มขึ้นตามลำดับครั้งที่ประเมิน

3.1.3 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้ง 2 โรงเรียน พบว่า หลังจากที่ยื่นหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว นักเรียนมีแนวโน้มการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านความรับผิดชอบ ด้านความกล้าแสดงออก ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไปในทางที่ดีขึ้นทุกด้าน โดยพิจารณาจากแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะเห็นว่า นักเรียนมีคะแนนจากการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในทุกคุณลักษณะเพิ่มขึ้นตามลำดับครั้งที่ประเมิน

3.1.4 เจตคติของนักเรียนทั้ง 2 โรงเรียน พบว่า นักเรียนมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ไปในทิศทางที่ดีขึ้นจากก่อนเรียน

3.1.5 ความคิดเห็นของนักเรียนต่อหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า นักเรียนเห็นว่าเป็นหลักสูตรที่มีประโยชน์ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้ฝึกปฏิบัติจริง และได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองทำให้ได้รับความรู้ที่ไม่เคยได้รับมาก่อน นอกจากนั้นยังสามารถนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งได้พัฒนาทักษะและคุณลักษณะของตนเองให้เป็นคนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ รักการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเกิดความรักและผูกพันกับชุมชน จึงอยากให้หลักสูตรคงอยู่ต่อไปเพื่อให้รุ่นน้องรุ่นต่อไปได้เรียนด้วย

3.2 ปัญหาและความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์ต่อการนำหลักสูตรไปใช้

3.2.1 หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

1) ปัญหาการนำหลักสูตรฯ ไปใช้

การนำหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้ในรอบแรก พบว่ามีปัญหาดังนี้

1.1) ความคับข้องใจของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นในระยะเริ่มโครงการใหม่ๆ เนื่องจากยังมองเห็นภาพไม่ชัดเจน ไม่เคยมีประสบการณ์การทำงานมาก่อน และเป็นคนนอกพื้นที่ ชาวบ้านไม่ค่อยรู้จักมากนัก ซึ่งเมื่อต้องมีการขอความร่วมมือจากคนในชุมชน

เกรงว่าจะไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรจึงทำให้กังวลและเครียด แต่หลังจากที่ได้ลงมือปฏิบัติ ทำให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น มีความรู้จักคุ้นเคยกับคนในชุมชนมากขึ้น และเมื่อมีปัญหาที่ไม่เข้าใจในบางครั้งจะใช้วิธีถามจากเพื่อนครูที่มีประสบการณ์การทำงานมาก่อน

1.2) ปัญหาความไม่เข้าใจของผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ไม่ได้เข้ามาร่วมประชุมรับฟังการชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตร ทำให้ไม่เข้าใจการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น จึงไม่เห็นด้วยที่ให้ลูกไปเรียนเกี่ยวกับการทำนาและไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรที่โรงเรียนจัดขึ้น เนื่องจากต้องการให้บุตรหลานเรียนวิชาการอย่างอื่น ๆ มากกว่า ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นแก้ปัญหาโดยไปพบผู้ปกครองที่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งทำให้ในระยะหลัง ผู้ปกครองมีความเข้าใจมากขึ้นกว่าเดิม

1.3) ปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากมีปลาช่อนเข้ามากินลูกปลากะแหที่นักเรียนเลี้ยงไว้ในบ่อปลาข้างแปลงนาจนหมด นักเรียนจึงไม่เห็นผลงานของตนเอง

1.4) ขาดการประสานงาน การประชุมปรึกษาหารือระหว่างครูที่สอนระดับชั้นเดียวกัน ต่างคนต่างสอนไปตามที่ตัวเองคิด ไม่ค่อยได้วางแผนร่วมกัน

1.5) ศึกษาในเทศก์อำเภอมีภาระมากไม่สามารถเข้ามานิเทศได้

1.6) การติดต่อประสานงานกับผู้รู้ และผู้นำในชุมชนค่อนข้างกระชั้นชิด

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ได้รับการแก้ไขในการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง ยกเว้นปัญหาของเรื่องศึกษาในเทศก์ที่ยังคงมีภาระมากอยู่ แต่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นใช้วิธีปรึกษาทางโทรศัพท์

2) ความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้

จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ และศึกษาในเทศก์อำเภอ พบว่าผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษาในเทศก์มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรนี้ว่า การนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ดีและทำให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียนและชุมชนในหลายด้านด้วยกันดังนี้

2.1) ด้านโรงเรียน โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อการจัดกิจกรรมอื่นๆ ของโรงเรียน ผู้ปกครองและคนในชุมชนได้เข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น ครูกับผู้ปกครอง และนักเรียนกับครูมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น บรรยากาศของการจัดการเรียนการสอนไม่เครียด นักเรียนมีความสุขในการเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

2.2) **ด้านนักเรียน** นักเรียนได้พัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ของตนเอง ได้เรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ได้ปฏิบัติจริง สามารถนำสิ่งที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ และสามารถช่วยเหลือผู้ปกครองประกอบการทำงานต่าง ๆ ที่บ้านได้ ตลอดจนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การทำนา การปลูกผัก นอกจากนั้นยังเป็นการปลูกฝังเจตคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรม นักเรียนมีนิสัยรักการทำงานมากขึ้น ความสามัคคีระหว่างนักเรียนมีมากขึ้น เนื่องจากเวลาพานักเรียนไปลงนา ได้พานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปีที่ 6 ไปพร้อมกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนดีขึ้น

2.3) **ด้านครูผู้สอน** ทำให้ครูตื่นตัวและได้พัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ครูได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการในการวัดและการประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง วิธีการและกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งจะสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาต่อไป รวมทั้ง ได้ใกล้ชิดกับนักเรียน จึงได้รับรู้ปัญหาของนักเรียนและสามารถแก้ไขได้ทันเวลา นอกจากนั้นการประชาสัมพันธ์หลักสูตรยังทำให้ครูมีโอกาสพบผู้ปกครองเป็นรายบุคคลทำให้ครูและผู้ปกครอง ครูกับชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น

2.4) **ด้านชุมชน** ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ ยินดีและเต็มใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์กับโรงเรียน ได้รู้จักครู ผู้ปกครองมีความภาคภูมิใจในตัวลูก ผู้ปกครองมีความใกล้ชิดกับนักเรียน และนักเรียนเห็นคุณค่าของผู้ปกครองในเชิงวิชาการมากขึ้น

3.2.2 หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

1) ปัญหาการนำหลักสูตรฯ ไปใช้

การนำหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้ในรอบแรกพบว่ามีปัญหา ดังนี้

1.1) **ปัญหาของครูและนักเรียน** ครูและเด็กไม่คุ้นเคยกับนวัตกรรมทางการศึกษา เช่น การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบสตอรี่ไลน์ การประเมินโดยใช้แฟ้มผลงาน การใช้เกณฑ์การประเมิน (Rubric) ฯลฯ จึงควรมีการนิเทศติดตามและให้ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเพิ่มเติม เพราะการไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนรุ่งอรุณ และผไทอุตม ช่วยได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากครูต้องนำมาปรับให้เข้ากับวิชา และระดับชั้นที่ตนสอน นอกจากนี้ ความพร้อมในเชิงสื่ออุปกรณ์ กระดาษ ดินสอสี ของโรงเรียนก็มีความแตกต่างกัน โรงเรียนที่ไม่ค่อยมีงบประมาณและนักเรียนขาดแคลนอุปกรณ์ ต้องแบ่งปันกันใช้ มีผลทำให้การทำงานต้องล่าช้า และต้องมีระบบการใช้อุปกรณ์ที่รัดกุม เพราะเด็กนักเรียนไม่รู้จักการทำงาน การใช้ของอย่างประหยัด และฝึกนิสัยการรักษาของให้ใช้ได้นานและคุ้มค่า

1.2) ปัญหาในการเรียนของนักเรียน ปัญหาชิ้นงานมีมาก และเด็กแบ่งเวลาไม่เป็น งานบางชิ้นไม่สามารถทำให้จบได้ภายใน 2 คาบ งานต้องต่อเนื่อง พอต่อเนื่องไปเด็กก็จะคิดเรื่อยไป ที่นี้ก็มัวแต่่วนแต่วิชานี้ (หลักสูตรท้องถิ่น) ก็เลยไม่สนใจวิชาอื่น ปัญหานี้ทำให้อาจารย์ผู้สอนวิชาอื่น เกิดความรู้สึกว่านักเรียนให้ความสนใจแต่วิชาหลักสูตรท้องถิ่น เพราะอาจารย์ใหญ่ก็เอาใจใส่ ชุมชนก็เอาใจใส่ มีการพาไปที่ต่างๆ ได้เปิดหูเปิดตา และมีสื่ออุปกรณ์มากกว่าวิชาอื่น มีคณะผู้วิจัยมาเยี่ยมเยือนชั้นเรียนอยู่เสมอ ทำให้รู้สึกว่าเป็นที่สนใจ เมื่อให้เวลากับวิชานี้มากก็เท่ากับว่าต้องไปลดเวลาในวิชาอื่นๆ ลงไป จึงควรมีการติดตามถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นตรงส่วนนี้ด้วย ทั้งในแง่ความรู้สึกนึกคิดของนักเรียน ครูทุกคนที่สอนในระดับชั้นเดียวกัน และผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

2) ความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้

จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ และศึกษานิเทศก์อำเภอ พบว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์มีความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรนี้ว่า การนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ดีและทำให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียนและชุมชนในหลายด้านด้วยกันดังนี้

2.1) ด้านโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ได้กล่าวถึงแผนงานในอนาคตว่า “ทางโรงเรียนบ้านนาโคบจะต้องทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยร่วมมือกับกลุ่มโรงเรียนบ้านบึง แต่ที่โรงเรียนบ้านนาโคบมีหลักสูตรท้องถิ่น ก็คล้ายกับมีตัวอย่างอยู่แล้ว ก็ทำให้ง่ายขึ้น เราจะได้ไปพร้อมๆ กัน เพราะลักษณะสภาพของท้องถิ่นและโรงเรียนเราใกล้เคียงกัน” แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนเกิดการเรียนรู้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และเห็นช่องทางการปรับปรุงรวมทั้งการดำเนินการร่วมไปกับกลุ่มโรงเรียน ซึ่งคาดว่าทางโรงเรียนบ้านนาโคบจะเป็นแกนหลักให้กับโรงเรียนใกล้เคียงได้

2.2) ด้านนักเรียน หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคบให้ประโยชน์กับนักเรียน โดยนักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น ทำงานชิ้นหลังๆ ได้ตรงเวลามากขึ้น

2.3) ด้านครูผู้สอน หลักสูตรท้องถิ่นดีกับครูผู้สอน เพราะจากที่ไม่ค่อยจะทำอะไรได้ ก็ทำอะไรได้มากขึ้น อะไรที่เราคิดว่าทำไม่ได้ จริงๆ ก็พอทำได้ รู้จักพัฒนาตนเองมากขึ้น

2.4) ด้านชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดีขึ้น ชุมชนได้รู้จักครูมากขึ้น ครูได้รู้จักชุมชน ได้รู้จักชาวบ้าน ได้รู้จักเยาวชนรุ่นหลังๆ อย่างน้อยก็รู้จักตัวเขา มากกว่าเดิม จากที่รู้จักชื่อ รู้ว่าไปเรียนที่โน่นที่นี้ บางคนเรียนไม่จบบ้าง เราก็คิดว่าเป็นเด็กที่ไม่มีคุณภาพเลย คือ รู้สึกว่าไม่ได้เรื่อง แต่พอไปเจอและไปสัมผัสก็พบว่า เขามีความรับผิดชอบพอสมควร

3.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้

3.3.1 หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร

1) ปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรไปใช้ ณ โรงเรียนวัดสมานกิจทั้งสองรอบ พบว่า คนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฯ โดยมาร่วมวางแผนจัดทำหลักสูตร มาเป็นวิทยากรในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ ให้สถานที่ในการทำแปลงสาธิต และเสียสละแรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลหลักสูตรฯ ส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหาการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฯ ตั้งแต่ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร เนื่องจากโรงเรียนได้มีการติดต่อและมีหนังสือแจ้งให้ทราบก่อนล่วงหน้าว่าขอเชิญมาร่วมประชุมวางแผนพัฒนาหลักสูตร หรือให้มาช่วยสอน หรือมาร่วมชมนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร หรือร่วมประชุมกับคณะผู้วิจัย โดยระบุเรื่องที่สอน วัน เวลา และสถานที่อย่างชัดเจน ประกอบกับช่วงเวลาที่โรงเรียนเชิญให้มาสอนที่โรงเรียนนั้นตรงกับช่วงเวลาที่ว่าง นอกจากนั้น วิทยากรบางท่านเคยมีประสบการณ์สอนนักเรียนมาก่อน และบางท่านคิดว่ามาสอนลูกหลานทำให้ไม่รู้สึกเขินอาย ปัญหาที่เกิดขึ้นมีเพียงเล็กน้อยซึ่งสรุปได้ดังนี้

1.1) ผู้นำชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนมีเพียงไม่กี่คน เนื่องจากโรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนี้เป็นหลักสูตรแรกและนำมาใช้จัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงเน้นให้ผู้รู้ในชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรให้เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่า และไม่ได้แจ้งไปยังกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มาร่วมการจัดการเรียนการสอน ซึ่งครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นให้เหตุผลที่ไม่ได้แจ้งกิจกรรมการจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทราบว่าเนื่องจากกรรมการดังกล่าวยังไม่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปากท่อ

1.2) ผู้ปกครองบางคนมีปัญหาในการตอบข้อซักถามในการสัมภาษณ์ของนักเรียน เนื่องจากไม่ได้รับการศึกษาและอ่านหนังสือไม่ออก ทำให้บางครั้งไม่เข้าใจคำถามที่นักเรียนถาม จึงไม่สามารถตอบข้อซักถามของนักเรียนได้ทั้งหมด

1.3) ผู้ปกครองบางคนที่ไม่เคยมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนเลย เช่น การมาฟังประชุมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตร การหว่านข้าว การเกี่ยวข้าว เนื่องจากบางคนต้องทำงานประจำในโรงงานซึ่งต้องออกไปตั้งแต่เช้าและกลับในช่วงเย็น บางคนต้องไปค้าขายและมีเวลาว่างไม่ตรงกับที่โรงเรียนจัดกิจกรรม แต่ผู้ปกครองเหล่านี้ก็ได้มีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น เช่น ตอบข้อซักถามเรื่องการทำการเกษตรกรรมให้แก่เด็กที่บ้าน และประเมินแฟ้มผลงานนักเรียน

2) ความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้

คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ ในระยะแรกมีผู้ปกครองบางคนที่ไม่เข้าใจลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คู่ขนานไปกับสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม เนื่องจากไม่ได้มาร่วมฟังการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรฯ ดังนั้นผู้ปกครองเหล่านี้จะมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อหลักสูตรฯ เพราะเป็นหลักสูตรหลานของตนเองเกรงว่าจะเรียนไม่ทันคนอื่น จะได้เนื้อหาน้อยเกินไป ครูผู้สอนหลักสูตรฯ ท้องถิ่นแก้ปัญหาโดยไปพบผู้ปกครองถึงที่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในการดำเนินการจัดหลักสูตรฯ ทำให้ในระยะหลังผู้ปกครองมีความเข้าใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อหลักสูตรฯ โดยสรุปคนในชุมชนมีความคิดเห็นที่ดีต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ดังนี้

2.1) ผู้รู้ในชุมชน เกษตรกร และผู้ปกครองมีความรู้สึกยินดี เต็มใจ และภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรฯ การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลหลักสูตรฯ รู้สึกภูมิใจที่โรงเรียนเห็นคุณค่าและความสามารถให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้แก่นักเรียนและโรงเรียนได้

2.2) คนในชุมชนได้รับทราบความเคลื่อนไหวและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้รู้ว่าโรงเรียนจะทำอะไร และจะสอนอะไรให้แก่บุตรหลาน

2.3) โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ผู้ปกครองมีความสนิทสนมกับครูที่โรงเรียนมากขึ้น

2.4) หลักสูตรฯ นี้ ช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการทำอาชีพเกษตรกรรม ทำให้เด็กได้ฝึกฝนการทำเกษตรฯ จะได้มีวิชาติดตัวไว้ในอนาคตข้างหน้าถ้าหากไม่มีอาชีพนักเรียนจะได้มาทำเกษตรกรรม

2.5) นักเรียนได้เห็นของจริงและได้เห็นตัวอย่างการทำเกษตรผสมผสานที่ได้รับรางวัล จากการไปศึกษาดูงาน

2.6) นักเรียนมองเห็นคุณค่าของผู้ปกครองในเชิงวิชาการมากขึ้น

2.7) ผู้ปกครองและนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่รู้สึกดีใจ ที่บุตรหลานมาสัมภาษณ์ ชักถาม และรู้สึกภูมิใจที่ได้ช่วยบุตรหลานต่างๆ ที่ผู้ปกครองได้รับการศึกษามาน้อย นอกจากนี้ผู้ปกครองของนักเรียนบางคนยังรู้สึกดีใจที่บุตรหลานได้นำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้ปกครองไปบอกให้เพื่อนๆ ในห้องได้อีกด้วย

2.8) ผู้ปกครองรู้สึกภูมิใจที่ลูกนำผลงานมาให้ดู และคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครองเพราะจะได้เห็นว่าลูกมีความสามารถอย่างไรจากการได้ดูผลงานที่ครูให้บุตรหลานทำ

2.9) ผู้ปกครองนักเรียนมีความเห็นว่าหลังจากเรียนหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว บุตรหลานมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นหลายอย่าง เช่น สนใจเรียนมากขึ้น รับผิดชอบงานบ้านมากขึ้น

3.3.2 หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

1) ปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้ ณ โรงเรียนบ้านนาโคบนทั้งสองรอบ พบว่า คนในชุมชนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ามีปัญหาเพียงเล็กน้อยในส่วนของ การเข้ามาเป็นวิทยากร ซึ่งปัญหาที่พบในรอบแรก เป็นปัญหาเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของวิทยากร การเตรียมตัววิทยากร การประสานงานและการกำหนดหัวข้อที่จะให้วิทยากรพูด และวิธีการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งประเด็นปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้มีการปรับปรุงแก้ไขในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ ในรอบที่สอง สำหรับประเด็นที่วิทยากรได้เสนอเกี่ยวกับปัญหาการเข้ามาเป็นวิทยากรมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1.1) วิทยากรอาจแสดงบทบาทวิทยากรได้ไม่เต็มที่ โดยมีสาเหตุหลายอย่าง สาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากตัววิทยากรที่ไม่มีประสบการณ์ในการสอนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทำให้ไม่สามารถสร้างความสนใจของนักเรียน ไม่สามารถอธิบาย ยกตัวอย่างให้ชัดเจน หรือใช้สื่อประกอบ ไม่สามารถวางแผนการสอนได้ว่าเนื้อหาสาระสำหรับนักเรียนในระดับนี้ควรจะมีขอบเขต ความลึก ความกว้างอย่างไร ควรจัดเรียงหัวข้อย่อยก่อนหลังอย่างไร สาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากตัวครูผู้สอนที่ไม่ได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนแก่วิทยากรเกี่ยวกับหัวข้อย่อยๆ พื้นฐานความรู้ของนักเรียน รวมทั้งการร่วมซักถามเปิดประเด็นหรือสรุปประเด็นร่วมไปกับการบรรยายของวิทยากร การที่วิทยากรในชุมชนไม่ได้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการสอน จึงรู้สึกยากที่จะคัดสรรสำคัญของเรื่องที่ได้รับมอบหมายว่าจะไรคือมโนทัศน์สำคัญที่นักเรียนในระดับนี้ควรทราบ และนำเข้าสู่เรื่องไม่เป็น ซึ่งวิทยากรใช้คำว่า “ครูไม่ช่วยเปิด หรือขยายประเด็น” จึงเป็นข้อคิดที่ว่าในบางกรณีที่วิทยากรไม่ชำนาญในการจัดแบ่งเนื้อหา การเปิดและสรุปประเด็น ครูควรทำหน้าที่ตามนำเจาะประเด็นหรือช่วยสรุปเสริมเป็นช่วงๆ เพื่อเป็นการทวนในประเด็นสำคัญ ไม่ปล่อยให้วิทยากรดำเนินการไปฝ่ายเดียว หรือพูดววนหรือไปเน้นเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยมองข้ามประเด็นสำคัญหลักไป

1.2) ปัญหาความไม่ชัดเจนของหัวข้อเรื่อง กำหนดเวลาไม่เหมาะสม และวิทยากรไม่ได้พบปะกัน เป็นปัญหาที่วิทยากรทุกคนกล่าวถึงมากในรอบแรก เนื่องจากยังไม่มีประสบการณ์ด้วยกันทั้งฝ่ายครูและวิทยากร โดยวิทยากรก็ไม่ทราบพื้นฐานของนักเรียน และไม่ทราบว่าวิทยากรแต่ละฐานความรู้จะพูดในรายละเอียดใดบ้าง ต่างฝ่ายจึงคาดคะเนตามความคิดของตนและไม่ได้ประสานกันอย่างใกล้ชิดนัก ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ได้มีการปรับปรุงแก้ไข ในรอบที่สองโดยมีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างวิทยากร และวิทยากรกับครู มีการประสานงานกัน บอกความต้องการ ให้รายละเอียดขอบเขตที่ชัดเจนขึ้น ตลอดจนพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ของนักเรียนว่าได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์อะไรมาแล้วบ้าง ความสนใจ

ของนักเรียนเป็นอย่างไร เพื่อว่าวิทยากรจะได้จัดเตรียมสาระที่ต่อยอดออกไป ไม่สอนสิ่งที่ซ้ำซ้อนกับสิ่งที่นักเรียนทราบมาแล้ว

1.3) ปัญหาการเตรียมตัวของวิทยากร ซึ่งมีหลายสาเหตุ ส่วนหนึ่งมาจากเวลาที่ครูผู้สอนแจ้งวิทยากรค่อนข้างกระชั้น ไม่ได้บอกหัวข้อย่อยให้ชัดเจนทำให้วิทยากรเตรียมตัวลำบากโดยเฉพาะถ้าเป็นเรื่องซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของตัววิทยากรโดยตรง เช่น เรื่องเกี่ยวกับประวัติการศึกษาของโรงเรียน แต่ถ้าหากว่าเรื่องที่พูดเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประสบการณ์ตรงของวิทยากร เช่น อาชีพในชุมชน การรวมกลุ่มของคนในชุมชน ฯลฯ จะไม่เป็นปัญหาการเตรียมตัวเท่าใดนัก การแก้ไขปัญหานี้ควรร่วมกันทั้งสองฝ่ายโดยวิทยากรควรเผื่อเวลาในการติดต่อหาข้อมูลในบางประเด็นไว้ด้วย เช่น การพูดเกี่ยวกับการศึกษาในชุมชน ซึ่งไม่ใช่หัวข้อที่อาศัยประสบการณ์โดยตรงของวิทยากรเพียงอย่างเดียว บางส่วนควรให้เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนพูดเอง เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติของโรงเรียนโดยตรงที่ครูน่าจะทราบดีกว่าวิทยากรในชุมชน ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับข้อมูลของโรงเรียนในการสอนครั้งต่อไปจะได้หมดไปเพราะว่าได้มีการรวบรวมไว้แล้ว วิทยากรสามารถนำมาใช้ในครั้งต่อไปได้ ไม่ต้องเสียเวลาเริ่มต้นตั้งแต่ศูนย์ใหม่ เท่ากับวิชานี้ทำให้ทางโรงเรียนและชุมชนได้มีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติตนเองมากขึ้น และสามารถนำไปใช้ในโอกาสที่ต้องการต่อไปในอนาคต

1.4) ปัญหาการสอนที่ยังเป็นทฤษฎีมากกว่าการฝึกปฏิบัติ วิทยากรหลายคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในบางเรื่อง เช่น อาชีพเกษตรผสมผสาน การตีผึ้งสมุนไพร น่าจะให้โอกาสนักเรียนได้เห็นกระบวนการทำและมีโอกาสลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจ จดจำได้นานกว่า นอกจากนั้นการสอนแบบบรรยายอย่างเดียว นักเรียนอาจจะจดบันทึกไม่ทัน ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรสอนวิธีการจดบันทึกย่อ การเขียนแผนผังความคิดให้นักเรียน เพื่อว่าเวลาออกไปสัมภาษณ์ ทัศนศึกษานอกสถานที่จะได้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ดีขึ้น

1.5) ปัญหาครูไม่สามารถตรวจสอบได้ก่อนว่าสิ่งที่วิทยากรนำเสนอเป็นอย่างไร จากการปรับปรุงแนวการสอนใหม่โดยในหัวข้ออาชีพเกษตรผสมผสานได้เพิ่มกิจกรรมการหยอดวัคซีนลูกไก่ และการตอนลูกหมูเข้าไปด้วย ผลปรากฏว่านักเรียนได้มีโอกาสหยอดวัคซีนให้ลูกไก่ เป็นที่สนุกสนานและได้รับความรู้อย่างเต็มที่ แต่การสาธิตการตอนลูกหมูเด็กนักเรียนบางคนรู้สึกหวาดเสียวและสงสารลูกหมูที่ถูกตอนซึ่งร้องด้วยความหวาดกลัวและความเจ็บ ซึ่งครูผู้สอนแม้จะรู้ว่ามีการสาธิตการตอนลูกหมูแต่เนื่องจากยังไม่มีประสบการณ์มาก่อนว่าเป็นอย่างไร ทำให้ไม่อาจพิจารณาตัดสินใจได้ล่วงหน้า จึงต้องปล่อยให้ไปทำตามที่วิทยากรเห็นสมควร เรื่องนี้นับว่าเป็นปัญหาละเอียดอ่อนที่ครูผู้สอนต้องใช้วิจารณญาณและหาประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ โดยการไปสำรวจดูก่อนล่วงหน้ากับเพื่อนอาจารย์ที่สอนบูรณาการร่วมกัน จะได้ร่วมกันพิจารณาให้รอบคอบต่อไป และอาจมีการถามความสนใจความสมัครใจของนักเรียนประกอบก่อน

2) ความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรฯ ไปใช้

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรฯ ไปใช้ ซึ่งได้แก่ ผู้นำในชุมชน วิทยากร และผู้ปกครองมีความเห็นว่าการจัดหลักสูตรนี้มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่เป็นข้อดีและข้อเสียได้ดังนี้

ข้อดี

1) เป็นประโยชน์โดยตรงต่อตัวนักเรียนที่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่นและเป็นผู้สืบทอดความรู้ไปยังคนรุ่นหลัง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นมีความเห็นว่าหลักสูตรที่ใช้สอนอยู่ในโรงเรียนอาจไม่ได้ครอบคลุมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ แต่วิชานี้เป็นวิชาที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ชุมชนของตนเองอย่างจริงจัง มีประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น หัดสังเกตว่าชุมชนมีอะไรดี อะไรเป็นปัญหา หัดวิเคราะห์ และมองเห็นว่าคนรุ่นก่อนตนได้เผชิญกับอะไรมาแล้วบ้าง มีอะไรเหลือเป็นบทเรียนของชุมชนบ้างเป็นการเรียนรู้บทเรียนที่เกิดขึ้นในบริบทของตนเอง

2) ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวดีขึ้น จากการที่ครูผู้สอนมอบหมายงานให้นักเรียนกลับไปสอบถามประวัติความเป็นมาของชุมชนจากผู้ปกครอง เขียนเรียงความเกี่ยวกับชุมชน ศึกษาคำต่างๆ ในภาษากะเหรี่ยงเทียบเคียงกับภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สมุนไพรพื้นบ้าน ตลอดจนอาชีพในชุมชน ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในอาชีพที่ผู้ปกครองทำอยู่ และสนใจซักถาม เริ่มเข้ามาช่วยเหลือแบ่งเบาภาระพ่อแม่ด้วยความสมัครใจ

3) ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับคนในชุมชนดีขึ้น เมื่อเทียบความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนในอดีตที่ผ่านมากับในปัจจุบัน โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามาแลกเปลี่ยนปรึกษาหารือพูดคุยกันมีน้อยมาก ศิษย์เก่าเมื่อจบไปแล้วก็ไม่ได้กลับเข้ามามีความสัมพันธ์ช่วยเหลืออะไรให้กับโรงเรียน โครงการนี้จึงจัดว่าเป็นจุดเริ่มต้นอย่างจริงจังและเห็นเป็นรูปธรรม การที่มีการจัดวิชาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นให้มีการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนจึงเป็นการจัดวาระที่ทำให้ผู้นำของหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านตระหนักว่าหน้าที่อีกส่วนหนึ่งของตนคือการหันกลับมาช่วยสืบทอดเรื่องราวที่เป็นประวัติรากเหง้าของชุมชนว่าเป็นมาอย่างไร มีการคลี่คลายอย่างไร เกิดปัญหาอะไรขึ้น และคนในชุมชนได้มีการดำเนินการร่วมกันมาอย่างไร

ข้อเสีย

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นมีความเห็นว่าข้อเสียมีเพียงส่วนน้อยดังนี้

1) การนำความรู้ไปใช้โดยไม่เข้าใจชัดเจน เช่น ความรู้เรื่องสมุนไพรซึ่งยังเป็นการเรียนรู้แค่พื้นฐานเบื้องต้น ถ้านำเอาไปใช้ผิดๆ ถูกๆ ทำไม่ถูก ไม่เข้าใจในการทำ อาจเกิดผลเสียได้

2) การมุ่งความสนุกมากกว่าความรู้ นักเรียนบางคนเมื่อออกไปเรียนในชุมชนแล้ว มุ่งแต่เรื่องสนุกมากกว่าความรู้ นักเรียนบางคนมีความรู้จึกมักคุ้นกับวิทยาการเนื่องจาก เป็นคนในพื้นที่และแยกแยะไม่ออกว่าขณะนี้กำลังเรียนอยู่กับวิทยาการ มีการแสวงหาวิทยาการบ้าง ทำให้ไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่

3) นักเรียนบางคนอาจไม่สนใจในเนื้อหาสาระและเกิดการต่อต้านในจิตใจ การจัดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่ที่เป็นชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง และการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอาจมีผู้ปกครองบางคนไม่ส่งเสริม ไม่เห็นความสำคัญในการเรียนรู้ หรือนักเรียนไม่สนใจในเนื้อหาสาระนี้ อาจเกิดการต่อต้านในจิตใจ

4. การบริหารจัดการในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งสองบริบทคือ โรงเรียนวัดสมานกิจและโรงเรียนบ้านนาโคบน ได้ใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ บุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ (2543) ผสมผสานกับการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งชุมชนและโรงเรียนได้มีส่วนร่วม ตั้งแต่การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติการร่วมประเมินผล การร่วมรับประโยชน์ ซึ่งสรุประบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแต่ละขั้นตอนได้ดังนี้

4.1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานนี้ในส่วนของนักวิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลล่วงหน้า ตั้งแต่การคัดเลือกชุมชน โรงเรียน เพื่อศึกษาศักยภาพ ความพร้อม การสร้างความสัมพันธ์ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานสร้างความคุ้นเคย สื่อสารความคิดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันก่อน จากนั้นจึงเริ่มพัฒนาหลักสูตรร่วมกันโดยนักวิจัยร่วมกันกับโรงเรียน ชุมชนร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานซึ่งมีประเด็นสำคัญดังนี้

การคัดเลือกชุมชน และการเข้าสู่ชุมชน นักวิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนทุกด้าน ตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรของชุมชน สภาพสังคม เศรษฐกิจ ทั้งการสำรวจโดยตรงและจากข้อมูลของหน่วยราชการ ฝ่ายบริหารและศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาความพร้อม ความตั้งใจของชุมชนและโรงเรียนในการทำวิจัย จากนั้นจึงตัดสินใจเลือกชุมชนที่มีความพร้อมและความเหมาะสมสนองตอบต่อจุดประสงค์ของการวิจัยที่เน้นในเรื่องการประยุกต์การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน

การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียนและชุมชน คณะผู้วิจัยได้พบปะกับผู้นำชุมชนกลุ่มต่างๆ และคณะครูเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ เข้าร่วมกิจกรรมสังคมของหมู่บ้าน เช่น ประเพณีการผูกแขนเรียกขวัญ วันกินข้าวห่อ เข้าร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน มีการประชุมร่วมกันกับคณะครูและกรรมการโรงเรียน จนคนในชุมชนและโรงเรียนรู้สึกคุ้นเคยให้การยอมรับ

การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการปฏิบัติ คณะผู้วิจัย ชุมชนและโรงเรียน ได้จัดให้มีการประชุมร่วมกันระดมสมองเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ให้ข้อคิดเห็น กำหนดปัญหาหัวข้อในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ระดับชั้นที่เหมาะสม ระยะเวลาที่สมควรเพื่อให้สอดคล้องกับฤดูกาลในการเพาะปลูกและวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น โดยเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการวิเคราะห์

การเชิญคนในชุมชนให้เข้าร่วมให้ข้อคิดเห็น คณะผู้วิจัยได้เชิญผู้นำในชุมชนทั้งที่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ เช่น เจ้าอาวาส ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล แพทย์ประจำศูนย์สาธารณสุข และเกษตรอำเภอ ผู้รู้ในวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับนับถือในชุมชน รวมทั้งศึกษานิเทศก์ และคณะครูในโรงเรียน ร่วมให้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

4.2 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในทั้งสองบริบทเป็นการศึกษาพัฒนาหลักสูตรร่วมกันควบคู่ไปกับการให้ความรู้ โดยมีการฝึกอบรมครูและการศึกษาดูงานซึ่งจะได้กล่าวในข้อต่อไป สำหรับในช่วงนี้จะขอยกกล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก่อน

คณะผู้วิจัยได้เชิญให้ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ผู้รู้ในชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิจากทั้งสองชุมชน มาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยจัดประชุมพัฒนาหลักสูตรในคราวเดียวกัน โดยแบ่งคณะผู้วิจัยเป็นสองทีมที่รับผิดชอบโดยตรงในหนึ่งโรงเรียน แต่ก็ต้องทำหน้าที่สนับสนุนในอีกโรงเรียนหนึ่งด้วย ในการวางแผนร่วมกันนี้แต่ละฝ่ายจะนำข้อมูล เอกสาร ตัวอย่างการสอน รูปแบบการสอน นวัตกรรมการสอนที่แต่ละฝ่ายไปศึกษาค้นคว้า หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ มาเสนอและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน มีการพิจารณาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน จุดเด่นของชุมชน ความพร้อมทางด้านกายภาพของโรงเรียน สภาพห้องเรียน อุปกรณ์เครื่องใช้ ฯลฯ มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ หลังจากที่ได้พิจารณาในหลายแง่มุมแล้ว จากนั้นจึงพัฒนาต้นร่างหน่วยการเรียนรู้ของวิชาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาซึ่งประกอบด้วย การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่ออุปกรณ์ คำถาม การวัดผลและประเมินผล การทดสอบก่อนเรียน และกำหนดเวลาในการสอนในแต่ละหน่วย รวมทั้งวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ และนำเสนอให้แต่ละโรงเรียนได้รับทราบและให้ข้อเสนอแนะร่วมกัน

4.3 เตรียมบุคลากร

การเตรียมบุคลากรมีการเตรียมทั้งตัวครูผู้สอนและครูวิชาอื่นที่นำมาบูรณาการตลอดจนครูในโรงเรียนเพื่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกันในระดับโรงเรียนและให้ความช่วยเหลือร่วมมือในโรงเรียนและในระดับชั้น โดยคณะผู้วิจัยได้จัดให้มีการฝึกอบรมครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะความสามารถวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบสตอรี่ไลน์ การประเมินตามสภาพจริง มีการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงาน และการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเตรียมบุคลากรโดยคณะผู้วิจัยเป็นผู้จัดนี้ ได้กำหนดหัวข้อจากการสอบถามเกี่ยวกับความรู้และความต้องการเบื้องต้นของครู โดยเน้นถึงความสอดคล้องกับหลักสูตรท้องถิ่นที่จัดทำเพื่อให้คณะครูมีพื้นฐานความรู้ ได้เห็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม ได้เห็นความสำเร็จที่โรงเรียนต้นแบบได้ดำเนินการ เพื่อให้เกิดกำลังใจ เห็นแนวทางที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับโรงเรียนของตนต่อไป

4.4 ประชุมผู้ปกครอง

ในระยะสัปดาห์แรกๆ ของการเปิดเรียน คณะผู้วิจัยและโรงเรียนได้จัดประชุมผู้ปกครองเพื่อประชาสัมพันธ์และขอความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินตามสภาพจริง ในการประชุมผู้ปกครองได้มีโอกาสนำข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนว่ามีความสามารถในการเรียนเป็นอย่างไร จุดเด่น จุดด้อย ลักษณะนิสัยความประพฤติและข้อห่วงใยที่ต้องการให้ครูได้ทราบและช่วยเหลือ ส่วนทางโรงเรียนก็ได้มีโอกาสนำเสนอเกี่ยวกับโครงการวิจัยหลักสูตรท้องถิ่น กิจกรรมดังกล่าวนี้จึงเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรับทราบในทางหนึ่งด้วย

4.5 นำหลักสูตรไปทดลองใช้

การนำหลักสูตรไปทดลองใช้มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการจัดครูเข้าสอน การจัดตารางสอน การวางแผนการสอน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอนสิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียมวิทยากร การวัดและประเมินผล และการจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียนให้ชุมชนได้ทราบ ซึ่งแต่ละประเด็นมีการบริหารจัดการดังนี้

การจัดครูเข้าสอนและการจัดตารางสอน ผู้บริหารจัดการให้มีการประชุมคณะครูในโรงเรียน ในระดับชั้นเพื่อพิจารณาผู้มีความเหมาะสม โดยมีหลักการพิจารณาว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนวิชานี้อยู่แล้ว หรือจบการศึกษาในสายวิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรง มีความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้ปกครอง รวมทั้งถามความสมัครใจของผู้สอน อย่างไรก็ตามผู้บริหารของทั้งสองโรงเรียนได้ขอความร่วมมือจากครูในโรงเรียนและครูในระดับชั้นให้ช่วยเหลือครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยเนื่องจากมีลักษณะที่เป็นการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และจัดกิจกรรมที่นำวัฒนธรรมทางการศึกษามาใช้อย่างเต็มที่ เช่น การจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบสตอรี่ไลน์ การทำแฟ้มผลงาน การประเมินตามสภาพจริง เป็นต้น

สำหรับการจัดตารางสอนนั้น โรงเรียนวัดสมานกิจได้จัดเวลาสอนในวันศุกร์เช้า ซึ่งเอื้อต่อการไปศึกษาในแปลงสาธิตการเกษตร การจัดตารางสอนค่อนข้างยืดหยุ่นเนื่องจาก

เป็นการศึกษาในระดับประถม ครูประจำชั้นเป็นผู้สอนในวิชาหลักทั้งหมด ส่วนโรงเรียนบ้านนาโคบน วิชาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมัธยมศึกษาได้จัดไว้ในช่วงวันหยุดหสดีบาย ซึ่งเอื้อต่อการไปศึกษาในชุมชน จะได้ไม่กระทบกับการเรียนในวิชาต่อไป การจัดการการสอนของทั้งสองโรงเรียนนี้เป็นการจัดให้เอื้อต่อคณะผู้วิจัยที่จะออกไปร่วมทำกิจกรรมการเรียนการสอนและการนิเทศด้วย การจัดการสอนสามารถทำเช่นนี้ได้ก็ด้วยความเข้าใจของผู้บริหารโรงเรียนที่เต็มใจให้ความร่วมมือ ตลอดจนคณะครูในโรงเรียนที่ยินดีปรับเปลี่ยนให้เกิดความสะดวกแก่ทั้งสองฝ่าย

การวางแผนการสอน ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น คณะผู้วิจัย ศึกษาวิเคราะห์ ผู้รู้ในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดหัวข้อ แนวการสอน จัดทำแผนการสอนระยะยาวในรูปของหน่วยการเรียนรู้ และการทดสอบก่อนเรียน การดำเนินการร่วมกันในรอบแรกนี้ช่วยให้ทุกฝ่ายได้เห็นภาพรวม จากนั้นครูผู้สอนได้นำแผนการสอนระยะยาวมาสร้างเป็นแผนการสอนรายสัปดาห์ และลงมือปฏิบัติโดยได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนครู และวิทยากรในชุมชน กิจกรรมการเรียนการสอนจะเป็นไปในลักษณะที่ให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอน เช่น การเตรียมที่นา การหว่านข้าว เกี่ยวข้าว การสี การมัดข้าว อย่างไรก็ตามการปฏิบัติตามแผนก็มีปัญหาคือ ในโรงเรียนวัดสมานกิจแผนการสอนไม่สอดคล้องกับฤดูกาล จึงต้องสลับเนื้อหาบางเรื่องขึ้นมาสอนก่อน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริงตามฤดูกาล โดยครูมีการสรุปให้นักเรียนเห็นวงจรที่ถูกต้องทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง ส่วนโรงเรียนบ้านนาโคบนมีกิจกรรมพิเศษต่างๆ มาก ทำให้กระทบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องปรับแก้ไขโดยรวบเนื้อหา สอนพิเศษเพิ่ม ซึ่งมีผลกระทบทำให้นักเรียนกลับบ้านเย็น ผู้ปกครองเป็นห่วง ทำให้ต้องมีการปรับให้มีการบูรณาการระหว่างวิชาเพื่อลดชิ้นงานลงและลดการซ้ำซ้อนลงในรอบที่สอง

การเตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้บริหารทั้งสองโรงเรียนเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนดำเนินการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องการภายใต้การรับรู้ของผู้บริหาร สำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบน อาจารย์ใหญ่ให้ความช่วยเหลือเป็นธุระจัดซื้อให้ด้วย เนื่องจากโรงเรียนอยู่ไกลและยังช่วยติดต่อคนในชุมชนให้มาช่วยจัดการเกี่ยวกับบอร์ดเสนอผลงานนักเรียน ผลิตภัณฑ์ชิ้นใช้เอง ทำตัวอย่างบ้านกะเหรี่ยง การเสาะหาอุปกรณ์จากแหล่งต่างๆ เป็นสิ่งที่ครูดำเนินการอยู่เสมอโดยขอจากหน่วยงานราชการ บางอย่างก็ยืมจากผู้ปกครอง คนในชุมชนมาใช้เป็นครั้งคราว หรือวิทยากรในชุมชนนำอุปกรณ์มาเอง เป็นต้น นอกจากนี้ครูผู้สอนได้มีการจัดการปรับปรุงห้องเรียนให้สะอาด ทาสีใหม่เพิ่มความสดใสของห้องเรียน มีการจัดเตรียมกระดาน ดินสอสี แป้น กล้องใสแป้น ชั้นวางอุปกรณ์และผลงาน มีการจัดห้อง “วัฒนธรรมท้องถิ่น” สำหรับเก็บวัสดุอุปกรณ์ผลงานนักเรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีกะเหรี่ยงโดยเฉพาะ

การเตรียมวิทยากร การติดต่อวิทยากร ครูผู้สอนจะสอบถามข้อมูลวิทยากรจากเพื่อนครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และอดีตครูที่เปลี่ยนไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นต้น

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนได้ติดต่อสอบถามข้อมูลจากหลายๆ แหล่ง เพื่อจะได้ตัดสินใจว่า วิทยาการใดมีความเหมาะสม ประกอบกับต้องชี้แจงให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ทราบก่อนการเชิญ การติดต่อวิทยาการบางท่าน ครูผู้สอนได้จากการเข้าร่วมงานกิจกรรมประเพณีของหมู่บ้าน รวมทั้งงานแต่งงาน งานศพ เนื่องจากเป็นโอกาสหนึ่งที่จะพบปะผู้คนในชุมชนในเวลาอันรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้วิทยาการยังเป็นผู้เสนอแนะวิทยาการคนอื่นๆ เพราะวิทยาการอยู่ในแวดวงเดียวกันจะรู้ว่าใครเก่งเรื่องใด ใครจะมาช่วยเสริมตนได้ จุดนี้จึงเป็นการรวบรวมผู้รู้ของชุมชนให้เข้ามารวมกลุ่มกัน มีการช่วยกันตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้าน การเตรียมวิทยาการในรอบแรก ครูผู้สอนใช้วิธีบอกหัวข้อย่างกว้างๆ เนื่องจากในระยะแรกผู้สอนเองก็ยังไม่กระจ่างและต้องการให้อิสระแก่วิทยาการ ตรงจุดนี้ทำให้เกิดปัญหาที่วิทยาการกล่าวว่าเป็นเรื่องที่กว้างมาก และอยากให้นักเรียนถามแล้ววิทยาการตอบจะเป็นสิ่งที่ง่ายกว่า ซึ่งปัญหานี้ได้มีการปรับแก้โดยมีการประชุมวิทยาการประเมินผลในรอบแรกแล้วปรับใช้ในรอบที่สอง

การวัดและประเมินผล คณะผู้วิจัยร่วมประชุมกับครูผู้สอนเพื่อวางแผนการวัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียนโดยใช้วิธีการหลากหลาย โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การปฏิบัติงานของนักเรียนแต่ละชั้นโดยมีเกณฑ์การประเมินกำกับชัดเจน ในส่วนที่เป็นทักษะต่างๆ เช่น การสื่อสาร การแสวงหาความรู้ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ปัญหา รวมทั้งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก มีนิสัยรักการทำงาน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประเมินโดยการสังเกต เจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรม ประเมินโดยใช้แบบวัดเจตคติ ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การเขียนบรรยายความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนการสอนจากภาพถ่าย นอกจากนี้ผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในการประเมินแฟ้มผลงานโดยนักเรียนนำกลับไปให้ผู้ปกครองประเมินที่บ้าน

การจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียนเมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษา คณะผู้วิจัยและครูได้ร่วมกันจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนให้ คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ศึกษาพิเศษ หัวหน้าการประถมศึกษา และผู้บริหารโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มโรงเรียนเดียวกันได้มาร่วมชมนิทรรศการ และแสดงความคิดเห็นต่อการจัดนิทรรศการของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสอธิบายผลงานด้วยความภาคภูมิใจ ผูกการสมาคมกับบุคคลวัยต่างๆ ผู้ปกครองได้ทราบความสามารถและพัฒนาการของลูก เป็นโอกาสให้ครูและผู้ปกครองได้พบปะกันใกล้ชิดขึ้น นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้จัดกลุ่มสนทนากับผู้ปกครองเพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการเรียนวิชาหลักสูตรท้องถิ่น พัฒนาการทางด้านวิชาการ พฤติกรรม คุณลักษณะของนักเรียน การปรับปรุงข้อเสนอแนะ นอกจากนั้น การจัดนิทรรศการยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนในโรงเรียนได้เรียนรู้การจัดการงาน การประยุกต์ความรู้ทางศิลปะมาใช้ มีการพูดคุยซักถามเปรียบเทียบผลงานระหว่างรุ่นซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งรุ่นพี่รุ่นน้อง ทำให้เกิดการบูรณาการทางสังคมภายในโรงเรียน

4.6 ติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะแรก

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการปฏิบัติการโดยครูผู้สอนเป็นหลัก คณะผู้วิจัยทำหน้าที่ติดตาม นิเทศ ปรับแก้ไข กระตุ้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และทำหน้าที่สนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น สนับสนุนอุปกรณ์ เอกสารความรู้ แนะนำช่องทางการหาแหล่งทรัพยากร ฯลฯ ในบางครั้งคณะผู้วิจัยก็เข้าร่วมสอนเป็นทีมกับครูผู้สอนในชั้นเรียน การสังเกตการอย่างมีส่วนร่วมนี้ก่อให้เกิดผลดีคือ ครูได้เห็นวิธีการนำนวัตกรรมทางการศึกษา เช่น การสอนแบบสตอรี่ไลน์ การใช้แผนผังความคิด การเรียนแบบร่วมมือ ฯลฯ มาใช้ในบริบทของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้การสอนครั้งต่อไป ครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้อย่างคล่องแคล่ว มั่นใจ และมีการปรับปรุงให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัด รวมทั้งได้แสดงความคิดเห็นต่อเนื่องไปอีกด้วยถ้าเป็นคราวหน้าซึ่งผู้วิจัยออกจากพื้นที่ไปแล้ว ครูผู้สอนจะจัดการสอนเป็นทีมเช่นนี้กับครูในวิชาที่มาบูรณาการอย่างไร นอกจากนี้การติดตามผลการเรียนของนักเรียนโดยการให้ผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นนิสิตปริญญาโทสาขาวิจัยและประเมินผลช่วยตรวจผลงานและบันทึกการส่งงานของนักเรียน โดยใช้เกณฑ์ที่ชัดเจนในการประเมินผลงาน ช่วยให้ครูผู้สอนได้เรียนรู้แนวทางการประเมินและสามารถสร้างเกณฑ์ขึ้นเองได้ สำหรับการนิเทศจากอาจารย์ใหญ่นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นไปแบบไม่เป็นทางการคือใช้การสนทนาซักถามรับรู้และสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามสายงาน เช่น การอนุญาตพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ช่วยเหลือจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอนมาให้ ช่วยประสานงานการจัดทัศนศึกษา และให้การสนับสนุนหาโอกาสให้ครูผู้สอนได้แสดงผลงานในงานวันประถมศึกษา เป็นต้น สำหรับการนิเทศโดยศึกษานิเทศก์นั้น มีการนิเทศโดยตรงเพียง 1 ครั้ง เนื่องจากศึกษานิเทศก์มีภาระงานอื่นค่อนข้างมาก ดังนั้นการนิเทศติดตามจึงต้องพึ่งการนิเทศภายในโดยผู้บริหารและคณะผู้วิจัยหรือในกรณีที่คณะผู้วิจัยเสร็จสิ้นโครงการแล้วควรมีการนิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียนที่ร่วมทีมทำงาน ซึ่งครูผู้สอนได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินงานต่อไปกับคณะผู้วิจัยว่าตนวางแผนจะร่วมทีมกับครูท่านใด โดยสามารถวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของตนเองและจุดที่ครูร่วมทีมจะช่วยเสริมให้แข็งแกร่งได้

4.7 ประชุมสัมมนาเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุง

หลังจากที่ได้นำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้แล้วหนึ่งภาคการศึกษา คณะผู้วิจัยได้จัดให้มีการประชุมบุคคลกลุ่มต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติ โดยจัดการสนทนากลุ่มกับผู้ปกครองในวันที่ผู้ปกครองมาชมนิทรรศการผลงานของนักเรียน สอบถามความคิดเห็นของนักเรียน พิจารณาผลสัมฤทธิ์ ทักษะ และคุณลักษณะด้านต่างๆ ของนักเรียน ประชุมผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบางท่าน และวิทยากรชุมชนที่เป็นวิทยากรหลัก เกี่ยวกับแนวทางการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นวิทยากรว่ามีปัญหาแนวทางการแก้ไข ควรมีการปรับปรุงอย่างไรบ้าง หลังจากนั้นในช่วงก่อนเปิดภาคเรียนในปีการศึกษาต่อไปคณะผู้วิจัยและคณะครูได้จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการร่วมกันเพื่อพิจารณา

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น แนวทางการแก้ไขแล้วร่วมกันจัดแผนปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดภาคการศึกษาในปีการศึกษาหน้า โดยกำหนดเป็นกิจกรรม หัวข้อสาระ ระยะเวลา การเตรียมการ การดำเนินการ ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้อง เป็นการประสานแผนให้เกิด การบูรณาการรายวิชาต่างๆ อย่างชัดเจน จากการระดมความคิดของผู้บริหาร ครูที่เกี่ยวข้อง วิทยากร ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ตลอดจนนักเรียนอย่างเป็นระบบนี้ช่วยทำให้คณะผู้วิจัยและ ครูผู้สอนเห็นภาพรวม เห็นประเด็นที่จะต้องปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดการเรียนการสอนได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.8 นำหลักสูตรที่ปรับแล้วไปใช้

การนำหลักสูตรท้องถิ่นที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ในรอบที่สองเป็นการนำไปใช้ในช่วงภาคต้น ซึ่งเป็นระยะเวลาที่แตกต่างจากในรอบที่หนึ่งที่ได้สอนไปในภาคปลาย โดยได้นำหลักสูตร ท้องถิ่นที่มีการปรับปรุงทั้งในด้านสาระเนื้อหาและวิธีการ ให้มีความกระชับ เหมาะสมขึ้น มีการจัดทำแผนปฏิบัติการให้ครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกันหรือครูที่สอนวิชาที่มาบูรณาการ ได้ทราบดังได้กล่าวถึงประเด็นการปรับปรุงต่างๆ มาแล้วข้างต้น

จากการที่มีการประชุมปฏิบัติการร่วมกันระหว่างคณะครูก่อนเปิดภาคเรียนและร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไขทำให้มีการบูรณาการรายวิชาต่างๆ สอดคล้องกันมากขึ้น สำหรับการสอนโดยวิทยากรชุมชนในรอบสองนี้มีการปรับโดยครูผู้สอนให้แนวทางชัดเจนขึ้น มีหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย มีการถามนำ การสรุปประเด็น มีการจัดทำอุปกรณ์เพิ่มเติม ให้เห็นชัดเจนขึ้น จัดกระดานไวท์บอร์ดสำหรับเขียนประกอบการบรรยาย จัดทีมวิทยากร เกี่ยวข้องสอนนักเรียนเป็นกลุ่มเล็กอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง วิทยากรบางคนปรับปรุงการแต่งกาย ให้น่าสนใจโดยกล่าวว่า “อาชีพเกษตรกรนักเรียนไม่สนใจเพราะเครื่องแบบไม่เท่ ต้องแต่งตัวให้ เท่หน่อยเด็กจะได้สนใจ” จากการเตรียมวิทยากรในรอบที่สองนี้มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนา เทคนิคการสอนที่ดีขึ้นของวิทยากร และการประสานระหว่างครูผู้สอนและวิทยากรได้ดีขึ้นอย่าง เห็นได้ชัดเพราะทั้งสองฝ่ายรู้บทบาทของตนเองมากขึ้นว่าอีกฝ่ายจะพูดอะไร ตนจะเข้าช่วยเสริม ประเด็นใด และวิทยากรมีการซักซ้อมปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเป็น ระบบมากขึ้น

4.9 ติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรในระบะที่สอง

การดำเนินการในขั้นนี้จะเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้วในข้อ 6 คือการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะแรก อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่าแม้ว่า การแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ทำให้งานดีขึ้นกว่าเดิม แต่บางครั้งการแก้ปัญหานี้เมื่อนำไปใช้ อาจก่อให้เกิดปัญหาใหม่ขึ้นมาซึ่งจะต้องมีการปรับแก้ไขต่อไป นอกจากนี้การปรับเปลี่ยน เวลาสอน เช่นเดิมในรอบแรกสอนเทอมปลาย ต่อมาในรอบสองเปลี่ยนมาสอนเทอมต้น สภาพความพร้อมของนักเรียนจะแตกต่างกันเนื่องจากนักเรียนเพิ่งเปิดเทอมและเปลี่ยนจาก ระดับประถมมาเป็นระดับมัธยม จึงยังมีปัญหาการปรับตัวของนักเรียนและครู ทำให้ครูผู้สอน

ต้องตระหนักถึงสภาพของนักเรียนที่แตกต่างไปไม่เหมือนกันในแต่ละปี การใช้กิจกรรมที่ได้ผลในปีหนึ่งอาจจะไม่ได้ผลเหมือนเดิม ดังนั้นแผนการสอนที่วางไว้จึงต้องมีการยืดหยุ่นไม่ตายตัวจนเกินไป

4.10 ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในขั้นนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการดำเนินการในขั้นตอนที่ 7 คือการประชุมสัมมนาเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงในครั้งต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มีการนำผลสรุปมาจัดทำรายงานผล

ข้อสังเกตในขั้นปรับปรุงและพัฒนา คือ การปฏิบัติที่เป็นหัวใจสำคัญคือการจดบันทึกเหตุการณ์และการสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนในแต่ละครั้งเป็นสิ่งที่ช่วยให้คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงการสอนในครั้งต่อไปได้มาก เนื่องจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการจดบันทึกข้อคิดที่ได้แต่ละครั้งที่ทำการสังเกตการสอน ทำให้การปรับปรุงครั้งต่อไปมีความรอบคอบ ได้บทเรียนที่ดี และเทคนิควิธีใหม่ๆ ตลอดจนตัวอย่างจากวิทยากรแต่ละคนที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ต่อไป

5. ปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไปใช้ในต่างบริบท

ผลการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การเลี้ยงโคนม” ไปปรับใช้ในต่างบริบท คณะผู้วิจัยนำเสนอใน 2 ประเด็น คือ การปรับปรุงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

5.1 การปรับปรุงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จากการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปใช้ในต่างบริบทต่างเนื้อหา และต่างระดับการศึกษา คือโรงเรียนวัดสมานกิจ ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนท่ากระทุ่ม เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เปิดสอนตั้งแต่อนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนมีปัญหาเรื่องการไม่ได้อยู่กับบิดามารดา ชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด แต่สภาพเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในสภาพที่ดีกว่าชุมชนนาโค ในขณะที่โรงเรียนบ้านนาโคบนซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนนาโค เป็นโรงเรียนขยายโอกาสขนาดกลาง เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชุมชนมีปัญหาเรื่องความยากจน นักเรียนหลายคนทั้งหญิงและชายเป็นนักร้องเพื่อหารายได้เพิ่มเติม แต่ผู้นำมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม หรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือที่คณะผู้วิจัยเรียกย่อๆ ว่า **LCD-PAR (Local Curriculum Development through Participatory Action Research)** สามารถนำไปใช้ได้ ในบริบทของโรงเรียนและชุมชนทั้งสองบริบทดังกล่าวแล้วข้างต้น เพียงแต่มีการปรับปรุงเล็กน้อย ซึ่ง **LCD-PAR** ประกอบด้วย 10 ขั้นตอนโดยสรุปดังนี้

5.1.1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่คณะผู้วิจัย โรงเรียน และชุมชนร่วมกันศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียน สภาพและปัญหาของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชน ความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ถ้าโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเองโดยไม่มีคณะผู้วิจัยเข้าไปเกี่ยวข้อง ขั้นตอนนี้โรงเรียนควรจะร่วมมือกับชุมชนในการดำเนินการ

5.1.2 เตรียมบุคลากร ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการจัดเตรียมบุคลากรที่เป็น ผู้รับผิดชอบหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งควรจะมีการมอบหมายก่อนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อบุคลากรเหล่านี้จะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่แรก นอกจากนั้นควรจะให้ ความรู้แก่บุคลากรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการประเมินตามสภาพจริง

5.1.3 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คณะผู้วิจัย ผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ใน ชุมชน ผู้รู้ในชุมชน และผู้นำชุมชน ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และจัดทำแนวการสอน ระยะยาว

5.1.4 ประชาสัมพันธ์หลักสูตร ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญ ถ้าโรงเรียนสามารถ ประชาสัมพันธ์หลักสูตรได้ทั่วถึง จะได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี การประชาสัมพันธ์หลักสูตรนั้น โรงเรียนดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การประชุมผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้ง ขอความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน การให้นักเรียนสัมภาษณ์ หรือไปศึกษาดูงาน พร้อมทั้งการประเมินผลงานนักเรียนจากแฟ้มผลงาน และการแสดงนิทรรศการผลงานของ นักเรียน การประชุมผู้ปกครองนั้นควรจะเริ่มประชุมภายในหนึ่งถึงสองสัปดาห์ของการเปิด ภาคเรียน นอกจากนั้นโรงเรียนสามารถประชาสัมพันธ์หลักสูตรโดยใช้เวทีของการประชุม กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การประชุมคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียน การประชุมผู้ปกครอง ของนักเรียนทั้งโรงเรียนในวาระต่างๆ การจัดทำเอกสารแผ่นพับ การเขียนบทความลงใน วารสารข่าวของโรงเรียน การพูดคุยกับผู้ปกครองโดยตรงในทุกครั้งที่มีโอกาส ผู้นำชุมชนซึ่งเป็น กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสามารถช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่น ได้โดยใช้เวทีของการประชุมของคนในชุมชน

5.1.5 นำหลักสูตรไปทดลองใช้ การนำหลักสูตรไปทดลองใช้เป็นขั้นตอนของ การตรวจสอบการดำเนินการนำหลักสูตรไปใช้ว่ามีประเด็นปัญหาอะไรบ้างที่สมควรได้รับการ ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งการนำหลักสูตรไปใช้นั้น ชุมชนควรมีส่วนร่วมใน การจัดการเรียนการสอนด้วย การที่จะทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียน การสอนนั้น โรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชน และควรเชิญผู้นำชุมชนและผู้รู้ ในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มพัฒนาหลักสูตร คณะผู้วิจัยและ/หรือโรงเรียนควรพยายาม

ทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกว่าการหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรของโรงเรียนและชุมชน ซึ่งโรงเรียนและชุมชนควรจะได้รับผิดชอบร่วมกัน การเชิญให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ตั้งแต่การจัดทำหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นวิธีการหนึ่งของการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน ในขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ **ผู้บริหารโรงเรียน** ควรอำนวยความสะดวกในการจัดตารางสอน เนื่องจากบางครั้งนักเรียนต้องมีการศึกษานอกสถานที่ ซึ่งนอกจากอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดตารางสอนแล้วผู้บริหารควรอำนวยความสะดวกในเรื่องของการเตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอน การเชิญผู้รู้ในชุมชนมาเป็นวิทยากร การเตรียมสถานที่ที่ใช้ในการสอน เช่น แปลงสาธิต การจัดครูเข้าสอน การนิเทศการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน การวัดและประเมินผลการศึกษา **ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น** ควรติดต่อประสานงานกับผู้รู้ในชุมชนแต่เนิ่นๆ อย่างน้อยหนึ่งสัปดาห์ล่วงหน้า และควรระบุประเด็นและขอบเขตของสาระให้ชัดเจน ควรมีการประชุมปรึกษาหารือและวางแผนการสอนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกับครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ ควรจะมีการจดบันทึกประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป

5.1.6 ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรระยะแรก การติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะแรกนั้น ผู้วิจัยและ/หรือโรงเรียนควรพิจารณาถึงกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียมบุคลากร การจัดตารางสอน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก การติดต่อผู้รู้ในชุมชนมาเป็นวิทยากร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล รวมทั้งการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน นอกจากนั้นควรจะได้มีการพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ครูผู้สอน โรงเรียนและชุมชน เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขทั้งกระบวนการ และหลักสูตรให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

5.1.7 ปรับปรุงแก้ไข โรงเรียน ชุมชน และคณะผู้วิจัย ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขประเด็นที่เป็นปัญหา หรือข้อบกพร่องต่างๆ ที่พบในการนำหลักสูตรไปใช้ในระยะแรก

5.1.8 นำหลักสูตรที่ปรับแล้วไปใช้ นำหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ในรอบที่สอง โดยปรับปรุงแก้ไขวิธีดำเนินการที่เป็นข้อบกพร่องในรอบที่หนึ่ง

5.1.9 ติดตามผลการใช้หลักสูตร คณะผู้วิจัยและ/หรือโรงเรียนติดตามผลการใช้หลักสูตรทำนองเดียวกับที่ดำเนินการในรอบที่หนึ่ง

5.1.10 ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนและชุมชนปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน นำหลักสูตรไปใช้ และติดตามผลการใช้หลักสูตรดำเนินการเช่นนี้ต่อไปอย่างต่อเนื่อง

5.2 ปัจจัยและเงื่อนไขการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

คณะผู้วิจัยได้นำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปปรับใช้ในต่างบริบท โดยนำกระบวนการทั้ง 10 ขั้นตอนไปปรับใช้ในโรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่ม กับโรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโค ผลปรากฏว่าโรงเรียนวัดสมานกิจและชุมชนท่ากระทุ่มได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “เกษตรผสมผสานครบวงจร” สำหรับโรงเรียนบ้านนาโคบนและชุมชนนาโคได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” นอกจากนั้นในช่วงของการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ทั้งสองโรงเรียนและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินติดตามการใช้หลักสูตร องค์ความรู้ที่คณะผู้วิจัยพบจากการวิจัยในครั้งนี้สรุปได้เป็น 3 ประเด็น คือ 1) ประเด็นของวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ เมื่อนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง 10 ขั้นตอนไปปรับใช้ 2) ประเด็นของปัจจัยที่ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนประสบผลสำเร็จ และ 3) ประเด็นของการส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน

5.2.1 วิธีการแก้ปัญหาเมื่อนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง 10 ขั้นตอนไปปรับใช้

การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง 10 ขั้นตอนไปปรับใช้นั้น คณะผู้วิจัยพบว่าเกิดปัญหาบางประการในการดำเนินการ ซึ่งคณะผู้วิจัย โรงเรียน และชุมชนได้ร่วมกันแก้ไขปัญหา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) ขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ได้แก่

1.1) คณะผู้วิจัยไม่คุ้นเคยต่อพื้นที่และบุคลากรของโรงเรียนและชุมชนที่จะเข้าไปศึกษา คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยติดต่อชี้แจงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการต่อผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ซึ่งผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรียินดีให้ความร่วมมือกับคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดีโดยมอบหมายให้ศึกษานิเทศก์จังหวัดที่รับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงาน และได้จัดให้มีการประชุมศึกษานิเทศก์อำเภอทุกอำเภอเพื่อให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชน และร่วมประชุมเพื่อคัดเลือกโรงเรียนและชุมชนที่จะทำการศึกษา นอกจากนั้นศึกษานิเทศก์อำเภอและศึกษานิเทศก์จังหวัดยังได้นำคณะผู้วิจัยไปศึกษาและรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อีกด้วย

1.2) ปัญหาเกี่ยวกับที่พักของผู้ช่วยวิจัย คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยติดต่อประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียนเพื่อสอบถามในเรื่องที่พักอาศัยของผู้ช่วยวิจัย บางโรงเรียนมีห้องว่างในบ้านพักครู ผู้บริหารยินดีและอนุญาตให้ผู้ช่วยวิจัยไปพักที่บ้านพักครูได้ บางโรงเรียนบ้านพักครูไม่ว่างผู้บริหารโรงเรียนแนะนำให้คณะผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับบ้านพักของหน่วยอนุรักษ์ป่าไม้ซึ่งอยู่ในชุมชนนั้น เพื่อขออนุญาตให้ผู้ช่วยวิจัยได้พักอาศัยในช่วงของ

การลงไปอยู่ในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูล หรือในบางโรงเรียนคณะผู้วิจัยได้เข้าบ้านให้ผู้ช่วยวิจัย ได้พักอาศัยในชุมชนในช่วงเวลาดังกล่าว

2) ขั้นตอนของการเตรียมบุคลากร ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ได้แก่

2.1) การโยกย้ายของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียนแก้ปัญหา โดยมอบหมายให้ครูท่านอื่นที่สอนอยู่ในระดับชั้นที่จะนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้และเคยสอนวิชา สังคมศึกษามาก่อนเป็นผู้รับผิดชอบแทน

2.2) ความกังวลใจของครูผู้สอนที่มารับผิดชอบแทน คณะผู้วิจัยแก้ปัญหา โดยพยายามให้กำลังใจแก่ครูท่านนี้เป็นอย่างมาก และได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน การสอนเป็นบางครั้งในช่วงของการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ในรอบแรกเพื่อสร้างความมั่นใจให้ แก่ครูผู้สอน ซึ่งจากการกระทำดังกล่าวช่วยให้ครูผู้สอนมีความมั่นใจมากขึ้นและสามารถที่จะ ดำเนินการสอนได้ด้วยตนเองในการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง

2.3) ครูบางคนไม่เห็นด้วยกับแนวคิดในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเนื่องจาก เกรงว่าผู้เรียนจะได้ความรู้ทางด้านวิชาการน้อยเกินไป คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยให้ความสนทนากล่าว และยอมรับฟังความคิดเห็นของครูท่านนี้และในช่วงของการจัดทำแผนการสอนได้เพิ่มความเข้มข้น ทางวิชาการให้มากขึ้น ซึ่งต่อมาหลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปใช้ครูท่านนี้ได้มองเห็นประโยชน์ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ครูท่านนี้จึงกลายเป็นกำลังสำคัญของการดำเนินการ เป็นผู้ที่มีบทบาทช่วยเหลือและประสานงานกับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด

3) ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ได้แก่

3.1) ในช่วงของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นช่วงต่อของการเปลี่ยนแปลง หลักสูตรจากหลักสูตรเดิมมาเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในช่วงนั้นกระทรวงศึกษาธิการ ยังไม่ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ได้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับร่าง ในขณะที่โรงเรียนยังคงใช้หลักสูตรฉบับปี พ.ศ.2533 อยู่ ดังนั้นคณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดย ได้นำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับร่างมาร่วมพิจารณาประกอบกับหลักสูตรฉบับปี พ.ศ. 2533 โดยได้นำมาตรฐานช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่างๆ มาร่วมพิจารณาและได้นำมาบรรจุไว้ใน วัตถุประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่นด้วย เพื่อที่จะได้เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชนใน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไปหลังจากที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ประกาศใช้แล้ว ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว ทำให้เกิดความกระตือรือร้นและมองเห็นแนวทางที่จะนำหลักสูตร มาปรับใช้ต่อไป และเป็นผู้นำกลุ่มโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

3.2) หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร ก่อนข้างมีปัญหาในการจัดลำดับ เนื้อหาในหลักสูตร เนื่องจากการทำการเกษตรของชุมชนท่ากระทุ่มต้องอาศัยน้ำจาก คลองชลประทาน ซึ่งจะต้องรอช่วงเวลาที่เหมาะสมชลประทานจะปล่อยน้ำมา คณะผู้วิจัยแก้ปัญหา

โดยปรับการเรียงลำดับเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และให้เริ่มจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ช่วงปลายของภาคต้น

3.3) ครูและคณะผู้วิจัยไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำเกษตรผสมผสาน ครบวงจรมาก่อน คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยจัดหาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเชิญผู้รู้ในชุมชนและ นักวิชาการจากกรมประมง และกรมวิชาการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาให้ข้อมูล แนวคิด และร่วมวางแผนในการจัดทำแนวการสอน

4) ขั้นตอนของการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้คือ ผู้ปกครองบางคนไม่มาร่วมประชุมในวันชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และวิธีการจัดการเรียน การสอนของหลักสูตรท้องถิ่น จึงไม่เข้าใจและเกิดความรู้สึกต่อต้านเนื่องจากเกรงว่านักเรียนจะ ไม่ได้เรียนรู้วิชาการเท่าที่ควร คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยไปพบผู้ปกครองที่บ้านเพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจ โดยเฉพาะกับผู้ปกครองที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมชี้แจงตั้งแต่เปิดเทอม จัดทำ เอกสารแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตร เขียนบทความประชาสัมพันธ์หลักสูตรลงในวารสาร ของโรงเรียน ผู้ใหญ่บ้านใช้เวทีของการประชุมประจำเดือนของคนในชุมชนประชาสัมพันธ์ หลักสูตรท้องถิ่น

5) ขั้นตอนของนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ ได้แก่

5.1) ครูบางคนคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ ผู้ที่ได้ประโยชน์คือ คณะผู้วิจัย แต่โรงเรียนจะไม่ได้ประโยชน์อะไร ดังนั้นครูที่สอนวิชาอื่นๆ ในระดับชั้นเดียวกันจะ ไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยพยายามสร้างความสนิทสนม อธิบาย ชี้แจงถึงแนวโน้มของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะประกาศใช้ และนำองค์ความรู้ใหม่ๆ มาแลกเปลี่ยนให้แก่คณะครูทั้งระดับ เช่น พาไปอบรมเรื่องการสอนแบบสตอรี่ไลน์ จัดหา ตัวอย่างและสื่ออุปกรณ์การสอน

5.2) ครูไม่มั่นใจในการสอนระยะแรก คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยเข้าไปร่วมทีม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระยะแรก ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ครูผู้สอน

5.3) ในระดับมัธยมศึกษาครูผู้สอนจะสอนประจำวิชา ดังนั้นในช่วงแรกของการ นำหลักสูตรไปใช้ จะไม่ค่อยมีการบูรณาการ เนื่องจากครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกับครูที่สอน วิชาอื่นๆ ไม่ได้วางแผนการสอนร่วมกันเพราะยังไม่เข้าใจวิธีสอนแบบบูรณาการ ดังนั้นในช่วง ของการนิเทศติดตาม คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงให้คณะครูที่สอนในระดับเดียวกันทราบถึงหลักการของ การสอนแบบบูรณาการ และหลังจากเสร็จสิ้นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ได้มีการประชุม คณะครูทั้งระดับเพื่อร่วมกันพิจารณาถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และพิจารณาหาแนวทางแก้ไข นอกจากนั้นยังได้วางแผนการสอนแบบบูรณาการร่วมกัน

5.4) จำนวนชิ้นงานมีมากเกินไป คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยลดจำนวนชิ้นงาน จากการนำหลักสูตรไปใช้รอบแรกจำนวน 22 ชิ้น เหลือเพียง 14 ชิ้น

5.5) การสอนเรื่องเรลล์ชุมชนจำนวนฐานมีมากเกินไป ทำให้นักเรียนต้องกลับบ้านเย็นมาก จึงได้มีการปรับจำนวนฐานให้ลดลงจาก 5 ฐานเหลือเพียง 3 ฐาน และปรับระยะทางระหว่างที่ตั้งของฐานให้ใกล้กันด้วย สำหรับ 2 ฐานที่เหลือให้นักเรียนศึกษาจากของจริงในวันประเพณีกินข้าวหอ

5.6) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนวิชาอื่นที่นำมาบูรณาการไม่เข้าใจถึงการประเมินชิ้นงานในกรณีของการบูรณาการระหว่างวิชา ทำให้มีการส่งงานซ้ำซ้อน คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับคณะครูผู้สอนพิจารณาชิ้นงานว่าควรจะอยู่ในรายวิชาใดบ้าง และจะประเมินชิ้นงานโดยแยกตามรายวิชาแต่ยึดครูผู้สอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลัก และสำหรับการสอนในภาคต้น 2545 ในวันปฐมนิเทศนักเรียน ครูทุกคนที่ร่วมสอนบูรณาการวิชาหลักสูตรท้องถิ่นจะเข้าพบนักเรียนพร้อมกันเพื่อชี้แจงให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องการส่งงาน การให้คะแนนชิ้นงาน และเน้นให้เด็กมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบในการทำงาน

5.7) หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ไม่สอดคล้องกับช่วงเวลาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน คณะผู้วิจัยมีการประชุมวางแผนเพื่อสลับหน่วยการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นฯ เนื่องจากหน่วยการสอนเดิมไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์และช่วงเวลาที่เกิดขึ้นในชุมชน

5.8) อุปกรณ์ไม่เพียงพอ นักเรียนใช้วัสดุเปลือง บางคนนำอุปกรณ์กลับบ้านแล้วไม่นำมาคืน คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยประชุมครูวิชาต่างๆ ที่มาร่วมสอนบูรณาการในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทุกคนก่อนเปิดเรียน เพื่อแบ่งวัสดุอุปกรณ์โดยดูว่าแต่ละหมวดต้องการวัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง จะได้จัดซื้ออุปกรณ์ให้เพียงพอและไม่ขัดแย้งกันโดยการยืมจะต้องเป็นระบบ

5.9) ในระยะแรกๆ ครูคนอื่น ๆ ในโรงเรียนยังไม่เข้าใจหลักสูตรทำให้ไม่ทราบว่าจะช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมในหลักสูตรได้อย่างไร ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นจึงรับผิดชอบภาระทั้งหมดแต่ผู้เดียว การแก้ปัญหานี้กระทำโดยอาจารย์ใหญ่เชิญครูทั้งโรงเรียนประชุมชี้แจงและให้ครูที่รับผิดชอบโครงการนี้อธิบายให้ครูคนอื่น ๆ เข้าใจมากขึ้น หลังจากนั้นจึงมีการออกคำสั่งมอบหมายงานให้ครูคนอื่น ๆ เป็นผู้รับผิดชอบ เช่น การติดต่อสถานที่ ส่วนอาจารย์ใหญ่เป็นผู้หางบประมาณสนับสนุน นอกจากนั้นได้ประชุมชี้แจงให้ครูคนอื่น ๆ มองเห็นความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ซึ่งครูทุกคนสามารถใช้แหล่งการเรียนรู้ร่วมกันได้

5.10) การเชิญวิทยากรไม่ได้เชิญล่วงหน้า เนื่องจากครูยังไม่เข้าใจเนื้อหาตลอดทั้งหลักสูตรอย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถวางแผนล่วงหน้าได้ จึงต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยการเชิญวิทยากรอย่างกระชั้นชิด ปัญหานี้ได้รับการแก้ไขโดยวางแผนและติดต่อวิทยากรล่วงหน้า หลังจากที่น่าหลักสูตรไปทดลองใช้หนึ่งภาคการศึกษา ครูสามารถวางแผนและติดต่อวิทยากรล่วงหน้าได้

5.11) นักเรียนที่เรียนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจรต้องกลับบ้านเย็นหรือต้องมาโรงเรียนในวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อมาใส่ปุ๋ย รดน้ำ พรวนดิน ถอนหญ้า ส่วนนักเรียน

ที่เรียนหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ต้องไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ซึ่งต้องใช้เวลา
มากทำให้นักเรียนกลับบ้านเย็นและขาดการซ้อมมวย ส่งผลให้ครูซึ่งเป็นเจ้าของค่ายมวย
ไม่พอใจ คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยทำหนังสือจากโรงเรียนเพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเป็น
ลายลักษณ์อักษร ถ้านักเรียนบ้านอยู่ไกลผู้ปกครองมารับกลับ แต่หากบ้านใกล้ครูจะไปส่งเอง
นอกจากนั้นการนำหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคไปใช้ในรอบที่สองคณะผู้วิจัยได้ปรับ
เนื้อหา และเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กระชับมากขึ้น โดยให้เสร็จสิ้นภายใน
เวลาก่อนเลิกเรียนเพื่อนักเรียนจะได้กลับไปฝึกซ้อมมวย

5.12) ครูไม่ได้ระบุนายละเอียดของเนื้อหาให้วิทยากรทราบ ดังนั้นการนำ
หลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง ครูระบุประเด็นและขอบเขตของเนื้อหาให้ชัดเจนให้วิทยากรทราบ
ล่วงหน้าว่าควรบรรยายในประเด็นใดบ้าง

6) ขั้นตอนการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะแรก ปัญหาที่เกิดขึ้นใน
ขั้นตอนนี้คือ ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารโรงเรียนไม่มีเวลานิเทศครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น
เนื่องจากมีภาระความรับผิดชอบมาก คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาดังกล่าวโดยไปสังเกตและนิเทศ
การสอนอย่างต่อเนื่องสัปดาห์เว้นสัปดาห์

7) ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้คือ แม้ว่าประเด็น
ที่เป็นปัญหาจากการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่หนึ่งจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขทุกประเด็น
แต่จะมีประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง คณะผู้วิจัยใช้
การสนทนากลุ่มกับคณะครู วิทยากร และผู้ปกครอง เพื่อสรุปปัญหา และพิจารณาหาแนวทาง
แก้ไข

8) ขั้นตอนของการนำหลักสูตรที่ปรับแล้วไปใช้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้
ได้แก่

8.1) การนำหลักสูตรที่ปรับแล้วไปใช้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงวิทยากรท้องถิ่น
ปรากฏว่า เนื้อหาที่วิทยากรบรรยายยากเกินไปสำหรับนักเรียน ปัญหานี้ได้รับการแก้ไขโดย
ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นช่วยสรุปประเด็นให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น

8.2) ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่ทราบรายละเอียดของกิจกรรมการเรียน
การสอน เนื่องจากไม่เคยมีประสบการณ์ในเรื่องที่วิทยากรจะบรรยายและสาธิตให้นักเรียนดู
รวมทั้งไม่มีการตรวจสอบความเหมาะสมล่วงหน้า ทำให้บางกิจกรรมของการสาธิตไม่เหมาะกับ
นักเรียนในวัยนี้ ปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไขโดยครูผู้สอนและคณะผู้วิจัยชี้แจงให้วิทยากร
ทราบถึงความไม่เหมาะสมของกิจกรรมกับวัยของผู้เรียน ซึ่งควรจะมีการปรับเปลี่ยนใน
ปีการศึกษาต่อไป

9) ขั้นตอนการติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรรอบที่สอง ปัญหาที่เกิดขึ้นใน
ขั้นตอนนี้มีลักษณะเดียวกันกับขั้นตอนการติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรรอบแรก คือ

ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารโรงเรียนไม่มีเวลานิเทศครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากมีภาระความรับผิดชอบมาก คณะผู้วิจัยจึงแก้ปัญหาโดยไปสังเกตและนิเทศการสอนอย่างต่อเนื่อง สัปดาห์เว้นสัปดาห์

10) ขั้นตอนปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้คือ ครูผู้สอนมีข้อสงสัยบางประการและได้โทรศัพท์มาสอบถามคณะผู้วิจัยเป็นครั้งคราว ปัญหาดังกล่าวนี้คณะผู้วิจัยได้แก้ไขโดยให้คำปรึกษาหารือทางโทรศัพท์

5.2.2 ปัจจัยที่ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนประสบผลสำเร็จ

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น คณะผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยและ/หรือเงื่อนไขที่ทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของโรงเรียนและชุมชน และใช้กระบวนการดังกล่าวเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของนักเรียน การพัฒนาศักยภาพของครู หรือการติดต่อทางปัญญาให้กับครู การเพิ่มพูนศักยภาพในด้านการบริหารจัดการของโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในด้านการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีดังต่อไปนี้

1) การนิเทศอย่างต่อเนื่อง การที่คณะผู้วิจัยเข้าไปร่วมปรึกษาหารือกับโรงเรียนและชุมชนนั้น เป็นการให้ความรู้และสร้างความมั่นใจให้กับครู โรงเรียน และชุมชนในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งหลังจากที่ครู โรงเรียน และชุมชนได้รับความรู้จากการปฏิบัติ และเกิดความมั่นใจมากขึ้นแล้ว โรงเรียนและชุมชนสามารถที่จะดำเนินการต่อไปเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมครูในช่วงสั้นๆ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในการให้ความรู้แก่ครูเป็นจำนวนมากในเชิงทฤษฎี แต่โอกาสที่จะให้ครูทุกคนที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้เลยนั้นคงจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากการฝึกอบรมในช่วงสั้นๆ 3-5 วันนั้น ครูยังไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการที่มีคณะผู้วิจัยไปนิเทศหรือให้คำปรึกษาแก่ครูเป็นระยะๆ จะเป็นการช่วยให้ครูสามารถนำความรู้สู่การปฏิบัติได้ชัดเจนมากขึ้น ในกรณีที่บางชุมชน บางโรงเรียนมีศึกษานิเทศก์ที่มีศักยภาพเป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน และมีเวลามากพอที่จะไปนิเทศครูอย่างสม่ำเสมอ ศึกษานิเทศก์สามารถที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะหรือทำหน้าที่แทนคณะผู้วิจัยได้เลย โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยคณะผู้วิจัยจากภายนอก เช่นเดียวกับกรณีที่บางโรงเรียนที่ผู้บริหารมีเวลามากพอที่จะนิเทศการสอนของครูในโรงเรียน และเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินตามสภาพจริงและ

การกำหนดเกณฑ์การประเมิน ผู้บริหารโรงเรียนสามารถที่จะเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการได้เอง โดยอาศัยตัวอย่างของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นแนวทาง

2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนางานที่กำลังปฏิบัติอยู่ ดังนั้นคณะครูที่เข้าร่วมในโครงการนี้ จึงไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นภาระของคณะผู้วิจัยที่นำมาเพิ่มให้กับครู แต่เป็นภาระของครูหรือโรงเรียนโดยมีคณะผู้วิจัยเป็นผู้ให้คำปรึกษา

3) ความรู้สึกเป็นเจ้าของหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชน หลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียน ชุมชน และคณะผู้วิจัย ร่วมมือกันพัฒนาขึ้นมานั้น เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน เป็นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ซึ่งโรงเรียนและชุมชนร่วมกันพัฒนาขึ้นมา ดังนั้นโรงเรียนและชุมชนจึงเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของหลักสูตรท้องถิ่น เมื่อความรู้สึกเป็นเจ้าของเกิดขึ้นความเต็มใจที่จะจัดทำให้ดีให้มีประสิทธิภาพก็จะมีมากกว่าที่จะรู้สึกว่าจะไม่ใช่ธุระของตนเอง

4) การได้รับประสบการณ์ตรงในเรื่องของการสอน การเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงจะช่วยให้ครูผู้สอนเกิดความเข้าใจได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยพบว่าครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นทั้งสองโรงเรียนมีพัฒนาการเกี่ยวกับวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบบูรณาการ การประเมินตามสภาพจริง และวิธีการกำหนดเกณฑ์การประเมินอย่างชัดเจน ครูผู้สอนมีความมั่นใจมากขึ้น มองเห็นภาพชัดเจนมากขึ้นหลังจากที่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

5) การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอนทำให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและมีความยินดีและเต็มใจในการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น มีความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น จึงทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบความสำเร็จ

6) การทำงานเป็นทีม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจะประสบความสำเร็จถ้าโรงเรียนและชุมชนมีการทำงานเป็นทีม จากผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผู้บริหารโรงเรียนสามารถแต่งตั้งให้ครูทุกคนในโรงเรียนเป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนั้นครูทุกคนในโรงเรียนได้รับรู้และมีส่วนร่วมในการนำหลักสูตรไปใช้ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสขนาดกลางการที่จะให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมโดยแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นคงจะไม่เหมาะสม สิ่งที่เป็นไปได้คือให้ครูที่สอนในระดับชั้นที่นำหลักสูตรไปใช้มีส่วนร่วมทุกคน สำหรับครูที่สอนในระดับชั้นอื่นๆ ถึงแม้ว่าไม่ได้มีส่วนร่วมโดยตรง แต่ทุกคนได้รับความเคลื่อนไหวตลอดเวลา เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนมีการชี้แจงในที่ประชุมครู การที่โรงเรียนมีการทำงานเป็นทีมเป็นการเพิ่มขวัญและ

กำลังใจในการทำงานของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวและว่าเหวใน
การทำงาน ดังนั้นการที่ครูในโรงเรียนสามารถทำงานเป็นทีมได้ จะมีส่วนช่วยให้กระบวนการ
พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดำเนินไปได้เป็นอย่างดี

7) การมีวิสัยทัศน์และการให้ความสำคัญของผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียน
ซึ่งเป็นผู้นำทางความคิดของครูในโรงเรียน เป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมากในการที่จะส่งเสริม
ให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบความสำเร็จ ถ้าผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
มองเห็นความสำคัญของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้การสนับสนุนทั้งในเรื่องของ
การจัดตารางสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวก การเชิญวิทยากร
และการให้กำลังใจแก่ครูผู้สอน จะทำให้การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมี
ส่วนร่วมของชุมชนประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น

8) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่
เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ด้วยดี ถ้าโรงเรียนและชุมชนมี
ความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ดังนั้นโรงเรียนที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วม
ของคนในชุมชนควรจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เช่น ไปร่วมงานของคนในชุมชน
ช่วยเหลืองานของชุมชนทุกครั้งที่มีโอกาส ติดต่อแจ้งข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์
ความเคลื่อนไหวของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งแจ้งให้คนในชุมชนเข้าใจว่า
โรงเรียนกำลังทำอะไร และต้องการความช่วยเหลืออะไรจากชุมชน ประโยชน์อะไรบ้าง
ที่จะเกิดกับโรงเรียนและชุมชนและบุตรหลานของคนในชุมชน จากการที่โรงเรียนมีความสัมพันธ์
ที่ดีกับคนในชุมชน การขอความร่วมมือในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้
และการติดตามประเมินผลหลักสูตรจะเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ง่ายขึ้น

9) การให้ความสำคัญกับคนรุ่นใหม่ ผลจากการวิจัยที่โรงเรียนบ้านนาโคบน
พบว่า เยาวชนรุ่นใหม่ที่มีสำเร็จการศึกษามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำหลักสูตรไปใช้
โดยมาทำหน้าที่เป็นวิทยากร และจัดแรลลี่ชุมชนให้แก่นักเรียน เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มี
วัยไม่ต่างจากนักเรียนมากนัก วิธีการนำเสนอสาระความรู้ให้แก่นักเรียนจึงน่าสนใจ ไม่เกิด
ช่องว่างระหว่างวัย ในขณะเดียวกัน กลุ่มบุคคลเหล่านี้ยังสามารถทำงานประสานกับผู้รู้ในชุมชน
โดยทำหน้าที่เป็นวิทยากรร่วมกัน ซึ่งผู้รู้ในชุมชนบางท่านมีความรู้ในเนื้อหาสาระมาก
แต่ไม่สามารถถ่ายทอดให้เป็นที่น่าสนใจแก่นักเรียน กลุ่มเยาวชนก็จะช่วยอธิบายและมีเทคนิค
วิธีการถ่ายทอดที่น่าสนใจ ดังนั้นโรงเรียนและชุมชนไม่ควรมองข้ามกลุ่มบุคคลเหล่านี้
ควรนำทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ เพราะคนในวัยหนุ่มสาวยังมีพลังกาย พลังสมอง
และพลังความคิดอีกมาก ถ้าได้รับการชี้แนะที่ดี บุคคลเหล่านี้จะเป็นกำลังที่สำคัญต่อ
กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

5.2.3 การส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน

การที่คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับคณะครู ผู้บริหาร คณาจารย์และคนในชุมชน เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ และประเมินติดตามการใช้หลักสูตร คณะผู้วิจัยพบว่า การที่นักการศึกษาหรือบุคคลภายนอกจะเข้าไปดำเนินการใดๆ เพื่อช่วย กระตุ้นให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนนั้น ควรดำเนินการดังนี้

1) ติดต่อประสานงานกับผู้บริหารระดับท้องถิ่น ซึ่งในสภาพปัจจุบันคือ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อชี้แจงถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ ให้ชัดเจน รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ใครคือผู้ได้รับผลประโยชน์ และขอความร่วมมือเพื่อ อำนาจความสะดวกในการเข้าสู่พื้นที่

2) ติดต่อประสานงานกับผู้บริหารระดับโรงเรียนเพื่อชี้แจงถึงเป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ของการดำเนินการให้ชัดเจน รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น และใครคือผู้ได้รับ ผลประโยชน์ดังกล่าว

3) วิธีการดำเนินงานควรใช้วิธีการร่วมคิดร่วมทำ นักการศึกษาไม่ควรไป ครอบงำความคิดของบุคลากรในโรงเรียน และคนในชุมชน

4) ในยุคของการปฏิรูปการศึกษา มีแนวการจัดการเรียนรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งครูสอนยังมีความสับสนในทางปฏิบัติไม่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปปรับใช้ใน ทางปฏิบัติ ดังนั้นนักการศึกษาควรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแก่ครูผู้สอนเพื่อ สร้างความมั่นใจให้แก่ครูซึ่งจะเป็นวิธีการกระตุ้นให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน

5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการทำงานเป็นทีม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยการชี้แจงทำความเข้าใจกับคณะครูและผู้บริหาร ถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การประเมินตามสภาพจริงและวิธีการกำหนด เกณฑ์การประเมินพร้อมแสดงตัวอย่างที่ชัดเจน ซึ่งการสอนแบบบูรณาการนั้นครูที่สอนในระดับ เดียวกันหรือช่วงชั้นเดียวกันควรจะมีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนการสอนและการประเมิน ร่วมกัน มิฉะนั้นจะเกิดความซ้ำซ้อนในเนื้อหาวิชาและการมอบหมายงาน ซึ่งจะทำให้นักเรียน เกิดความเบื่อหน่ายและได้รับจำนวนชิ้นงานมากเกินไป

6) เข้าไปมีบทบาทร่วมสอนเป็นทีมในบางครั้ง ถ้าเห็นว่าครูขาดความมั่นใจใน การสอนบางเนื้อหาและต้องการความช่วยเหลือ

7) เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหรือ หน่วยการเรียนรู้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล การใช้หลักสูตร โดยพยายามใช้ทุนทางสังคมทั้งทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชนนั้นๆ มาใช้ประโยชน์

8) นักการศึกษาพยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน

9) นักการศึกษาควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนทุกคน รวมทั้งผู้นำชุมชน และคนในชุมชน โดยพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน และพร้อมที่จะให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง

10) นักการศึกษาควรพยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมทางวิชาการที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน เช่น การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนโดยเชิญคนในชุมชนเข้ามาร่วมชมและร่วมประเมินผลงานของนักเรียน

11) ถ้าเกิดปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนซึ่งจะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินการ นักการศึกษาต้องมีความอดทนอดกลั้น ใช้วิธีการที่นุ่มนวลในการชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจที่ถูกต้อง

12) นักการศึกษาต้องพร้อมที่จะเรียนรู้จากโรงเรียนและชุมชน การทำงานควรจะอยู่ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะร่วมกันทำงานเป็นทีม

13) นักการศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนและคนในชุมชนสามารถที่จะดำเนินการจัดการศึกษาได้โดยโรงเรียนและชุมชนเอง หลังจากที่นักการศึกษาได้ออกจากพื้นที่แล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนมไปปรับใช้ในด้านบริบท คณะผู้วิจัยพบว่ากระบวนการดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้กับทุกบริบท ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดของการบริหารจัดการ แต่ในภาพรวมของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย 10 ขั้นตอนนั้นยังคงใช้ได้ คณะผู้วิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในโรงเรียนที่มีบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ขนาดของโรงเรียน ระดับการศึกษา ลักษณะการจัดครูผู้สอน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครู ครูกับครู ครูกับนักเรียน ผู้บริหารกับชุมชน และโรงเรียนกับชุมชน ประเด็นเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังจะได้อภิปรายในแต่ละประเด็นดังนี้

ขนาดของโรงเรียน การวิจัยครั้งนี้พบว่าโรงเรียนวัดสมานกิจ เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีห้องเรียนทั้งหมด 8 ห้องเรียน บุคลากรทั้งหมดเพียง 11 คน ในขณะที่โรงเรียนบ้านนาโคบอน เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีห้องเรียนทั้งหมด 13 ห้องเรียน และมีบุคลากรทั้งหมด 21 คน ดังนั้นการทำงานเป็นทีมของสองโรงเรียนนี้มีลักษณะที่แตกต่างกัน

ครูในโรงเรียนวัดสมานกิจทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนมีนโยบายว่าหลักสูตรท้องถิ่นนี้เป็นหลักสูตรของโรงเรียน ดังนั้นจึงมีคำสั่งแต่งตั้งให้ครูทุกคนเป็นกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และผู้บริหารโรงเรียนพูดตลอดเวลาว่าทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพราะเป็นหลักสูตรของโรงเรียน ในขณะที่โรงเรียนบ้านนาโคบนั้น ครูที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นคือครูทุกคนที่สอนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เท่านั้น เนื่องจากจำนวนครูในโรงเรียนมีมากกว่าจึงไม่สะดวกที่จะให้ครูทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตามครูในระดับชั้นอื่นๆ จะได้รับทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากที่ประชุมครู ซึ่งผู้บริหารจะนำไปแจ้งให้ทราบในที่ประชุม ดังนั้นการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปปรับใช้นั้น ต้องพิจารณาถึงสภาพของโรงเรียนของตนเอง แต่อย่างน้อยที่สุดครูทุกคนที่สอนในระดับชั้นเดียวกันต้องมีส่วนร่วม มิฉะนั้นการสอนแบบบูรณาการจะไม่ประสบผลสำเร็จ

ลักษณะการจัดครูผู้สอน ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนวัดสมานกิจ ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีการจัดครูผู้สอนในลักษณะที่ครูประจำชั้นสอนทุกวิชา ยกเว้นวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และพลศึกษา ดังนั้นการบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆ ที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้สอนจึงทำได้ไม่ยากนัก แต่ในขณะที่โรงเรียนบ้านนาโคบน ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสขนาดกลาง ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีการจัดครูผู้สอนในลักษณะที่ครูสอนวิชาเฉพาะ เช่น ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาก็จะสอนวิชาสังคมศึกษาทั้งชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ดังนั้นการบูรณาการข้ามวิชาซึ่งสอนโดยครูคนละคนจะทำได้ยากกว่าการสอนที่ครูคนเดียวกันสอนหลายวิชา

ระดับการศึกษา ผลจากการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร เป็นหลักสูตรที่ใช้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา และนำไปใช้ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะระดับประถมศึกษาเท่านั้น ไม่ได้เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่มีระดับมัธยมศึกษารวมอยู่ด้วย ซึ่งโครงสร้างของหลักสูตรประถมศึกษาทุกระดับชั้นจะเหมือนกัน ดังนั้นการให้ครูทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นไปได้ไม่ยากนัก ในขณะที่หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค เป็นหลักสูตรที่ใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และนำไปใช้ในโรงเรียนขยายโอกาสที่จัดการเรียนการสอนทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งโครงสร้างของหลักสูตรใน 2 ระดับนี้แตกต่างกัน ดังนั้นการที่จะให้ครูทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นไปได้ยากกว่าโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะระดับประถมศึกษาเท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูในโรงเรียน ผลจากการวิจัยพบว่า **โรงเรียนวัดสมานกิจ** ผู้บริหารโรงเรียนกับครูในโรงเรียนค่อนข้างมีความใกล้ชิด เนื่องจากผู้บริหารมีบุคลิกภาพที่ไม่เครียด มีความเป็นกันเองกับครูในโรงเรียน เวลาที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นมีปัญหา หรือมีความต้องการอะไรก็ตามสามารถที่จะบอกผู้บริหารได้ทันที หรือบางเรื่องที่มีความจำเป็นเร่งด่วน ผู้บริหารอนุญาตให้ครูตัดสินใจดำเนินการได้เลยแล้วมาแจ้งให้ผู้บริหารทราบภายหลัง จึงค่อนข้างจะมีลักษณะของการบริหารงานแบบพี่กับน้อง จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยพบว่าโรงเรียนวัดสมานกิจไม่มีช่องว่างระหว่างผู้บริหารกับครูในโรงเรียน เวลาที่ผู้บริหารมีภารกิจที่ต้องไปประชุมนอกโรงเรียน ครูในโรงเรียนสามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้อย่างไม่มีปัญหา ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงค่อนข้างจะราบรื่น ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นได้รับกำลังใจและการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างเต็มที่ แต่ในขณะที่ผู้บริหาร **โรงเรียนบ้านนาโคบน** เป็นคนค่อนข้างเงียบ ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเองก็เป็นคนเงียบ ไม่ค่อยกล้าที่จะไปพูดคุยกับผู้บริหารโรงเรียน จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยพบว่าโรงเรียนบ้านนาโคบนจะมีช่องว่างระหว่างผู้บริหารกับครูในโรงเรียนมากกว่าโรงเรียนวัดสมานกิจ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจะต้องเป็นผู้ที่ติดต่อประสานกับผู้บริหารโรงเรียนมากกว่าที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นจะเป็นผู้ติดต่อผู้บริหารโรงเรียนเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียน ผลจากการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียนวัดสมานกิจค่อนข้างมีความใกล้ชิดกันมากกว่าโรงเรียนบ้านนาโคบน เนื่องจากโรงเรียนวัดสมานกิจมีครูเพียง 11 คน รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียน บริเวณโรงเรียนไม่กว้างขวางมากนัก ครูแทบทุกคนทานอาหารกลางวันร่วมกันทุกวันที่โรงอาหารของโรงเรียน แต่ในขณะที่โรงเรียนบ้านนาโคบนมีครู 21 คน รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียน นอกจากนั้นมีอาคารเรียนหลายหลังและตัวอาคารอยู่ห่างจากกัน มีการเรียนการสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ดังนั้นความใกล้ชิดของครูทั้งโรงเรียนย่อมน้อยกว่าโรงเรียนที่มีครูจำนวนน้อย ดังนั้นในระยะแรกๆ ของการนำหลักสูตรไปใช้การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนวิชาอื่นๆ จะไม่ค่อยมีมากนัก แต่ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง จะมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยครูทุกคนที่สอนในระดับชั้นเดียวกันจะมีส่วนร่วมในการนำหลักสูตรไปใช้ นอกจากนั้นการนำหลักสูตรไปใช้ในระยะแรกนี้นักเรียนต้องกลับบ้านเย็นมากกว่าปกติ ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับครูบางคนที่ได้รับผิดชอบค่ายมวยอยู่ และนักเรียนบางคนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นนักมวยที่ต้องไปซ้อมช่วงเย็นหลังเลิกเรียนแล้ว ไม่ได้ไปซ้อมมวยจึงทำให้เกิดปัญหา แต่ปัญหานี้ได้รับการแก้ไขในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ในรอบที่สอง

ความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกับนักเรียน ผลจากการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกับนักเรียนโรงเรียนวัดสมานกิจค่อนข้างมีความใกล้ชิดมากกว่าโรงเรียนบ้านนาโคบน เนื่องจากครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนวัดสมานกิจ เป็นคนร่าเริง เปิดเผย พูดเข้าหาแก่นักเรียนได้ และอีกประการหนึ่งนักเรียนยังเด็กอยู่ ดังนั้นนักเรียนจึงมีความใกล้ชิดกับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นมากกว่า

ในขณะที่ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนบ้านนาโคบน เป็นคนค่อนข้างเจียม จังจัง แต่มีความหวังดีกับนักเรียนสูงมาก และอีกประการหนึ่งนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งอยู่ในช่วงของวัยรุ่นตอนต้น ความใกล้ชิดของครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นกับนักเรียนจึงน้อยกว่าโรงเรียนวัดสมานกิจ แต่ในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ กลุ่มเยาวชนที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากรนั้นจะมีความใกล้ชิดกับนักเรียนมาก ซึ่งช่วยให้การเรียนการสอนของหลักสูตรท้องถิ่นไม่เครียดจนเกินไป

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลจากการวิจัยพบว่า **โรงเรียนทั้งสองแห่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชน** ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงไม่มีปัญหา แต่โรงเรียนควรจะมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้คนในชุมชนได้รับทราบและเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง การติดต่อประสานงานกับคนในชุมชนควรดำเนินการแต่เนิ่นๆ เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ต่างก็มีภารกิจของตนเอง แต่ถ้าโรงเรียนติดต่อประสานงานล่วงหน้า และบอกให้ชัดเจนว่าจะเชิญมาทำอะไรบ้าง ขอบเขตแค่ไหน โรงเรียนจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี

การโยกย้ายของครู ผลจากการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนวัดสมานกิจเป็นคนในท้องถิ่น ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีการโยกย้ายของครู ในขณะที่ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนบ้านนาโคบนไม่ใช่คนในท้องถิ่น ดังนั้นการโยกย้ายของครูจึงเกิดขึ้นตลอดเวลา ในช่วงของการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไปใช้ พบว่ามีครูย้ายถึง 2 คน ครูคนแรกที่ย้ายคือครูผู้รับผิดชอบหลักสูตรท้องถิ่น ครูท่านนี้ร่วมดำเนินการจัดทำหลักสูตร แต่ย้ายไปโรงเรียนอื่นในช่วงของการนำหลักสูตรไปใช้ จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นค่อนข้างกระชั้นชิด ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การนำหลักสูตรไปใช้ในระยะแรก ท่านที่สองที่ย้ายโรงเรียนเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการและเป็นผู้ที่ติดต่อประสานงานกับคณะผู้วิจัยตั้งแต่แรก และเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับครูในโรงเรียนมากกว่าผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้สอนในโรงเรียนบ้านนาโคบนมานาน จึงมีความคุ้นเคยกับคนในชุมชนเป็นอย่างดี ดังนั้นการย้ายไปโรงเรียนอื่นของครูท่านนี้จึงส่งผลกระทบต่อการนำหลักสูตรไปใช้อยู่บ้างในระยะแรกๆ ที่ครูท่านนี้ย้ายไป

2. การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง "วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค" และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง "เกษตรผสมผสานครบวงจร" นี้ ความแตกต่างของชุมชนนาโคและชุมชนท่ากระทุ่ม ในด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม อันได้แก่ สภาพที่ตั้ง หมู่บ้าน ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพของคนในชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีผลโดยตรงและผลกระทบต่อเนื้อถึงโรงเรียนดังจะอภิปรายในบางประเด็นดังนี้

ลักษณะที่ตั้งของโรงเรียน การวิจัยนี้พบว่า ลักษณะที่ตั้งใกล้เคียงกับองค์กรต่างๆ ในชุมชนของโรงเรียนมีผลถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับองค์กรในชุมชนนั้นๆ กล่าวคือโรงเรียนทั้งสองแห่งมีจุดแตกต่างกันในด้านลักษณะที่ตั้งคือ **โรงเรียนวัดสมานกิจตั้งอยู่ภายใน**

เขตวัดสมานกิจ ทำให้ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าอาวาสเป็นอย่างดีเสมือนหนึ่งเป็นโรงเรียนในอุปถัมภ์ของวัด โรงเรียนและวัดจึงมีความใกล้ชิดกันมาก เช่น ทางวัดให้โรงเรียนใช้ที่ดินของวัดเป็นแปลงทดลองการเกษตร ให้ไม้สร้างเพิงเก็บอุปกรณ์ให้นักเรียน เป็นต้น ส่วนโรงเรียนบ้านนาโคบน ที่ตั้งของโรงเรียนตั้งอยู่ก่อนข้างห่างจากวัดประจำหมู่บ้านซึ่งอยู่บนเนินเขาเหนืออ่างเก็บน้ำอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนประมาณ 4 กิโลเมตร ทำให้ไม่ค่อยมีการติดต่อสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างวัดกับโรงเรียนในลักษณะที่ใกล้ชิดมากแบบโรงเรียนวัดสมานกิจ

อย่างไรก็ตามชุมชนท่ากระทุ่ม มีการตั้งบ้านเรือนกระจายไปตามถนนและซอยต่างๆ ทำให้การติดต่อกับผู้ปกครองหรือคนในชุมชนจะค่อนข้างยาก เนื่องจากหมู่บ้านมิได้มีลักษณะเป็นกลุ่มก้อนแบบชุมชนนาโคซึ่งที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้ชิดกันเป็นกลุ่ม ตรงข้ามฟากถนนกับโรงเรียนบ้านนาโคบน คนในชุมชนจึงสามารถรับฟังข่าวสารจากทางโรงเรียนโดยคอยฟังการพูดของผู้บริหารหรือครูผู้ดูแลเป็นประจำวันในตอนเช้าและตอนบ่าย ประกอบกับโรงเรียนตั้งอยู่ติดกับถนนใหญ่และใกล้กับที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ศูนย์สาธารณสุข ฯลฯ ลักษณะที่ตั้งของโรงเรียนและชุมชนที่อยู่เป็นกลุ่มก้อนนี้ทำให้สะดวกแก่การเข้าไปติดต่อเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อย่างไรก็ตามลักษณะที่ตั้งที่ใกล้ชิดกันนี้ก็มีผลทั้งทางบวกและทางลบ กล่าวคือ ทำให้ทางโรงเรียนต้องมีความระมัดระวังในการใช้คำพูดอบรมนักเรียนในตอนเช้า-บ่าย เพราะชาวบ้านจะทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้น ถ้ามีการอบรมรุนแรงไปอาจเกิดการผิดใจกันได้

ลักษณะชาติพันธุ์ของคนในชุมชน ในชุมชนท่ากระทุ่ม คนในชุมชนไม่มีจุดร่วมในเชิงเชื้อชาติ และไม่มีลักษณะวัฒนธรรมย่อยที่เด่นแบบชุมชนนาโค ชุมชนนาโคส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตั้งรกรากมาก่อนแล้วจึงมีชาวไทยเชื้อสายอื่นๆ อพยพเข้ามาในชุมชนนี้มีผู้ใหญ่บ้านเชื้อสายกะเหรี่ยงทำหน้าที่ผู้นำหมู่บ้านสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง ได้ริเริ่มจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมของหมู่บ้าน มีการศึกษา รวบรวมศิลปวัฒนธรรม เครื่องใช้ของชาวกะเหรี่ยงมาจัดแสดง นอกจากนี้น้องของผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นบัณฑิตอาสาพัฒนาหมู่บ้าน ก็เป็นผู้นำเยาวชนให้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่อหมู่บ้าน เข้ามาช่วยเหลืองานในโรงเรียน ช่วยเตรียมสนามและเขียนป้ายสำหรับแข่งกีฬาของกลุ่มโรงเรียน เป็นวิทยากรหัวข้อการศึกษาของชุมชนในอดีต ปัจจุบันและอนาคต และหัวข้อการรวมกลุ่มต่างๆ ของคนในชุมชน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีผู้รู้เชื้อสายไทยแต่มีความสนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัฒนธรรมกะเหรี่ยงจนเป็นที่ยอมรับนับถือของชุมชนชาวกะเหรี่ยงและเป็นหลักในการจัดกิจกรรมต่างๆ จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มของชาวกะเหรี่ยงในชุมชนนี้เป็นจุดเข้มแข็งของชุมชน และมีจุดเด่นในด้านวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้นเมื่อมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค จึงทำให้มีการกำหนดเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา วัฒนธรรมกะเหรี่ยง

มิติด้านเศรษฐกิจ ทั้งสองชุมชนมีจุดเด่นในด้านนี้แตกต่างกันโดยชุมชนท่ากระทุ่มจะมีจุดเด่นในเชิงเศรษฐกิจสูงกว่าชุมชนนาโค เนื่องจากผู้รู้ในชุมชนท่ากระทุ่มมีวิสัยทัศน์และ

สามารถนำเทคโนโลยีทางการเกษตรมาใช้ พัฒนาเครื่องสีผัด สร้างเครื่องทุ่นแรงในการผลิต รับจ้างเกี่ยวข้าวในจังหวัดต่างๆ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี มีความรอบรู้ในเรื่องการปลูกข้าว ทำข้าวซ้อมมือ โดยเจาะตลาดสูงทำให้สามารถขายได้ราคาดี ตลอดจนมีความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแบบผสมผสาน และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี วิทยากรบางคนมีความสนใจพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์ มีความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับปุ๋ย และการกำจัดศัตรูพืช และมีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง อีกทั้งยินดีมาให้ความรู้แก่นักเรียน แม้ว่าการอธิบายของวิทยากร จะเป็นความรู้ขั้นสูงไปจากระดับของนักเรียน แต่ครูผู้สอนได้ช่วยสรุปและคาดว่าคงจะมีการปรับ เนื้อหาให้ง่ายลงให้เหมาะสมกับนักเรียนในการดำเนินการในรอบต่อไป

นอกจากนี้ชุมชนยังมีวิทยากรผู้หนึ่งที่มาช่วยเป็นวิทยากรเกี่ยวข้าว นวดข้าว ซึ่งมีความชำนาญมาก สามารถเป็นตัวแทนให้กับนักเรียน บางคนเป็นคนที่ช่างสังเกตพฤติกรรม ของหอยเชอรี่ สามารถบรรยายพฤติกรรม ลักษณะนิสัย การขยายพันธุ์ ขั้นตอนการเจริญเติบโต รวมทั้งวิธีการที่ชาวบ้านใช้กำจัดหอยเชอรี่ได้อย่างละเอียด ทำให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการสังเกตรวบรวมชีวิตของสัตว์ และคนในชุมชนทำหน้าที่เป็นแหล่งความรู้ให้กับนักเรียนได้

มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนนาโคประสบปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ทำกิน โดยมีการขายที่ดินให้กับนายทุนในช่วงที่ดินมีราคาดีและนำเงินที่ได้มาใช้จ่ายอย่างเต็มที่ ทำให้ต่อมาต้องเช่าที่ดินทำการเกษตรและเป็นลูกจ้าง นอกจากนี้ในพื้นที่บนเขาที่เคยอยู่อาศัย ทำมาหากิน ปลูกไร่ซิง หรือข้าวไร่ ก็เกิดปัญหาว่าไปทับที่อยู่ของชาติ จนอาจจะต้องอพยพโยกย้ายลงมาจากถิ่นเดิม ทำให้เกิดความไม่มั่นคงเกี่ยวกับที่ทำมาหากิน สำหรับ**ชุมชนท่ากระทุ่ม** มีปัญหาเกี่ยวกับน้ำกร่อยและปัญหาหอยเชอรี่แพร่ระบาด ทำให้การทำนามีอุปสรรค และต้องหาทางขยับขยายเป็นการทำการเกษตรผสมผสานครบวงจร ซึ่งเมื่อโรงเรียนวัดสมานกิจ ได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรนี้ทำให้นักเรียนมีความรู้และสามารถนำไปใช้ที่บ้านของตนได้ จะเห็นได้ว่าชุมชนทั้งสองมีปัญหาทางด้านทรัพยากรธรรมชาติด้วยกัน ทั้งสองชุมชน และได้มีการนำประเด็นนี้เข้ามาให้นักเรียนได้เกิดการตระหนักในระดับหนึ่ง

มิติด้านสังคม ชุมชนนาโคมีการจัดระเบียบสังคมที่พยายามขจัดปัญหาจัดการสิ่งที่จะเข้ามาคุกคามสันติสุขของชุมชน เช่น โจรผู้ร้าย และสิ่งเสพติด ในช่วงที่มีเหตุการณ์คนร้ายเชื้อชาติกะเหรี่ยงยิงรณนักเรียน ผู้ใหญ่บ้านได้จัดให้มีเวรยามเพื่อสอดส่องดูแลคนแปลกหน้าในหมู่บ้าน และห้ามคนในหมู่บ้านไม่ให้เข้าป่า นอกจากนี้ได้จัดดำเนินการจนเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด มีการรวมกลุ่มกัน เช่น **กลุ่มสัจจะออมทรัพย์** เน้นการออมทรัพย์เพื่อการประกอบอาชีพ ช่อมบ้าน การศึกษา และเก็บไว้ใช้จ่ายฉุกเฉิน **ประชาคมหมู่บ้านนาโครวมใจ** เพื่อปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จัดการเกี่ยวกับน้ำ ไฟ ถนน และกำจัดขยะในหมู่บ้าน **ชมรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ** จัดกิจกรรมแข่งกีฬา แอโรบิก **กลุ่มสตรีอาสา** จัดการเกี่ยวกับอาหาร การแปรรูป เสื้อผ้า **กลุ่มเยาวชน** เพื่อให้เยาวชนในหมู่บ้านมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อหมู่บ้าน ในส่วนของโรงเรียนวัดสมานกิจ มีการจัด

“โครงการครอบครัวสัมพันธ์” เพื่อให้ผู้ปกครอง นักเรียนและโรงเรียนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาเสพติดและเอดส์ที่แพร่ระบาดอยู่ในชุมชนโดยให้โรงเรียนเป็นแกนนำ ในการทำกิจกรรม

มิติด้านวัฒนธรรม มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ของชุมชน โดยในชุมชน **ท่ากระทุ่ม** มีผู้รู้เกี่ยวกับการปลูกข้าว การทำข้าวซ้อมมือ การเกษตรผสมผสาน การแปรรูป ผลผลิต ชุมชนมีศักยภาพ ภูมิปัญญาในการพัฒนาอาชีพ เครื่องทุนแรงทางการเกษตร อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงลักษณะทางวัฒนธรรมในชุมชนท่ากระทุ่มจะยังไม่มีจุดเด่น เมื่อเทียบกับ**ในชุมชนนาโค** ซึ่งได้รับอิทธิพลของกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามามีบทบาทมากดังเช่น สภาวัฒนธรรมกิ่งอำเภอบ้านคา (2544: 49) ได้กล่าวถึงชาวกะเหรี่ยงโพล่งรุ่นใหม่ที่มีความคิด จะใช้มิติวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ว่า ผู้นำชุมชนเริ่มมองทางเลือกและทางรอดในการพัฒนา ท้องถิ่นโดยการฟื้นฟูใช้ “มิติวัฒนธรรม” เน้นสร้างสิ่งริเริ่มจากภายใน น่าสิ่งดีๆ ในวิถีชีวิต ชาวกะเหรี่ยงที่ถูกทอดทิ้งมาสานต่อโดยปรับปรนสิ่งที่ดั้งเดิมในอดีตมาผสมผสานให้ทัน การเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่และสร้างพลังท้องถิ่นให้เกิดขึ้นเพื่อให้ “ท้องถิ่นพัฒนา” (Localization) ชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ มีการประชุมแก้ปัญหาของชุมชน เช่น ปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่ม ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิศุภนิมิตในการจัดหาตุ่ม ให้แต่ละบ้าน โดยมูลนิธิออกเงินให้ครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งแต่ละบ้านออกเอง สำหรับผู้ที่ยากไร้ ผู้ใหญ่บ้านพิจารณาให้ความช่วยเหลือเป็นรายๆ โดยใช้เงินของหมู่บ้าน มีสภากาแฟ เป็นที่ที่ ชาวบ้านมาชุมนุมกัน พูดคุยออกความเห็น มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม และการพัฒนาพื้นที่ มีการเอาแรงกันโดยแต่ละคุ้มจะส่งผู้แทนมาร่วมพัฒนา นอกจากนี้การทำกิจกรรมสาธารณะ เช่น การปลูกต้นไม้สองข้างทางที่จะขึ้นไปวัด เป็นต้น

การที่ผู้รู้ในชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนในเรื่องเกี่ยวกับ “เกษตรผสมผสานครบวงจร” และ “วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค” นี้ เป็นการนำเอา ความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมออกมาให้เยาวชนในท้องถิ่นได้รับทราบ ทำให้เกิดการเรียนรู้ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เช่น “การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์” เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมและ เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีการสังเกตลักษณะธรรมชาติของต้นผึ้ง (ต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ผึ้งหลวงชอบทำรัง) ลักษณะรังผึ้งที่มีน้ำหวาน ลักษณะนิสัยของผึ้ง สายตาของ ผึ้งในเวลากลางคืน การใช้ประโยชน์จากคืนเดือนมืด กระแสลมในที่สูง การใช้ประโยชน์จากควั่น และลูกไฟจากเถากะโมในการล่าผึ้ง และวิธีการคิดถึงวิถีทางที่จะอยู่รวมกันกับสรรพสิ่งอย่าง ยั่งยืน

นอกจากนี้การที่ทางโรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้รู้ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้ความรู้ กับนักเรียน นอกจากจะเป็นการทำให้นักเรียนได้รับประโยชน์โดยตรงแล้ว กลุ่มผู้รู้ในชุมชนยัง กล่าวว่ายังทำให้ตัววิทยากรได้มีความรู้เพิ่มขึ้นอีกด้วยจากการฟังความรู้และความคิดของ วิทยากรคนอื่น บางเรื่องเช่น ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน เหตุการณ์ต่างๆ เมื่อนำมาเล่าให้

นักเรียนฟัง วิทยากรคนอื่นที่อยู่ด้วยก็สามารถตรวจสอบความถูกต้องเป็นการตรวจสอบกัน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดแนวคิดเพิ่มขึ้น เช่น ต้องการร่วมกันจัดทำประวัติของหมู่บ้านไว้สำหรับผู้สนใจคนอื่น ๆ ต่อไป จึงเห็นได้ว่าหลักสูตรท้องถิ่นมิใช่เป็นการช่วยให้วิทยากรที่เป็นคนรุ่นเดียวกันมารวมตัวกันเท่านั้น แต่ยังเกิดการรวมตัวของเยาวชนในหมู่บ้านอีกด้วย โดยกลุ่มเยาวชนได้เข้ามาเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องการรวมกลุ่มของคนในชุมชน การศึกษาของชุมชน และร่วมเป็นวิทยากรผู้ช่วยในเรื่องสมุนไพร การจัดหลักสูตรท้องถิ่นจึงทำให้เกิดผลกระทบคือเกิดการบูรณาการสังคมในหมู่บ้านในมิติใหม่คือการสืบสานความรู้ร่วมกันของชุมชน

นอกจากคนในชุมชนจะเข้ามามีบทบาทแล้ว ยังทำให้โรงเรียนมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับโรงเรียนอื่นๆ ในชุมชนเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย โดยมีการจัดกิจกรรมร่วมกันหลายอย่าง เช่น ไปทัศนศึกษาร่วมกันเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย ร่วมกันจัดนิทรรศการของกลุ่มโรงเรียนโดยใช้หัวข้อหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านนาโคบนในงานวันประถมศึกษา เป็นต้น

ถ้าพิจารณาชุมชนในขอบเขตที่เป็นวงกว้างออกมาอีกระดับหนึ่ง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัย โรงเรียน และชุมชนนี้ ทำให้มีการปรับบทบาทของกลุ่มบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม ให้มีการ “รุก” เข้าไปในบริบทของแต่ละฝ่าย ทำให้มีประสบการณ์ทำงานร่วมกันมากขึ้นกว่าเดิมคือ คณะผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัยได้มีโอกาสเข้าไปร่วมพัฒนาการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกับโรงเรียน และได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น ได้รู้ถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน และชาวกระเหรี่ยง ส่วนทางโรงเรียนก็ได้มีโอกาสทำงานร่วมกับผู้สอนในระดับอุดมศึกษา เพื่อทำการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแต่เดิมการวิจัยมักจะเป็นเรื่องของนักการศึกษา ครูผู้สอนไม่ค่อยมีบทบาททำการวิจัยอย่างเต็มรูปแบบ และโรงเรียนมีการส่งนักเรียนเข้าไปศึกษาในชุมชนหรือเชิญผู้รู้ในชุมชนเข้ามาให้ความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียน ในส่วนของชุมชน เป็นโอกาสให้ได้ร่วมงานกับผู้สอนในระดับอุดมศึกษา ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และความคิดเห็น และชุมชนก็มีส่วนรุกเข้าไปมีบทบาทในเชิงวิชาการให้แก่ทางโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิมซึ่งเป็นการเข้าไปช่วยเหลือโรงเรียนในรูปของกำลังกาย กำลังทรัพย์ เท่านั้น แต่ในมิติใหม่นี้ชุมชนเริ่มเข้าไปมีบทบาทใช้ความรู้และประสบการณ์ในเชิงของกำลังปัญญาให้กับทางโรงเรียน ซึ่งเป็นการเริ่มมิติใหม่ของความร่วมมือ ซึ่งมีข้อที่ควรคำนึงถึงในเรื่องท่าทีของการทำงานให้สอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ต้องร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ร่วมรับประโยชน์ ต้องเป็น “การเรียนรู้ร่วมกัน” ไม่ใช่การ “ครอบงำ” อีกฝ่ายหนึ่ง

3. การวัดและประเมินผลนักเรียนในการวิจัยครั้งนี้มีความครอบคลุมทั้งทางด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ด้านพุทธิพิสัยคณะผู้วิจัยประเมินจากคะแนนที่ได้จากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนและคะแนนจากแบบประเมินชิ้นงานที่มี

การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนอย่างชัดเจน ด้านจิตพิสัยได้ทำการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใน 4 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีนิสัยรักการทำงาน ด้านความกล้าแสดงออก และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่วนด้านทักษะพิสัยได้ทำการประเมินทักษะที่พึงประสงค์ใน 4 ด้าน คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการแสวงหาความรู้ และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยการประเมินทั้งด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัยมีการประเมินเป็นระยะๆ ตลอดภาคการศึกษาด้วยแบบประเมินที่มีการกำหนดตัวบ่งชี้ที่สำคัญในแต่ละคุณลักษณะและทักษะที่พึงประสงค์อย่างครบถ้วน ตลอดจนมีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนที่คณะผู้วิจัยและครูผู้สอนร่วมกันพัฒนาขึ้น จากการที่คณะผู้วิจัยมีการวัดและประเมินนักเรียนที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน และใช้เครื่องมือที่มีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน ตลอดจนมีการประเมินเป็นระบบอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งภาคการศึกษา ทำให้สามารถเห็นพัฒนาการ ข้อบกพร่อง และสามารถแก้ไขปรับปรุงจนทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินที่พบว่า พัฒนาการของนักเรียนในช่วงปลายภาคดีขึ้นเรื่อยๆ จนถึงจุดสูงสุด นอกจากนั้นการวัดและประเมินผลในการวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นการประเมินตามสภาพจริงที่ไม่เน้นการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น แต่เน้นให้นักเรียนได้ออกไปศึกษาฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และได้เห็นตัวอย่างจากผู้รู้ในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในเรื่องนั้นๆ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตในชุมชนของตนเองอย่างแท้จริง รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนเกิดความรักและผูกพันกับชุมชนของตนเอง นอกจากนั้นการปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างอิสระ โดยหลักสูตรที่สร้างขึ้นต้องมีการวัดและประเมินนักเรียนตามมาตรฐานช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นหากโรงเรียนมีการวัดและการประเมินที่เป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนในเชิงปฏิบัติตั้งแนวทางที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้โรงเรียนที่มีหลักสูตรต่างกันสามารถเทียบโอนผลการเรียนระหว่างกันได้ และสามารถรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกภายใต้นิยามคุณภาพของท้องถิ่นได้ เพราะท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการของตนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือคณะผู้วิจัยเรียกสั้นๆ ว่า *LCD-PAR* ซึ่งย่อมาจาก *Local Curriculum Development through Participatory Action Research* ไปใช้ในบริบทที่มีความแตกต่างกันในเชิงของบริบทของชุมชนและบริบทของโรงเรียน โดยโรงเรียนวัดสมานกิจเป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนจากระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก จัดการเรียนการสอนในลักษณะที่ครูประจำชั้นสอนเกือบทุกรายวิชา มีประสบการณ์การทำโครงการข้าวซ้อมมือ นักเรียนมีปัญหาเรื่องครอบครัวแตกแยกสูง มีนักเรียนที่ไม่ได้อยู่กับ

ติดตามดาเป็นจำนวนมาก ชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และอาชีพรับจ้าง ชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ในขณะที่โรงเรียนบ้านนาโคบเป็นโรงเรียนขยายโอกาสขนาดกลาง ที่จัดการเรียนการสอนจากระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในระดับมัธยมศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนในลักษณะของการสอนเป็นวิชาเฉพาะ นั่นคือครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา จะสอนวิชาสังคมศึกษาทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 –3 เศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในขั้นค่อนข้างยากจน ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องรับจ้างทำไร่และเช่าพื้นที่ทำไร่ สับปะรดและไร่อ้อย เพราะที่ดินส่วนใหญ่ได้ขายให้กับนายทุนหรือคนภายนอกไปเกือบหมดฐานะทางเศรษฐกิจจะด้อยกว่าชุมชนท่ากระทุ่ม แต่ผู้นำมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า **LCD-PAR** สามารถนำไปใช้ได้ทั้งสองบริบทที่กล่าวมาข้างต้น โดยโรงเรียนและชุมชนร่วมมือกับคณะผู้วิจัยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพบริบทและความต้องการของโรงเรียนและชุมชน และเมื่อนำหลักสูตรไปใช้พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมากในการจัดการเรียนการสอน และผลที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ คือนักเรียนมีพัฒนาการทั้งด้านความรู้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และทักษะที่พึงประสงค์ ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้นในเรื่องของเทคนิควิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินตามสภาพจริง และการสร้างเกณฑ์การประเมิน ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ และชุมชน มีความคิดเห็นที่ดีต่อการนำหลักสูตรไปใช้ โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น ซึ่งคณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำ **LCD-PAR** ไปใช้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นใดๆ ก็ตามควรศึกษาถึงศักยภาพและความต้องการของชุมชนและโรงเรียน เพื่อให้ได้หลักสูตรที่เป็นหลักสูตรของชุมชนและโรงเรียนอย่างแท้จริง ถ้าโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเอง โรงเรียนควรศึกษาศักยภาพและความต้องการของชุมชนด้วย และในขณะเดียวกันควรศึกษาถึงนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศด้วย
2. ไม่ควรนำหลักสูตรที่คณะผู้วิจัย โรงเรียน และชุมชนร่วมกันพัฒนาขึ้นมาในครั้งนี้ไปใช้โดยไม่ได้พิจารณาถึงบริบทของโรงเรียนและชุมชนของตนเอง แต่ควรจะนำกระบวนการไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพ ความพร้อม และความต้องการของชุมชนและโรงเรียน
3. ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนควรหาทางเพิ่มพูนความรู้ทางด้านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เทคนิควิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประเมินตามสภาพจริง หรือควรเชิญผู้รู้ให้เป็นที่ปรึกษา
4. โรงเรียนที่อยู่ในกลุ่มโรงเรียนเดียวกันที่มีบริบทของโรงเรียนและชุมชนที่คล้ายคลึงกัน อาจจะร่วมมือกันจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นหลักสูตรเดียว เป็นหลักสูตรของกลุ่มโรงเรียน ซึ่งจะทำให้มีโอกาสคัดสรรวิทยากรเพิ่มมากขึ้น
5. โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และเชิญคนในชุมชนมาร่วมกิจกรรมของโรงเรียน พยายามทำให้ชุมชนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

6. ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เนื่องจากผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดกับคนในชุมชน ดังนั้นถ้าผู้นำชุมชนมีความเห็นว่า ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คนในชุมชนหรือชาวบ้านก็มักจะมีความเห็นที่คล้อยตามไปด้วย

7. โรงเรียนควรจะมีการประสานงานกับวิทยากร หรือผู้รู้ในชุมชนล่วงหน้าก่อนที่จะมีการเรียนการสอน เพื่อชี้แจงให้วิทยากรเข้าใจอย่างชัดเจนในจุดมุ่งหมายของการสอน และช่วยชี้แจงเพิ่มเติมในกรณีที่นักเรียนยังเข้าใจไม่ชัดเจน เนื่องจากผู้รู้ในชุมชนบางท่านไม่มีประสบการณ์ในการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้มาก่อน

8. โรงเรียนควรจะจัดครูเข้าสอนในวิชาที่นำมาจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ความสนใจ และความสมัครใจของครูผู้สอน

9. โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์การจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้คนในชุมชนหรือผู้ประกอบการโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและขอความร่วมมือจากคนในชุมชน

10. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชน โดยเฉพาะกรรมการโรงเรียน วิทยากร หรือผู้รู้ในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมวางแผนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่เริ่มดำเนินการ

11. โรงเรียนควรใช้บทบาทเชิงรุก โดยบุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้ริเริ่มในการประสานสัมพันธ์กับคนในชุมชน และเปิดเวทีให้คนในชุมชนมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น

12. ผู้บริหารกับครู และครูกับครูในโรงเรียนด้วยกันเองควรสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยใช้หลักการกระจายอำนาจ และทำงานเป็นทีม

13. ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นต้องเป็นคนที่มีความตั้งใจจริงในการแก้ปัญหา และยินดีที่จะเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับนักเรียน

14. นักวิจัยไม่ควรนำความคิดของตนเองไปครอบงำครู ผู้บริหารโรงเรียน หรือคนในชุมชน นักวิจัยควรมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นให้ครูและชุมชนสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง

15. การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระต่างๆ จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน สำหรับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา นอกจากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชนแล้ว ควรนำความรู้ที่ได้มาต่อยอดหรือผสมผสานกับวิชาการหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่ศึกษาในโรงเรียน เช่น ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องสมุนไพรชนิดต่างๆ จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และได้เรียนรู้วิธีการถนอมอาหารจากโรงเรียน ดังนั้นผู้เรียนควรได้นำความรู้เรื่องการถนอมอาหารมาใช้ในการแปรรูปสมุนไพรให้เป็นอาหารแห้ง และถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวกลับไปสู่ชุมชนด้วย

16. ควรมีการศึกษาติดตามการดำเนินงานการนำหลักสูตรไปใช้ หลังจากที่คณะผู้วิจัยออกจากพื้นที่ไปแล้ว

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ. 2539. สรุปผลการประชุมสัมมนาเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตร
ที่พึงประสงค์ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว

_____. 2540. หลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการรัฐฟลอริดา
ประเทศสหรัฐอเมริกา. (อัดสำเนา)

_____. 2541. แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8
(พ.ศ. 2540-2544) ของกระทรวงศึกษาธิการ “เพื่อวิถีชีวิตไทยในประชาคมโลก”.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. 2542. การประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment).
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. 2545. แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2545. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กฤษฎา บุญชัย. 2543. “บางแง่มุมขององค์ความรู้ประชาคมตำบล”. เอกสารประกอบ
การประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1 “ชุมชนไทยท่ามกลางกระแส
การเปลี่ยนแปลง”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2539. ศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21 แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย.
กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเดีย.

โกวิท ประวาลพุกษ์. 2540. แฟ้มสะสมงาน (portfolios). ผ่านเบญจเพส.
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, กระทรวงศึกษาธิการ.

จรัญ คำยัง. 2543. “การประเมินสภาพจริง (Authentic Assessment)”. เอกสารประกอบ
การสัมมนา เรื่อง การพัฒนาเครื่องมือวัดสู่ความเป็นมาตรฐานและ
การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษา
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

จันทร์หา พวงยอด. 2543. การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
โรงเรียนพุทธจักรวิทยาโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินตามสภาพจริง.
กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539. การพัฒนาหลักสูตร: หลักการ และแนวการปฏิบัติ.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2541. แนวคิดเรื่อง Portfolios. กรุงเทพมหานคร: วชิรวิทย์วิทยาลัย.

ชูชัย ศุภวงศ์. 2540. แนวคิดการพัฒนาการและข้อพิจารณาเกี่ยวกับประชาสังคมไทย.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2540. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล

กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดำรัส สิวีหรรษาดี. 2542. การจัดการเรียนการสอนจากสภาพจริงและวัดประเมินผล

โดยใช้แฟ้มผลงานโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเขต 4. กรุงเทพมหานคร:

คณะกรรมการวิจัยการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม, กระทรวงศึกษาธิการ.

ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข. 2543. "การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น". ส่งเสริมประสิทธิภาพ

การเรียนการสอน. 9(กันยายน-ธันวาคม): 22-27.

ถวิล ชาราโกชน์. 2524. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์

ทรงศรี ดุ่นทอง. 2545. การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงของ

นักเรียน. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นภาพร หะวานนท์ และคณะ. 2543. รายงานสรุปผลการศึกษาวิจัย เรื่อง องค์ความรู้

ในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน : จากปรากฏการณ์สู่ทฤษฎีฐานราก (ระยะที่ 2).

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. 2543. "สรุปประเด็นเนื้อหาในการนำเสนอภาพรวมของ

การสัมมนาเรื่ององค์ความรู้ในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน: จากปรากฏการณ์สู่ทฤษฎี

ฐานราก".เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1

"ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง". กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

นิตยา ปิลันธนาพันธ์. 2546. จากหลักสูตรสู่หน่วยการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

ไทยวัฒนาพานิช จำกัด

นิคม ชมภูหลง. 2545. วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดทำ

หลักสูตรสถานศึกษา. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.

บุญเรียง ขจรศิลป์. 2539. วิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร:
พีเอ็นการพิมพ์

บุญเรียง ขจรศิลป์และคณะ. 2540. รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหา และความต้องการ
ของชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ผู้สอน และนักเรียน/นักศึกษา ในอำเภอ
โพธารามเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เอื้อต่อการพัฒนาการเลี้ยงโคนม.
(เอกสารอัดสำเนา)

_____. 2543. รายงานการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเลี้ยงโคนม: กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี.
กรุงเทพมหานคร: พีเอ็นการพิมพ์.

_____. 2544. การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
เรื่องการเลี้ยงโคนมไปประยุกต์ใช้ในต่างบริบท (ระยะที่ 1) กรุงเทพมหานคร:
พีเอ็นการพิมพ์.

ประพนธ์ ปิยรัตน์. 2534. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิต. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2520. ทศนคติ: การวัด การเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมอนามัย.
กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช

ประเวศ วะสี. 2536. แนวคิดและยุทธศาสตร์สังคมสมานภาพและวิชา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

_____. 2537. ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.

_____. 2540. ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

ปราโมทย์ บุญญศิริ. 2543. "หลักสูตรบูรณาการ: หลากหลายทางเลือก" ศึกษาศาสตร์ปริทัศน์
ปีที่ 15 ฉ. 1 (มกราคม-เมษายน) 7-13

ปรียา นพคุณ. 2543. "หลักสูตรบูรณาการแบบ Shared Model" ศึกษาศาสตร์
ปริทัศน์ ปีที่ 15 ฉ. 1 (มกราคม-เมษายน) 27-33

_____. 2543. "หลักสูตรบูรณาการแบบ Webbed Model" ศึกษาศาสตร์
ปริทัศน์. ปีที่ 15 ฉ. 1 (มกราคม-เมษายน) 49-60

- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2543. "ชุมชนและลักษณะของความเป็นชุมชน". เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1 "ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง". กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปิยะนุช พุฒแก้ว. 2543. "หลักสูตรบูรณาการแบบ Threaded Model" ศึกษาศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) 35-47
- พรทิพย์ ไชยโส. 2535 .การสร้างเครื่องมือวัดผลด้านพุทธิพิสัย: การพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. 2541. "การประเมินการปฏิบัติ". สารการศึกษา "การเรียนรู้การสอน". กรุงเทพมหานคร: กองทุน ศ.ดร.อุบล เวียงสุวรรณ.
- พรรณี ชูชัย เจนจิต. 2538. จิตวิทยาการเรียนรู้การสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ดันอ้อ เกรมี จำกัด.
- พลเดช ปิ่นประทีป. 2543. "องค์กรการเงินชุมชน: ฐานรากที่ขาดไม่ได้ของประชาสังคมไทย". เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1 "ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง". กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: เจริญผล.
- พันธ์ทิพย์ รามสูตร. 2540. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิสิฐ นาครำไพ. 2538. "ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: การพัฒนาส่วนย่อยเพื่อแก้ปัญหาส่วนใหญ่". คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ. 27(เมษายน-มิถุนายน 2538): 23-31.
- ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์. 2539. "การประเมินแฟ้มงาน". วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. 11(พฤษภาคม-สิงหาคม 2539): 57-64.
- _____. 2542. การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment). กรุงเทพมหานคร: (อัสสัมนา)
- _____. 2543. ทางเลือกใหม่ของการประเมินผล (Alternative Assessment). กรุงเทพมหานคร: (อัสสัมนา)

- มันทนา สามารถ. 2543. “ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นประชาคมตำบล”. เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1 “ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เยาวรัตน์ ปรปักษ์ขาม และสมใจ ประมาณพล (บรรณาธิการ). 2536. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการ สาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2539. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2544. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา: ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช. 2535. การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521. (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- _____. 2542. การพัฒนาหลักสูตร สานต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเซ็นเตอร์ดีส์คัพเวอร์ จำกัด
- _____. 2543 “การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment)”. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การพัฒนาเครื่องมือวัดสู่ความเป็นมาตรฐานและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543. วิสัยทัศน์การศึกษา.นนทบุรี:เอส อาร์ ปริณติง จำกัด.
- วีรณัฐ ปิณฑวานิช. 2543. “อนาคตของหลักสูตรท้องถิ่นจะ何去何?”. สานปฏิรูป. 3 (มิถุนายน 2543): 16-23.
- ศักดิ์ สุนทรเสณี. 2528. เจตคติ. กรุงเทพมหานคร: ดี.ดี. บุ๊คส์โตร์
- ศิริพงษ์ พรหมรักษ์. 2543. “การปรับตัวของภาคราชการในงานพัฒนา: บทเรียนจาก CERCAP”. เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1 “ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ส. วาสนา ประवालพฤษ. 2543. "การวัดและประเมินตามสภาพจริง". เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การพัฒนาเครื่องมือวัดสู่ความเป็นมาตรฐานและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

สงวน สุทธิเสศอรุณ. 2528. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช

สัจด์ อุทรานันท์. 2532. พื้นฐานและหลักการพัฒนากลยุทธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.

สภาวัฒนธรรม กิ่งอำเภอบ้านคา. 2544. ประวัติกะเหรี่ยงโพสวง. เอกสารอัดสำเนา

สมนึก นนธิจันทร์. 2540. การเรียนการสอนและการประเมินผลจากสภาพจริงโดยใช้แฟ้มสะสมผลงานดีเด่น. เอกสารหน่วยศึกษานิเทศก์ 10/2540. สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์.

สมศักดิ์ สินธุเวชชัย. 2522. "การวัดเจตคติในวิชาคณิตศาสตร์". มิตตร. (21 กรกฎาคม 2522): 11.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. 2539. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพมหานคร: อรรถพลการพิมพ์.

_____. 2540. รายงานผลการสัมมนาเรื่องแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8: หนทางสู่ความหวังและอนาคตของชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544. รายงานปฏิรูปการศึกษาต่อประชาชน. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (องค์การมหาชน) 2542. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด

สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. 2543. "หลักสูตรบูรณาการแบบ Sequenced Model" ศึกษาศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 15 ฉ. 1 (มกราคม-เมษายน) 15-26

อมรวิรัช นาคทรพ, อาชญญา รัตนอุบล และอัจฉรา ไชยอุปถัมภ์. 2543. "การศึกษากับวิถีชุมชน". เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1 "ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง". กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- อมรา พงศาพิชญ์ และคณะ. 2542. รายงานโครงการวิจัย เรื่อง การสร้างและพัฒนา
ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม (ระยะที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อลิศรา ชูชาติ. 2538. "การวิจัยอย่างมีส่วนร่วม" ชุมวิชาการวิจัยทางการศึกษานอกโรงเรียน
กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร:
บริษัทประชาชน จำกัด
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540. ระบบการศึกษากับชุมชน
กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.
- อุทัย บุญประเสริฐ. 2542 รายงานการวิจัย การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการ
ศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-
Based Management) กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- อุทุมพร จามรมาน. 2545. การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรท้องถิ่น
สู่การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พันธ์.
- Allport, G.W. 1967. "Attitude". pp.3-12. In M. Fishbein (ed.). **Reading in Attitude
Theory and Measurement**. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Anderson, T. 1996. What in the World is Constructivism? **Learning** 24(5): 49-51.
- Arends, R. I. 1994. **Learning to Teach**. (3rd ed.) New York: McGraw – Hill.
- Bridges, L. 1995. **Assessment Continues Learning**. York: Stenhouse Publishers.
- Burke, K. 1993. **Asses Thoughtful Outcome**. Palatine: IRT/ Skylight Publishing, Inc.
- Clemmons, J., Lease, L. Cooper, D., Agreglado, N. and Dill, M. (1993). **Portfolios in the
Classroom A Teacher' s Sourcebook**. New York: Boultinghouse, Inc.
- Collins, A. 1992. Portfolios for Science Educatioun: Issues in Purpose, Structure, and
Authenticity. **Science Education**. 76(4), 451-453.
- Drake, S. M. 1993. **Planning Integrated Curriculum The Call to Adventure**.
Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Fishbein, M. and I. Ajzen. 1975. **Belief Attitude Intention and Behavior: An
Introduction to Theory and Research**. New York: Addison Wesley.

- Iran-Nejad, A. 1995. Constructivism as Substitute for Memorization in Learning: Meaning is Created by Learner. **Education**: 116 (1): 16-32.
- Jasmine, J. 1993. **Portfolios and other Assessments**. Huntington Beach: Teacher Created Materials, Inc.
- Johnson, D. W., Johnson, R.T. & Holubec, E. J. 1993. **Circles of Learning: Cooperation in the Classroom**. (4th ed.) Edina, Minnesota: Interaction Book Company.
- Marzano ,Robert J., Pickering, Debra and McTighe, Jay. 1993. **Assessing Student Outcomes Performance Assessment Using the Dimensions of Learning Model**. Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Oosterhof, A. 1996. **Developing and Using Classroom Assessment**. New Jersey: A Simon & Schuster Company.
- Oskamp, S. 1977. **Attitude and Opinion**. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Paulson, F. L., Paulson, P. R., and Meyer, C. 1991. What make a Portfolios?. **Education Leadership**, 48(4), 60-63.
- Richardson, V. 1994. **Constructivist Teaching: Theory and Practice**. Teaching Thinking & Problem Solving 16 (6): 1-8.
- Rosenberg, M.J. 1965. "Cognitive Structure and Attitude Affect". **Journal of Abnormal and Social Psychology**. 53 (May 1965): 123-124.
- Ryan, Concetta Doti. 1994. **Authentic Assessment**. Westminster: Teacher Created Materials, Inc.
- Slavin, R. E. 1995. **Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice**. (2nd ed.) Boston: Allyn and Bacon.
- Thurstone, L.L. 1959. "Attitude Can Be Measure". **American Journal of Sociology**. 52 (June 1959): 320-322
- Triandis, H.C. 1971. **Attitude and Attitude Change**. New York: Wiley Sons, Inc.

ภาคผนวก

- ภาคผนวกที่ 1: แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- ภาคผนวกที่ 2: แบบประเมินชิ้นงาน
- ภาคผนวกที่ 3: แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์หลักสูตร
เกษตรผสมผสานครบวงจรและหลักสูตร
วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
- ภาคผนวกที่ 4: แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์หลักสูตร
เกษตรผสมผสานครบวงจรและหลักสูตร
วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
- ภาคผนวกที่ 5: เครื่องมือที่ใช้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อ
กิจกรรมการเรียนการสอน
- ภาคผนวกที่ 6: แบบวัดเจตคติ
- ภาคผนวกที่ 7: การแสดงความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรม
การเรียนการสอนโดยการพิจารณาจากภาพถ่าย
- ภาคผนวกที่ 8: แบบสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและศึกษานิเทศก์
อำเภอ
- ภาคผนวกที่ 9: แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน
- ภาคผนวกที่ 10: แนวการสอน

ภาคผนวกที่ 1

แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

- แบบสอบหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร
- แบบสอบหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

12. ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก สารชีวภาพ มีสิ่งใดที่เหมือนกัน

ก มาจากสิ่งมีชีวิตเหมือนกัน

ข วิธีการทำเหมือนกัน

ค มาจากสารเคมีเหมือนกัน

ง ใช้ระยะเวลาทำเท่ากัน

13. จากสถานการณ์ต่อไปนี้

1) ใส่ปุ๋ยคอกลงบ่อ

2) ขอฟันรื้อปลา

3) ขุดบ่อปลา

ข้อใดเรียงลำดับการเลี้ยงปลาได้ถูกต้อง

ก 1 -> 2 -> 3

ข 3 -> 2 -> 1

ค 2 -> 1 -> 3

ง 3 -> 1 -> 2

14. เศษอาหารเศษผักผลไม้

พร้อมใส่กากน้ำตาลนำไปหมัก

เพิ่มจุลินทรีย์อีกนิดจะดีนัก

ปิดฝาพักไว้สิบห้าวัน

ข้อความข้างต้นกล่าวถึงข้อใด

ก ปุ๋ยคอก

ข ปุ๋ยหมัก

ค ปุ๋ยชีวภาพ

ง ปุ๋ยเคมี

15. ข้อใดเป็นลักษณะของการดูแลรักษาในการทำเกษตรกรรม

ก แก้วตักน้ำในบ่อปลารดแปลงผัก

ข ป้อมขุดดินเพื่อยกร่องแปลงผัก

ค เขียวปล่อยปลาลงบ่อ

ง แฉกเลือกเมล็ดพันธุ์แดงความมาปลูก

16. การปลูกพืชสวนครัว หลังจากกลบเมล็ดพันธุ์ด้วยดินแล้วควรปฏิบัติอย่างไร

ก รดน้ำ ใส่ปุ๋ย

ข ใส่ปุ๋ย รดน้ำ

ค คลุมด้วยแกลบหรือฟางแห้ง รดน้ำ

ง ใส่ปุ๋ย คลุมด้วยใบไม้

17. ถ้าข้าวมีใบเหลืองเนื่องจากมีเพลี้ยลง ควรปฏิบัติอย่างไร

ก ใส่ปุ๋ย

ข ฉีดพ่นสารชีวภาพ

ค ปล่อยน้ำเข้านา

ง โรยปูนขาว

18. ข้อใดเป็นวิธีป้องกันศัตรูพืชโดยวิธีธรรมชาติ

ก ปลูกกะเพรารอบแปลงผัก

ข ปลูกพริกสลับแดงขาว

ค ปลูกดาวเรืองรอบแปลงผัก

ง ปลูกกุหลาบรอบแปลงผัก

19. ข้อใดเป็นเหตุผลที่ต้องย้ายต้นกล้าในช่วงเวลาเย็น

ก แดดไม่ร้อน

ข ลดการคายน้ำ

ค พืชต้องการน้ำค้าง

ง แมลงไม่มารบกวน

- 413

- [illegible]

**แบบสอบหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
โรงเรียนบ้านนาโคบน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**

คำชี้แจงในการทำแบบสอบ

1. แบบสอบฉบับนี้มีทั้งสิ้น 50 ข้อ ให้เวลาในการทำแบบสอบ 60 นาที
2. ให้นักเรียนอ่านข้อคำถามแต่ละข้อโดยละเอียด แล้วพิจารณาเลือกตัวเลือกที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว โดยใส่เครื่องหมายกากบาท (X) ลงในกระดาษคำตอบที่เตรียมไว้ให้
3. กรณีที่นักเรียนต้องการแก้ไขหรือเปลี่ยนคำตอบในแต่ละข้อ ให้ขีดมาตัวเลือกเดิมแล้วกากบาท (X) ตัวเลือกใหม่ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างเปลี่ยนจากข้อ ง. เป็นข้อ ก.

ก	ข	ค	ง
(X)	()	()	(~~ง~~)

1. ลักษณะภูมิประเทศทางทิศตะวันตกของจังหวัดราชบุรีเป็นอย่างไร

ก. เป็นที่ราบลุ่ม	ข. เป็นภูเขาและเทือกเขา
ค. เป็นที่ราบสูง	ง. เป็นเนินลูกคลื่นสลับกับภูเขา
2. ข้อใดไม่ใช่ปัญหาอันเนื่องมาจากการอยู่ร่วมกันอย่างหนาแน่นของคนในสังคมเมือง

ก. แหล่งที่อยู่อาศัยหนาแน่น	ข. การใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง
ค. การจราจรติดขัด	ง. ภาวะการท้องเที่ยวชะงักงัน
3. การที่กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างกัน น่าจะเป็นเพราะสาเหตุใด

ก. เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์	
ข. เพื่อการแข่งขันด้านความสวยงาม	
ค. เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว	
ง. เพื่อให้เห็นถึงฐานะและความเป็นอยู่ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์	
4. เพราะเหตุใดกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ยังคงรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนไว้ได้

ก. กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มรักสงบ	
ข. ไม่เกิดความขัดแย้งในผลประโยชน์ของกันและกัน	
ค. กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มมีความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติ	
ง. กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของตน	

-

- 417

11. เพราะเหตุใดในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการพัฒนาทั้งทางรถไฟ ถนนต่างๆ ไปราชบุรี
- ก. ติดกับเขตแดนพม่า
 - ข. เป็นที่สำหรับขนขงจากพม่า
 - ค. ต้องขนส่งแรงงานไปต่างประเทศ
 - ง. ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรให้ดีขึ้น
12. ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านโป่งกระทิงบน มีที่มาอย่างไร
- ก. มีการค้นพบกระทิงตัวแรก
 - ข. แปลมาจากภาษากะเหรี่ยง
 - ค. มีพื้นที่เป็นดินโป่งทั่วบริเวณ
 - ง. เป็นบริเวณที่กระทิงมากินดินโป่ง
13. กิ่งอำเภอบ้านคาเคยอยู่ในพื้นที่ปกครองของอำเภอใด
- ก. ปากท่อ
 - ข. โพธาราม
 - ค. สวนผึ้ง
 - ง. บ้านโป่ง
14. ใครเป็นผู้นำชุมชนคนปัจจุบันในการสืบสานวัฒนธรรมกะเหรี่ยงโป่งกระทิงบน
- ก. นายชูศิลป์ ชีช่วง
 - ข. นายสมปอง ร่มโพธิ์
 - ค. นายวุฒิ บุญเลิศ
 - ง. นายสุรินทร์ เหลือละมัย
15. ข้อใดไม่สัมพันธ์กัน
- ก. วันขึ้น 9 ค่ำเดือน 9 กินข้าวห่อ
 - ข. วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ขนทรายเข้าวัด
 - ค. วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 ลอยกระทง
 - ง. วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 เรียกขวัญ
16. ข้อใดถูกต้อง
- ก. 9 ค่ำเดือน 9 ผูกแขน เรียกขวัญ กินข้าวห่อ
 - ข. 9 ค่ำเดือน 9 ผูกแขน แห่ฉัตร
 - ค. 9 ค่ำเดือน 9 รุกขจื่อ ไหว้ต้นไม้ใหญ่
 - ง. 9 ค่ำเดือน 9 เวียนเทียนรอบศาลาและองค์เจดีย์
17. ประเพณีการเลือกคู่ครองของชาวกะเหรี่ยงเรียกว่าอะไร
- ก. การถวายพระเจดีย์ทราย
 - ข. การย่องสาว
 - ค. การจัดงานบุญ
 - ง. การต่อสู้เพื่อหาผู้ที่แข็งแกร่งที่สุด
18. เครื่องประดับของชาวกะเหรี่ยงนิยมทำมาจากสิ่งใด
- ก. ทอง
 - ข. เงิน
 - ค. ทองแดง
 - ง. ตะกั่ว

19. ด้ายสีใดที่นิยมนำมาทอผ้าสำหรับชาวกะเหรี่ยง
ก. ขาว แดง ดำ	ข. เหลือง เขียว ฟ้ำ
ค. ส้ม ชมพู น้ำเงิน	ง. น้ำตาล ขาว แดง
20. การสืบทอดทางภาษาของชาวกะเหรี่ยงใช้วิธีใด
ก. มีครูสอนภาษากะเหรี่ยงโดยเฉพาะ	ข. ใช้ภาษาเขียนในการสืบทอด
ค. ใช้ภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน	ง. ใช้ตำราภาษากะเหรี่ยงให้ศึกษาเอง
21. นิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงส่วนใหญ่แสดงให้เห็นเรื่องราวอะไรจากนิทานนั้น
ก. วิถีชีวิตและความเชื่อของชาวชุมชน	ข. อภินิหารความมีอำนาจ
ค. การต่อสู้และอภินิหาร	ง. ความโหดร้ายของปีศาจ
22. เหตุใดชาวโป่งกระทิงบนไม่นิยมเล่านิทานกะเหรี่ยงตอนกลางวันและก่อนพระอาทิตย์ตก
ก. จะทำให้ความสนุกลดลง	ข. ฟังแล้วทำให้นอนไม่หลับ
ค. เด็ก ๆ ชอบฟังตอนกลางคืน	ง. เชื่อว่าจะรบกวนผีและอาจทำให้เจ็บป่วย
23. วิธีการเล่านิทานกะเหรี่ยงมีลักษณะอย่างไร
-	
--
ก. เล่าด้วยถ้อยคำธรรมดาและสอดแทรกทำนองเพลง
ข. เล่าด้วยภาษาและภาพประกอบ
ค. เล่าด้วยถ้อยคำธรรมดาอย่างเดียว
ง. เล่าด้วยการขับร้องอย่างเดียว
24. สุกษมิตของชาวกะเหรี่ยงแฝงคติสอนใจในเรื่องใด
ก. การนันทนาการและการพักผ่อน	ข. เศรษฐกิจและสังคม
ค. ข้อห้ามและความเชื่อ	ง. การเมืองและการปกครอง
25. ทำร้ายของชาวกะเหรี่ยงประยุกต์มาจากสิ่งใด
ก. ตามใจชอบของผู้ร้าย	ข. จากนิทานกะเหรี่ยง
ค. จากท่าของสัตว์ในป่า	ง. จากวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง
26. โบราณสถานที่สำคัญของชาวโป่งกระทิงบนที่ยังคงอยู่และเป็นที่ศรัทธาตลอดมาคืออะไร
ก. วัดเก่ากะเหรี่ยง	ข. ศาลพระเจ้าตาก
ค. เมืองโบราณคูบัว	ง. วัดโขลงสุวรรณคีรี
27. ข้อใดต้องทำก่อนนำลูกทอยไปใช้
ก. ผังดิน	ข. ตากให้แห้ง
ค. แช่น้ำ	ง. มัดติดกับต้นไม้ใหญ่
28. ข้อใดเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการตีผึ้ง
ก. สี่ว, ค้อนไม้, เถาะกะม่อ	ข. เถาะกะม่อ, ลูกทอย, สี่ว
ค. ค้อนไม้, เถาะกะม่อ, ลูกทอย	ง. ลูกทอย, สี่ว, ค้อนไม้

29. เวลาใดที่เหมาะสมในการตีผึ้ง
- เวลาเย็น เพราะผึ้งออกหาเกสร
 - เวลาสาย เพราะทำให้เห็นผึ้งและหลบผึ้งได้ทัน
 - เวลาเย็น เพราะอากาศไม่ร้อนและจะทำให้ผึ้งลดความดุร้ายลงได้
 - เวลากลางคืน เพราะจะทำให้ผึ้งมองเห็นสะเก็ดไฟ
30. วิธีการตีผึ้งตามประเพณีกะเหรี่ยงช่วยในการอนุรักษ์ผึ้งอย่างไร
- ทำให้มีผึ้งเพื่อทำรังต่อไปได้
 - ผึ้งสามารถผลิตน้ำหวานมากขึ้น
 - ช่วยในการผสมพันธุ์ของผึ้ง
 - ช่วยให้ผึ้งสร้างรังใหม่ได้ง่ายขึ้น
31. “การรักษาโรคโดยใช้พืชสมุนไพรเป็นการรักษาที่ปลอดภัยกว่าการรักษาโรคโดยใช้ยาแผนปัจจุบัน” จากข้อความข้างต้นมีความหมายว่าอย่างไร
- สมุนไพรเป็นยาที่ไม่มีฤทธิ์รุนแรง
 - สมุนไพรผ่านกรรมวิธีผลิตที่สะอาดกว่า
 - สมุนไพรออกฤทธิ์ในการรักษาได้รวดเร็วกว่า
 - สมุนไพรเกิดผลข้างเคียงน้อยกว่า
32. การเก็บพืชสมุนไพรเชิงอนุรักษ์ควรทำอย่างไร
- เลือกเฉพาะที่มีรูปร่าง ลักษณะ สีสรรสวยงาม
 - เก็บพืชสมุนไพรให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้
 - เก็บไปใช้เท่าที่จำเป็นและใช้ให้ครบทุกส่วนที่ใช้ได้
 - เลือกเก็บเฉพาะใบของพืชสมุนไพร
33. ข้อใดไม่เป็นการเที่ยวป่าเชิงอนุรักษ์
- ไม่เก็บของจากป่ากลับบ้านเมื่อเที่ยวป่าเสร็จ
 - ไม่ทิ้งขยะในป่า แต่ยังช่วยเก็บขยะที่ตนพบเห็น
 - ไม่ทำให้สัตว์ป่าตกใจ
 - ช่วยทำลายแมลงที่กัดกิดินต้นไม้
34. การกระทำในข้อใดจะทำให้ป่าไม้คงอยู่ตลอดไป
- ปลูกป่าทดแทนมากกว่าที่ตัดไป
 - ไม่เข้าไปในป่า
 - เลือกตัดไม้ในป่าเท่าที่จำเป็น
 - เพิ่มมาตรการกวดขันเรื่องการตัดไม้ทำลายป่า
35. สาเหตุสำคัญที่ทำให้แม่น้ำสกปรกคือข้อใด
- ผักตบชวาที่ลอยเหนือน้ำ
 - การทิ้งขยะลงในแม่น้ำ
 - การจราจรทางน้ำ
 - การใช้น้ำมาแมลงของเกษตรกร

36. การใช้น้ำลักษณะใดก่อให้เกิดความคุ้มค่าและประโยชน์สูงสุด
- ใช้น้ำดื่มที่เหลือจากแก้วนำไปใช้รดต้นไม้
 - ใช้น้ำจากการอาบน้ำซักผ้า
 - ใช้น้ำจากการซักผ้ามารดต้นไม้
 - ใช้น้ำจากการซักผ้ามาใช้ล้างจาน
37. นักเรียนมีส่วนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำได้ ยกเว้นในข้อใด
- ไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ
 - ใช้น้ำเท่าที่จำเป็นและรู้คุณค่า
 - ช่วยเก็บสิ่งปฏิกูลจากแม่น้ำ
 - ใช้ขันตักน้ำอาบ
38. สัตว์ที่ควรอนุรักษ์ มีลักษณะอย่างไร
- มีจำนวนน้อย
 - ลักษณะสวยงาม
 - นำมาใช้ประโยชน์ได้
 - ลักษณะแปลกตา พบเห็นได้ยาก
39. ในอดีตชาวกะเหรี่ยงทำไร่เพื่อวัตถุประสงค์ใด
- ค้าขาย
 - ยังชีพ
 - บูชาผี
 - จับจองที่ดิน
40. เพราะเหตุใดชาวกะเหรี่ยงจึงเปรียบเทียบการทำไร่เหมือนการเหยียบบนต้นไม้ไผ่
- เป็นการทำไร่บนที่สูง
 - ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติ
 - เป็นการทำไร่แบบขั้นบันได
 - ขึ้นอยู่กับราคาผลผลิต
41. การทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงอาศัยหลักการใด
- ธรรมชาติกับวิทยาศาสตร์
 - วิทยาศาสตร์กับไสยศาสตร์
 - ไสยศาสตร์กับความเชื่อ
 - ไสยศาสตร์กับธรรมชาติ
42. เพราะเหตุใดการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงจึงไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม
- ปลูกพืชที่ดูแลรักษาง่าย
 - ปลูกพืชที่ไม่ต้องอาศัยน้ำ
 - ปลูกพืชที่บำรุงดิน
 - มีการทิ้งช่วงให้ดินปรับสภาพ
43. แนวโน้มการปลูกสับปะรดของชุมชนไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยใด
- ราคาผลผลิต
 - ความต้องการของตลาด
 - การก่อสร้างโรงงานแปรรูปสับปะรด
 - การย้ายที่ตั้งของตลาดนัด
44. “ก่อนนี้สับปะรดราคาแพง ปลูกกันทุกบ้านเลย พอออกผลกันจริงๆ แล้ว ราคาก็ตกต่ำ ในเมื่อราคาตกต่ำ ก็แย่เลยนี่” ผู้กล่าวมีความรู้สึกอย่างไร
- ท้อแท้ใจ
 - ขุนขบขัน
 - คับข้องใจ
 - ลึกลับใจ

45. ปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำที่เกิดขึ้นให้บทเรียนแก่ชุมชนในแง่ใด
- ก. ขาดการวางแผนก่อให้เกิดความสูญเสีย
 - ข. ขาดความสามัคคีก่อให้เกิดความล้มจม
 - ค. ขาดความเสียสละก่อให้เกิดความเสียหาย
 - ง. ขาดความรับผิดชอบก่อให้เกิดความขาดแคลน
46. เพราะเหตุใดในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงรุ่นหลังจึงไม่นิยมใส่ชุดกะเหรี่ยง
- ก. มีราคาแพง
 - ข. รูปแบบล้าสมัย
 - ค. สีสรรไม่สวยงาม
 - ง. ทอยากและใช้เวลานาน
47. ปัญหาของชุมชนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจคือข้อใด
- ก. ความยากจน
 - ข. ยาเสพติด
 - ค. อาชญากรรม
 - ง. สิ่งแวดล้อม
48. "ในช่วงที่เศรษฐกิจดีชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ร่ำรวยเนื่องจากขายที่ดินได้ แต่พอไม่นานเงินหมด ไม่มีที่ดินทำกิน ต้องกลับมาเป็นลูกจ้างเขา" จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงอย่างไร
- ก. ที่ดินทำกินและค้าขายเพิ่มขึ้น
 - ข. ที่ดินทำกินน้อยลงจึงไปรับจ้าง
 - ค. สูญเสียที่ดินทำกินจึงไปค้าขาย
 - ง. ขาดที่ดินทำกินต้องไปรับจ้าง
49. ลักษณะการทำเกษตรกรรมของชุมชนโป่งกระทิงบนในอนาคต ควรเป็นแบบใด
- ก. ไร่นาสวนผสม
 - ข. ไร่มวนเวียน
 - ค. ไร่เลื่อนลอย
 - ง. ไร่พืชเชิงเดี่ยว
50. หากหมู่บ้านของนักเรียนได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาทตามนโยบายของรัฐบาลนักเรียนจะวางแผนในลักษณะใดที่ทำให้หมู่บ้านของนักเรียนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
- ก. ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้วางแผนเพียงผู้เดียว
 - ข. แบ่งเงินแจกจ่ายให้ทุกคนแล้วไปวางแผนกันเอง
 - ค. ให้หน่วยราชการเป็นผู้วางแผนทั้งหมด
 - ง. ให้ทุกฝ่ายในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน

ภาคผนวกที่ 2

แบบประเมินชิ้นงาน

- แบบประเมินชิ้นงานนักเรียนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร (17 ชิ้น)
- แบบประเมินชิ้นงานนักเรียนหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค (22 ชิ้น)

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 1 ชื่อชิ้นงาน รายงานเกี่ยวกับความสำคัญของเกษตรกรรมที่ได้รับมอบหมาย
แผนการสอนที่ 1 เรื่อง เกษตรกรรมในชุมชนท่ากระทุ่ม (ลำแข้งของชาวท่ากระทุ่ม)

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง รายงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในประเด็น ความสำคัญของเกษตรกรรมในชุมชน ประเภทของเกษตรกรรมในชุมชน ปัญหาของการทำเกษตรกรรมในชุมชน และแนวทางในการแก้ปัญหาเกษตรกรรมในชุมชน
- 4 คะแนน หมายถึง รายงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในประเด็น ความสำคัญของเกษตรกรรมในชุมชน ประเภทของเกษตรกรรมในชุมชน ปัญหาของการทำเกษตรกรรมในชุมชน และแนวทางในการแก้ปัญหาเกษตรกรรมในชุมชนแต่มีประเด็นใดประเด็นหนึ่งยังไม่ชัดเจน
- 3 คะแนน หมายถึง รายงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในประเด็น ความสำคัญของเกษตรกรรมในชุมชน ประเภทของเกษตรกรรมในชุมชน ปัญหาของการทำเกษตรกรรมในชุมชน และแนวทางในการแก้ปัญหาเกษตรกรรมในชุมชนแต่ยังมีประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนมากกว่า 1 ประเด็น
- 2 คะแนน หมายถึง รายงานขาดความชัดเจนและครอบคลุมในประเด็นใดประเด็นหนึ่งในประเด็นความสำคัญของเกษตรกรรมในชุมชน ประเภทของเกษตรกรรมในชุมชน ปัญหาของการทำเกษตรกรรมในชุมชน และแนวทางในการแก้ปัญหาเกษตรกรรมในชุมชน
- 1 คะแนน หมายถึง รายงานขาดความชัดเจนและครอบคลุมมากกว่าหนึ่งประเด็น ในประเด็นความสำคัญของเกษตรกรรมในชุมชน ประเภทของเกษตรกรรมในชุมชน ปัญหาของการทำเกษตรกรรมในชุมชน และแนวทางในการแก้ปัญหาเกษตรกรรมในชุมชน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน
หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 2 ชื่อชิ้นงาน รายงานเรื่องลักษณะสำคัญและประโยชน์ของการทำเกษตรผสมผสาน
แผนการสอนที่ 2 เรื่อง สารสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง รายงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในประเด็น ลักษณะสำคัญของการทำเกษตรผสมผสาน ประโยชน์ของการทำเกษตรผสมผสาน ปัญหาของการทำเกษตรผสมผสาน และแนวทางในการแก้ปัญหาเกษตรผสมผสาน
- 4 คะแนน หมายถึง รายงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในประเด็น ลักษณะสำคัญของการทำเกษตรผสมผสาน ประโยชน์ของการทำเกษตรผสมผสาน ปัญหาของการทำเกษตรผสมผสาน และแนวทางในการแก้ปัญหาเกษตรผสมผสาน แต่มีประเด็นใดประเด็นหนึ่งยังไม่ชัดเจน
- 3 คะแนน หมายถึง รายงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในประเด็น ลักษณะสำคัญของการทำเกษตรผสมผสาน ประโยชน์ของการทำเกษตรผสมผสาน ปัญหาของการทำเกษตรผสมผสาน และแนวทางในการแก้ปัญหาเกษตรผสมผสานแต่ยังมีประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนมากกว่า 1 ประเด็น
- 2 คะแนน หมายถึง รายงานขาดความชัดเจนและครอบคลุมในประเด็นใดประเด็นหนึ่งในประเด็น ลักษณะสำคัญของการทำเกษตรผสมผสาน ประโยชน์ของการทำเกษตรผสมผสาน ปัญหาของการทำเกษตรผสมผสาน และแนวทางในการแก้ปัญหาเกษตรผสมผสาน
- 1 คะแนน หมายถึง รายงานขาดความชัดเจนและครอบคลุมมากกว่าหนึ่งประเด็น ในประเด็น ลักษณะสำคัญของการทำเกษตรผสมผสาน ประโยชน์ของการทำเกษตรผสมผสาน ปัญหาของการทำเกษตรผสมผสาน และแนวทางในการแก้ปัญหาเกษตรผสมผสาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 3 ชื่อชิ้นงาน วงจรเกษตรผสมผสานครบวงจร

แผนการสอนที่ 2 เรื่อง สารสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง เรียงลำดับขั้นตอนวงจรการทำเกษตรผสมผสานครบวงจรได้ถูกต้องและครบทุกขั้นตอน
- 4 คะแนน หมายถึง เรียงลำดับขั้นตอนวงจรการทำเกษตรผสมผสานครบวงจรไม่ถูกต้องไม่เกิน 2 แห่ง
- 3 คะแนน หมายถึง เรียงลำดับขั้นตอนวงจรการทำเกษตรผสมผสานครบวงจรไม่ถูกต้องไม่เกิน 3 แห่ง
- 2 คะแนน หมายถึง เรียงลำดับขั้นตอนวงจรการทำเกษตรผสมผสานครบวงจรไม่ถูกต้องไม่เกิน 4 แห่ง
- 1 คะแนน หมายถึง เรียงลำดับขั้นตอนวงจรการทำเกษตรผสมผสานครบวงจรไม่ถูกต้องไม่เกิน 5 แห่งขึ้นไป

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 4 ชื่อชิ้นงาน บันทึกรายการเกี่ยวกับชนิดของเกษตรกรรมที่มีลักษณะเป็นเกษตรผสมผสาน
แผนการสอนที่ 2 เรื่อง สารสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง ยกตัวอย่างเกษตรกรรมที่มีลักษณะเป็นเกษตรผสมผสาน พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดได้ตั้งแต่ 5 ชนิดขึ้นไป
- 4 คะแนน หมายถึง ยกตัวอย่างเกษตรกรรมที่มีลักษณะเป็นเกษตรผสมผสาน พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดได้ตั้งแต่ 4 ชนิดขึ้นไป
- 3 คะแนน หมายถึง ยกตัวอย่างเกษตรกรรมที่มีลักษณะเป็นเกษตรผสมผสาน พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดได้ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป
- 2 คะแนน หมายถึง ยกตัวอย่างเกษตรกรรมที่มีลักษณะเป็นเกษตรผสมผสาน พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดได้ตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป
- 1 คะแนน หมายถึง ยกตัวอย่างเกษตรกรรมที่มีลักษณะเป็นเกษตรผสมผสาน พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดได้น้อยกว่า 2 ชนิด

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน
หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 5 ชื่อชิ้นงาน รายงานเรื่อง การเตรียมแปลงนาข้าว บ่อปลา แปลงพืชผักสวนครัว
แผนการสอนที่ 3.1 เรื่อง การเตรียมพื้นที่: แปลงนาข้าว บ่อปลา แปลงพืชผักสวนครัวและ
เครื่องมือทางการเกษตร

[illegible]

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง รายงานมีความครอบคลุมในเรื่อง การเตรียมนาข้าว การเตรียมบ่อปลา การเตรียมแปลงพืชผักสวนครัว ในประเด็น ความครบถ้วนของเนื้อหา ความถูกต้องของขั้นตอนและวิธีการ การเลือกใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือ ประโยชน์และความสำคัญของการเตรียม
- 4 คะแนน หมายถึง รายงานมีความครอบคลุมในเรื่อง การเตรียมนาข้าว การเตรียมบ่อปลา การเตรียมแปลงพืชผักสวนครัว ในประเด็น ความครบถ้วนของเนื้อหา ความถูกต้องของขั้นตอนและวิธีการ การเลือกใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือ ประโยชน์และความสำคัญของการเตรียม แต่มีประเด็นใด ประเด็นหนึ่งยังไม่ชัดเจน
- 3 คะแนน หมายถึง รายงานมีความครอบคลุมในเรื่อง การเตรียมนาข้าว การเตรียมบ่อปลา การเตรียมแปลงพืชผักสวนครัว ในประเด็นความครบถ้วนของเนื้อหา ความถูกต้องของขั้นตอนและวิธีการ การเลือกใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือ ประโยชน์และความสำคัญของการเตรียม แต่ยังมีประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนมากกว่า 1 ประเด็น
- 2 คะแนน หมายถึง รายงานขาดความครอบคลุมในเรื่อง การเตรียมนาข้าว การเตรียมบ่อปลา การเตรียมแปลงพืชผักสวนครัว ในประเด็น ความครบถ้วนของเนื้อหา ความถูกต้องของขั้นตอนและวิธีการ การเลือกใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือ ประโยชน์และความสำคัญของการเตรียม
- 1 คะแนน หมายถึง รายงานขาดความครอบคลุมมากกว่า 1 ประเด็นในเรื่อง การเตรียมนาข้าว การเตรียมบ่อปลา การเตรียมแปลงพืชผักสวนครัว ในประเด็น ความครบถ้วนของเนื้อหา ความถูกต้องของขั้นตอนและวิธีการ การเลือกใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือ ประโยชน์และความสำคัญของการเตรียม

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 6 ชื่อชิ้นงาน Flow Chart

แผนการสอนที่ 3.2 เรื่อง การเตรียมพันธุ์

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง ผังระบุความสำคัญของการเลือกพันธุ์ ชนิดของพันธุ์ที่เลือก โดยระบุลักษณะเฉพาะของพันธุ์ที่เลือก เหตุผลในการเลือก โดยข้อความอ่านแล้วเข้าใจง่าย มีความเรียบร้อยและสวยงาม
- 4 คะแนน หมายถึง ผังระบุความสำคัญของการเลือกพันธุ์ ชนิดของพันธุ์ที่เลือก โดยระบุลักษณะเฉพาะของพันธุ์ที่เลือก เหตุผลในการเลือก โดยข้อความอ่านแล้วเข้าใจง่าย มีความเรียบร้อยและสวยงาม แต่มีประเด็นไม่ชัดเจน 2 แห่ง
- 3 คะแนน หมายถึง ผังระบุความสำคัญของการเลือกพันธุ์ ชนิดของพันธุ์ที่เลือก โดยระบุลักษณะเฉพาะของพันธุ์ที่เลือก เหตุผลในการเลือก โดยข้อความอ่านแล้วเข้าใจง่าย มีความเรียบร้อยและสวยงาม แต่มีประเด็นไม่ชัดเจน 3 แห่ง
- 2 คะแนน หมายถึง ผังระบุความสำคัญของการเลือกพันธุ์ ชนิดของพันธุ์ที่เลือก โดยระบุลักษณะเฉพาะของพันธุ์ที่เลือก เหตุผลในการเลือก โดยข้อความอ่านแล้วเข้าใจง่าย มีความเรียบร้อยและสวยงาม แต่มีประเด็นไม่ชัดเจน 4 แห่ง
- 1 คะแนน หมายถึง ผังระบุความสำคัญของการเลือกพันธุ์ ชนิดของพันธุ์ที่เลือก โดยระบุลักษณะเฉพาะของพันธุ์ที่เลือก เหตุผลในการเลือก โดยข้อความอ่านแล้วเข้าใจง่าย มีความเรียบร้อยและสวยงาม แต่มีประเด็นไม่ชัดเจน 5 แห่งขึ้นไป

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 7 ชื่อชิ้นงาน บันทึกรักการปฏิบัติงานการทำปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืชและสารจุลินทรีย์
แผนการสอนที่ 3.3 เรื่อง การใช้สารชีวภาพ : ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง บันทึกรักการปฏิบัติงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในเรื่องการทำสารชีวภาพครบทั้ง 3 ชนิด ในแต่ละชนิดบอกส่วนประกอบในการทำ ขั้นตอนและวิธีการได้ถูกต้อง ระบุประโยชน์และความสำคัญของสารชีวภาพ และได้ผลผลิตเป็นสารชีวภาพ
- 4 คะแนน หมายถึง บันทึกรักการปฏิบัติงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในเรื่องการทำสารชีวภาพครบทั้ง 3 ชนิด ในแต่ละชนิดบอกส่วนประกอบในการทำ ขั้นตอนและวิธีการได้ถูกต้อง ระบุประโยชน์และความสำคัญของสารชีวภาพ แต่บันทึกไม่ครบตามประเด็นที่ระบุไม่เกิน 2 ประเด็น และได้ผลผลิตเป็นสารชีวภาพ
- 3 คะแนน หมายถึง บันทึกรักการปฏิบัติงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในเรื่องการทำสารชีวภาพครบทั้ง 3 ชนิด ในแต่ละชนิดบอกส่วนประกอบในการทำ ขั้นตอนและวิธีการได้ถูกต้อง ระบุประโยชน์และความสำคัญของสารชีวภาพ แต่บันทึกไม่ครบตามประเด็นที่ระบุมากกว่า 4 ประเด็น และได้ผลผลิตเป็นสารชีวภาพ
- 2 คะแนน หมายถึง บันทึกรักการปฏิบัติงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในเรื่องการทำสารชีวภาพครบทั้ง 3 ชนิด ในแต่ละชนิดบอกส่วนประกอบในการทำ ขั้นตอนและวิธีการได้ถูกต้อง ระบุประโยชน์และความสำคัญของสารชีวภาพ แต่บันทึกไม่ครบตามประเด็นที่ระบุไม่เกิน 2 ประเด็น และได้ผลผลิตเป็นสารชีวภาพ
- 1 คะแนน หมายถึง บันทึกรักการปฏิบัติงานมีความชัดเจนและครอบคลุมในเรื่องการทำสารชีวภาพครบทั้ง 3 ชนิด ในแต่ละชนิดบอกส่วนประกอบในการทำ ขั้นตอนและวิธีการได้ถูกต้อง ระบุประโยชน์และความสำคัญของสารชีวภาพ แต่บันทึกไม่ครบตามประเด็นที่ระบุมากกว่า 4 ประเด็น และได้ผลผลิตเป็นสารชีวภาพ

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 8 ชื่อชิ้นงาน บันทึกรายผลการปฏิบัติงาน การผลิตและการดูแลรักษา

แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การผลิตและการดูแลรักษา : ขั้นตอนการปลูก, การเลี้ยงปลา, การปลูกผักสวนครัว, การบำรุงรักษา, การให้อาหาร

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง มีการบันทึกการปฏิบัติงาน 80 – 100% บอกรายละเอียดของการทำงานชัดเจนและเป็นปัจจุบัน สรุปปัญหาที่พบและมีข้อเสนอแนะ
- 4 คะแนน หมายถึง มีการบันทึกการปฏิบัติงาน 80 – 100% แต่รายละเอียดของการทำงานไม่ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน สรุปปัญหาที่พบและมีข้อเสนอแนะ
- 3 คะแนน หมายถึง มีการบันทึกการปฏิบัติงาน 60 – 79% แต่รายละเอียดของการทำงานไม่ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน สรุปปัญหาที่พบและมีข้อเสนอแนะ
- 2 คะแนน หมายถึง มีการบันทึกการปฏิบัติงาน 60 – 79% แต่รายละเอียดของการทำงานไม่ชัดเจนและไม่เป็นปัจจุบัน แต่มีการสรุปปัญหาที่พบและมีข้อเสนอแนะ
- 1 คะแนน หมายถึง มีการบันทึกการปฏิบัติงาน น้อยกว่า 60 % รายละเอียดของการทำงานไม่ชัดเจนและไม่เป็นปัจจุบัน ไม่มีการสรุปปัญหาที่พบและข้อเสนอแนะ

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 9 ชื่อชิ้นงาน ผังสรุปขั้นตอนการปลูกข้าว , การเลี้ยงปลา,ปลูกพืชผักสวนครัว
แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การผลิตและการดูแลรักษา : ขั้นตอนการปลูก, การเลี้ยงปลา, การปลูก
 ผักสวนครัว, การบำรุงรักษา, การให้อาหาร

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง ผังระบุลำดับขั้นตอนครบถ้วน ถูกต้อง ระบุช่วงเวลาระหว่างแต่ละลำดับขั้นตอนถูกต้อง ดูแล้วเข้าใจง่าย
- 4 คะแนน หมายถึง ผังระบุลำดับขั้นตอนครบถ้วน ถูกต้อง ระบุช่วงเวลาระหว่างแต่ละลำดับขั้นตอนถูกต้อง ดูแล้วเข้าใจยาก
- 3 คะแนน หมายถึง ผังระบุลำดับขั้นตอนครบถ้วน ถูกต้อง ระบุช่วงเวลาระหว่างแต่ละลำดับขั้นตอนไม่ถูกต้อง ดูแล้วเข้าใจยาก
- 2 คะแนน หมายถึง ผังระบุลำดับขั้นตอนไม่ถูกต้อง ระบุช่วงเวลาระหว่างแต่ละลำดับขั้นตอนไม่ถูกต้อง ดูแล้วเข้าใจยาก
- 1 คะแนน หมายถึง ผังระบุลำดับขั้นตอนไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง ระบุช่วงเวลาระหว่างแต่ละลำดับขั้นตอนไม่ถูกต้อง ดูแล้วเข้าใจยาก

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 10 ชื่อชิ้นงาน หนังสือเล่มเล็ก แสดงความรู้ที่ได้รับเรื่องการเก็บเกี่ยวผลผลิต
แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การเก็บเกี่ยวผลผลิต (การจับปลา, การเก็บผัก, การเกี่ยวข้าว)

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง หนังสือมีองค์ประกอบคือ บทนำ สารบัญ เนื้อหา (ลักษณะของผลผลิต และระยะเวลาที่พร้อมเก็บเกี่ยว อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวและวิธีการเก็บเกี่ยว) บทสรุป และอ้างอิง ใช้ภาษาชัดเจนและสอดคล้อง รูปเล่มสวยงามน่าอ่าน
- 4 คะแนน หมายถึง หนังสือมีองค์ประกอบคือ บทนำ สารบัญ เนื้อหา (ลักษณะของผลผลิต และระยะเวลาที่พร้อมเก็บเกี่ยว อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวและวิธีการเก็บเกี่ยว) บทสรุป และอ้างอิง ใช้ภาษาไม่ชัดเจนและสอดคล้อง รูปเล่มไม่สวยงาม
- 3 คะแนน หมายถึง หนังสือมีองค์ประกอบคือ บทนำ สารบัญ เนื้อหา (ลักษณะของผลผลิต และระยะเวลาที่พร้อมเก็บเกี่ยว อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวและวิธีการเก็บเกี่ยว) บทสรุป และอ้างอิง แต่ใช้ภาษาไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้อง รูปเล่มไม่สวยงาม
- 2 คะแนน หมายถึง หนังสือมีองค์ประกอบคือ บทนำ สารบัญ เนื้อหา (ลักษณะของผลผลิต และระยะเวลาที่พร้อมเก็บเกี่ยว อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวและวิธีการเก็บเกี่ยว) บทสรุป และอ้างอิง แต่ใช้ภาษาไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้อง รูปเล่มไม่สวยงาม รายละเอียดเนื้อหาไม่ชัดเจน
- 1 คะแนน หมายถึง หนังสือมีองค์ประกอบไม่ครบ ใช้ภาษาไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้อง รูปเล่มไม่สวยงาม

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 11 ชื่อชิ้นงาน เรียงความ เรื่อง "ความรู้ที่ฉันได้จากการเข้าฐาน"
แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การแปรรูปและการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง เรียงความมีความยาวไม่ต่ำกว่า 12 บรรทัด เขียนคำผิดไม่เกิน 6 คำ มีบทนำ เนื้อหาและบทสรุปครบถ้วน ต่อเนื่อง และได้ใจความสอดคล้องกัน
- 4 คะแนน หมายถึง เรียงความมีความยาวไม่ต่ำกว่า 10 บรรทัด เขียนคำผิดไม่เกิน 10 คำ มีบทนำ เนื้อหาและบทสรุปครบถ้วน ต่อเนื่อง และได้ใจความสอดคล้องกัน
- 3 คะแนน หมายถึง เรียงความมีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 บรรทัด เขียนคำผิดไม่เกิน 12 คำ มีบทนำ เนื้อหาและบทสรุปครบถ้วน ต่อเนื่อง และได้ใจความสอดคล้องกัน
- 2 คะแนน หมายถึง เรียงความมีความยาวไม่ต่ำกว่า 6 บรรทัด เขียนคำผิดไม่เกิน 14 คำ มีบทนำ เนื้อหา บทสรุปอ่านรู้เรื่อง
- 1 คะแนน หมายถึง เรียงความมีความยาวไม่ต่ำกว่า 6 บรรทัด เขียนคำผิดไม่เกิน 14 คำ มีบทนำ เนื้อหาและบทสรุปไม่ครบถ้วน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 12 ชื่อชิ้นงาน ผลิตภัณฑ์จากการแปรรูป

แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การแปรรูปและการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง ได้ผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปข้าว ปลา ผัก ครบตามที่ครูกำหนด และได้ผลิตภัณฑ์ที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอีก 2 ชนิด
- 4 คะแนน หมายถึง ได้ผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปข้าว ปลา ผัก ครบตามที่ครูกำหนด และได้ผลิตภัณฑ์ที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอีก 1 ชนิด
- 3 คะแนน หมายถึง ได้ผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปข้าว ปลา ผัก ครบตามที่ครูกำหนด ครบ 3 ชนิด
- 2 คะแนน หมายถึง ได้ผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปข้าว ปลา ผัก ครบตามที่ครูกำหนด ครบ 2 ชนิด
- 1 คะแนน หมายถึง ได้ผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปข้าว ปลา ผัก ครบตามที่ครูกำหนด ครบ 1 ชนิด

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 13 ชื่อชิ้นงาน รายงานการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต และการกำหนดราคาที่จะขาย
แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การจัดจำหน่าย

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง สามารถระบุรายละเอียดค่าใช้จ่ายได้แก่ ค่าวัสดุ ค่าแรงงานได้ครบถ้วน และถูกต้องและกำหนดราคาขายได้เหมาะสม
- 4 คะแนน หมายถึง สามารถระบุรายละเอียดค่าใช้จ่ายได้แก่ ค่าวัสดุ ค่าแรงงานได้ครบถ้วน และถูกต้องและกำหนดราคาขายไม่เหมาะสม
- 3 คะแนน หมายถึง สามารถระบุรายละเอียดค่าใช้จ่ายได้แก่ ค่าวัสดุ ค่าแรงงานได้ครบถ้วน และถูกต้องและกำหนดราคาขายผิด
- 2 คะแนน หมายถึง ระบุรายละเอียดต้นทุน รายจ่ายและราคาขายไม่ถูกต้อง
- 1 คะแนน หมายถึง ระบุรายละเอียดทุกรายการไม่ครบและไม่ถูกต้อง

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 14 ชื่อชิ้นงาน แผนภาพแสดงวิธีการจำหน่ายผลผลิต
แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การจัดจำหน่าย

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง แผนภาพระบุสถานที่และวิธีการจำหน่ายผลผลิตได้มากกว่า 4 วิธี
- 4 คะแนน หมายถึง แผนภาพระบุสถานที่และวิธีการจำหน่ายผลผลิตได้ 4 วิธี
- 3 คะแนน หมายถึง แผนภาพระบุสถานที่และวิธีการจำหน่ายผลผลิตได้ 3 วิธี
- 2 คะแนน หมายถึง แผนภาพระบุสถานที่และวิธีการจำหน่ายผลผลิตได้ 2 วิธี
- 1 คะแนน หมายถึง แผนภาพระบุสถานที่และวิธีการจำหน่ายผลผลิตได้ 1 วิธี

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 15 ชื่อชิ้นงาน เรียงความเรื่องอาชีพที่สนใจ

แผนการสอนที่ 8 เรื่อง อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง เรียงความมีความยาวไม่ต่ำกว่า 12 บรรทัด เขียนคำผิดไม่เกิน 6 คำ มี
บทนำ เนื้อหาและบทสรุปครบถ้วน ต่อเนื่อง และได้ใจความสอดคล้องกัน
- 4 คะแนน หมายถึง เรียงความมีความยาวไม่ต่ำกว่า 10 บรรทัด เขียนคำผิดไม่เกิน 10 คำ มี
บทนำ เนื้อหาและบทสรุปครบถ้วน ต่อเนื่อง และได้ใจความสอดคล้องกัน
- 3 คะแนน หมายถึง เรียงความมีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 บรรทัด เขียนคำผิดไม่เกิน 12 คำ มี
บทนำ เนื้อหาและบทสรุปครบถ้วน ต่อเนื่อง และได้ใจความสอดคล้องกัน
- 2 คะแนน หมายถึง เรียงความมีความยาวไม่ต่ำกว่า 6 บรรทัด เขียนคำผิดไม่เกิน 14 คำ มี
บทนำ เนื้อหา บทสรุปอ่านรู้เรื่อง
- 1 คะแนน หมายถึง เรียงความมีความยาวไม่ต่ำกว่า 6 บรรทัด เขียนคำผิดไม่เกิน 14 คำ มี
บทนำ เนื้อหาและบทสรุปไม่ครบถ้วน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 16 ชื่อชิ้นงาน แผนผังสรุปอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร
แผนการสอนที่ 8 เรื่อง อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง เรียงลำดับขั้นตอนต่างๆ ของการทำเกษตรผสมผสานได้ถูกต้องและครบทุกขั้นตอน ระบุอาชีพที่เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอน ได้ครบและถูกต้อง
- 4 คะแนน หมายถึง เรียงลำดับขั้นตอนต่างๆ ของการทำเกษตรผสมผสานได้ ระบุอาชีพที่เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนได้ แต่มีข้อผิดพลาดไม่เกิน 2 แห่ง
- 3 คะแนน หมายถึง เรียงลำดับขั้นตอนต่างๆ ของการทำเกษตรผสมผสานได้ ระบุอาชีพที่เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนได้ แต่มีข้อผิดพลาดไม่เกิน 3 แห่ง
- 2 คะแนน หมายถึง เรียงลำดับขั้นตอนต่างๆ ของการทำเกษตรผสมผสานได้ ระบุอาชีพที่เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนได้ แต่มีข้อผิดพลาดไม่เกิน 4 แห่ง
- 1 คะแนน หมายถึง เรียงลำดับขั้นตอนต่างๆ ของการทำเกษตรผสมผสานได้ ระบุอาชีพที่เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนได้ แต่มีข้อผิดพลาด 5 แห่งขึ้นไป

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชิ้นงานที่ 17 ชื่อชิ้นงาน สรุปรเกษตรผสมผสานครบวงจร

แผนการสอนที่ 8 เรื่อง อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร

เลขที่	ชื่อ-สกุล	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง รายงานมีความชัดเจนและครอบคลุมทุกประเด็น ได้แก่ การเตรียมพื้นที่ การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว
- 4 คะแนน หมายถึง รายงานขาดความชัดเจนหนึ่งประเด็น
- 3 คะแนน หมายถึง รายงานขาดความชัดเจนมากกว่าหนึ่งประเด็น
- 2 คะแนน หมายถึง รายงานขาดความครอบคลุมในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง และขาดความชัดเจนประเด็นใดประเด็นหนึ่ง
- 1 คะแนน หมายถึง รายงานขาดความครอบคลุมมากกว่าหนึ่งประเด็น และขาดความชัดเจนมากกว่าหนึ่งประเด็น
- 0 คะแนน หมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 1 เขียนคำขวัญประจำจังหวัดและกิ่งอำเภอ

หน่วยที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = เนื้อหาคำขวัญมีความครบถ้วนและสะกดถูกต้องทุกคำ
- 4 คะแนน = เนื้อหาคำขวัญขาดความครบถ้วนไม่เกิน 1 แห่ง และ/หรือ สะกดคำผิดไม่เกิน 2 แห่ง
- 3 คะแนน = เนื้อหาคำขวัญขาดความครบถ้วนไม่เกิน 2 แห่ง และ/หรือ สะกดคำผิดไม่เกิน 4 แห่ง
- 2 คะแนน = เนื้อหาคำขวัญขาดความครบถ้วนไม่เกิน 3 แห่ง และ/หรือ สะกดคำผิดไม่เกิน 6 แห่ง
- 1 คะแนน = เนื้อหาคำขวัญขาดความครบถ้วนมากกว่า 3 แห่ง และ/หรือ สะกดคำผิดมากกว่า 6 แห่ง
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 2 แผนที่ภูมิภาคจังหวัดราชบุรี

หน่วยที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = แผนที่มีการแสดงลักษณะภูมิประเทศ มีอาณาเขตติดต่อของอำเภอและจังหวัดครบถ้วน ลงตำแหน่งที่ตั้งอำเภอได้ถูกต้อง
- 4 คะแนน = แผนที่มีการแสดงลักษณะภูมิประเทศ มีอาณาเขตติดต่อของอำเภอและจังหวัดบกพร่องไม่เกิน 1 แห่ง ลงตำแหน่งที่ตั้งอำเภอคลาดเคลื่อนไม่เกิน 2 แห่ง
- 3 คะแนน = แผนที่มีการแสดงลักษณะภูมิประเทศ มีอาณาเขตติดต่ออำเภอและจังหวัดบกพร่องไม่เกิน 2 แห่ง ลงตำแหน่งที่ตั้งอำเภอคลาดเคลื่อนไม่เกิน 4 แห่ง
- 2 คะแนน = แผนที่มีการแสดงลักษณะภูมิประเทศ แสดงอาณาเขตติดต่ออำเภอและจังหวัดบกพร่องไม่เกิน 3 แห่ง ลงตำแหน่งที่ตั้งอำเภอคลาดเคลื่อนไม่เกิน 6 แห่ง
- 1 คะแนน = แผนที่มีการแสดงลักษณะภูมิประเทศ แสดงอาณาเขตติดต่ออำเภอและจังหวัดแต่บกพร่องมากกว่า 3 แห่ง ลงตำแหน่งที่ตั้งอำเภอคลาดเคลื่อนมากกว่า 6 แห่ง
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 3 รายงานสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

หน่วยที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = รายงานมีส่วนประกอบคือ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ โครงสร้างทางธรณีวิทยาครบถ้วน มีองค์ประกอบของรายงานคือ มีบทนำ เนื้อหา และบทสรุป ครบถ้วน เป็นระเบียบ
- 4 คะแนน = รายงานมีส่วนประกอบคือ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ โครงสร้างทางธรณีวิทยาครบถ้วน แต่องค์ประกอบของรายงานขาดไป 1 ส่วนที่ไม่ครบคืออาจจะขาดส่วนของบทนำ เนื้อหา หรือบทสรุป
- 3 คะแนน = รายงานมีส่วนประกอบคือ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ โครงสร้างทางธรณีวิทยาขาดไป 1 ส่วน องค์ประกอบของรายงานคือบทนำ เนื้อหาหรือบทสรุป ครบถ้วน
- 2 คะแนน = รายงานมีส่วนประกอบคือ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ โครงสร้างทางธรณีวิทยา ขาดไป 1 ส่วน องค์ประกอบของรายงานขาดไป 1 ส่วนที่ คืออาจจะขาดส่วนของบทนำ เนื้อหา หรือบทสรุป
- 1 คะแนน = รายงานมีส่วนประกอบคือ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ โครงสร้างทางธรณีวิทยา ขาดไปมากกว่า 1 ส่วน และ/หรือ องค์ประกอบของรายงานขาดไปมากกว่า 1 ส่วน คืออาจจะขาด ส่วนของบทนำ เนื้อหา หรือบทสรุป
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 4 แผนภูมิเส้นแสดงอุณหภูมิ

หน่วยที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = แผนภูมิอุณหภูมิมีส่วนประกอบด้วย หน่วยวัดของอุณหภูมิ ข้อความหรือตัวเลข บอกอุณหภูมิ แกนแสดงภาพอุณหภูมิครบถ้วน ถูกต้องชัดเจน
- 4 คะแนน = แผนภูมิอุณหภูมิมีส่วนประกอบด้วย หน่วยวัดของอุณหภูมิ ข้อความหรือตัวเลข บอกอุณหภูมิ แกนแสดงภาพอุณหภูมิครบถ้วน แต่ยังมีส่วนที่ไม่ถูกต้อง
- 3 คะแนน = แผนภูมิอุณหภูมิมีส่วนประกอบด้วย หน่วยวัดของอุณหภูมิ ข้อความหรือตัวเลข บอกอุณหภูมิ แกนแสดงภาพอุณหภูมิขาดหายไป 1 องค์ประกอบ ถูกต้องชัดเจน
- 2 คะแนน = แผนภูมิอุณหภูมิมีส่วนประกอบด้วย หน่วยวัดของอุณหภูมิ ข้อความหรือตัวเลข บอกอุณหภูมิ แกนแสดงภาพอุณหภูมิขาดหายไป 1 องค์ประกอบ และยังมีส่วนที่ไม่ถูกต้อง
- 1 คะแนน = แผนภูมิอุณหภูมิมีส่วนประกอบด้วย หน่วยวัดของอุณหภูมิ ข้อความหรือตัวเลข บอกอุณหภูมิ แกนแสดงภาพอุณหภูมิขาดหายไปมากกว่า 1 องค์ประกอบ และ/หรือ ยังมีส่วนที่ไม่ถูกต้อง
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 5 แผนภูมิแท่งแสดงชาติพันธุ์ในหมู่บ้านโป่งกระทิงบน

หน่วยที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = แผนภูมิมีองค์ประกอบครบถ้วนคือ จำนวนชาติพันธุ์ แสดงแกนแนวดิ่งและแนวนอน แสดงอัตราส่วน มีการแปลความหมายประกอบ สื่อความหมายได้ชัดเจน
- 4 คะแนน = แผนภูมิมีองค์ประกอบครบถ้วนคือ จำนวนชาติพันธุ์ แสดงแกนแนวดิ่งและแนวนอน แสดงอัตราส่วน มีการแปลความหมายประกอบ แต่การสื่อความหมายยังคลุมเครือ
- 3 คะแนน = แผนภูมิมีองค์ประกอบขาดไป 1 ส่วนคืออาจเป็นจำนวนชาติพันธุ์ แสดงแกนแนวดิ่งและแนวนอน แสดงอัตราส่วน มีการแปลความหมายประกอบ แต่ยังสื่อความหมายได้ชัดเจน
- 2 คะแนน = แผนภูมิมีองค์ประกอบขาดไป 1 ส่วนคืออาจจะเป็นจำนวนชาติพันธุ์ แสดงแกนแนวดิ่งและแนวนอน แสดงอัตราส่วน มีการแปลความหมายประกอบ สื่อความหมายคลุมเครือ
- 1 คะแนน = แผนภูมิมีองค์ประกอบขาดไปมากกว่า 1 ส่วนคืออาจจะเป็นจำนวนชาติพันธุ์ แสดงแกนแนวดิ่ง และแนวนอน แสดงอัตราส่วน มีการแปลความหมายประกอบ และ/หรือสื่อความหมายคลุมเครือ
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 6 เรียงความการอยู่ร่วมกันของชุมชน*

หน่วยที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = เนื้อหาแสดงถึงความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันของชุมชนชัดเจนต่อเนื่อง มีองค์ประกอบของรายงานครบถ้วนคือ บทนำ เนื้อหา และบทสรุป
- 4 คะแนน = เนื้อหาแสดงถึงความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันของชุมชนชัดเจน แต่ขาดความต่อเนื่อง และ/หรือ องค์ประกอบของรายงานคือ บทนำ เนื้อหา และบทสรุปขาดความครบถ้วนไม่เกิน 1 ส่วน
- 3 คะแนน = เนื้อหาแสดงถึงความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันของชุมชนพออ่านได้ใจความ และ/หรือ องค์ประกอบของรายงานคือ บทนำ เนื้อหา และบทสรุปขาดความครบถ้วนไม่เกิน 2 ส่วน
- 2 คะแนน = เนื้อหาแสดงถึงความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันของชุมชนไม่ชัดเจน และ/หรือ องค์ประกอบของรายงานคือ บทนำ เนื้อหา และบทสรุปขาดความครบถ้วนไม่เกิน 3 ส่วน
- 1 คะแนน = เนื้อหาแสดงถึงความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันของชุมชนอ่านไม่รู้เรื่อง และ/หรือ องค์ประกอบของรายงานคือ บทนำ เนื้อหา และบทสรุปขาดความครบถ้วนมากกว่า 3 ส่วน
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

* ชิ้นงานที่นำไปใช้เฉพาะรอบที่ 1

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 7 รายงานการศึกษานอกสถานที่

หน่วยที่ 2 ย้อนรอยอดีต: ประวัติศาสตร์ชุมชน/ท้องถิ่น

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = เนื้อหาของรายงานแสดงถึงสิ่งที่ศึกษาอย่างละเอียด ชัดเจน มีองค์ประกอบของรายงาน คือ บทนำ เนื้อหา และบทสรุปครบถ้วน
- 4 คะแนน = เนื้อหาของรายงานแสดงถึงสิ่งที่ศึกษาค่อนข้างละเอียด และ/หรือ องค์ประกอบของรายงาน คือ บทนำ เนื้อหา และบทสรุปขาดไม่เกิน 1 องค์ประกอบ
- 3 คะแนน = เนื้อหาของรายงานแสดงถึงสิ่งที่ศึกษาอ่านพอได้ใจความ และ/หรือ องค์ประกอบของรายงาน คือ บทนำ เนื้อหา และบทสรุปขาดไม่เกิน 2 องค์ประกอบ
- 2 คะแนน = เนื้อหาของรายงานแสดงถึงสิ่งที่ศึกษาไม่ละเอียด และ/หรือ องค์ประกอบของรายงาน คือ บทนำ เนื้อหา และบทสรุปขาดไม่เกิน 3 องค์ประกอบ
- 1 คะแนน = เนื้อหาของรายงานแสดงถึงสิ่งที่ศึกษาอ่านไม่รู้เรื่อง และ/หรือ องค์ประกอบของรายงาน คือ บทนำ เนื้อหา และบทสรุปขาดมากกว่า 3 องค์ประกอบ
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 8 สมุดภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์*

หน่วยที่ 2 ย้อนรอยอดีต: ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = สมุดภาพแสดงความเป็นมาของประวัติศาสตร์โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้คือ ระบุผู้ให้ข้อมูล หลักฐาน สาระที่ได้ วิธีการที่ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน และโบราณวัตถุครบถ้วน
- 4 คะแนน = สมุดภาพแสดงความเป็นมาของประวัติศาสตร์โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้ ระบุผู้ให้ข้อมูล หลักฐาน สาระที่ได้ วิธีการที่ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน และโบราณวัตถุครบถ้วน แต่ยังขาดความชัดเจนบางประเด็น
- 3 คะแนน = สมุดภาพแสดงความเป็นมาของประวัติศาสตร์โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้ ระบุผู้ให้ข้อมูล หลักฐาน สาระที่ได้ วิธีการที่ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน และโบราณวัตถุขาดความครบถ้วนไม่เกิน 2 ประเด็น แต่มีความชัดเจน
- 2 คะแนน = สมุดภาพแสดงความเป็นมาของประวัติศาสตร์โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้ ระบุผู้ให้ข้อมูล หลักฐาน สาระที่ได้ วิธีการที่ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน และโบราณวัตถุขาดความครบถ้วนไม่เกิน 2 ประเด็น แต่ยังขาดความชัดเจน
- 1 คะแนน = สมุดภาพแสดงความเป็นมาของประวัติศาสตร์โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้ ระบุผู้ให้ข้อมูล หลักฐาน สาระที่ได้ วิธีการที่ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน และโบราณวัตถุขาดความครบถ้วนมากกว่า 2 ประเด็น และ/หรือ ยังขาดความชัดเจน
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

* ชิ้นงานที่นำไปใช้เฉพาะรอบที่ 1

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 9 จดหมายผู้ทรงคุณวุฒิ

หน่วยที่ 2 ย้อนรอยอดีต: ประวัติศาสตร์ชุมชน/ท้องถิ่น

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = จดหมายมีองค์ประกอบครบถ้วนคือ ใจความ ระบุวัน เวลา สถานที่ หัวข้อและจำนวนผู้เข้าฟัง การสะกดถูกต้องทุกคำ
- 4 คะแนน = จดหมายมีองค์ประกอบคือ ใจความ ระบุวัน เวลา สถานที่ หัวข้อและจำนวนผู้เข้าฟัง ขาดความครบถ้วนไม่เกิน 1 องค์ประกอบ และ/หรือ สะกดผิดไม่เกิน 2 คำ
- 3 คะแนน = จดหมายมีองค์ประกอบคือ ใจความ ระบุวัน เวลา สถานที่ หัวข้อและจำนวนผู้เข้าฟัง ขาดความครบถ้วนไม่เกิน 2 องค์ประกอบ และ/หรือ สะกดผิดไม่เกิน 4 คำ
- 2 คะแนน = จดหมายมีองค์ประกอบคือ ใจความ ระบุวัน เวลา สถานที่ หัวข้อและจำนวนผู้เข้าฟัง ขาดความครบถ้วนไม่เกิน 3 องค์ประกอบ และ/หรือ สะกดผิดไม่เกิน 6 คำ
- 1 คะแนน = จดหมายมีองค์ประกอบคือ ใจความ ระบุวัน เวลา สถานที่ หัวข้อและจำนวนผู้เข้าฟัง ขาดความครบถ้วนมากกว่า 3 องค์ประกอบ และ/หรือ สะกดผิดมากกว่า 6 คำ
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 10 การเตรียมคำถามเพื่อการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในท้องถิ่น(ผลงานในชุมชน
ประสบการณ์ และหลักการดำเนินชีวิต)

หน่วยที่ 2 ย้อนรอยอดีต: ประวัติศาสตร์ชุมชน/ท้องถิ่น

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = คำถามมีความครอบคลุมในประเด็นของผลงานในชุมชน ประสบการณ์ ความภาคภูมิใจ และหลักการดำเนินชีวิตในสังคมครบถ้วน มีความชัดเจน
- 4 คะแนน = คำถามมีความครอบคลุมในประเด็นของผลงานในชุมชน ประสบการณ์ ความภาคภูมิใจ และหลักการดำเนินชีวิตในสังคมครบถ้วน แต่ยังคลุมเครือในบางประเด็น
- 3 คะแนน = คำถามมีการถามในประเด็นของผลงานในชุมชน ประสบการณ์ ความภาคภูมิใจ และหลักการดำเนินชีวิตในสังคมโดยขาดความครบถ้วนไม่เกิน 1 ประเด็น มีความชัดเจน
- 2 คะแนน = คำถามมีการถามในประเด็นของผลงานในชุมชน ประสบการณ์ ความภาคภูมิใจ และหลักการดำเนินชีวิตในสังคมโดยขาดความครบถ้วนไม่เกิน 1 ประเด็นแต่ยังคลุมเครือในบางประเด็น
- 1 คะแนน = คำถามมีการถามในประเด็นของผลงานในชุมชน ประสบการณ์ ความภาคภูมิใจ และหลักการดำเนินชีวิตในสังคมโดยขาดความครบถ้วนมากกว่า 1 ประเด็น และ/หรือ ยังคลุมเครือในบางประเด็น
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 11 แผนภูมิประเพณี 12 เดือน

หน่วยที่ 3 วัฒนธรรมท้องถิ่น

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = แผนภูมิประกอบด้วยประเพณีด้านต่างๆ มากกว่า 10 ประเพณี ถูกต้องตามฤดูกาล
- 4 คะแนน = แผนภูมิประกอบด้วยประเพณีด้านต่างๆ มากกว่า 10 ประเพณี ไม่ถูกต้องตามฤดูกาล
- 3 คะแนน = แผนภูมิประกอบด้วยประเพณีด้านต่างๆ ไม่ต่ำกว่า 7 ประเพณี ถูกต้องตามฤดูกาล
- 2 คะแนน = แผนภูมิประกอบด้วยประเพณีด้านต่างๆ ไม่ต่ำกว่า 7 ประเพณี ไม่ถูกต้องตามฤดูกาล
- 1 คะแนน = แผนภูมิประกอบด้วยประเพณีด้านต่างๆ ต่ำกว่า 7 ประเพณี และ/หรือ ไม่ถูกต้องตามฤดูกาล
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่12 ภาพศิลปะการแต่งกาย

หน่วยที่ 3 วัฒนธรรมท้องถิ่น

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = ภาพมีรายละเอียดคือ สีและลวดลายเสื้อผ้า เครื่องประดับมีครบถ้วนถูกต้องตรงกับตำแหน่งที่แท้จริง
- 4 คะแนน = ภาพมีรายละเอียดคือ สีและลวดลายเสื้อผ้า เครื่องประดับมีครบถ้วนถูกต้องแต่อาจไม่ถูกตำแหน่ง
- 3 คะแนน = ภาพมีรายละเอียดคือ สีและลวดลายเสื้อผ้า เครื่องประดับมีครบถ้วน ไม่ถูกต้องตรงกับตำแหน่งที่แท้จริง
- 2 คะแนน = ภาพมีรายละเอียดคือ สีและลวดลายเสื้อผ้า เครื่องประดับมีไม่ครบถ้วน ถูกต้องวางไม่ถูกตำแหน่ง
- 1 คะแนน = ภาพมีรายละเอียดคือ สีและลวดลายเสื้อผ้า เครื่องประดับมีไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง วางไม่ถูกตำแหน่ง
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน

หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 13 ตารางคำศัพท์ภาษากะเหรี่ยงและการแปลความหมาย

หน่วยที่ 3 วัฒนธรรมท้องถิ่น

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = ตารางคำศัพท์ประกอบด้วย ศัพท์กะเหรี่ยง และคำแปลภาษาไทย มีการสะกดถูกต้องทุกคำ
- 4 คะแนน = ตารางคำศัพท์ประกอบด้วย ศัพท์กะเหรี่ยง และคำแปลภาษาไทย สะกดผิดไม่เกิน 1 แห่ง
- 3 คะแนน = ตารางคำศัพท์ประกอบด้วย ศัพท์กะเหรี่ยง และคำแปลภาษาไทย สะกดผิดไม่เกิน 2 แห่ง
- 2 คะแนน = ตารางคำศัพท์ประกอบด้วย ศัพท์กะเหรี่ยง และคำแปลภาษาไทย สะกดผิดไม่เกิน 3 แห่ง
- 1 คะแนน = ตารางคำศัพท์ประกอบด้วย ศัพท์กะเหรี่ยง และคำแปลภาษาไทย สะกดผิดมากกว่า 3 แห่ง
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่14 การเตรียมคำถามเพื่อการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในท้องถิ่น (ศิลปะพื้นบ้าน)

หน่วยที่ 3 วัฒนธรรมท้องถิ่น

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = คำถามมีความครอบคลุมใน 5 ประเด็นคือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง การต่อสู้ มีความชัดเจนของคำถามทุกประเด็น
- 4 คะแนน = คำถามมีความครอบคลุมใน 5 ประเด็นคือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง การต่อสู้ แต่ยังมีประเด็นที่ไม่ชัดเจน
- 3 คะแนน = คำถามขาดความครอบคลุมไม่เกิน 2 ใน 5 ประเด็นคือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง การต่อสู้ มีความชัดเจนของคำถามทุกประเด็น
- 2 คะแนน = คำถามขาดความครอบคลุมไม่เกิน 2 ใน 5 ประเด็นคือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง การต่อสู้ แต่ยังมีประเด็นที่ไม่ชัดเจน
- 1 คะแนน = คำถามขาดความครอบคลุมมากกว่า 2 ประเด็นคืออาจจะเป็นศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง หรือ การต่อสู้ และ/หรือ ยังมีประเด็นที่ไม่ชัดเจน
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 15 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ในธรรมชาติ

หน่วยที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = แผนภาพมีการแสดงความสัมพันธ์ของธรรมชาติ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของ สัตว์กับสัตว์ สัตว์กับพืช และ มนุษย์ สัตว์ และพืช อย่างถูกต้องครบถ้วน สอดคล้องกันทุกความสัมพันธ์
- 4 คะแนน = แผนภาพมีการแสดงความสัมพันธ์ของธรรมชาติ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของ สัตว์กับสัตว์ สัตว์กับพืช และ มนุษย์ สัตว์ และพืช อย่างถูกต้องครบถ้วน ไม่สอดคล้องกันบางความสัมพันธ์
- 3 คะแนน = แผนภาพมีการแสดงความสัมพันธ์ของธรรมชาติ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของ สัตว์กับสัตว์ สัตว์กับพืช และ มนุษย์ สัตว์ และพืช องค์กรประกอบไม่ครบถ้วน ไม่เกิน 1 ความสัมพันธ์สอดคล้องกัน ทุกความสัมพันธ์
- 2 คะแนน = แผนภาพมีการแสดงความสัมพันธ์ของธรรมชาติ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของ สัตว์กับสัตว์ สัตว์กับพืช และ มนุษย์ สัตว์ และพืช องค์กรประกอบไม่ครบถ้วน ไม่เกิน 1 ความสัมพันธ์ไม่สอดคล้องกันบางความสัมพันธ์
- 1 คะแนน = แผนภาพมีการแสดงความสัมพันธ์ของธรรมชาติ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของ สัตว์กับสัตว์ สัตว์กับพืช และ มนุษย์ สัตว์ และพืช องค์กรประกอบไม่ครบถ้วน มากกว่า 1 ความสัมพันธ์ และ/หรือ ความสัมพันธ์ไม่สอดคล้องกัน
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่16 สวนสมุนไพรไล่สัตว์ *

หน่วยที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = สวนสมุนไพรมีสมุนไพรไม่ต่ำกว่า 15 ชนิด และ/หรือ มีการดูแลพืชสมุนไพรอย่างสม่ำเสมอ
- 4 คะแนน = สวนสมุนไพรมีพืชสมุนไพรไม่ต่ำกว่า 13 ชนิด และ/หรือ มีการดูแลพืชสมุนไพรค่อนข้างดี
- 3 คะแนน = สวนสมุนไพรมีพืชสมุนไพรไม่ต่ำกว่า 11 ชนิด และ/หรือ มีการดูแลพืชสมุนไพรเป็นครั้งคราว
- 2 คะแนน = สวนสมุนไพรมีพืชสมุนไพรไม่ต่ำกว่า 9 ชนิด และ/หรือ มีการดูแลพืชสมุนไพรเล็กน้อย
- 1 คะแนน = สวนสมุนไพรมีพืชสมุนไพรน้อยกว่า 9 ชนิด และ/หรือ ขาดการดูแลพืชสมุนไพร
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

* ชิ้นงานที่นำไปใช้เฉพาะรอบที่ 1

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 17 สมุดภาพสมุนไพร *

หน่วยที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = สมุดภาพมีรายการสมุนไพรประกอบด้วย ประโยชน์ ข้อจำกัด สรรพคุณในการรักษาโรคครบถ้วน มีความถูกต้องทุกรายการ
- 4 คะแนน = สมุดภาพมีรายการสมุนไพรประกอบด้วย ประโยชน์ ข้อจำกัด สรรพคุณในการรักษาโรคครบถ้วนผิดไม่เกิน 2 รายการ
- 3 คะแนน = สมุดภาพมีรายการสมุนไพรประกอบด้วย ประโยชน์ ข้อจำกัด สรรพคุณในการรักษาโรค ขาดความครบถ้วนไม่เกิน 1 แห่ง มีความถูกต้องทุกรายการ
- 2 คะแนน = สมุดภาพมีรายการสมุนไพรประกอบด้วย ประโยชน์ ข้อจำกัด สรรพคุณในการรักษาโรค ขาดความครบถ้วนไม่เกิน 1 แห่ง ผิดไม่เกิน 2 รายการ
- 1 คะแนน = สมุดภาพมีรายการสมุนไพรประกอบด้วย ประโยชน์ ข้อจำกัด สรรพคุณในการรักษาโรค ขาดความครบถ้วนมากกว่า 1 แห่ง และ/หรือ ผิดมากกว่า 2 รายการ
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

* ชิ้นงานที่นำไปใช้เฉพาะรอบที่ 1

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 18 คำขวัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า

หน่วยที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = คำขวัญมีสัมผัสถูกต้อง ได้ใจความและแนวคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าอย่างถูกต้องชัดเจน
- 4 คะแนน = คำขวัญมีสัมผัสผิดไม่เกิน 2 แห่ง ได้แนวคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าค่อนข้างชัดเจน
- 3 คะแนน = คำขวัญมีสัมผัสผิดไม่เกิน 4 แห่ง ได้แนวคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าจับใจความได้
- 2 คะแนน = คำขวัญมีสัมผัสผิดไม่เกิน 4 แห่ง ได้แนวคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม่ชัดเจน
- 1 คะแนน = คำขวัญมีสัมผัสผิดมากกว่า 4 แห่ง ไม่ได้แนวคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 19 ปฏิทินพืชสมุนไพร *

หน่วยที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = บรรยายลักษณะและสรรพคุณประกอบภาพสมุนไพรครบถ้วน สมบูรณ์ทุกเดือน
- 4 คะแนน = บรรยายลักษณะและสรรพคุณประกอบภาพสมุนไพรได้ใจความครบทุกเดือน
- 3 คะแนน = บรรยายลักษณะและสรรพคุณประกอบภาพสมุนไพรสมบูรณ์ ไม่ต่ำกว่า 10 ภาพ
- 2 คะแนน = บรรยายลักษณะและสรรพคุณประกอบภาพสมุนไพรได้ใจความไม่ต่ำกว่า 10 ภาพ
- 1 คะแนน = บรรยายลักษณะและสรรพคุณประกอบภาพสมุนไพรยังไม่สมบูรณ์
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

* ชิ้นงานที่นำไปใช้เฉพาะรอบที่ 1

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 20 สมุดเล่มเล็กเรื่องอาชีพในท้องถิ่น *

หน่วยที่ 5 การดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = มีบรรยายเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่นในประเด็น ลักษณะอาชีพ สภาพปัญหาที่พบ และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้ครบถ้วนสมบูรณ์
- 4 คะแนน = มีบรรยายเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่นในประเด็น ลักษณะอาชีพ สภาพปัญหาที่พบ และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ครบถ้วนได้ใจความ ขาดรายละเอียดเล็กน้อย
- 3 คะแนน = มีบรรยายเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่นในประเด็น ลักษณะอาชีพ สภาพปัญหาที่พบ และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้สมบูรณ์ แต่ขาดไป 1 ประเด็น
- 2 คะแนน = มีบรรยายเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่นในประเด็น ลักษณะอาชีพ สภาพปัญหาที่พบ และแนวทางในการแก้ไขปัญหา พอได้ใจความ แต่ขาดไป 1 ประเด็น
- 1 คะแนน = มีบรรยายเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่นในประเด็น ลักษณะอาชีพ สภาพปัญหาที่พบ และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ยังไม่รู้เรื่อง และ/หรือ ขาดไปมากกว่า 1 ประเด็น
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

* ชิ้นงานที่นำไปใช้เฉพาะรอบที่ 1

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่ 21 แผนผังโนมดิเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่น *

หน่วยที่ 5 การดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = แผนผังมีการเชื่อมโยงอาชีพต่างๆในชุมชนได้ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์
- 4 คะแนน = แผนผังมีการเชื่อมโยงอาชีพต่างๆในชุมชนได้คลาดเคลื่อนไม่เกิน 1 แห่ง
- 3 คะแนน = แผนผังมีการเชื่อมโยงอาชีพต่างๆในชุมชนได้คลาดเคลื่อนไม่เกิน 3 แห่ง
- 2 คะแนน = แผนผังมีการเชื่อมโยงอาชีพต่างๆในชุมชนได้คลาดเคลื่อนไม่เกิน 5 แห่ง
- 1 คะแนน = แผนผังมีการเชื่อมโยงอาชีพต่างๆในชุมชนได้คลาดเคลื่อนมากกว่า 5 แห่ง
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

* ชิ้นงานที่นำไปใช้เฉพาะรอบที่ 1

แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

งานชิ้นที่22 โครงการการทำเกษตร *

หน่วยที่ 5 การดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต

เลขที่	ชื่อ	คะแนน	ความคิดเห็น	ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน

- 5 คะแนน = โครงการบอกหลักการทำเกษตรได้อย่างชัดเจน
- 4 คะแนน = โครงการบอกหลักการทำเกษตรค่อนข้างชัดเจน
- 3 คะแนน = โครงการบอกหลักการทำเกษตรคลุมเครือ
- 2 คะแนน = โครงการบอกหลักการทำเกษตรชัดเจนน้อยมาก
- 1 คะแนน = โครงการบอกหลักการทำเกษตรไม่ถูกต้องชัดเจน
- 0 คะแนน = ไม่มีชิ้นงาน

* ชิ้นงานที่นำไปใช้เฉพาะรอบที่ 1

ภาคผนวกที่ 3

แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์
หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจรและ
หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

- แบบประเมินทักษะการสื่อสาร
- แบบประเมินทักษะการแสวงหาความรู้
- แบบประเมินทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- แบบประเมินทักษะการแก้ปัญหา

แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
ด้านการสื่อสาร

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....กิจกรรม.....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่นักเรียนผ่านการปฏิบัติ

เลขที่	ชื่อ-สกุล	พูด เสียงดัง ฟังชัด	พูดได้ เนื้อหา ทำให้ ผู้อื่น เข้าใจ	พูดได้ คล่อง แคล่ว ชัดเจน	มีความ เชื่อมั่น ในการ นำเสนอ	มี มารยาท ในการ พูด	รวม	หมายเหตุ
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								

แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
ด้านการแสวงหาความรู้

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....กิจกรรม.....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่นักเรียนผ่านการใช้ปฏิบัติ

เลขที่	ชื่อ-สกุล	การ ใส่ใจ	การ ซักถาม	การ ปรึกษา กับผู้อื่น	การจัด บันทึก ข้อมูล ที่ได้	ผลงานมี คุณภาพ	รวม	หมายเหตุ
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								

แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....กิจกรรม.....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่นักเรียนผ่านการปฏิบัติ

เลขที่	ชื่อ-สกุล	เข้าร่วม ประชุม กลุ่ม	ร่วม แสดง ความ คิดเห็น	รับฟัง ความ คิดเห็น ของ ผู้อื่น	ยอมรับ ในข้อ ตกลง ของ กลุ่ม	ตั้งใจ ปฏิบัติ งานที่ได้ รับมอบ หมาย	รวม	หมายเหตุ
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								

แบบประเมินทักษะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
ด้านการแก้ปัญหา

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....กิจกรรม.....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่นักเรียนผ่านการปฏิบัติ

เลขที่	ชื่อ-สกุล	วิเคราะห์ สาเหตุ ของ ปัญหา	เสนอ แนวทาง การแก้ ปัญหา	เลือก แนวทาง การแก้ไข ปัญหาที่ เหมาะสม	แก้ไข ปัญหา อย่าง เป็น ระบบ	รวม	หมายเหตุ
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							

ภาคผนวกที่ 4

แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์
หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจรและ
หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

- แบบประเมินความรับผิดชอบ
- แบบประเมินความกล้าแสดงออก
- แบบประเมินความมีนิสัยรักการทำงาน
- แบบประเมินความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
ด้านความรับผิดชอบ

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องของการประเมินในครั้งนั้นโดยพิจารณาเป็นรายบุคคล
เกณฑ์การประเมินขั้นสุดท้าย: ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติสิ่งต่างๆ ได้ครบถ้วนตาม
ที่ได้ตกลงกันไว้

- 4 = ปฏิบัติสิ่งต่างๆ ได้ครบถ้วนตามระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด
(ได้ 13 – 16 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 7 - 8 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 4 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 3 = ปฏิบัติสิ่งต่างๆ ได้ครบถ้วนตามระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้อย่างสม่ำเสมอ
(ได้ 9 – 12 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 5 - 6 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 3 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 2 = ปฏิบัติสิ่งต่างๆ ได้ครบถ้วนตามระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้เป็นบางครั้ง
(ได้ 5 – 8 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 3 - 4 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 2 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 1 = ปฏิบัติสิ่งต่างๆ ได้ครบถ้วนตามระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้น้อยครั้ง
(ได้ 1 – 4 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 1 - 2 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 1 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 0 = ไม่เคยปฏิบัติสิ่งต่างๆ ได้ครบถ้วนตามระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)

เลข ที่	ชื่อ – สกุล	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	รวม	ผลการ ประเมิน	หมายเหตุ

แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
ความกล้าแสดงออก

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องของการประเมินในครั้งนั้นโดยพิจารณาเป็นรายบุคคล
เกณฑ์การประเมินขั้นสุดท้าย: ความกล้าแสดงออก หมายถึง กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง
เหมาะสม

- 4 = กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมด้วยความมั่นใจเมื่อมีโอกาส
(ได้ 13 – 16 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 7 - 8 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 4 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 3 = กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมเมื่อมีโอกาส
(ได้ 9 – 12 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 5 - 6 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 3 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 2 = กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมในบางโอกาส
(ได้ 5 – 8 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 3 - 4 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 2 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 1 = กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมน้อยครั้งมาก
(ได้ 1 – 4 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 1 - 2 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 1 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 0 = ไม่กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)

เลข ที่	ชื่อ - สกุล	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	รวม	ผลการ ประเมิน	หมายเหตุ

แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
ด้านมีนิสัยรักการทำงาน

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องของการประเมินในครั้งนั้นโดยพิจารณาเป็นรายบุคคล

เกณฑ์การประเมินขั้นสุดท้าย: มีนิสัยรักการทำงาน หมายถึง ปฏิบัติงานในหน้าที่หรือความรับผิดชอบของตนด้วยความเต็มใจและมีความสุขในการทำงาน

- 4 = ปฏิบัติงานในหน้าที่หรือความรับผิดชอบของตนด้วยความเต็มใจและมีความสุขในการทำงาน
(ได้ 13 - 16 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 7 - 8 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 4 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 3 = ปฏิบัติงานในหน้าที่หรือความรับผิดชอบของตนด้วยความเต็มใจ
(ได้ 9 - 12 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 5 - 6 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 3 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 2 = ปฏิบัติงานในหน้าที่หรือความรับผิดชอบของตนด้วยความเต็มใจเป็นบางครั้ง
(ได้ 5 - 8 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 3 - 4 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 2 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 1 = ปฏิบัติงานในหน้าที่หรือความรับผิดชอบของตนด้วยความเต็มใจน้อยครั้งมาก
(ได้ 1 - 4 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 1 - 2 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 1 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 0 = ปฏิบัติงานในหน้าที่หรือความรับผิดชอบของตนด้วยความไม่เต็มใจ
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)

เลข ที่	ชื่อ - สกุล	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	รวม	ผลการ ประเมิน	หมายเหตุ

แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องของการประเมินในครั้งนั้นโดยพิจารณาเป็นรายบุคคล

เกณฑ์การประเมินขั้นสุดท้าย: ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง การแสดงออกซึ่งความคิดที่แปลกใหม่และเกิดประโยชน์

- 4 = การแสดงออกซึ่งความคิดที่แปลกใหม่และเกิดประโยชน์ บ่อยมาก
(ได้ 13 – 16 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 7 - 8 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 4 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 3 = การแสดงออกซึ่งความคิดที่แปลกใหม่และเกิดประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ
(ได้ 9 – 12 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 5 - 6 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 3 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 2 = การแสดงออกซึ่งความคิดที่แปลกใหม่และเกิดประโยชน์เป็นบางครั้ง
(ได้ 5 – 8 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 3 - 4 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 2 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 1 = การแสดงออกซึ่งความคิดที่แปลกใหม่และเกิดประโยชน์น้อยครั้งมาก
(ได้ 1 – 4 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 1 - 2 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 1 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
- 0 = ไม่มีการแสดงออกซึ่งความคิดที่แปลกใหม่และเกิดประโยชน์
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 16 ครั้งของหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร)
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 8 ครั้งในรอบแรกของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)
(ได้ 0 ครั้งจากการสังเกต 4 ครั้งในรอบสองของหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค)

เลข ที่	ชื่อ – สกุล	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	รวม	ผลการ ประเมิน	หมายเหตุ

ภาคผนวกที่ 5

เครื่องมือที่ใช้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ต่อกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร
- ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มกับนักเรียนเพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้การสอนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร
- แบบสนทนากลุ่มของนักเรียนต่อการเรียนรู้การสอนหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
หลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร

คำชี้แจง

ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☺ ถ้าสิ่งนั้นนักเรียนรู้สึกชอบหรือเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☹ ถ้าสิ่งนั้นนักเรียนรู้สึกไม่ชอบพร้อมทั้งเขียนแสดงเหตุผลว่าสาเหตุเพราะอะไร นักเรียนถึงรู้สึกชอบ หรือ ไม่ชอบ ลงในช่องว่าง

1. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการเรียนโดยการไปสัมภาษณ์เกษตรกรหรือผู้รู้ในชุมชน

☺ ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

☹ ไม่ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

2. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรในการเรียนโดยที่ครูให้นักเรียนศึกษาจากหนังสือหรือเอกสารด้วยตนเอง

☺ ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

☹ ไม่ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

3. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการเชิญเกษตรกรในชุมชนหรือบุคคลอื่นที่นอกเหนือจากครู มาสอนในวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจร

😊 ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

😞 ไม่ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

4. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการไปศึกษาดูงานนอกโรงเรียน

😊 ชอบ

เพราะ.....
.....
.....

😞 ไม่ชอบ

เพราะ.....
.....
.....

5. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการเรียนที่มีการปฏิบัติจริง

😊 ชอบ

เพราะ.....
.....
.....

😞 ไม่ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

6. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการเรียนโดยให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม

😊 ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

😞 ไม่ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

7. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการได้นำเสนอรายงานการศึกษาค้นคว้าหน้าชั้นเรียน

😊 ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

😞 ไม่ชอบ

เพราะ.....
.....
.....
.....

8. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรที่มีโอกาสเขียนความรู้สึกของตนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียน

😊 ชอบ

เพราะ.....
.....
.....

😞 ไม่ชอบ

เพราะ.....
.....
.....

9. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการทำงานที่ครูมอบหมายแล้วเก็บผลงานไว้ในแฟ้มสะสมงาน

😊 ชอบ

เพราะ.....

.....

.....

.....

😞 ไม่ชอบ

เพราะ.....

.....

.....

.....

**ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มกับนักเรียนเพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อ
กิจกรรมการเรียนรู้การสอนหลักสูตรเกษตรผสมผสานครบวงจร**

1. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ต่อเนื้อหาที่เรียน ต่องานที่มอบหมาย และความรู้สึกในการเรียนวิชาการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร
2. นักเรียนได้รับความรู้อะไรบ้างจากการเรียนวิชาการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร
3. นักเรียนคิดว่าควรให้รุ่นน้องได้เรียนวิชาการทำเกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่เพราะอะไร
4. นักเรียนมีความประทับใจอะไรจากการเรียนวิชาการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร

แบบสนทนากลุ่มของนักเรียนต่อการเรียนการสอน
หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....

เวลาสัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา น. ถึงเวลา น.

คำชี้แจง

แบบสนทนากลุ่มนี้มีวัตถุประสงค์ใช้เพื่อ เป็นเครื่องมือที่เก็บข้อมูลด้านความรู้สึกและความคิดเห็นของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการเรียนวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกจากการเก็บข้อมูลส่วนตัวและความคิดเห็นของครูผู้สอนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้นักเรียนจำนวน 10 คน ที่มีพัฒนาการทางการเรียนในวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคและวิชาอื่นๆ อย่างละ 5 คน ทำการสัมภาษณ์ทีละกลุ่ม การสัมภาษณ์ใช้วิธีสนทนากันเป็นกลุ่ม ใช้คำถามปลายเปิดและตั้งคำถามจากคำตอบของนักเรียน โดยมีประเด็นความรู้สึกและความคิดเห็นดังต่อไปนี้

1. นักเรียนรู้สึกอย่างไรต่อการเรียนวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรที่มีบุคคลในชุมชนมาสอนนอกเหนือไปจากครู
3. นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการไปทัศนศึกษานอกโรงเรียน
4. นักเรียนชอบหรือไม่กับการเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนหาความรู้ด้วยตนเองโปรดให้เหตุผล
5. นักเรียนชอบหรือไม่กับลักษณะการเรียนที่มีการแบ่งกลุ่มทำงาน โปรดแสดงเหตุผล
6. สิ่งใดในการเรียนที่นักเรียนชอบและไม่ชอบ โปรดแสดงเหตุผล
7. นักเรียนคิดอย่างไรกับจำนวนชิ้นงานในรายวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
8. นักเรียนชอบชิ้นงานใดมากที่สุด กรุณาเรียงลำดับ
9. ชิ้นงานใดที่นักเรียนไม่ชอบมากที่สุด กรุณาเรียงลำดับ
10. นักเรียนมีโอกาสในการปรับปรุงชิ้นงานของตนเองหรือไม่ อย่างไร
11. นักเรียนอยากให้ชิ้นงานเกี่ยวกับอะไร ลักษณะใดเพิ่มขึ้น กรุณายกตัวอย่างพร้อมเหตุผล
12. นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการเก็บชิ้นงานในแฟ้มผลงาน
13. นักเรียนมีโอกาสในการประเมินผลงานของตนเองมากน้อยเพียงใด โปรดอธิบาย
14. นักเรียนพบอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียนหรือไม่ จงอธิบาย
15. นักเรียนได้อะไรจากการเรียนวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
16. นักเรียนจะนำความรู้ที่นักเรียนได้รับไปใช้ประโยชน์อย่างไร
17. อื่นๆ

ภาคผนวกที่ 6

แบบวัดเจตคติ

- แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

แบบวัดเจตคติของผู้เรียนต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านข้อความในแต่ละข้อ แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุดเพียงข้อละ 1 เครื่องหมาย และโปรดทำทุกข้อ

5	หมายถึง	ระดับความรู้สึกที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	หมายถึง	ระดับความรู้สึกที่เห็นด้วย
3	หมายถึง	ระดับความรู้สึกที่ไม่แน่ใจ
2	หมายถึง	ระดับความรู้สึกที่ไม่เห็นด้วย
1	หมายถึง	ระดับความรู้สึกที่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตัวอย่างการตอบ

ข้อ	ข้อความ	ระดับความรู้สึก				
		5	4	3	2	1
1	ข้าพเจ้ามีความรู้สึกมีความสุขกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม	✓				
2	การเป็นเกษตรกรเป็นอาชีพที่น่าเบื่อ					

การตอบ

- ในข้อ 1. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกมีความสุขกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม
 ถ้านักเรียน รู้สึกที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ก็ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ 5
- ในข้อ 2. การเป็นเกษตรกรเป็นอาชีพที่น่าเบื่อ
 ถ้านักเรียน รู้สึกไม่เห็นด้วย ก็ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ 2

ข้อ	ข้อความ	ระดับความรู้สึก				
		5	4	3	2	1
1	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มั่นคง					
2	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ร่ำรวยมาก					
3	อาชีพเกษตรกรรมไม่ควรทำเป็นอาชีพหลัก					
4	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ทำให้คนมีความรับผิดชอบสูง					
5	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้ไม่มีงานทำ					
6	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงสูง					
7	อาชีพเกษตรกรรมยิ่งทำยิ่งจน					
8	อาชีพเกษตรกรรมมีรายได้ไม่คุ้มทุน					
9	อาชีพเกษตรกรรมสามารถสร้างฐานะได้					
10	อาชีพเกษตรกรรมทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ดีขึ้น					
11	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีความเป็นอิสระ					
12	ฉันคิดว่ารายได้จากอาชีพเกษตรกรรมสามารถเลี้ยงตนเองได้					
13	รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตรไม่พอเลี้ยงครอบครัว					
14	อาชีพเกษตรกรรมทำให้คนมีความอดทน					
15	อาชีพเกษตรกรรมทำให้เกษตรกรเป็นผู้มีความสามารถในการแก้ปัญหา					
16	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่น่าเบื่อ					
17	การประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำให้มีฐานะยากจน					
18	ผู้ที่สร้างฐานะตนเองจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมควรได้รับการยกย่อง					
19	ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจัดว่าเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม					
20	ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมักจะเป็นผู้ที่ไม่สามารถทำงานอื่นได้					
21	ฉันมีความสุขเมื่อได้ทำงานด้านเกษตรกรรม					
22	ฉันประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพราะมีใจรัก					
23	หากมีอาชีพให้เลือกฉันจะเลือกเป็นเกษตรกร					
24	ถ้ามีเงินทุนเพียงพอฉันจะนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม					
25	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่น่าสนใจ					
26	อาชีพเกษตรกรรมจัดไว้เป็นอาชีพสุดท้ายที่ฉันเลือก					
27	ฉันคิดว่าจะทำการเกษตรเป็นอาชีพ					
28	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ฉันจะหลีกเลี่ยงให้ไกล					
29	ฉันไม่เคยคิดที่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร					
30	ฉันคิดว่าในอนาคตฉันจะต้องมีแปลงเกษตรเพื่อประกอบอาชีพเป็นของตนเอง					

แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านข้อความในแต่ละข้อ แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด เพียงข้อละ 1 เครื่องหมาย และโปรดทำทุกข้อ

5	หมายถึง	ระดับความรู้สึกที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	หมายถึง	ระดับความรู้สึกที่เห็นด้วย
3	หมายถึง	ระดับความรู้สึกที่ไม่แน่ใจ
2	หมายถึง	ระดับความรู้สึกที่ไม่เห็นด้วย
1	หมายถึง	ระดับความรู้สึกที่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตัวอย่างการตอบ

ข้อ	ข้อความ	ระดับความรู้สึก				
		5	4	3	2	1
1	ข้าพเจ้ามีความรู้สึกมีความสุขกับการเรียนวิชาคณิตศาสตร์		✓			
2	การเรียนวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่น่าเบื่อ				✓	

การตอบ

ในข้อ 1. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกมีความสุขกับการเรียนวิชาคณิตศาสตร์

ถ้านักเรียน รู้สึกที่เห็นด้วย ก็ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ 4

ในข้อ 2. การเรียนวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่น่าเบื่อ

ถ้านักเรียน รู้สึกที่ไม่เห็นด้วย ก็ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ 2

ข้อ	ข้อความ	ระดับความรู้สึก				
		5	4	3	2	1
1	ฉันมีความชื่นชมในวัฒนธรรมของชุมชนที่มีในท้องถิ่น					
2	ฉันรู้สึกดีใจเมื่อใกล้วันงานเทศกาลของชุมชน					
3	ฉันรู้สึกชื่นชมที่เห็นคนกะเหรี่ยงแต่งกายชุดกะเหรี่ยง					
4	ฉันภูมิใจที่รู้ว่าประวัติของชุมชนเคยเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติไทย					
5	การประกอบอาชีพในชุมชนเป็นสิ่งที่ฉันจะหลีกเลี่ยงให้ไกลในอนาคต					
6	นิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นทำให้ฉันได้ข้อคิดในการดำรงชีวิต					
7	การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมามีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมาก					
8	หัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นควรที่จะมีการถ่ายทอดให้กับลูกหลานให้มากขึ้น					
9	ฉันอยากเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเหรี่ยงให้มากกว่านี้					
10	การใช้ชีวิตในชุมชนเป็นชีวิตที่น่าเบื่อหน่าย					
11	ประเพณีต่าง ๆ ในชุมชนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีให้คนในชุมชน					
12	ฉันรู้สึกอายที่ฉันจะบอกคนอื่นว่าฉันอยู่ในชุมชนนี้					
13	ฉันไม่อยากประกอบอาชีพในชุมชน					
14	ฉันคิดว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเป็นสิ่งที่น่าสนใจ					
15	การใช้ชีวิตในชุมชนเป็นสิ่งที่ซ้ำซาก					
16	ฉันอยากอยู่ในชุมชนนี้และจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า					
17	วัฒนธรรมของชุมชนเป็นสิ่งที่ควรดำรงรักษาไว้					
18	ฉันอยากเรียนภาษากะเหรี่ยงให้มากกว่านี้					
19	ภาษากะเหรี่ยงเป็นภาษาที่ควรอนุรักษ์ไว้					
20	ฉันไม่ชอบภาษากะเหรี่ยง					
21	ประเพณีการกินข้าวห่อควรได้รับการส่งเสริมจากราชการ					
22	การเรียนรู้เรื่องสมุนไพรที่มีในชุมชนเป็นสิ่งที่ฉันชอบ					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความรู้สึก				
		5	4	3	2	1
23	ฉันอยากให้มีการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในชุมชนมากกว่านี้					
24	ประเพณีการกินข้าวห่อเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว					
25	การที่ชุมชนมีคนจากหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน					
26	ประเพณีการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในปัจจุบันนี้					

😊😊😊 ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ 😊😊😊

ภาคผนวกที่ 7

การแสดงความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน
โดยการพิจารณาจากภาพถ่าย

ผลการเรียนรู้

ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

โรงเรียนวัดสมานกิจ

ต.บ่อทอง อ.บึงสามพัน

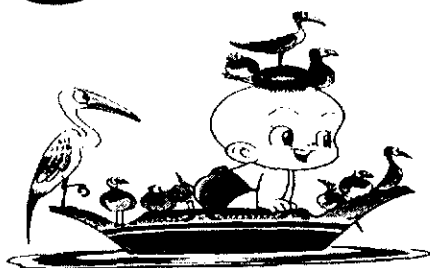
วิชาภาษาไทย

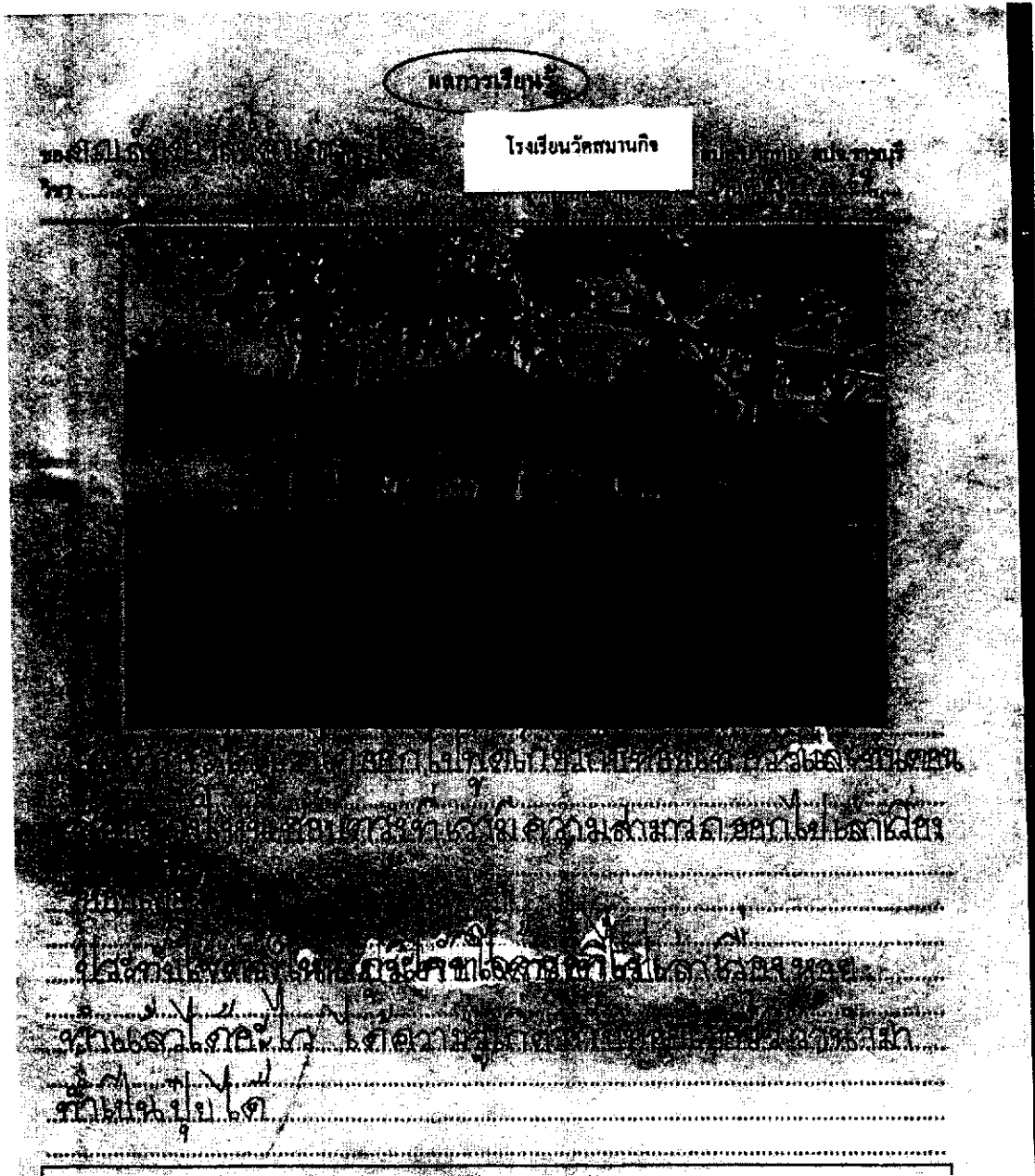
ระดับชั้นประถมศึกษา

เด็กกำลังเล่นหยอดเหรียญ อยู่หน้าบ้าน ได้
ออกไปเที่ยว และก็ได้คิดว่า ได้คิดเล่นอะไรสนุก
และสนุกได้สนุกในเบาะห นี้ผมจำได้ใจว่า
หยอดเหรียญได้สนุกอย่างนี้

การเขียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนรู้
เรื่อง การทำปุ๋ยหมัก จากหอยเชอรี่

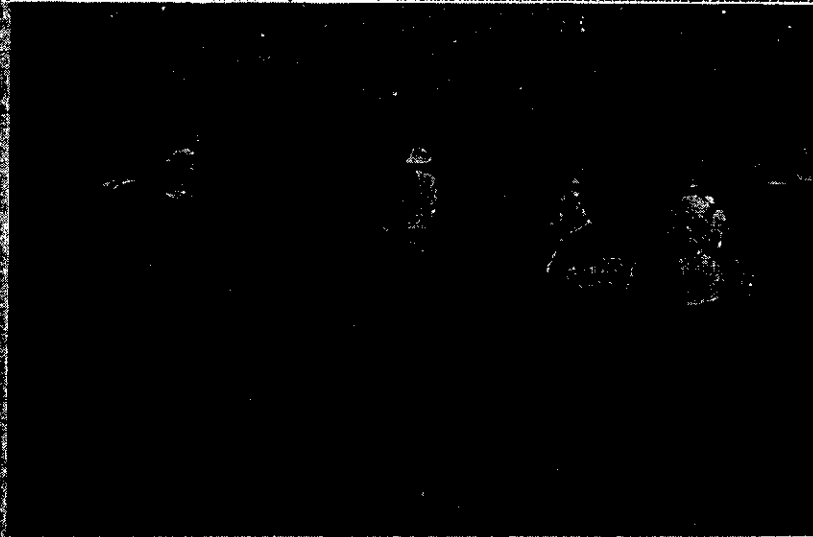
การเขียนแสดงความรู้สึกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
เรื่อง การทำปุ๋ยหมักจากหอยเชอรี่

ชื่อ: ด.ช. วิชาญ นิลสมานนท์ น. ๕
วิชา: ภาษาอังกฤษ

โรงเรียนวัดสมานกิจ

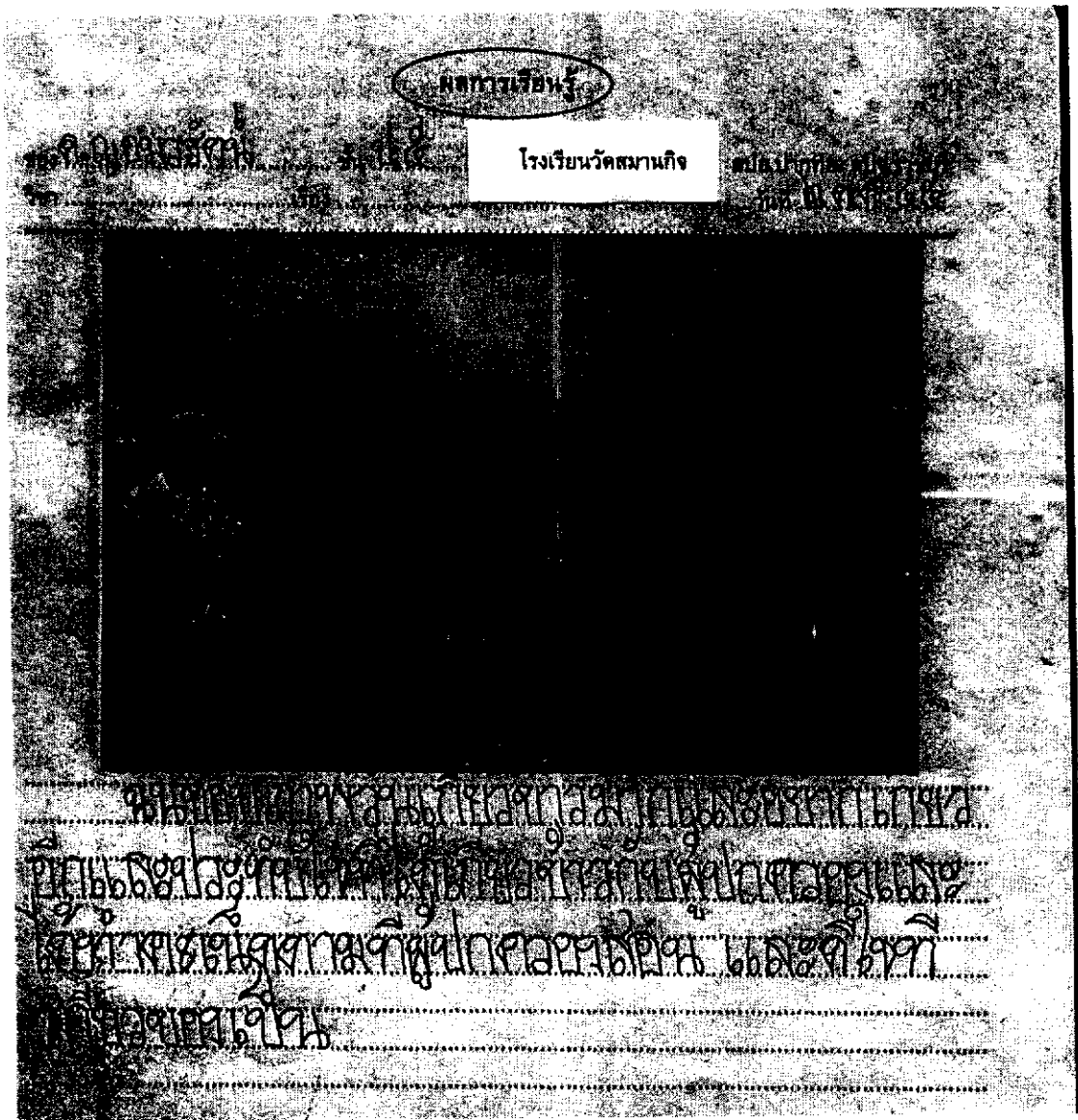
สอบภาคที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๒
วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ฉันก็เคยเจอเพื่อนที่รักกัน...
พอฉันกับเพื่อนรักกัน...
ก็เล่นกันสนุกสนาน...
ในที่สุดก็เลยได้เจอกัน...
ในที่สุดก็เลยได้เจอกัน...
ในที่สุดก็เลยได้เจอกัน...
ในที่สุดก็เลยได้เจอกัน...
ในที่สุดก็เลยได้เจอกัน...

นักเรียนเขียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนรู้
เรื่อง การลงแขกเกี่ยวข้าว

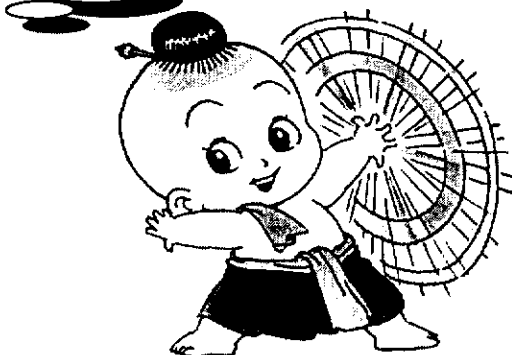
การเขียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนรู้
เรื่อง การทำนาข้าว

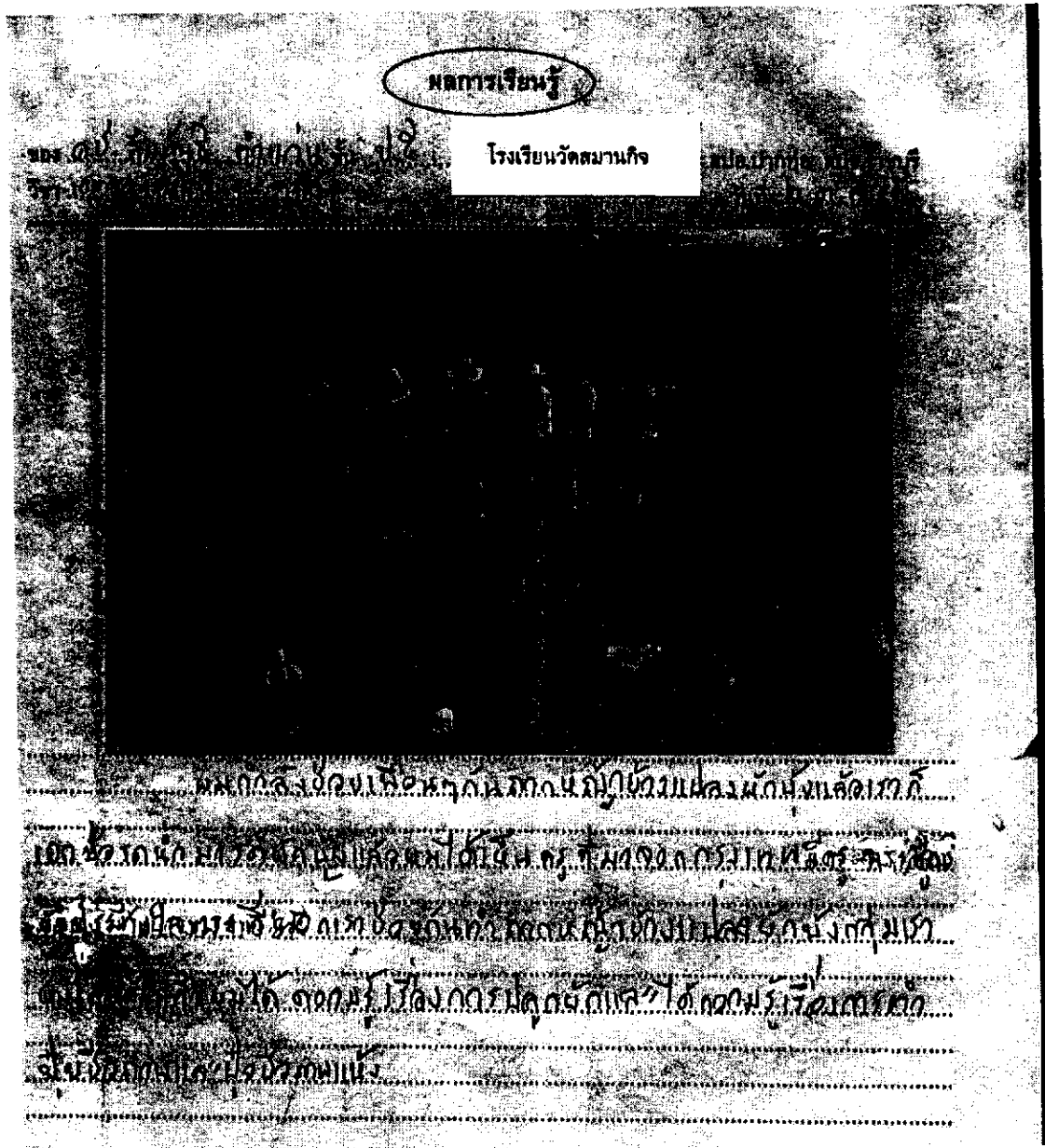

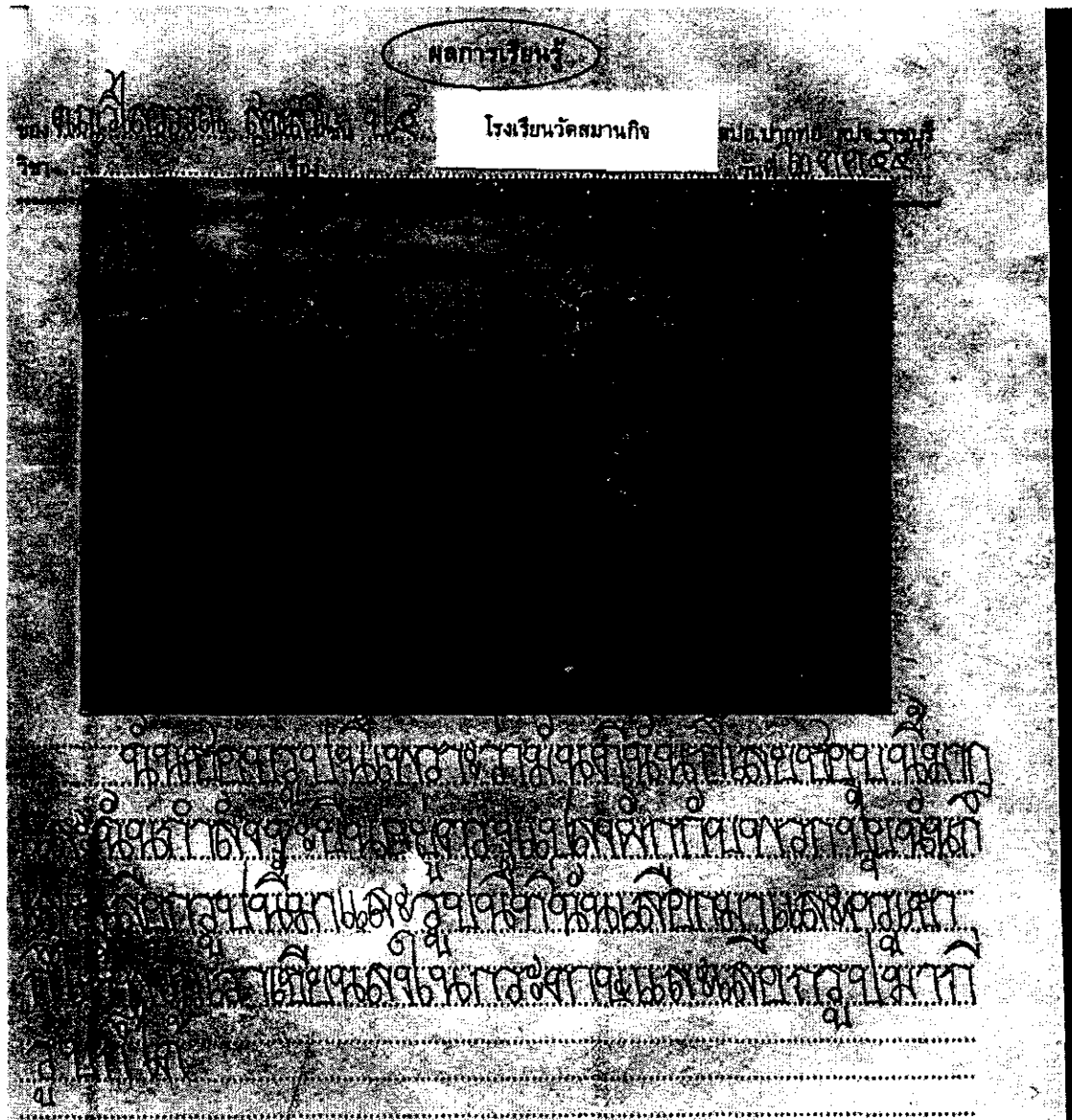

เวลาผ่านไป... เราเกิดมาจนกระทั่งมาถึงโรงเรียน...
 ที่โรงเรียน... เราได้เรียน...
 ได้เรียน... เราได้เรียน...
 ได้เรียน... เราได้เรียน...
 ได้เรียน... เราได้เรียน...

การเขียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนรู้
 เรื่อง การทำนาข้าว

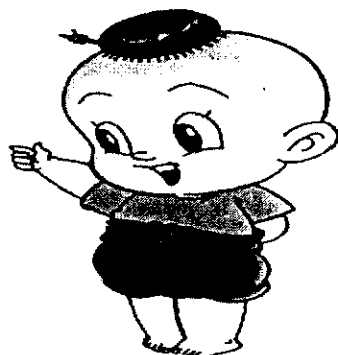

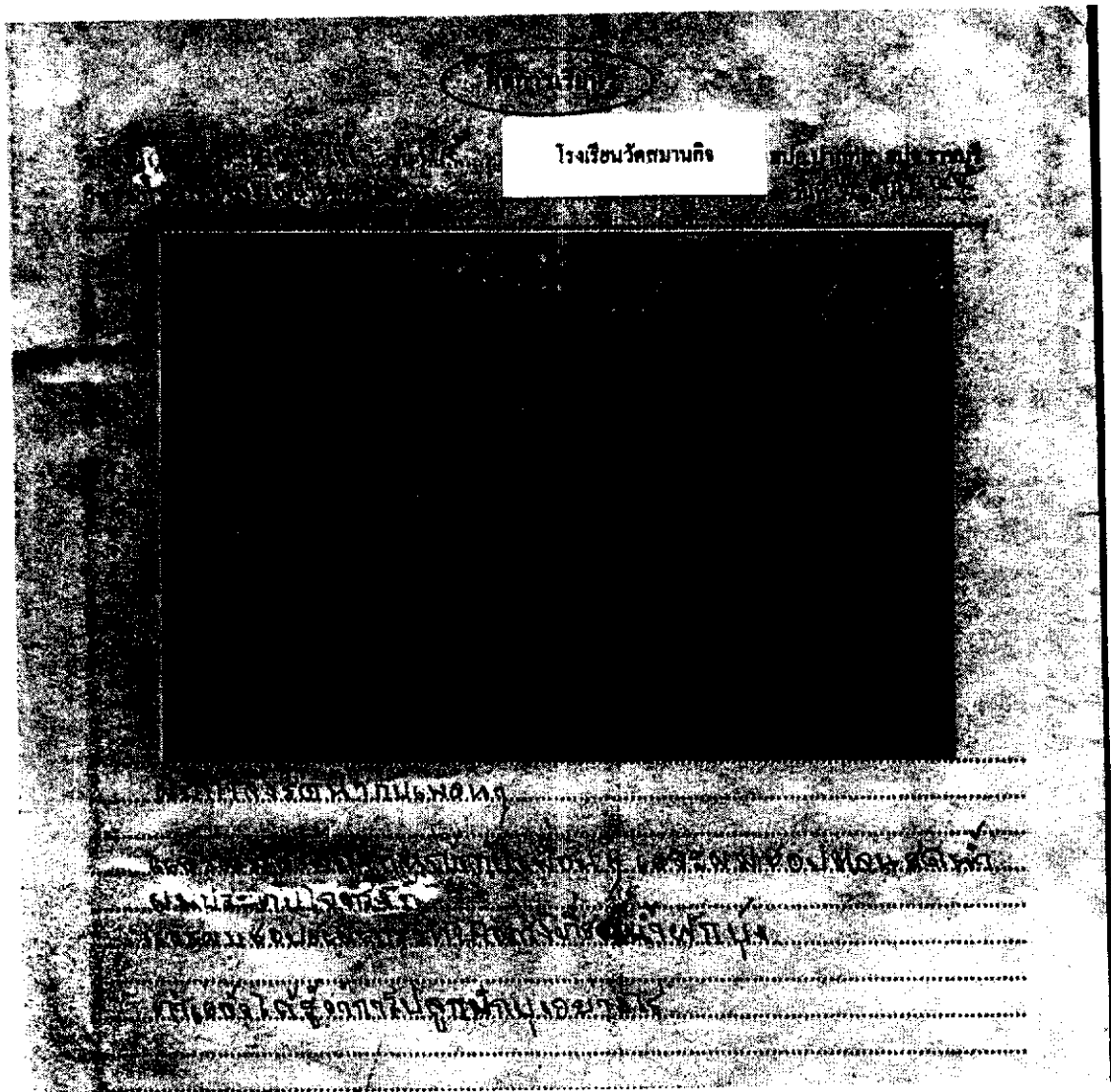

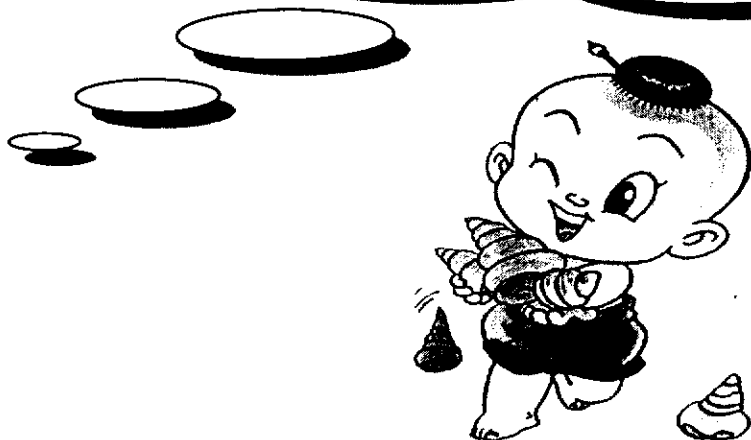
การเขียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนรู้

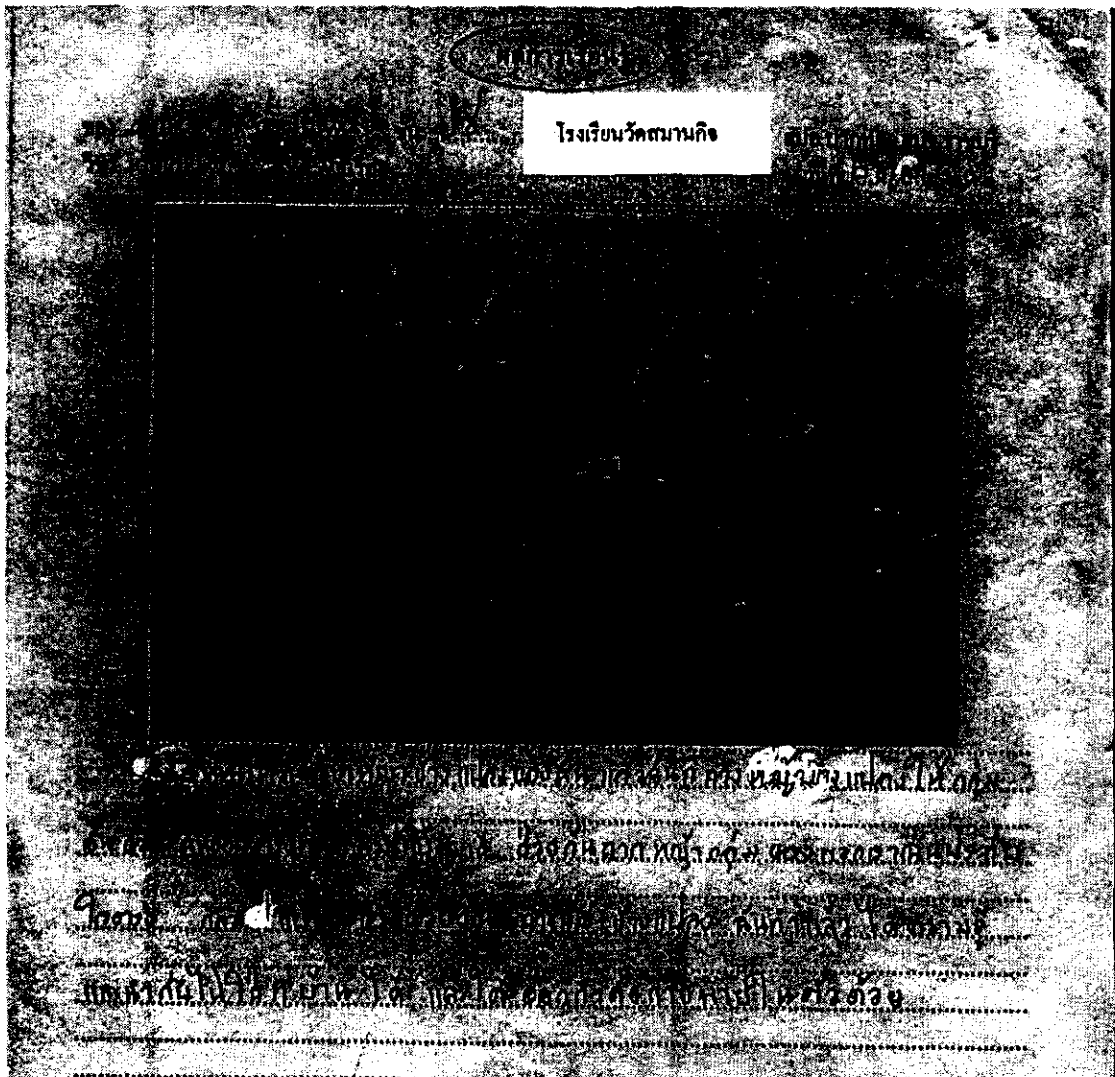
เรื่อง การปลูกผัก

การเขียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนรู้
เรื่อง การปลูกผักสวนครัว

การเขียนแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนรู้
เรื่อง การปลูกผักสวนครัว

ภาคผนวกที่ 8

แบบสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียน และศึกษานิเทศก์อำเภอ

- แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น
ชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร
- แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาอื่น ๆ ที่นำมาบูรณาการ
- แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน
- แบบสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์

**แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/
เกษตรผสมผสานครบวงจร**

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
สถานที่ที่สัมภาษณ์ วัน เดือน ปี
เวลา ถึง

1. ท่านได้รับการจัดเตรียมบุคลากร (การเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผน/สรุปผลการอบรมสัมมนา การพาไปศึกษาดูงานการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง) ในการจัดการเรียน การสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไร (สภาพ)

.....
.....

2. โรงเรียนของท่านมีแนวทางในการส่งบุคลากรเข้ารับการอบรม/ศึกษาดูงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไร (สภาพ)

.....
.....

3. ท่านได้หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหรือการเตรียมตัวในการสอนวิชา หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/วิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร จากที่ไหน และนำมาใช้ในการพัฒนาและเตรียมตัวในการสอนอย่างไร (สภาพ)

.....
.....

4. ท่านได้นำสิ่งที่ได้รับจากการเตรียมบุคลากรมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

.....
.....

5. ท่านมีปัญหาอะไรบ้างจากการจัดเตรียมบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร ท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของ ปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....
.....

6. ทางโรงเรียนได้จัดหาวัสดุและสื่อการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไร และสื่อที่ท่านได้รับจากทางโรงเรียนตรงกับความต้องการของท่านหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

.....

.....

7. สื่อที่ท่านใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีอะไรบ้าง ใช้อย่างไร จัดหาจากที่ใด โดยวิธีการใด และท่านได้มีการปรับปรุง พัฒนาหรือสร้างขึ้นเองหรือไม่ อย่างไร มีวัตถุประสงค์ในการสร้างสื่อนั้นอย่างไร และมีวิธีการสร้างอย่างไร (สภาพ)

.....

.....

8. ท่านได้มีการจัดเตรียมวัสดุและสื่อการเรียนการสอนก่อนการสอนทุกครั้งหรือไม่อย่างไรและในการจัดเตรียมวัสดุและสื่อเรียนการสอนนั้นท่านได้ดำเนินการเองหรือไม่อย่างไร (สภาพ)

.....

.....

9. ท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการจัดหาวัสดุและสื่อการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....

.....

10. ท่านได้มีการเตรียมทรัพยากรท้องถิ่นทั้งในด้านตัวบุคคล(วิทยากร) วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ที่จะไปทัศนศึกษาดูงานของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

.....

.....

11. ท่านได้มีการติดต่อบุคคลใดบ้างในท้องถิ่นเพื่อมาเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/วิชาเกษตรผสมผสานครบวงจร และแต่ละบุคคลมีวิธีการติดต่ออย่างไร โรงเรียนมีส่วนช่วยในการติดต่อขอความร่วมมือจากบุคคลต่างๆ ในท้องถิ่นอย่างไรบ้าง (สภาพ)

.....

.....

12. ท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการติดต่อขอความร่วมมือจากวิทยากรในท้องถิ่น (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร (ปัญหา)

.....

.....

13. ท่านได้ติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานใดในท้องถิ่นบ้าง และแต่ละแห่งมีวิธีการติดต่ออย่างไร และโรงเรียนมีส่วนช่วยในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นอย่างไรบ้าง (สภาพ)

.....
.....

14. ท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ดังกล่าว (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไรและท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร (ปัญหา)

.....
.....

15. โรงเรียนของท่านมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร และท่านมีส่วนช่วยการประชาสัมพันธ์หลักสูตรอย่างไรบ้าง (สภาพ)

.....
.....

16. โรงเรียนของท่านมีปัญหาเรื่องการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร (ปัญหา)

.....
.....

17. โรงเรียนของท่านได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร เงินที่ได้มาจากที่ใด และใครเป็นผู้รับผิดชอบงบประมาณดังกล่าว (สภาพ)

.....
.....

18. โรงเรียนของท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/วิชาเกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร (ปัญหา)

.....
.....

19. โรงเรียนของท่านมีการจัดตารางสอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร อย่างไร (การประชุมและจัดตารางสอนร่วมกับผู้บริหาร, เข้าร่วมประชุมเพื่อสรุปผลและหาแนวทางการแก้ไข, การให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการจัดตารางสอน) (สภาพ)

.....

.....

20. ท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการจัดตารางสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....

.....

21. ท่านได้รับการนิเทศ ติดตามและให้คำแนะนำจากใครบ้าง โดยวิธีการอย่างไร (สภาพ)

.....

.....

22. ท่านประสบปัญหาอย่างไรบ้างจากการนิเทศติดตามหรือการให้คำแนะนำที่ท่านได้รับ (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....

.....

23. ท่านมีวิธีการในการวางแผนการสอนและการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไรบ้าง (สภาพ)

.....

.....

24. ท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการจัดทำแผนการสอนและการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....

.....

25. ท่านมีการวางแผนการสอนและเตรียมการสอนในลักษณะการบูรณาการร่วมกับครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการอย่างไรบ้าง (สภาพ)

.....

.....

26. ท่านมีปัญหาอย่างไรบ้างในการวางแผนการสอนและเตรียมการสอนในลักษณะ
การบูรณาการร่วมกับครูผู้สอนวิชาอื่นๆ ที่นำมาบูรณาการ (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็น
อย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหามีอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

27. ท่านใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใดในการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรม
ท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร ท่านได้จัดการเรียนการสอนอย่างไร และท่าน
ได้จัดการเรียนการสอนตามแนวการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/
เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

28. ท่านมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหา
เป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหามีอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

29. ท่านจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอะไรบ้างในการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรม
ท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรแต่ละกิจกรรมมีวิธีการจัดอย่างไร (สภาพ)

30. ท่านมีปัญหาอย่างไรบ้างในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ท่านทำอยู่ (ถ้ามี) ลำดับ
ความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหามีอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

31. มีเนื้อหาใดบ้างในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสาน
ครบวงจรที่เป็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอน (ถ้ามี) มีปัญหาอย่างไร ลำดับความสำคัญของ
ปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหามีอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

32. ท่านมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไรบ้าง แต่ละวิธีมีการดำเนินการ
อย่างไร และทำไมถึงใช้วิธีการนี้ (สภาพ)

33. ท่านมีปัญหาอย่างไรบ้างในการวัดและประเมินผลความรู้ของนักเรียน (ถ้ามี) ลำดับ
ความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหามีอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาอื่น ๆ ที่นำมาบูรณาการ

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

สถานที่ที่สัมภาษณ์ วัน เดือน ปี

เวลา ถึง

1. ท่านสอนวิชาอะไรบ้าง และวิชาอะไรบ้างที่ท่านได้จัดการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (สภาพ)

.....

2. ท่านได้รับการจัดเตรียมบุคลากร (การเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผน/สรุปผลการอบรมสัมมนา การพาไปศึกษาดูงานการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง) ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไร (สภาพ)

.....

3. ท่านได้หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหรือการเตรียมตัวในการสอนบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/วิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไรจากที่ไหนและนำมาใช้ในการพัฒนาและเตรียมตัวในการสอนอย่างไร (สภาพ)

.....

4. ท่านได้นำสิ่งที่ได้รับจากการจัดเตรียมบุคลากรมาใช้ประโยชน์ในการสอนบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

.....

5. ท่านมีปัญหอะไรบ้างจากการจัดเตรียมบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....

6. ท่านมีการวางแผนการจัดตารางสอนร่วมกับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ หรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

.....

7. ท่านมีปัญหอะไรบ้างในการจัดการการสอนร่วมกันกับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/วิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรและครูผู้สอนวิชาอื่นๆ (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไรและท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....

.....

8. ท่านมีการวางแผนการสอนที่มีการบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไร (สภาพ)

.....

.....

9. ท่านมีการวางแผนการสอนและเตรียมการสอนในลักษณะบูรณาการร่วมกับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

.....

.....

10. ท่านมีปัญหอะไรบ้างในการวางแผนการสอนและเตรียมการสอนในลักษณะบูรณาการร่วมกับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไรและท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....

.....

11. การสอนของท่านได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการร่วมกับหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไรบ้าง (แต่ละวิชาสามารถบูรณาการได้อย่างไร) (สภาพ)

.....

.....

12. ท่านมีปัญหอะไรบ้างในการสอนที่มีการบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไรและท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....

.....

13. ท่านได้มีส่วนช่วยเหลือครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรในการจัดการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง (สื่อ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การให้คำปรึกษาและคำแนะนำ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร) (สภาพ)

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

สถานที่ที่สัมภาษณ์ วัน เดือน ปี

เวลา ถึง

1. ท่านได้สนับสนุน/ส่งเสริมและประสานงานในการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร (การติดต่อวิทยากร การสนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียนเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น) ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

.....
.....

2. ท่านมีวิธีการเตรียมหรือพัฒนาครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไรบ้าง แต่ละวิธีทำอย่างไร (ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูหาความรู้เพิ่มเติม) (สภาพ)

.....
.....

3. โรงเรียนของท่านเกิดปัญหาอย่างไรบ้างในการเตรียมหรือพัฒนาครูผู้สอน (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....
.....

4. โรงเรียนจัดหาสื่อวัสดุที่ใช้ในการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/วิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรให้แก่ครูผู้สอนอย่างไรบ้าง (สภาพ)

.....
.....

5. ท่านมีปัญหาอย่างไรบ้างในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรให้แก่ครูผู้สอน (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....
.....

6. ครูผู้สอนได้ขอให้ท่านจัดซื้อหรือวัสดุอะไรบ้างในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร และท่านได้จัดหาสื่อให้ครูผู้สอนอย่างไร (สภาพ)

.....
.....

7. ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร และครูผู้สอนวิชาอื่น ๆ ที่มาบูรณาการมาศึกษาปัญหาอะไรบ้างในการจัดหาสื่อมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

8. ท่านได้มีการเตรียมทรัพยากรท้องถิ่นทั้งในด้านตัวบุคคล (วิทยากร) วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ที่จะไปทัศนศึกษาดูงานของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

9. ท่านได้มีการติดต่อบุคคลใดบ้างในท้องถิ่นเพื่อมาเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร และแต่ละบุคคลมีวิธีการติดต่ออย่างไร โรงเรียนมีส่วนช่วยในการติดต่อขอความร่วมมือจากบุคคลในท้องถิ่นอย่างไรบ้าง (สภาพ)

10. ท่านมีปัญหอะไรบ้างในการติดต่อขอความร่วมมือจากวิทยากรในท้องถิ่น (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างไร (ปัญหา)

11. ท่านได้ติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานใดในท้องถิ่นบ้าง และแต่ละแห่งมีวิธีการติดต่ออย่างไร และโรงเรียนมีส่วนช่วยในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นอย่างไรบ้าง (สภาพ)

12. ท่านมีปัญหอะไรบ้างในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ดังกล่าว (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างไร (ปัญหา)

13. ท่านได้ประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรต่อชุมชนหรือไม่ อย่างไรบ้าง โดยวิธีการใด ทำอย่างไร และวิธีไหนได้ผลมากที่สุด (สภาพ)

14. ท่านมีปัญหาอย่างไรบ้างในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านดำเนินการแก้ไขปัญหอย่างไร (ปัญหา)

.....

.....

15. โรงเรียนของท่านได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร เงินที่ได้มาจากที่ใด และใครเป็นผู้รับผิดชอบงบประมาณดังกล่าว (สภาพ)

.....

.....

16. โรงเรียนของท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหอย่างไร (ปัญหา)

.....

.....

17. โรงเรียนของท่านมีการจัดครูเข้าสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไร (ร่วมวางแผนการจัดครูเข้าสอน , เข้าร่วมประชุมเพื่อสรุปผล และหาแนวทางการแก้ไขให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เหมาะสมในการสอน) (สภาพ)

.....

.....

18. โรงเรียนของท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการจัดครูเข้าสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....

.....

19. โรงเรียนมีการจัดตารางสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไร (สภาพ)

.....

.....

20. โรงเรียนของท่านประสบปัญหาอะไรบ้างในการจัดตารางสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร และครูผู้สอนมาปรึกษาเกี่ยวกับการจัดตารางสอนบ้างหรือไม่ (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....

.....

21. ท่านได้นิเทศภายในเพื่อติดตามหรือให้คำแนะนำในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร
ท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

.....
.....

22. ท่านหรือผู้นิเทศประสบปัญหาอย่างไรบ้างในการนิเทศภายในเพื่อติดตามหรือการให้คำแนะนำแก่ผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร
เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมี
แนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....
.....

23. ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรได้
เขียนแผนการสอนมาให้ท่านตรวจให้คำแนะนำหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

.....
.....

24. ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรใน
โรงเรียนของท่านมีการวางแผนการสอนและการจัดการเรียนการสอนในลักษณะบูรณาการร่วม
กับครูที่สอนวิชาอื่น ๆ อย่างไร (สภาพ)

.....
.....

25. ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรมี
ปัญหาในการวางแผนการสอนและการจัดการเรียนการสอนในลักษณะบูรณาการร่วมกับครูที่
สอนวิชาอื่น ๆ อย่างไรบ้าง และนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาปรึกษาท่านบ้างหรือไม่ อย่างไร (ถ้ามี)
ท่านให้คำแนะนำอย่างไร (ปัญหา)

.....
.....

แบบสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

สถานที่ที่สัมภาษณ์ วัน เดือน ปี

เวลา ถึง

1. ท่านได้สนับสนุน/ส่งเสริม (จัดหาสื่อวัสดุหลักสูตรที่จำเป็น ให้คำแนะนำและบริการเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรที่สนับสนุนการสอน การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง) หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรอย่างไรบ้าง (สภาพ)

.....
.....

2. ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร ท่านได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง (สภาพ)

.....
.....

3. ท่านได้เข้าไปนิเทศการสอนครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรบ่อยแค่ไหน (กี่ครั้ง) และแต่ละครั้งมีวิธีการอย่างไร (สภาพ)

.....
.....

4. ท่านได้นิเทศเพื่อติดตามหรือให้คำแนะนำกับครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไรบ้าง (สภาพ)

.....
.....

5. ท่านมีปัญหอะไรบ้างในการนิเทศ ติดตาม และให้คำแนะนำต่อครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร (ถ้ามี) ลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหอย่างไรบ้าง (ปัญหา)

.....
.....

6. ท่านและทางโรงเรียนมีการติดต่อประสานงานในเรื่องเข้าการนิเทศการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค / เกษตรผสมผสานครบวงจรหรือไม่ อย่างไร (สภาพ)

.....
.....

7. ท่านได้ให้คำปรึกษาและเสนอแนวทางในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจร และท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรกับหน่วยงานอื่นหรือไม่ อย่างไรบ้าง (สภาพ)

.....
.....

8. ท่านได้นำแนวคิดจากการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค/เกษตรผสมผสานครบวงจรไปขยายผลที่โรงเรียนอื่นหรือไม่ อย่างไรบ้าง และท่านได้นำแนวคิดนี้ไปขยายผลในการปฏิบัติงานอื่นๆ ของท่านอย่างไร (สภาพ)

.....
.....

ภาคผนวกที่ 9

แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน

- แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสาน
ครบวงจร
- แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น
ชุมชนนาโค

แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน
เรื่อง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ผู้สัมภาษณ์.....
วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....สถานที่สัมภาษณ์.....
เวลาที่สัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. บทบาทของผู้ให้สัมภาษณ์ (ระบุได้มากกว่า 1 บทบาท)

- () เกษตรกร.....
- () นักวิชาการ.....
- () ผู้ปกครองนักเรียน.....
- () ผู้นำชุมชน
 - () กำนัน.....
 - () ผู้ใหญ่บ้าน.....
 - () กรรมการโรงเรียน.....
- () ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น.....
- () พระภิกษุ.....

2. ที่อยู่ปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์

- () หมู่ 3 ตำบลท่ากระทุ่ม () หมู่ 4 ตำบลท่ากระทุ่ม
- () หมู่ 7 ตำบลท่ากระทุ่ม () หมู่ 5 ตำบลทุ่งลาด
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3. เพศ () ชาย () หญิง

4. อายุ.....ปี

5. วุฒิการศึกษา () ไม่ได้เข้ารับการศึกษ () ประถมศึกษา
- () มัธยมศึกษา () อนุปริญญา
 - ()ปริญญาตรี ()ปริญญาโท
 - () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6. อาชีพของผู้ให้สัมภาษณ์

อาชีพหลัก.....

.....ทำมา.....ปี

อาชีพรอง(ถ้ามี).....

.....ทำมา.....ปี

7. ประสบการณ์ในการทำงาน (ในอดีตเคยฝึกอบรม หรือทำงานอะไรมาก่อน)

.....
.....
.....

8. ความสามารถหรือความสนใจพิเศษอะไรบ้าง

.....
.....
.....

9. ท่านเป็นคนในท้องถิ่นนี้หรือไม่

() ใช่ เครื่องภูมิตีมีตระกูลไหนบ้าง เกี่ยวข้องกันอย่างไร

.....
.....
.....

() ไม่ใช่ ทำไมมาอยู่ที่นี่

.....
.....
.....

10. ที่ผ่านมา (ก่อนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น) ท่านให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนหรือไม่
อย่างไร และมีความสัมพันธ์กับทางโรงเรียนอย่างไร

.....
.....
.....

**ตอนที่ 2 สภาพ ปัญหาและความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร**

การพัฒนาหลักสูตร

1. ท่านได้มาร่วมประชุมเพื่อวางแผนจัดหลักสูตรท้องถิ่นกับทางโรงเรียนและคณะนักวิจัยหรือไม่

() มา () ไม่มา เพราะ.....

(ถ้ามาตามข้อ 1.1 – 1.4)

1.1 ท่านได้ให้ข้อมูล หรือเสนอแนะอะไรบ้างแก่ที่ประชุม

.....

.....

.....

1.2 ท่านพบกับปัญหาอะไรบ้าง ในการมาร่วมประชุมวางแผนจัดหลักสูตรท้องถิ่น (ถ้ามีช่วยบอกปัญหาที่พบ และแนวทางแก้ไข)

.....

.....

.....

1.3 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้มาร่วมประชุมวางแผนจัดหลักสูตรท้องถิ่น

.....

.....

.....

1.4 ในฐานะที่ท่านเป็นตัวแทนของคนในชุมชน ท่านคิดว่าการมาประชุมวางแผนจัดหลักสูตรท้องถิ่นมีประโยชน์ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

การนำหลักสูตรไปใช้

2. ก่อนจะมีการสอนหลักสูตรท้องถิ่น ทางโรงเรียนได้จัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรขึ้น ท่านมาเข้าร่วมประชุมเพื่อรับคำชี้แจงหรือไม่

() มา () ไม่ได้มา เพราะ.....

(ถ้ามาตามข้อ 2.1 – 2.5)

2.1 ท่านทำอะไรบ้าง เมื่อไปประชุมรับฟังคำชี้แจงเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่น

.....

.....

.....

2.2 ท่านประสบปัญหาอะไรบ้าง ในการมาร่วมประชุมรับฟังคำชี้แจงการจัดหลักสูตรท้องถิ่น (ถ้ามีช่วยบอกปัญหาที่พบ และแนวทางแก้ไข)

.....

.....

2.3 ท่านรู้สึกอย่างไร ที่ได้มาร่วมรับฟังคำประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่น

.....

.....

.....

2.4 ท่านคิดว่าการที่ได้มาประชุมรับฟังคำชี้แจงเรื่องการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียน
มีประโยชน์หรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

3 ท่านเคยพูดคุยกับครูผู้สอนเกี่ยวกับเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร ที่อยากให้โรงเรียนสอน
ลูกหลาน/นักเรียน หรือไม่

() เคย () ไม่เคย

(ถ้าเคยถามข้อ 3.1 – 3.5)

3.1 ท่านพูดคุยกับครูผู้สอนเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง

.....

.....

.....

3.2 ท่านประสบปัญหาหรือไม่ ในการมาพูดคุยกับครูผู้สอน
(ถ้ามีช่วยบอกปัญหาที่พบ และแนวทางแก้ไข)

.....

.....

.....

3.3 ท่านมีความรู้สึกอย่างไร ที่ได้มาพูดคุยกับครูผู้สอนในเรื่องดังกล่าว

.....

.....

.....

3.4 ท่านคิดว่าการที่ได้มาพูดคุยครูผู้สอนถึงเรื่องอยากให้โรงเรียนสอนบุตรหลาน/นักเรียน
มีประโยชน์หรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4. เมื่อโรงเรียนสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร ท่านเคยมาเป็นวิทยากร
ถ่ายทอดความรู้หรือไม่

() เคย () ไม่เคย

(ถ้าเคยตามข้อ 4.1 – 4.7)

- 4.1 ท่านเป็นวิทยากร () ถ่ายทอดความรู้โดยตรงแก่ครู แล้วครูนำไปถ่ายทอดให้นักเรียน
() ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้นักเรียน
() ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนร่วมกับครู

4.2 ท่านเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เรื่องใดบ้าง

.....
.....
.....

4.3 ท่านมีการเตรียมการอย่างไรบ้าง ในการมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้

.....
.....
.....

4.4 ท่านประสบปัญหาอะไรบ้าง ในการมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ (ถ้ามีช่วยบอก
ปัญหาที่พบและแนวทางแก้ไข)

.....
.....
.....

4.5 ท่านมีความรู้สึกละอย่างไร ที่ได้มาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้

.....
.....
.....

4.6 ท่านคิดว่า การที่ได้เข้ามาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ มีประโยชน์หรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

4.7 ท่านคิดว่าจะยินดีที่จะมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แบบนี้ ต่อไปหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

5. ท่านเคยให้สัมภาษณ์หรือตอบข้อซักถามวิชาเกษตรผสมผสานครบวงจรให้นักเรียนหรือไม่

() เคย () ไม่เคย เพราะ.....

(ถ้าเคยตามข้อ 5.1-5.6)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

() เคย () ไม่เคย

6.1 ท่านให้บริการศึกษาดูงานเรื่องอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

```
.....
.....
.....
.....
```

.....

.....

.....

.....

.....

.....

() เคย () ไม่เคย

.....

.....

.....

7.2 ท่านให้การช่วยเหลือในด้านดังกล่าวอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

7.3 ท่านประสบปัญหาในการช่วยเหลือในด้านเงิน แรงงาน วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ หรือไม่
อย่างไร (ถ้ามีช่วยบอกปัญหาที่พบ และแนวทางแก้ไข)

.....

.....

.....

7.4 ท่านมีความรู้สึกรูปแบบใดที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือในด้านเงิน
แรงงาน วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ

.....

.....

.....

7.5 ท่านคิดว่าการที่ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือในด้านเงิน แรงงาน
วัสดุหรืออุปกรณ์ต่างๆ มีประโยชน์อย่างไร

.....

.....

.....

7.6 ท่านขัดข้องหรือไม่ ถ้าจะให้ความช่วยเหลือในด้านเงิน แรงงาน วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ
ให้แก่ทางโรงเรียนต่อไปในโอกาสหน้า

.....

.....

.....

8. (เฉพาะผู้ปกครองนักเรียน)ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ปกครอง ท่านเคยได้ดูผลงานหลักสูตรท้องถิ่น
เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร ที่ครูให้บุตรหลานทำหรือไม่

() เคย () ไม่เคย เพราะ.....

(ถ้าเคยถามข้อ 8.1-8.4)

8.1 ท่านทำอะไรบ้าง เมื่อบุตรหลานนำผลงานที่ครูให้บุตรหลานทำกลับมาให้ดู

.....

.....

.....

8.2 ท่านมีความรู้สึกอย่างไร เมื่อบุตรหลานนำผลงานที่ครูให้บุตรหลานทำกลับมาให้ดู

.....

.....

.....

8.3 ท่านคิดว่าการที่บุตรหลานนำผลงานที่ครูให้ทำนำกลับมาให้ดู มีประโยชน์ต่อท่านหรือไม่
อย่างไร

.....

.....

.....

8.4 หลังจากที่บุตรหลานได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจรแล้ว
ท่านคิดว่าพฤติกรรมของบุตรหลานเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

9. ท่านได้มีส่วนร่วมอย่างอื่น นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วหรือไม่
(ถ้ามี ตามข้อ 9.1-9.6)

9.1 การมีส่วนร่วมดังกล่าว คืออะไร

9.2 ท่านมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง

9.3 ท่านประสบปัญหาในการมีส่วนร่วมนั้นหรือไม่อย่างไร (ถ้ามีช่วยบอกปัญหาที่พบ
และแนวทางแก้ไข)

9.4 ท่านมีความมีความรู้สึกอย่างไร ที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น

9.5 ท่านคิดว่า การที่ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวมีประโยชน์
หรือไม่ อย่างไรบ้าง

9.6 ท่านยินดีที่จะมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นต่อไปหรือไม่อย่างไร

การประเมินผลหลักสูตร

10. ท่านคิดว่าการศึกษาที่โรงเรียนสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร (สอนให้
นักเรียนทำนา ปลูกผัก เลี้ยงปลา แปรรูปอาหาร) มีความเหมาะสมหรือไม่ ท่านมี
ข้อเสนอแนะอย่างไรในการปรับปรุงการจัดหลักสูตร (อยากให้ทางโรงเรียนสอนเรื่องอะไร

.....

.....

.....

11. ท่านว่าการที่โรงเรียนสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร มีประโยชน์หรือ
เสียประโยชน์อย่างบ้าง

.....
.....
.....

12. ท่านคิดว่าหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวควรจะให้ให้นักเรียนในระดับชั้นไหนบ้าง และท่านคิดว่า
เมื่อนักเรียนเรียนแล้ว เขาควรจะมีคุณลักษณะอย่างไร

.....
.....
.....

13. ท่านคิดว่าการมาร่วมพูดคุยกับคณะนักวิจัย เกี่ยวกับผลการจัดการเรียนการสอนวิชา
เกษตรผสมผสานมีประโยชน์หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....

14. ท่านประสบปัญหาในการมาพูดคุยกับคณะนักวิจัยในเรื่องดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร
(ถ้ามีช่วยบอกปัญหาที่พบ และแนวทางแก้ไข)

.....
.....
.....

**คำถามต่อไปนี้สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่น ที่ไม่ได้เข้ามามี
ส่วนร่วม หรือมีส่วนร่วมน้อย**

15. ท่านทราบหรือไม่ว่า โรงเรียนจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสาน
ครบวงจร และถ้าทราบท่านทราบจากแหล่งใด

16. เหตุใดท่านจึงไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรผสมผสาน
ครบวงจร

17. ถ้าโรงเรียนขอความร่วมมือจากท่านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นท่านคิดว่า
จะให้ความร่วมมือได้ไม่ เพราะเหตุ และถ้าได้ท่านจะให้ความร่วมมือในรูปแบบใดบ้าง

แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ผู้สัมภาษณ์.....
วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....สถานที่สัมภาษณ์.....
เวลาที่สัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ผู้ให้สัมภาษณ์

- () ผู้ปกครองนักเรียน.....
- () ผู้นำชุมชน
 - () กำนัน.....
 - () ผู้ใหญ่บ้าน.....
 - () ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น.....
- () พระภิกษุ.....
- () คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- () วิทยากรท้องถิ่น

2. ที่อยู่ปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์

- () หมู่ 1 นาโคบน () หมู่ 9 ดอน
- () หมู่ 10 ห้วยมะนาว () หมู่ 12 นาโคกลาง
- () อื่นๆ (โปรดระบุ)

3. เพศ () ชาย () หญิง

4. อายุ ปี

- ##### 5. วุฒิการศึกษา
- () ไม่ได้เข้ารับการศึกษ () ประถมศึกษา
 - () มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า () อนุปริญญา
 - () ปริญญาตรี () ปริญญาโท
 - () อื่นๆ (โปรดระบุ)

6. อาชีพของผู้ให้สัมภาษณ์

อาชีพหลัก.....

.....ทำมา.....ปี

อาชีพรอง(ถ้ามี).....

.....ทำมา.....ปี

7. ประสบการณ์ในการทำงาน (ในอดีตเคยฝึกอบรม หรือทำงานอะไรมาก่อน)

.....
.....
.....

8. ความสามารถหรือความสนใจพิเศษอะไรบ้าง

.....
.....
.....

9. ท่านเป็นคนในท้องถิ่นนี้หรือไม่

() ใช่ เครื่องญาติมีตระกูลไหนบ้าง มีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

() ไม่ใช่ เหตุผลที่มาอยู่ที่นี่ และมีสัมพันธ์กับคนในชุมชนอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

10. ท่านคิดอย่างไรกับการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ เช่น มีกะเหรี่ยง จีน มอญ คนไทย

.....
.....
.....

11. ที่ผ่านมา (ก่อนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค) ท่านได้ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนหรือไม่ อย่างไรบ้าง มีความสัมพันธ์กับทางโรงเรียนอย่างไร

.....
.....
.....

ตอนที่ 2 สภาพ ปัญหาและความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

1. ท่านได้มาร่วมประชุมวางแผนจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคกับทางโรงเรียนและคณะนักวิจัยหรือไม่

(ถ้ามาให้ถาม ข้อ 1.1 – 1.3) (ถ้าไม่มาให้ถาม ข้อ 1.4-1.6)

1.1 ท่านได้ให้ข้อมูล หรือเสนอแนะอะไรบ้างแก่ที่ประชุม

1.2 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้มาร่วมประชุมวางแผนจัดหลักสูตรท้องถิ่น

1.3 ในฐานะที่ท่านเป็นตัวแทนของคนในชุมชน ท่านคิดว่าการมาประชุมวางแผนจัดหลักสูตรท้องถิ่นมีประโยชน์ หรือไม่ อย่างไร

1.4 ท่านอยากให้ข้อมูลหรือข้อเสนอแนะอะไรบ้างเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1.5 ท่านอยากเข้าร่วมประชุมวางแผนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างไรบ้าง

1.6 ท่านคิดอย่างไรกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่นครั้งนี้

2. ท่านเคยมาพูดคุยกับครูผู้สอน เพื่อวางแผนจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค หรือไม่

(ถ้าเคยให้ถาม ข้อ 2.1 – 2.4) (ถ้าไม่เคยให้ถาม ข้อ 2.5)

2.1 ท่านกับครูผู้สอนร่วมกันวางแผนจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น ในเรื่องอะไรบ้าง

2.2 ในการที่ท่านกับครูผู้สอนร่วมกันวางแผนจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น

ท่านประสบกับปัญหา หรือไม่ (ถ้ามี ท่านช่วยบอกปัญหานั้น และแนวทางแก้ไข)

2.3 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้ร่วมกับครูผู้สอนวางแผนการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น

2.4 ท่านคิดว่าการที่ได้ร่วมกับครูผู้สอนวางแผนการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น มีประโยชน์หรือไม่ อย่างไรบ้าง

2.5 ท่านอยากให้ข้อเสนอแนะอะไรเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครั้งนี้

3. เมื่อโรงเรียนสอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ท่านเคยมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนนาโคหรือไม่

(ถ้าเคยให้ถาม ข้อ 3.1 – 3.7) (ถ้าไม่เคย ให้ถาม ข้อ 3.8)

3.1 ท่านเป็นวิทยากร () ถ่ายทอดความรู้โดยตรงแก่ครู แล้วครูนำไปถ่ายทอดให้นักเรียน

() ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้แก่นักเรียน

() ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนร่วมกับครู

() อื่น ๆ

(โปรดระบุ).....
.....

- 3.2 ท่านเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เรื่องใดบ้าง
 - 3.3 ท่านมีการเตรียมการอย่างไรบ้าง ในการมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้
 - 3.4 ท่านประสบปัญหาอะไรบ้าง ในการมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ (ถ้ามี ช่วยบอก ปัญหาที่พบและมีวิธีการแก้ไขอย่างไร)
 - 3.5 ท่านมีความรู้สึกอย่างไร ที่ได้มาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้
 - 3.6 ท่านคิดว่าการที่ได้เข้ามาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ มีประโยชน์หรือไม่ อย่างไรบ้าง
 - 3.7 ท่านคิดว่าจะยินดีที่จะมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เช่นนี้ในครั้งต่อไปหรือไม่อย่างไร
 - 3.8 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิทยากรท้องถิ่นอย่างไรบ้าง
4. ท่านเคยให้สัมภาษณ์ หรือตอบข้อซักถามเกี่ยวกับวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคให้แก่นักเรียนหรือไม่
- () เคย () ไม่เคย
- (ถ้าเคยให้ถามข้อ 4.1-4.5) (ถ้าไม่เคย ให้ถามข้อ 4.6)
- 4.1 ท่านให้สัมภาษณ์หรือตอบข้อซักถามของนักเรียนในเรื่องใดบ้าง
 - 4.2 ท่านมีการเตรียมการอย่างไรบ้าง ในการให้สัมภาษณ์นักเรียน
 - 4.3 ท่านประสบกับปัญหาอะไรบ้างในการให้สัมภาษณ์นักเรียน (ถ้ามี ท่านช่วยลำดับความสำคัญของแต่ละปัญหาค้าง และในแต่ละปัญหาท่านมีวิธีการแก้ไขอย่างไรบ้าง)
 - 4.4 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น โดยการให้สัมภาษณ์นักเรียน
 - 4.5 ท่านคิดว่าการที่ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นโดยการให้สัมภาษณ์นักเรียน มีประโยชน์อย่างไรบ้าง
 - 4.6 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการให้สัมภาษณ์นักเรียน
5. เมื่อโรงเรียนสอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ท่านเคยให้บริการศึกษาดูงาน (บ้านกะเหรี่ยง/การเสานันทาน/ประเพณีต่าง ๆ /การประกอบอาชีพ/สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน) หรือไม่
- (ถ้าเคยให้ถามข้อ 5.1- 5.6) (ถ้าไม่เคยให้ถามข้อ 5.7)
- 5.1 ท่านให้บริการศึกษาดูงานเรื่องอะไรบ้าง
 - 5.2 ท่านมีการเตรียมการอย่างไรบ้าง ในการให้นักเรียนมาศึกษาดูงาน
 - 5.3 ท่านประสบปัญหาอะไรบ้าง ในการให้นักเรียนเข้ามาศึกษาดูงาน (ถ้ามี ท่านช่วยลำดับความสำคัญของแต่ละปัญหาค้าง และในแต่ละปัญหาท่านมีแนวทางแก้ไขอย่างไร)
 - 5.4 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการให้นักเรียนมาศึกษาดูงาน
 - 5.5 ท่านคิดว่าการที่ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นโดยการให้นักเรียนศึกษาดูงาน มีประโยชน์หรือไม่ อย่างไรบ้าง

- 5.6 ท่านมีความยินดีที่จะให้นักเรียนเข้ามาศึกษาดูงานในครั้งต่อไปอีกหรือไม่อย่างไร
- 5.7 ท่านคิดอย่างไรเกี่ยวกับการให้นักเรียนเข้ามาศึกษาดูงานนอกโรงเรียน
6. ในการที่โรงเรียนสอนวิชาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค (ศึกษาดูงาน ประเพณี/ การประกอบอาชีพ / ประวัติความเป็นมา) ท่านได้เคยร่วมเสียสละเงิน/แรงงาน/วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ หรือไม่
 - (ถ้าเคยให้ตามข้อ 6.1-6.6) (ถ้าไม่เคยให้ตามข้อ 6.7 – 6.8)
 - 6.1 ท่านให้ความช่วยเหลือในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นในด้านใดบ้าง (เงิน, แรงงาน, วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ฯลฯ)
 - 6.2 ท่านให้การช่วยเหลือในด้านดังกล่าวอย่างไรบ้าง
 - 6.3 ท่านประสบปัญหาในการช่วยเหลือในด้านเงิน แรงงาน วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ หรือไม่ อย่างไร (ถ้ามีท่านช่วยลำดับความสำคัญของแต่ละปัญหาด้วย และในแต่ละปัญหาท่านมีแนวทางแก้ไขอย่างไร)
 - 6.4 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น โดยการให้ความช่วยเหลือในด้านเงิน แรงงาน วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ
 - 6.5 ท่านคิดว่าการที่ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นโดยการให้ความช่วยเหลือในด้านเงิน แรงงาน วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ มีประโยชน์อย่างไร
 - 6.6 ท่านยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านเงิน แรงงาน วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ให้แก่ทางโรงเรียนต่อไปอย่างไรบ้าง
 - 6.7 ท่านทราบหรือไม่ว่าโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น
 - 6.8 หากทางโรงเรียนขอความช่วยเหลือจากท่านท่านยินดีจะให้การช่วยเหลืออย่างไรบ้าง
7. ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ปกครอง ท่านเคยได้ดูผลงานที่ครูให้บุตรหลานทำหรือไม่ (กรณีผู้ปกครองนักเรียน) (ถ้าเคยให้ตามข้อ 7.1-7.3)
 - 7.1 ท่านทำอย่างไร เมื่อบุตรหลานนำผลงานที่ครูให้นักเรียนทำกลับมาให้ดู
 - 7.2 ท่านมีความรู้สึกอย่างไร เมื่อบุตรหลานนำผลงานที่ครูให้นักเรียนทำกลับมาให้ดู
 - 7.3 ท่านคิดว่า การที่บุตรหลานนำผลงานที่ครูให้ทำนากลับมาให้ดูมีประโยชน์ต่อท่านเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรหลานของท่านหรือไม่ อย่างไร
8. ในฐานะที่ท่านทำหน้าที่อยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล ทางหน่วยงานหรือตัวท่านเคยมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนการจัดหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนหรือไม่ (กรณีที่งานอยู่ที่ อบต.) (ถ้าเคย ให้ตามข้อ 8.1-8.6) (ถ้าไม่เคย ให้ตามข้อ 8.7)
 - 8.1 องค์การบริหารส่วนตำบลให้การสนับสนุนการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคอย่างไรบ้าง
 - 8.2 ท่านสนับสนุนการจัดหลักสูตรท้องถิ่นในด้านดังกล่าวอย่างไรบ้าง

- 8.3 ท่านพบปัญหาในการให้การสนับสนุนการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค หรือไม่ (ถ้ามีบอกความสำคัญของแต่ละปัญหาด้วยและในแต่ละปัญหามีแนวทางแก้ไขอย่างไร)
 - 8.4 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น
 - 8.5 ท่านคิดว่าการที่ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น มีประโยชน์อย่างไร
 - 8.6 ท่านยินดีที่จะให้การสนับสนุนในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นต่อไปหรือไม่อย่างไร
 - 8.7 ท่านคิดอย่างไรเกี่ยวกับการที่โรงเรียนได้มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น
9. ที่กล่าวมาแล้วท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค นอกเหนือจากนี้อีกหรือไม่ (ถ้ามี ให้ถามข้อ 9.1-9.5) (ถ้าไม่มี ให้ถามข้อ 9.6)
- 9.1 การมีส่วนร่วมดังกล่าว คืออะไร
 - 9.2 ท่านมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง
 - 9.3 ท่านประสบปัญหาในการมีส่วนร่วมนั้นหรือไม่อย่างไร (ถ้ามีช่วยบอกปัญหา และแนวทางแก้ไข)
 - 9.4 ท่านมีความมีความรู้สึกอย่างไร ที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น
 - 9.4 ท่านคิดว่า การที่ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวมีประโยชน์หรือไม่ อย่างไรบ้าง
 - 9.6 ท่านยินดีที่จะมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นต่อไปอย่างไรบ้าง
 - 9.7 หากท่านคิดอย่างไรกับการที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

ภาคผนวกที่ 10

แนวการสอน

- หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เกษตรผสมผสานครบวงจร
- หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค

แนวการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง "เกษตรผสมผสานครบวงจร"

ภาพรวมในภาค

ลำดับ ที่	จุดประสงค์การเรียนรู้	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนการสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
1	1. สำรวจตนเองเกี่ยวกับความรู้ที่ตนเองมีอยู่เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจรและการเลี้ยงปลาในนาข้าว 2. บอกสาระในเนื้อหาวิชาได้ 3. มีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้โดยสามารถเสนอหัวข้อโครงการได้ 4. เห็นคุณค่าของความรู้ชีวิต-ชอบในภาวเรียน การกล้าแสดงออก การมีนิสัยรักการทำงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงาน เป็นทีม รู้ทักษะการแสวงหาความรู้ และทักษะการแก้ปัญหา 5. มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการทำงานเป็นแผน เดือน ปี หรือภาคที่ตกลงกัน	1. ขอบเขตสาระเนื้อหาในรายวิชา 1.1 เกษตรกรรมในชุมชนทำนาข้าว 1.2 สาระสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสาน ควมวงจร 1.3 การเตรียมการ 1) การตัด เลือกพันธุ์ 2) การใช้สาร ชีวภาพ: ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืชและสารจุลินทรีย์ 3) การเตรียมพื้นที่: แปลงนาข้าว ปอปลาส แปลงพืชผักสวนครัว	1. ประเมินความรู้พื้นฐานของนักเรียนเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร และ การเลี้ยงปลาในนาข้าว โดยให้นักเรียนกรอกแบบสอบถามและทำแบบทดสอบ 2. ตั้งใจขอบเขต สาระเนื้อหา และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอสิ่งที่อยาการู้เพิ่มเติม 3. ตั้งใจเกี่ยวกับคุณลักษณะการเรียนรู้ซึ่งจะมีทั้งลักษณะของ การทำงานเดี่ยวและการทำงานกลุ่ม ซึ่งแบ่งกลุ่มโดย การลดความสามารและเพศ 4. การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้หลักกลุ่ม เช่น: การทำโครงการ กลุ่มเสนอตัวอย่างหัวข้อโครงการ องค์ประกอบของโครงการ เช่น ปกติ สาขานัก ด้วยรายงาน (3 - 5 หน้า อาจมี รูปภาพ ภาพวาด แผนที่ แผนที่ประกอบ แหล่งอ้างอิง)	1. ตัวอย่างโครงการ 2. ตัวอย่างแบบฟอร์มบันทึกการเรียนรู้ 3. ตัวอย่างแผ่นผลงาน	1. แบบสอบถาม 2. แบบทดสอบ 3. การสังเกตการณ์ส่วนร่วมในการเรียนการสอนของนักเรียน		6	

การปฐมพยาบาล (ต่อ)

ลำดับ ที่	จุดประสงค์การเรียนรู้	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
1		1.4 การผลิตและการดูแลรักษา: ขั้นตอนการปลูก การเสียบปลา การปลูกลูก สวนครัว การบำรุงรักษา การให้อาหาร 1.5 การเก็บเกี่ยวผลผลิต 1) การเกี่ยวข้าว 2) การจับปลา และ การเก็บพืชผักสวนครัว 1.6 การแปรรูปและการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ 1.7 การจำหน่ายผลผลิต 1.8 อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร	การแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การค้นคว้าจากเอกสาร การฟังบรรยายจากผู้รู้					

การบูรณาการ (ต่อ)

ลำดับ ที่	จุดประสงค์การเรียนรู้	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ทีมงาน	คาบ	การบูรณาการ
1		2. บอกความแตกต่างของวงล้อการเรียนรู้ วัฏจักรที่พึ่งประสงค์ และคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ดังนี้ 2.1 วัฏจักรที่พึ่งประสงค์ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขปัญหา การสื่อสาร 2.2 คุณลักษณะที่พึ่งประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความกล้าแสดงออก มีนิสัยรักการทำงาน มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ 3. ร่วมกันกำหนด แนวทางการวัดและ ประเมินผล วิธีการเขียนบันทึกการเรียนรู้ การจัดทำแฟ้มผลงาน การกำหนดเกณฑ์ การประเมินคุณภาพของงาน						

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เกษตรกรรมในชุมชนทำกระท่อม (สำเนียงของชาวทำกระท่อม)

ลำดับที่	จุดประสงค์	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
2	1. สามารถวิเคราะห์ประเภทของเกษตรกรรมในชุมชนทำกระท่อม 2. มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญของเกษตรกรรมในชุมชนทำกระท่อม 3. มีทักษะที่พึงประสงค์ได้แก่ การแสวงหาความรู้การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขปัญหา และการสื่อสาร 4. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความกล้าแสดงออก มีนิสัยรักการทำงาน และมีความริเริ่มสร้างสรรค์	1. ประเภทของเกษตรกรรมในชุมชนทำกระท่อม 2. ความสำคัญของเกษตรกรรมแต่ละประเภทของชุมชน	1. ครูตั้งคำถามให้นักเรียนช่วยกันคิดว่า เกษตรกรรมในชุมชนเมื่อไรบ้าง 2. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเล่นเกมแข่งขัน ยกตัวอย่างของเกษตรกรรมแต่ละประเภท 3. แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มอภิปรายความสำคัญของเกษตรกรรมกลุ่มละหนึ่งประเภท 4. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอบนกระดานดำ แล้วครูและนักเรียนช่วยกันสรุปแผนภาพแสดงความเชื่อมโยงของเกษตรกรรมแต่ละประเภท 5. ให้แต่ละกลุ่มจัดทำรายงานเรื่องอาชีพเกษตรกรรมในชุมชนกลุ่มละ 1 อาชีพเป็นรูปเล่ม	ภาพประกอบเกษตรกรรมแต่ละประเภท	1. สังเกตพฤติกรรม 2. ประเมินจากชิ้นงาน	รายงานเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรมในชุมชนที่ได้รับมอบหมาย	6	ส.ป.ช. - อาชีพในชุมชน ภาษาอังกฤษ - คำศัพท์เกี่ยวกับอาชีพ ภาษาไทย - การอ่านเพิ่มพูนความรู้ - การเขียนรายงาน - การพูดสื่อความ - การฟังรายงาน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สาระสำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร

ลำดับ ที่	จุดประสงค์	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและ ประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
3-4	1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะสำคัญและประโยชน์ของการทำเกษตรผสมผสานครบวงจร 2. สามารถวิเคราะห์ชนิดของเกษตรกรรมที่มีลักษณะของเกษตรผสมผสาน 3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวงจรการทำการเกษตรผสมผสานครบวงจร 4. มีทักษะที่ส่งประสงค์ ได้แก่ การแสวงหาความรู้การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหา และการสื่อสาร	1. ลักษณะสำคัญของเกษตรผสมผสานครบวงจร 2. ประโยชน์ของเกษตรผสมผสานครบวงจร 3. วงจรการทำการเกษตรผสมผสานครบวงจร	1. ให้นักเรียนอภิปรายความคิดเห็นของเกษตรกรรมที่สามารถทำร่วมกันได้ 2. แบ่งกลุ่มนักเรียนศึกษาเอกสารเกี่ยวกับเกษตรผสมผสาน 3. พานักเรียนไปศึกษาดูแปลงสาธิตเกษตรผสมผสานตามแนวทฤษฎีใหม่ 4. นักเรียนแต่ละกลุ่มจัดทำรายงานและนำเสนอลักษณะสำคัญและประโยชน์ของการทำการเกษตรผสมผสาน 5. นักเรียนร่วมกันอภิปรายสรุปลักษณะสำคัญและประโยชน์ของการทำการเกษตรผสมผสาน 6. นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และจดบันทึกความรู้เป็นรายบุคคลเกี่ยวกับชนิดของเกษตรกรรมที่มีลักษณะเป็นเกษตรผสมผสาน 7. นักเรียนร่วมกันอภิปรายสรุปเขียนวงจรเกษตรผสมผสานครบวงจร และตอบบันทึกความรู้เป็นรายบุคคล	1. เอกสารเกี่ยวกับเกษตรผสมผสาน 2. แหล่งเรียนรู้วิทยากรท้องถิ่น	1. ประเมินจากชิ้นงาน 2. สังเกตพฤติกรรม	1. รายงานเรื่องลักษณะสำคัญและประโยชน์ของการทำการเกษตรผสมผสาน 2. บันทึกความรู้รายบุคคล เรื่องชนิดของเกษตรกรรมที่มีลักษณะเป็นเกษตรผสมผสาน 3. บันทึกความรู้รายบุคคล เรื่องวงจรเกษตรผสมผสานครบวงจร	15 ครั้ง ที่ 1 9 คาบ ที่ 2 6 คาบ ที่ 3 6 คาบ	ส.ป.ช. - วิชาชีพชุมชน - คณิตศาสตร์ - เศรษฐกิจและทฤษฎี ภาษาไทย - การพูดโน้มน้าวใจ ต่างๆ ภาษาอังกฤษ - คำศัพท์และการแต่งประโยคเกี่ยวกับพืช

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สำคัญเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานครบวงจร (ต่อ)

ลำดับ ที่	จุดประสงค์	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและการประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
3-4	4. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความกล้าแสดงออก มีนิสัย รักการทำงาน และมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์							ส.ส.น. - การวาดภาพ ถ่ายทอดเหตุการณ์ - การแสดงมารยาท ในโอกาสต่างๆ - วินัยในการเดินทาง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การเตรียมการ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3.1 การคัดเลือกพันธุ์

ลำดับ ที่	จุดประสงค์	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
5	1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดเลือกพันธุ์ 2. มีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การแสวงหาความรู้การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหา และการสื่อสาร 3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความกล้าแสดงออก มีนิสัยรักการทำงาน และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	การคัดเลือกพันธุ์ - ข้าว - ปลา - พืชผักสวนครัว	1. วิเคราะห์งานนี้เกี่ยวข้องกับพันธุ์ข้าว พันธุ์ปลา และพันธุ์ผัก ที่ใช้เพาะปลูก / เพาะเลี้ยง ที่บ้าน และบรรยายเรื่อง ความสำคัญและหลักที่ควรคำนึงในการคัดเลือกพันธุ์ข้าว / ปลา / ผัก 2. ศึกษาเอกสารและจัดทำแผนผังความรู้เรื่องการคัดเลือกพันธุ์ 3. แบ่งกลุ่มนักเรียนศึกษาเอกสารอธิบายจัดทำบันทึกความรู้อะไรและนำเสนอเกี่ยวกับพันธุ์ผักแต่ละกลุ่มจะปลูกในแปลงทดลอง 4. นักเรียนทั้งห้องร่วมกันสรุปเกี่ยวกับพันธุ์ข้าว / ปลา / ผัก ที่เอื้อซึ่งกันและกันและที่ปลูกในแปลงทดลอง	1. วิทยาการท้องถิ่น 2. ใบความรู้เกี่ยวกับการคัดเลือกพันธุ์	1. สังเกตพฤติกรรม 2. ประเมินจากชิ้นงาน	1. แผ่นพับความรู้เรื่องการคัดเลือกพันธุ์ 2. บันทึกความรู้เรื่องผักที่ฉันเลือก	12	ภาษาไทย - การอ่านพิมพ์ - ความรู้ - การเขียนรายงาน - การพูดสื่อความ - การฟังรายงาน ภาษาอังกฤษ - คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว พืชผักสวนครัวและปลา ส.ป.ช. - พืชผู้ผลิต - สัตว์รอบตัวเรา ส.ล.น. - การหล่อปูน ปลาสดเคอร์รี่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3.2 การใช้สารชีวภาพ: ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์

ลำดับ ที่	จุดประสงค์	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและ ประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
6-7	1. มีความรู้เกี่ยวกับส่วนประกอบและวิธีการทำปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์ 2. มีทักษะในการทำปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์ 3. บอกเหตุผลในการใช้ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์ 4. มีทักษะที่พึงประสงค์ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การทำงานเป็นกลุ่ม และการแก้ปัญหา 5. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบและมีนิสัยรักการทำงาน	การใช้สารชีวภาพ (ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์)	วิทยาการท้องถิ่นสาคิดและนำเรียนเน้นปฏิบัติการทำปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์	1. เอกสารเกี่ยวกับสารชีวภาพ 2. วัสดุที่ใช้ทำปุ๋ยหมัก ได้แก่ มูลสัตว์ ฟางข้าว ใบไม้ ใบหญ้า ราชั่ววกากน้ำตาล จุลินทรีย์EM 3. วัสดุทำสารสกัดจากพืชและสัตว์ ได้แก่ - ฮอริโมน เช่น หอยเชอร์ เศษปลา - กล้วยน้ำหว้า เศษผลไม้ต่างๆ ยอดผัก ฯลฯ - สารป้องกัน เช่น ตะไคร้หอม สะเดา บอระเพ็ด ฯลฯ	1. สังเกตพฤติกรรม 2. ประเมินจากชิ้นงาน	1. ปุ๋ยหมัก 2. สารสกัดจากพืช 3. สารจุลินทรีย์ 4. แบบบันทึกการปฏิบัติงานการทำปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช สารจุลินทรีย์	15 ครั้งที่ 1 9 คาบ ครั้งที่ 2 6 คาบ	ภาษาไทย - การอ่านเพิ่มพูนความรู้ - การเขียนรายงาน - การพูดสื่อความ - การฟังรายงาน ภาษาอังกฤษ - คำศัพท์และการแต่งประโยคเกี่ยวกับสารชีวภาพ ส.ป.ช. - การพัฒนาสิ่งแวดล้อม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3.2 การใช้ตัวชีวภาพ: ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากพืช และสารจุลินทรีย์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	จุดประสงค์	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและ การประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
6-7				- สารกำจัด เช่น หน่อแคยหยาก พวงไพล ฯลฯ 4. วัสดุทำสารจุลินทรีย์ ได้แก่ - สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เช่น เหล็กขาว น้ำส้ม ฯลฯ				- คณิตศาสตร์ - เศษส่วน ร้อยละ ส.ล.น. - ความรับผิดชอบ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3.3 การเตรียมพื้นที่ : แปลงนาข้าว บ่อปลา แปลงพืชผักสวนครัว

สัปดาห์ ที่	จุดประสงค์	สาระ สำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
7-8	1. มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับ การเตรียมพื้นที่ 2. มีความรู้และทักษะในการใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือในการเตรียมพื้นที่ 3. มีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขปัญหา และการสื่อสาร 4. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความกล้าแสดงออก มีนิสัยรักการทำงาน และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	1. วิธีการเตรียมพื้นที่ - แปลงนาข้าว - บ่อปลา - แปลงพืชผักสวนครัว 2. วิธีการใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือในการเตรียมพื้นที่	1. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับ การเตรียมแปลงนาข้าว บ่อปลา แปลงพืชผักสวนครัว 2. สก๊อตและไม้ปากปฏิบัติการเตรียมพื้นที่ การใช้และการบำรุงรักษาเครื่องมือในการเตรียมพื้นที่ 3. แบ่งกลุ่มศึกษาเอกสาร จัดทำรายงาน และนำเสนอการเตรียมพื้นที่ที่ใช้และการบำรุงรักษาเครื่องมือในการเตรียมพื้นที่	1. เอกสารเกี่ยวกับการเตรียมพื้นที่ 2. เครื่องมือในการเตรียมพื้นที่ 3. พื้นที่ทำการเกษตร(แปลงนา แปลงผัก และ บ่อปลา)	1. การถามตอบ 2. ประเมินจากชิ้นงาน 3. สังเกตพฤติกรรม	รายงานเรื่อง การเตรียมพื้นที่	24 คาบ ครั้งที่ 1 12 คาบ ครั้งที่ 2 12 คาบ	ภาษาไทย - การอ่านเพิ่มพูนความรู้ - การเขียนรายงาน - การพูดสื่อสาร - การฟังรายงาน ภาษาอังกฤษ - คำศัพท์และการแต่งประโยคเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการเตรียมพื้นที่ ส.ป.ช. - สารเคมีที่ใช้ในชีวิตประจำวัน - การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส.ล.น. - การเขียนภาพระบายสี คณิตศาสตร์ - โจทย์ปัญหา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การผลิตและการดูแลรักษา: ขั้นตอนการปลูก, การเลี้ยงปลา, การปลูกพืชผักสวนครัว, การบำรุงรักษา, การให้อาหาร

ลำดับ ที่	จุดประสงค์	สาระ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและ ประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
9-20	1. มีความรู้และทักษะในการปลูกข้าว เลี้ยงปลา และปลูกพืชผักสวนครัว 2. มีความรู้และทักษะในการให้อาหารและ การบำรุงรักษาพืช/สัตว์ 3. มีความรู้และทักษะในการใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือในการผลิตและ เครื่องมือในการผลิตและการดูแลรักษา 4. มีทักษะที่พึงประสงค์ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขปัญหา และการสื่อสาร	1. การปลูกข้าว 2. การเลี้ยงปลา 3. การปลูกพืชผักสวนครัว 4. การให้อาหารและการบำรุงรักษาพืช/สัตว์ 5. วิธีการใช้และ การบำรุงรักษาเครื่องมือในการผลิตและการดูแลรักษา	1. นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูข้าว การเลี้ยงปลา การปลูกพืชผักสวนครัว การใช้และการบำรุงรักษาเครื่องมือในการผลิตและการดูแลรักษา 2. ศึกษาเอกสาร เรื่องการปลูกข้าว การเลี้ยงปลา การปลูกพืชผักสวนครัว แบ่งกลุ่มอภิปรายและจัดทำผังสรุปขั้นตอน 3. สอบถามผู้รู้และหรือวิทยากรเกี่ยวกับวิธีการปลูกข้าว การเลี้ยงปลา การปลูกพืชผักสวนครัว 4. นักเรียนฝึกปฏิบัติและสรุปผลการปฏิบัติ การหว่านข้าว การปล่อยปลา การใช้และการบำรุงรักษาเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตและการดูแลรักษา 5. แบ่งกลุ่มนักเรียนฝึกปฏิบัติ การปลูกพืชผักสวนครัวและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดทำบันทึกความรู้และนำเสนอ 6. ศึกษาฐานความรู้และนำเสนอปลา 7. นำเรียนฝึกปฏิบัติการดูแลรักษา	1. วิทยากรท้องถิ่น 2. เอกสารเกี่ยวกับการผลิตและการดูแลรักษา 3. สื่อของจริง 4. เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตและ การดูแลรักษา 5. พันธ์พืช/สัตว์	1. สังเกตพฤติกรรม 2. ประเมินจากชิ้นงาน	1. บันทึกผลการปฏิบัติงาน 2. ผังสรุปขั้นตอนการปลูข้าว การเลี้ยงปลา การปลูกพืชผักสวนครัว 3. บันทึกความรู้เรื่องผักที่ฉันเลือก (การผลิตและการดูแลรักษา)	45	ส.ป.ช. - พืชผู้ผลิต ภาษาไทย - การอ่านพิมพ์ฐานความรู้ - การเขียนรายงาน - การพูดสื่อความ - การฟังรายงาน ภาษาอังกฤษ - คำศัพท์และ การแบ่งประโยคเกี่ยวกับ พืชผักสวนครัว คณิตศาสตร์ โภชนาการ วัฒนธรรม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การผลิตและการดูแลรักษา (ต่อ)

สัปดาห์ ที่	จุดประสงค์	สาระ สำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชั้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
9-20	5. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความกล้า แสดงออก มีนิสัยรักการทำงานและมี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์		8. อภิปรายปัญหาและแนวทาง แก้ไขเพื่อปรับปรุงผลงาน					ส.ล.น. - การตกแต่งระบายสี

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การแก้ปัญหาผลผลิต

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5.1 การแก้ปัญหา*

ลำดับ ที่	จุดประสงค์	สาระ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การจัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	ภาษาวิชาการ
8	1. มีความรู้และทักษะในการแก้ปัญหา 2. มีความรู้เกี่ยวกับระยะเวลาดำเนินการในการแก้ปัญหา 3. มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น 4. มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับวิธีการตัดแยกตัว 5. มีทักษะในการใช้เครื่องมือ/เครื่องใช้ และอุปกรณ์ในการแก้ปัญหาคัดแยกตัว 6. มีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การสังเกตความรู้การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหาและการสื่อสาร 7. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความกล้าแสดงออก มีนิสัยรักการทำงาน และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	1. การแก้ปัญหา 2. การตัดแยกตัว วิธีการใช้และ การบำรุงรักษาเครื่องมือในการแก้ปัญหาคัดแยกตัว	1. ให้นักเรียนอภิปรายประเด็นต่อไปนี้ 1.1 ลักษณะสำคัญของตัวที่พ้องกันจะเกี่ยวกับ 1.2 เครื่องมือ/เครื่องใช้ และอุปกรณ์ในการแก้ปัญหาคัดแยกตัว 1.3 จุดประสงค์ของการแก้ปัญหาคัดแยกตัว 1.4 วิธีการใช้เครื่องมืองัดแยกตัว 2. สาธิตการใช้เครื่องมืองัดแยกตัว 3. ฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาคัดแยกตัว 4. อภิปรายปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อปรับปรุงงาน	1. เครื่องมือ/เครื่องใช้ และอุปกรณ์ในการแก้ปัญหาคัดแยกตัว 2. เอกสารเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคัดแยกตัว 3. ตัวในแนวที่พ้องกัน	1. สังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานจากชิ้นงาน 2. ประเมินจากชิ้นงาน	1. บันทึกความรู้เรื่อง การแก้ปัญหาคัดแยกตัว	6	ส.ป.ช. - พืชผู้ผลิต ภาษาไทย - การอ่านพื้นฐาน ความรู้ - การเขียนรายงาน - การพูดสื่อความ - การฟังรายงาน ภาษาอังกฤษ - คำศัพท์ คณิตศาสตร์ - เศษส่วน - บทประยุกต์ ส.ส.น. - เพลงพื้นบ้าน (เพลงเกี่ยวกับตัว) - งานโครง สร้างจากเศษวัสดุ

* หน่วยการเรียนรู้จะต้องนำชิ้นมาสอนในลำดับที่ 8 โดยแก้ปัญหาวางานที่กลุ่มหน้าทำไว้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5.2 การจับปลา และเก็บพืชผักสวนครัว

ลำดับ ที่	จุดประสงค์	สาระ สำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
15	1. มีความรู้และทักษะในการจับปลา เก็บพืชผักสวนครัว 2. มีความรู้เกี่ยวกับระยะเวลาที่เหมาะสมในการจับปลา และเก็บพืชผักสวนครัว 3. มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของปลาที่พร้อมจะจับและพืชผักสวนครัวที่พร้อมจะเก็บ 4. มีความรู้และทักษะในการจัดแยกปลาและพืชผักสวนครัว 5. มีทักษะในการใช้เครื่องมือ/เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการจับปลาและเก็บพืชผักสวนครัว	1. การจับปลา 2. การเก็บพืชผักสวนครัว 3. การจัดแยกปลาและพืชผักสวนครัว 3. วิธีการใช้และอุปกรณ์ในการจับปลาและเก็บพืชผักสวนครัว	1. ให้นักเรียนอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้ 1.1 ลักษณะสำคัญของปลาที่พร้อมจะจับและพืชผักสวนครัวที่พร้อมจะเก็บ 1.2 เครื่องมือ/เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการจับปลา และเก็บพืชผักสวนครัว 1.3 จุดประสงค์ของการจับปลาและเก็บพืชผักสวนครัว 1.4 วิธีการจับปลาและเก็บพืชผักสวนครัว 2. สาธิตการใช้เครื่องมือจับปลา และเก็บพืชผักสวนครัว 3. ฝึกปฏิบัติการจับปลา และจัดแยกปลา จัดทำบันทึกความรู้เรื่องการจัดแยกปลา 4. แบ่งกลุ่มนักเรียนฝึกปฏิบัติการเก็บและจัดแยกพืชผักสวนครัวที่แต่ละกลุ่มเลือก จัดทำบันทึกความรู้และนำเสนอ	1. เครื่องมือ/เครื่องใช้ และอุปกรณ์ในการจับปลา และเก็บพืชผักสวนครัว 2. เอกสารเกี่ยวกับปลาและเก็บพืชผักสวนครัว 3. ปลาและพืชผักสวนครัวที่พร้อมจะจับและเก็บ	1. สังเกตพฤติกรรมการ 2. ประเมินจากชิ้นงาน	1. บันทึกความรู้เรื่องการจัดแยกปลา 2. บันทึกความรู้เรื่องผักที่จับเลือก (การเก็บและจัดแยกพืชผักสวนครัว) 3. หนังสือเล่มเล็กแสดงความรู้ที่ได้รับเรื่องการจัดแยกปลาและจัดแยกผลผลิต	6	ส.ป.ช. - พืชผู้ผลิต ภาษาไทย - การอ่านแผนผังความรู้ - เขียนรายงาน - การพูดสื่อความ - การฟังรายงาน ภาษาอังกฤษ - คำศัพท์ คณิตศาสตร์ - เศษส่วน - บทประยุกต์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5.2 การจับปลาและการเก็บพืชผักสวนครัว (ต่อ)

ลำดับ ที่	จุดประสงค์	สาระ สำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
15	6. มีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่การแสวงหาความรู้ การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหา และการสื่อสาร 7. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความกล้าแสดงออก มีนิสัย รักการทำงาน และมีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์		5. อภิปรายปัญหาและแนวทางแก้ไข และรวบรวม บันทึกความรู้เพื่อจัดทำหนังสือเล่มเล็กเรื่อง การเก็บเกี่ยวและจัดแยกผลผลิต					ส.ส.น. - การเกษตร ของอ่อน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การแปรรูปและการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์

สัปดาห์ ที่	จุดประสงค์	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
16 -17	1. มีความรู้และทักษะในการแปรรูปผลผลิตและการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ 2. มีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การทำงานเป็นกลุ่ม และการแก้ปัญหา 3. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีนิสัยรักการทำงาน และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	1. การแปรรูปผลผลิต - ข้าว - ปลา - พืชผักสวนครัว 2. การนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ - ทำอาหาร - จำหน่าย - เลี้ยงสัตว์ - ทำพันธุ์ - อื่นๆ เช่น เครื่องประดับ	1. เล่นเกมระดมสมองที่ได้จากการแปรรูป และนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ 2. แบ่งกลุ่มนักเรียนตามฐานการเรียนรู้ 3 ฐาน คือ ข้าว ปลา พืชผักสวนครัว 3. แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติการแปรรูปผลผลิต 4. จัดทำหนังสือเล่มเล็ก เรื่อง การแปรรูปผลผลิต เป็นรายบุคคล	1. เกมระดมสมอง 2. ใบความรู้เกี่ยวกับ การแปรรูปข้าว ปลา พืชผักสวนครัว 3. แผนภาพ 4. ของจริง	1. สังเกตพฤติกรรม 2. ประเมินจากชิ้นงาน	1. หนังสือเล่มเล็ก เรื่อง "การแปรรูปผลผลิต" 2. ผลิตภัณฑ์จาก การแปรรูป	15 ครั้งที่ 1 9 คาบ ก.1-2 ครั้งที่ 2 6 คาบ ก.3-4	ส.ป.ช. - พลังงานและสารเคมี ภาษาไทย - การแต่งคำประพันธ์ - ปรัชญาคำทาย ภาษาอังกฤษ - คำศัพท์เกี่ยวกับ ส่วนประกอบของอาหารแปรรูป คณิตศาสตร์ - เศษส่วน ร้อยละ - การบันทึกขายรับรายจ่าย ส.ล.น. - คุณธรรมและ จริยธรรม - การวาดภาพ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การจำหน่ายผลผลิต

ลำดับ ที่	จุดประสงค์	สาระ สำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
18	1. มีความรู้และ ความสามารภใน การคำนวณต้นทุน การผลิต และกำหนด ราคาที่เหมาะสม 2. มีความรู้และ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ จำหน่าย 3. มีความสามารถใน การตัดสินใจ 4. มีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การทำงานเป็นกลุ่ม และการสื่อสาร 5. มีคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความกล้าแสดงออก มีนิสัยรักการทำงาน และ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	1. การคำนวณ ต้นทุนการผลิต 2. การกำหนด ราคาที่เหมาะสม 3. วิธีการจำหน่าย	1. ครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิต และการกำหนดราคา ที่เหมาะสม 2. แบ่งกลุ่มนักเรียนวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตเพื่อหาค่าส่วนกำไรแต่ละ กลุ่มเลือกนำเสนอราคาที่ควร ขาย จัดทำบันทึกการวิเคราะห์ต้นทุน การผลิตเพื่อหาค่าส่วนกำไรและนำเสนอ 3. นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนแผนภาพ แสดงวิธีการจำหน่ายผลผลิต 4. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุป แผนภาพแสดงวิธีการจำหน่าย 5. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มรวบรวม บันทึกความรู้เกี่ยวกับหัตถ์สินค้าครัว จากหน่วยที่ 3 - 7 มาเรียบเรียงจัดทำ เป็นรายงานเรื่อง หัตถ์สินค้าปลูก	1. ใบงาน 2. แบบฟอร์มการ วิเคราะห์ต้นทุน การผลิต และการ กำหนดราคา ที่เหมาะสม	1. สังเกตพฤติกรรม 2. ประเมินจากชิ้นงาน	1. บันทึกการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตเพื่อหาค ส่วนกำไร และการกำหนด ราคาที่เหมาะสม 2. แผนภาพแสดงวิธีการ จำหน่ายผลผลิต 3. รายงานเรื่อง หัตถ์สิน ค้าปลูก	9	คณิตศาสตร์ - งบประมาณ ภาษาไทย - การอ่านหนังสือ ความรู้ - การเขียนรายงาน - การพูดสื่อสาร - การฟังรายงาน ภาษาอังกฤษ - คำศัพท์เกี่ยวกับ การจำหน่าย สสน - คุณธรรมและ จริยธรรม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานสวนวงจ

ลำดับที่	จุดประสงค์	สาระสำคัญ/concept	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ทรัพยากรสื่อ	การวัดและประเมินผล	ชิ้นงาน	คาบ	การบูรณาการ
19	1. เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานสวนวงจร 2. มีทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การทำงานเป็นกลุ่ม 3. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีนิสัยรักการทำงานและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานสวนวงจร	1. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 5-6 คน ให้แต่ละกลุ่มระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานสวนวงจร 2. เชิญวิทยากร หรือผู้รู้ หรือผู้ประกอบการอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานสวนวงจร บรรยายเกี่ยวกับอาชีพ 3. นำเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปชื่ออาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานในแผนผังวงจรการปลูกข้าว การเลี้ยงปลา การปลูกพืชผักสวนครัว 4. นักเรียนแต่ละคนเขียนเรียงความเรื่อง อาชีพที่ตนเองสนใจและ 1 อาชีพพร้อมทั้งให้เหตุผล	1. วิทยากร 2. วงจรการปลูกข้าว การเลี้ยงปลา การปลูกพืชผักสวนครัว	1. สังเกตพฤติกรรมการ 2. ประเมินจากชิ้นงาน	1. เรียงความเรื่องอาชีพที่ฉันสนใจเป็นรายบุคคล 2. แผนที่ชื่ออาชีพที่เกี่ยวข้องในวงจรการปลูกข้าว การเลี้ยงปลา การปลูกพืชผักสวนครัว	6	ส.ป.ช. อาชีพในชุมชน ส.ล.น. - คุณธรรมและจริยธรรม - การวาดภาพประกอบเรียงความ ภาษาไทย - การเขียนเรียงความ ภาษาอังกฤษ - การเขียนเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ

ท้องถิ่นของเรา 1: วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคต้น ปีการศึกษา 2545 เวลา 2 คาบ
หัวข้อ: การปฐมนิเทศ

จุดประสงค์ปลายทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. มีความรู้ ความเข้าใจในจุดประสงค์ ขอบข่าย เนื้อหาวิชาท้องถิ่นของเรา 1: วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมในการสร้างความรู้และการประเมินผล
2. มีทักษะในการเรียน พัฒนาวิธีการเรียนรู้ของตนเองและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

จุดประสงค์นำทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. สำรวจตนเองเกี่ยวกับความสนใจ ความถนัด ความสามารถและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค โดยสามารถบอกเล่าในชั้นเรียนได้
2. มีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ โดยสามารถเสนอกิจกรรมต่างๆ หัวข้อโครงการ และร่วมเสนอแหล่งความรู้ในการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคได้
3. เห็นคุณค่าของความรับผิดชอบในการเรียน ความพยายามปรับปรุงงาน ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานเป็น 'ทีม' โดยสามารถอธิบาย และปฏิบัติได้
4. เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยสามารถอธิบายคุณค่าของวัฒนธรรมและแสดงความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ
5. มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล และปฏิบัติตามกติกาที่ได้ตกลงร่วมกัน

เนื้อหาสาระ

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน
2. ขอบเขต สาระเนื้อหาในรายวิชา

2.1 สภาพทั่วไปของชุมชน/ท้องถิ่น

สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สภาพสังคมวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ สภาพเศรษฐกิจ

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์

สมุนไพร

2.3 วัฒนธรรมท้องถิ่น

ประเพณี : ประเพณี 12 เดือน ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต (เกิดจนถึงตาย)

การแต่งกาย : เสื้อผ้า เครื่องประดับ การทอผ้า การปัก ลวดลาย

ภาษา : วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน สุภาษิต คำพังเพย

ศิลปพื้นบ้าน : ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง การต่อสู้ ฯลฯ

โบราณสถานในท้องถิ่น : วัดเก่าแก่เหรียญ

2.4 ประวัติศาสตร์ของชุมชน/ท้องถิ่น

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาณาจักรโบราณที่เกี่ยวข้อง เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์

สมัยอยุธยา (พ.ศ. 2302) ธนบุรี (พ.ศ. 2318 บ้านนางแก้ว) สมัยรัชกาลที่ 1

รัชกาลที่ 2 รัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 9

ความเป็นมาของชุมชนนาโค

บุคคลสำคัญในชุมชน :

- อดีตเจ้าอาวาสและกำนัน

2.5 การดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต

การประกอบอาชีพหลักแต่เดิม : การทำไร่หมุนเวียน แนวคิดและความเชื่อ
ขั้นตอนการทำและพิธีกรรม คุณูปการของการทำไร่หมุนเวียน

การประกอบอาชีพหลักในปัจจุบัน : การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว ผลจาก
การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน : สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ผลจาก
การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต แนวทางการดำเนินชีวิต – ปัจจุบันและอนาคต

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนและการประเมินผล

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ในด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ความสนใจ ความสามารถพิเศษ อาชีพบิดามารดา ความถนัด ความสามารถ ภูมิปัญญาในครอบครัวของนักเรียนและหรือเครือข่ายที่นักเรียนสามารถนำมาเป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียนเกี่ยวกับ วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค โดยให้นักเรียนกรอกแบบสอบถาม และสนทนากลุ่มในชั้นเรียนและทำ mind mapping
2. ประเมินความรู้พื้นฐานของนักเรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค โดย การสนทนากลุ่มในชั้นเรียนและการทำแบบทดสอบ
3. ชี้แจงเกี่ยวกับขอบเขต สาระเนื้อหา ประกอบการใช้สื่อรูปภาพ เช่น ลายผ้าชิ้น แผนที่ ตัวอย่างของจริง เช่น ลูกทอย พืชสมุนไพร และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอสิ่งที่นักเรียนอยากรู้

4. ชี้แจงเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้: การทำงานเดี่ยว การทำงานเป็นคู่ และการทำงานเป็นทีม การจัดกลุ่มโดยความสามารถ เพศ
5. วางแผนกิจกรรมการเรียนรู้หลักร่วมกัน เช่น :
 - การทำโครงงาน : ครูเสนอตัวอย่างหัวข้อโครงงาน องค์ประกอบของโครงงาน เช่น ปก สารบัญ ตัวรายงาน (3-5 หน้า อาจมีรูปภาพ ภาพวาด แผนผัง แผนที่ประกอบ) แหล่งอ้างอิง
 - สตอรี่ไลน์ : การศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่นโดยมีฉาก ตัวละคร วิถีชีวิต เหตุการณ์
 - การเรียนรู้จากประวัติศาสตร์บอกเล่า : การเรียบเรียงเรื่องราวชีวิตจากประสบการณ์ของผู้อาวุโสในชุมชน
 - การสังเกตสภาพแวดล้อม และการเข้าร่วมในเหตุการณ์ของชุมชน ฯลฯ
6. จัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยใน 2 ลักษณะคือ
 - กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกัน เช่น ทีมนักภูมิศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ นักยูวเกษตร นักวัฒนธรรมทมิฬศิลปะ ทีมภาษาไทย และทีมนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ
 - กลุ่มบ้าน เป็นการนำเอานักเรียนที่มีความสามารถ ความสนใจที่แตกต่างกัน มารวมกันให้ตั้งชื่อบ้าน สัญลักษณ์ และคำขวัญประจำบ้าน
7. บอกความคาดหวังของครูต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การทำงานเป็น 'ทีม' ผลงานที่แสดงความตั้งใจการพยายามทำและปรับปรุงให้ดีขึ้น ความรับผิดชอบในการเตรียมงาน
8. ร่วมกันกำหนดแนวทางการวัดผลประเมินผล วิธีการเขียนบันทึกการเรียนรู้ การเก็บแฟ้มผลงาน การกำหนดคุณภาพงานในระดับ A B C D และผลงานหรือการเรียนรู้ที่ถือว่ายังไม่ผ่าน

สื่อ อุปกรณ์

เอกสารความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นราชบุรี ภาพหรือตัวอย่างของจริง เช่น สมุนไพร ผ้าทอกะเหรี่ยง ฯลฯ

การวัดผล ประเมินผล

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้น แบบทดสอบ บันทึกการเรียนรู้ การสนทนาซักถาม การสังเกตการมีส่วนร่วมในการเรียนของนักเรียนการทำ mind mapping

ท้องถิ่นของเรา 1: วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคต้น ปีการศึกษา 2545 เวลา 6 คาบ
หน่วยที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน

จุดประสงค์ปลายทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. มีความเข้าใจและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของสังคมในชุมชนได้
2. มีทักษะในการศึกษาค้นคว้า นำเสนอ อภิปรายถึงความสำคัญและความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. เห็นความสำคัญของความเข้าใจอันดีและการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในท้องถิ่นอย่างสันติสุข

จุดประสงค์นำทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. อธิบายสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของราชบุรีประกอบการใช้แผนที่ได้
2. ลงลักษณะภูมิประเทศสำคัญ และเขตอำเภอต่างๆ ในแผนที่โครงร่างราชบุรีได้ถูกต้อง
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจของคนในท้องถิ่นได้
4. อธิบายสาเหตุและที่มาของการที่ราชบุรีเป็นแหล่งที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายได้
5. วิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และแสดงแหล่งตั้งถิ่นฐานในแผนที่โครงร่างราชบุรีได้ถูกต้อง
6. แสดงการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ลงในแผนภูมิเส้นเวลาและอธิบายเปรียบเทียบลำดับก่อนหลังของการตั้งถิ่นฐานได้
7. อธิบายความหมายและความสำคัญของพหุวัฒนธรรมได้ถูกต้อง
8. อภิปรายความสำคัญของการเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และแนวทางการอยู่ร่วมกันในชุมชนได้
9. มีทักษะในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และการทำงานร่วมกันเป็นทีม
10. มีทักษะในการนำเสนอข้อมูลหน้าชั้นเรียน ทักษะในการฟัง แสดงความคิดเห็นและมีเจตคติที่ดีในการรับฟังคำติชมเพื่อปรับปรุงงานให้ดีขึ้น
11. มีทักษะในการใช้ศิลปะเพื่อนำเสนอสภาพของภูมิประเทศ และการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ บนผนังห้องเรียนได้

สาระ สภาพทั่วไปของชุมชน/ท้องถิ่น

1. สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

- ที่ตั้ง
- ลักษณะภูมิประเทศ
- ลักษณะภูมิอากาศ
- โครงสร้างทางธรณีวิทยา

2. สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ

- การปกครองท้องถิ่น/ภูมิภาคจังหวัดราชบุรี
- ประชากร ชนเผ่า ชชาติพันธุ์ แนวคิดความเชื่อ
- การคมนาคม
- การชลประทาน : โครงการอ่างเก็บน้ำตามพระราชดำริห้วยท่าเคยและอ่างเก็บน้ำที่สำคัญ
- การประกอบอาชีพ

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่ เกิดขึ้น
1. การสร้างฉาก ชุมชนชายแดน ส. 101	ชุมชน ชายแดนมี ลักษณะ อย่างไร	นักเรียนอธิบายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของราชบุรี ประกอบการใช้แผนที่การแบ่งเขตอำเภอต่างๆ ให้นักเรียนลงลักษณะภูมิประเทศสำคัญและชื่ออำเภอต่างๆ ในแผนที่โครงร่างและสร้างฉากชุมชนชายแดน นักเรียนศึกษาคำขวัญของจังหวัดและกิ่งอำเภอแล้วเขียนคำขวัญพร้อมตกแต่งระบายสีให้สวยงาม จากการที่ได้แบ่งกลุ่มนักเรียนไว้ในครั้งแรกที่ปฐมนิเทศเป็นกลุ่มบ้านกลุ่มละ 5 – 6 คน และในกลุ่มบ้านประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ 6 สาขา คือ 1) ทีมนักภูมิศาสตร์ 2) ทีมนักประวัติศาสตร์ 3) ทีมอาชีพในชุมชน 4) ทีมนักวัฒนธรรม 5) ทีมศิลปะ 6) ทีมนักอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ให้ทีมผู้เชี่ยวชาญแต่ละทีมศึกษาค้นคว้าหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับตนตามใบงานและใบความรู้ และปรึกษาหารือภายในกลุ่มเกี่ยวกับหัวข้อโครงการที่ตนสนใจโดยอาจทำเป็นกลุ่ม (โดยใช้เวลาประมาณ 30 นาที) แล้วกลับไปยังกลุ่มบ้านของตนเพื่ออธิบายให้เพื่อนในกลุ่มได้รับทราบเกี่ยวกับสังเขปหัวข้อเรื่องที่ตนได้ศึกษาค้นคว้าและคาดว่าจะทำโครงการ (15 นาที)	แผนที่ กายภาพและ แผนที่รัฐกิจ จังหวัด ราชบุรี แผนที่ โครงร่าง จังหวัด ราชบุรี กระดาษสี กรรไกร กาว ใบงาน ใบความรู้ เอกสารการ ทำโครงการ ตัวอย่าง โครงการ ป้ายรายวิชา	การลง สัญลักษณ์ แสดง ลักษณะ ภูมิประเทศ สำคัญเขต ติดต่อ อำเภอและ จังหวัดใน แผนที่ โครงร่าง จังหวัด ราชบุรี การทำงาน เป็นทีม การทำ โครงการ	แผนที่ โครงร่างแสดง ภูมิประเทศ และเขตติดต่อ อำเภอและ จังหวัด ฉากชุมชน ชายแดน คำขวัญประจำ จังหวัดและ กิ่งอำเภอ หัวข้อ โครงการ *โครงการ การปลูก พืชเศรษฐกิจ ในท้องถิ่นเป็น โครงการ เกี่ยวกับ การเกษตร ปลูกข้าวโพด ไร่ย่อย สับปะรด เลี้ยงสัตว์

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
2. ลักษณะ ภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ส. 101 ค. 101	ทำอย่างไร จึงจะทราบ ว่าชุมชน ชายแดน แห่งนี้มี ลักษณะ ภูมิประเทศ เป็นอย่างไร	ให้ทีมนักภูมิศาสตร์ได้เป็นผู้นำกลุ่ม ในการศึกษาเกี่ยวกับสภาพทาง ภูมิศาสตร์ ชื่อหมู่บ้าน ตำบล ภูเขา แม่น้ำ จากแผนที่ แล้วให้นักเรียนใน กลุ่มร่วมกันสรุปชื่อเป็นหมวดหมู่ว่า แสดงถึงลักษณะภูมิประเทศอย่างไร บ้าง แล้วนำลักษณะเด่นๆ ที่พบนำ เสนอหน้าชั้นและมาสร้างไว้ในฉาก ชุมชน โดยใช้กระดาษสีต่อกันเป็น แผ่นใหญ่แสดงลักษณะภูมิประเทศ แนวเทือกเขา ที่ราบ ที่ราบลุ่ม แม่น้ำ ป่าไม้ชนิดต่างๆ ถ้า ปัง หนองบึง ห้วยเสือ ถ้าเขาสูง ถ้าจอมพล ถ้าเขาบิน ฯลฯ	กระดาษสี กรรไกร กาว	ฉากแสดง ลักษณะภูมิ ประเทศ	ฉากชุมชน แสดงภูมิ ประเทศสำคัญ
3. ภูมิอากาศ ฤดูกาล การเปลี่ยนแปลง ส. 101 ก. 101 ค. 101	ฤดูกาลมี ผลต่อ สภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติ อย่างไร สภาพภูมิ ประเทศ ภูมิอากาศ มีผลต่อการ ตั้งถิ่นฐาน และการ ประกอบ อาชีพ อย่างไร การที่แต่ละ บริเวณมี ความ หนาแน่น ของประชากร ต่างกันมี ผลต่อการ ประกอบ อาชีพ อย่างไร	ให้นักเรียนระบุถึงฤดูกาล และภูมิ อากาศโดยทั่วไปจากการสังเกตของ ตนเอง และจากการศึกษาสถิติ เกี่ยวกับอุณหภูมิ จำนวนปริมาณ น้ำฝนที่ตก และการเปลี่ยนแปลง ของต้นไม้ ระดับน้ำในแม่น้ำ ลำธาร ในแต่ละฤดู แล้วนำเสนอลักษณะ ฤดูกาลต่างๆไว้ในฉากโดยทำเป็น ภาพพลิก และแผนภูมิเส้นแสดง อุณหภูมิในแต่ละเดือน ให้นักเรียนอภิปรายถึงการ ประกอบอาชีพของประชากรใน บริเวณที่มีประชากรอาศัยหนาแน่น/ เบาบาง ว่าเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด การตั้งถิ่นที่อยู่อย่างหนาแน่น เบาบางมีผลต่อลักษณะการอยู่รวม กันแบบสังคมเมืองและสังคมชนบท อย่างไร ให้นักเรียนจัดทำฉากบน ผนังห้องแสดงอาคารบ้านเรือน ร้านค้า สถานที่ราชการ ฯลฯ ลงใน บริเวณที่มีคนอยู่หนาแน่นเช่นที่ราบ ลุ่มแม่น้ำ บริเวณใกล้เส้นทาง คมนาคม และแสดงที่อยู่อาศัยซึ่ง กระจายห่างกันในท้องถิ่นห่างไกล เช่นเขตภูเขา ฯลฯ	สถิติเกี่ยวกับ อุณหภูมิ ปริมาณ น้ำฝนของ ภาค ตะวันตกของ ประเทศไทย ศิลปะ : ตัวอย่าง ภาพพลิก แผนที่แสดง การกระจาย ประชากร	การ วิเคราะห์ เปรียบเทียบ ลักษณะภูมิ อากาศ การทำงาน ศิลปะ ภาพพลิก การมีส่วน ร่วมในการ อภิปราย	ฉากสภาพ ธรรมชาติที่มี การ เปลี่ยนแปลง ตามฤดูกาล แผนภูมิเส้น แสดงอุณหภูมิ ในแต่ละเดือน ภาพพลิก เปรียบเทียบ การ เปลี่ยนแปลง ฉากแสดง การกระจาย ประชากร

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
4. กลุ่มชาติพันธุ์ ส.101 ค.101	กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะอย่างไร	ให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในราชบุรี ว่ามีกลุ่มใดบ้าง นักเรียนในห้องมีเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์ใดบ้าง ครูให้นักเรียนในโรงเรียนมีกลุ่มชาติพันธุ์ใดบ้าง เชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลบ้านบึง	แผนที่แสดงอาณาเขตอำเภอต่างๆ ในจังหวัดราชบุรี	การอภิปราย การตอบคำถาม การเขียนแผนภูมิเส้นเวลา	แหล่งที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดราชบุรี
ส.101	มีเหตุการณ์อะไรที่ทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์หลาย ชาติพันธุ์มาอยู่ที่นี่	ให้ทีมนักประวัติศาสตร์รุ่นเยาว์ได้เป็นผู้นำกลุ่มในการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาและเหตุการณ์ที่ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดราชบุรี และบอกถึงแหล่งที่อยู่อาศัยในจังหวัดราชบุรี โดยศึกษาจากเอกสารและแหล่งความรู้ต่าง ๆ และร่วมกันอภิปรายประกอบกับการใช้สื่อแผนที่แสดงอาณาเขตอำเภอต่างๆ ของราชบุรี	เอกสารและแหล่งความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับ การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ		แผนภูมิแสดงเวลาแสดงการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ตามลำดับก่อนหลัง
ค.102		ให้นักเรียนลงลำดับการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ลงในแผนภูมิเส้นเวลา	เอกสารและแหล่งความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับ การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ		
5. พหุวัฒนธรรม ท.101	พหุ-วัฒนธรรมหมายความว่าอย่างไร สำคัญอย่างไร	ให้นักเรียนร่วมกันอธิบายความหมายและความสำคัญของพหุวัฒนธรรมพร้อมทั้งยกตัวอย่างในจังหวัดราชบุรีประกอบ ให้นักเรียนอภิปรายถึงปัจจัยที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเขียนสรุปเป็นเรียงความ	ภาพแสดงศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ	การเขียนเรียงความ แนวทาง การอยู่ร่วมกัน ในชุมชน	เรียงความ

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
6.เหตุการณ์ ท.101	มีเหตุการณ์ อะไรบ้างที่ ก่อให้เกิด ผลกระทบ ต่อวิถีชีวิต ของกลุ่ม ชาติพันธุ์ ต่างๆ	ให้นักเรียนร่วมกันคิดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น ช่วงที่ที่ดินมีราคาสูง มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยววิกฤตเศรษฐกิจ ฯลฯ และอภิปรายถึงผลกระทบที่มีต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น และเขียนสรุปสาระสำคัญโดยใช้ mind mapping * ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มกลับไปดูกลุ่มบ้านของตนเอง ทบทวนสาระความรู้ให้กับสมาชิกในกลุ่มบ้านซึ่งอาจใช้เวลาในวิชาเรียนหรือชั่วโมงอิสระเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มบ้านมีความรู้พร้อมที่จะทดสอบ - การทดสอบจะเป็นการตั้งคำถามปากเปล่าแล้วสุ่มเรียกสมาชิกในกลุ่มบ้าน ให้ตอบคำถามลงในกระดาษแผ่นเล็ก - ครูให้คะแนนเป็นคะแนนรวมของกลุ่ม	ข่าว เหตุการณ์ จาก สื่อมวลชน หนังสือพิมพ์	การ อภิปรายผล กระทบจาก เหตุการณ์ ในสังคม ใหญ่ต่อการ ดำรงชีวิต ของคนใน ท้องถิ่น	สรุปผล กระทบจาก เหตุการณ์ใน สังคมใหญ่ต่อ การดำรง ชีวิตของ คนในท้องถิ่น ในรูป mind mapping

ท้องถิ่นของเรา 1: วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคต้น ปีการศึกษา 2545 เวลา 8 คาบ
หน่วยที่ 2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จุดประสงค์ปลายทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. รู้และเข้าใจลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นและสามารถสืบทอดได้
2. มีทักษะในทางการแสวงหาความรู้จากแหล่งวิทยาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการ และเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบต่างๆ มีวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ
3. มีเจตคติที่ดีต่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียน :

1. อธิบายความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสามารถยกตัวอย่างประกอบได้
2. มีทักษะในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ในชุมชนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญๆ มานำเสนอต่อชั้นเรียนได้
3. บอกกระบวนการในการตีพิมพ์เชิงอนุรักษ์ของชาวกะเหรี่ยง พร้อมทั้งอธิบายแนวคิดที่เป็นรากฐานเบื้องหลังของการกระทำดังกล่าวได้
4. อธิบายพืชสมุนไพรพื้นบ้านชนิดต่างๆ ที่พบมากในท้องถิ่น โดยบอกถึงลักษณะสำคัญ คุณประโยชน์ และสามารถขยายพันธุ์พืชสมุนไพรดังกล่าวได้
5. อธิบายแนวทางการปฏิบัติตนตามกฎหมาย และแนวปฏิบัติของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกต้อง
6. มีทักษะในการสังเกตลักษณะธรรมชาติของสัตว์และพืชสมุนไพรในชุมชน โดยสามารถวาดภาพลายเส้น และเขียนคำบรรยายในลักษณะร้อยแก้ว หรือร้อยกรองได้
7. มีความคิดสร้างสรรค์ในการตัดกระดาษหรือประดิษฐ์จากวัสดุในท้องถิ่นเป็นรูปสัตว์ต่างๆ และนำมาใช้อธิบายประกอบการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติของสัตว์ดังกล่าวและการอนุรักษ์ได้
8. มีทักษะในการใช้ศิลปะเพื่อนำเสนอความรู้เกี่ยวกับการตีพิมพ์เชิงอนุรักษ์และพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ ลงในป้ายนิเทศบนผนังห้องเรียนได้

สาระ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรธรรมชาติ

- ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ
- ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

2. พืชสมุนไพร

- ความหมายของพืชสมุนไพร
- คุณสมบัติทั่วไป (ลักษณะ , ธรรมชาติ , ประโยชน์)
- ชนิดของพืชสมุนไพร
- คุณค่าของพืชสมุนไพรต่อมนุษย์และสัตว์
- การอนุรักษ์พืชสมุนไพร (การป้องกัน ดูแล)

3. การตีผึ้งเชิงอนุรักษ์

- ความหมายของการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์
- ความจำเป็นในการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์
- วิธีการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์
- การอนุรักษ์ผึ้ง

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
1. ฉากป่าและ สัตว์ป่าที่ชุมชน นาโค ท. 101 การอธิบาย เล่าเรื่อง การแต่งกลอน ส.101 ศิลปะการ ประดิษฐ์ สร้างสรรค์ ช.0110 พืชสมุนไพร	ต้นไม้ในป่า และสัตว์ป่า ที่ชุมชน นาโคมี อะไรบ้าง ลักษณะ ธรรมชาติ ของต้นไม้ สมุนไพร สัตว์ป่าบาง ชนิดที่ นักเรียน สนใจเป็น อย่างไร ป่าและสัตว์ ป่ามีความ สัมพันธ์กัน อย่างไร	ให้นักเรียนเล่าเกี่ยวกับความรู้ ประสบการณ์ของนักเรียนเกี่ยวกับ ป่า และสัตว์ป่าในห้องเรียน ให้นักเรียนที่ม่อนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ เป็นผู้นำในการทำ กิจกรรมการทำงานกลุ่ม งานคู่ หรือ การศึกษาค้นคว้าเพื่อทำโครงการ เกี่ยวกับสมุนไพร ให้นักเรียนสำรวจต้นไม้พืช สมุนไพรหรือสัตว์ป่าที่นักเรียนรู้จักดี หรืออยากจะรู้จักมา 1 ชนิด แล้วนำ มาเสนอในห้องเรียน โดยอธิบายถึง ลักษณะ สรรพคุณ และวิธีการใช้ แล้วนำไปปลูกในสวนสมุนไพรของ โรงเรียนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใน โครงการต่อไป ให้นักเรียนวาดภาพ หรือทำ ภาพปะ หรือตัดเป็นรูปร่างของสัตว์ หรือต้นไม้ (หรือในกรณีที่เป็นพืช ที่อาจนำมาทำแห้งได้อาจนำ ตัวอย่างพืชสมุนไพร มาทำแห้งเพื่อ ทำสมุดภาพประกอบคำอธิบาย) ให้นักเรียนคิดปริศนาคำกลอน ทายเพื่อน และนำผลงานไปติดไว้ใน ฉาก เช่น (ครูอ่านปริศนาคำกลอน ให้นักเรียนทายว่าคืออะไร) ตัวฉันสีเขียว ชื่อเดียวกับสัตว์ร้าย ใช้ทำผิวกาย ช่วยคลายแสบร้อน ทุกคนทายก่อน ว่าฉันเป็นใคร (ว่านหางจระเข้)	กระดาษสี ขาว กระดาษ ดินสอสี หรือ ปากกาสีเมจิก ตัวอย่าง ปริศนา คำกลอน	การอธิบาย ผลงานการ ประดิษฐ์ ต้นไม้ สมุนไพร สัตว์ป่า การแต่ง ปริศนา คำกลอน การทาย ปัญหา การ บันทึกผล การสังเกต สภาพ แวดล้อม ทางธรรม- ชาติใน ชุมชน	ฉากภาพ ต้นไม้ กระดาษตัด รูปตัวสัตว์ หรือการ ประดิษฐ์สัตว์ ชนิดต่างๆ สมุดภาพ สมุนไพรและ การใช้ ประโยชน์ ตัวอย่าง พืช สมุนไพร ที่สะสม ไว้ในรูปแบบ ต่าง ๆ สวนสมุนไพร ใกล้ตัว ปริศนา คำกลอน เกี่ยวกับ พืชสมุนไพร และสัตว์ป่า ชนิดต่างๆ โครงการ สมุนไพรกลุ่ม ละ 3 คน ฉากแหล่ง ที่อยู่อาศัย รังของสัตว์ ชนิดต่างๆ แหล่งอาหาร (โป่ง) บันทึก การสังเกต
2. วิถีชีวิต วิทยาศาสตร์ ระบบนิเวศ		ให้นักเรียนสำรวจสภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติในชุมชนอย่างละเอียด ถึงธรรมชาติของความเป็นอยู่ของ สัตว์ทุกประเภทที่เห็น ตั้งแต่ใน อากาศ บนต้นไม้ เปลือกไม้ ดอกไม้ ผลไม้ บนพื้นดิน ใต้พื้นดิน ให้นักเรียนทำบ้าน ที่อยู่อาศัยสัตว์ หรือแหล่งที่ต้นไม้ดอกงาม แหล่ง อาหาร(เช่น โป่ง)ประกอบไว้ในฉาก ด้วย เขียนแผนภูมิแสดงวัฏจักรแห่ง ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในป่า	ชุมชน		

เส้นทางการเรียน/วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
3. ความสัมพันธ์ในธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ ระบบนิเวศ โดยเน้นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	ถ้านักเรียนเป็นผึ้ง นักเรียนจะเลือกต้นไม้ที่เป็นที่อยู่อาศัยของตนเองอย่างไร ต้นไม้ชนิดนี้มีกี่จะพบในสภาพภูมิประเทศแบบใด	ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามกลุ่มบ้าน (Home Group) ร่วมกันอธิบายว่าป่าและสัตว์ป่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไรและเขียนสรุปประเด็นสำคัญเขียนแผนภูมิแสดงวัฏจักรแห่งความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในป่า ให้นักเรียนในกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับผึ้ง และสมมติว่าถ้าตัวเองเป็นผึ้งจะสร้างรังที่ไหนดี การเลือกทำเลที่ตั้ง ที่ปลอดภัย ใกล้แหล่งอาหาร ฯลฯ ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้และศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับชนิดของผึ้ง รูปร่างลักษณะ การแบ่งปันหน้าที่การทำงาน และทำตัวผึ้งประเภทต่างๆ ประกอบไว้ในฉาก	ตัวอย่างแผนภาพวัฏจักรความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในป่า ใบสรุปสาระความรู้จากการทำงานในกลุ่ม	การทำงานกลุ่ม การสังเกตผลงาน การเขียนสรุปประเด็นสำคัญ การทำงานกลุ่ม	แผนภาพวัฏจักรความสัมพันธ์พร้อมสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในธรรมชาติ
4. ฤดูกาล การเปลี่ยนแปลง	ฤดูกาลและข้างขึ้นข้างแรมส่งผลต่อวิถีชีวิตของผึ้งอย่างไร	ให้นักเรียนช่วยกันใช้กระดาษวาดรูปต้นผึ้ง รังผึ้งลักษณะต่างๆ เพื่อตั้งสมมติฐานว่ารูปร่างรังผึ้งแบบใดมีน้ำผึ้งมาก/น้อย น้ำผึ้งหวานมากหรือน้อยในช่วงเดือนใด ให้นักเรียนอธิบายแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับลักษณะนิสัยของผึ้ง การมองเห็นของผึ้ง ให้นักเรียนสรุปสาระที่นักเรียนอภิปรายในกลุ่มลงในใบสรุปสาระความรู้	ตัวอย่างรังผึ้ง น้ำผึ้ง	การอธิบาย การสรุปสาระ	ภาพต้นผึ้งและรังผึ้งจำลอง สรุปสาระความรู้เกี่ยวกับผึ้ง

เส้นทางการเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
5. เหตุการณ์ ท 102	มีเหตุการณ์ อะไรที่อาจ เกิดขึ้นใน ป่าไผ่บ้าง การตีฝั่งเชิง อนุรักษ์ของ กะเหรี่ยง โพล่งเป็น อย่างไร	ให้นักเรียนทั้งชั้นช่วยกันระดม ความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ดี / ไม่ดีที่เกิดขึ้นในป่าว่า - มีใครเข้าไปในป่าบ้าง เช่น นายพราน นักส่องนก คนตัดไม้ คนหาของป่า นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ฯลฯ - คนเหล่านี้มีจุดประสงค์อย่างไร ในการเข้าไปในป่า - มีเหตุการณ์อะไรที่อาจเกิด ขึ้นในป่าไผ่บ้าง เช่น น้ำป่าไหลหลาก ไฟป่า การตัดไม้ทำลายป่า ล่าสัตว์ หาของป่า สมุนไพร ฯลฯ - ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึง แนวทางการอนุรักษ์ป่าตาม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การตีฝั่ง เชิงอนุรักษ์ ฯลฯ - ให้นักเรียนแต่งคำขวัญเกี่ยวกับ การอนุรักษ์ป่า	ภาพป่า สัตว์ป่า	การแสดง ความคิด เห็น	คำขวัญ
6. ผู้ทรงคุณวุฒิ	ใครใน ชุมชนจะให้ ความรู้ด้าน การตีฝั่ง เชิง อนุรักษ์ ของ กะเหรี่ยง โพล่ง และ สมุนไพร แก่นักเรียน ได้	ให้นักเรียนเสนอรายงาน ความก้าวหน้าเกี่ยวกับโครงการ ... ให้นักเรียนสัมภาษณ์พ่อ แม่ และ ผู้อาวุโสในท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ สมุนไพรพื้นบ้าน ให้นักเรียนเสาะหาผู้รู้ในชุมชนว่า มีใครเป็นหมอผี และหมอ สมุนไพรที่สามารถเชิญมาให้ ความรู้ได้ ให้นักเรียนวางแผนการดำเนินการ แบ่งหน้าที่ ฝ่ายต่างๆ เช่น - การเชิญวิทยากร - การเขียนจดหมายเชิญ - การต้อนรับ - การจัดสถานที่ - การจัดบันทึกสาระสำคัญ - การเตรียมคำถาม - การกล่าวขอบคุณ การดำเนินการเชิญวิทยากรมาให้ ความรู้ การประเมินผลการทำงานและ แนวทางการปรับปรุง	ตัวอย่าง สมุนไพรชนิด ต่างๆจากป่า วิทยากร อุปกรณ์ที่ใช้ ในการตีฝั่ง เถากระไม้ ลูก ทอย ค้อน ฯลฯ ตัวอย่างพืช สมุนไพร	การ สังเกต การตรวจ ผลงาน สมุดภาพ พืช สมุนไพร การเชิญ วิทยากร	ผลงาน ความ ก้าวหน้าของ โครงการ วิทยาศาสตร์ สรุปสาระ การตีฝั่งเชิง อนุรักษ์

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
7. การสรุปสาระ ความรู้	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น เกี่ยวกับ การตีผึ้ง มีวิธีการ อย่างไร พืช สมุนไพรใน ท้องถิ่นใช้ ประโยชน์ ได้อย่างไร บ้าง	การสรุปสาระความรู้โดยการใช้ กราฟฟิก หรือผังมโนภาพ หรือ mind mapping เกี่ยวกับ: - ขั้นตอนการตีผึ้งเชิงอนุรักษ์ และ เหตุผลเบื้องหลังการกระทำ - พืชสมุนไพรในท้องถิ่น และการนำ มาใช้ประโยชน์ - การอนุรักษ์พืชสมุนไพรและ การขยายพันธุ์พืชสมุนไพร • ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มกลับไป ดูกลุ่มบ้านของตนเอง ทบทวน สาระความรู้ให้กับสมาชิกในกลุ่ม บ้านซึ่งอาจใช้เวลาในวิชาเรียนหรือ ชั่วโมงอิสระเพื่อให้สมาชิกในกลุ่ม บ้านมีความรู้พร้อมที่จะทดสอบ - การทดสอบจะเป็นการตั้ง คำถามปากเปล่าแล้วสุ่มเรียกสมาชิก ในกลุ่มบ้าน ให้ตอบคำถามลงใน กระดาษแผ่นเล็ก - ครูให้คะแนนเป็นคะแนนรวม ของกลุ่ม	การสรุปสาระ ความรู้โดย การใช้ กราฟฟิก หรือ ผังมโนภาพ หรือ mind mapping	การทำ กราฟฟิก ผัง มโนภาพ mind mapping	สรุปสาระ ความรู้กร ตีผึ้ง และ การใช้ สมุนไพร พื้นบ้าน โดยใช้ กราฟฟิก หรือ ผังมโนภาพ หรือ mind mapping

ท้องถิ่นของเรา 1: วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคต้น ปีการศึกษา 2545 เวลา 6 คาบ
หน่วยที่ 3 ย้อนรอยอดีต: ประวัติศาสตร์ของชุมชน/ท้องถิ่น

จุดประสงค์ปลายทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. เกิดความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2. มีทักษะในการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ ลำดับเหตุการณ์ สรุปเหตุการณ์ และใช้ศิลปะเพื่อนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ได้
3. มีความภาคภูมิใจในวีรกรรมของบรรพบุรุษและการกระทำของบุคคลสำคัญในท้องถิ่น

จุดประสงค์นำทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. อธิบายความเป็นมาของท้องถิ่น โดยเรียงลำดับจากสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และอาณาจักรโบราณ พร้อมทั้งระบุแหล่งที่ตั้งและหลักฐานร่องรอยวัฒนธรรมได้
2. มีทักษะในการค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับราชบุรีและนำเสนอประกอบกับการใช้แผนที่ได้
3. มีความภาคภูมิใจในวีรกรรมของพระเจ้าตากสินโดยสามารถอภิปรายถึงผลที่ไทยได้รับได้
4. แสดงเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับราชบุรีลงในแผนภูมิเส้นเวลา พร้อมทั้งอธิบายลำดับก่อนหลังได้ถูกต้อง
5. สรุปประวัติความเป็นมาของชุมชนนาโคจากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในชุมชนได้
6. เปรียบเทียบความแตกต่างของชุมชนในอดีตจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสกับสิ่งที่นักเรียนเห็นในปัจจุบันได้
7. มีความภาคภูมิใจในบุคคลสำคัญในท้องถิ่นโดยสามารถอภิปรายได้
8. มีทักษะในการฟัง และซักถามวิทยากรซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของท้องถิ่น สามารถสรุปประเด็นความรู้ที่ได้รับในรูปแบบของกราฟฟิกหรือ mind mapping ได้
9. มีทักษะในการใช้ศิลปะเพื่อนำเสนอสภาพของภูมิประเทศและวิถีชีวิตของชุมชนนาโคบนผนังห้องเรียนได้

สาระ ย่อนรอยอดีต: ประวัติศาสตร์ของชุมชน/ท้องถิ่น

1. สมัยก่อนประวัติศาสตร์: ชุมชนโบราณยุคหิน ยุคโลหะ
2. อาณาจักรโบราณที่เกี่ยวข้อง: ทวารวดี เมืองโบราณคูบัว ขอม
3. เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับราชบุรี
 - อยุธยา (พ.ศ. 2302 พระเจ้าเอกทัศ)
 - ธนบุรี (พ.ศ. 2318 พระเจ้าตากสิน: สมรภูมิต่างนางแก้ว)
 - รัตนโกสินทร์ : รัชกาลที่ 1, 2, 4, 5, 6 และ 9
4. ประวัติความเป็นมาของชุมชนนาโค
 - วิวัฒนาการของท้องถิ่นในด้าน :
 1. การปกครอง
 2. การศึกษา
 3. สาธารณูปโภคพื้นฐาน (การคมนาคม แหล่งน้ำ สุขภาพ อนามัย ไฟฟ้าโทรศัพท์)
5. บุคคลสำคัญของท้องถิ่น
 - อดีตเจ้าอาวาสและกำนัน

เส้นทางการเรียน/วิชาเนื้อหา	คำตามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
1. ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ 2. อาณาจักรโบราณ	ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์มีลักษณะอย่างไร เราจะทราบลักษณะชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ได้อย่างไร มีหลักฐานร่องรอยอะไรเกี่ยวกับอาณาจักรโบราณที่เกี่ยวข้องกับราชบุรี	ให้นักเรียนร่วมกันอธิบายเกี่ยวกับชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์และอาณาจักรโบราณว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร และให้นักเรียนเขียนบรรยาย หรือวาดภาพลักษณะชุมชนดังกล่าว ครูนำภาพเกี่ยวกับหลักฐานเครื่องมือ อาวุธหินต่างๆ ตลอดจนร่องรอยทางโบราณสถาน โบราณวัตถุของอาณาจักรโบราณมาให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนเปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนคิด ให้นักเรียนศึกษาชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์และอาณาจักรโบราณจากเอกสารความรู้ต่างๆ และสรุปลักษณะสำคัญ โดยเน้นที่หลักฐานและการตีความ ให้นักเรียนทำแผนภูมิเส้นเวลาเกี่ยวกับชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์และอาณาจักรโบราณ จัดทัศนศึกษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรีและแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ของราชบุรี: คูบัว, วัดโขลงสุวรรณคีรี, วัดมหาธาตุ, ตลาดน้ำ, เขากั่นจันทร์, โรงโม่รัตนโกสินทร์	ภาพเครื่องมือ อาวุธหิน ของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ภาพโบราณสถาน โบราณวัตถุของอาณาจักรโบราณ เอกสารความรู้เกี่ยวกับชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์และอาณาจักรโบราณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี แหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ราชบุรี	การบรรยายหรือภาพวาดชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ศาสตร์ ศาสตร์และอาณาจักรโบราณ การสรุปลักษณะสำคัญ โดยเน้นที่หลักฐานและการตีความ แผนภูมิเส้นเวลา	การบรรยายหรือภาพวาดชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์และอาณาจักรโบราณ สรุปลักษณะสำคัญของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และอาณาจักรโบราณ แผนภูมิเส้นเวลา
3.เหตุการณ์	มีเหตุการณ์สำคัญอะไรในประวัติศาสตร์ของชาติที่เกี่ยวข้องกับราชบุรีในสมัยอยุธยา (พ.ศ. 2302, พ.ศ. 2310)	ให้ทีมนักประวัติศาสตร์เป็นผู้นำกลุ่มในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติไทยสมัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับราชบุรีจากเอกสารความรู้ต่างๆ และสรุปเหตุการณ์สำคัญลงในตาราง ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร สาเหตุ ผล ให้นักเรียนแสดงเส้นทางการเดินทางของพม่าแต่เดิม และเส้นทางการเดินทางที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเขียนลงในแผนที่โครงร่าง	เอกสารความรู้ต่างๆเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญสมัยอยุธยา พ.ศ. 2302และ พ.ศ.2310 ; สมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2318 ; สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ๔ รัชกาลที่ 1,2,4,5,6 และ 9	ตาราง ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร สาเหตุ ผล แผนที่โครงร่างแสดงเส้นทางการเดินทางของพม่า	ตาราง ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร สาเหตุ ผล แผนที่โครงร่างแสดงเส้นทางการเดินทางของพม่า

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่ เกิดขึ้น
3. เหตุการณ์ (ต่อ)	การเปลี่ยนแปลงเส้น ทางการ เดินทัพของ พม่ามีผล ต่อการตั้ง ถิ่นฐานของ คนในสมัย ก่อน อย่างไร	ให้นักเรียนร่วมกันสรุปเชื่อมโยง เหตุการณ์ต่อจากหน่วยที่ 1 จากการที่คนหลบหนีไปอยู่ที่อื่น เนื่องจากราชบุรีเป็นเส้นทางเดินทัพ ทำให้กษัตริย์ในสมัยต่อมาใช้ นโยบายว่าเมื่อมีผู้อพยพเข้ามา พึ่งไทย หรือไทยรับชนะกลุ่มชนใด ก็จะจัดสรรให้กลุ่มชนนั้นมาตั้ง หลักแหล่งที่ราชบุรี ซึ่งเป็นสาเหตุ ที่ทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอยู่ ในจังหวัดราชบุรี	แผนที่โครง ร่างแสดง พรมแดนไทย กับพม่าใน สมัยอยุธยา ถึงสมัย รัตนโกสินทร์ แผนที่ โครงร่าง จังหวัดราชบุรี แสดงการตั้ง หลักแหล่งของ กลุ่มชาติพันธุ์ ต่างๆ	การทำ แผนที่ โครงร่าง การตั้ง หลักแหล่ง ของกลุ่ม ชาติพันธุ์ ต่างๆ	
4. ความเป็นมา ของชุมชนนาโค การเปลี่ยนแปลง ชุมชน ท.101 การเขียน รายงาน การสัมภาษณ์ ส. 101 การเก็บ รวบรวมข้อมูล โดยการ สัมภาษณ์	การก่อตั้ง ชุมชนใน ระยะแรก เป็นอย่างไร ชุมชนใน อดีตกับ ปัจจุบัน เหมือนหรือ ต่างกัน อย่างไร การก่อตั้ง ชุมชนนาโค และการ ปกครอง ชุมชนนาโค เป็นอย่างไร เมื่อปู่ ย่า ตา ยาย ยังเด็ก ชุมชนใน อดีตกับ ปัจจุบัน แตกต่างกัน อย่างไร	ให้ทีมประวัติศาสตร์เป็นผู้นำในการ ดำเนินการรวบรวมผลงานจากการ ทำโครงงานของตนและจากผลงาน ของเพื่อนในชั้นเรียน ซึ่งได้จากการ จัดกิจกรรม rally ชุมชน 3 ฐาน คือ ฐานที่ 1 การก่อตั้งชุมชนและการ ปกครอง ฐานที่ 2 การศึกษา ฐานที่ 3 สาธารณูปโภคพื้นฐาน ให้นักเรียนช่วยกันนำข้อมูลมาจัด เป็นหมวดหมู่และสรุปเรียงเรียงเป็น สาระความรู้ในโครงงาน	ผู้อาวุโสใน ชุมชน สภาพวิถีชีวิต ตามที่เป็นจริง ในชุมชน	ผลงาน การ สัมภาษณ์ ผู้รู้ใน ชุมชน	โครงงาน ความเป็นมา ของชุมชน

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
4. ความเป็นมา ของชุมชนนาโค (ต่อ)	ถ้ามีกล่อง นิรภัยเก็บ บันทึก ประวัติของ มนุษยชาติ ประเทศ ต่างๆและ ชุมชนนาโค ได้รับ คัดเลือก ให้เป็น หนึ่งในนั้น กล่องนี้จะ เก็บไว้ 100 ปีแล้วจึงจะ เปิดขึ้นมา เราจะทำ อย่างไร ให้คนอื่นอีก 100 ปี ข้างหน้า เข้าใจ สภาพของ ชุมชนนาโค	ให้นักเรียนจับคู่กันทำงานเขียน จดหมายถึงเยาวชนในอีก 100 ปี ข้างหน้า ในเรื่องต่างๆที่คิดว่าคนใน อนาคตควรรู้เกี่ยวกับชุมชนนาโค เช่น สภาพธรรมชาติ การเลี้ยงชีพ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภาษาตัวหนังสือ นิทาน พื้นบ้าน ชีวิตเด็ก การเรียน การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ สัตว์เลี้ยง โรคภัยไข้เจ็บ อาหาร การกิน การคมนาคม การสื่อสาร ฯลฯ โดยเขียนภายใต้หัวข้อ "ชุมชน นาโคเป็นอย่างไรเมื่อฉันยังเด็ก (ในพ.ศ. 2545)"	กล่องนิรภัย ตัวอย่าง สิ่งของ	จดหมาย การ บรรยาย ในหัวข้อ ต่างๆ ประกอบ การวาด ภาพหรือ การนำ เสนอรูป แบบต่างๆ	จดหมาย บรรยาย เกี่ยวกับ ชุมชนนาโค ในหัวข้อ ต่างๆตาม สภาพ ปัจจุบันหรือ การนำเสนอ ในรูปแบบ ต่างๆ

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่ เกิดขึ้น
5. บุคคลสำคัญของชุมชน ท.101 การอธิบาย การเขียน จดหมาย	ใครคือ บุคคล สำคัญของ ชุมชน และ มีความ สำคัญใน ด้านใด	ให้นักเรียนวางแผนแบ่งงาน รับผิดชอบในการเขียนบุคคลสำคัญ ในชุมชน ให้นักเรียนปฏิบัติตาม ขั้นตอนที่วางไว้ เช่น นักเรียนกลุ่มต่างๆช่วยกันเขียน จดหมายเชิญบุคคลสำคัญของชุมชน มาเล่าประสบการณ์ ผลงาน หลักการดำเนินชีวิต ช่วยกัน คัดเลือกจดหมายที่ดีที่สุด ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายและ กำหนดคุณสมบัติของผู้แทนที่จะเป็น ผู้แทนไปเชิญบุคคลสำคัญของชุมชน มาพูดให้นักเรียนฟัง ให้นักเรียนร่วมกันตั้งคำถามเพื่อ ซักถาม ให้นักเรียนร่วมกันในการ ปฏิสันถาร กล่าวต้อนรับ และกล่าว ขอบคุณ ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึง ข้อคิดและแนวทางการดำเนินชีวิตที่ ได้รับฟังจากบุคคลสำคัญของชุมชน ในรูป mind mapping • ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มกลับไป ติวกลุ่มบ้านของตนเอง ทบทวน สาระความรู้ให้กับสมาชิกในกลุ่ม บ้านซึ่งอาจใช้เวลาในวิชาเรียนหรือ ชั่วโมงอิสระเพื่อให้สมาชิกในกลุ่ม บ้านมีความรู้พร้อมที่จะทดสอบ - การทดสอบจะเป็นการตั้ง คำถามปากเปล่าแล้วสุ่มเรียกสมาชิก ในกลุ่มบ้าน ให้ตอบคำถามลงใน กระดาษแผ่นเล็ก - ครูให้คะแนนเป็นคะแนนรวม ของกลุ่ม	ตัวอย่าง จดหมาย การเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ	การเขียน จดหมาย การ สังเกต จากการ ปฏิบัติ การ สังเกต จากการ ซักถาม mind mapping	จดหมายเชิญ บุคคลสำคัญของ ชุมชน สรุปสาระ สำคัญจาก การฟังบุคคล สำคัญใน ชุมชนในรูป mind mapping

เอกสารค้นคว้า

ยอดแก้ว อักษรา 2543 ราชบุรี กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงแดด

สภาวัฒนธรรมกิ่งอำเภอบ้านคา 2544 กะเหรี่ยงโพล่ง: เขตวัฒนธรรมราชบุรี ราชบุรี: สภา
วัฒนธรรมกิ่งอำเภอบ้านคา

**ท้องถิ่นของเรา 1: วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนโค
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคต้น ปีการศึกษา 2545 เวลา 8 คาบ
หน่วยที่ 4 วัฒนธรรมท้องถิ่น**

จุดประสงค์ปลายทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. มีความรู้ ความเข้าใจในลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปพื้นบ้านของชุมชน
2. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ โดยสัมภาษณ์ สังเกตการณ์จากแหล่งวิทยาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่น พร้อมทั้งแสดงการนำเสนอความรู้ที่เหมาะสม
3. มีความภาคภูมิใจและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษา วัฒนธรรมประเพณี ศิลปพื้นบ้านและโบราณสถานของท้องถิ่น

จุดประสงค์นำทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญ และจำแนกประเภทของประเพณีที่ปฏิบัติในท้องถิ่นได้
2. ระบุประเพณีของท้องถิ่นเกี่ยวกับชีวิตตั้งแต่เกิดถึงตาย ลงในแผนภูมิ พร้อมทั้งอธิบายประเพณี ดังกล่าวพอสังเขปได้
3. อธิบายประเพณีของท้องถิ่นที่มีการปฏิบัติในเดือนต่างๆในรอบปีได้พอสังเขป และเขียนลงในแผนภูมิได้ถูกต้องตามลำดับก่อนหลัง
4. เปรียบเทียบความแตกต่างของชุดแต่งกายตามวัฒนธรรมกะเหรี่ยงโพล่ง โดยวาดภาพ ตัดกระดาษ ผู้หญิง ในวัยต่างๆ
5. อธิบายความหมาย และข้อคิดในการปฏิบัติตนจากสุภาษิต คำพังเพย ของกะเหรี่ยงโพล่งประกอบการวาดภาพได้
6. รวบรวมวรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน จากการศึกษาค้นคว้า และการบอกเล่าของพ่อแม่และผู้อื่นในชุมชนแล้วสรุปเรียบเรียงเป็นสมุดภาพได้
7. ศึกษาเปรียบเทียบภาษากะเหรี่ยงโพล่ง และภาษาไทยเกี่ยวกับศัพท์ สำนวน ที่ใช้กันอยู่เสมอๆ และนำเสนอในรูปตารางเปรียบเทียบได้
8. อธิบายหรือแสดงความสามารถเกี่ยวกับศิลปพื้นบ้านของกะเหรี่ยงโพล่งทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง ศิลปะการต่อสู้ได้
9. มีทักษะในการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ จากสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับประเพณีต่างๆและศิลปพื้นบ้านในชุมชน โดยสามารถสรุปสาระนำเสนอในรูปของกราฟฟิคหรือผังมโนทัศน์ได้
10. มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปพื้นบ้าน โบราณสถานของท้องถิ่น โดยสามารถอภิปรายถึงความสำคัญและประโยชน์ได้

สาระ วัฒนธรรมท้องถิ่น

ประเพณี ประเพณี 12 เดือน ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ตั้งแต่เกิดถึงตาย
การแต่งกาย เสื้อผ้า เครื่องประดับ การทอผ้า การปัก ลวดลาย
ภาษา วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน สุภาษิต คำพังเพย
ศิลปพื้นบ้าน การสร้างบ้านของกะเหรี่ยง ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง
ศิลปะการต่อสู้ ฯลฯ
โบราณสถานในท้องถิ่น วัดเก่าแก่เหรียญ

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่ เกิดขึ้น
1.จากวัฒนธรรม ท้องถิ่น วิถีชีวิต ท 101 การสัมภาษณ์	ประเพณี ในรอบ 1 ปี มีอะไรบ้าง ประเพณี เกี่ยวกับ ชีวิตตั้งแต่ เกิดจนถึง ตายมีอะไร บ้าง ประเพณี เหล่านี้มี เมื่อไหร่ ที่ไหน ทำไม และ อย่างไร what when where why how	. ให้นักเรียนระดมสมองเกี่ยวกับ ประเพณีในท้องถิ่นที่นักเรียนรู้จักให้ ได้มากที่สุด เขียนไว้บนกระดาน แล้วร่วมกันจัดหมวดหมู่ แล้วเขียน สรุปลงในแผนภูมิ ให้นักเรียนร่วมกันคิดถึงประเพณีที่ นักเรียนรู้สึกว่าจะไม่ค่อยเข้าใจ และ อยากรู้เพิ่มเติม พร้อมทั้งเขียนเป็น รายการไว้ ให้นักเรียนร่วมกันสร้างจาก วัฒนธรรมประเพณีที่นักเรียนรู้จัก	แผนภูมิ ประเพณีใน รอบปี(เฉพาะ โครงร่าง) เอกสาร ใบความรู้ เกี่ยวกับ ประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่น	แผนภูมิ ประเพณี 12 เดือน	แผนภูมิ ประเพณี 12 เดือน (พร้อม ชื่อประเพณี เวลา และ สาระสำคัญ) จาก วัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่ เกิดขึ้น
2. ข้อคิดจาก อดีต: สุภาสิต คำพังเพย นิทาน พื้นบ้าน ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ	ข้อคิดจาก อดีตสอน อะไรเรา บ้าง คำศัพท์ บางคำใน ภาษา กะเหรี่ยง กับภาษา ไทยใช้ ต่างกัน อย่างไร	ให้นักเรียนระดมสมองเกี่ยวกับ สุภาสิต คำพังเพยและนิทาน พื้นบ้านที่ทราบแล้วสรุปเล่าให้ เพื่อนๆ ในชั้นเรียนทราบถึง ความหมายที่แฝงอยู่ ให้นักเรียนที่พูดภาษากะเหรี่ยงได้ พูดคำศัพท์ที่ใช้เป็นประจำ หรือ สำนวนที่นิยมพูดกัน ให้นักเรียนใน ชั้นฟังและช่วยกันทำตารางสรุปเป็น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษา กะเหรี่ยง ดำเนินงานโครงการวัฒนธรรม กะเหรี่ยง โดยแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่มใหญ่ กลุ่ม 1 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ ประเพณีโดยมีทีมนักวัฒนธรรม เป็นผู้นำ ทำการแบ่งสมาชิกออกเป็น คู่ๆ หรือกลุ่มละ 3-4 คนตาม ความเหมาะสมกับหัวข้อที่ศึกษา ให้สมาชิกศึกษาประเพณีในแต่ละ เดือนจากใบความรู้ เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต เพื่อตอบ คำถาม อะไร เมื่อไหร่ ที่ไหน ทำไม อย่างไร ให้ทีมนักวัฒนธรรมเป็น ผู้รวบรวม ทำเป็นแผ่นภาพ 2-4 ภาพของแต่ละประเพณีที่ศึกษา ประกอบการบรรยายสั้นๆ แล้วนำ เสนอในชั้นเรียน กลุ่ม 2 ศึกษาเกี่ยวกับสุภาสิต คำพังเพย นิทานพื้นบ้าน ให้ทีม นักวัฒนธรรมเป็นผู้นำและรวบรวม ทำการแบ่งสมาชิกเป็นกลุ่มย่อย หรือเป็นคู่ มอบหมายให้สมาชิกแต่ละ คนไปสัมภาษณ์พ่อ แม่ ผู้อาวุโส ในบ้านเพิ่มเติม แล้วนำมาทำเป็น หนังสือเล่มเล็ก	ตัวอย่าง สุภาสิต คำพังเพย นิทานพื้นบ้าน ประเพณี	ผลงาน จากสมุด ภาพ การ วาดภาพ การแปล ความ การตี ความ หมายของ สุภาสิต คำพังเพย นิทาน พื้นบ้าน	โครงการ วัฒนธรรม กะเหรี่ยง หนังสือ เล่มเล็ก ตาราง คำศัพท์ ภาษา กะเหรี่ยง

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่ เกิดขึ้น
3. การสร้างสรรค์ งานศิลปะ การแต่งกาย เครื่องประดับ ส. 101	ลักษณะ เฉพาะ ด้านการ แต่งกาย การทอผ้า ลวดลาย เครื่อง ประดับ ของชาว กะเหรี่ยง โพล่งเป็น อย่างไร	ให้นักเรียนเล่าถึงลักษณะ การแต่งกายตามวัฒนธรรมกะเหรี่ยง โพล่งของชาย หญิงในวัยต่างๆ และเปรียบเทียบความแตกต่าง	ตัวอย่างเครื่อง การแต่งกาย ลวดลายผ้า ภาพเครื่อง ประดับ	การเล่า เรื่องและ การ เปรียบเทียบ	ผลงาน การประดิษฐ์ ตุ๊กตา กระดาษ แต่งกายตาม วัฒนธรรม กะเหรี่ยง โพล่ง
4. ศิลป ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง การต่อสู้ ศ. 101	ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ ในท้องถิ่น เป็นอย่างไร ศิลปะการ ต่อสู้ของ กะเหรี่ยง โพล่งเป็น อย่างไร	ให้นักเรียนช่วยกันเล่าถึงศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์และศิลปะการต่อสู้ ของกะเหรี่ยงโพล่งว่าเป็นอย่างไร หรือให้นักเรียนที่มีความรู้ออกมา สาธิต ดำเนินงานโครงการศิลปะกะเหรี่ยง โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่ม 1 ให้นักเรียนศึกษาจาก เอกสาร สัมภาษณ์ หรือการสังเกต จากการเข้าร่วมในงานประเพณี ท้องถิ่นโดยให้ทีมศิลปะเป็นผู้นำ และรวบรวม และให้แบ่งงานกันทำ ตุ๊กตาชาย หญิง ในวัยต่างๆ ในชุด แต่งกายตามวัฒนธรรมเพื่อเป็น ส่วนหนึ่งของฉากเหตุการณ์แสดง วัฒนธรรมความเป็นอยู่ กลุ่ม 2 ศึกษาศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง ศิลปะการต่อสู้ โดยให้ทีมศิลปะ เป็นผู้นำและ รวบรวมผลงาน โดยศึกษาจาก เอกสาร สัมภาษณ์ หรือการสังเกต จากการเข้าร่วมในงานประเพณี ท้องถิ่น นำผลงานไปร่วมแสดงในงาน กินข้าวห่อของชุมชน	ตัวอย่างเครื่อง การแต่งกาย ลวดลายผ้า ภาพเครื่อง ประดับ ตัวอย่างภาพ หรือของจริง เครื่องดนตรี เพลงกะเหรี่ยง ภาพหรือ วีดิทัศน์ การรำ กะเหรี่ยง ศิลปะ วัฒนธรรม กะเหรี่ยง	ผลงาน การ ประดิษฐ์ ตุ๊กตา กระดาษ การเล่า เรื่อง ศิลปะ นาฏศิลป์ การต่อสู้	โครงการ ผลงาน การประดิษฐ์ ตุ๊กตา กระดาษ แต่งกายตาม วัฒนธรรม กะเหรี่ยง โพล่ง

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่ เกิดขึ้น
5. ผู้ทรงคุณวุฒิ	ใครใน ท้องถิ่นจะ มาเป็น ผู้บรรยาย สารคดี ให้ความรู้ เกี่ยวกับ ศิลปะต่าง ๆ ของ กะเหรี่ยง โพล่งได้	ให้นักเรียนช่วยกันเสาะหาผู้ที่มี ความรู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับนิทาน พื้นบ้าน ดนตรี นาฏศิลป์ บทเพลง และศิลปะการต่อสู้ในท้องถิ่น ช่วยกันวางแผนการเชิญและ แบ่งงานกันทำเป็นฝ่ายต่างๆ เช่น การติดต่อเชิญ พิธีกรดำเนินรายการ จัดสถานที่ อุปกรณ์ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายวิชาการ บันทึกสาระสำคัญ รวบรวมคำถามไว้ถาม ขอบคุณ วิทยากร	วิทยากรใน ชุมชน	การมีส่วน ร่วมใน การ ดำเนิน กิจกรรม : -การเชิญ วิทยากร -การ ซักถาม -การสรุป สาระ ความรู้	สรุปสาระ สำคัญที่ได้ รับจากการ เชิญวิทยากร
6. ทูณวัฒนธรรม ในท้องถิ่น	มีอะไรที่ เป็นทุน วัฒนธรรม ของท้องถิ่น นี้บ้าง	ให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา โดยสรุปเรียบเรียงในรูปของ กราฟฟิก ผังมโนภาพ หรือ mind mapping * ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มกลับไป ติวกลุ่มบ้านของตนเอง ทบทวน สาระความรู้ให้กับสมาชิกในกลุ่ม บ้านซึ่งอาจใช้เวลาในวิชาเรียนหรือ ชั่วโมงอิสระเพื่อให้สมาชิกในกลุ่ม บ้านมีความรู้พร้อมที่จะทดสอบ - การทดสอบจะเป็นการตั้ง คำถามปากเปล่าแล้วสุ่มเรียกสมาชิก ในกลุ่มบ้าน ให้ตอบคำถามลงใน กระดาษแผ่นเล็ก - ครูให้คะแนนเป็นคะแนนรวม ของกลุ่ม	ตัวอย่างการ เขียนสาระ ความรู้โดยใช้ กราฟฟิก ผังมโนภาพ และ mind mapping	การ อภิปราย สาระ ความรู้ใน รูป กราฟฟิก ผัง มโนภาพ mind mapping	สาระความรู้ ในรูป กราฟฟิก ผังมโนภาพ mind mapping

ท้องถิ่นของเรา 1: วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโค
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคต้น ปีการศึกษา 2545 เวลา 6 คาบ
หน่วยที่ 5 การดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต

จุดประสงค์ปลายทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. รู้และเข้าใจแนวทางการดำเนินชีวิตของประชากรในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน
2. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ จากแหล่งวิทยาการ และนำเสนอความรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย ปฏิบัติตน โดยมีทักษะชีวิตที่ดี
3. ตระหนักถึงความสำคัญในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตร่วมกันของมนุษย์และธรรมชาติตามแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

จุดประสงค์นำทาง เพื่อให้นักเรียน :

1. สสำรวจการประกอบอาชีพของคนในชุมชน และจำแนกเป็นหมวดหมู่ได้
2. อธิบายแนวคิด ความเชื่อและขั้นตอนการทำไร่หมุนเวียนในชุมชนได้
3. อภิปรายประโยชน์ของการทำไร่หมุนเวียนได้
4. อธิบายลักษณะการปลูกพืชหลักหรือพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวพร้อมยกตัวอย่างประกอบได้
5. อภิปรายผลจากการปลูกพืชหลักหรือพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวในชุมชนได้
6. เปรียบเทียบลักษณะสำคัญและผลของการทำไร่หมุนเวียนกับการปลูกพืชหลักหรือพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวได้
7. มีทักษะในการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในชุมชนและสรุปสาระนำเสนอในชั้นเรียนได้
8. วิเคราะห์สาเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในชุมชนได้
9. อภิปรายเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินชีวิตในชุมชนในปัจจุบันและอนาคตที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนได้
10. จัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนนาโคได้

สาระ การดำเนินชีวิต: อดีต ปัจจุบัน อนาคต

การประกอบอาชีพแต่เดิม: การทำไร่หมุนเวียน

- แนวคิดและความเชื่อ
- ขั้นตอนการทำและพิธีกรรม
- คุณูปการของการทำไร่หมุนเวียน

การประกอบอาชีพปัจจุบัน:

- การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว
 - ลักษณะการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว
 - ผลจากการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว
- การทำการเกษตรแบบผสมผสาน

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน

- สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง
- ผลจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต

แนวทางการดำเนินชีวิต: ปัจจุบัน และอนาคต

- การดำเนินชีวิตตามแนวการพัฒนาแบบยั่งยืน
- การรวมกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์ ฯลฯ

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
1. จาก การประกอบอาชีพในชุมชนแต่เดิม	ในชุมชนของเราแต่เดิมมีการประกอบอาชีพอะไรบ้าง การประกอบอาชีพแต่ละอาชีพเป็นอย่างไร	ให้นักเรียนเล่าถึงความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการทำไร่แบบหมุนเวียน ให้นักเรียนช่วยกันบอกอาชีพที่พ่อแม่ และคนอื่นๆในชุมชนทำ และจัดเป็นหมวดหมู่ เช่น ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย รับจ้าง ทอผ้า หางของป่าขั้บรด ฯลฯ โดยใช้วิธี mind mapping ไปทัศนศึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ	ภาพเกี่ยวกับอาชีพต่างๆในชุมชน ผู้ประกอบอาชีพต่างๆในชุมชน พ่อ แม่ ไร่นเกษตรผสมผสานของคนในชุมชน	การซักถาม mind mapping การศึกษา ค้นคว้า การจัดหมวดหมู่อาชีพ	Mind mapping สรุปสาระเกี่ยวกับอาชีพต่างๆในท้องถิ่น

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่ เกิดขึ้น
2. เหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลง การประกอบ อาชีพ	มีการ เปลี่ยนแปลง การ ประกอบ อาชีพ อย่างไร	การทำโครงการเกี่ยวกับอาชีพใน ชุมชน โดยนักเรียนแบ่งกลุ่มตาม อาชีพที่จัดหมวดหมู่ และศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ นั้นๆ ในชุมชน จากการสัมภาษณ์ พ่อแม่ ผู้ประกอบอาชีพในชุมชน ผู้รู้ในชุมชน และจากเอกสาร หนังสือ สรุปสาระทำรายงานเป็นกลุ่มย่อย 6 กลุ่มบ้าน โดย มีทีมอาชีพใน ชุมชนเป็นผู้นำและรวบรวม กลุ่ม 1 อาชีพเกษตร -การทำไร่หมุนเวียน -การทำไร่เศรษฐกิจเชิงเดี่ยว -การทำเกษตรแบบผสม ผสาน กลุ่ม 2 อาชีพหัตถกรรม กลุ่ม 3 อาชีพบริการ กลุ่ม 4 อาชีพค้าขาย กลุ่ม 5 อาชีพรับจ้าง กลุ่ม 6 อาชีพขั้นต้น ให้นักเรียนศึกษาเกี่ยวกับ วิธีการทำ ขั้นตอน ประโยชน์ที่ได้รับ เหตุการณ์ที่ดีและไม่ดี ผลกระทบ ปัญหาที่เกิดขึ้น แนวทางการแก้ไข แล้วนำความรู้ที่ตนศึกษามาสรุปร ทำเป็นโครงการ	แผนผัง กระบวนการ ทำไร่พืช เศรษฐกิจ เชิงเดี่ยว การทำ การเกษตร แบบผสม ผสาน ทัศนศึกษา การประกอบ อาชีพของ คนในท้องถิ่น	การ เปรียบเทียบ ความ แตกต่าง การ วิเคราะห์ สาเหตุ	สรุปความ แตกต่าง ระหว่างไร่ หมุนเวียน และการปลูก พืชเศรษฐกิจ เชิงเดี่ยว โครงการ เกี่ยวกับ อาชีพใน ชุมชน
	เหตุการณ์ ที่ดีและไม่ดี ของการ ประกอบ อาชีพคือ อะไร				

เส้นทางการเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
3. ปัญหาและ แนวทางการ แก้ไขปัญหา การประกอบ อาชีพ	มีปัญหา อะไร เกี่ยวกับ การ ประกอบ อาชีพ เกิดขึ้นบ้าง ในชุมชน นาโค จะมี แนวทาง แก้ไข ปัญหาการ ประกอบ อาชีพนี้ได้ อย่างไร	ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอาชีพ ระดมสมองร่วมกันเลือกปัญหาที่ เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่ไม่ดี (ในข้อ2) แล้วร่วมกันเสนอแนวทาง แก้ไขปัญหามา พร้อมทั้งนำเสนอ หน้าชั้นเรียน จัดการแข่งขันวิธีการนำเสนอเพื่อ โฆษณาสินค้าและบริการ ให้แต่ละ กลุ่มเลือกสินค้าและบริการในกลุ่ม อาชีพพร้อมทั้งบอกคุณลักษณะ คุณภาพสินค้าและบริการ	ตัวอย่าง ปัญหาและ ข้อแก้ไข วิธีการนำ เสนอสินค้า และบริการ	การระดม สมอง การเสนอ ความ คิดเห็น	แนวทางการ แก้ไขปัญหา การประกอบ อาชีพ การนำเสนอ สินค้าและ บริการ
4. ผู้ทรงคุณวุฒิ	แนวทาง การดำเนิน ชีวิตใน ปัจจุบันและ อนาคตควร เป็นอย่างไร ในชุมชน มีการรวม กลุ่มอะไร บ้างและ แต่ละกลุ่ม มีผลงาน อย่างไร	ให้ครูและนักเรียนร่วมกันคัดเลือก ผู้นำในหมู่บ้านที่มีประสบการณ์ใน การรวมกลุ่มต่างๆ ในชุมชนและมี วิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิตใน ปัจจุบันและอนาคต เพื่อเชิญมาเป็น ผู้ทรงวุฒิให้ความรู้แก่นักเรียน ให้นักเรียนวางแผนการดำเนิน การ แบ่งหน้าที่ ฝ่ายต่างๆ เช่น การเชิญวิทยากร - การเขียนจดหมายเชิญ - การต้อนรับ - การจัดสถานที่ - การจัดบันทึกสาระสำคัญ - การเตรียมคำถาม - การกล่าวขอบคุณ การดำเนินการเชิญวิทยากรมาให้ ความรู้ การประเมินผลการทำงานและ แนวทางการปรับปรุง	ผู้ทรงคุณวุฒิ	การมีส่วนร่วม ในการเสนอ ความคิด เห็น การเชิญ วิทยากร	แผนภาพ การรวมกลุ่ม ในชุมชน

เส้นทางเดินเรื่อง/ วิชาเนื้อหา	คำถามนำ	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้	การวัดผล	ผลงานที่เกิดขึ้น
5. การสรุปสาระ ความรู้	ความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับ การประกอบอาชีพใน ท้องถิ่นมีประเด็น สำคัญในเรื่องใดบ้าง	ให้นักเรียนนำเสนอการสรุปสาระ ความรู้โดยใช้กราฟฟิก หรือ ผังมโนภาพ หรือ mind mapping เกี่ยวกับ: - อาชีพในชุมชน - แนวทางการดำเนินชีวิต ปัจจุบันและอนาคต - ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มกลับไป ตีวงล้อมบ้านของตนเอง ทบทวน สาระความรู้ให้กับสมาชิกในกลุ่ม บ้านซึ่งอาจใช้เวลาในวิชาเรียนหรือ ชั่วโมงอิสระเพื่อให้สมาชิกในกลุ่ม บ้านมีความรู้พร้อมที่จะทดสอบ - การทดสอบจะเป็นการตั้ง คำถามปากเปล่าแล้วสุ่มเรียกสมาชิก ในกลุ่มบ้าน ให้ตอบคำถามลงใน กระดาษแผ่นเล็ก - ครูให้คะแนนเป็นคะแนนรวม ของกลุ่ม	การสรุปสาระ ความรู้โดยใช้ กราฟฟิก หรือ ผังมโนภาพ หรือ mind mapping	การทำ กราฟฟิก ผัง มโนภาพ mind mapping	กราฟฟิก หรือ ผังมโนภาพ หรือ mind mapping เกี่ยวกับ อาชีพใน ชุมชนและ แนวทาง การดำเนิน ชีวิตปัจจุบัน และอนาคต

กิจกรรมสรุปรวบยอด

การจัดนิทรรศการแสดงผลงาน การเรียนรู้ของนักเรียนต่อโรงเรียนและชุมชนใน
สัปดาห์สุดท้ายของการเรียน ประกอบด้วย โครงงาน แฟ้มผลงาน ผลงานศิลปะกระดาษ
ภาพวาด ลายเส้น การประดิษฐ์ตัวสัตว์ ตุ๊กตาวัฒนธรรมท้องถิ่น สมุดภาพเล่มเล็ก สมุดนิทาน
พื้นบ้าน สมุดภาพติด คำพังเพย การเปรียบเทียบสำนวนภาษาไทย-กะเหรี่ยง การสะสมตัวอย่าง
ของจริงพืชสมุนไพร สมุดการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน ประวัติชุมชนนาโคจากคำบอกเล่า
ประวัติศาสตร์บอกเล่าเกี่ยวกับท้องถิ่น จากชุมชนท้องถิ่น รายงานการศึกษาค้นคว้าต่างๆ
การสรุปสาระความรู้โดยใช้ กราฟฟิก ผังมโนภาพ mind mapping เกมเศรษฐี การแสดงดนตรี
นาฏศิลป์ การแสดงละครสั้นๆ บทบาทสมมติ ศิลปะการต่อสู้ สวนสมุนไพรขนาดย่อม เป็นต้น

